ALBRECHT · RODENBACH EN · DE · BLAUWVOETERIJ

ALBRECHT RODENBACH

EN DE

BLAUWVOETERIJ.

STANDBEELD VAN ALBRECHT RODENBACH,
te Roeselare onthuld, 22 Aug. 1909.
Aan den voet van het beeld Albrecht's Vader en zijn broeder Ferdinand.

ALBRECHT RODENBACH

EN DE

BLAUWVOETERIJ

MET DE VERZAMELING ZIJNER VOORDRACHTEN, ARTIKELS, NOTA's, OORKONDEN EN ALLERHANDE ONUITGEGEVEN WETENSWAARDIGHEDEN IN DICHT EN ONDICHT, BETREFFEND KUNST, TAAL EN VLAAMSCHEN KAMP,

DOOR ZIJN BROEDER

FERDINAND RODENBACH.

DEEL I.

IN HET GESTICHT VAN ROESELARE.

AMSTERDAM. — S. L. VAN LOOY, 1909.

Dits de Geschiedenisse

van den

Westvlaemschen Studentenkampe

ofte vulgo

"Blauvoeterie"

A. R.

naar de Nota's van

Albrecht Rodenbach,

en onze persoonlijke herinneringen.

Julius Rodenbach—De la Houttre
mijnen duurbaren Vader
den 85-jarigen Ouderling,
bij de ontbulling van het standbeeld
zijns zoons: Albrecht Rodenbach
opgedragen.

EEN WOORD VOORAF.

Men gedooge dat ik in de rede spreke der Beoordeelaars die aan 't woord zijn over Albrecht Rodenbach, en die, hoewel met de beste meening bezield, over vele dingen betreffend den Dichter, zijn Leven en zijn Werk, eene verkeerde gedachte uiten, bij gebrek aan voldoende inlichtingen. De zaak is misschien wat kiesch voor mij, doch ik doe het om wille der waarheid, en men gelieve het mij niet ten kwade te duiden.

Wel lees ik in Albrecht's eigen nota's deze aanteekening die best op hem kan worden toegepast:

„Lees den man in zijne werken,
lees de werken in den man."

Zekerlijk daagt het beeld mijns Broeders kennelijk uit zijne werken op, daar hij:

— Geen mom op 't aangezicht des noordschen zangers —
— echt en trouw was als een kind. —

Doch zulks is niet voldoende, daar zijne kunst te nauw verbonden ligt met de gesteltenis van lucht en midden, waarin zij ontwikkelde en heel anders is van omstandigheden dan het midden waarin de huidige letterkundigen ontwikkelen. Dat zeg ik in algemeenen zin, zonder te gewagen van andere invloeden die op kunst en karakter mogen inprenting gelaten hebben, noch van raakpunten die Albrecht met zijne voorouders stellig gemeen heeft, gesproten zijnde uit een ras van „revolutionairen."

Zulkdanig betoog ligt niet in het bereik van dit werk dat niet een tasten is in den grond, ten einde te weten langs

waar en hoe diep de boom zijne wortelen heeft geschoten; noch niet een trachten is naar het aanschouwelijk-maken des Dichters ziel, als ter opvoering van dat levend spel: *de mensch in zijne kunst.*

Neen; maar zonder zulks te betrachten, ziet men er toch de mensch in wakker komen, ontwikkelen en handelen. Zijne ziel gaat er aan 't wagen, eene woelige zee met peilloosdiepe gronden, die zingend zich in baren openwentelt en uit hare kolken heur levens-rythmus galmt.

Hier daagt Albrecht Rodenbach op:

> 't hoofd omhooge,
> vuisten sidderend, kokend bloed,
> vlamme in 't herte, vlamme in de ooge,
> en ons naam ons trillen doet. 1)

en hij klaroent de „Knapenschap" ten strijde onder den kreet:

> „Vliegt de Blauwvoet? — Storm op zee!"

Deze beweging in 't collegie van Roeselare ontstaan, en naar de leus die zij voerde: „de Blauwvoeterij" genaamd, wordt in het eerste deel uiteengezet naar de nota's van Albrecht zelf: vandaar de titel:

ALRECHT RODENBACH EN DE BLAUWVOETERIJ.

Uit de Blauwvoeterij die weldra zich van gesticht tot gesticht verspreidde, ontstond de „Vlaamsche Studentenkamp" de kamp tegen de verfransching die Vlaanderen sedert eeuwen omklemt en den Vlaming belet Vlaming te zijn in zijn eigen land, dus: een strijd naar *zelfstandigheid;* dezelfde strijd voorwaar die door onze voorouders, te zweerde en te bloede, voorgestreden, door der tijden wolk verbijsterd vóór 't gezicht, uit de heugenis van 't volk getooverd was. Maar de Geschiedenis herschiep den ouden kamp en riep in de gemoederen der jeugd het „atavisme" zijn vlaamsche *bloed-oorsprong* wakker, en zoo ontstond, van gouw tot gouw, eenzelfde streven en de Bond kwam tot stand.

Dit wordt in 't tweede deel verhandeld.

---

1) „De Blauwvoet". A. R.

—

Hier ook spreekt Albrecht zijn eigen woord en daagt de Kamper in eigen daad, en schept de Dichter in eigen kunst, daar Woord en Daad en Kunst de uiting waren zijner ziel, en dat zijne ziel zijn leven was in 't kampen van den Vlaamschen Kamp.

Kunst en Vlaamschen Kamp bij Albrecht Rodenbach éénzijnde, als spruitend uit éénzelfde oorgedachte, en de uiting zijnde zijns levens, zoo wordt de kennis dier geschiedenis noodzakelijk tot het begrijpen van den Dichter, zijn Leven en zijn Werk.

ALBRECHT RODENBACH EN DE BLAUWVOETERIJ.

„Er zou een heele geschiedenis te schrijven zijn over de BLAUWVOETERIJ *die een van de elementen werd, waardoor ons volk weer gevoel van eigenwaarde krijgt*". Zoo schrijft Dr. Leo Van Puyvelde. 1)

Daarom heb ik alle nota's en oorkonden, daarmee betrek hebbende en door mijn broeder Albrecht nagelaten, hier bijeen gebracht, overtuigd dat ze daartoe de schoonste en vooral de *zekerste* bijdragen zullen zijn.

Doch deze bijdragen, die wel *Oproer-letteren* zouden mogen heeten, mochten wellicht, na het tal van verloopen jaren, voor oningewijden vreemd en onverklaarbaar schijnen: daarom vond ik het geraadzaam deze oorkonden te midden der toestanden te plaatsen waaruit ze gesproten zijn, omgeven van hunne plaatselijke kleur en al wat tot duidelijker verstaanbaarheid dier zaken helpen kon.

Vooraf dus, tot inniger doordringen der dingen, trokken wij uit de lessen van vlaamsch die door Hugo Verriest, toen professor van Rhetorika, gegeven, en door Albrecht zorgvuldiglijk aangeteekend werden, de volgende bijzonderheden nopens den staat van het Vlaamsch in het algemeene, en dan later in het collegie van Roeselare, in het bijzondere, vóór dat er de „Blauwvoeterij" ontstond.

* *
*

„De lesse van Vlaamsch moet handelen van het Vlaamsch en van het vlaamsch *Wezen*".

---

1) Albrecht Rodenbach, zijn leven en zijn werk. bl. 41.

Vlaanderen verkeert in eenen droevigen staat, en nog is het gebeterd bij over eenige jaren.

Waaraan is die staat te wijten?

Van den bloeienden tijd der Gemeenten reeds begon de fransche invloed. De Graven waren fransch. Onder het huis van Burgondie vielen de Gemeenten. Van dan af bleef Belgie onder Vreemden. Er kwam een tijd dat Belgie het slagveld van Europa was. Dan de Fransche tijd, en bijzonderlijk het noodlottig uitwerksel der Omwenteling van 1830 op al wat Vlaamsch was. Het *Vlaamsch* haatte men om het *Hollandsch.* Al wat beschaafd en geleerd was, was fransch; fransch was de beleefdheid, fransch de wetenschap, fransch de kunst, alles wat dacht, dacht in het fransch, wat gevoelde, gevoelde in het fransch. Het vlaamsch wierd aan den *gemeenen man* overgelaten. Er was een scheiding dus in het volk. En het gemeene volk de lesse niet meer kunnende krijgen van die ze hem geven moeten, omreden van die scheiding, verviel.

[Deze staat duurt nog. De jonkheid wordt in het fransch opgevoed. Men ontneemt den jongens de taal en doet den Vlaming in hen dood. (A. R.)

Daartegen worstelende mag men niets *maken*, niets opnagelen als een uitsteekbord; maar wat wij, ondanks al wat geschied is en geschiedt, nog in het diepste des herten dragen, stillekens en, naar de natuurlijke wetten, laten groeien en machtig worden. 1)

Wij moeten *ons* vlaamsch *leeren* spreken en schrijven!

Wij hebben groote moeite om onze taal te spreken. Over zekere onderwerpen is het ons onmogelijk te spreken in het Vlaamsch. Dat is, onder andere, wat wij aan onze goede opvoeding te danken hebben. Maar wij kunnen onze taal weder winnen. Zij zit in ons verstand. Onze hersens zijn erop gevormd

1) De Vlaming *leert* gemakkelijkst de talen: de Rus *spreekt* ze gemakkelijkst; zijne taal bezit bijna al de letters en hunne wijzigingen. (Lessen van Vlaamsch).

geweest, en geheel ons leven lang zal er de Vlaamsche zin ingeprent blijven.

Wij moeten onze taal leeren schrijven.

Wij moeten ons bijzonderlijk zwichten 1) van de gemaakte taal, het door de geleerden gesmede nederduitsch.

Het Vlaamsch is eene der rijkste talen. Voor wat beeldspraak aangaat: de Vlaming zal voor alle gedacht een beeld weten. Dat heeft de geschreven taal verloren, dat moet zij herwinnen. Geen beelden *maken* zij moeten *groeien* in de taal, uit onze Vlaamsche ziel. Voor dit, lijk voor alles: niets maken „*de natuur laten geworden, en ze helpen met goede, grondige studie*". Die beelden vindt men in de volkstaal; zij krielt er van, maar vele, onverstaanbaar geworden door die ze gebruiken, hebben eenen bedorven vorm gekregen. Die vorm mag niet geschreven worden. Ook is hier op te merken dat het Vlaamsche volk diepe vernederd is geweest, dat het vlaamsch slechts diende voor al wat laag lag, dat het volk, ononderwezen en misprezen veel verloren heeft, enz. en zoo heeft zijne taal geleden. 2) Niets onbetamelijks mag geschreven worden, van zelfs, en die betamelijkheid verstrengt naar de verhevenheid van het onderwerp waarover men schrijft enz."

* * *

Te oordeelen naar de schrijfboeken van Albrecht, nam de leerling zorgvuldiglijk de wonderschoone lessen zijns meesters op, doch schreef langs de zijden veel eigen nota's, en hij moet soms geheele bladzijden

1) Zwichten = mijden, vermijden, fr. *éviter*.
Zich zwichten van = zich onthouden van.

2) Het Vlaamsch is gezonken. Alles wat groot en edel was leefde in het fransch; daarom is het zoo moeilijk over groote dingen te spreken of te schrijven en geene *vreemde* taal te gebruiken. A. R.

van eigen bedenkingen aan deze van Hugo Verriest hebben gevoegd, zooals wij het kunnen bestatigen in den volgenden inhoud waar Albrecht's karakter hier en daar doorstraalt.

„Vlaanderen staat bij geheel Europa verre ten achteren voor taal, eigen karakter en alles. Iedereen spreekt zijne tale, waar, echt, dichterlijk, met zooveel blijdschap als 't vogelken waneer het zingt; en wij en *kunnen* zelve de onze niet spreken, verre van ze wel, dichterlijk en vol harmonij te spreken. Dat en komt zelfs in der vreemdelingen gedacht niet dat er daar moeilijkheid zou kunnen aan vaste zijn. Wij en kennen onze tale niet meer. Zij hebben ze ons gestolen en al het overige.

Maar wij zullen alles wederwinnen, bloedig strijdend, strijdend tot den dood. En dan zal men weer een klein landeken zien, lijk eertijds Griekenland, bloeiend, sterk en machtig, dat men met bewondering zal aanzien, en dat hope zal hebben op zijn eeuwig herwonnen leven: *Eire go brath! Tra mor tra Brithon!* Wij zijn de eenigste van Europa – van de wereld — die in zulken staat leven, wij kinders van 't oude edel Vlaanderen."

Dat is toch wel Albrecht die zooeven sprak? de jonge student die zich vernederd voelt en wiens gemoed in opschudding komt? en niet Hugo Verriest, de bedaarde redenaar, die zijne macht bewust en zijne leerlingen kennend, als professor geene uitboezemingen zou gegalmd hebben.

„De levende tale moeten wij zoeken, geene doode. Eene tale en maakt noch en leert men niet. Dat is onmogelijk. Gezelle en De Bo hebben de hunne uit de *oudheid* gehaald. Jan David begon dit en men, verweet hem ook, den geleerden man, dat hij „patois",

en straattale schreef. Hij schreef voort en liet zeggen, en de namen van die hem uitloechen kennen wij niet.

Aan ons, die geheele dagen den blik op het oude Vlaanderen houden en zuchten en verlangen om het te mogen helpen heropbeuren, aan ons schijnen zij bijzonderlijk groot en heldhaftig de mannen en landen die worstelden ter heropbeuring: Griekenland, Polen, Zwitserland, Ierland.

O Connell meende ook: „*Tra mor tra Brithon!*" en: „*Eiro go Brath!*" „God gave dat Ierland inderdaad gansch herleefde!"

O Connell deed den Bergmannen de oude gebruiken eeren en beminnen, en zijne mannen droegen het drievoudig klaverbladje aan het knoopsgat op Sint-Patricks-dag 1). Hij sprak krachtig en vloeiend de bergtaal van Ierland, Ierland's taal. En op zekeren dag, bemerkende ievers te midden de woelende meeting, een Engelschen reporter, deed hij hem eene goede plaats geven en eene tafel niet ver van de ton op het verhoog waarop hij spreken ging, opdat de Engelschman alles mochte hooren en wel opnemen; dan beklom hij het verhoog en den man gevraagd hebbende of hij gereed was, begon hij maar te spreken en te donderen tegen het Engelsch Parlement..... in de bergtaal die iedereen daar verstond, uitgenomen de reporter.

Een andermaal dat hij aan het volk sprak, viel zijne ton in, dat hij erin verdween, maar hij steeg op den rand en schreeuwde: *Zoo verdwijne 't Parlement!*" en 't volk verhief zijn donderende juichende stem.

Zoo is het, heel het schrijfboek door, waar er over taal en kunst allerhande wetenswaardigheden worden uiteengezet en die dan hier en daar gevolgd zijn van eene spreuk van Albrecht, zooals:

En DAT *uit reden onzer* OPVOEDING: *de schuld der gestichten! de plage van Vlaanderen. Kamp! Kamp! Wacht tot later!*

Doch te vele nota's zijn er aan te halen om ons hier bij deze die „kunst" betreffen op te houden;

1) Sint Patricks, Bisschop, Beschermheilige van Ierland, wordt verbeeld met het drievoudig klaverbladje in de hand.

drie zware boekdeelen zouden daartoe niet voldoende wezen. Hier toch nog eene aanteekening die we op het einde van 't schrijfboek aantroffen:

„*Ende van 't jaar, wij overwegen de toekomst.*

Over 25 jaren was 't Vlaamsch dood.

De eerste vlaamsche begeerte in het collegie van Roeselare werd geuit in de volgende omstandigheid.

Eenen Zondag, binst dat de studenten, naar gewoonte, gedurend het noenmaal, opzeiden, in tegenwoordigheid van de leeraars en leerlingen, zei er een leeraar om eenen anderen te serren: „Binnen 25 jaar is 't Vlaamsch dood." De andere zei: „Binnen 25 jaar is „M" misschien dood, en men spreekt zijne lijkrede uit in het Vlaamsch." En daar wierd wat van gekout, en de antwoorder wierd (waarschijnlijk) nôo gezien bij de „Overheid."

En verder:

„Sprak men van Vlaamsch, 't was om te verdedigen tegen alleman dat het eene schoone tale was, maar men kende ze niet; ze beoefenen dat kwam in 't gedacht niet. En schreef men soms een officieel Vlaamsch werk, de tale was er ook *officieel* en . . . . „edel".

Vlaamsch *Wezen*, dat en kwam in hun gedacht niet; dat was honderde uren van hen in eene — dan — onbekende wereld.

Niemand en had er ooit op gepeisd om eene Vlaamsche thuisrichting op brief of koffer te schrijven of zijn kaartje in 't Vlaamsch te vragen op den ijzerweg. 't Was „Bonjour en Bonsoir" enz. Dat en is niets in zijn eigen, maar het duidt toch het *leven* aan.

't Vlaamsch *leven* bestond niet.

De uitgeputte bronne geeft geen water.

Bij 't volk was 't nog erger.

Sedert dien is het wel veranderd.

Het Vlaamsch muziek komt op.

Morgen, Zondag en overmorgen en den dag der-

achter wordt er een groot Vlaamsch concert gegeven: het eerste groot concert sedert 1830.

Drij dagen lang!

(20 fr. boete voor die smoort. 1)

Had men zulk iets durven voorzeggen over eenige jaren, men ware aanzien geweest als een zot.

En daarbij, dat men proeve om zulks in 't fransch te doen! Op de uitnoodiging ook staat het ontwerp en den oproep tot eenen „Vlaamschen Muziekbond."

Voordrachten over 't Vlaamsch muziek enz.

„Het daghet in den Oosten,
het lichtet overal."

Over 25 jaar zei Rogier dat het Vlaamsch „element" dood was in Belgie.

En Devriendt van Gent wierd meest bewonderd onder de schilders, op de tentoonstelling van Parijs.

Men bouwt en herstelt vlaamsche stijl.

De jongelingen moeten 't meeste werk doen:

('t goede, 't ware, 't schoone
maar *eigen* modus essendi)

Vele gaan en willen het, maar vergeten het.

Middel: Het *ware* inbrengen, het leven *waar* maken.

Overal komt 't kwaad met 't fransche binnen, en overal waar 't fransch nestelt, nestelt bederf.

Dus, is het een *plicht* of niet? — niet van den Vl. Kamp tegen te werken, maar van niet mede te doen? Vooreerst: God verbiedt zijn land dere 2) te doen en zijne tale.

(Een wezen waar iets vreemd in komt bederft.)

Het volk alhier is diepe gezonken; alle edelheid, hooger gedacht en streving, alle „*Sursum*" is weg. Dat ziet men bij elke feeste *(Kruisplantingen, inhalingen*

1) Smoort = rookt.

2) Deer, dere = schade, leed, nadeel. Deren = (fr.) *nuire*.

van pastoors en burgemeesters enz.) En dat al ziende en wetende, niet aleenlijk de priesters zijn zelve „fransch" maar lachen met den vlaamschen kamp of bevechten hem. En vlaamsche priesters in een vlaamsch dorp, zenden kaartjes: „*M. l'Abbé N.*"

„'t Ware mij een Biechtpuntje" zei Hugo Verriest.

(Ten anderen, die *abbé* is ook fransche bucht 1): dat komt van den tijd dat de wereldlingen al alle kanten abt wierden om inkomsten te hebben; dat wierd gemeene, en de zothoofden van fransche priesters van dien tijd namen het als een eertitel aan van allemale, en dat kwam hier overgewaaid met den overigen bucht).

„Een wezen ontaarden is iets schrikkelijks, en de zucht naar 't vreemde versterken in een volk en kan geen deugd doen, bijzonderlijk als dat vreemde van een bedorven volk komt.

Dus werken en kampen; zonder iemand kwaad te willen, in stilte, ruste en vrede."

Daarop volgt deze bemerking die moeilijk te begrijpen is:

Op 1100 studenten kwamen er, een tijd van 't jaar, 1875—76, slechts *twee* naar de lesse van Vlaamsch. 't En zal van al boven niet komen: de wille der meerderheid, hoe laag zij staat, *dwingt*.

Onder die 1100, waren omtrent 700 vlaamschsprekende studenten. Dus: de lesse van vlaamsch doen volgen (niet voor de lesse, noch den man — brave en verstandig — en daarmeê al, maar voor de *zake*). Het uur zou veranderd worden kwamen er *meer*.

Wij 24, voor we scheiden; wij allen zullen werken voor de vlaamsche zaak.

De waarheid is schoone, en de mensch volgt na wat hij bewondert. Dat de vlaamsche Kampers hen doen bewonderen!"

* * *

In voorgaande uittreksels is er nog geene spraak van *Blauwvoeterij*; daarom trekken wij uit de voor-

1) Bucht = bocht, fr. *rebut*.

rede van „Gudrun" het volgende kort begrip dier geschiedenis.

„De Vlaamsche Beweging was reeds eenigen tijd in gang, waneer Westvlaanderen op zijne beurt ontwiek. Zoo was er, onder andere, reeds in andere deelen des Vlaamschen lands, tevens met eene jonge letterkunde, eene nieuwe letterkundige tale ontwikkeld, waar de westvlaamsche gewestsprake natuurlijk weinig of geen deel in had."

„Jamaar Westvlaanderen ontwiek op zijne beurt en ging aan het spreken en aan het dichten. En Westvlaanderen heeft eene tale wonderschoon."

„Daarbij was het een der oorspronkelikste dichters, welke Dietschland ooit bezat die eerst in Westvlaanderen het vlaamsche lied aanhief en wetenschap en poësis vlaamsch deed spreken. Geen wonder dus dat die oorspronkelike tale in eenen oorspronkeliken mond er wat vreemd uit zag. Doch met wat toegevendheid van den eenen kant, en voorzichtigheid van den anderen, hadde het toch gegaan, en allengskens en harmonischer wijze, ware die zoete en sterke tale van Kerlingaland in de geschrevene tale van Dietschland overgevloeid, tot haren meerderen bloei en sterkte, in der waarheid, en ook tot hare meerdere zoetvloeiendheid, indien het den pedanten kan plaisir doen. Doch neen, brutaal genoeg riep men: „Provincialism!" En de Hollanders moesten er tusschen komen om West-Vlaanderen gelijk te geven en de schreeuwers van alhier te doen zwijgen."

„Een kluchtig dingen is dat het wederwerk tegen het Westvlaamsch eigenlik in Westvlaanderen zelf begonnen is, namelik, uit hoofde eener persoonlike veete tegen den man die eerst de Westvlaamsche jeugd wakker dichtte, Guido Gezelle; veete uit eene soorte van wedijver geboren waarin de wedijver

gewoonlik eenen anderen — wenig vereerenden — name ontvangt. Ongelukkiglik, was Gezelle machtig op het studentenvolk, de „wedijver" was machtig in hoogere kringen, en Gezelle wierd *schandelik van te midden het studentenvolk verbannen* en eenige jaren lang vervolgd, tot dat eene openlike vervolging onmogelik wierd, en men diensvolgens genoodzaakt wierd ze onder den duim voort te zetten. Intusschentijd trachtte men ook van hoogere hand het zaad te versmachten dat hij in het ronde gezaaid had, en zij dachten zelfs misschien — God vergeve het hun! — dat zij gelukt hadden, doch eenige jaren later, waneer Gezellen's leerlingen, op hunne beurt, als meesters het woord voerden, begon al met eens in het kleinseminarie van Roeselare, waar Gezelle eertijds als professor stond, die zeer kalme — wat men ook moge beweren — doch tevens zeer machtige beweging ten voordeele van het nationaal princiep in alle vakken toegepast, die heel Westvlaanderen door, en zelfs buiten Westvlaanderen, de jeugd begeesterde, en gilden en bond deed sluiten onder den name van *Blauwvoeterie* — namelik, met het gedacht op de oude *Kerels van Vlaanderen* die men naar den roman van Conscience had leeren kennen."

„Zoo, in den eersten drift, bevocht men fel de Blauwvoeterie, vond alle slach van redens uit om ze te verwijzen: vrijzinnigheid, geuzerij, revolutie. enz.; men stak schandelike dingen uit — gelukkiglik dat wij, Westvlamingen, brave jongens zijn die desnoods iets herden kunnen om beterswille; — men schafte brutaal de studentengilden af, buiten eene fransche en deze die de voorzorg had genomen te dier gelegenheid zich anti-blauwvoetsch te verklaren; men dwong alhier, men strafte aldaar; kortom „men ging er door met vuile voeten".

„Nu, onder dien heelen reegsem van ketterijen onder

den name van *Blauwvoeterie* verdoemd, was ook bijzonderlik in het gedacht der doemers, begrepen de reactie in zake van taal- en letterkunde tegen den pedantendwang die de tale verarmt en bederft en eene harer bijzonderste branken 1) poogt af te kappen, te weten het westvlaamsch.

Zoo, *dát* waren de eerste vijanden der westvlaamsche streving".

* * *

Nota's en oorkonden, hier verzameld, zullen dat kort begrip tot een omstandiger verhaal ontwikkelen en tot bewijsvoeringen der waarheid strekken.

* * *

In illo tempore, wij waren in poësis......
(de zaken stonden zoo,
't en was nog niet uit: suite au prochain numero)
.....hij zweeg
en peisde 't zal misschien wel beetren met veranderen.
Maar ziende hoe hij stond alhier en alle de anderen
al eenen anderen kant, hij kloeg een droeve klacht,
als dat *verdeeldheid* zijn gesticht ten ondren bracht. 2)

Zoo jammerde Heer Delbar, toenmalige Overste van het Klein-Seminarie te Roeselare, over den toestand van zaken en over de vlaamschgezinde doch eerbiedige houding zijner onderhoorige professoren en leerlingen. Trouwens, sedert dat Gezelle aldaar als leeraar 3) onderwezen had, bleef zijn geest er heerschen met de macht

1) Branke = tak, bijzonderlijk dikke tak van eenen boom, fr. *branche*.

2) Uit de nota's „*Wahrheit und Dichtung aus meinem Leben*". (A. R.) schooljaar 1876—77 met tusschenlasschingen van vroeger. Kortheidshalve zullen wij in den loop van 't werk deze bron aanduiden: W. u. D.

3) Volgens Hugo Verriest vanaf 1854. Volgens Van Puyvelde 1858—60.

zijner kunstopvatting 1) die alle valsche stelsels verwierp om het woord te laten aan het „*gezond oordeel*" en aan de „*levende bron der volkstaal*" 2).

Vergeefs poogde de Overheid den invloed door Gezelle uitgeoefend te vernietigen 3); als een soort „suggestie" bleef 's Dichters meesterschap alle verstanden bemeesteren en deed er de idealen voor eigene Kunst en Zelfstandigheid ontblaken. Vroede denkers, gewezen leerlingen van Gezelle, en verkondigers van 't woord des grooten Bannelings in eigen land, leerden op hunne beurt aan het jonge volk dat naar Waarheid hunkerde:

— „*hun Vaderland beminnen*"
„*en denken naar eigene vrije gedachte*". —

1) Eens schreef Gezelle eenige reken onder den deknaam van „*Spoker*" en Vleeschouwer zond hem 7 exemplaren van Reynaert de Vos (tijdschrift door hem uitgegeven) en vroeg dat hij zou medeschrijven, en Spoker schreef. En wachtte Spoker te lang, dan schreef Reynaert boven op zijn blad: „*Weet er niemand van Spoker! Is hij dood?*" En kwam er iets af, dan schreef Reynaert in groote letters: *Eia, redit vivus Spoker! vivat Spoker!* (uit „Kollegiestudiën A.R. — Vlaamsch. Prof. H. V.).

Aan tafel, waar 25 leden waren, sprak Brouwers, schrijver van het Davidsfonds, van werken om uit te geven. Frans de Potter, zei daarop dat hij een werk kende, onbekend, en toch het schoonste stuk poëzij dat sedert 1830 geschreven werd, al is het in proza; te weten: „*De Kerkhofbloemen*" — geheel verschillig en anderszins waar en treffend dan de „*Zieke Jongeling*" van Van Beers, waarmede men kwam te lachen. En daarop begon Prof. Claeys ook ervan te spreken en er geheele bladzijden van op te zeggen, door allen bewonderd. Hij las het immers, als eene belooning voor zijne studenten, ten gestichte Sint-Nikolaas, en als een middel om gedurende eene klasse hunne aandacht te boeien.

„*De Kerkhofbloemen*" werden geschreven als Hugo Verriest in Poësis was en G. Gezelle professor. *Decort* ook vond dat het niet alleenlijk het schoonste was van G. Gezelle; maar het schoonste dat geschreven werd sedert 1830. „*De Kerkhofbloemen*" zijn het schoonste niet. 't Was de eerste stap en hij dorst nog niet. Hij en is nog niet vrij en onafhankelijk. Het trekt nog meest op den leest; 't is Gezelle van de „*Gedichten, gezangen en gebeden*", maar nog in groeite. (uit Kollegiest. A. R. Vl. prof. H. V.).

2) Niemand en sprak in *levende* tale *edeler* dan Gezelle. (Kollegiestudiën A.R. Vlaamsch. prof. H. V.).

3) *Kritiek der pedanten van dien tijd.* Waarom is Gezelle's schrijven geen Vlaamsch? — „Hé, ze *spreken* alzoo". Alias, het is geen vlaamsch omdat het vlaamsch is! (Kollegiest. A. R. prof. H. V.).

De twee laatste reken, zijn de getuigenis van Albrecht zelf, en zekerlijk drukken zij den grootsten lof uit dien hij zijnen gewezen Professor kon toezwaaien, gezien de menigte koppen die tot ontzaggelijke sterkte ont-ontwikkelden onder het wijs geleide van dien tweeden *Lacordaire*, zooals Albrecht hem ergens noemt. Hugo Verriest, hier bedoeld, staat zelf in bewondering vóór die koppen die hij bijzonderlijk het jaar nadien leerde kennen, dat is van 1875—76, toen hij ze niet alleenlijk in het Lettergilde van het klein-seminarie van Roeselare bestuurde, maar ze van dichter doorschouwen mocht, leerlingen geworden zijnde zijner klasse van Rhetorika. Dat ook bevestigde Albrecht in eene redevoering door hem uitgesproken in het voornoemde Lettergilde, in de zitting — *met gesloten deuren* — van 2 April 1876, op Sint Hugo's dag.

Deze redevoering, onder deknaam „Harold", verscheen *gedeeltelijk* in het nummer der „Vlaamsche Vlagge" 1), is te zeggen, *met zorgvuldige weglating van al wat betrek had met Hugo Verriest en met het gesticht van Roeselare*, om reden van de onverbiddelijke en dolblinde houding der geestelijke Overheid ten opzichte der Blauwvoeten.

Waarschijnlijk uit oorzaak dezer weglatingen bedroog zich Dr. Van Puyvelde en paste hij de redevoering verkeerd toe op de „*Spelersgilden*", met het noodlottig gevolg dat hij eene valsche gedachte gaf over deze spelersgilden en tevens verwaarloosde te handelen over het *Lettergilde* dat een der bijzonderste brandpunten was, waaruit de Blauwvoeterij hare vlammen sloeg.

Hier volgt deze redevoering in haar oorspronkelijk geheel, als eene der merkwaardigste oorkonden van dien tijd; document dat eere laat weervaren aan wien

1) O. L. V. half-Oogst 1876.

eere toekomt en tevens het beeld schetst van Hugo Verriest, den stoeren Vlaming, die later op zijne beurt, de koppen door hem gevormd, zoo treffend heeft weten te kappen met den beitel der Waarheid in 't onvergankelijk graniet zijner blijvende Kunst.

Eerweerde Heer Bestierder,

Wij en mogen niet nalaten uwe feeste te vieren in deze onze zale, als leden der Lettergilde 1), want wij zijn u veel verschuldigd.

Deze onze gilde was vervallen en kwijnde reeds jaren lang.' t Is gij die ze hebt doen herleven en bloeien, of beter gij hebt er eene nieuwe gesticht. De Lettergilde van nu en is deze van eertijds niet: men vergelijke de jaarboeken. Deze heeft een ander wezen, een ander leven, een ander doel, een ander streven, een ander werk.

Alles is er nieuw en jong, vol moed en kracht, en weert hem, en streeft onder uw bestier naar een doel dat wij kennen en waar elkendeen van ons uit het diepste zijner ziele naar verlangt.

Hier leeren wij mannen worden; hier ontwikkelen al de krachten onzer ziele. Ons verstand leert wijd en machtig vatten en onthouden, zoeken en doorgronden, dorst hebben naar orde en waarheid. Hier ontwikkelen wij de ingeboren scheppingskracht, en leeren het geschapen beeld met liefde in de ziele dragen en voeden. Hier leert onze ziele *zien*, en openstaan voor de schoonheden van Gods werken, en als een spiegel zijn waar de blauwe gesternde Hemel in spiegelt, en het groene veld, en de edele zonne, en de droomende maan in den nacht, en geheel de schepping, grootsch en schoon en beeld van Gods volmaaktheden. Hier leeren wij hoe het niet en betaamt dat een mensch,

1) Gild is in W.-V. Gilde en van het vrouwelijk geslacht evenals feest, enz. *Wij behouden overal de spelling der teksten* hoewel zij dikwijls verschilt bij A. R. naar vroeger of later tijdstip zijner schrijfwijze.

een jongeling, wandele door de velden, nevens de beke, nevens den zwingenden zingenden bosch, onder den diepen blauwen hemel, en niet verrukt en zij bij het lied der stijgende vogels, en het lied van 't klappende water, en het klagende riet en de ruischende kruinen, en niet dronken en zij van de harmonij der velden, vol erkentenisse en liefde tot Hem die dit alles schiep, de Schoonheid der schoonheden en het oorbeeld der oorbeelden.

Hier leeren wij beminnen, bewonderen en verstaan het werk der edele kunst, de tolk der schoonheid; en deze vereeren die God op de wereld zond tot deze vertolking gezalfd, de „koningen", de „reuzen" die wij rijzen zien, hier end daar langs de bane der eeuwen, ontzaggelijk grootsch, 't hoofd in de wolken, en voor dewelke de eeuwen voorbijgaande, elkeene op hare beurt buigt en „Ave" zegt.

Hier leeren wij *één* zijn, en 't ware en 't goede en 't schoone als één aanzien, eenheid waar wij naar trachten moeten en streven, dagelijks, met al de krachten van ons wezen, altijd voort, door regen en zonnesching, en storm en ongeweerte, dweersch door als zijnde dàt onze wet, ons geluk, de vrede en de zaligheid onzer oneindige onsterfelijke ziele.

Alzoo leeren wij hier mannen worden, en oefenen het werk der jeugd. Maar 't en is niet al: wij zijn niet alleen jongelingen, maar vlaamsche jongelingen, jongens van Vlaanderen.

Over eenige jaren en had dit in sprekers gedacht niet gekomen, en, komt het nu in mijn gedacht, en spreke ik hiervan, het is aan u, Mijnheer, dat ik het verschuldigd ben.

Ja wij leeren hier in der waarheid Vlaamsche jongens zijn, *leeren* Vlaamsche jongens zijn, want wij moeten het leeren; wij, de eenigste van heel de wereld moeten als volk leeren zijn wat wij zijn. O de zieke, die pas

uit den zetel is opgestaan waarin men hem vervoerde, te midden der kussens, traagzaam en voorzichtig opdat hij wat lucht had geschept, de zieke moet ook wederom leeren gaan. Hij is jongeling nogtans; krachtig was zijn lijf, het tuig der krachtig edele ziele. Maar de ziekte is gekomen bleek en terend, en heeft hem op het bedde geveld, het lijf vol lijden en het hoofd vol ijlende koortsen. En als de koortsen verdwenen zijn ligt hij daar, flauw, machteloos, ontzenuwd, en zoo komt het dat hij nu wankelend en stronkelend leert gaan, hij die een jongeling is, en zijn lijf met zijne beenen leert stutten. Zoo zijn wij ook. O ja krachtig was het vlaamsche volk. Zij hadden het bevochten, maar in den strijd rees het grootsch en ontzaggelijk lijk een reus, en zwaaide het wapen en velde en verpletterde.

En dan hebben zij de zweerden gedoken, en zijn gekomen met den glimlach op de lippen en den vergiftigden beker in de hand. En de Vlaming, ergeloos en zonder kwaad vermoeden, omdat hij noch lafaard noch veinzer was, heeft gedronken, en het vergif is zijne aders binnengestroomd gemengeld met het levend gezonde bloed.

En hij is gevallen, ziek en stervend. Zijne krachtige natuur heeft geworsteld en het doodend vergif overwonnen; maar nu is hij flauw en hoeft de hulpe die de jongeling noodig heeft als hij pas de ziekte ontsnapt is. Hewel die hulpe en dien bijstand dien wij doodnoodig hebben, biedt gij ons, gij vriend en leerling en weerdige opvolger van Gezelle, Gezelle onzen dichter, Gezelle dien ze gelasterd en verbannen hebben, Gezelle de man der Vlaamsche Jeugd, Gezelle die hier nog levend is in dit ons gestichte, en wiens naam als men hem uitspreekt, de gewelven en de oude gangen doet trillen en achterzingen, gij zijt zijn opvolger hier, gij doet zijn werk en deelt in de liefde die men hem toedraagt.

En 't en is niet al. Hier komen wij ons woord en stemme winnen om te zeggen wat wij zijn en wat wij willen; hier leeren wij ons gevoel zingen, ons gedacht drukken en prenten in ijzer en staal, of het doen donderen door eene zale dat het krachtig in de herten wedergalme. Hier leeren wij ons gedacht, op den stond zelve dat het valt en glanst in de ziele, vluchtig lijk de weerlicht, vaste grijpen, het doen bloeien en groeien rechtuit, en, rechtstaande, het mededeelen met het schilderende zingende woord.

En 't en is nog niet al. Hier leeren wij nog voor ons eigen niet te leven, maar te haken integendeel om, naar uw voorbeeld, Mijnheer, wat wij ontvangen en gewonnen hebben mede te deelen aan anderen. Hier leeren wij verlangen om iets in de wereld te zijn, om er onze stemme te laten hooren, de leerende stemme van ons woord, de wekkende stemme van ons leven. Hier leeren wij haken om mede te strijden in den strijd der negentiende eeuwe, het pijnlijk maar krachtig streven naar dit nog ongenoemde en groot en schoon iets dat onze nakomelingen zullen winnen en bezitten. Hier leeren wij in 't bijzonder wat ons deel in den strijd zal zijn, waar onze standplaats is, rond welke vane wij, wij moeten strijden, en dat ons de gouden vane wacht met den zwarten Klauwaard, de vane die, in den lande van Overzee, wapperde boven 't gewoel der huilende Sarracenen, daar waar Robrecht van Vlaanderen vocht en de onkerstenen sloeg en rond hem velde lijk een maaier de guldene aren; de vane die de sombere scharen groetten, als zij, door den priester gezegend, in den vroegen morgen, door nevel en smoor, 't herte vol moed en woede tot der dood, een voor een voorbijtogen, met hunne bogen en slingers, hunne blanke bijlen en scherpe goedendags, in de velden van Groeninghen; de vane die de martelaars groetten in 't gedacht, die klommen op 't schavot om

hunne getrouwigheid aan den wettigen paus; die vane die viel, verraden en verlaten rond den avond na den slag, en gescheurd wierd onder de dravende peerdepooten, en door de vechtende scharen vertrappeld wierd in het slijk, jaren en jaren lang; maar die nu, hooge opgetogen, al ziet men er nog de scheuren, wederom prijkt en glanst wapperende boven de hoofden der jonge schare die, belachen en bespot en gelasterd, moedig strijdt, door priesters aangevoerd, tegen 't vreemde, tegen 't verbasterde, en tegen de valsche klauwaards wiens vaders den Leeuw verkochten; ons wacht die vane, ons wacht die strijd, de vlaamsche kamp, de kamp om het oude Vlaanderen, ons zoete lieve Vlaanderen, ons heilig Vlaanderen, wederom te doen rijzen en stijgen, glanzend en glorierijk, lijk in het blij verleden.

Dat leert gij ons hier, Mijnheer; wij bedanken u, en gij weet of die bedank-u uit onze herten komt, gij weet of wij u beminnen vol erkentenisse; gij hebt het ons gezeid, gij en twijfelt er niet aan, en gij doet wel: in der waarheid, gelijk ik reeds gezeid hebbe, gij die het werk van Gezelle deelt, gij deelt in de bewondering en de liefde die alle vlaamsche student voor hem in het diepste zijns herten draagt.

Uwe lessen aanhooren en in onze ziele bewaren, uwe lessen volgen en uwen raad doen, dat is onze wille, en onze wensch is van later, elkendeen volgens zijnen staat, uw werk te kunnen ondernemen, krachtig en kloekmoedig door uwe lessen gevormd; en, nog altijd met u aan het hoofd, vooruit te stappen, bijl in de hand, den vlaamschen kreet in den mond, lijk nu broederlijk en eensgezind, fel strijdende rondom de gouden vane met den zwarten Klauwaard.

*
* *

Tegen het edel doel in deze redevoering uitgedrukt, stelde de Overheid niet alleenlijk kleingeestige plagerijen en tergenden dwang, maar nog wilde zij die vlaamsche koppen door een Verriest zoo geestdriftig bewonderd, beletten zelfstandiglijk te ontwikkelen om ze te kneden en te vormen naar de stelsels van een valsch en kunstdoodend onderricht.

Hoe de zoogezeide kamp *tegen de Overheid* moet verstaan worden, is door Albrecht in de twee volgende nota's duidelijk gemaakt:

A. *Zin van den Kamp tegen de Overheid* en de waarheid over zijn beginsels. „*Je crois d'ailleurs que ce mouvement est presque dompté partout. Dans les questions* DOUTEUSES *(progrès) s'en tenir à l'opinion la plus modérée*". (Woorden van zijne hooveerdigheid 1) van Brugge).

B. Men verwijt de jongens (H. Delbar) een tribunaal in hunnen geest te dragen die alles oordeelt, zelfs wat van wege de Overheid komt. Klassicism! Klassicism! Valschheid!

Zekerlik een jongen die met zijn jong verstand alles als meester wilt beoordeelen handelt kwalik en belachelik en valsch. Maar hem het oordeel, ja het oordeel over *alles* wat in zijne wereld komt, verbieden, is evenzeer valsch. Hij *moet* oordeelen, en de kwale der opvoeding is dat men het den jongens niet genoeg en leert. Maar, jongeling, leerling, beginneling zijnde en meesters hebbende, moet hij oordeelen als jongeling, leerling, beginneling enz. die meesters heeft, altijd bereid raad en ondervinding te aanhooren, eerbiediglik, en gereed des noods zijne oordeelen te wijzigen na den ontvangen raad.

Alzoo over *alles*: studie, kunst, leven, gedrag, enz. Alles wat hij kan oordeelen, niet naar eene zekere

1) Mgr. Faict.

vastgestelde oudde, klasse, enz. — Klassicism! — maar naar EIGENE begaafdheid.

Vive le *Concret!* Le classicisme c'est *l'abstraction quand-même*: aan zulke oudde en mag men over zulke dingen niet peizen! — Bij God! Maar iemand die ouder is kan een domkop zijn en iemand die jonger is een vroeg ontwikkeld verstand die de vrage kan verhandelen beter als gij soms, klassicopedant! — Eene der slechtheden van het kollegieleven is dat het dat eigen vrij gedacht dood-doet en afschaffen wilt in plaatse van het, voor nu *en later* — want het komt toch eens op, gewoonlik: slechts eenige menschen blijven heel hun leven „Kollegiegasten" — te leeren naar recht en reden handelen, id est, rekening houden van andersmans gedachten, van ondervinding enz. Dit dood-doen in plaatse van op te leeren is eene der menigvuldige kortzichtigheden van het systême „*Delbar-Dupanloup*". Zoo doet men er met vele dingen, o.a. ook met de kracht van genegenheid en liefde. Men zoude ook zeggen soms dat die kwale den papen en katholieken eigen is: men zie wat er in de *cercles-catholiques* en gemeenten gebeurt.

„*Ja, dat is zeer waar en goed en wel,* MAAR *M. Pastor wilt het anders.*"

Hoe doet men in de kollegiën dat eigen gedacht dood? Met het als een schelmstuk te doemen en de uiting ervan op tyrannische wijze te versmachten. (Dit o. a. in „*Poolsche tafereelen*") 1)

* * *

Wat Albrecht in de vorige nota tusschen haakjes zette, bewijst dat deze *Poolsche tafereelen* zoo „ingebeeld" niet zijn als het sommige beoordeelaars — die van ver noch van bij aan Blauwvoeterij hebben deel

1) W. u. D. j. 1877—78.

genomen — het beweren. Vooreerst al de personen die er in voorkomen zijn gekende mannen, afgebeeld naar hun eigen geest en karakter en naar de rol die ze werkelijk in 't collegie van Roeselare, vervuld hebben. Ten tweede, het doel des schrijvers was toch wel de *Geschiedenis der Blauwvoeterij* ten tooneele te brengen? en juist uit deze oorzaak spruit de langdradigheid sommiger tooneelen, daar hij ze volledig heeft willen geven ter wille der waarheid en ten einde te toonen hoe de Overheid gesteld was ten opzichte der studenten en hunne Beweging en hoe zij deze Beweging heeft tegengewrocht. Ware het niet daarvan, Albrecht zou ze niet geschreven hebben, te meer ze dan zonder belang zouden geweest zijn, zelfs onder opzicht van tooneel. Alleen de *omkleeding* en de *verdere ontwikkeling* behooren tot de fantazij, en wat „inbeelding" er schiep is gemakkelijk te onderscheiden van hetgeen waarlijk gebeurde. Overigens de oorkonden zullen de echtheid bewijzen der tooneelen die betrek hebben met den opstand en tot de woorden en feiten toe die er in voorkomen bevestigen. In afwachting, en ten einde aan alles zijne plaatselijke kleur te geven, men vervange der Polakken: „*Boze zbaw Polske*" door der studenten strijdkreet „*Vliegt de Blauwvoet? Storm op Zee!*" en het liedeken van den „*Roere*" door den „*Blauwvoet*" en „*Waar stroomt de klare Wartavloed*" door „*In Vlaanderen*" en in eens zijt ge te midden „die caytivighe lieden, gheseit: Westvlaamsche Blauwvoeten."

DE STUDENTEN VAN WARSCHAU. 1)

(*uit het eerste bedrijf*).

(*Gesticht te Warschau. Een koer tusschen scholen en studiehalle*). *Fœdorowicz, student, door hoofdpijn gekweld, heeft de school verlaten en wandelt. Komt de* opziener *met zynen sleutel spelende. Na wat geklapt te hebben met Fœdorowicz, geraakt hij op het terrein der ver-*

1) Verschenen „bij gedeelten" in Pennoen en Vlaamsche Vlagge, en is dus te weinig gekend om er hier geen uittreksel van te geven.

deeldheid onder Russen en Polakken, of Walen en Vlamingen, kortom op de Blauwvoeterij.

Fœd. De ingenieurschap is ook een moeilik vak.

Opz. Doch komt op eene even schoone toekomst uit.

Fœd. Ja voor Russen, doch voor ons Polakken....

Opz. Neen, neen. Men overdrijft dat. Ik wille wel aannemen dat het russisch bestuur soms ongelijk heeft, doch op verre na zoo erg niet als sommige het moedwilliglik houden staan om hunnen hardnekkigen wederstand te wettigen. Zeg eens, Iwan, nu dat wij daarvan spreken. Gij zijt soms met Stanislaw Lubienski nietwaar?

Fœd. Dat en kan niet missen. Wij zijn immers van de zelve schole en het is aan zijnen vader dat ik alles verschuldigd ben, opvoeding en onderrichting.

Opz. Spreekt mijnheer Lubienski u nooit van poolsche Beweging, van wederstand tegen het russische bestuur en andere dergelike? Zijn vader immers, mijnheer Thomas Lubienski, is nog een oude vaderlander van het jaar 31. Hij miek zelfs deel van den landdag die Keizer Nikolaas van den troon van Polen vervallen verklaarde. En Stanislaw Lubienski heeft veel van zijns vaders gedachten en begeerten afgedeeld. 1)

Fœd. (in zijn eigen) Ik hoore hem komen.

Opz. Spreekt hij u nooit in dezen zin?

1) Hier dacht Albrecht misschien wel aan de wetten van erfelijkheid en aan zijne eigene voorouders die een werkelijk deel in de omwenteling van 't jaar 30 hebben genomen — (hoewel Albrecht de scheuring van België van het Rijk der Nederlanden betreurde en op meer dan eene plaats erg den spot dreef met bedoelde omwenteling). Wat hij aanhaalt van Thomas Lubienski voor Polen mag voor België worden toegepast op *Constantijn Rodenbach* die — even als zijn broeder *Alexander* „de Blinde" deel miek van het Nationaal Congres, en er het voorstel deed: „het huis van Oranje voor eeuwig uit het Bestuur van België te sluiten,"

Fœd. Neen hij, mijnheer. — Ik zal mij gaan haasten met de Lubienki's in ongeschil te komen.

Opz. Het en is maar dat ik zeggen wille gij moet u altijd zwichten van die overdrevenheden in zake van vaderlandsgezindheid. Ik ook ben vaderlandsgezind en ware het slechts mogelik Polen heel en gansch vrij en zelfstandig te krijgen, ik ware de eerste om mede te doen. Doch dat en belet niet dat ik alle *overdrevene* poging in dezen zin doeme, hoewel zij ook gemeend moge wezen, bijzonderlik waneer zij door mijn wettige overheid afgekeurd wordt. Wij zijn hier in een gesticht, hier geeft de heer bestuurder de opperste wet. Nu de heer bestuurder is daar heel en gansch tegen dat de politiek 1) van buiten binnen de muren van het gestichte hoegenaamd eenen weerklank hebbe.

Fœd. (in zijn eigen) In vaderlandschen zin ten minste.

Opz. Stanislaw Lubienski is een allerbeste jongen.

Fœd. (in zijn eigen) Gelijk al deze van wie gij kwaad weet.

Opz. Een groot verstand en een edel herte. Doch hij heeft groot ongelijk rondom zich die overdrevene gedachten van schandelike onderdrukking, noodzakeliken wederstand, ontembare vaderlandsliefde en wat wete ik al, te willen rondstrooien. Hij is wel gezien, hij heeft veel te zeggen, en zoo drinkt men, heel het gesticht door, deze gedachten in. Men kan geen woord spreken, geen gedicht dichten, noch geene redevoering schrijven, of men moet er te passe en ten onpasse Polen van nu en Polen van eertijds te berde brengen. *Alzoo sticht men allengskens eene schole in de*

1) Albrecht spelt: politiik.

schole, gelijk de heer bestuurder overtijd zeer wel zeide. — De heer bestuurder is daar heel en gansch tegen en den eenen of anderen dag zal hij des strenge maatregels in het werk stellen.

Fœd. (in zijn eigen) Daarvoor is hij ook een halve Rus.

Opz. Voor wat u betreft, wij en hebben u desaangaande eigenlik nooit iets te verwijten gehad. Doch ik hebbe u willen verwittigen, vreezende gij mochtet soms den invloed van Lubienski ondergaan, dewijl gij nog al dikwijls bij hem zijt.

Fœd. Zoo zoudet gij ook moeten besluiten dat ik te evens het tegenvergift ontvange, mijnheer. Trouwens ik ben ook nog al dikwijls met Michel Bagration.

Opz. Michel Bagration — deze dient u ook niet. Een goede jongen.

Fœd. (in zijn eigen) Van zelfs!

Opz. Doch wat te licht — veel te licht, om niet ergers te zeggen. Nu, hoe kan het ook anders? Zijn vader is Kolonel, en te huis verkeert hij gansche dagen met dat slecht volk van officieren en regementjonkers. Ten anderen, gij en zult Bagration waarschijnelik niet dikwijls meer zien.

Fœd. Hoe zoo dat, mijnheer?

Opz. (in zijn eigen) Ai! een onvoorzichtig woord! — Ja, hij zoude wel kunnen zijne studiën uitscheiden.

Fœd. Het ware spijtig. Zoo zoude ik eenen anderen maat moeten zoeken voor onze oefeningen van meetkunde en algebra.

Opz. Iwan, men hoort rechtuit dat gij een praktiik man zijt.

Fœd. (somber in zijn eigen.) Eene arme weese leert zoo lichte praktiik zijn.

Opz. Het zal allicht tijd worden te bellen voor den

speeltijd. Wilt gij binst het gerucht van den speeltijd op de ziekenkamer blijven?

Fœd. (in zijn eigen) Om heel en gansch ziek te worden in die verpestende lucht! — Dank u, mijnheer. De opene lucht zal mij meer deugd doen.

(De Opziener af.)

Hij is ook praktiik.

(Komt Bagration de sigare in den mond, met hoed, stok en mantel over den arm.)

Bagration. Bonjour, Fœdorowicz.

Fœd. Goeden dag, mijnheer Bagration.

Bagr. Ik kome vaarwel zeggen, ik vertrekke vandage. Leve de vrijheid!

Fœd. De opziener kwam mij daar juist te laten hooren dat gij van zinne waart uwe studiën uit te scheiden.

Bagr. Ja, namelik min of meer met de *toestemming* van den heer bestuurder. O langmoedigheid der langmoedigheden! Het is nu ten minsten twee jaar dat ik hem terge en mijn uiterste beste doe om het *consilium abeundi* te krijgen.

Fœd. Het is gekend dat gij de eerste pertenspeler van het gesticht zijt.

Bagr. En mijne goede meesters veel verdriet aandoe

Fœd. Schelm! — En hoe hebt gij eindelik het *consilium abeundi* bekomen?

(Hier vertelt Bagration de nieuwe perte die hij dezen nacht gespeeld heeft en waarvan wij enkel dienen te onthouden, ten opzichte der Blauwvoeterij, *hoe de heer Overste, die een Waal was, twee maten en gewichten bezigde in het toepassen der verordeningen.* Dan vervolgt:

Bagr. Het is juist niet noodig dat elkendeen weet dat ik mijne kassade gekregen hebbe. De bestuurder heeft mij gezeid: „*Ik zal overigens zorgen dat alles vermeden worde wat der familiën*

eere deren mocht," gelijk het reglement zoo dichterlik voorschrijft.

(*En wederom zingt hij:*)

Vivent ces nuits d'orgie
où la raison se perd
en un joyeux concert
mené par la Folie! — enz.

(*Over een stond heeft het kloksken geluid. — Studenten dweerschen den koer met boeken en schrijfalaam onder den arm. Bagration drukt eenigen de hand, eenige blijven staan*).

Bagr. Ik verlange om soldaat te zijn. Bonjour, Lubienski. Ik vertrekke vandage.... ik hebbe genoeg van het latijn.

Wasilewski (ter zijde aan eenen anderen.) Hij en heeft er nogtans niet veel te vergeten. (af.)

Lubienski. Zoo? stel het wel. (Ter zijde.) A propos, hebt gij u wel verzet dezen nacht, *cercle Pazkiewicz*, bij Katinka?

Bagr. Hoe weet gij dat?

Lub. O ik en hebbe er niet omme gedaan. Gij spraakt te luide voor mijn bedde met Dimitrowicz en Woronzow.

(Komen andere studenten rondom Woronicz)

De toekomers: Leve Woronicz de poolsche dichter!

Lub. (tot hen naderend:) Wat is er?

Een student. Woronicz heeft een liedje gemaakt, een schoon. Nog nooit en miek hij er een schooner. De professor heeft het gelezen in klasse.

Lub. Zoo? Proficiat, Adam. Hebt gij het daar?

Woronicz. Ik zal het u dan afgeven. Versamel de vrienden. (Af.)

De studenten dragen hunne boeken weg, komen dan weder en spreiden op den koer. De eene spelen met den bal, de andere wandelen. Van tijd tot tijd ruttelt de opziener aan de klinke der deur der studiezale om de achterblijvers op den koer te doen komen. Bagration drukt links

en rechts de hand van deze die rond hem staan en vertrekt. Daarop dragen deze op hunne beurt hunne boeken weg, en komen wandelen op den koer. Wasilewski wandelt alleen.

Lub. (op Wasilewski's schouder kloppende die verschiet:) Ei, Daniel Wasilewski, filosoof dat gij zijt, willen wij wandelen?

(*Zij wandelen samen en zwijgen eene stonde.*)

Was. Hewel, wat nieuws?

Lub. Dat Woronicz een liedje gemaakt heeft en dat hij het ons aanstonds zal komen afgeven — en dan ander nieuws dat ik zal vertellen als de andere hier zijn.

Twee studenten. (naderend:) Boze zbaw Polske!

Lub. en Was. Boze sbaw Polske!

Een student. (nevens hen zijnen kaatsbal oprapende:) De samenzweerders zijn nog eens te samen — Boze zbaw Polske.

Was. Chut!

Lub. Bezie mij eens hoe de bestuurder van uit de vensters der studiezale op ons te glarieoogen staat met onzen armen opziener nevens hem gelijk de *confident* nevens den held bij de fransche klassiken! Zij zijn bezig met zeggen dat wij kerk en staat omverre willen; of beter, de bestuurder zegt: *Voilà comment ils se corrompent l'un l'autre*, en de opziener knikt ja en verzucht erbij. Arme man! Ik hebbe er waarlik deernisse mede.

Was. Nu, wat nieuws? Want men zal ons allicht komen scheiden.

Lub. Alles gaat van langs om slechter. Het schijnt dat het rekrutement, dat jaarliks enthoeveel onzer jongelingen rooft om ze in Siberië dood te martelen, dit jaar nog schrikkeliker zal zijn. Men heeft het getal der rekruten verhoogd.

Was. En dat zonder wederstand?

Lub. Neen, en dit is juist het bijzonderste nieuws. — Zwijgen lijk vermoord, nietwaar? — De Vaderlandsche Klub van Warschau bereidt eenen opstand en dat met ongeloofbare kansen.

De andere. O en dat wij hier nog in het gestichte liggen en niet en zullen kunnen mededoen!

Lub. Bah, ik hope wel dat wij desnoods ook onzen man zouden staan.

Was. Droomen, droomen!

Woronicz. (geweldig toevallend.) Boze zbaw Polske! Salut en den kost! — De bestuurder blekt op ons dat het eene vreugd is. — Ik ga maar aanstonds mijn liedje afgeven — wel te verstaan indien gij er aan houdt — want binnen twee minuten zal het zijn van: *Circulez*, *messieurs*.

Lub. Haast u.

Wor. Hm, hm! Gij moet medezingen.

Hij zingt: HET LIEDEKEN VAN DEN ROERE.

Heimelik roert het in mijn ziele
als ik bij den braven boer
aan een zwartberookte balke
glimmen vinde een rostend roer.
Vreemdelik trilt mijn gansche wezen
wen met dreunend hoorngeschal
paart bij feesteliken avond
der geweren dof geknal.
Trarah, trarah...
Pif paf! 't rookt in de sperren,
doomende verten weêrzuchten 't geschot.
Pif paf! antwoordt het herte.
O romantisch Knapengenot!

De andere. Bravo, bravo!

Wor. Vrolik zingt het in mijn ziele
als wij, 't blank geweer gelaân,
vroege jagers over de steppe
door die zonnige koelte gaan.
't Juicht en bonst door gansch mijn wezen
Rond ons diept het nevelig bosch,
hijgen jagers, seinen hoornen,

branden snelle roeren los!
Trarah, trarah!
Allen te samen. Pif paf! 't rookt in de sperren,
doomende verten weerzuchten 't geschot.
Pif paf! Tuimelboomt, hazen!
Leve het wilde Jagersgenot!

De andere. Bravo, bravo!

Lub. Ik zoude willen gaan jagen vandage!

Wor. Derde strofe: *appendice — entièrement inédit — et pour cause.*

De andere. Laat hooren.

Wor. Blijde scheuten, jagerslusten,
gij ontsteekt mijn jong gedacht:
'k zie ons allen, poolsche jagers,
met ons roeren op de wacht.
Rond ons diepen heilige bosschen,
hoornen schallen, trommels slaan,
krielend naderen grijze scharen....
„Schoudert het geweer. — Legt aan!"
Trarah, trarah....
Allen te samen. Pif paf! 't Rookt in de sperren,
doomende verten weêrzuchten 't geschot.
Pif paf! Tuimelboomt, Russen!
Boze zbaw Polske! Pollakkengenot!

De andere. Boze zbaw Polske! Bravo, Woronicz!

Lub. Dat liedje moet onder de studenten verspreid worden. Doch maakt dat het gauw ga en dat het verbod te late kome, of anderszins...

(Komt de opziener).

Opz. Mijnheer Woronicz, de heer bestuurder wenscht u terstond te spreken. — Mijnheer Lubienski!

(Woronicz af. Lubienski nadert. De andere wijken).

Mijnheer Lubienski, de heer bestuurder is ten hoogste verbitterd op u en op uwe gansche gezelschap.

Lub. En waarom dat, heer opziener?

Opz. Omdat gij eenen slechten geest onder de studenten verspreidt, gij bijzonderlik, heer Lubienski. In der waarheid gij diendet beter uw verstand te gebruiken.

Lub. Heer opziener, ik ben blijde dat gij eens zoo rechtuit gesproken hebt en dat wij bijgevolge van deze stonde af de zaken bij hunnen name zullen kunnen noemen. Gij weet in welken staat ons arm land verkeert. Gij weet dat het russisch bestuur alles in het werk stelt om het poolsche volk als volk dood te doen met zijne tale, eigenschappen, zedens, instellingen, godsdienst, enz. Gij weet dat men er bijzonderlik op uit is het poolsch-zijn in de herten der jongelingen uit te dooven. Welnu, wij, een hoop jongelingen, wij bestatigen dat de zaken alzoo staan. Mogen wij zulks niet bestatigen? Verbiedt dan eerst ende vooral den daadzaken zoo klaar en duidelik in iemands oogen te slaan. Of mogen wij misschien die zaken bestatigen doch is het ons verboden hetgeen wij ondervinden luidop te zeggen? Moeten wij onzen mond toegrendelen? Neen nietwaar? Gij leert ons gansche dagen christeliker wijze vrij en rechtzinnig zijn. Welnu, wat doen wij? Voor zooveel het met de wetten van dit ons gestichte niet en strijdt...

Opz. Het is te zeggen....

Lub. Dat wij de wetten van het gestichte onderhouden, moet gij getuigen, heer opziener. Gij weet beter dan iemand dat het juist de hardste poolschgezinden niet en zijn die men om reden van „onregelmatig" gedrag uit het kollegie verbannen moet. Tot deze hatelike wet toe die ons oplegt steeds russisch te te spreken en ons een woord poolsch 10 kopeks doet betalen, terwijl Steiner in volle vrijheid zijn duitsch spreekt, O'Meary zijn engelsch, en tot Arbeliew toe zijn afgrijselik czerkassisch — wij zeggen ja luidop dat het

eene schande is, doch: *dura lex*, *sed lex* voegen wij erbij, en wij onderhouden ze. Voor zooveel dus, zeide ik, het met de wetten van ons gestichte niet en strijdt, trachten wij ons aan den invloed der russische maatregels tegen ons poolsch-zijn gericht te onttrekken, en daartoe wekken wij elkanderen op. Gij komt dat met den name van *slechten geest* te noemen, heer opziener...

Opz. O, gij weet het wel, ik voor mij...

Lub. Ja wij weten dat genoeg. Doch de heer bestuurder...

Opz. Mijnheer Lubienski!

Lub. Pardon, heer opziener. Gij moet mij om wel te zijn laten voleinden: dat is in den geest van het reglement. De heer bestuurder, zeide ik dus, is een halve rus en als dusdanig draagt hij eene passie in het herte tegen al wat poolsch is. Ja, eene passie, ik houde het staan, en tot het uitwerken dezer passie gebruikt hij zijn gezag en is zelfs, onder dit opzicht, niet grootsch van karakter genoeg om zijne innige gesteltenisse te bekennen: en zoo weet hij ze onder alle slach van schoone namen te verbergen. Ah zie, ik moete eens mijn hert heel en gansch rechtuit spreken, al ware het de laatste maal dat mij zulks hier veroorloofd is! Als ik den heer bestuurder alzoo aan het werk zie, ja ik eerbiedige nog de overheid, gij weet het, maar verachte, met al het misprijzen waar een eerlike jongen toe bekwaam is, den onweerdigen persoon. Het is meer dan tijd, heer opziener, dat men ophoude ons poolschgezinden onder den duim te tergen gelijk men doet, ofwel kan de heer bestuurder bij zijn zelven niet peizen dat

elkendeen hier in het gesticht niet altijd zoo langmoedig en zal zijn als ik en Wasilewski? Het is ten anderen eene natuurlike wet dat, als men den gespannen boge trekt, hij weder recht schokke en den onwederstaanbaren pijl doe zoeven in evenredigheid van kracht met den arm die den boge trok!

(Komt de poortier.)

De poortier. Mijnheer de bestuurder wenscht terstond mijnheer Lubienski te spreken.

(Af.)

(Lubienski groet den opziener en vertrekt.)

De opziener. De poortier is van passe gekomen, want wat hadde ik kunnen antwoorden?

(Hij verzucht en vertrekt.) (Het luidt.) (De studenten vertrekken allengskens.)

(Komt Woronicz.)

Wor. Ha, mijnheer de bestuurder, ik en mag geen liedjes meer maken! Ha, ik ben een opstandeling en zoeke hier opstand te strooien! Het is goed mijnheer de bestuurder. Gij geeft mij daar gedachten waar ik nog nooit op gepeisd had. Gij zult nog al van mij hooren spreken, mijnheer de bestuurder.

(Af.)

ANDER TAFEREEL.

DE KOER VAN HET GESTICHTE.

(Komt de opziener.)

Opz. Doorwerken dus en onverbiddelik zijn. Dat is gemakkeliker om bevelen dan om uitvoeren, heer bestuurder. Ik woude u wel eene stonde in de plaatse zien van uwen onderdanigen dienaar. Ik en kan niet zooveel als dat liedje uitroeien slechts dezen morgen verschenen en gedurende eene enkele studie door elkendeen

reeds opgenomen. Ik hebbe er reeds een twintig exemplaren van gescheurd en alle stappe zie ik het overgeven, uitschrijven en hoore ik het aan mijne zijde neurien. Ach welk een leven, welk een leven!

(Af al verzuchten)

(Komt Woronicz met andere studenten.)

1e stud. Toe, Woronicz, zing nog eens uw liedeken van *Pif paf! 't rookt in de sperren.*

Wor. Ik en zoude niet geern. Wistet gij hoe ik ervan gekregen heb. Ik meende dat de bestuurder mij levend ging verscheuren, zoodanig was hij verwoed — de arme man.

1e stud. Toe, dat ik het heel en gansch leere.

Wor. Neen, neen, dat opstandelingsliedje en zinge ik niet meer: het is verboden. — Ik zal een ander zingen.

(Hij tast in zijnen zak.)

De andere. Een nieuw! Bravo, Woronicz!

(Komen andere studenten.)

2e stud. Ei, Kapoustine en Ce! Allerbest nieuws! Eene nederlage voor onze opstandelingen! Laat ons naar de musiikkamers en die triomfe vieren. Komt!

(Zij vertrekken.)

Wor. Hier is het. Op bekende wijze.

(Hij zingt:)

Waar stroomt de klare Wartavloed?
Waar bleek voorheên de heldenmoed?
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!

1e stud. Dat en is niet nieuw. Ik kenne dat liedje.

Wor. Wacht. Gij zult gaan hooren.

(Hij zingt:)

Waar Sobieski's wiege stond?
Waar zegevierde Sigismond?
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!

Waar is het dat nu Polen zwicht?
Waar spuigt men in zijn aangezicht?
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!
Waar scheldt men 't echte poolsche kind?
Waar heeten zij het poolsch*gezind?*
— In Polen, in Polen,
Ons vaderland!

(Komt Wasilewski.)

Was. Ja, en waar jaagt men op eene schandelike wijze de treffelikste jongelingen weg, omdat zij *poolschgezind* zijn? In Polen, ons vaderland, in het gestichte te Warschau! Lubienski is dezen morgen weggejaagd. Gij weet, de poortier is hem komen halen. In eenen oogenblik van blinde en schandelike passie heeft de bestuurder hem aan de deur gezet, *zonder verwittigen*, *zonder ontzag voor niets*, *zonder de gewone voorzorgen door het reglement voorgeschreven*, *zonder hem zelfs toe te laten zijnen vrienden vaarwel te komen zeggen*, terwijl hij Bagration twee jaar lang verwittigd heeft en hem dezen morgen met al de eere wegzond die men eenen dommerik als hij en eenen nietweerd verschuldigd is. Ha, dat zijn van die schandelike dingen die men slechts in Polen te zien krijgt!

Wor. Doch hij mist indien hij meent dat hij ons overwint met onzen hoofdman weg te zenden. Ha! Woronicz en is zoo langmoedig niet als Lubienski, en nu en is Lubienski daar niet meer om Wasilewski's voorzichtigheid en gematigheid met zijn overgezag te ondersteunen. Wasilewski, nu zijn de radikalen boven! Nu zal het er gaan. Ha, gij zult er wat van zien, heer bestuurder!

Was. Hoor!

(Uit eene musiikkamer hoort men den *Boje Czara krani.*)

Wor. Dat is om ons te tergen!

Hij zingt; allengskens zingen de andere mede met ontdekten hoofde, Het lied verspreidt heel den koer door, eerst slechts een medeneurien, dan allicht in volle gezang en in partijen.

Heer God, gij die door eeuwenvoudige tijden
ons land in macht en glorie liet verblijden
en schuttet met uw vaderliken schild,
bezie hoe 't heden voor uw voeten trilt!
Heer God, wij storten voor uw altaar neder:
geef ons ons land en onze vrijheid weder.
Boze zbaw Polske!

(Komt de opziener.)

Opz. Chut! chut!

(De zang versterft allengskens. Heel de koer zwijgt.)

Woronicz, gij zijt de opstoker geweest. Wij zien ons weder vandage. Gelief u op mijne kamer te begeven.

(Men herneemt op de musiikkamer den *Boje Czara krani.*)

Wor. Heer opziener, ik zoude ten minsten deze daar ook doen zwijgen.

Opz. Ik wete wat ik te doen hebbe.

Was. (de hand van eenen anderen drukkend:) Laat ze maar doen. Het zal toch wel gaan. *Z dymen Pozarów!*

Opz. Gelief de boete te betalen, heer Wasilewski. Gelief te vertrekken heer Woronicz.

(Woronicz vertrekt met den vuist naar de musiikkamer dreigend.)

Was. Zoolange gaat de kruik te water tot zij berst.

HAROLD.

Deze tafereelen uit het eerste bedrijf, geven ten beste *den geest* weer die toen in het gesticht van Roeselare heerschte. Nu men de studenten in „wering" gezien heeft, zullen wij oorzaken en feiten nagaan die deze roering te wege hebben gebracht. Albrecht zelf duidde ze aan op een stuksken papier dat wij onlangs in een zijner schrijfboeken, tusschen andere nota's vonden en die te dien tijde in het gesticht zelf moeten aangeteekend zijn geweest. Vele dier nota's zijn bijna

uitsluitelijk opgesteld met de medeklinkers die in de woorden voorkomen; andere zijn in 't fransch en met niet-voluit-geschreven woorden; nog andere, en waarschijnlijk de gewichtigste, zijn in een soort „stenographie" en naar ons vermoeden, behelzen zij zaken nopens professors of leerlingen, voor wie ze gevaarlijke gevolgen hadden kunnen opleveren waren zij in 's vijands handen gevallen; daarom, is te peinzen, heeft ze Albrecht opgesteld, derwijze dat hij alleen er wijs kon uit worden. Want ter loops gezeid, en zooals de daadzaken het verder zullen bewijzen, was de vijand niet streng in 't kiezen van middels om iets te achterhalen, noch vreesde hij niet, — om niet meer te zeggen — eene onkieschheid te bedrijven.

De oorzaken van den opstand waren dus:

1°. Een ongeschikte bewaker 1) (surveillant) die alles overdroeg en die daarboven alles — ten onpasse — verbood.

2°. Een overste die een *Waal* was en de zaak niet begreep, meende in rechte te zijn het »vlaamsch" te verbieden; vandaar wettige opstand der studenten tegen onwettig verbod.

3°. Jules De Vos weggejaagd, onrechtveerdiglijk en op eene oneerlijke wijze.

Twee wolken dreigden lang elkaar, toen opeens de barnkracht ontstond; een weerlicht, hoor het dondert! *Vliegt de Blauwvoet! Storm op Zee!*

»De stoot verwekte een tegenstoot, schrijft Dr. Van Puyvelde, en de reactie was *de Blauwvoeterij*." 2)

Zij had, zoo vervolgt hij, zulk een verdoken *oorsprong* in het Klein-Seminarie te Roeselare. Verscheidene leeraars hadden het jongste studentje, Joseph de Cuypere van Rumbeke, hebreeuwsche, grieksche, duitsche, engelsche paswoorden aangeleerd. Professor Deboudt leerde hem op de vraag: *Vliegt de Blauwvoet?* antwoorden: *Storm op zee!* En 't was voor de studenten een stil genoegen bij het voorbijgaan het jongentje toe te spreken: *vidi aquam* of *Vliegt de Blauwvoet?* en hem kinderlijk naief het paswoord te hooren zeggen: *in pelvim* of *storm op zee!*

Dat was college-vermaak en de overheid had er ook niets tegen. Maar 't kwam uit: die *Vliegt de Blauwvoet?* — *Storm op zee!* was het oude wachtwoord van de Blauwvoeten uit Veurneambacht, was

1) E. H. Barbe.

2) Albrecht Rodenbach — zijn leven en zijn werk, bl. 41

een paswoord getrokken uit *De Kerels van Vlaanderen* en dat klonk vlaamsch. Het werd verboden die spreuk te herhalen; de andere mocht men blijven gebruiken.

Dat was olie op het vuur. Die spreuk werd de leus, het wachtwoord van de vlaamschgezinde studenten."

Het feit is waar, zoo niet geheel, ten minste gedeeltelijk; maar wat Dr. Van Puyvelde er uit besluit valt te onderzoeken.

Vooreerst deze spreuk uit de lucht niet gevallen zijnde, had eene beteekenis, en de studenten begrepen ze maar al te wel; en had professor Deboudt, zonder kwade bedoeling, haar het jongetje aangeleerd, zekerlijk was er van wege de studenten boosheid bij, als zij de spreuk door het jongetje deden herhalen. Ten tweede, reeds hadden de studenten in liederen en werken de Kerels bezongen, en er, *niet zonder bedoeling*, de spreuk bijgebracht. Overigens, is het waarschijnlijker dat zij, die de Kerels als hun Oorbeeld aanzagen, en naar der Kerelen strijd hunnen eigen strijd wilden richten, tevens hunne leus als eigene strijdleus aannamen, zijnde een symbool uit lang vervlogen tijden, waarmede zij zinspeelden op den kamp die, dreigend als een storm, eens uitbersten zou. Want de studenten vroegen zich niet af, of deze spreuk niet een dichterlijk wachtwoord was door Conscience uitgedacht. Het is te veronderstellen dat niet het aangehaalde feit het was dat hen op de gedachte bracht: „Vliegt de Blauwvoet? Storm op zee!" als strijdleus aan te nemen, en alleszins *daar ligt de* OORSPRONG *niet der Blauwvoeterij*.

Neen! dat is een kleine kant der zaak, en niet eene enkele nota van Albrecht, die nochtans van alles nota nam, duidt er op; veel hooger hadden het de studenten op, zooals hun verleden het heeft bewezen en zooals de voortzetting er van, of wat er uit gesproten is, het heden nog bewijst. „Dat echter het aangehaalde verbod wegens de spreuk, *olie was op het vuur*" is onbetwistbaar en het natuurlijk gevolg der

dingen. Wel is waar nu riepen de studenten de spreuk niet meer naar elkaar, maar zij fluisterden ze elkaar in de ooren, lieten ze verstaan met zwijgend lippengespel, trommelden ze met de vingers, en op de slaapzaal weerklonk ze bij middel van „*gehum*" op toon en maat van het woord; maar vooral *wierp men ze beteekenisvol naar elkaar met den blik der oogen*, wat vermoeden liet dat er in hun binnenste iets aan 't broeden was.

Zie hier een paar onuitgegeven documenten tot staving mijner meening. Het zijn werken door Albrecht geschreven in 1874—75, dus als hij nog in de Dichtschool was; werken die hij heeft voorgedragen in het zelfde Lettergilde, waarvan wij hooger gewaagden.

DE KERELS.

Der 1) kwam eens een zwerm schuiten gevaren op de wiegende wentelende baren der Noordzee. En zij strandden, en van uit de schuiten sprongen blonde mannen van het Noorden, met zuiver vel en stralende blauwe oogen. Zij droegen op zij een breed en snijdende zweerd, en fier lieten zij het slingeren, de glimmende schermsakse.

Zij kwamen verder en verder op het strand, en zeiden: „Laat ons wonen in die uitgestrekte „vlanderen". 2) En zij bouwden hutten op het strand der bruisende Noordzee, en verderop te midden de vlanderen en de bosschen. En felle mannen waren 't, en kloeke vaarders. Zij heetten hen zelven de *Kerels*. Zij leefden met de zee, en kenden hare wegen, en stout ze doorkruisten, en verstonden de teekens der nakende stormen. En

1) *Der* wordt welluidendheidshalve gebruikt voor *er*.

2) Vladen, vlanden, vlademen, of vlâmen: uitgestrekte vlakten; bloot en zonder houtgewas, met kreken, moeren en waterplassen er tusschen, overblijfsels der dikwijls over- en doorspoelende zee. Vandaar Vlaanderen en Vlaming en de namen van menig dorp van Noordwestvlaanderen, (F. R.)

voor dat de storm daar was, hoorde men hunne waarschuwende stemmen:

Vaart de Blauwvoet. — Storm op Zee!

En machtig groeide het kloeke volk der vrije Kerels. Zij hadden Woen en Vrije afgezworen en dienden getrouwig Jesus Christus. Zij hadden burchten en allengskens rezen de steden. Maar daar kwamen mannen uit het zuiden en zij ook bouwden burchten te midden de vlanderen en de bosschen, en der kwam een tijd dat zij zeiden: „Wij edele Heeren, zijn uwe „meesters", gij, Kerels, zijt onze „laten".

Maar dan grijnsden afgrijselijk de kloeke vrije Kerels en machtig wrongen zij de trillende schermsaksen in hun hand. En gingen de zuiderlingen te verre, al met eens daar glinsterden de dreigende schermsaksen en donderende schreeuwden de Kerels met hunne blauwe kolders:

Vaart de Blauwvoet. — Storm op zee!

Maar zie! van uit het zuiden snelden ontelbare drommen toe. Duizende, duizende speren blonken boven de toesnellende scharen. En derbachten 1) klonken de stappen der rijdende peerden van ijzer en staal, en helder schitterden de stalen ruiters en hunne edele bonte vanen wapperden in den waaienden wind.

Maar somber wachtten de kloeke vrije Kerels. Hunne schermsaksen hersmeden blonken scherp aan het einde eener krachtige stave. En dreigend glimden de *goedendags* rond de gesloten scharen der Kerels.

Vroeg in den morgen botsten de strijdende benden. Geheel den dag woelden de strijdende benden. 's Avonds stormden de woedende zegevierende Kerels over het slagveld en sloegen de vluchtende Zuiderlingen.

Vaart de Blauwvoet. — Storm op zee.

Lacy! Lacy! Waar zijn de kloeke vrije Kerels?

1) Derbachten = achter fr. *derrière*.

Lacy! Lacy! Waar is het oude volk der vlanderen langs de Noordzee! Waar zijn de mannen van het Noorden?

Waar zijn ze met hunne golvende blonde lokken, hun zuiver vel, hunne stralende blauwe oogen, hunnen blauwe kolder en hunne glimmende slingerende schermsaks? Waar klinkt hunne machtige vloeiende tale? Waar is hunne edele fierheid? Waar is hun heldenmoed, hunne grootsche eenvoudigheid, hun gulhertige inborst? Lacy! Lacy! waar zijn de kloeke vrije Kerels?

Schande! Schande! Waar de Kerels leefden, leeft een volk waarop men spottend nederziet, dat men verwijt en onderdrukt, wienze tale men veracht, wienze oude zedens men bespot. En dat volk, dat volk, het herdt het! Ja, het is beschaamd van zijne bespotte zedens, en zijne misachte tale! Het is beschaamd!

En kruipende vóór de voeten van die hem verfoeien, het aapt ze na, het liegt en wordt bedorven! En wie dat slavernij heet en bastaardij, den dezen heet het overdreven, en Vlaming-zijn heet het eene *gezindheid!*

Lacy! Lacy! En mannen spreken in zijn midden en donderen tegen slavernij en bastaardij, maar hunne woorden zijn valsch en valsch hunne herten. Zij haten Christus en zijne Kerke! Zij verraden, zij verraden en bederven het volk! 1)

Lacy! Lacy! kloeke vrije Kerels!

Maar hoor! hoor! Te midden van het verbasterde volk galmen eenige stemmen vrij en onbeschroomd:

Vaart de Blauwvoet — Storm op zee!

Ei! Ei! de stemmen der Kerels! Ei! Ei! het vrije geroep der Kerels! 't Zijn jonkheden die roepen. Wat is er gebeurd?

Hoort!

Een Priester heeft gesproken te midden de verbas-

1) Wat men schrijft onder den invloed van een geestdrijvend catholiek onderwijs; zoo het later A. R. zelf bekende.

terde kinders der oude Kerels. Hij was een Kerel van aanzicht en gestalte, een Kerel vooral van herte. Een Kerel was hij, een Kerel met lijf en ziele! En hij sprak, en spottend keerden ze hem den rugge. Maar hij, de blikken ten hemel sprak:

»O vriend! wat schaadt of baat het ons
Der menschen lof- of laakgegons?" . . .

En hij sprak en hij zong en krachtig vloeide uit zijnen mond de zingende tale der Kerels; en donderende zong zijne stemme:

»Schande, schande zij den lande
Dat zijn eigen zelf ontwordt,
Dat verbasterd en gelasterd
Schaamteloos in schande stort!"

En zie, daar kwamen jonkheden rond hem toegeloopen, en horkten en horkten, en spraken en zongen den grooten man na. En krachtig groeide de schare der vierige jonkheden. En zie! hier staan wij, zonen der Kerels, het hoofd omhooge omdat wij vlaamsche Kerels zijn, en schreeuwen luide en onversaagd:

Vaart de Blauwvoet — Storm op zee!

O Kerels, onze Vaders, trilt onder uwe steenen graven! Alles en is niet verloren! Ja, in de steden zijn uwe kinders verbasterd, diepe. Maar te lande leven er nog Kerels, en brandende laait de sperke in het herte der jonkheden die den Priester Gods aanhooren.

Vaart de Blauwvoet — Storm op Zee!

Ja, wij maken deel van een land dat Belgie heet. Zijne wetten en weten niet dat er een God is; zijne wetten onderdrukken de zonen der Kerels. Wij moeten eene vreemde tale spreken, wij moeten met vreemde tale onze ziele voeden, de tale der verbasterden!

Schande! Schande! En kijkt naar ons niet, heldhaftige Kerels onze Vaders! Wij moeten! het is onze plicht! zooverre is het gekomen. Wij en kunnen uwe tale niet meer spreken. O kerels, onze Vaders, schande! Schande!

Maar God is rechtveerdig. Wij hopen en staan met

de oogen ten hemel. Ei vaders, heldhaftige vrije Kerels, wij voelen uw bloed door onze aders stroomen. Wij hebben voor ons den toekomenden tijd. Ja, menigeen zal er vallen, uitgeput in het woelen van den strijd.

Maar wij zullen vrij zijn! Wij willen 't! vrijheid! vrijheid! vrij lijk onze Vaders de Kerels!

Broeders, Vaart de Blauwvoet — Storm op Zee!

* * *

Dat werk was niet het eenige waardoor Albrecht de Kerels kennen liet, ten einde zijne studiemakkers te *verkerelen.*

Met recht zou men de spreuk hem mogen toepassen: „*Hij droomde ervan*" want in al wat hij toen schreef, bracht hij de Kerels te berde, zooals b.v. in het volgend onuitgegeven gedicht, waar hij zinspeelt op eene gestoorde bedevaart naar Oostacker 1).

AAN DE BROEDERS.

Broeders, 'k droomde vreemde droomen.

'k Zag een heiligdom te midden
  van de wijde vlaamsche velden,
wijd en ver alover 't landschap
  knielden biddende scharen.

'k Zag voor 't heiligdom de priesters
  in hun feestgewaden glinstrend,
'k zag den staf en mijter blinken
  van den prekenden kerkvoogd,

'k Zag de wolken stijgen geurig
  uit de brandende wierookvaten,
'k zag 't Hoogweerdig zeegnend rijzen
  in zijn bevende handen.

»Maged onbevlekt ontvangen,
  wonderdoenster, bid voor Belgie
en de fel bevochten Kerke,"
  klonken biddende zangen.

1) Nog in andere werken en „canava's" duidde A.R. op deze aanranding, waarbij een bedevaarder dood bleef, en wiens dood men, een zonneslag voor oorzaak gaf. O. a. in „*De Zanger*" en „*Aan de Zonneslagers*".

En de mannen stonden rechte,
  groetten 't heiligdom der velden,
en dan weemlende bewogen
  de vertrekkende scharen.

'k Zag de mannen van te lande
met hun blauwe kielen, stappen,
biddend langs de bane stappen.
  Voren baden de priesters.
In de verte rees de stede
Langs de baan de stappen klonken
en de murmelende bede
  van de biddende scharen.
En de stede met haar torens
naasde. Ginter langs de bane
stond er volk al beide kanten;
  geene landslieden waren 't.
Biddend stapten voort de mannen.
Al met eens verdoofden stemmen,
schriklijk tierend, het gemurmel
  van de biddende scharen.
En al beide kanten dromde
schreeuwend eene woeste bende;
stokken zwaaiden, slagen vielen
  doof te midden het woelen.
Wild geschreeuw de lucht vervulde.
'k Zag er slaan en 'k zag er vallen;
priesters stampte men ten gronde;
  schriklijk was de verwerring.
'k Stond daar, voelende in mijne aders
't ruischend bruischend bloed aan 't koken;
't sloeg geweldig aan mijn slapen.
  'k Wilde schreeuwen en vechten,
maar de schreeuw bleef in mijn kele,
en mijn voet scheen lam te wezen....
Al met eens 't visioen ten deele,
  dwerlend, weemlende, wegsmolt.
'k Zag aleenlijk nog de bane,
en de stede ginter verre,
en mijne oogen brandend keken:
  't lag een lijk langs de bane.
Mannen zag ik dan voorbijgaan
in het zwarte kleed der rechters.
Ende een hunner stak de hand uit
  naar het lijk langs de bane.
Maar zij draaiden 't hoofd naar 't Oosten,
  en zij schenen iets te willen

ginter in de verte toonen,
en al beven zij spraken:
»Ginter troont de trotsche dwingland,
en de bajonetten luistren;
ginter luistren de kanonnen."
En ik zag ze voorbijgaan.
Al met eens aan mijne zijde
stond er iemand, en 'k keek omme,
en verwonderd eenen man zag
lijk een reuze gebouwd.
En hij droeg den blauwen kolder
en 't kaproen der oude kerels.
onze vaders; op zijn schouders
vlotten gouden lokken.
In zijn rieme glimmend zat het
kruismes van de vrije mannen;
in zijn hand de goedendag blonk,
machtig sloot hij de stave.
Vierig straalden zijne blikken,
en hij keek naar mij; 'k verstond hem
en het vonklen zijner oogen;
hij had alles gezien ook.
En hij reikte mij het wapen
glimmend, en ik greep het krachtig,
maar 't veranderde in mijn handen
in een knobbelige knodse.
Ende zie! 'k stond in uw midden,
Broeders, en wij droegen allen
knodsen, en onze oogen straalden,
ende trilden ons herten.
Kloek gevoelden we onze zielen,
kloek gevoelden wij onze arrems, 1)
en wij zwaaiden onze knodsen,
ende donderende riepen:
Vliegt de Blauwvoet — Storm op zee!

* * *

Wat vooral diende weerlegd te worden, in een katholiek gesticht en voor katholieke studenten, was het verwijt dat de Kerels heidenen waren. De moord op Karel de Goede, graaf van Vlaanderen, door eenige Kerels bedreven, woeg noodlottig op den geheelen stam. De waarheid over hunne geschiedenis diende

1) Arrems = armen.

dus gekend te zijn, en daarop legde Albrecht zich toe, bracht nota's op nota's bijeen, en bezat algauw eene verzameling oorkonden waarop hij steunen en werken mocht.

Daarvan getuigt reeds het werk „*De Kerels*" hooger medegedeeld; doch zulks was niet voldoende, en na zijn „*Noodvier en Noodhoorn*" bereidde hij „*De Gilde*" voor tooneel, in afwachting van zijn „*Ondergang der Kerels*" drama dat volgen zou, en dat hij voor de studentenspelersgilden schikte. Intusschen dweepte hij in dicht en proza met de Kerels en al wat het „oorbeeld" der studenten aanbelangde; schreef verscheidene *Kerelsliederen* en schilderde zelfs een tafereel: „*De Kerels van Vlaanderen*" dat, dienen moest op de kistjes „cigaren" van dien naam; en allengs breidde zich de Kerelsgezinde studentenkamp uit, onder den naam van *Blauwvoeterij*.

* *
*

Bovenstaande was reeds geschreven en drukkensvaardig, als we toevallig de hand legden op een „Kerelstafereelken" waaruit Albrecht later zijn dramatische tafereel „De Gilde" ontwikkelde. Daar dit schetsje nergens verschenen is, en een nieuw bewijs aanbrengt van hetgeen ik pas neerschreef, schuif ik het hier tusschen, bij het nazien der drukproeven, te meer het den uitleg geeft der teekening die op de kistjes „cigaren" van dien naam voorkomt en even als de teekening van 't jaar 1874 moet zijn; dus in 't begin dat Albrecht in de Dichtschool was.

HET KERELSMAAL.

(*Eene gilde Kerels, met blauwe schabben en de schermsaks op zij, zitten rond eene tafel. Een doedelpijper en een bommelare: Gezang terwijl de drinkschale rondgaat*).

Zang.

(wijze: Sous les ombrages (les monténégrins).

Hier is het Kerelsmaal.
De schaal, de minneschaal!

De gilde sluit den bond,
de schale ga maar rond!
Vol schuimend bier geschonken
De schaal, de minneschaal,
en dan in 't rond gedronken
de schaal, de minneschaal!
De gilde viert het Kerelsmaal!

1e Kerel (*zang*).

Wij zijn de Kerels, vrije Kerels van het Noorden
Wij zijn de mannen van Kerlingaland!

Allen hernemen:

Wij zijn enz.

2e Kerel (*opstaande*).

Ja, wij zijn de vrije mannen van het vrij Kerlingaland,
ja, wij zijn de blonde mannen van het blanke Noorderstrand;
Onze vaders woonden ginter, ginter ver alover zee;
en zij kwamen eens gevaren, en zij zagen Vlaandrens ree,
Vlaandrens ree en d'hooge duinen; uit hun schuiten stapten zij,
klommen op die hooge duinen, ende spraken: „Bouwen wij
hutten ginter in die vlamen, hutten op het strange hier,
ginter zijn er donkre bosschen, ginter loopt het rennedier
en hier spoelt de wilde noordzee, huilend, en met fel gebons,
machtig slaande d' hooge duinen! Waarlijk 't is een land voor ons;
en zij bouwden hunne hutten op het woeste Noordzeestrand
ende noemden met hun name, dezen grond *Kerlingaland.*

3e Kerel (*opstaande*).

Ja, wij zijn de vrije mannen, vrij geboren, vrij in 't hert!
Liever al ons doodgevochten dan eentwie 1) ons vrijheid tert! 2)

2e Kerel (*opstaande*)

O de vrijheid is ons leven! IJzegrims, onthoudt het wel:
Nooit en zal ons volk hem geven en der Keerlen veete is fel.
Zoodan, ridders wees voorzichtig, gij die vreemde mannen zijt,
mannen van de Zuiderstreken, en ons 't eigen land benijdt,
waar wij wonen, waar ons vaders woonden vrij en ongetemd.
Nooit en zal de Kerel dulden dat gij hem den boezem klemt.
Gij zijt vreemden in ons vlamen, vreemden in Kerlingaland,
en gij wilt ons nek zien buigen onder eenen dwingeland!
onder eenen vreemden Heere, onder éenen Frank toen nog.
Ei, gij Wolven, eedle Heeren, Ei! de Kerels leven nog!

3e Kerel (*opstaande*).

Ei, de Kerels zijn nog Kerels, noordermannen wild en vrij,
op zijn schermsaks slaande).
en de blanke scherremsaksen klinken hier nog aan ons zij.

1) eentwie = entwie, iemand.
2) terten en terden = treden.

4e Kerel (*opstaande*)

En de vrije Kerelsgilden bij de Kerels nog bestaan;
en zoolang de gilden leven, zal der niemand d' handen slaan
ongestraft, aan onze vrijheid! Zoo, gevierd het Kerelsmaal,
't sluiten van den bond der gilde! Vult nog eens de minneschaal;

(*de schale wordt gevold*).

Ei den eedlen drank der Zonen van het vrije Kerelsdiet!
Nu gedronken, en eendrachtig weêr gezongen 't gildelied!

5e Kerel (*opstaande*).

Ter wiens minne gaan wij drinken? Eertijds dronken wij de min
van de duivels die we aanbaden, van vrouw *Helde* de godin,
Woden, *Fraia*, *Trouwa*, *Saksnoot*, *Doner* die twee bokken spant
aan zijn ratelenden wagen. Maar nu, sedert Sint Amand,
wij belijden Jesum Christum; ende *Thor* en staat niet meer
in het *Oode* van het *Thorwoud; Woden*, *Fraia* stortten nêer,
gansch verbrijzeld met een bijlslag. Ter wiens minne moet de schaal
onzen blijden kring nu rondgaan; ter wiens minne drinkt de maal?

4e Kerel (*de schaal in de hand*).

'k Drink ter min, van een der mannen, die, zoo Sint Amand ons zei,
volgend Christum, zoo getrouwig als ooit wapenbroeder dei; 1)
Der was een dien Christus lief had boven de andere, en, alswaneer
hij den laatsten keer met hen at, mocht hij rusten op den Heer
zijne borst; en — 't scheiden naarde — vol van minne spraken dan
Jesus Christus en... hoe heett' hij, deze Jonkheid?

5e Kerel.

'tWas Sint Jan......

4e Kerel.

Zoo, ter minne van dien lievling; 'k drink ter minne van Sint Jan.
Hij drinkt, de drinkschale gaat rond.)

6e Kerel (*opstaande*).

Hoor eens, mannen; langs de bane, 't dinkt mij dat ik zingen hoor.

4e Kerel.

Ja ze zingen, bij de nekkers! en dat lied en is mijne oor
geenszins vreemde

6e Kerel.

Zwijg, dat w' horken!

4e Kerel.

Weet gij wat ze zingen daar?
't Is het lied der IJzegrimmen! De IJzegrim zingt wel voorwaar!
G' hebt gelijk van te beletten dat ik 't lieve liedjen stoor,
waar ze ons doemen en verwenschen en met galge dreigen! Hoor.

1) dei = deed.

6e Kerel (*naar de baan kijkend.*)

Inderdaad, 't zijn eedle Heeren met hun blinkend helmen aan,
die zoo lustig zijn aan 't zingen, daar zij draven langs de baan.

(*Zang langs de baan.* Wijze: *En chasse partons*).

Harop! Harop!
Gevlogen in galop!
En aan den torretop
de Blauwvoeten wacht er een strop!
Zij dragen langen baard,
zij zijn van kwaden aard,
God geve, geve hun kwade vaart!
Harop! Harop!
hangt hen op } (2).
alaan den torretop!

(*De Kerels zijn al rechte gesprongen malkander beziende met wilden blik. Eenige leggen de hand op de schermsakse*).

2e Kerel.

Bij den weerwolf, 't gaat te verre!

1e Kerel.

(*de schersakse zwaaiend*). Vliegt de blauwvoet!

Allen.

(*de schermsaksen zwaaiend*) Storm op zee!

6 Kerel.

Mannen gaan wij ze bespringen? Rouw zal 't zijn en bittre wee
op het slot dier IJzegrimmen! Gaan wij?

Allen.

Ja! Ja!

5e Kerel.

Neen! gewacht!
Maar eens zal de wraak uitbersten, schriklijk in haar wilde kracht.
Bloedig zal de wrake wezen; 't wapen trilt reeds in ons hand;
Machtig zal ons kreet wêergalmen door het vrij Kerlingaland!
Ondertusschen 't lied gezongen, dat zij 't hooren langs de baan,
't lied der ongetemde Kerels! Mannen heft het lied maar aan.

(*Allen zingen, rechte staande, het wapen in de vuist*).

Zang.

(*Historisch lied der Kerels*).

Herhaal. Doedele, bommele, rom dom dom!
Hout u recht en siet niet om!

Ghi, rhudders, dwingers, maect u van cant,
Hier siin die Kerels van 't Vlaanderland.
Isegrims, Isegrims, hoet u voor den Blauvoet,
Ofte ghi selt voelen wat sine clau doet.
Onse vordren waren vri
ende vri so bliven wi
so lanc een hert dat lafheid haat
in enen Kerlenboesem slaat.
Doedele, bommele rom dom dom!
Hout u recht en siet niet om!

Van den zelfden tijd is ook het onuitgegeven gedicht: „*Asrafiel*". De zelfde gedachten nopens de bekeering der Kerels worden er in uitgedrukt, doch ditmaal door de vijand zelf, door Asrafiel, onder verscheiden gedaanten, verpersoonlijkt. Uit dat eerstelingsken rees kort daarop zijn spokenspel. *De Wacht over Vlaanderen* en zal, buiten wete misschien des dichters, zijn *Humana Comœdia* ontstaan zijn; want stellig ligt er de kern in verborgen: hetgeen bewijst hoe harmonisch eene eerste gedachte zich schier van zelf kan ontwikkelen in eenen vruchtbaren geest, en hoe die oorgedachte eene geheele schepping in zich verdoken kan dragen, gelijk een zaadje, dat op vruchtbaren grond gevallen, een priemken schiet, waaruit een geheele oogst kan ontstaan.

Die oogst, zijne *Humana Comœdia* zou de geschiedenis der menschheid omvatten in eene reeks drama's, grootsch als een bergketen. Iets van die grootschheid schemert, als een verre weerlicht in zijn gedicht: „*Geschiedenisse*".

ASRAFIEL.

Hier ben ik, Asrafiel, een uit de negen koren,
die opstond met den Satan; nu vervloekt, verloren
voor de eeuwigheid met hem; maar in 't afgrijselijk lot
nog altijd grootsch en stout, weêrspannig tegen God.
Ik ben een van de die, wie Satan, onze koning,
meer dan een enkel wezen, meer dan eene woning,
meer dan een steê, een land ter doemnis toevertrouwt.
Ik ben de helsche geest dien Vlaandrens Engel schouwt.

Waneer de Kerels nog te midden hunne vlamen
en op de duinen van de zee, de wilde namen
der goden hunner vaders van het noorderstrand
nog niet vergeten hadden, ik was 't wien hun hand
den reebok slachtte. Ja, 't was mij dat zij aanbaden,
en met het bloed des offers dagelijks verzaadden
te Thorhout in het oode. Thor was Asrafiel.
Maar Tillo en Amand en andre wisten 't wel
die kwamen preken hier; en de ongetemde Vlamen
hunne hoofden bogen, en de wilde Kerels kwamen
rondom den priester staan om t' horken naar zijn woord
en 't doopsel af te smeeken. En dan wierd gehoord
door 't heilig Thorwoud het gerucht der bijleslagen,
en 't reuzenbeeld van Doner wankelde op zijn schragen,
en stortte vreeslijk neêr, en door de wijde lucht
mijn vloek weergalmde schuw met donderend gerucht.
Want Asrafiel, de helsche geest was overwonnen.
Hij worstelde wel nog vol wanhoop, maar de zonne
schong eindlijk hel en klaar, en hij die 't donker mint
moest weg uit Vlaanderen....

Tusschen haakjes volgde deze nota:

Asrafiel's gedaanten: *fransche dwingelandij*, *franskiljon*, en — God vergeve Albrecht de zonde — „*Vlaamschgezinde*" *geus*.

*
* *

Gedurend het nieuwjaarsverlof van 1875, verscheen de eerste „*Almanak voor de leerende jeugd van Vlaanderen*", gesteld onder de Bescherming van Ste. Luitgaarde, Patronesse der vlaamsche Taal en Letterkunde. Het tijdschrift werd verzorgd door Amaat Vyncke, toen in het Groot-Seminarie te Brugge en Segher Malfait 1).

Dat eerste nummer, hoewel zeer gematigd, was een spoorslag, en vlaamschgezinder klonken reeds de liederen op „*Dertiendag*" een feestje dat onder de

1) Verder verhalen wij de geheele geschiedenis van „Almanak" en „Vlaamsche Vlagge"

studenten van 't internaat ten gestichte van Roeselare bestond, en dat met gezang en geklank steeds gevierd werd.

Ditmaal zong men, o.a. verscheidene *Kerelsliederen* door Albrecht gedicht, alsook „*In Vlaanderen*". Het laatste, maar in Poolschen zin, komt voor in de „Studenten van Warschau", doch wordt er onderbroken door Wasilewski die het nieuws aanbrengt dat Lubienski, is te zeggen J. De Vos op eene schandelijke wijze is weggejaagd, om reden zijner poolschgezindheid.

Voor de omstandigheid had de dichter zich wat ingehouden, en slechts één vers duidde op den strijd tegen elken dwang; later echter zal het lied voor eene andere omstandigheid herdicht, geweldiger slaan.

IN VLAANDEREN.

Voorzang. Waar stroomt de klare Leievloed?
Toezang. In Vlaanderen!
Voorzang. Waar bleek voorheen de heldenmoed?
Toezang. In Vlaanderen!
In Vlaanderen ons Vaderland!

Waar klinkt nog de oude vlaamsche klang?
Waar strijdt men tegen elken dwang?

Waar gloeit de gulle vreugde rond?
Waar klieft de ploeg den akkergrond?

Waar droeg u zacht de moederschoot?
Waar wilt gij rusten na uw dood?

Een dier Kerelsliederen was in oud Vlaamsch gedicht op een oud volksliedje met eigenaardigen tegenzang.

KERELSLIED. (1)

Wan die kerels te gare siin
dan singen se een dansende liedekin
— singen! singen

1) De andere Kerelsliederen verschenen in „Vijftig vlaamsche liederen".

Daar rende er een bende langs de Elvenbaen
si hadden al stalene netten aen
— Heeren! heeren
Si hadden al wanten end' helmen aen,
si renden al singen langs de Elvenbaen
— renden! renden!
Si sangen ridders end' heeren groot,
van laten en Kerels en galgedood
— sangen! sangen!
Dat hoorde toen sommige vrome gast,
end stappans so greep hi die sakse vast,
— saksen! saksen!
ende alle die vrolike gasten saen
si hieven dan ook hun liedekin aen.
— sangen! sangen!
Opdat die musike mocht schoonder siin,
die saksen die klanken bi 't liedekin
— klanken! klanken!
Si sangen en dansten daar uren lang
en 't klank er een grau ende bont geklang
— 't kamplied! 't kamplied!
En 's avonds daer vloeide er een rodine vliet
end vele die sangen hun laatste lied.
— sangen! sangen!

* * *

Op 7 Februari, vereerde Lodewijk De Koninck, het kleen Seminarie van Roeselare met een bezoek, en te dier gelegenheid, — zoo meldt de Vlaamsche Vlagge — waren vele der ieverigste bewerkers en voorstaanders der oprechte Vlaamsche Beweging, zoo geestelijken als wereldlijken, met de jeugdige Vlaamsche studenten in de groote prijsdeelingszaal vergaderd:

Den geestdrift beschrijven die elkendeen in geheel die ware vlaamsche bijeenkomst overmeesterd heeft, ware onmogelijk. Gedurende meer dan twee geslagene uren duurde dat feest, en het was voor alleman nog te kort. De Koninck heeft daar met zijne krachtige en doordringende stem verscheidene onuitgegeven stukken van zijn groot werk „Het Menschdom verlost" afgelezen.

De voordracht van die indrukwekkende tafereelen werd nu en dan afgewisseld door het lezen van eenige dichtstukken ter eere van den vlaamschen dichter, en door het uitgalmen van twee reeds gekende uittreksels uit *het Menschdom verlost*. Eerweerde Heer Kanonink Delbar, overste van het kleen Seminarie, bekroonde wonderwel de gansche plechtigheid met eenige geestverrukkende woorden, en hij eindigde zinspelende op des grooten dichters naam, met een

vers uit de *Schets der Doornenkroning* van *het Menschdom verlost*:
„En KONING *zal hij zijn die* KONING *wordt genoemd!*

Het woord was goed gevonden, of het echter „gemeend” was, is iets anders.

Albrecht ook las er een gedicht; doch vruchteloos hebben wij naar het handschrift gezocht. Echter, werd het volgende gedicht ons toegestuurd *als zijnde van Albrecht*, en daar het nergens nog werd gedrukt, zoo laten wij het hier volgen.

AAN LODEWIJK DE KONINCK.

Ze is schoone binst den nacht en pinklend voor ons oog,
de sterre die daar gaat aan 's hemels hoogen boog;
die God den vierden dag met al de hemelbollen,
uit niet getrokken heeft en daar gebood te rollen.
Ze is grootsch de stem der zee, der zee die nooit en staat,
die wiegewagend op — en weg — en wedergaat,
en die gedurig zingt, bij 't klotsen van heur baren,
den naam van Hem die in een plasch haar woû vergaren.
Maar schooner dan de ster, van 't luchtig wijde veld,
die wandelt aan den boog waar God zijn voet op stelt,
en grootscher dan de stem van 't altijd roerend water
der groote en wilde zee, haar woedend baargeklater,
is 't hoofd op 't welk Gods hand den stempel heeft gedrukt
van macht en werkzaamheid; die 't aardsch is afgerukt,
met beide voeten trapt op rijkdom, ijdelheden,
zijn arendsblikken wendt naar 't Kruis van zaligheden
dat op Calvariberg, geverwd in 't roode bloed,
geplant en gietend is zijn zaligende bloed;
en die, wijl vorst en volk, onwetenden en wijzen
den spotlach op 't gelaat, als zotheid 't Kruis misprijzen,
zijn machtig hoofd ontdekt, zijn knieën nederplooit,
en 't heilig Kruis aanbidt dat stralen rond hem strooit;
en de armen rond den voet van 't zalig Kruis geslegen,
zijn tranen mengt met 't bloed voor 's menschdomsheil gegeven;
en roept dat de aarde dreunt, dat 't gallemt in de lucht:
Voor U leef ik, o Heer, tot mijnen laatsten zucht;
ik strijd voor uwen naam, uw Kruis staat op mijn vane;
kom, Heilig Geest, en leid mij langs die gloriebane,
op U stel ik mijn hoop, in U vind ik mijn macht;
want buiten U ik beef en ben beroofd van kracht.
Zoo is 't dat ik U zie, U, christen vlaamsche Dichter,
aan 't voetstuk van het Kruis, dankbiddend den Verlichter,
den Losser van den mensch. Gij staart rondom U heen,
en ziet verschrikt den mensch Gods wegen afgetreên.

Bij dage schingt de zon, bij nachte maan en sterre,
en blijven in hun schik; geeneen die zich verwerre;
want God, als Hij hen schiep, heeft hun den weg getoogd.
Noch sneeuw, noch wind, noch vorst, die Hem beooreloogt;
de zee spoelt in de diept' die God haar heeft gedolven,
en zingt Hem eeuwgen lof in 't klutsen van heur golven;
en dier en boom en plant en schepsels allemaal,
zij zingen Godes lof, eenider in zijn taal.
Een enkel schepsel, één, hoog boven al verheven,
in wien het godlijk Zijn op 't aanzicht is gedreven,
wiens ziel een spersken is van 't eeuwig godlijk Licht,
heeft dwaas zijn hoofd geschud, en blijft te kort aan plicht.
Het spot met zijnen Heer, veracht zijn kostbre gaven,
heeft liever hert en zin aan 't ijdlijk te verschaven;
zijn zonden stijgen op in zware dampenrook
en duiken heel de lucht met eenen dikken smook.
Maar Gij, Gij staat bij 't Kruis dat eeuwig straalt in klaarheid,
Gij houdt uw oog gericht op de onverbloemde waarheid;
uw hert en boezem zwelt, uw ooge brandt als vier,
en 't zweerd in hand gevest, ge ontplooit uw strijdbannier:
„In 't Kruis is zaligheid, in 't Kruis aleen is zegen"
Trek op, o kamper Gods, trek op langs Godes wegen,
wij allen volgen u en trekken met u aan,
wij blijven aan uw zij en wachten rond uw vaan,
en roepen al met u voor 't Kruis ter nêer gezegen:
„In 't Kruis is zaligheid, in 't Kruis aleen is zegen."

* *
*

Rond Paschen, half Oogst, en Kerstdag waren de drie eerste nummers van de ,,Vlaamsche Vlagge" verschenen, en alle Katholieke bladen schreven er met lof over. Trouwens de Vlaamsche Beweging wierd sterker en sterker te staan.

Sedert 1866 verscheen het prachtig tijdschrift „*Rond den Heerd*" waar met Gezelle aan 't hoofd, de begaafdste Vlaamschgezinde priesters en leeken der Westvlaamsche School werkzaam waren.

De Bo's „*Idioticon*" bracht in 1873 westvlaanderens woordenschat aan.

„Sinte Luitgaarde-Gilde" te Brugge, in 1874 gesticht, onder de zinspreuk „Voor Taal en Oudheid" bloeide weelderig en omvatte in zijn schoot al wat Westvlaanderen aan schrijvers en kunstenaars bezat.

De werken van Gezelle en andere meesters zagen beurtelings het licht en werden meer en meer genoten.

In 't begin van Januari 1875 waren ook eenige katholieke vlamingen te Leuven bijeen gekomen, en hadden er het Davidsfonds gesticht teneinde het Willemsfonds, als een dringend gevaar — onder Katholiek opzicht — tegen te werken. Het hoofdbestuur werd samengesteld uit de bloem der Leuvensche letterkundigen, zoo geestelijke als wereldlijke voorstanders van alles wat vlaamsch en kristen was. In drie maanden tijds — volgens een verslag der Vlaamsche Vlagge — waren ér reeds afdeelingen van het Davidsfonds gesticht te Antwerpen, Gent, Brugge, Roeselare, Thielt, St. Nicolaas, Audenaerde, enz., en er zouden nog afdeelingen gesticht worden te Brussel, Mechelen, Lier, Hasselt, Eecloo, Derdermonde, Aalst, Kortrijk, Yperen, Veurne, enz.

* * *

Het was dus in deze omstandigheden, alle andere redens daar gelaten, eene politieke dwaasheid van wege de Overheid, de Vlaamsche Studentenbeweging die Katholiek was, te willen tegenwerken in plaats van haar te geleiden. Maar, zooals Dr. Van Puyvelde het schrijft: 1)

„Men was vervaard voor die ontwakende krachten, voor dien geest van pak-aan, die waaide onder de studenten, men was met heimelijken schrik bevangen bij het zien van die jongens die iets wilden en iets deden wat hun niet van-hooger werd opgelegd; die beweging zou men verlammen".

Maar men poogde zulks op eene zoo hatelijke wijze dat de studenten de drukking te zwaar voelden wegen en opstonden tegen het verfranschte onderwijs.

Albrecht zag genoeg wat er rond zich gebeurde en toen schreef hij deze korte nota:

Vlaamsche kamp onder 't studentenvolk:

„Kleine dingen. *De Dam*. (eentje te eenegare gemaakt; baarke voor baarke water, omverre gestroomd; hoe meer tegengehouden, hoe machtiger en geweldiger).

Doch het was niet te vermoeden dat een storm zoo nakend was die het water zou doen opbruischen om den dam omverre te stroomen.

Men zou het jaarlijks feest van den Superior vieren. De inrichting dier feesten was van over ouds aan de zorgen der leerlingen uit de Dichtschool toevertrouwd.

1) Albrecht Rodenbach. — Zijn leven en zijn werk. bl. 41.

Albrecht, in „poësis" zijnde, besloot met zijne makkers het feest op zijn vlaamsch te vieren, en te dier gelegenheid waren er reeds twee liederen gedicht: „*Het lied der Vlaamsche Zonen*" dat door Johan de Stoop, muziekleeraar in 't Gesticht, op muziek werd gebracht, en „*Het lied der Dichters*" getoonzet door Fr. Van Hee, die in 't gesticht aan bijzonderen muziekles kwam geven.

„Dat is, schrijft Albrecht, die ware historie ofte ghesciedenisse van die mechante ende caytivighe lieden gheseyt Westvlaamsche flaminganten ofte vulgo Blauwvoeten.

Prologus: opdracht aan die pedanten.

Epilogus: den zelfden eerweerden Heeren pedanten.

Het woord dat „het *Lied der Vlaamsche Zonen*" vooraf gaat in de uitgave „*Eerste Gedichten*" is nagenoeg eene „variante" op de vorige nota.

„Dits de gesciedenisse van den Westvlaemschen Studentenkampe, ofte vulgo „Blauvoeterie" in drie avonteuren op muziek van Johan de Stoop".

„*Het lied der Dichters*" verscheen gedeeltelijk in een nummer der Vlaamsche Vlagge, 8 jaargang 1882, en droeg den naam van den ook reeds gestorven blauwvoet: *Kamiel Watteeuw.* Men vond dit lied waarschijnlijk onder zijne papieren, en bij gissing, doch waarschijnlijk „te rechte" denk ik, schonk men hem het vaderschap toe. Van onzen kant, vonden wij het lied onder de papieren van Albrecht; het is van zijn geschrift en hij zelf voegde er later deze nota bij:

Oogst, 1875 (Dichtschole). Voor de feeste des Eerweerden Heeren Oversten, Hendrik Delbar.

Het handschrift van A. R. heeft ook een stroof meer; mogelijks is het van hen beide, hoewel Albrecht geene namen aan de nota voegde, wat hij nochtans deed met de documenten die niet van hem waren.

HET LIED DER DICHTERS.

Eertijds toen de ridders dronken
in de wijde wapenzaal,
en de zilveren bekers klonken
bij het feestelijke maal,

kwam de schare der Gezellen,
    en met blij gejuich begroet,
deed hun zang het slot weerschellen
    en verheugde eenieders moed.
        Herhaal.

Schooner luidt de zang der snaren
    als de stille navond valt,
Schooner uit der zangren scharen
    't lied in stillen avond valt.

Wij zijn hier der zangren scharen,
    de eedle kinders van het lied;
laat ons dan de stemmen paren,
    't lied dat uit den boezem schiet.
Hem gezongen die zijn leven
    wijdt aan 't groot en taaie werk
't kind zijne Ouders weer te geven
    man van geest en herte sterk.

Hem die eene liefde krachtig
    in zijn ziele branden voelt;
die, waneer de storrem machtig
    rond het kind zijn herte woelt,
Hem, den vinger naar omhooge,
    troost en sterkt en bidden doet,
tot dat in zijn stralende ooge
    glanst het heil van 't sterk gemoed.

Hem die als des Herders Oorbeeld
    werd bezongen in 't gedicht;
Hem, den Herder naar het Voorbeeld
    dat hem toont het heilig schrift;
Hem, den man der bloeiend' hoven,
    Hem, den goeden Hovenier;
dat hem onze stemmen loven
    met den zang der Dichterslier!

Oogst 1875.

Ten einde het innige dier dingen klaar te doen uitschijnen, drukken wij het tweede lied ook over, hoewel het in de „Gedichten" voorkomt:

HET LIED DER VLAAMSCHE ZONEN.

Nu het lied der vlaamsche zonen,
    nu een dreunend Kerelslied,
dat in wilde noordertonen
    uit het diepste ons herten schiet.

Herhaal.

Ei! het lied der vlaamsche zonen
    met zijn wilde noordertonen,
met het oude vlaamsch Hoezee:
    Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!

Priester, gij waardeert ons herten
    minnend 't oude Kerelsland;
priester, gij waardeert ons smerten
    over 't oude Vlaanderland.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen
    vlaamsche herten, vlaamsche tongen,
met het oude vlaamsch Hoezee:
    Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!

Gij waardeert den zucht der zonen
    van het vrije Kerelsvolk,
toen ze elkander Vlaandren toonen
    in der oude tijden wolk.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen — enz.

Gij waardeert ons woelig blaken,
    onzer herten sombren spijt,
Gij waardeert ons brandend haken
    naar het deelen in den Strijd.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen — enz.

Gij waardeert ons. 't Is gebleken
    als gij *vóór* den Dichter stondt
en ons tale wildet spreken
    en zulke eedle woorden vondt.

Herhaal.

Daarom nu een lied gezongen — enz.

Priester, wil den dank ontvangen
    van het dankbaar vlaamsche kind
in zijn wilde en woeste zangen,
    omdat gij zijn vlaamsch-zijn mint.

Herhaal.

Dat is 't lied der vlaamsche zonen,
't dankbaar lied der vlaamsche zonen,
met het oude vlaamsch Hoezee:
Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!

20 Sept. 1) 1875.

Naar het gebleken is, was de Heer Overste niet gediend met het „dankbaar lied der vlaamsche zonen en hunne wilde noordertonen", noch met al hetgeen de poëten bezongen als zijnde door hem „*gewaardeerd*".

Wel is waar, had hij vlaamsch gesproken ter eere van Lodewijk De Koninck, doch dit kon niet wel anders gebeuren. Bofte hij ook niet in andere omstandigheden *de donner son obole au Davifon?* Hij gevoelde zich verplicht den duivel een keersken te lichten maar bleef niettemin sterk gebeten op al wat niet naar waalschen zin en tale klonk.

Doch wat gebeurde er? Wij schrijven letterlijk de nota af:

Den 24 July 1875 werd door den heer Opziener, bij bevel van hoogerhand, aan de Dichtschool de keus vorengesteld tusschen *Fransch te zingen* of *niet te zingen.* En dan, bij toejuiching der meerderheid van de tegenwoordigen, werd er besloten, *liever niet te zingen,* waarna een laatste maal met kracht werd aangeheven „*het lied der Vlaamsche Zonen*".

Kwamen bij om tegen het zingen van fransch te stemmen: J. De Vos. K. Watteeuw. A. Lootens, L. Laevens. Fr. Roets. R. Adriaens. A. Van Den Bulcke. A. Bruwier. A. De Koninck. A. Delputte. A. Vercruysse. K. Denys. R. Dewilde. A. Vynckhier. A. de Ruytere. A. Rodenbach.

Bleven staan:

A. Vantomme. P. Reynaert.

Twijfelde:

J. Stichelbaut.

Dan kwamen te zamen om *één fransch* en *één vlaamsch* liedje te zingen:

Tyberghien. Reynaert. Vynckhier. Huyghebaert. De Lobelle. Bouquet. Rooms. Lerouge. Stichelbaut. Van Tomme en Lievens.

Vielen af:

1) Deze dagteekening, even als „oogst" voor „het Lied der Dichters", moeten *mis* zijn; gezien op 1 Oogst, J. De Vos werd doorgezonden, en dat van een ander kant het „*Lied der Vl. Zonen*" reeds gezongen werd op 24 Juli 1875.

Lievens. Stichelbaut en Bouquet.

Dan werd het de poëten verboden te zingen en de zang zou gezongen worden door de *Rhetorika* en de *Wijsbegeerte*.

De Rhetorika en vele der school van Wijsbegeerte weigerden *fransch* te zingen.

P. S. Der wierd niet anders gezongen dan de „Cui-rassier" van M. De Prez.

Op de Perse wierd gezongen „*De Vlaamsche Leeuw*" en „*Het lied der Vlaamsche Zonen*".

28 July 1875.

Deze nota schijnt Dr. van Puyvelde tegen te spreken die beweert: dat mijnheer de Superior wilde dat men *één vlaamsch* en *één fransch* koor zou zingen of wel *twee fransche*.

In alle geval zijn de liederen: „*De Blauwvoet*" en „*Eertijds toen de vrije Vlamen*" door Dr. Van Puyvelde mis opgegeven en moeten zij vervangen worden door de liederen die hij beweert gezongen te zijn geweest op het feest van 1874, met dit voorbehoud erbij: *dat ze niet gezongen werden*, noch in 74 noch in 75, vermits zij in 1875 oorzaak waren van den opstand, of beter aanleiding gaven tot eene betooging van mistevredenheid.

De beraadslaging onder de poëten greep plaats in de muziekzaal en „het stormde er grootsch en machtig" de Blauwvoet vloog er ook geweldig, en na dat Albrecht gesproken had, stond de beslissing vast: — *niet te zingen*.

Als Albrecht vernam hoeveel leerlingen van Rhetorika en Wijsbegeerte geweigerd hadden op hunne beurt in het fransch te zingen, schreef hij deze kenmerkende nota: „*Hoeveel geestelijke kosters heeft men noodig in het Bisdom Brugge? Der zullen er allicht genoeg zijn.*" 1). Want op 't besluit der poëten, „*niet te zingen*" had Delbar zijn tegenbesluit laten hooren: „*On sévira prudemment, paternellement, mais fermement*" 1).

Heeft men toen reeds de belhamels van elkander gescheiden? Het is te peinzen, neen, daar ze toch bij

1) Papieren van A. R.

elkaar moesten komen tot het schikken van het feest. In alle geval, van toen reeds werd er door de kopstukken gebruik gemaakt van papierkens met enkele reken geschrift op, vlug gedicht of beter „geïmproviseerd" en die van makker tot makker overgegeven werden, en uitgeschreven. Zoo ging het ook met de liederen die men wilde verspreiden. (Zie aangehaalde woorden van den opziener in „*Poolsche Tafereelen*").

Wij vonden twee dier briefjes door Julius de Vos opgesteld.

Het zijn de echte die werden rondgegeven, want aan zijds van het eene staat er in potlood geschreven: „*Watteeuw, geef het tons* 1) *aan Berten*" en langs achter eene lijst die de namen draagt der blauwste blauwvoeten. Men ziet dat het te vierklauwe geschreven werd 2):

Geloofd zij Jezus Christus.

Toe! laat ons, laat ons strijden,
het herte brandt vul 3) moed!
Te lang wij moeten lijden
het kwaad dat 't fransch ons doet.
Waar is het nu, 't vlaamsch herte?
Is 't vlaamsche volk dan dood?
Wij laten ons verterdten
bespotten laf en snood!
Waar zijn ze dan gevaren
de Kerels van voordien?
de Kerels zonder vare
die niemand 't hoofd zag biên.

Het briefken was niet onderteekend; naderhand heeft Albrecht er onder geschreven: „*Julius De Vos 1875*" een bewijs dat hij het hield als document voor later.

Het tweede is netter geschreven en door Julius De Vos onderteekend. Het werd ook in een adem neergepend:

1) tons = dan.
2) Slechts voor hunne documenteele waarde, worden zij hier overgedrukt.
3) vul = vol.

want tusschen haakjes staat er: *haastig en van den eersten keer.* „*Julius*".

JULIUS, AAN DE BROEDERS VOOR GOD EN
VLAANDERLAND, HAND ENDE GROET.

Broeders,
't Is voor God en Vlaanderland,
dat wij namen 't woord in hand;
ach, wij zullen moeten lijden
bij het fel en angstig strijden;
maar het vrije vlaamsche kind
in het lijden vreugde vindt,
in het lijden van het strijden:
Laat ons, laat ons nimmer mijden,
maar getrouw aan Vlaanderland,
aan de tale van ons strand,
aan den God van onze vaadren
aan het bloed uit onzer aadren
immer strijdend rechte staan —
Waaie in top ons groene Vaan
en de Leeuw, den hemelschblauwen —
Zuivren wij ons vlaamscher ouwen
van den lauw — en leliaart —
Steeds getrouw den leeuwenaard! —

Maar mijn Broeders, die ik minne
in ons Vlamen hert, van binnen,
en in woorden ook en daad,
steeds een woord geschreven staat:
Eerbied groot en diepe en hooge —
— Wilt het anders niet gedogen —
voor het meesterlijk gezag,
dat ons Heere uw meesters gaf —
Buiten daar geen recht te krijgen.

JULIUS DEVOS. 1875.

De laatste verzen bewijzen dat de studenten niets tegen de Overheid hadden, maar streden voor een grondbeginsel en recht tegen onrecht stelden.

* *
*

Intusschentijd hadden de „poëten" het feest voorbereid. Albrecht had het plakkaat geschilderd waarop al de spelen, die men ter gelegenheid zou geven, werden verbeeld.

Weet gij het nog, studenten, schrijft Hugo Verriest, hoe hij vro en vrij in levende en stormende beweging, op die prachtige feestplakkaten uwe spelen teekende? Neen, zijne proefteekeningen in huis en studie van hetgeen hij niet gezien heeft geven daar geen gedacht van; maar wat hij dagelijks onder de oogen heeft, dat teekent hij, in eens, met zeker hand op het roerend papier. Alzoo in alle kunst."

Ik herinner het mij, en hoe jong ik dan was, zie ik nu nog gansche deelen vóór mijn geest.

Al boven verbeeldde hij de bestorming van het prieel, dat in den meersch van 't collegie gelegen was, door de Zwaven of Zouaven. 1) Men zag er de schadronnen rollen over de weide en geheel het prieel was van eene rookwolk omgeven. De belegerden vuurden door de vensters en lijken stortten in den grond. Dan lager verbeeldde hij, in bonte levende groepen, de andere spelen die op de groote koer of tusschen de boomen der wandeling plaats grepen, met als achtergrond de zelfde gebouwen en het „belvédère" die het „décor" uitmaken voor het tooneel der „Studenten van Warschau." In die groepen stak hij niet alleenlijk leven en beweging, maar tot in de personen toe, gelijkenis van karakteruitdrukking en doening. Zoo waren M. De Prez (professor) die als Voorzitter, langs het muziekkorps stapte, als ook M. De Lorge, (professor) die er deel van miek, en den muziekleeraar Van Hee, allen herkennelijk, hoewel geheel het korps slechts langs achter gezien was.

Dit jaar waren er zelfs twee feestplakkaten, en was er op het ander een *Kerel van Vlaanderen*, natuurgroote verbeeld.

Voor het officieel gedeelte, dichtte Albrecht, als eerste in de Dichtschool, de feestrede in name der „poëten." Hoewel ze niet de minste zinspeling bevat aangaande de Blauwvoeterij, zetten wij haar hier over daar ze nergens in druk verscheen en ten einde niets

1) Studentenkorps ingericht onder de „internen" van 't gesticht.

verloren te laten gaan van wat de jonge Dichter heeft voortgebracht.

OP DEN FEESTDAG VAN DEN OVERSTEN.

Priester, als de kreten dondren
door de zale bont gepint,
uit den blijden boezem stijgend
van elk goed en dankbaar kind;
Als de koperen trompetten
dreunen door de zale wijd;
als 't hier alles feestgerucht is
en gezang u toegewijd;
O, te midden van de feeste
zwijgt en denkt de Poëzij;
in heur blanke kleed, de vleugels
over 't wezen, mijmert zij. —
Zij, zij mint het stille denken,
Zij, zij mint den stillen traan —
en de ontroering doet haar boezem
stijgend op en neder gaan,
en de tranen, 't hert ontwellend,
blinkende in heur oogen staan:
want zij denkt, beschouwt, bewondert.
Zij ziet 't kind op de eerste paân
van des levens reis; hoe zuiver
door zijn glanzende ooge straalt
't zuiver vlammeken der ziele;
hoe dat blanke zielken praalt,
onbewust ervan, eenvoudig,
in des Heeren Jesus oog;
en het liefdewerk des priesters,
die, de blikken naar omhoog,
't kind ontvangend in zijne arrems,
hem den leer herhalen doet. —
— Wetenschap der wetenschappen —
dien hem zijne moeder zoet
leerde, daar het op haar borst lag.
Dan, gebogen over 't kind,
ziet hij trage trage ontluiken
de eedle ziele, die begint
te bevroeden, te beminnen
en te willen; het verstand
— O, nog zoo beneveld — schenkt hij
spijze die zijn keurig hand
uitkoos en met zorg bereidde;
Aan het hert dat liefde zoekt
wijst hij God en aan den wille

Godes wet. En 't kind verkloekt
langzaam, langzaam langs de bane.
Somtijds slaat het de oogen rond
gansch verwonderd. Somtijds wil het
naar de blijde blomkens bont
langs den boord daar; somtijds krachtig
houdt hij 't van de blommen weg;
en het kind kijkt op, verwonderd,
en zijne ooge langs den weg
vol begeerte streelt de blomkens,
onbewust, waaronder kruipt,
kaak en tanden opgezwollen
van venijn, en listig sluipt,
duikend in het gers de slange.
En zij voord'ren langs de baan.
Al met eens, met wilde blikken,
glarieoogend, blijft het staan,
sterker is het kind geworden,
feller jaagt het stroomend bloed.
't Staat daar stille, horkend, duislig;
wilde kracht zijn ziele doet
haken ende hijgen. Kokend
bruischt zijn bloed. Het staat en wringt
wild en schuw zijn handen krachtig,
en het horkt.... Daar verre schingt
't blinkend meer. Van uit den blauwen
spiegel, eene stemme zingt,
hel en zuiver, streelend, vleiend,
't lied dat door de ziele dringt,
en het horkt, het horkt; en duislig,
lijk bedronken, wanklend zwingt.
Ei de storm! geen kind is 't kind meer
neen het! Jonkheid werd het kind!
En de priester opent de arrems,
en zijn ziel die 't kind bemint
straalt zijn ooge uit; 't kind beziet hem,
stom, valt in zijne arms, en hij
sluit ze, en drukt het op zijn boezem,
biddend, en zijne ooge blij
't kind aanschouwt, dat op zijn borst ligt,
kallem wordt, en bidt en weent
zoete tranen van ontroering.
Weerom men den gang herneemt.
Maar zijn geest, die, zoekend, speurend,
opengaat, verlangt naar Licht:
en hij toont hem in den hemel
de eedle zon die 't al verlicht.

Wijder ook is 't hert geworden,
't zoekt naar liefde, en haakt en smacht,
dorstig, en de Leider wijst hem
God en de onbegrepen pracht
zijner werken, toont hem 't glanzen
van de waarheid, toont hem al
wat er schoons is en een sching heeft,
hier in 't leege werelddal,
van de zonne daar omhooge;
en des Jonkheids ooge aanschouwt,
en des Jonkheids hert bewondert
en bemint, en zoete dauwt
in zijn warme ziel de schoonheid.
En, terwijl zij stappen voort,
langs de baan, de Leider leert hem
spreken 't edel machtig woord,
zeggen wat zijn geest bevroedde,
zingen wat zijn herte mint,
en al denken en al zingen
langs de bane stapt het kind.
Maar och God! het scheiden wacht hen,
daar, aan 't draaien van den weg.
Nog eens sluit hij nauw in de armen,
weenend, 't lieve kind; dan, weg,
weg is 't kind; daar stapt het, dikwijls
ommekijkend achter hem,
gansch ontroerd. Zijn blik vervolgt het,
ende biddend rijst zijn stem:
O mijn God! ik leerde 't Uwaarts,
't kind, langs zijne jonge paân;
dat het Uwaarts klimmen blijve,
langs de steile levensbaan".

Zoo te midden van de feeste,
zwijgend denkt de Poëzij;
in heur blanke kleed, de vleugels
over 't wezen, mijmert zij.
En een diepen blik van liefde
werpt heur waterblinkende oog,
vol bewond'ring, op den priester,
en een blik dan naar omhoog;
ende God aanhoort de bede
die haar trillend hert ontvloog.

Juli 1875. (Dichtschole).

Tegen gestelden dag, was alles gereed; de feestzaal was versierd en tegen de vensters zaten „transparanten" met wapens en klimmende klauwaards; de pauselijke en nationale vlaggen wapperden op het „belvédère" van 't collegie; de klokskens die er hongen kondigden het feest aan; men vierde en men speelde, en niets liet vermoeden dat men op buskruit danste. Maar de tweede dag, het spel verbrodde. Na de prijsschieting ter perse, in de warande. 1) had het „*souper champêtre*" plaats als naar oude gewoonte; op een der koeren van het gesticht; doch niemand, noch professors noch leerlingen schenen op hun gemak. Trouwens men had ter perse reeds de „Vlaamsche Leeuw" en „het lied der Vlaamsche Zonen" gezongen, en 't was alsof er iets in de lucht hong dat uitbersten moest. Het duurde niet lang. M. De Prez, professor van de eerste fransche klas, stond recht en zou, op aanvraag van den heer Overste, een fransch liedje zingen: „*Les cuirassiers.*" Het refrein: *car ils sont cuirassiers*, waarvan het begin: *car ils sont cui* driemaal moest herhaald worden, zou door de studenten medegezongen worden. Het lied werd door M. De Prez ingestemd en inderdaad het refrein liet zich niet wachten, vooral aan de tafel waar Albrecht met zijne makkers zat, daar klonk het helder van

car nous sommes *cuits*
car nous sommes *cuits*
car nous sommes *cuits*...

met een „point d'orgue" op *cuits* en daarachter een veelbeteekenden *assez!* dat de bewaker niet lang moest luisteren om te weten van waar zulks kwam en wat het bediedde. Vergramd schoot hij toe naar den kant waar het spel begonnen was; doch de andere studenten hadden de zinspeling begrepen en weldra,

1) Eene omsloten weide te lande op een half uurken van 't gesticht waar er eene gaaipers stond en waar er twee bollebanen lagen.

langs alle kanten, tot hij algemeen wierd, klonk de langgerekte *cuits*:

car nous sommes *cuits*...
car nous sommes *cuits*...
car nous sommes *cuits*... *assez!*

Mijnheer de Superior, die gemeenlijk rood was van wezen, wierd purper en van alle kleuren, en liep weg.

Men had nu ne keer een fransch liedje gezongen, op zijne aanvraag, en dan nog door een professor voorgezongen. Het „souper champêtre" was algauw kant en klaar en de studenten wandelden dooreen op de speelplaats, als van uit eene der muziekkamers — die boven de gaanderijen kwamen die twee groote koeren scheidden — de eerste noten van den „Vlaamschen Leeuw" met kracht op een bombardon werden opgegeven. Seffens zongen al de leerlingen mede en vergeefs liep de bewaker van groep tot groep om het zingen te verbieden. Zweeg men hier voorloopig, ginder hernam het weer, en het gezang won gedurig in geestdrift en kloekte, en, na den „Vlaamschen Leeuw," hief men het lied aan: der „Vlaamsche Zonen." De opstand was algemeen, en voor het uur daar was klepte het kloksken „Roeland" voor het avondgebed. Daarna kwam de heer Superior in de studiezaal en 't was er op: *et s'il en faut chasser dix, j'en chasserai dix*. Toen reeds, zou men denken, stond zijn besluit vast er toch eenen door te zenden, maar zwichtte zich nog, en dezelfden avond werd Julius De Vos op zijne kamer geroepen en daar met wegjaging bedreigd indien hij nog over Vlaamschgezindheid aan de leerlingen zoude gesproken hebben. De professors vaarden niet veel beter; zij werden met verplaatsing bedreigd indien zij voort de studenten in de beweging zouden steunen.

Reeds den volgenden dag, werd Julius De Vos uit het collegie verbannen, zonder zelfs zijne gewezen

makkers te mogen „vaarwel" zeggen. Zie daarover het aangehaalde tooneel in „poolsche tafereelen".)

Dien dag dichtte Albrecht voor de studenten: *De eerste Martelaar*, met opdracht aan Julius De Vos. Daar het gedicht hierdoor eene andere beteekenis verkrijgt, en eene zinspeling is op den toestand dien wij behandelen, zoo laten wij het hier volgen als document. Ook verschilt het eenigzins met het gedicht in de „verzameling" overgenomen door de „bezorgers der uitgave van 1888.

Hier ook sloeg de beoordeelaar den bal mis, als hij duidde op „de machtige voorstelling van den slag der Gulden Sporen" en niet vermoedde dat de dichter vooral eene zinspeling beoogde; anders ware het tweede tafereel zoo valsch als 't maar kan. De dichter wist het genoeg en nam het stuk in zijne „Eerste Gedichten" niet over. Men begrijpe dat Albrecht dergelijke toestanden als de *wegjaging* van J. D. V. niet blootweg bedichten kon, om ze in tegenwoordigheid van leerlingen, professors en Superior in 't Lettergilde voor te dragen; want het paste niet altijd zulks met — *gesloten deuren* — te kunnen doen; zoo nam hij zijn toevlucht tot vergelijkende tafereelen, even als Kristus tot parabels, en beantwoordde aan een *dubbel doel*.

Wir horten von Helden oftmahls singen....
Und wie sich liebe Kamphgenossen schieden.
(Oud heldenlied.)

DE EERSTE MARTELAAR.
Aan Julius de Vos.

Bloedig daagde de eed'le zonne in 't Oosten,
bloedig moest zij 's avonds nederzinken,
bloedig moest de dag zijn. Kalm, manhaftig
onze Vaders, langs de Groeninghbeke
in gesloten scharen stonden. Wapperend
sloeg de morgenwind de Klauwvaartsvane in
plooien, en de goedendags weerschongen.
Reeds de priester had zijn heil'ge handen

hemelwaarts gereikt, en, nederdalend,
sloegen ze over 't knielend vlaamsche leger
't machtig teeken van het kruise, zegenend.
En dan stonden ze op, de kloeke mannen.
Vlammen schoten hunne sombre blikken;
kalm, manhaftig, trillende, zij wachtten.
Ginter in de verte naasden scharen talrijk,
naasden lijk een weemlend wolkgevaarte;
en daar kwam een schaar vooruit gestormd.
Kalm, manhaftig wachtten de eed'le Klauwaarts.

* * *

Door de ruimte vloog een wolke pijlen
schuiflend.
    En te midden van de Vlamen
sloeg een kloeke Kerel de armen open
wanklend... En daar lag hij, bloedig, stervend,
in des trouwen wapenbroeders arrems.
In zijn hert een scherpe pijl zat bijtend;
machtig sloot hij d'hand nog rond de stave
van den goedendag, maar stervend
sloot hij de oogen, langzaam nederzijgend;
en daar lag hij uitgestrekt ten gronde,
en zijn hoofd op 't kloppend herte rustte
van den trouwen wapenbroeder. Somber
wierpen de eedle Klauwaarts in het ronde
eenen blik vol vlammen op den vijand
en den lieven wapenbroeder stervend.
Ende hij die sterven ging, een stonde
opende zijne oogen die verflauwden:
en zij knielden allen rond hem zwijgend,
en hun hoofden bogen, en hij zei hun
stervend: »Broeders, leve God en Vlaanderen!
In uw midden zal mijn ziele blijven
binst het woelen van den slag, en strijden
sterker zal ik, ja, voor Vlaandren strijden
waar ik ga nu. Leve... God en... Vlaandren!"
En zijn stervend hand al beven d'hand zocht
van den wapenbroeder, en zijn hoofd zonk
neder... en een somber murmlen rondliep
in den kring der mannen die daar knielden,
en zij zeiden: „Heil den eersten mart'laar!"

* * *

Maar dan al met eens een hunner opstond,
en het glimmend blanke wapend zwaaiend,
„Vlaanderen den Leeuw" riep hij.„Wat waalsch is valsch is!"
en der steeg een stem op, grootsch, ontzaglijk,

dreunend wijd en ver door Kortrijks velden:
„Vlaanderen den Leeuw!" En 't stormde, en dreigend
zwaaiden al de goedendags, en vreeslijk
ving dan aan de slag der Gulden Sporen.

Langs onder schreef Albrecht:

Zondag 1 Oest 1875,

den dag, dat Julius De Vos, om reden
zijner getrouwheid aan Gode en Tale en Lande,
op eene schandelijke wijze
uit het Klein Seminarie van Rouselare
verbannen wierd
door den toenmaligen Superior
Eerweerden Heere Hendrik Delbar, Kanonik.
(Dichtschole.)

De Superior poogde naderhand zich te verrechtveerdigen en verklaarde dien maatregel genomen te hebben, omdat Julius De Vos aan een ander student had durven zeggen: „*Zing toch aanstaande jaar niet in het fransch*".

Toen echter een professor vroeg of J. De Vos dát gezeid had voor of na de waarschuwing van den Superior, antwoordde deze kortaf: „*Avant, mais ça ne fait rien, c'est égal*".

Dit heette niet meer: „On sévira prudemment, paternellement, etc.", maar — déloyalement — en Albrecht zwichtte zich niet het rechtaf aan den Superior te verklaren.

Na „het lied der Vlaamsche Zonen", dichtte Albrecht op 25 Sept 1875 „*De Blauwvoet*" die gedurend het verlof, dat op die woelige dagen volgde, overal verspreid en gezongen werd als het lied der opstanding, de bardit tot den kamp.

HET LIED DER „VLAAMSCHE ZONEN,"
gezeid „*De Blauwvoet.*"

Nu het lied der Vlaamsche zonen,
nu een dreunend Kerelslied,
dat in wilde noordertonen
uit het diepste ons herten schiet.
Herhaal.

Ei! het lied der Vlaamsche zonen,
met zijn wilde noordertonen,
met het oude Vlaamsch Hoezee:
Vliegt de Blauwvoet — Storm op zee!

't Wierd gezeid dat Vlaandren groot was,
groot scheen in der tijden wolk,
maar dat Vlaanderland nu dood was
en het vrije Kerelsvolk.

Maar daar klonk een stemme krachtig
over 't oude noordzeestrand,
en het stormde grootsch en machtig
in dat doode Vlaanderland.

En hier staan wij 't hoofd omhooge,
vuisten siddrend, kokend bloed,
vlamme in 't herte, vlamme in de ooge,
en ons naam ons trillen doet.

Van de blonde noordsche stranden,
dwang en buigen ongewend,
onze Vaders herwaarts landden,
leden, streden ongetemd.

Ja wij zijn der Vlamen zonen,
sterk van lijve, sterk van ziel,
en wij zoûn nog kunnen tonen
hoe de klauw des Klauwaards viel.

Op ons vane vliegt de Blauwvoet
die voorspelt het zeegedruisch,
en de Leeuw er met zijn klauw hoedt
't zegepralend Christi Kruis.

Weg de bastaards, weg de lauwaards!
Ons behoort het noorderstrand,
ons, den Kerels, ons, den Klauwaards.
Leve God en Vlaanderland!

* * *

Ik herinner mij het lied voor de eerste maal gehoord te hebben, te huis door Albrecht zelf gezongen in tegenwoordigheid van verscheidene Blauwvoeten. Albrecht begeleidde zelf op het klavier; eenige harmonische

vlaamsche akkoorden, met daartusschen zware doordragende klanken, die hij geerne sloeg, hoewel er eene begeleiding bestond.

Nog zie ik dien stralenden blik vol begeestering, telkens Albrecht zich naar de makkers keerde, het hoofd schielijk rechtend, en het lichaam bewegend, in een zelfde rythmus opgeheven, wijl de vlam uit zijne oogen vlam in de oogen zijner makkers sloeg; een soort „suggestie" waaronder allen „de Blauwvoet" in koor medezongen, zoodat weldra geheel het huis erbij dreunde.

* * *

Wij zegden het reeds, hoe Dr. Van Puyvelde zich misgreep nopens inrichting en doel van het St. Jansgilde, dat vroeger door E. H. Lanssens gesticht, *door Albrecht werd heringericht en hervormd.* Daarom achten wij het niet onnuttig de standregels te geven van het gilde dat als „*oergilde*" strekte der andere die Albrecht stichtte of stichten deed; te meer deze spelersgilden in den Studentenkamp van Westvlaanderen eene aanzienlijke rol hebben vervuld.

1. Het gilde bestond uit studenten van Roeselare of omliggende die in collegie of hoogeschool waren.

Andere leden konden als eereleden aanveerd worden.

De eereleden moesten in eene vergadering der leden voorgesteld en door meerderheid aanveerd worden.

2. Jaarlijks wierden de studenten van Roeselare en omliggende door de bestaande Keurmanschap bijeengeroepen.

Deze die ter vergadering aanwezig waren en aanveerden in het gilde te treden, gaven hunnen naam op, betaalden het vastgestelde gildegeld, en mieken *onmiddelijk* het gilde uit. Deze die de uitnoodiging niet beantwoordden, konden zich later doen inschrijven als gildeleden.

3. Het gilde aldus ingesteld zijnde, waren wettig alle kiezingen en besluitsels door de meerderheid gestemd in eene vergadering door de Keurmanschap bijeengeroepen en waar ten minste de meerderheid der leden tegenwoordig was.

4. Het eigenlijk werk van 't gilde was het *vieren van avondfeesten.* Doch andere werkzaamheden *konden* als bijwerk aanveerd worden,

mits toestemming van het gilde en steeds met het doel: Katholieke Vlaamsche Beweging.

5. Jaarlijks gaven al deze die begeerden en konden in de tooneeloefeningen mededoen hunnen naam op aan de Keurmanschap.

6. De Keurmanschap werd door het gilde gekozen, en was bestendig. Om reden van misbruik konden deze leden even als de andere, afgesteld en buiten gezet worden op voorstel van 5 leden, gestemd door de meerderheid eener vergadering, waar ten minste de meerderheid van 't gilde tegenwoordig was.

7. De Keurmanschap noemde onder hare leden Hoofdman, Schrijver en Penningmeester. De Keurmanschap keurde de stukken en bestuurde de opvoeringen. Al ander werk moest aan 't gilde voorgesteld en door hem aanveerd worden.

Wierd het aanveerd, het gilde gelastte de Keurmanschap met het besturen der nieuwe werkzaamheid.

Het geld diende tot de werkzaamheden van het gilde.

De Keurmanschap was door het gilde gelast, die werkzaamheden te besturen; bijgevolg moest de Keurmanschap *daartoe* over het geld beschikken, mits jaarlijks rekening te geven in de eerste vergadering van het gilde, hoe en op welke wijze zij het geld tot de werkzaamheden besteed had.

De Patroon van het gilde was St. Jan. Een *blazoenberd* bezat het eigenlijk niet; doch voor verscheidene omstandigheden schilderde Albrecht een blazoen op »carton", waarvan we eene kleine penteekening terug vonden onder het handschrift van 't prologus voor Filippine van Vlaanderen. Het bestaat uit een scherp *schild* met in 't midden een *kelk*, waaruit een soort *gevleugeld monster* steekt met *serpentenkop* en *straal*. Boven 't wapen staat een *Kerelshoed* en rond het wapen eene banderol met de spreuk: *Eens voor Gode en Vlaanderland*."

* * *

Indien ons geheugen getrouw is, voerde men dit jaar op: *Koning Lear* 1), in vijf bedrijven van Shakespeare, door Albrecht vertaald en zonder vrouwerollen geschikt.

Ook, denk ik, „*De Gilde*" 1) of „*het Kerelsmaal*", door Albrecht; en om te sluiten: „*De wacht over Vlaanderen*" 1) door Albrecht opzettelijk voor de omstandigheid geschreven.

Het is eene dramatische schets, een soort „feërie" waarin de „Vijand" in 't fransch spot met de Maagd van Vlaanderen, als zinnebeeld der ontwakende Vlaamsche

1) Deze stukken werden nooit gedrukt doch bestaan nog in handschrift met nog eenige andere die voor studentenspelersgilden gemaakt werden.

Beweging. Ziehier in 't korte geheel het spel dat met de laatste woelige dagen in nauw verband stond.

DE WACHT OVER VLAANDEREN.

(*De Vlaamsche grenzen: tweelicht. De Vijand zwerft langs de Leie*).

De Vijand: 1) La voilà qui plane, triste mais toujours orgeuilleuse, la vierge de Flandre à la robe antique. Depuis si longtemps nous la combattons. Nous lui arrachâmes sa couronne comtale et son manteau de pourpre, nous l'abreuvâmes de mépris et d'avanies.

Mais elle est toujours là, planant au dessus de sa verte plaine. Et, comme un défi à nous, la croix, le signe de superstition brille sur sa poitrine; et, comme une provocation, sa main virginale élève le signe antique, le drapeau blanc au Lion bleu. Elle a encore sur les lèvres sa langue du Nord aux rudes harmonies; elle prie et elle chante encore. Et, quand nous maudîmes le pêtre orgeuilleux du vatican, elle ceignit une écharpe d'or et d'argent, pour montrer qu'elle, elle l'admirait.

O Vierge de Flandre! O orgueilleuse! ton règne est fini. Regarde autour de toi; la plupart de tes enfants dorment: ils se sont assoupis, traitant d'insensés ceux qui croyaient qu'il fallait veiller; ils dorment profondément, ils dorment du sommeil de plomb de l'indifférence. Tu es seule, seule, abandonnée. Nous t'arracherons ta croix, ton écharpe et ta bannière. Tu mourras. Nous t'écraserons dans la boue. Et tes enfants ne te pleureront pas: tu n'as plus d'enfants!

(*Al met eens hoort men eene stem die roept door den nacht: Vliegt de Blauwvoet! Waarop al alle kanten stemmen antwoorden: Storm op Zee! — Blanke gedaanten dweerschen de lucht, en de vijand beschrijft ze:*)

De Vijand: Malédiction! que se passe-t-il? Des spectres blancs traversent l'air; ils se groupent en masses com-

1) De Vijand, hier onbepaald en ongenoemd, is een der gedaanten waarvan de nota spreekt onderaan het gedicht „*Asrafiel*" hooger medegedeeld.

pactes; ils jettent leurs blancs linceuls, et leurs armes scintillent.... Ils s'approchent.... Ils se regardent de tous còtés.... En voilà un.... Interrogeons le.

(*Een Kerel komt, de schermsaks in de hand.*)

— Spectre, comment t'appelles-tu?

— 'k En versta u niet!

— Wie sie zijn?

— Ik ben de Kerel van Vlaanderland.

— En wat sie doen?

— Ik waak over Vlaanderen — Vliegt de Blauwvoet! (*af*).

(*Een Vlaming verschijnt met goedendag en antwoordt:*) *Storm op zee!*" (Hij kijkt rond den goedendag richtend.)

De Vijand: Wie sie zijn?

— Ik ben de vlaamsche goedendag.

— En wat sie doen?

— Ik waak over Vlaanderen. — Schild en V,riend! (*af*).

(Zeven ridders verschijnende): „Schild en Vriend!" (zij kijken dreigend rond).

1ste Ridder (zijne bijle zwaaiend): Wat waalsch is valsch is! Sla dood! sla dood!

2de Ridder: Zeker, broeder; maar de vijand is nu de Waal niet meer. De vijand is op vlaamschen grond geboren. De vijand is nu de bastaard die Vlaanderen in slape wiegt, die Vlaanderen den doodelijken slaap der onverschilligheid zou willen doen slapen. Gij ziet hoe alles hier in het ronde slaapt. Het is zijn werk.

1ste Ridder (*de bijle zwaaiend*) Wee aan u, basterling, Breydel waakt over Vlaanderen!

2e Ridder: De Koninck waakt over Vlaanderen!

3de Ridder: Jacob van Artevelde waakt over Vlaanderen!

4de Ridder: Filip van Artevelde waakt over Vlaanderen!

5de Ridder: (*met wit kaproen*). Jan Hyoens waakt over Vlaanderen.

6de Ridder: (*met wit krapoen*). Frans Ackerman waakt over Vlaanderen!

7de Ridder. Zannekin waakt over Vlaanderen! (*allen hunne wapens zwaaiend*). Vlaanderen den Leeuw!

(*Zij verdwijnen; maar stemmen weergalmen al alle kanten*):

„*Vlaanderen den Leeuw!*")

(*De vijand treedt weder vooruit en schouwt rond*). Les flamands s'éveillent! ils courent, ils s'empressent autour d'une bannière flottante. Quelle masse compacte... des jeunes gens, des enfants, la bannière du Lion! Nous sommes vaincus.... Ils se mettent en marche... ils viennent... fuyons....

(*De vijand wijkt. Men hoort den zang der schare die opkomt. Zij verschijnt en schaart op gansch het tooneel: jongelingen en kinders rond eene vane met rood Kruis, zwarten Leeuw en Blauwvoet, en eenen strek van geluw en wit. De voorzangers zingen dan op de stem van „Die Wacht am Rhein.*")

Voorzangers: Daar klonk een kreet op 't Noordzeestrand
›Ontwaak, ontwaak, o Vlaanderland!"
en Vlaandren dat te slapen lag
rees op en stak omhoog de vlag.
Allen in koor: O Vlaanderland, uw zonen staan
vol moed geschaard rondom die eedle vaan.
Voorzangers: En krachtig dreunt der Vaadren schreeuw
van Blauwvoet en van Vlaamschen Leeuw,
en Kruis en Leeuw en Blauwvoet staan
vol zin op onze blanke vaan.
(Allen herhalen het refrein.)
Eén alleen: O Broeders, rond de vaan geschaard,
ons stemmen tot den eed gepaard.
(*hij zweert de hand omhoog:*
Wij blijven tot den dood gestand!
Aan Gode, Kerk en Vlaanderland!
(*Allen herhalen de hand omhoog — den eed — en dan wordt de Blauwvoet aangeheven*).

* * *

Men kan denken, na de woelige dagen die de studenten beleefd hadden, welke onbeschrijvelijke

geestdrift dat enkel tooneel teweeg bracht; nauwelijks stemde men den Blauwvoet in, of geheel de zaal zong mede en de studenten stonden met tranen in de oogen, drukten elkander de hand en herhaalden den eed. Vele dier losse stukken van Albrecht, als men ze nu leest, zijn zeker buiten „mode", maar toen waren zij gepaste kogels die doel troffen; bomben van geestdrift die openberstend geheele zalen in Vlaamschen laai brachten. En als men denkt dat Albrecht overal spelersgilden deed stichten, die beurtelings de zelfde stukken speelden, opzettelijk geschreven als — omstandigheidsstukken die men in deze ontwaakte beweging meeleefde — is het niet te verwonderen hoe van gesticht tot gesticht deze beweging uitzette en hoe, op korten tijd, heel de studentenjeugd van Vlaanderen door de Blauwvoeterij werd *verkereld.*

Wat ook op te merken valt, bij het nazien eener verder ontwikkeling dezer eerste schets van „De Wacht over Vlaanderen" is dat de Bond, waarover wij verder zullen uitweiden, nog niet bestond, als Albrecht hem reeds ten tooneele schiep, en zóó gelijk hij hem dan *voor-zien* heeft, is de Bond later tot stand gekomen. En de nota (ter ontwikkeling) eindigt:

(*Gezang — Voorspelling — Bond*)

En Albrecht doet er de *Keurmans* zingen, hand in hand:

Zoo zwere ik voor mijn gouwe
  met Broeders hand in hand,
den Bond haar houwe trouwe
  voor Gode en Vaderland.
De Toekomst zal u troosten,
  onteerde vadergrond:
„Het daghet in den Oosten"
  en hier staat 't Jong Verbond.

* *
*

Men zou denken, nu zal de Overheid beginnen klaar zien in de zaak en slim genoeg zijn om van

den nood eene deugd te maken, of trachten zelve aan 't hoofd te staan dezer beweging, ten einde die macht te bemachtigen om haar te benuttigenen ten goede te geleiden. Geenszins: „haar kei zou ze niet knagen" nu ten minste nog niet, en als de studenten in October 1875 hunne studies kwamen hervatten, meer dan ooit bezield voor de Vlaamsche zaak te werken, botsten zij op halstarrigen wederkamp en hatelijke vervolgingen.

Doch Albrecht was ook toegerust: achter en rond zich voelde hij eene macht aangroeien en ergens op een los blad, tusschen andere nota's vonden wij deze korte uitboezeming:

„Indien het stormen moet, het storme allichte en geweldig". 1)

Deze omstandigheden, die lucht, dat midden en misschien ook wel het bloed waaruit Albrecht sproot, daar hij afstamde van „revolutionnaire" voorouders, hebben zijn karakter gestaald en zijne persoonlijkheid volledigd.

„Wij hebben krachten om lang te worstelen en zullen ons niet ondergeven, wij die gelijk hebben 2)".

En ten einde zijne medematen te sterken in dat Vlaamsch geloof, zocht hij in boeken en geschriften alle spreuken op die daarmee betrek hadden; zoo ontkrachtte hij den invloed dien de Overheid op de geesten en op het geweten der studenten met alle middels trachtte uit te oefenen:

— Voilà, la mission dans laquelle je suis engagé, la vocation dans laquelle je travaille, et je crois pouvoir le dire sans profanation, je travaille à mon salut en faisant le bien de mon pays.

— Où est le lâche qui ne serait pas prêt à périr pour un tel pays?

— Il fut un temps où dans la verte Erin les hommes ne se lamentaient pas comme de vieilles femmes. Il fut un temps où dans la verte Erin les hommes savaient manier une épée. (O'Connell.)

Zoo zouden wij geheele bladzijden kunnen aanhalen.

1) Papieren van A. R. 1875.
2) Collegienota's van A. R. 1875.

Op dat tijdstip schreef Albrecht de eerste vergelijking neer tusschen Polen en Vlaanderen.

„Zij liggen geveld" vele dingen zullen niet gebeuren die gebeuren moesten;

Vlaanderen — Polen.

Vliegt de Blauwvoet! — Boze zbaw Polske.

De Polen mogen geen poolsch meer leeren; maar men laat het hun wel verstaan dat het uit vijandelijkheid is, en men zegt niet: „*Si c'était votre langue, je ne m'y opposerais pas. Nous ne voulons que votre bien .... etc.*"

Ons beletten vlaamsch te leeren is hard. Maar daarbij nog spotten met ons, dat is onverdragelijk. „*Zij en leeren niets anders dan vlaamsch!*" en *in Rhetorika* moet er les gegeven worden over de *eerste grondbeginselen* van het vlaamsch schrijven, lessen die dan nog maar, bij middel van *het fransch* en van *fransche voorbeelden* verstaan worden. En deze wienze schuld het is dat wij in zulken staat verkeeren, spotten nog met ons daarbij." 1)

En verder, aangaande het lezen van het gebed voor de les:

„Men kan zelfs geen vlaamsch meer uitspreken. De mond, het slappe fransch gewend, en kan geen vlaamsche klanken meer maken, bijzonderlijk geen vlaamsche medeklinkers meer. En men is er niet beschaamd over, en men lacht er mede: „*Si c'était votre langue*". Schande! Schande! 1)

„Wij en kunnen geen vlaamsch meer verstaan als het gelezen wordt; onze ooren en zijn de tale niet meer gewend. Wij en kunnen het niet meer lezen lijk het zijn moet; de fransche klanken en zachte medeklinkers gewend zijnde. Wij spreken onze taal op eene schandelijke wijze uit. Niet alleenlijk en kunnen wij ze niet meer spreken, zoetvloeiend en dichterlijk lijk alle volk zijne tale spreekt, maar zelfs de gewoonste gedachten en kunnen wij in het vlaamsch niet meer uitdrukken, en deze die zelfs gemakkelijkst spreken, *hakkelen* in het vlaamsch en spreken dan meermaals fransch met vlaamsche woorden." 1)

Dan teekent Albrecht onder titel „*Onze schanden*" de bewijzen aan der grieven waarvan hij later gebruik maakt in voordrachten en geschriften en die we daarom hier niet afzonderlijk hoeven over te drukken. Eenige nochtans dienen uitgelegd te worden daar we reeds door verscheidene voordrachtgevers die dingen verkeerd hoorden te berde brengen. O. a. *de boeten op het Vlaamsch spreken.*

1) Collegienota's van A. R. 1875.

Onder de „internen" ten minste onder die der hoogere klassen, werden de overtreders door de „surveillant" zelf in boete geslagen; maar onder de leerlingen der mindere klassen en deze van 't groot en 't klein „externaat", bestond de „*signe*". Dit was een blikken bosje dat een eindje potlood en een smal rolletje papier inhield waarop men zijn naam moest schrijven. Wie de „signe" op zak had was verplicht als een speurhond er mede rond te dwalen en lukte hij niet er eenen makker mede te straffen tegen s'avonds, dan werd zijne boet verdubbeld. Zoo leerde men de jongens spioen zijn, valschaards en leugenaars; want dikwijls, niettegenstaande de jongens op heeterdaad betrapt werden, logen en streden zij het af. Ook meer dan één gevecht onder schoolmakkers had zijne oorzaak te zoeken aan verbittering die er ontstaan was door het geven der „signe" aan malkaar. Er waren steeds verscheidene „signe's in omloop, en ik herinner mij, als ik leerling was der fransche klas, eens vijf „signe's" uit den „pupiter" van den surveillant gestolen en meegedragen te hebben naar huis, en nooit is het uitgekomen. Nog vele dingen herinner ik mij aangaande straffen en opvoeding in de collegiën, en die niet minder schandalig zijn, doch hier niet te pas komen; ook heb ik, God zij gedankt, op de collegiebanken niet vele broeks versleten.

Vooral spot Albrecht hier met den franschen blaai 1) dien men in de gestichten bij alle feestelijkheden ten toon spreidt, ter eere van de ouders van te lande die voor het meerendeel geen fransch verstaan. Zoo haalt hij, o. a. van eene deftige vlaamsche boerin van den ouden stempel, en die ik wel gekend heb, deze grondige bemerking aan, na de opvoering eener comedie van Molière, waarbij er veel gelachen was geweest:

„Als we ter prijsdeeling komen en ze daar fransch spreken op den

1) blaai = ijdele pronk.

théâter, en iedereen lacht en 'n mensch en weet niet waarmede, men zoude dan wel peinzen dat zij met ons lachen". 1)

Nog mooier is het ter gelegenheid van *eerste missen* van Heeren professoren. O. a. bij die van M. Gaillarde.

Men was voornemens — te meer men wist dat niemand van de familie fransch verstond — twee stukken vlaamsche verzen te lezen, buiten wete van M. Delbar. Doch hij wierd het gewaar en zegde aan den een: „*Ne savez-vous pas faire des vers français?*" Het ander stuk werd vervangen door fransche verzen van A. Guiraud. Zoo dat de familie niets van geheel het feest verstond. 1)

— Voor de feesten ter gelegenheid van »eerste communie" is alles weer op fransche leest geschoeid. 1)

— Van hunne teederste jaren reeds, begint men de kinderen te verbasteren, en aan kinders die nog geen woord fransch verstaan, leert men hun fransche complementjes aan en doet men ze fransche nieuwjaarsbrieven schrijven. Zoo las een kind vóór zijne ouders die geen fransch kenden en erop verstomd stonden van verwondering en bewondering: »Cher Parrain et chère Marraine" en bij peter en meter: »chers Parents." En daarop komt het uit. 1)

Voor zijn vertrek naar 't collegie, bij het bed van zijn zusterken, waarvan hij peter was, deed Albrecht deze gedachte op:

»O blond kindeken dat ik op de vonte droeg, gij ook later van fransch vastgegrepen: eene kloosterzuster zal u uwe tale ontleeren — fransch leeren — een nietig dingen — eene pop van u maken!" 2)

En dan: „*Een Klooster*":

Godvruchtige verbastering onzer zusters — vrouwenontwording: — fransche beleefdheid — fransche godsvrucht enz. Alzoo... en de moeders onzer kinders! —" 3)

— Men duikt beschaamd den leelijken kanker; maar den kanker die onze ziele, heel ons wezen verteert, den franschen kanker, spreidt men ten toone en is er fier mede! — 3)

— Spreekt een Duitscher of Engelschman betamelijk fransch, men bewondert het; wij, Belgen, kennen tienmaal meer fransch dan beide samen, en men bespot ons: konden wij twintigmaal min fransch, men zou ons bewonderen. — 4)

— Eertijds zei men in Frankrijk: »Bête comme une oie", nu: »Belge comme une oie", soms ja: Belge comme deux oies! — 4)

1) Collegie nota's van A. R. 1875—76.
2) W. u. D. 1876—77. Waar ook collegienota's werden ingelascht.
3) W. u. D. 1876—77.
4) Collegienota's. 1876. A. R.

— Wij Noorderlingen, moeten fransch spreken, worden in het fransch opgevoed, vreemde tale, wanluidend voor den onverbasterden Noorderling, en wij hebben ons schoon Dietsch! — 1)

— Het spreekwoord zegt: »De vogel schuifelt lijk hij gebekt is". Ja, maar steekt eenen kanarievogel bij eene musch, de kanarievogel zal allicht piepen. *De Vlaming piept!* 1)

— De synthesis: »Wat ons het *vlaamsch* en wat ons het *fransch* moet zijn", wordt door Gezelle uitgedrukt:

— Mijn Vlaanderen heeft een *eigen* taal
God gaf elk land de zijne —
— De vreemde taal zij als een slave
gedienstig waar 't een slaaf behoort.

Intusschen, laat ons werken en alle middels doen helpen die de hemel worden deed. 1)

* * *

Beurtelings kwamen verscheidene klassen den Zondag te zamen in de studiezaal, waar er oefeningen van uitgalming gedaan werden in tegenwoordigheid van de H.H. Overste en professors. Ook deze oefeningen, hoewel in 't fransch gedaan, zouden dienen tot propaganda voor de vlaamsche gedachte, en Albrecht en andere „Blauwvoeten" begonnen met vaderlandsche stukken te schrijven of te vertalen. Deze vlaamschgezinde uitboezemingen werden in de handen van de studenten gestoken, met verzoek ze van buiten te leeren om ze bij de eerste gelegenheid voor te dragen. We zijn in bezit eeniger dezer uitgalmingen, en laten ze hier volgen, daar ze eene gedachte geven van den strijd der studenten en den geest die hen bezielde.

LE SERMENT.

Depuis longtemps déjà le soleil avait disparu derrière la montagne d'Atrada. Il règnait un grand silence, le ciel était pur, les étoiles scintillaient et la lune pâle éclairait la plaine immense.

César et Chusco parlaient encore sur la terrasse sous le feuillage tremblant du vieux chêne.

— »Depuis deux jours seulement, disait César, j'ai vu pour la première fois ma patrie, et déjà comme elle m'apparait triste et désolée sous l'étreinte de fer du Moscovite. Et inclinant la tête sur la poitrine il garda un moment le silence.

1) Collegienota's A. R. 1876.

— »Pendant mon séjour à Paris, poursuivit-il, bien souvent mes rêves m'emportaient vers la patrie, et je me figurais le beau pays qu'ont chanté nos poëtes, les montagnes d'azur, les rivieres d'argent, les sombres bois de pins et de mélèzes, la verdure des vallons, les sites riants de la Mazovie où demeuraient mes ancêtres, les Gorals chanteurs, les nobles Pans chevauchant de la plaine, la joyeuse assemblée des hommes libres où l'on se passait la corne pour boire à la Libre-Alliance en entonnant le chant de guerre des Polonais. O quelle désillusion! Je ne pouvais en croire mes yeux: ce pays ravagé, ces møntagnes couvertes de croix rouges, funèbres monuments de nos martyrs: C'était donc là ma Pologne!!!"

— »O frère, répondit Chusco, vous n'avez pas tout vu et ne savez pas tout. Un de ces jours nous irons à Varsovie. Là vous verrez la tyrannie et l'esclavage, les proconsuls et les martyrs, la Pologne en robe blanche ensanglantée, entourée de ses hideux bourreaux les Cosaques; on vous y montrera les églises profanées et les endroits où le sang Polonais a rougi les dalles saintes."

— »Et qui sait quand finira le martyre de la Pologne, dit César avec un sanglot dans la voix. La France est trop loin. . et trop égoïste... et la chaîne est trop lourde, pourque la Pologne la brise elle-même!"

— Qui sait cependant dit tout à coup Chusco et après avoir longtemps regardé César, oui qui sait? reprit-il. Croyez vous donc, frère, que les fils des Pans sont hommes à dévorer bien longtemps ces avanies? Oh! la Pologne sanglante et déchirée tressaille encore plus puissante qu'on ne le croit sous la serre de l'aigle moscovite. Les Pans conspirent, les Gorals n'attendent qu'un signe..." Ses yeux flamboyaient, son front rayonnait d'enthousiasme. Tout à coup: — »Frére, jurez de nous aider, dit-il »Et César étendant la main vers l'azur constellé dit solennellement au milieu du silence:

— »Devant Dieu je jure de vouer à la Pologne mes biens et ma vie, me souvenant de mes frères les Pans de Mazovie!

— »Boze zbaw Polkske! s'écria Chusco en se jetant à son cou".

— »Boze zbaw Polske!" répondit César.

„Le Serment" werd voorgedragen door H. Reynaert en Karel Darthoo, leerlingen van het „vierde" 1).

De volgende uitgalming werd waarschijnelijk door H. Reynaert vertaald, naar Boudewin Van Loren, vlaamsch minnezanger. Het deel dat volgt op de verzen, en wendt naar ouden franschen trant, voegde Albrecht er bij; want dat deel alleen is van zijne hand geschreven.

1) Collegienota's. A. R. 1875—1876.

LA VIERGE DE GAND.
(une vision.)

....Le parfum des plantes, et le chant des oiseaux sauvages perchés sur les hauts arbres remplissaient mon âme de délices, et je n'eus plus peur. Et si longtemps j'errai parmi les fleurs, que je vis deux rivières réunir leur courant. Or, en cet endroit mes yeux purent contempler un des plus beaux chefs-d'œuvre du Maître de la nature....

Au milieu d'un paysage dont mes regards ne pouvaient se rassasier, une vierge était assise, belle et noble, toute de noir habillée comme si elle eut porté le deuil. Et sur sa manche droite cinq lettres étaient écrites' ni plus ni moins: G. H. E. N. D. en perles fines de l'orient. Et sur sa poitrine un lion issait, également de perles, d'or colleté et couronné: la vierge le tenait embrassé, et semblait vouloir le réchauffer, et le baisait ensuite de sa bouche. Et moi, du bord de la belle et clairette rivière où je me trouvais, je remarquais tout ce que cette bonne vierge faisait au noble animal blanc, qu' elle tenait serré sur son sein. Mais alors, elle entonna un chant de sa voix pure et sans tremblement, et sa voix semblait monter jusqu'au ciel:

„O vie pure et libre
Je préfère à or et forte citadelle:
Vie pure, que Dieu t'honore;
Toute richesse est petite!

A vie pure et sans tache,
A tout servage je dis injure:
Jesus-Christ de Nazaréth
Conserve libre et pure vie en moi."

Et alors je vis un chevalier chevaucher sur le bord de l'eau: son écu portait d'or avec „lion de sable", et moult autres chevaliers et hommes d'armes l'accompagnaient, et ceux de sa suite l'excitaient contre la vierge: Mais alors le vaillant lion que la vierge pure et libre tenait embrassé rugit sourdement et montra des griffes menaçantes au chevalier et à sa suite qui furent moult effrayés....

* * *

De volgende uitgalming is een opstel van Albrecht.

Fierté flamande.

Le roi et la reine de France avaient pris place sous le dais fleurdelisé; sur les marches du trône le fou de la cour était assis, nain difforme, sa marotte à la main; la salle était remplie de nobles seigneurs et ça et là causait un groupe de pages: quand le Sénéchal, écar-

tant le tapis qui fermait la porte, cria de son ton cérémonieux: „Messires, faites place aux envoyés de la bonne ville de Bruges". C'était la premiére fois depuis que le roi avait succédé à son père que la cour de France voyait des Flamands.

Les courtisans se rangèrent froids et hautains, les pages sourirent dédaigneusement, et au pied du trône le nain se dressa et fit une pirouette en grimaçant en guise de salut. Les députés entrèrent. Le nain s'arrèta subitement, rampa le long des marches et se blottit dans le coin; les pages ouvraient de grands yeux, et les nobles seigneurs étonnés regardaient les ambassadeurs et s'inclinaient sur leur passage. A travers les meneaux torturés des gothiques fenêtres un rayon de soleil pénétrait dans la salle et fit resplendir le groupe des députés flamands. Ils étaient six. Leurs longs manteaux trainants étaient de velours cramoisi fourré d'hermine, et l'agrafe étincelait de diamants: sur le drap d'or de leurs justaucorps un écu se dessinait; un seul d'entre eux portait écu noble, les armoiries des autres étaient celles des corporations auxquelles ils appartenaient. Ils s'avançaient le chaperon à la main, les blonds cheveux en arrière, la tête haute, au milieu des courtisans ébahis. Leurs varlets se tenaient à la porte. Arrivés devant le trône, ils saluèrent courtoisement et présentèrent au roi un parchemin. Le roi les invita à s'asseoir, leur indiquant les siéges que des pages venaient de placer derrière eux. Les Flamands se retournèrent, mais, voyant leurs siéges sans coussins, se regardèrent un instant, étonnés, et un léger sourire sur les lèvres. Puis un d'eux, ôtant son grand manteau, le plia, le mit sur le siége et s'assit dessus; les autres firent de même. La noble cour de France était stupéfaite.

Cependant l'audience était terminée. Le roi avait donné sa réponse et le chancelier de France avait

rendu aux députés leur parchemin garni du sceau fleurdelisé. Les ambassadeurs prirent courtoisement congé, et ils allaient partir. Le fou poussa un éclat de rire, et un page s'approchant d'eux, leur dit respectueusement: „Messires, vous oubliez vos manteaux". Alors un des députés se retournant répondit: „Nous de Flandre, nous ne soulons (voulons?) pas emporter les coussins de nos siéges".

* * *

De volgende zang uit „Filippine van Vlaanderen" werd waarschijnelijk door Albrecht ter uitgalming in 't fransch overgezet en door Z. De La Fontaine van Lichtervelde, leerling van het „vierde", voorgedragen.

CHANT DE VICTOIRE DES FLAMANDS.

I

Surgisse l'étendard au Lion.
Nous sommes libres,
Vengés!
Aujourd'hui nous frappâmes le grand coup.
Les chaînes
Sont brisées!
L'étendard aux fleurs de lys
Tomba dans la boue devant le „goedendag".

II

Ecoutez les soudards
Hurler, hurler.
Leurs enseignes
Sont déchirées et foulées aux pieds.
Ils fuient
Et tombent
Sous nos flêches.
Nos hâches
Se sont
Sur leurs crânes
Émoussées.

III

Ah les voilà gisants, les superbes.
Ah ils ont senti nos massues;
Comme elles retentirent sur les heaumes

Des nobles forbans!
Chevaux d'acier
S'enfoncèrent
Se noyèrent
Dans le sang;
Chevaliers, comme des taureaux
Immolés,
Etouffèrent
Dans leur sang.
Où est leur force,
Leur valeur?
Surgisse l'etendard. etc.
(*répéter jusqu' à:* devant le goedendag.)

* * *

Nous voulons à genoux,
Prier pour les âmes
De tous ceux qui tombèrent ici.
Nous vous conjurons de faire miséricorde,
Les bras étendus;
O Seigneur, écoutez nos supplications;
Faites miséricorde!
(*Ils voient l'apparition.*)
O joie, voyez, la vierge de Flandre,
Dans un nimbe rayonnant,
Est apparue à nos yeux.
Comme il brille, l'écu qu'elle porte,
D'éclat céleste.
Flandre au Lion!
O, noble vierge, nous vous saluons;
O vierge adorée, nous vous saluons;
O ange tutélaire, nous vous saluons.

Pour vous nous brandissons l'épée,
Tandis que nos poitrines s'enflent de bonheur.
Pour vous nous jurons le grand serment
Qui s'échappe de nos âmes:
Aussi longtemps que Scalde et Lys
Serpentent dans la plaine de Flandre,
Aussi longtemps que le soleil
Darde sur nous ses rayons,
Aussi longtemps que main humaine
Se meut en la terre de Flandre —
Par les tombes de nos pères,
Par les ossements des Saints!
Aussi longtemps que notre poitrine respire,
Aussi longtemps que le cœur nous bat,
Vous serez libre et grande....

Sinon: la mort.
De siècle en siècle doit retentir
Le cri de guerre tonnant:
„Flandre au Lion!
L'étranger
Trompe
Et tuez tout!"
Ce qui est droit
Est fort
Et vraiment grand.
„Flandre au Lion!

Andere uitgalmingen zooals: „*La bataille de Courtrai*"; „*La Flandre humiliée, relevée*"!; en „*La Chicane*" waren in denzelfden zin, maar zijn niet in ons bezit. Doch het duurde niet lang, daar werd ook orde in geschaft en alle vaderlandsche uitgalmingen werden verboden. 1)

Robert Dochy 2) had (op Zondag 12 Maarte 1876) „*La Chicane*" — (naar Shakespeare, denk ik) — voorgedragen; de vertaling was waarschijnelijk van C. Lievens 3), of ten minste, werd hij er voor aanzien en om die reden naar de kamer des Oversten geroepen.

Wat de vaderlijke vermaning, die hem te beurt viel, inhield, is mij onbekend, daar de nota slechts deze woorden aanhaalt:

— „*Et tout celà pour cette pauvre question flamande.*" —

en dan:

„*Quand il y a à faire du bruit,* RÉTHORIQUE *donne signal.* etc. 1)".

Daarin was de Overste niet mis; want met nieuwjaar had Albrecht reeds in de Vlaamsche Vlagge, zijn commando laten dreunen, niet alleenlijk voor de studenten van Roeselare maar over het geheele studentenleger.

NIEUWJAARGROET.

O Broeders van heel Vlaanderland,
Ons bindt een trouwe Gildeband,
Die, eender van gedacht en streven,
Voor Gode en Tale en Lande leven:
U roepen wij als nieuwjaargroet
't Begeestrend woord van sterkte en moed

1) Collegienota's 1875—76. A. R.
2) Student in 't vierde.
3) Student in Rhetorika.

Dat, wen de wilde legerbenden
Al strijdend door elkander wenden,
Te midden 't woelen wordt gehoord,
Het bondig maar almachtig woord:
Vooruit!
Vooruit de jonge vlaamsche schaar,
Vooruit door het beginnend jaar,
Vooruit! eenieder hôu' zich sterk!
Vooruit met ons misprezen werk,
Vooruit tot spijt van die 't benijdt,
Vooruit spijts laster en verwijt,
Vooruit spijts onverschilligheid
En lafheid en kwaadwilligheid,
Spijts ontrouw en spijts misverstand.
Spijts vijand en spijts dwingeland.
Vooruit!

In het nummer der „Vlagge", waren nog deze verzen aangevoegd, die Albrecht later uit het gedicht liet wegvallen:

En schrijven ze „*Het zal wel gaan,*"
Daar, op die valsche geuzenvaan,
Zoo schrijven wij alop de vlag
Waarrond wij in den wilden slag
Kloekmoedig strijdend willen staan:
„Met 't kruis in top!" 't zal beter gaan!
„Vooruit!"

Op de groote speelplaats van het „internaat" hadden de studenten van „Poësis of Dichtschool", hetgeen men noemde: „hun hoek" onder de benaming van „*Pathmos*"; en de Rhetorikaanders hadden er eenen onder benaming van „*Parnas*".

Dit jaar was den afstand van grond, van klas tot klas, op ridderlijke wijze gedaan geweest, met gloeiende aanspraken. Was het uit oorzaak dezer doenwijze, of was er tusschen Poëten en Rhetorikaanders iets anders voorgevallen dat men bestempeld heeft „*La farce de Pathmos?*" Mogelijks; althans werd er, met het feestje van „*Dertiendag*"„ een liedje op gedicht door Zeger De Vaere.

Wij laten dit en andere liedjes volgen, zekerlijk niet om hunne weerde als lied of gedicht, maar als documenten.

DE PATHMOSTELG.

(*Vrij naar het liedje „De Vlaamsche leeuwentelg"*)

Van hier! vertrekt, gij valsche goden!
Van hier, Parnas en helsch gebroed!
Zwicht u voor Sint-Jans-gilde moed.
Uit edel gloeiend bloed gesproten,
stroomt 't kokend in mijn aders rond:
Vertrekt, zwicht u van Pathmos grond!
herhaal
Wee hem, wee hem die Pathmos grond durft raken,
wee de aterling die hem verraden wou,
mijn ijzren tand zal hem de heupen kraken,
en lijf en ziel verscheuren met mijn klauw.

Ei! Pathmos heeft 't Parnas besprongen,
zijn klauw geslegen in de borst,
ter neêr geduwd de fiere vorst,
hij heeft den nek hem afgewrongen,
zijn kop verpletterd met een slag,
de voet op 't lijf zingt met een lach. [1])

Zoo al vergaat, en land en steden,
vernield, vergruisd zijn in het stof,
Pathmos blijft staan, wat slag hem trof:
geen vreemd'ling mag zijn grond betreden:
want ik, ik telg van Sint-Jans-gild,
spring toe met mijnen wapenschild.

En komen bastaards, dat ze ontwijken!
Zoo in uw borst geen liefde brandt
voor 't wijd beroemde Pathmosland,
gaat elders uwen standaard strijken,
vertrekt van hier, vertrekt, ontvliedt
den moordtoon van het bloedend lied.

* * *

Voor dat feestje, had de Bewaker het geraadzaam gevonden het zingen „in koor" te verbieden; slechts één alleen mocht zingen. Men vroeg: „*bij oorlof in twee partijen?*" — „*Non,un seul*". — Waarop K. De Nys 2) het kluchtig voorstel deed: de partijen achter malkaar te zingen. 3)

1) Deze stroof zinspeelt misschien op het beeld van Vicentius dat verpletterd werd onder een boom die door storm was neergeveld geweest.

2) Leerling van Rhetorika.

3) Collegienota's A. R. 1875—76.

Het volgende lied werd waarschijnlijk door Julius Van De Putte gedicht en zekerlijk door M. De Jaeghere getoonzet. Hier ook, staat tusschen haakjes de benaming: *(La „farce" des Zagèrs)* mogelijks door de Overheid zoo bestempeld.

HOE DE ZAGERSGILDE EENEN PATROON KREEG.

De Keurmans. Zagers, sterke noorderzonen,
die den vlaamschen grond bewonen,
vrij geboren,
kloeke schoren
van geloof en vrijheidsvaan,
wee wie God of zaag raak aan!
Onze knodsen
op hem botsen
en verbrijzelen hem den kop!
Zagersgilde op vlaamsche streke
bloeit met haren vromen deken
ei dan, vlaamsche Zagers, op!

De Zagers. Ei, de schalen volgeschonken
en den vlaamschen minnedrank
broederlijk in 't rond gedronken
bij der liedren vrijen klank! 1)

De Keurm. Vlaamsche Zagers, scherpt uw zagen,
laat uw vijlen 't staal maar knagen,
lange reke,
vaste steke,
slaat uw vijle in kloeken zwaai:
ei, den vlaamschen eike is taai!
in uw handen,
door de tanden
laat uw vijlen bijten maar.
Laat het staal maar krijschen, tieren;
Ei, wij zullen feeste vieren,
gildebroeders al te gaar!

De Zagers. Ei, de schalen volgeschonken, enz.

De Keurm. Op nu, vrome Zagers al,
ei, wij gaan ons gilde kronen
ende kiezen een patrone
die ons steeds beschermen zal,
die zal waken
zonder staken
op ons dierbaar gildepand:

1) Deze stroof komt ook voor in een der liederen van A. R.

Ei, een heilgen vroom en milde
die van Zagersliefde brandt
zij patroon van onze gilde.
Op maar, Zagers, vlecht uw kroon,
kiest nu vrij uw gildpatroon.

1. Zager. Om te vlechten onze kroon
gaan wij 't evangelie rade:
uit dien boek van 't goede en 't ware
kiezen we onzen Gildpatroon.

De Deken. Vlaamsche Zagers,
kloeke schragers
van den dierbren vrijheidsboom,
nog bezit ons vlaamsche gilde
't vlaamsch geloove, sterk en vroom.
Dat 't geschiede lijk gij 't wildet.
Brengt den waarheidsboek mij aan,
'k Zal hem voor u openslaan.

(lezend.) »En Herodes stond verstomd.
Ende toen waneer de magen
weêr hun blijde sterre zagen
die aan 't vierig oosten klom..."

2. Zager. Hoort, zij *zagen!*
Zij, de magen!

Versch. Zagers. *Zagen, zagen!* Hoe, zij ook?

1. Zager. Ei, die *zagen* zijn de *zagers*,
ende *zagers* zijn wij ook.
Ei patroon zijn ons die *zagers!*
Hoezee! een deunend vreugdelied,
't vrije vlaamsche Zagerslied!

De Zagers. Ei, de schalen volgeschonken, enz.

De Keurmans. Zagers, sterke noorderzonen,
zingen we onze gildpatronen,
felle borsten
zingt de Vorsten
van uit 't brandend oosten daar,
vrome zielen, helden klaar.
Wee wie hoonen
ons Patronen.
Wij verbrijzelen hun den kop!
Zagersgilde op vlaamsche streke
Bloeit nu met patroon en deken
ende voert haar roem ten top!

De Zagers. Weêr de schalen volgeschonken, enz.

De Keurmans. Ei nu, Zagers, scherpt uw zagen,
laat uw vijlen staal maar knagen;
lange reke,
vaste steke!

Heil ons land en ons patroon!
Ei, nu spant ons gild de kroon!
in uw handen,
door de tanden
laat uw vijlen bijten maar,
laat het staal maar krijschen, tieren;
Ei, wij zullen feeste vieren,
Vlaandren's beste gildeschaar!

De Zagers. Nog de schalen volgeschonken, enz.

* * *

De studenten, onder andere A. Bruwier, nopens zekeren Zwevenaar, hadden reeds de droevige ondervinding opgedaan dat de Overheid een dienst van bespieders had ingericht. Daarover vonden wij deze korte nota's: „*Le service des mouchards* = „*trop bien*" *être au courant*; *très-spirituel*".

En dan nog deze: *Verraad van* (naam is doorgehaald). *Op te letten voor Zwevenaars en Walen.*" 1)

Op deze „overdragers" en andere „flauwaards" moest er natuurlijk een liedje worden gemaakt, en dan nog wel een dat striemde.

DE VLEDER OFTE VLINDERMUIS.

Horkt, Broeders, horkt naar het wondere lied
dat ik u zou willen zingen,
't is een dier dat ge zelden in de zonne ziet
dat ik wil te berde bringen.
Uit uw hol, nachtgespuis,
kom maar op, vlindermuis,
die al piepen
en al tjiepen
door den donkeren suist,
kom en toog u in de stralen van het zonnelicht,
is 't dat ge u vóór de oogen van den mensch niet en zwicht.

Ja, ge zijt daar; goed! zit gerust en let op,
wacht u wel van hier te piepen.
Waarom trekt gij uwe vlerken over uwen kop,
waarom steekt ge uw gezichte zoo diepe?
Uit uw hol... enz.

't Is de nacht dien ge zoekt, g'hebt gelijk vuile dier,
want de zon is te straf voor uwe oogen.

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

In den donkeren langs den grond neemt gij uwen zwier,
  en ge en klimt nooit naar omhooge.
      Uit uw hol... enz.

Nacht en duisternisse, daar is het al dat ge vraagt,
  daar ligt uw genot en leven;
gij zijt een kruipdier dat twee vlerken draagt,
  waarom u als vogel uitgeven?
      In uw hol, nachtgespuis,
      weg van hier, vlindermuis,
        die al piepen
        en al tjiepen
      door den donkeren suist;
Weg! en toog u van uw leven nooit in 't glanzende woud,
is 't dat gij aan snavel en aan vlerken houdt.

Maar, Broeders, zegt, hebt gij nimmer gezien
  dat er hier van die muizen vlogen;
die al piepen in den donkeren tegen de eerde vliên
  en benauwd zijn van hen te toogen?
      Uit uw hol... enz.

Zij zeggen bij hen zelven: ik ben adelaar,
  en 't en zijn maar logge muizen.
Let maar op, of ze vliegen u in het haar:
  Broeders, jaagt ze buiten den huize.
      In uw hol... enz.

CONSTANT VAN COILLIE. 1)

De poëten zongen nog andere liederen die ze zelve hadden gedicht of naar Vlaamschen zin veranderd hadden. Werden toen nog gezongen: „*De drie Koningen*" *De Pauzen sterven niet*" op muziek van den Blauwvoet; „*het liedje van Pauwelijn*" „*Ik spring hooger dan gij*" naar een liedje van dien naam, enz. want dit jaar waren de liederen talrijk. Daarom schreef Albrecht, — schier voor de vuist — onderstaande verzen en droeg ze, te dier gelegenheid, aan de poëten op.

1) Toen leerling in wijsbegeerte, thans Pastoor te Iseghem.
Hoe jammer dat die sterke koppen, die Blauwvoeters van vroeger, thans Gods water over Gods akker laten loopen, zonder meer.

AAN DE SINT JANS-GILDE.

Dichters, broeders, wel gedaan!
Doet maar voort en... 't zal wel gaan.
G'hebt een nieuw bewijs gegeven
dat op *Pathmos* zielen leven,
edele kinders van het lied,
kloeke Kerels van 't oude diet.
Ja, gij zijt eene echte gilde,
vrome christen Kerelsgilde.
Weg Parnas en Helikoon:
Pathmos spant voor goed de kroon!
Kerels waren 't die daar zongen;
en die zangen, 't hert ontsprongen,
diep in onze zielen drongen.
O, wij kennen u beter nu!
Al de broeders bewonderen u!
Met dat lied uw hert ontsproten,
dichterlijk uw mond ontschoten,
nauwer is ons band gesloten,
vaster staan wij hand in hand:
Leve God en Vlaanderland!
Leve Kerels, Gilde en Minne!
Eens van wil en eens van zinne,
eens van liefde en van gevoel,
eens van leven en van doel,
altijd broederlijk eendrachtig,
altijd Minne en Bond indachtig,
in der waarheid wij zijn machtig.
Zoo vooruit! en voort gedaan...
en, bij St. Jan! — 't Zal *moeten* gaan.

* * *

Het Sint-Jansgilde had het ditmaal al te wel gedaan, met het bewijs te geven — dat op Pathmos zielen leven — edele kinders van het lied — kloeke Kerels van 't oude diet — en de vrome christene Kerelsgilde werd met al de andere gilden, in 't gesticht bestaande op 17 Februari 1876 afgeschaft — uitgenomen één — een fransche dat de voorzorg had genomen zich *anti-blauwvoetsch* te verklaren.

Het Sint-Jansgilde — dat men niet verwarren mag met het Sint-Jansgilde dat gedurend het groot verlof

vertooning gaf — was gelast met het inrichten van „*séances*" een soort „geimproviseerde" vertooningen die gegeven wierden op de wandeldagen, wanneer „slecht weder" belette de wandeling te doen. Men kan allicht denken, gezien de geest die er toen heerschte, in welken zin deze vertooningen zouden gegeven worden. Met zorg had Albrecht er eene voorbereid, bestaande uit het spel „*Czaar en Timmerman*" en „*De Gilde*". Het laatste was in verzen en werd opzettelijk door Albrecht geschreven. Het handelde over de bekeering der Kerels en hunnen strijd voor het behoud hunner zelfstandigheid, en was tevens een soort *studentengild-programma*, op aanschouwelijke wijze voorgesteld. Of het afschaffen dier „séances bij de studenten slecht gekomen was, hoeft geen betoog. Uit oorzaak van „le service des mouchards" waren de kopstukken verplicht hun verweer te nemen met strooibriefjes. Den zelfden dag, moet er een van Albrecht verschenen zijn, ten ware hij al deze omstandigheidsdichtjes voor zijn eigen zou geschreven hebben:

Zij hebben ons onze tale geroofd,
'tEn was nog niet genoeg,
Zij hebben in ons den Vlaam gedood,
'tEn was nog niet genoeg,
Zij loechen en dreven den spot met ons,
'tEn was nog niet genoeg,
Nu zetten zij ons hunnen voet op den nek
— 'tEn was nog niet genoeg —
En proeven, na huichelen, dwingelandij....
Zegt, Broeders, is 't genoeg?
(*den dag dat de „Séances" schandelijk wierden afgeschaft.*)

Helaas neen, het was nog niet genoeg. Het werd den studenten verboden zelfs *nog over Vlaanderen te spreken*. Door de zorgen der „Vlaamsche Vlagge" waren er beeldekens uitgegeven geweest van Sinte Luitgaarde, beschermheilige van het Vlaamsch en de Vlaamsche Letterkunde. Het duurde niet lang of de studenten hadden vóór zich in studiezaal en aan hun

bed in de slaapzaal zoo een beeldeken. Dat ook werd met slecht oog aanzien en op zekeren dag waren veel dier „sanctjes" spoorloos verdwenen. De dagscholieren wilden zulks in hunne studiezaal nadoen, en kwamen ook met Luitgaarde-beeldekens voor den dag. Maar zoodra het bemerkt werd, kwam de heer Overste er eene bespreking over houden, en zei onder andere: „*Il ne faut pas singer le ridicule*" en nopens de afgeschafte „séances" de redens waren: „1° *Parce qu'on craignait quc tout n'y fût en flamand*, 2° *et que ce fût un moyen de propagande de l'esprit de système.*" 1)

Bijna ter zelfder tijde der „sanctjes" verscheen er een gebed ter eere van Ste. Luitgaarde, waarin men tevens veropenbaarde hoe en waarom zij tot beschermheilige der Vlaamsche Taal en Letterkunde verkozen werd.

GEBED TER EERE VAN S. LUITGARDIS,
BESCHERMHEILIGE
DER VLAAMSCHE TAAL EN LETTERKUNDE.

O Heilige Luitgardis, gij die, uit liefde voor de deugd van ootmoedigheid en om de eere te ontgaan van Abdisse te worden in de fransche kloosters van het Order van den H. Bernardus, waar men U voor Overste begeerde, aan God gevraagd en van Hem bekomen hebt nooit geen fransch te kunnen leeren; en die, uit reden van die wonderbare gunste als Beschermheilige der vlaamsche taal en letterkunde aangenomen zijt; — bescherm het Vlaamsche Land van alle kwaad of ongeval; vraag en bekom voor het Vlaamsche Volk dat het zou mogen zijn Roomsch-katholiek gelove vierig blijven bewaren; behoud onze Moedertaal zuiver en vrij van allen vreemden invloed; en verleen ons door Uwe machtige voorspraak dat al die de Vlaamsche Letterkunde beoefenen het zouden doen tot meerdere eere en glorie Gods, tot verheffing van onze Moeder de H. Kerk, en tot stichting van het Vlaamsche Volk.

O Heilige Luitgardis, onze patronesse, die op de aarde zijnde, de smeekingen van al die tot U om hulp en troost kwamen verhoord hebt; verstoot toch onze gebeden niet, maar bekom voor ons hetgeen

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

wij ootmoedig van U verzoeken, en met vast betrouwen van Uwe goedheid verwachten; maak dat wij Uwe deugden en voorbeeld binst ons leven navolgen en weerdig gevonden worden eens in den Hemel de kroone van glorie te ontvangen. Dit vragen wij U door Jezus Christus onzen Heer. Amen.

Haar feestdag ook werd door de studenten in eere gehouden, en op dien dag trokken zij hun Zondagspak aan. Was het om geen achterdocht te verwekken? de korte nota, zegt het niet; maar men deed de mis voor de Zouaven samenvallen en men zong er den lofzang: „*Jesu corona Virginum*". Tusschen haakjes staat er: „*Dit alle jare te doen.*" 1)

Men had ook schrijfpapier en „enveloppen" of omslagen uitgegeven met blauwe kopstukken, bestaande uit een gothisch kruis, waaraan een schild hong met den Vlaamschen Leeuw en waaronder eene banderolle kronkelde met „Vlaanderen die Leeu!" Het duurde niet lang, of het wierd verboden dergelijk papier te gebruiken.

De lezing van *Conscience's werken* toe werd verboden, bijzonderlijk „*De Leeuw van Vlaanderen*" en „*De kerels van Vlaanderen*". In het „derde latijn" antwoordde de professor aan een leerling die de toelating vroeg om de „Leeuw van Vlaanderen" te lezen: „*Ik late hem lezen en rade zelfs aan hem te lezen: maar ik mag het niet meer toelaten.*" 1)

Er werden voor de bibliotheek of boekenrek der studenten honderd nieuwe boeken gekocht, maar geen enkel Vlaamsch werk. Op herhaalde aanvraag mocht men er eindelijk zoeken, doch *niets van Conscience* werd toegelaten. De professors kwamen er eindelijk tusschen en, door hun toedoen, werden er eenige boeken van Conscience toegestaan; maar *niet* „*De Leeuw*", *noch* „*De Kerels van laanderen*". 1)

Over de boeken die in de schoolbibliotheken voor-

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

handen zijn, en over de prijsboeken die in de gestichten gegeven worden, schreef Albrecht deze nota: 1)

„*Histoire d'une pipe; Le Roi de Gand; Les épopées de l'histoire de France*, enz. Werken door franschen geschreven *tegen* onze helden en groote mannen. Zie in „*Le Juge du Roi*" hoe men *Peter Koning* beschrijft en den opstand der onderdrukte Vlamingen, den slag van Kortrijk en Pevelberg, enz. In dit werk gaat het nog wel, men erkent hier en daar dat de Vlamingen somtijds in het recht waren; maar *hoe* beschrijft men ze?! Is het alzoo dat de vlaamsche jongens en dochters de helden en groote daden huns lands moeten leeren kennen? En met die boeken, romans, die tot de verbeelding spreken, prenten de „types" zich anderszins diep in het geheugen en den geest dan met de drooge lessen van geschiedenisse, die den jongens zelden eenen type in het gedacht laten. Het zijn me de „types" van helden, des „gens flegmatiques" en geweldigaards die in die boeken beschreven staan onder de namen van: *Peter Koning, Jean Breijdèle, Jacques d'Arteveld*, enz. En die jongvrouwkens lezen mij dat en drinken dat in als suiker. Geen wonder dat men dan dat volk, het groot volk bijzonderlijk, ziet staan en kijken lijk de Bruggelingen in de Breijdelfeesten."

* * *

J. Stichelbaut, student van Rhetorika, had op eigene rekening en voor eigen gebruik beide werken: „De Leeuw- en De Kerels van Vlaanderen" doen — *inblauwen* — gedwongen door de omstandigheden. Hij had deze werken nooit gelezen en wilde weten waarom men zoo tegen Conscience was, wiens werken de heer Delbar met het woord" „*bagatelles*" beoordeelde. Doch het kwam uit dat hij die werken had aangekocht en werd met wegjaging bedreigd 2) (22 Maarte).

Voor dezelfde zaak werd de hulp-bewaker en professor Axters bij den Superior geroepen, en ziehier letterlijk de nota:

— M. il parait qu' on envoie clandestinement des lettres de flamingants?
— Non.
— Cependant, J. Stichelbaut.
— Un mandat de poste.

1) W. u. D. A. R. 1877—78.
2) Collegienota's A. R. 1875—76.

— Et une lettre.
— Le mandat de poste ne s'envoie pas seul, du reste pas de faits ni allusions.
— Si.
— Non — etc.
— Au haut de la lettre il y avait: „*met Kruis in top 't zal beter gaan.*"
Or — vervolgt de nota — la lettre fut mise à la poste par M. Axters. Ou bien: trahison à la poste, chose impossible ou bien (et cela est probable) *manteau fouillé à la sacristie pendant la messe.* 1)

Dan staat er tusschen haakjes: *suite, voir notes.* Hebben de nota's die niet te ontcijferen zijn, betrek ook met deze zaak? Mogelijks, want het vervolg vonden wij niet, maar vonden andere nota's die bewijzen dat de vijand zijn toevlucht nam tot „ongehoorde middels- en misbruiken" waarover wij liever zullen zwijgen, en waaraan men toch geen geloof zou hechten, hoewel wij ze hier vóór ons hebben, zwart op wit.

Eenige bijzonderheden:

Op 15 Maarte, onderhoud in het „*vierde*" door Delbar aangaande de „Vlaamsche Vlagge: *Le vlague, publication destinée à répandre des idées malsaines.*

Op 16 Maarte, zelfde sermoen in het „*derde*".

Op 17 Maarte: *M. van Hee,* professor der tweede fransche klasse en Blauwvoet, wordt *coadjutor* benoemd te Alveringhem (een uur van zijn huis opdat men hem....)

In afwachting dat *M. Axters* naar Moschroen, bij de Walen, zal gezonden worden — is het hem verboden: als hulpbewaker nog de brieven aan de studenten gericht, te bestellen, of brieven van studenten te ontvangen.

Denzelfden dag, worden *Aloïs Bruwier* en *Albrecht Rodenbach* bij den Superior geroepen, aangaande het maken van propaganda voor de Vl. Vlagge, alsook wegens het gedicht „*Nieuwjaargroet*" van Albrecht in de Vlagge verschenen, en het lied: „*In Vlaanderen*" tweede verbeterde uitgave, die onder de studenten werd rondgestrooid.

De woorden van Waronicz, in „de studenten van Warschau" duiden op dat onderhoud:

„Ha, mijnheer de Bestuurder, ik en mag geen liedjes meer maken Ha, ik ben een opstandeling en zoeke hier opstand te strooien! Het

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

is goed, mijnheer de Bestuurder, gij geeft mij daar gedachten waar ik nog nooit op gepeinsd had. Gij zult nog al van mij hooren spreken, mijnheer de Bestuurder."

Het lied „*In Vlaanderen*" werd aan het Dichtergilde opgedragen, en droeg als motto de volgende woorden, waarschijnelijk een schimp den Blauwvoeten in deze laatste dagen toegediend:

„Eh. jeunes gens, chantez plus bas,
Pourqu'on ne vous entende pas.
Que chantez-vous des temps de gloire?
Il n'en reste que la mémoire!
Eh! jeunes gens, chantez plus bas."

IN VLAANDEREN.

Voorzang. „Waar stroomt de klare Leievloed? 1)
Koor. In Vlaanderen, in Vlaanderen.
Voorzang. Waar bleek voorheen de heldenmoed?
Koor. In Vlaanderen, in Vlaanderen,
Ons Vaderland!

Waar leefde 't vrije Kerelsdiet?
Waar klonk des Klauwaards zegelied?

Waar viel der oude tijden praal?
Waar leeft het volk nu zonder taal?

Waar woont verbastering en smaad?
Waar 't volk, dat hem vertrappelen laat?

Waar straft men die zijn land bemint?
Waar heet een *Vlaming* vlaamsch*gezind*?

Waar is het dat de Vlaming zwicht?
Waar spuigt men in zijn aangezicht?

Waar zucht een volk zijn Zwanelied?
Waar sterft een groot en edel diet?

17 Februari 1876.

Nog denzelfden dag: *l'examen de conscience des Professeurs: — c'est à moi à....) deuxième entrevue.*

De volledigiging der parenthesis ware misschien ook te vinden onder de nota's die niet te ontcijferen zijn.

1) In de uitgave: „Vijftig Vlaamsche liederen" vangt het lied aan:
Waar was men vrij toen alles boog?
Waar leefde 't volk „dat niet en boog?"
en heeft verders eene stroof min.

18 Maarte. *Rond den Heerd* in den ban van de heilige kerke. Wat walsch is valsch is! 1)

K. Watteeuw wordt lafhertiglijk bedreigd met: „*Obstacle de vocation*" dat is: dat men hem beletten zal naar het Groot-Seminarie te gaan om zijnen roep te vervullen; 1)

Een ander, onbemiddelde jongen, wordt niet alleenlijk bedreigd met „*Obstacle de vocation*" maar daarbij: *dat men hem de studiemiddelen zal ontnemen indien hij in vlaamschgezindheid blijft volharden.* 1)

A. B. — Crainte d'une conférence à la Watteeuw, prend résolution de quitter. 1)

Op 25 Maarte: Werd er door de Superior eene conferencie gehouden in de studiezaal van het internaat. De inhoud was: *Les excentricités*, *appel aux sentiments d'honneur contre les sentiments flamands* 2).

„En combien de pays, — vervolgt Albrecht in de nota — serait-il permis d'agir de la sorte"? Want de heer Overste hield zich niet te vreden met: — *des allusions méchantes et à double sens*, ten opzichte van brave jongens; maar hij dierf in zake „Vlaamsche Beweging" woorden gebruiken als: „*perte de mœurs*" en „*orgueil et dépravation complète*", en de *Flaminganten* aanvallen „*comme imbus de l'esprit de système et partant comme individus sans piété*, *sans religion et sans mœurs*".

Wij zegden het reeds dat de Overheid niet zeer nauwziende was, en zich niet schaamde eene lafheid te begaan om hare dolzinnige „vervolging" te wettigen.

Ook werd de heer Overste in zijne laffe rede door S. R. onderbroken die er dan ook om uitgescholden werd en met wegjaging bedreigd 1).

Op 26 Maarte, vragen eenige studenten van Ardoye, de toelating gedurende het verlof, eens het stuk „Beul en Martelaar" op hunne gemeente, op te voeren, en worden ze geweigerd.

Den 27 Maarte; — Nieuw onderhoud op de speelplaats tusschen den heer Superior en —? de rest is *met teekens* opgenomen.

1) Collegienota's. A. R. 1875—76.

2) Daarop duidt Wasilewski — in 't tooneel: „Carcer in het gesticht te Warschau" welk wij verder laten volgen.

Zoo volgt eene heele reeks aanteekeningen, aangaande de dagen der maand April, uitsluitelijk met teekens samengesteld, nota's die dus voor ons onverklaarbaar zijn.

Op 11 April werden er naar Julius De Vos kaarten geschreven door zijne makkers ter gelegenheid van zijnen feestdag.

Tusschen deze en de volgende nota's die — in teekens — zijn, staat er nog te lezen:

„L'esprit de système s'étend à tous: M. Delorge (professeur) le jour de sa fête dit: *J'ai prié afin de vous obtenir les vertus de mon patron.*"

Op 4 April. Ondervraging van studenten te Meenen. 1)

Meenen (Menin) was de spotnaam aan eene plaats gegeven waar een student opgesloten werd, en waar hij na een vaderlijk sermoen ontvangen te hebben, met zijn geweten alleen gelaten werd om schriftelijk op gestelde vragen te antwoorden. Slechts voor gewichtige zaken werd een student daar geroepen. Thans was het om reden van Vlaamschgezindheid of het maken van propaganda voor de Vl. Vlagge.

Albrecht bij den Superior geroepen uit oorzaak van „*Le concert et la chicane*" waarvan we de volledige bediedenis niet kennen, en uit oorzaak van het lied: „*De Vledermuis*" dat van hem niet was, vraagt aan den heer Superior of het allicht gedaan zal zijn met het roepen van studenten naar „*Meenen*" en de vlaamsche propaganda te aanschouwen als — *conduite scandaleuse* Zijne bedenkingen over dien toestand legt Albrecht in den mond van Wasilewski, in het „carcer" van 't gesticht te Warschau, opgesloten. Wij drukken hier geheel het tooneel over, daar het stuk in weinige handen zijnde, het weinig gekend is; ook nog, omdat het feiten behelst, zooals o. a. „*de afschaffing der vlaamsche redevoering*" enz. die waarheid zijn en waarover wij geene afzonderlijke aanteekeningen vonden; maar bijzonderlijk omdat geheel dat deel den eigen

1) Collegienota's A. R. 1875—76.

zielstoestand weergeeft van Albrecht in 't gesticht te Roeselare, en zelfs later te Leuven — waar hij „het Kap. X zijner *herinneringen*" overdenkt — en dat het jammer zou zijn het deelken fantasie welk het bevat en gemakkelijk te onderscheiden is, achter te laten; des te meer dit tooneel het best eene gedachte geeft dier bonte mengeling van waarheid en fantasie, die de eigenaardigheid, het karakteristieke van het werk uitmaakt.

Tweede Tooneel.

CARCER IN HET GESTICHT TE WARSCHAU.

De ondergaande zonne schingt door eene hooge tralievenster. Water en brood op tafel. Wasilewski zit in gedachten verzonken.

Wasilewski. Het wordt hier algelijk verdrietig. Ik hebbe zoo dikwijls gewenscht eens in het geval te zijn te beproeven of ik waarlik gelijk had te houden staan dat een denkend man zich nooit en verdriet, zelfs in eene gevangenisse waar men wreed genoeg zoude zijn hem boeken en penne en papier te ontnemen. Hij heeft zijn gedacht, meende ik, en dat en kan men hem niet ontnemen, en met dat wonderbaar tuig schrijft hij op de bladeren van zijne ziele en en van zijn geheugen meer fantasiën en vroede gedachten dan hij er binst dien tijd in eenen boek zoude kunnen lezen of met de penne het papier te bewaren geven. Dat is al wel gedurende de eerste uren. Ten langen laatsten wordt het afgrijselik verdrietig. Ik hebbe reeds al de opschriften ontcijferd en gelezen die de vorige gevangenen dezer celle op de muren lieten, ter vereeuwiging van hunnen name, ter gedenkenisse hunner heldendaden en tot stichting hunner opvolgers, en hebbe er zoo menige wijsgeerige

aardigheid uit getrokken. Maar dat en belet niet dat ik geeuwe en die ongeruste kwale lijde die onder haren chroniken vorm het *spleen* heet.

Hij staat recht en wandelt heen end weder.

Wasilewski, Wasilewski, nog nooit binst heel uwe studiën en hadt gij in het kot gezeten. Gij waart misschien de eenigste die daarop boffen mocht, en ziet, eenige maanden voor het verlof dat u — eindelik! — voor goed vrij maakt, komt gij met dit heiligdom kennis maken. Nu, van eenen anderen kant, wie hier door niet gepasseerd en heeft en is maar half student geweest. — Het is toch schandelik, voor zulk eene reden te water en te broode moeten in het kot zitten; en waar gaan wij naartoe met dat stelselmatig onderdrukken van al wat poolsch is? Op eenen zelfden dag die arme poolsche redevoering, de eenigste en laatste hulde die men onzer tale, onzer moedertale, in het openbaar nog toestond — afgeschaft! En dan dat ander schandaal van den bestuurder. Hij klaagt gansche dagen putten in de eerde dat die poolsche woelgeesten alle overeenkomst in het kollegie onmogelik maken en dat de tweespalt door hen ingebracht het gestichte in twee vijandelike kampen scheidt: „Romains contre romains, parents contre parents!" — Hetgene geen waar en is, want hij staat aleene al zijnen kant, met twee drie Russen die zich de zake niet aantrekken, en zijnen opziener die niet verderen kan. — En hij die gansche dagen aldus voor de eensgezindheid en de eendracht van zijn kollegie te spoore en te messe staat, roept op eenen zelfden dag twee studenten naar zijne kamer, om ze op te wekken, namens God

en de heilige Kerke, eenen russischen klub te stichten — pardon, ik wille zeggen, eene vereeniging om de goede orde te doen heerschen — tegen den overmachtigen klub dier poolsche samenzweerders! 1) O gij kind, gij Calino, gij Joseph Prud'homme! Ware het niet dat gij een verwoede Rus zijt, wiens naaldsteken ons bloeden doen, hoe zouden wij met u leute hebben! Wacht maar. Den eersten keer dat gij mij nog naar uwe kamer roept om mij te verwijten dat wij het kollegie verdeelen met eene schole in de schole te stichten, zult gij het antwoord krijgen zoo het behoort. 2) — Indien hij dan maar niet hoorndol wordt! — Nu, Wasilewski, intusschentijd, zult gij leeren de vrijheid uwer poolsche tong beteugelen. Hoe kunt gij ook zoo dom zijn nog te meenen dat men in een kollegie zijn gedacht mag zeggen! — Nu, nu, ik zitte in het carcer, doch eene kermisse is eene geeseling weerd, en het heeft mij deugd gedaan mijn herte wat te hebben mogen ontlasten — in tegenwoordigheid van de helft der studenten en van den opziener die met zijnen mond vol tanden stond. En, daar men mij den tijd niet gelaten heeft te voleinden, zoo zal de eerste de beste het nog eens mogen hooren, zoohaast ik ontsnapt ben, en het overige érbij. Zij zullen verstomd staan. Want zij en zijn dat van Wasilewski niet gewoon. Het is al sedert dat zij Lubienski weggezonden hebben. 3) — Ondertusschen zit gij toch op het strafbataillon, gelijk uw patroon zaliger in den kuil der leeuwen.

1) Zulks deed inderdaad de Superior Delbar, benevens de conferencie van 25 Maart: Appel aux sentiments d'honneur contre les sentiments flamands.

2) Dit verwijt werd gedaan aan Albrecht Rodenbach door de Superior op zijne kamer, den 15 Maart.

3) De wegjaging van J. D. V. werd reeds vroeger als reden aangegeven.

Kapitel X mijner „herinneringen: „Wasilewski in het gevang.

Hoe late is het nu wel, glanzend uurwerk dat daar langs den muur klimt? Gij teekent roodachtig af op de blauwende blankheid van den muur. Dat wilt zeggen dat het avond wordt. — Avond, avond! — Het is de ure te trachten eenen blik over het veld te werpen. Doch de venster is hoog.

Hij schuift de tafel tot bij den muur, klimt er op, grijpt de traliën vast, trekt zich op en blijft eenige stonden voor de venster hangen.

O de avond over het land! De velden, het koorn, de weiden, de bosschen, versmeltend in het wordend duister; de Wisla gelijk een zilveren lint door de donkergroene vlakte; de purpere zonne, smeltend te midden eenen bloedigen plas, bachten de heilige wouden van Czenstochowa — eene nevelige strepe aan die urenverre kimme.... Het is schoon... O die melancholie des avonds! Kon ik hier blijven hangen! Ik zoude vergeten dat ik in het carcer ben. Doch mijne arms worden moede.

Hij zinkt neder en valt opnieuw in zijne gedachten. Het verduistert langzaam.

Een zinnebeeld voorwaar! Een arme jongen in het carcer, moedeloos en gevangen te midden het wordend duister, mogende slechts van tijd tot tijd, bij middel der kracht zijner eigene zenuwen, eenen blik werpen over het bloeiende landschap en door de opene vrijheid der wijdstrekkende ruimten, eene stonde met de oogen den vrijen vogel volgen door de lucht, en eene stonde den kus genieten van het gezonde windeke van ginter alover het veld, om dan weder, nog moedeloozer dan te vooren, in de verpestende

lucht te storten die tusschen vier muren bederft en in de donkere droefheid eener gevangenisse! Ja een zinnebeeld voorwaar! Want wat is een gesticht, tenzij een carcer in het groot, carcer voor het lijf en carcer voor de ziele? Wij leeren er wel van tijd tot tijd iets belangrijks, gelijk ik hier, om den tijd te korten, kluchtige opschriften zoeke op de muren van mijn gevang. Maar ons verstand en herte, ons leven, onze *menschlikheid*, wat doen zij ermede? Allengskens verdooven zij de innige geerten onzer rede en de ontwikkelende geerten ons herten, verstompen onze zinnen, vermoorden onze jeugd, beletten ons mensch en man te worden, en zijn de schuld dat het bederf wilt gisten in die samengeperste en platgedwongene jeugdige krachten, die vrijheid, ruimte en werkzaamheid hoeven; gelijk de gestopte waterloop, van naturenswege, allicht een ongezonde poel wilt worden, uit wiens rottende diepte de ziekte in het ronde zweeft....

Hij valt melancholisch aan het droomen. Een klaroen schalt in de verte.

Men blaast den taptoe in de kasernen van Warschau. Negen uren dus. Ja — ik hoore stappen op het dortoir. Zij gaan slapen en rusten — na hunne ruste meer dan verdiend te hebben, met uren lang hunne leden op het bedde te wringen in de zwoegende slaaploosheid dier ongezonde broeikas... Waarlik ik en hebbe nog niet geëten. Wasilewski, Wasilewski, gij zijt droefgeestig. Gij en zijt gij voor het carcer niet geschapen. Laat ons *souperen.* Magere kost! Doch — wat nooit en gebeurt! — het brood is nieuwbakken.

Hij haalt een groot mes uit en snijdt eene snede brood.

Wat is dat hier? De Israeliten aten strooi,

zegt het heilig schrift, maar het schijnt dat de Polakken op het carcer te Warschau papier eten. — Een briefken! — En nog iets — een slothaak! Dit weg, en dat open, en het hol gedoken in het brood, want de voorzichtigheid is de moeder van de . . . studenten.

Hij steekt den slothaak weg, duwt het brood toe en leest het briefken:

„Schrikkelike zijne tong niet kunnende houden en omdat hij vandage zijne tonge niet en heeft kunnen houden voor de eerste maal in het carcer opgesloten filosoof."

Het is van Woronicz!

„Gij moest juist vandage doen wat gij nog nooit gedaan hebt, onvoorzichtig zijn. Wij hebben de meeste moeite van de wereld gehad een middel te vinden u deze letteren te doen geworden in eene nieuwmoden enveloppe van nieuwbakken brood — Geluksvogel! — Hiernevens zult gij vinden hetgene men gewoonlik eenen slothaak noemt, zeer nuttig tuig, ten dienste van slotmakers, gauwdieven en studenten, nieuw stelsel, uitgevonden door uwen dienaar, *breveté, reproduction interdite.* Daarmede zult gij desnoods de poorten van Babylonie openbreken, zoodat gij, hetzij hun lief of hun leed, in alle gevalle om tien uren op het dortoir zijt. Belet wel, gij *moet* er zijn namens gij weet wel wat. Onderteekend, gij weet wel door wien, al heeft hij zijn geschrifte veranderd."

Om tien uren op het dortoir! Maar dan ben ik morgen weggezonden. Er moet iets schrikkeliks op het spel zijn, zoodat er alles bij te wagen zij. Nu, er is niets aan te doen — ik moete — en ik zal. Doch te vergeefs breke ik mij het hoofd om te ontdekken wat er gaande mag zijn. Laat ons toch maar eens den slothaak, nieuw systeem, beproeven.

Hij begint het slot open te breken.

* *
*

Op 5 April, de heer »surveillant" Barbe roept den student Jacques, bestuurder van het muziekkorps, en verbiedt hem voortaan nog »*De Vlaamsche Leeuw*" te spelen. (Worden niet verboden: *La Moucronnoise, La fille de Madame Angot, God save the Queen,* enz.) 1)

1) Collegienota's A. R. 1875—76. en „uit" rapport général du 8 Mai 1876. St. Vinc. de Paule.

Er valt op te merken dat de muziek van den „Vlaamschen Leeuw" aan het korps geschonken werd door professer De Boudt. Uit de korte nota maken wij op: dat er onder de studenten besloten wordt alle feest te eindigen met hun lied: „*De Vlaamsche Leeuw*" en *moet* men zwijgen, weerstand te bieden.

's Anderdaags reeds, 6 April, zou het feest der arme eerste communiekanten 1) plaats hebben; daarom verwittigde de heer Barbe den heer V. Lanssen, toen „surveillant" bij de kleine internen of „pensionnairen" in wier studiezaal dit gelegenheidsfeestje plaats zou grijpen:

— „*J'ai défendu de jouer le* „*Vlaamsche Leeuw*" *veuillez maintenir la défense*".

Het antwoord was:

— „*Je ne mets point la main dans ce pot pourri*". — De „Vlaamsche Leeuw" werd flink uitgevoerd, en ten einde eene beknibbeling van hoogerhand onmogelijk te maken, zonder — onredelijk te worden — voerde men tevens de liederen uit der andere natiën 2).

* * *

Karel den Duyver (Student) had het plakkaat voor het Boldersfeest *in het vlaamsch* opgesteld en moet om die reden nog al erg berispt zijn geweest, daar men, na deze les, het als eene onvoorzichtigheid aanziet, het plakkaat voor de zouaven in het vlaamsch op te stellen en het feest liever wil verschuiven. Niettemin teekent Albrecht op 5 April het feestplakkaat; het verbeeldt: *De verdediging der pauselijke vaan door de vanen van Ierland, Polen en de Leeuw.* Men vreest of het zal mogen uithangen, en Albrecht antwoordt: „Het zal!" en zoo gezeid, zoo gedaan, het werd uitgehangen.

— In Maarte, had ook dit jaar onder de studenten

1) Kinderen der families door 't genootschap van St. Vincentius ondersteund.

2) Collegienota's A. R. 1875—76. en „uit" rapport général du 8 Mai 1876. St. Vinc. de Paule.

eene openbare verkooping plaats, ingericht ten voordeele van het genootschap „St. Vincentius-à-Paulo. Voor den bijval der zake zelve, kon zulks niet afgedaan worden zonder dat er, ten minste, toch, een vlaamsche gedachte onder schuilde. Ziehier wat Albrecht er over schreef in zijn „rapport général du 8 Mars 1876"; want natuurlijk daar ook moest alles in het fransch afgehaspeld worden.

»Reste maintenant à dire quelques mots de la vente. Nous avions un déficit et nous recourûmes à un de nos moyens extraordinaires, savoir, la vente; »moyen" traditionnel et qui ne manque pas, comme nous avons pu voir, de pittoresque. Nous eumes donc recours à l'inépuisable générosité de M. M. les professeurs; des dons nous arrivèrent aussi de la part des élèves; et voilà une vente en règle, vente qui dura trois jours, vente animée, grâce aux bons notaires qui s'en étaient chargés gratis, et où l'on se disputa avec acharnement les plus belles pièces, et *celles qui,* sans valeur intrinsèque, *pouvaient avoir grande valeur à cause de la pensée qui s'y rattachait.* Vous vous rappelez M. M. la tarte conquise vaillamment par la 4me; *les images à 0.50 fr. vendues à 15, à 30 fr.* etc. etc. Enfin, ce fut bien, et la vente produisit 631 fr. On nous en avait offert 30 fr."

„*Les images*" hier bedoeld, waren beeldekens van St^{e}. Luidgaarde. De klasse van Rhetorika kocht er één aan zeer opgejaagden prijs, en de leerlingen, na hunnen lieven professor zijn feestdag gewenscht te hebben, op 31 Maarte, zijnde St. Hugo's avond, droegen hem — 's anderdaags — het beëldeken op. Dien avond had Albrecht het woord gevoerd, en ziehier den korten inhoud van hetgeen Verriest er op antwoordde:

31 Maarte, St. Hugo's avond 1876.

— Remercîment — toujours avec trop d'émotion.

— On m'a écrit que Qui n'a pas passé par ici et m'a eu en surveillance ou comme professeur, ne sait pas combien les rapports entre maître et élève sont intimes.

J'ai une pensée. Je vous la donne. Quand à genoux devant l'évêque, il m'a consacré, j'ai promis à Dieu de me consacrer à sa vérité. La vérité est ma vie, mon but. Je vous la donne. — Personne ne part sans en emporter quelque chose.

On reconnaît mes élèves, et moi, les revoyant, je regarde dans leur œil pour voir s'ils ont conservé dans l'âme ce que j'y ai mis.

Et s'ils ont erré, ils ont toujours conservé assez pour que, à l'heure de Dieu, celà germe et qu'ils deviennent tout de même *hommes*.

Vous êtes — ce que l'on dit peu et ce qui paraît étrange à dire — la vie de mon cœur. Pour le prêtre, la Jeunesse qu'il instruit est sa famille et son foyer. Celà lui tient lieu de tout ce que l'homme du monde trouve à aimer sur terre. Et plus il avance en âge, plus il aime ses enfants. Car le pere meurt, les frères s'en vont au loin, et d'autres s'en vont, le cœur sent des vides et il faut les combler. Aussi vous êtes ma vie. Vous êtes ma joie. Non seulement vous êtes ma vie en classe, mais à ma chambre, en promenade, toujours, en vaccance, toujours. Mes récréations me distraient de mes travaux, non de vous, et mes frères savent qu'ils ne peuvent mieux me faire une bonne heure, qu'en me parlant de vous. Et aussi plus tard je vous suivrai de l'œil aussi loin que mon œil portera et pourra vous suivre. Et toujours, aimant mes élèves, toujours j'ai vu qu'ils m'aimaient. Jamais ils n'ont douté de moi, et jamais je n'ai pu douter d'eux.

Je vous remercie donc, et vous souhaite de mon côté, que la pensée que je vous donne vous la portiez toute votre vie: que vous la portiez pour la communiquer. Il en est qui passent dans le monde et ne font rien, ne font pas leur œuvre. Vous devez en faire une. Et puissions nous la faire ensemble. Aujourd'hui nous commençons notre marche, nous nous dévouons tous à la vérité, nous voulons marcher toute notre vie avec elle et pour elle; je souhaite que nous soyons unis toute notre vie. — Il en est qui, quittant leur Rhétorique, déposent le collège et tout ce qu'ils y ont trouvé, et s'en vont, sans un regard en arrière, sans une pensée, sans un souvenir; ils n'y aiment plus rien, n'y ayant jamais rien aimé. Qu'il n'en soit pas ainsi pour nous.

Ziedaar een hoekje van Verriest, zijn wezen, door hem zelf opgelicht, onbewust dat ieder woord uit zijnen mond zou aangeteekend zijn geweest door een leerling van hem, een leerling die zijnen meester zoo bewonderde en liefhad, dat hij zich eerbiediglijk *zijn kind* dierf noemen. Zoek me de weerga van dien allerbraafsten man en verstandige professor, van dien waren priester dien eenieder eerbiedigt, bemint, bewondert en groot acht, al staat hij als eenvoudig Pastoor op het boerendorpje Ingooychem.

Hoewel, misschien buiten het onderwerp vallend, kan ik niet nalaten hier eene korte nota te plaatsen die *de Familie Verriest* kenschetst; wij vonden ze onder de nota's van Rhetorika. Verriest deed waarschijnlijk

zelf de vertelling ten einde zijne bespreking over: „l'Elan vers le Bien, le Vrai, le Beau; travail à les faire règner: but de la vie" met een voorbeeld duidelijk te maken; Albrecht nam ze op en voegde er zijne bedenking bij:

Le besoin de cette vie git au fond de nos âmes et se reveille au moindre tintement que l'âme en perçoit.

Ce désir est étouffé par le monde mercantile, sage, prudent, pratique, et homme d'expérience.

Des hommes possèdent cette vie et ce désir, sans avoir reçu l'instruction. Les droites et grandes natures des paysans flamands. — *Le sacrifice.*

Les Verriest. Le typhus sévissait à Deerlyk (comme dans toute la Flandre en 1847 (?) — Personne à Ardoye n'enterrait les morts. On demanda quatre séminaristes; quatre vinrent et moururent sur le champ de bataille).

On érigea un hopital: il fallait quelqu' un pour le desservir. Le curé savait à qui s'adresser et s'en vint à son sacristain (Verriest). Celui-ci vint chez-lui et l'annonça à sa femme: et elle, malgré les 6 enfants encore en bas-age, répondit: »ga."

Et quand le choléra sévit à Louvain, on demanda des hommes de bonne volonté parmi les étudiants de médecine, pour soigner gratis les cholériques. Se présenta, G. Verriest, courut chez lui et demanda la permission à son père. Et le père se redressa de toute sa hauteur de sa taille haute, bénit son fils sur le front et dit: „Ga kind, God zegene u en God beware u."

Et plus tard, quand le père fut malade, et qu' il aspirait chaque fois à la visite que son fils, médecin à Wervicq, lui faisait deux fois par semaine; le désastre de Sédan arriva, et un jour le fils dit à son père: „Zou ik niet gaan?" et le père le bénit et dit: „Ga kind, God zegene u en God beware u."

Aussi Dieu a béni la famille: *Zij is de edelste en de achtbaarste van geheel Vlaanderen.*

O 't oude Vlaanderen en is nog niet dood! (mannen der kuste, kracht, enz., opoffering. enz.) **SURSUM**!

Hooger haalden wij eenige regels aan uit een verslag door Albrecht gegeven in 't genootschap van St. Vincentius-à-Paulo. Zie hier eenige regels uit het verslag van 9 Dec. 1875, en die bewijzen, hoe Albrecht, naast het brood dat men den arme verleende, hij ook trachtte hem een ander brood te verschaffen, dat der ziel of ter ontwikkeling zijner verstandvermogens; en dan nog wel *in Vlaamschen zin.*

— „Notre école Dominicale comprend six classes où les leçons sont données par des Messieurs du cours de philosophie. Elle compte à présent environ 60 élèves. On y apprend à lire, à écrire et à calculer en français, plus l'histoire et la géographie. Il y a là un grand bien à faire à ces pauvres enfants. Tout en leur donnant une instruction aussi grande que le permettent le développement de leur intelli, gence et le peu de temps qu' il nous est possible de leur consacrer on peut les maintenir et les raffermir dans le bon chemin, en leur ouvrant et en leur éclairant l'intelligence autant que possible, en développant en leur cœur la puissance latente du sentiment, en leur apprenant à fortifier la volonté, en leur donnant enfin quelque chose· autant qu' il nous est possible de leur donner, de cette éducation que nous avons le bonheur de recevoir complète.

Les bonnes lectures peuvent contribuer beaucoup à relever ainsi ces cœurs et ces intelligences. C'est pour celà qu' à notre école Dominicale est attachée une bibliothèque. Les enfants reçoivent aussi des livres en récompense de leur bonne conduite et de leur application, aux deux proclamations qui se font par an. La première distribution de prix de l'année 1875—76 a eu lieu il y a trois semaines. Ces livres mis entre les mains des enfants font du bien, non seulement à eux, mais parfois à la famille entière, lorque, pendant les soirées d'hiver, l'enfant lit à haute voix pour amuser et instruire ses parents et ses frères et sœurs.

Malheureusement notre bibliothèque est assez peu fournie surtout en fait de *livres flamands.* Nous faisons donc encore appel à votre générosité, Messieurs, vous priant de bien vouloir donner à nos enfants les livres que vous pourriez avoir et qui seraient devenus au-dessous de votre âge et de votre science. Une espèce de livres que nous manquons ce sont les livres *d'Histoire Nationale.* Nous le constatons pendant les vacances, ce qui est le plus propre à émouvoir les âmes parmi le peuple, ce sont les récits des temps passés.

Celá les grandit; c'est là une jouissance et une instruction qu' il importe de leur donner, surtout *lorsque l'histoire des ancêtres présente, comme c'est pour nous le cas, le tableau d'un peuple grand et catholique.*"

Deze bedenkingen in 't openbaar en in tegenwoordigheid van al de leerlingen en professors voorgedragen wekten niet alleenlijk de Vlaamsche gevoelens op bij de aanhoorders, maar moesten de tegenstrevers der Vlaâmsche Beweging tot nadenken nopen, door de groote waarheid die zij vervatten, en waartegen de Overheid niet vermocht te werken, zonder van eenieder ondank te halen. Zoo werd zij ook soms haar deel toegediend dat ze, op hare beurt, mocht verkroppen.

* * *

Jaarlijks werd er door geheel het collegie eene bedevaart gedaan naar Dadizeele. Er werd gevraagd, door Al. Lootens, (Student) in name der studenten op 15 Juni 1876 of men in het Vlaamsch mocht bidden, ten einde aan de menschen van te lande geene vergernis te geven, en dat het betaamde, te midden de vlaamsche velden, hunnen God te aanbidden in de tale die Hij aan het Vlaamsche Volk geschonken had.

De toelating werd geweigerd en M. Dierikx, hulpsurveillant en Vlaamschgezinde, kon geen ander antwoord geven: *„'t Is tegen het bevel van den Baas."* 1)

Lazen toch in het Vlaamsch de vaandeldragers en de jongens van het „klein koerken" die volgden.

„Schande! Schande!" was het wederwoord, *„Wij die ter opbeuring werken en moeten verergernisse geven!"* En Al. Bruwier riep uit: *„Zes fransche paternosters op ons herte!"*

* *
*

— Op vandage, 15 Maarte, werd ik (Albrecht Rodenbach) geroepen bij den heer Overste. Hij zeide mij dat wij eene „school" maken: — *une école dans l'école.*

En, *zonder het te willen*, slechte geest en tegenstand deden ontstaan.

Hij trachtte het te bewijzen, en besloot dat hij, daarvan overtuigd zijnde, traag en voorzichtig, maar toch gestadig wilde er tegen werken, dit zijn ambt en plicht zijnde het goede te handhaven in het gestichte hem toevertrouwd.

Nu, dit bevestig ik:

Dat wij noch „school" noch oproer willen, maar aleenlijk *volgens het ons studenten past*, medewerken in de Vlaamsche Beweging, dat is, den kamp om het Vlaamsche Volk te doen herleven.

Dat wij den staat waarin wij hier zijn, en de houding der Overheid jegens de Vlaamsche Beweging onrecht-

1) Baas. Vlaamsche benaming, toen dikwijls gebruikt voor *Superior.*

veerdig zien, en, moeten wij, uit plichtswege water in onzen wijn doen, in ons herte alle dwingelandij tegen taal en landaard haten en verachten." 1)

Deze taal is nagenoeg dezelfde die voorkomt in de poolsche tafereelen.

* * *

— Omtrent dien tijd moet Guido Gezelle een bezoek gebracht hebben naar het gesticht van Roeselare; doch de nota zegt anders niet dan: „*Ovatio et iritatio*" 1)

* * *

Het moet zijn dat het den belhamels ook verboden werd aan malkaar te spreken; want wij vinden deze verzen van Albrecht:

— *Stonden onder de dwingelandij* 2).

„O sombere woede wen 'k mijn vrienden daar zag stappen,
verdreigd, verdrukt, verplet, *verboden mij te klappen*,
en dat ik herden moest."

Dat vers laat gevoelen, hoe die stonden onder de dwingelandij, hem vormden tot aanleider en strijdend dichter, en hoe Albrecht's karakter er door getemperd werd, lijk staal in het vuur.

Op eene andere plaats schreef hij nog:

„Hoe verre peizen de dwingers?
Weten zij wat men wordt met zes jaar te moeten zwijgen en zijn hert geen lucht te kunnen geven?")

— „Wij willen er door, *wettig* maar *stout*. Op het minste woord tegen het vlaamsch of tegen ons, roepen wij: *Vliegt de Blauwvoet!*"1)

Van daar ook die papierkens met enkele reken op, vlug gedicht, zoo niet „geïmproviseerd" en van maat tot maat overgegeven. Want het minste gaf stof tot het slaan van een vers of tot het dichten van een lied, en de onbeduidendste zaak kreeg bedied onder vorm van vers of lied.

---

1) Collegienota's A. R. 1875—76.
2) W. u. D. A. R. 1876—77.

Onder andere, men had op de speelplaats een nieuw kloksken gehangen daar het oude gebroken was; hoe? weet ik niet; van Aug. Ghekiere, (student) vond ik deze onvolledige nota:

„Rolt tranen, weent van 's morgens tot 's avonds
daar 't kloksken ons den regel niet meer luidt;
want helaas, het kloksken is gebroken."

In andere omstandigheden zou men dat nooit bemerkt hebben; maar nu gaf het stof tot een lied, en den zelfden dag was Albrecht reeds met een liedje klaar en werd het op eene gekende wijze gezongen; 't kloksken werd er „Roelant" gedoopt, en medeen kreeg het eene bediedenis in hunne studentenbeweging.

HET KLOKKELIJN.

Broeders, 't moet een liedje er op gezongen,
't nieuwe kloksken hangt: bin, ban, bon.
Ende wêer met zijn metalen tonge
zingt en klinkt: bin, ban, bon.
Koor: Ei, broeders, liedjes doen ons leven!
Gij zingend, klingend dingen wellekom,
welken name zullen wij u geven
dat gij preuscher klinkt: bin, ban, bon?

Zulken name willen wij hem geven
aan het zingend ding: bin, ban, bon,
dat hij blijve in d'herten geschreven
en hun spreekt: bin, ban, bon.
Koor: (Zie koor I).

Roelant zal het kloksken bij ons heeten
dat ons zingt en klinkt: bin, ban, bon.
Den ouden Roelant zoûn wij wel vergeten
en zijn zin: bin, ban, bon.
Koor: Ei, broeders, liedjes doen ons leven,
gij zingend, klingend dingen wellekom,
Roelant's name zullen wij u geven
dat gij preuscher klinkt: bin, ban, bon.

Roelant hong te Ghent al op die Halle
en als Roelant zong: bin, ban, bon,
al de gilden stormden naar de wallen
't zweerd in d'hand: bin, ban, bon.
Koor: (Zie koor van III).

Zoo moet alles hier aan 't herte spreken,
zelve 't klingend ding: bin, ban, bon,
van den tijd die — lacy — is geweken,
doch komt weer: bin, ban, bon!

Koor: (Zie koor van III.)

Zoo dan, broeders, Roelant is de name
van het klingend ding: bin, ban, bon.
't Zong ons ook, zoo 't eens zoo verre kwame
„Weer in hand!" bin, ban, bon!

Koor: Ei, broeders, liedjes doen ons leven,
gij zingend, klingend dingen wellekom,
en indien ge ooit 't storremsein moet geven
wij zoûn stormen ook, drom bij drom.

* * *

Deze liederen moesten gedicht worden op *gekende wijzen* en diensvolgens zooveel mogelijk met den aard en de beweging der muziek overeenstemmen; dus stond het den dichter niet vrij zijne ziel te laten stroomen in den gepasten vorm, d. i. in den vorm dien de strooming zelve zich al stroomen vormt. Dit diende men in acht te nemen bij de beoordeeling der liederen die aan de muziek hunnen vorm te danken hebben en niet aan de vrije uiting van het dichtend gemoed. Doch dan zelfs is de rythmus soms zoo passend en de uitdrukking der gedachte zoo volledig uitgedrukt dat de dichter er mede zijne beoordeelaars van heden om den tuin leidt, en men hoort ze heel letterkundiglijk uitweiden:

„Over de plastische objectiveering van de beelden, en met welgevallen glijden onze blikken over het harmonieerende lijnenspel, en hebben genoegen aan de afwisseling van helderheid en schaduw, van gebaar en handeling, en het eenvoudig liedje „*De Kabouters*" naakt in opzicht van aanschouwelijkheid het uitmuntende."

't Kan waar zijn en 't is mooi gezegd; maar die beoordeelaar vermoedt niet eens dat Albrecht zijne teekening schikken moest binnen de palen der eenvoudige muziek: „*Au clair de la lune, mon ami Pierrot.*

't Lag ne man te slapen,
't hoofd op zijnen vracht,
t'midden van een kerkhof
binst nen zomernacht;
door de donkre tronken
't lijzig windje zong,
en op de oude kerke
d'heldere mane schong.

Doch zet daar nevens:

Trarah, trarah.....
„Pif! paf!
't Rookt in de sperren!
doomende verten weerzuchten 't geschot!
Pif paf! antwoordt het herte
O romantisch knapengenot".

en men staat vóór de vrije uiting des dichters die hoort, ziet, voelt, dicht en schildert en zingt, niet binnen de palen eener bestaande muziek waarop de woorden moeten passen, maar in den passenden vorm die de uitdrukking zelve is; en in enkel zeven woorden, hoort gij den slag van 't geweerschot en den weergalm die zinderend wegsterft ter doomende verten, wijl in 't sperrebosch nog de rook opwolkt.....

Niemand meer dan Albrecht was tegen pedanterij en over niemand wordt er meer pedanterij uitgekraamd. Hoe „sceptisch" zou hij glimlachen moest hij gewaar worden op welke wijze sommige beoordeelaars pogen zijne dichtergave en zijn verstand te ontleden, en, voortgaande op de jaartallen, zijne gedichten rangschikken als komende uit onderscheidene schuiflaadjes van zijnen kunstaard. Niet dat men niet genoeg boft, integendeel, maar die alweters van letterkundigen misgrijpen zich nopens het doel dat Albrecht voor oogen had en willen ons dan dingen wijs maken waarop de dichter nooit gepeinsd heeft, ten minste wen hij aan 't dichten was, en die zóó dichtte, zonder het zelf te weten, omdat zóó dichten zijn kunstaard was.

* *
*

Ziehier nog eenige dier strooibiljetjes van Albrecht; wij geven ze in hun oorspronkelijk westvlaamsch, gelijk wij ze vonden onder de nota's van 1875—76.

Kerels, Kerels, vlaamsche jongens,
wildet gij, het zou wel gaan;
  in de plekke van te beven
  dedet gij in u herleven
uwer kloeke vaad'ren dâan.
    Waarom beeft gij
    ende en leeft gij
Vlaamsche Kerel, *uw* leven niet?

Het volgende werd waarschijnelijk in antwoord gedicht op een hem toegekomen strooibriefje:

Wel neen, wel neen,
  j en is nog niet dood
al heeft hij zoo vele geleden:
  nog staat hij zoo vaste, zoo edel en groot
met de oog op zijn glanzend verleden.

Langs den eenen kant der speelplaats stonden groote boomen; voor 't meerendeel „italianers"; die kant lag hooger dan de koer er werd de „wandeling" genaamd; welnu deze dagelijksche getuigen van allerhande studententooneelen moesten ook bezongen worden:

Als die hooge boomen ruischen,
  waaiende in den wilden wind,
't is lijk of de zee zou bruischen
  in de verte, bij stormwind....
  (Als de storm zich ontbindt.)
En dan komt mijn geest vol beelden,
  't dinkt mij 'k zie de zee die, wild en
woedend, op en neder wiegt....
  'k Zie de schuimende golvenkruinen,
  en alover d'hooge duinen
't dinkt mij dat de Blauwvoet vliegt.
  En ik zegge, den geest vol droomen,
horkend naar den wind die wee
  huilt al door die naakte boomen:
„Vliegt de Blauwvoet — storm op zee!"

* * *

Kerels, Kerels, wrevelig volk,
  waarom ligt gij nu begraven
in der tijden verre wolk?

* * *

Vlaamsche Jongens, Vlaamsche Jongens,
  waarom, lijk het oude diet,
van het minste dat u tinste
  schreeuwt en slaat en stampt gij niet?

* *
*

Van hooger bedoelde boomen waren er drie door een orkaan geveld geweest, en seffens dichtte Albrecht er een liedeken op, met zinspeling op de *verwaande Overheid*, liedeken dat op gekende volkswijze gezongen werd in eene plaats — die zeker meer veiligheid gaf dan andere — en door de studenten: „*het Rossekot*" werd genaamd. In eene andere nota, zien wij dat het rossekot, de „salle de jeu" was.

LIEDEKEN VAN DE GEVALLEN BOOMEN.

Broeders, 't waren felle boomen,
trotsch en onbekend met schromen,
die den Noordwind niet ontzagen,
en die loechen met de vlagen.
    Ei de wind, lalala,
    Ei de wilde noorderwind!
En hij blies zijn oorlogstonen,
stormde en schudde d'hooge kronen,
dat ze fel malkander raakten
en de bloote takken kraakten,
    Ei de wind, lalala,
    Ei de wilde noorderwind!
En wij hoorden drie, vier uren
't woelen van de worsteling duren....
Maar de boomen zijn gevallen....
Hoor des noordwinds zegeschallen!
    Ei de wind, lalala,
    Ei de wilde noorderwind!
Broeders, 'k kenne trotsche boomen
die den „Noordwind" ook niet schromen:
trotsche boomen zijn gevallen!
Hoor des Noordwinds zegeschallen!
    Ei de wind, lalala,
    Ei de wilde noorderwind!

(In het rossekot gezongen)
1876 (Rhetorika.)

Over den zelfden stormwind dichtte ook C. V. C. of Constant van Coillie, als wij ons niet bedriegen, toen leerling in wijsbegeerte.

O de zangen van den wind!
O de zangen van het Noorden!
U bemint het vlaamsche kind
Schoone ruischt gij aan zijne ooren!

STORM 1).

Al burlen komt de wind
o kind,
gedreven door den zwarten nacht!

De donder in de verte grolt
en rolt
al kletteren boven de zee.

De baren zingen door den nacht,
met macht,
den stillen zang der dood.

De wilde en woeste storm verslindt
de huizen en de daken,
en onder 't drukken van den wind
de populieren kraken,
en storten neder één voor één:
Maar nooit, noch storm, noch wind en raken
de liefde uit 't herte, neen!
De liefde die daar ligt te blaken
voor God en taal en land!
Ja, storm en wind doen boomen kraken;
maar blusschen zulk geen brand!

* *
*

Het volgende gedicht, hoewel „Witing" onderteekend, is waarschijnlijk ook van dezelfde; het is van dezelfde hand geschreven en draagt het jaartaal 1875 1).

HOE DAT 'T IS, EN HOE DAT 'T ZIJN ZAL.

(eenen greter.)

Als de vlaming moe vernederd,
fier voor zijn misprezen recht,
voor zijn vrijheid, voor zijn tale,
voor zijn heilig Vaadr'erf vecht:

1) Papieren van A. R.

schelt men laf hem rustestoorder,
woelkop die maar tweedracht zoekt,
of verwaand grootspreker, zwichtend
wijl hij raast en 't fransch vervloekt!

Maar als door zijn krachtig werken,
door zijn moed dien men misprijst,
't uur zal slaan, in 't oproersdondren
dat de vrijheidszonne rijst:
dan zal 't uit zijn met dat spotten!
Hij dan die maar tweedracht zoekt,
zal zijn Vlaandren vrij en vlaamsch zien
en dan, zwicht u, gij die loegt!....

Verscheidene klassen bezaten hun eigen lied. Onder andere, ziehier het lied van het „vierde" door Julius Delbecke (leerling van 't vierde) gedicht, later herzien en gedrukt ter gedachtenis der „male", die op 25 Paaschmaand 1876, te Thourhout gedurend het klein verlof, gevierd werd.

HET LIED VAN 'T VIERDE. 1)

De Leeuw en herdt geen slavebanden,
Geen keten die zijn lijf omklemt,
O neen: op onze vrije stranden
Wordt nooit de zwarte Leeuw getemd.

HERHAAL.

Den zwarten Leeuw op gouden standaard;
Omhoog in top het Kristi Kruis:
Zoo kampen wij voor Taal en Landaard
En God en Kerk, spijts 't laf gespuis.

Zij spraken eens, die onbezonnen:
„Daar ligt de vlaamsche vaan geveld,
Daar ligt de klauwaard overwonnen,
Veroverd heet het Leieveld!"

Welhaast door Kortrijks wijde velden,
Vol dolle smert en somberen moed,
De vlaamsche Gilden henensnelden....
En 's avonds lag de Lelie in 't bloed.

Zoo dêen de Klauwaards, onze vaderen,
En wijnder 2), bloed en aard getrouw,
Ons reien rond den Klauwaard gaderen
Die trillend briescht met rooden klauw.

1) Vierde latijnsche klas.
2) wijnder = wij.

En snorkt een pijl te dicht de vane,
De spere glanst, de hoorne luidt,
De Leeuw schudt hoog in wind de mane,
En juichend stormt de rei vooruit.

Zoo een lied hadden ook de „internen" die men „thuisliggers" naamde. Het werd gemaakt en gezongen op de wijze: „*Waar kan men beter zijn*" als het getal „thuisliggers" tot 300 geklommen was. Dichter, en datum onbekend, en 't lied waarvan hier eene stroof, was „niet gedurfd". Anders zou de Overheid er tegen opgekomen zijn.

Waar kan men beter zijn
Dan in dees Kristen schole,
Waar Jezus-vier in d'herten nog gloeit,
Waar onschuld, deugd en liefde nog bloeit,
Waar wij zullen altegare
Met driehonderd van de jare
Kristen, vlaamsche broeders zijn.

* *
*

Zelfs de gewezen leerlingen uit de „Wijsbegeerte" bleven filosoof genoeg om als Seminaristen in „Koffie-gilde" bijeen te komen en hadden ook hun lied:

LIED DER KOFFIJGILDE „CONCORDIA" VAN ROUSSELAERE-EXTRA-MUROS.

Stemme: *Die Wacht am Rhein.*

Sa, vrienden, stem met stem gepaard!
Eendrachtig in een stem vergaard!
En vraagt gij mij: „Tot wat voor lied? —
'k Zeg: „Komt gij van de Mandel niet? —
Daaromme zingt van Rousselaer, (bis)
En van de Mandel Mandelbeek aldaar. (bis)

Daar groeiden al verscheiden kant
Jong'herten in ons Vlaandrenland
God zag ze en zei: „Weest één aldaar." —
Zij kwamen in een stad te gaar:
Die stad dat was ons Rousselaer, (bis)
En wij, wij kwamen samen saam aldaar. (bis)

Van vaders huis zoo kwamen wij
Geen een en kende ik, kende mij,
Wij sloegen klaps en spel te gaar
Onz' herten kenden mallekaar,
Wij wierden vriend te Rousselaer, (bis)
En langs de Mandel Mandelbeek aldaar (bis)

Noch Mandel nochte Rousselaer
En zien ons nooit meer bij malkaar
Toch Mandel en Gij Rousselaer
Gij bindt ons nog alhier te gaar.
Wij blijven vriend in Rousselaer, (bis)
En zingen van de Mandelbeek aldaar. (bis)
K. B. (1872).

† Groot Seminarie Brugge, op Sint Elooi'sdag, Heilig Jaar 1875.

Tal van Rodenbach's liederen en vaderlandsche gedichten, zijn van dat tijdstip. Men bemerke dat het midden waarin Albrecht ontwikkelde, den zelfden invloed heeft uitgeoefend op allen die rond hem de pen voerden, niettegenstaande onderscheid in aanleg ot andere bouwing van verstand. Een bewijs dat de Blauwvoeterij op de letteren dier studenten haar stempel heeft geslagen, en als natuurlijk gevolg: dat de letterkundigen van heden die in een heel ander midden en omstandigheden ontwikkelden, eerst behoeven kennis te maken met den kamp van toen, willen zij, ten gronde, Rodenbach's streven en kunst begrijpen.

Doch niet alleenlijk in lied en dicht gaf Albrecht lucht aan zijne vlaamsche gevoelens tot opwekking zijner medematen, maar ook in prozawerken en teekeningen, in één woord, in alles en in alle omstandigheden, gelijk het de Opziener bemerken doet in de Poolsche Tafereelen:

„Men kan geen woord spreken, geen gedicht dichten, noch geene redevoering schrijven, of men moet er te passe en ten onpasse Polen van nu en Polen van eertijds te berde brengen."

Samenspraak.

Welke tale spreekt gij?
— Geene.

— Waarmee verhelpt gij u dan?
— Met Fransch te râbraken.
— Hebt gij dan geene taal?
— Ik heb er eene gehad.
— Hewel?
— Ze hebben ze mij gestolen.
— Wie?
— Wijze mannen.
— Geheel en gansch?
— Bijna. Ik râbrake ze nu en dan.
— Waarom maar nu en dan?
— Ten eerste, omdat het in mijn gedacht niet en komt; ten tweede omdat de Fransche veel schooner is, en gemakkelijker om spreken voor mij; ten derde, omdat het mijn plicht is fransch te spreken....
— (in een lach schietend) Uw plicht?
— Zeker, le bon Dieu défend ça, van onze taal geern te zien.
— Wie heeft u dat geleerd?
— Wijze mannen.
— Het schijnt!
— Ten anderen, waarom zou ik mijne taal liever zien dan eene andere? En nog, *een woord mijner tale kost mij tien centiemen en dat loopt te zeer op.*
— 't Zal nog al beteren. Wien moet gij dat betalen?
— Wijze mannen.
— Maar dat is dwingelandij!
— Bah 't en doet, vriend: ce n'est pas contre nous, c'est pour nous.
— Waar zijt gij geboren?
— Nievers.
— Goed zulke dingen! Wat beteekent dat?
— Ik en heb geen vaderland.
— Zijt gij banneling uit het land uwer vaders?
— Ik en heb geen vaders.
— Wie heeft u die schoone dingen geleerd?

— Wijze mannen.

— Zoo gij en hebt dan niets meer van die gevoelens die eenen mensch veredelen?

— Bah 'k doe, 'k kan fransch.

— Hij en verstaat mij zelfs niet. — Weet gij wat vaderlandsche liefde is?

— Vaderlandsliefde? ça est l'esprit de système.

— Ja zegt dat eens aan een Duitschman.

— Ja, mais, je veux dire pour nous.

— Jongen, ik misprijze u.

— Ik ben misprijzen gewend en begin er mij in te jeunen. Ik misprijze mij zelve

— Gij zijt een wanschepsel of een zot.

— (met eenen traan in de ooge) 'k en doe, 'k ben een Vlaming.

A. R. (1875).

Tot in het gedicht, ter gelegenheid mijner en mijns kozijns „eerste communie" toe, straalt de vlaamschgezindheid door.

BIJ DE EERSTE COMMUNIE VAN F. EN A. R. 1)

O blijde Kinderpaar, zoo groot uw zielen waren
en glanzend van den nuchtend; en der Englen scharen,
vol diepen eerbied, keken neder, en een woord
wierd door den blanken krans der Engelen gehoord:
„Quam pulchrae sunt!" „Hoe schoon die kinderlijke zielen"
en de eedle koren dan op hunne knieën vielen,
en borgen met hun vlerken 't zalig aangezicht,
aanbiddend, om den glans van 't alverlichtend Licht
dat in die zielen was gedaald van uit den Hoogen.
O Kinders, dezen nuchtend lei men 't u voor de oogen,
hoe groot gij waart, hoe glanzend in de eenvoudigheid
van uw gemoed, gij tempels der Drievuldigheid,
voor wien daar hooge de Englen blaken ende beven,
wien alles eere biedt dat wezen ende leven
ontvong, ontvangt en in den tijd ontvangen zal,
daar hoog, hier op de wereld, in het gansch heelal.
Het Wezen, de Volmaaktheid, Schepper en de Koning,
Hij daalde van den nuchtend, ende koos voor woning,

1) Wij drukken het gedicht hier over, daar het nergens nog werd opgenomen, en ten einde het niet verloren te laten gaan.

Hij d'Hemelen gewend en 't zingen van de schaar
der blakende Engelen, een Kinderherte, waar
Hij met zijn kracht en macht, en zijne liefde oneindig,
zijn liefde eerst en vooral, verblijven kwam. Maar, vindig,
opdat zijn majesteit die d'Heemlen beven doet
en eenen mensch zou dooden, 't kinderlijk gemoed
zelfs niet verschrikken zou, zoo daald' Hij neer, gedoken
in 't zuiver missebrood. Gij hebt met hem gesproken;
gij hebt hem durven spreken, en Hij antwoord gaf,
en zalig klopte uw hert. Dan, als met herdersstaf
en mijter, op den zetel voor het altaar thronend,
de Kerkvoogd een voor een u riep, en, 't voorhoofd kronend,
met olie ende balsem, zei: „Ik zegen u
met 't Kruis, en met die zalving heilig vorrem u."
Dan daalde in u de Geest, de Vader en de Zone;
en, waren van te voren uwe zielen schoone,
van liefde en onbevlektheid en eenvoudigheid,
dan wierden zij nog schoonder, als de heiligheid
des Geestes er in wrocht zijn heimelijke werken,
en met zijn gaven uwe zwakheid kwam versterken,
u ridders sloeg van Jezus door des bisschops hand.
En gij, gij zweerdet knielend: „Nooit en zal de band
waar 't heilig doopsel mij, klein kind, van heeft ontslegen,
nog mijne ziele boeien en op 't lijf mij wegen.
Ik zweere, Jezus Christus, U getrouw te zijn,
en nooit den duivel, 't vleesch, de wereld, 't herte mijn
ten prooi te geven." Uwen eed aanhoorde d'Hemel.
Zoo ook in de oude tijden, in het blij gewemel
der riddrenschare, gansch gekleed in schittrend staal,
bij bruiloft, steekspel en bij feestelijke maal,
ten tijde dat ons Vlaandren groot was ende machtig,
zoo ook het edel kind kwam, fier reeds ende krachtig,
en droeg voor de eerste maal het blinkend ridderkleed,
en, 't hoofd omhooge, zijne gouden lokken deed
rond zijnen nekke schudden, en ging nederknielen
vòòr zijnen vader uit wiens oogen tranen vielen;
en hij, met 't machtig zweerd dat hij zoo vreeslijk droeg,
in 't Oosten, nevens Godefried, hem ridder sloeg.
En 't kind stond op, en hield zijns vaders zweerd getogen,
en heldenmoed en sterkte straalden in zijne oogen,
en zwoer, „bij Jezus Christus en bij d' heilge Maagd,
hem altijd te gedragen zooals hem gedraagt
een Kristenman, wiens zweerd de priester met zijn zegen
gewijd heeft, dat hij het, op alle zijne wegen,
zou voeren tot verweer en scherm van weêuw en wees
en ongelukkigen." En jubelende rees
en deed de diepe gangen van het slot weerhelmen.

de stemme van de Ridders met de omwaaide helmen.
Zoo ook gij kinders van den nuchtend ridders werdt
der Kerke Gods. Bewaart dien nuchtend in uw hert,
den grootsten en den schoonsten van geheel uw leven,
toen Jezus Christus, God en Mensch, hem heeft gegeven
aan u voor de eerste maal. O kinders, en vergeet
nooit noch den grooten dag noch uwen grooten eed!

Juni 1875 (Dichtschole)

Dat Albrecht zijne spreuk: „*Alle baten helpen*" getrouw was, springt bijzonderlijk in 't oog als men de punten overloopt zijner „*improvisations ou discutions à la société littéraire*". In het onderwerp „*l'Eté-l'Hiver, pour l'étudiant.*" Kan hij niet laten, er de Vlaamsche Beweging in te brengen, en sprekende over de regenvlagen — die op wandeldagen beletten de wandeling te doen — een steek te geven op *de afgeschafte* „*Séances.*"

In een ander onderwerp „*Le Congrès de Vienne*" waar er over België gehandeld wordt, doet hij een duitsche generaal, noch min noch meer, *de rol van* „*Blauwvoet*" *spelen;* en als hadde de generaal zijne studie's gedaan of ten minste, ten gestichte van Roeselare, gestudeerd in 1874—75—76, spreekt hij van het vlaamsche ras, de Kerels, de Klauwaards, de oude Gilden; valt op de fransche Republiek en brengt de „Boerenkrijg" te pas; en „le Congres de Vienne" eindigt met de toekomstige zegepraal der Vlaamsche Beweging te voorspellen. Maar al die zaken zijn derwijze bijgebracht dat men denken zou: ze zijn er noodzakelijk tot volledig begrip der verhandeling. Tot in „la société de St. Vincent de Paule" waarvan Albrecht schrijver was, liet hij geene gelegenheid voorbij gaan, zonder in zijn openbaar verslag, een vlaamschen vuurpijl op te steken.

* * *

Reeds in het nummer der „Vlaamsche Vlagge" tweede jaargang, kon men bestatigen hoe het vuur dat uit Roeselare oplaaide, niet alleenlijk de andere gestichten van Westvlaanderen in vlam had gestoken, maar tevens hoe de vlammen uit andere gewesten naar de vlammen uit Vlaanderen reikten, als trachten zij een brand te stichten tot ontzaggelijke onbluschbaarheid; en weldra uit alle gouwen te gelijk, rees de gedachte op: *alle krachten te vereenigen voor het stichten van een Bond.*

Menigvuldige brieven met nieuwe inschrijvingen beladen, kwamen naar de Vlagge toe, en uit alle gewesten: van Gent, St. Nikolaas, Aalst, Antwerpen, Mechelen, Leuven, enz. ja zelfs van over de zee reikte men de Vlaamsche broederhand toe. Er was geen middel al het toegezondene in de „Vlagge" over te drukken, en zij schreef:

„Mochten wij eenen raad geven aan onze broeders uit Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Braband, 't ware om ze aan te moedigen om aldaar ook een tijdschriftje te stichten voor de leerende jeugd; met hunnen grooten iever en weinig moeite, en ook met eenen goedkoopen drukker en eenen ervaren toeziener, zouden zij, zoowel als hier, kunnen eene „Vlaamsche Vlagge" opsteken, en wij zouden gelukkig zijn en wel te vreden van met alle mogelijke middels hun werk te helpen ondersteunen en het ook te verspreiden onder de Westvlaamsche studenten.

Vooruit gebroeders! hand in hand!
Voor God en Tale en Vlaanderland!"

* * *

Uit Sint Nikolaas, schreef Amaat Joos:

„De Vlaamsche Vlag en moet niet beven
Als felle wind de zee beroert,
Zij is door God en Taal gesteven
Die beide ze in heur plooien voert.
Wat woeste bui, wat wreede slagen
Zich beuren tegen God en deugd,
Blijf immer aan het spits gedragen
Van d'eedlen stoet der Vlaamsche jeugd.

Uit Gent schreef men, onder datum 25 Jan. 1876.

Welaan dan, o Leerende Jeugd van Oostvlaanderen
Ons Westersche Jeugd ondersteund, en met moed
Gestreên gelijk zij — onder heilige vaandelen
Voor God en voor Tale en voor Vaderland — doet!

God gave dat haast de dag kwame op welke onze jeugd zich met de uwe zal vereenigen, niet meer alleenlijk in gemeenschap van eene en dezelfde gedachten en gevoelens, maar van 't zelfde edele streven en zwoegen daarbij. Och God! 't ware zoo schoon! een gansch leger jongelingen blakend van geestdrift en liefde voor onze Vlaamsche zeden en voor ons oud Vlaamsch Katholijk geloove. enz.

geteekend: Oudenhove.

Uit Mechelen ook, zond men vaderlandsche gedichten af. „*De Jonge Taalvrienden*" waaronder Pol de Mont, Muyldermans, Jan de Block, Bouten, Mercelis en Luppens, de voornaamste waren, hielden woord; belegden samen met de Waaslanders verscheidene vergaderingen te Puurs, en weldra verscheen, onder hunne zorgen: „*Onze Dageraad*".

Rond dien tijd moet Pol de Mont uit Mechelen den brief geschreven hebben, waarvan Dr. van Puyvelde gewaagt naar de eigene getuigenis van Pol de Mont, en waarin deze laatste ook den voorstel deed al de vlaamsche studenten van heel het land in eenen Bond te vereenigen.

Wij vonden den brief noch 't antwoord niet; doch de aangehaalde woorden van Albrecht kunnen niet in twijfel getrokken worden daar de zaken altoos vergingen, zooals ze hier verhaald worden:

„Ik heb uwen brief mij uit Leuven overgestuurd, voorgelezen aan al de „Blauwvoeten" van het collegie, aan den voet van eenen boom, tusschen licht en donker, onder de ruischende kruinen der groene linden. Terwijl ik hem voorlees, houden vrienden de wacht, of er geen onraad is. En komt er een nieuwe bij, „Vliegt de Blauwvoet' vragen de wachten, „Storm op zee" antwoordt de andere als 't een goede is, en de kring laat hem in. Gij kunt niet denken met wat een geestdrift wij uw plan en de gedachten der medekampers vernemen!

„Gij moet daar wel in 't land van belofte leven, om zulk een peerdengedacht te durven uitpeinzen. Wij zitten hier in de Kata-

komben en alles gaat in het duikertje.... Doch *wacht maar tot het einde des jaars*; *eens te Leuven, en 't zal wel gaan!*" 1)

Te dien tyde droeg Albrecht reeds het ontwerp tot het stichten van een „Bond" in het hoofd; want onder de vroegste nota's lezen wij:

„De Vlaamsche Kamp: *Bond onder al de Kollegiën. Eenheid* — door geheel het Vlaamsche Land: *forces isolées à rassembler en faisceau.* 2)

Dat zijne hoop op de Toekomst berustte, bewijzen deze woorden die onmiddelijk op de vorige nota volgen:

„*Vlaanderens bestaan*": gedurige strijd: tijden van roem — een strijd. Onnuttige roemrijke victorie. Altijd ongelukkig, *misschien de beste tijd nog in de Toekomst.* 2)

Zijn dwepende geest vloog zelfs reeds de tijden vooruit en in zijn geesdrift schreef Albrecht, hier en daar, de eerste schema's neer van onderwerpen in verband met den „*Bond*" dien hij in zijne gedachten reeds verwezenlijkt zag.

Deze plannen koesterde hij, weiger en bescheiden, en veropenbaarde ze slechts aan eenige Blauwvoeten die met hem naar Leuven zouden trekken waar zij, om te beginnen, een „*Gilde*" zouden stichten onder malkaar. Daartoe waren ze reeds samen gekomen gedurend het verlof op Beloken Paschen, te Brugge in het gasthof „*Mon Bijou*" waar Jules De Vos, Adriaens, Bruwier, Roets, Vercruysse, Huyghebaert en Van Den Bulcke tegenwoordig waren. 2)

In 't zelfde verlof hadden de studenten nog andere malen gehouden onder andere te Thourout, en overal waar het zijn kon, hadden zij een „*Gilde*" gesticht, in den zin van het Sint-Jansgilde van Roeselare, en doen besluiten gedurend het aanstaande Groot Verlof vertooning te geven.

* *
*

1) Door Pol de Mont aangehaald in de Vlaamsche Gids 1906.
2) Collegienota's A. R. 1875—76.

Schrikkelijk verlangde Albrecht naar het einde zijner collegiestudie's, en ware liever na Paschen niet meer teruggekeerd om seffens zijne plannen te kunnen bewerkstelligen. Hij schreef er over aan zijnen meester Hugo Verriest, en of hij er ook te huis over sprak, weet ik niet. Hij keerde toch terug, maar zijne gedachten stonden meer op de Vlaamsche Beweging dan op zijne studies; want op zekeren dag kwam hij in verlof en vroeg aan zijne moeder: „*Zou het u spijten indien ik de „medaille" niet had in 't collegie? 'k Heb zoo veel andere zaken in het hoofd; doch begeert gij het, en wilt ge de toelating geven geheel mijne klas op een avondmaal en feest hier uit te noodigen, dan zeg ik u: „'k zal ze hebben!*" Zijne moeder stond het geerne toe, en beide hebben woord gehouden. Of er gevierd werd!

Het gulhertigste en vroolijkste feest misschien dat Albrecht in zijn leven heeft genoten. Ware ik schrijver, 'k geloof dat ik uit mijne herinneringen daarover een mooi bladje zou weten te vertellen; doch hier ware het de plaats niet, waar ik me te houden heb aan 't rangschikken van nota's en oorkonden.

Gedurend deze laatste maanden was de vervolging in 't collegie ook zoo geweldig niet meer. De overheid spotte niet meer en te Brugge had men de wijsheid gehad den Heer „surveillant" Barbe te vervangen door den Heer V. Lanssen, die veel voorzichtiger te werke ging, die zelf vlaamschgezind was, en den toestand in 't collegie wist te beredderen; misschien maar al te wel, te oordeelen naar deze bedenking die ongetwijfeld hem bedoelt:

HOE MEN MIST OVER DE VLAAMSCHE BEWEGING IN DE GESTICHTEN. 1)

M. L.: Kalmte, overtuiging en gegrondheid in stede van onbewuste geestdrift.

1e. De geestdrift slecht bepaald — slecht beoordeeld.

2e. Men wil den jongens paaien met allengskens het werk der

1) W. u. D. A. R. 1877—78.

Overheid te beginnen in te brengen. Ja, dat is zeer goed, maar het mag niet geschieden ter dere der jeugd. De *studentenkamp* is iets op zijn eigen en dat met de toekomende vlaamschgezinde werkzaamheid der Overheid niets gemeen heeft tenzij het eindelike doel."

— Zou het tooneel: „*eene isba in de bosschen van Czestochowa*" uit de „Studenten van Warschau" geen betrek hebben met dien toestand en geene zinspeling zijn op de bemoeiingen in zake Vl. Beweging, der H.H. Lanssen, Axters, en andere mannen van dien tijd? Het is de eenige reden die kan gevonden worden waarom Albrecht dat langdradig tooneel heeft geschreven.

Wat het feest van den Superior betreft, dit jaar liep het op wielkens af, zonder hots of bots. Albrecht schilderde voor de laatste maal het feestplakkaat en las, in name der leerlingen van het „Internaat", de volgende rede waarvan we in zijne papieren "het brouillon" vonden.

Monsieur le Supérieur.

Sur le point de quitter cette maison où bientôt j'aurai passé dix ans, ce m'est une joie de pouvoir au nom de tous mes compagnons rendre un solennel hommage à l'œuvre de l'éducation chrétienne que vous représentez ici si dignement et que l'on honore en célébrant votre fête pratronale; l'œuvre de l'éducation, à juste titre, l'objet des sollicitudes de l'Eglise, l'œuvre de l'éducation dont les générations sortent bonnes ou mauvaises selon qu'elle fut bonne ou mauvaise; l'œuvre de l'éducation, grand bienfait de Dieu, que l'on reçoit pendant des années sans y songer.

Nous nous rappelons mal ce que nous étions quand nous sommes venus ici, et nous ne savons pas ce qu'il fallut de courage et de persévérance de la part de ceux qui nous instruisaient, pour ouvrir cet esprit et y faire tenir les premières notions de la vérité et la semence qui devait produire la plante de la vie; en

contenant chez les uns l'enfantine pétulance et aiguillonnant chez d'autres la paresse naturelle, afin que la semence ne fût pas perdue.

Œuvre de patience jusque là; mais les années marchent, l'enfant grandit, son corps se développe et la force s'y révèle. Mais en même temps s'éveille dans l'âme la passion, la puissance aveuglée et fourvoyée. Elle grandit, elle grandit et bientòt elle frémit dans l'âme fortement. Possédée du désir de jouissance, l'âme regarde autour d'elle pour la trouver et se sent portée par de redoutables instincts là où des fleurs et des fruits cachent le chemin vers l'abîme. Et si chez quelques uns la passion se trouve équilibrée, c'est par un grand don de Dieu, oui mais qui apporte aussi son tourment: la faim et la soif de connaître et de comprendre.

Ajoutez l'inexpérience, l'imprévoyance, l'imprudence, les illusions, l'amour de l'inconnu, les susceptibilités chez les uns, la faiblesse qui n'offre pas de prise, chez les autres, l'énergie qui peut résister: telle est la jeunesse, et c'est alors que l'œuvre de l'éducation s'aggrandit.

Développant là où elle trouve l'amour de la science, semant là où elle ne le trouve pas, elle tâche de faire un contrepoids aux entraînements de l'âme, et de la satisfaire autant que cela est possible, en puisant dans les trésors de la vérité. Ces trésors, elle les distribue tous les jours à pleines mains. Mais elle fait plus, et faisant éclater dans son enseignement cette unité lumineuse par laquelle toute doctrine vient converger en un même point, elle dit: Jeune homme, créé pour être heureux, voici que j'instruis votre intelligence selon la vérité, mais cette même vérité est la Loi de votre vie. Vous êtes un être harmonieux. Ne vivez pas autrement que vous ne croyez. Vivre selon la loi, c'est la grandeur et la joie. En dehors d'elle, malgré les apparences qui séduisent, il n'y a que le vide. Et le

jeune homme écoute et croît, (mais une partie de son être ne croît pas, et de temps en temps, il s'ammasse là des orages qui l'ébranlent et assiégent furieusement les profondeurs de son âme.) 1)

Hélas, hélas, par moments le vertige le prend, et il admet ce qu'il condamne. Le prêtre le sait bien, et, même alors que le jeune homme se tait, et, marchant le front baissé, renferme en lui ses amertumes, le prêtre va à celui qui ne vient pas, et le soulage malgré lui.

Il prie et le fait prier, il sait quelles fibres du cœur il doit toucher pourque le jeune homme s'émeuve. Il parle et la force vient et la paix se fait, lentement. Cependant, là plus loin, la voie des études finit, et, au sortir, les voies nouvelles s'ouvrent nombreuses et diverses. Il faut que le jeune homme choisisse. Le prêtre aide son choix, le lui fait faire dans le calme et la paix, sous l'œil de Dieu, et, le choix fait, l'y confirme, l'encourage, et lui parle de l'avenir. Mais le moment de se séparer est arrivé: un groupe de jeunes gens a atteint le bout de la carrière. O même ceux qui ont aspiré le plus se sentent le regret dans l'âme, et, s'ils sourient à la pensée que la vie de collège va finir pour eux, il leur en coûte de se séparer du prêtre, qui les a instruits, et qui les aime, ils le savent. Aussi au départ les sourires sont tristes. Et puis le groupe se sépare en se serrant la main. Les uns prennent à droite. Plus calme est leur regard, plus sereine leur âme; dans leurs rêves de jeune homme, ils voient, eux, l'autel et le calice, et le nuage d'encens, et l'église silencieuse, et ils entendent les chants sacrés. Ils reçurent la meilleure part. Ce sont les enfants privilégiés, plus tard ils béniront les autres et prieront pour eux.

1) Wij weten niet of A. R. de zinsnede behield die we hier tusschen haakjes zetten, daar er de bemerking: *Abstr.* langs geschreven stond. We namen haar toch over, te meer zij laat vermoeden hoe Albrecht in die jaren reeds door „*twijfel*" werd geplaagd.

Les autres ont l'allure plus martiale, et fiers, la tête levée, ils s'en vont, endossant l'armure, se ceignent de l'épée, et marchent, clairon sonnant, sous la bannière flottante. Le prêtre les suit du regard et prie pour eux. Il les poursuit aussi loin qu'il peut, le long de toutes les routes, au milieu des foules mouvantes, heureux s'il les voit heureux, souffrant avec ceux qu'il voit éprouvés. Telle est l'œuvre du prêtre et l'éducation chrétienne. C'est vous, Monseur le Supérieur, qui la représentez ici, vous l'exercez depuis 18 ans déjà et vous avez droit à notre respect et à notre reconnaissance. Le sens de cette fête, c'est que les élèves de cette maison apprécient ce que vous faites pour eux, en sont reconnaissants et veulent y correspondre. Correspondre, ils continueront à le faire, ceux qui ont encore quelque temps à passer ici. Ceux là surtout qui quittent vous prommettent de correspondre, en demeurant fidèles à eux-mêmes et à l'éducation qu'ils ont reçue ici, allant faire respecter et honorer en quelque lieu qu'ils se rendent, leur noblesse de jeune homme chrétien, participant, chacun dans la mesure de ses forces et dans l'état où Dieu l'a placé, à la lutte que nous entendons au dehors, écrivant sur leur bannière qu'ils porteront haute, ces deux mots comme cri de combat: *Eglise et Patrie.*

Tels sont, Monsieur le Supérieur, les sentiments que développèrent en nos âmes les leçons que nous reçumes ici; sentiments, que les élèves de l'Internat sont heureux et fiers de vous exprimer aujourd'hui, comme étant le sens et la pensée de la fête que nous vous offrons.

* * *

Deze rede, meer met de gedachte op Verriest gemaakt dan op den Superior was gelijk men ziet,

heel matig en liet slechts bedektelijk verstaan: hoe hij en alle de mannen bereid waren den strijd buiten het gesticht voort te zetten. Zijn „*adieu à la société littéraire*" was integendeel eene laatste vingerwijzing voor het propagandawerk in 't toekomende. Ziehier de korte inhoud 1).

(Réunion du 7 Août 1876).

Excuse de ne pouvoir parler en flamand.

Nous sommes à la veille du départ. Parmi les choses du collège les unes plus tard nous feront sourire à la pensée que nous en sommes délivrés, les autres laisseront des souvenirs dorés. Ainsi la société littéraire.

Elle est l'œuvre de M. le Directeur. J'aurai l'occasion de lui faire mes adieux comme membre de la société littéraire. A présent je les fais aux membres de la société, à la société elle-même.

En vous disant adieu je vous dis: Continuez à bien faire l'œuvre de cette société: développement de *l'être* littéraire, consistant à ne pas faire de la littérature une classique admiration exbibée en temps et lieu, une facilité d'expression etc., etc., mais un développement supérieur de notre être intime: admiration, passion de l'ordre et de l'harmonie, ayant pour effet de nous y faire tendre par toutes nos forces et toute notre vie, et avec celà, „Conquête de la parole, expression propre de ce développement et de l'activité qui en résulte. Difficulté de cette conquête pour nous flamands: nous sommes condamnés à n'avoir pas de langue. — Travailler et profiter de toutes les occasions que M. le Directeur *peut* nous accorder pour nous exercer à parler et à développer en nous *notre* langue.

Je voudrais en outre vous proposer une idée-mère des sujets sur lesquels vous exerceriez désormais l'activité littéraire de cette société sous sa triple forme;

1) Uit de papieren van A. R.

poësie, étude (dissertation) improvisation. Ce sujet général, ce serait: notre être, non seulement comme individu, mais aussi comme race, comme peuple.

Tous les peuples à l'époque de leur grandeur se sont pris eux-mêmes comme sujets de leur activité littéraire, et leur littérature à l'apogée manifestait leur idéal propre. (ex: les Grecs. Eschyle: περςαι etc.)

Nous eûmes cette époque aussi en notre histoire. C'est en travaillant en ce sens que notre littérature coopérera puissamment au travail de notre régénération comme peuple. Elle doit révéler notre passé, présent, futur, notre lutte, nos hontes, nos grandeurs, nos regrets, nos espérances. Qu'on ne craigne pas l'uniformité: ce sujet est vaste jusqu' à étre inépuisable. Tout d'ailleurs y rentre, pourvu qu'on envisage tout sous un certain angle. Que les grandeurs de Rome et d'Athènes vous rappellent celles de notre Flandre. Que Cynégire vous rappelle Sneyssen!

Je résume en un mot ce que je viens de dire: Ayez un drapeau. Voulez-vous rendre une troupe vaillante plus vaillante: donnez lui un drapeau. He bien, ayez, un drapeau, et que ce soit le drapeau jaune au Lion noir!

* * *

Zijne vaarwelrede aan M. Lanssen was ook, hoewel rechtzinnig en gemeend, zeer behendig. Na een overzicht gegeven te hebben der reeds ingebrachte verbeteringen, stelde hij den goeden Bewaker voor als in zich vervullende: „*le type idéal de flamand*", en zoo doende, schilderde Albrecht eens te meer het oorbeeld af waarnaar de studenten moesten trachten met mede te werken in de Vlaamsche Beweging.

In dergelijke voorwaarden ware het moeilijk geweest voor een „surveillant" die zelfs in den grond geen flamingant zou geweest zijn, deze redens tegen te

spreken zonder zich antiflamingant te verklaren, wat eene groote onvoorzichtigheid ware geweest, gezien de Vlaamsche geest die onder de studenten heerschte.

Doch de afscheidsrede ter eere van den geliefden professor Hugo Verriest moet pakkend en roerend zijn geweest, en dieper gevoeld. In de punten die hij bespreken wilde en die wij op een hoeksken papier vonden, vergelijkt Albrecht de scheiding met deze van Ouder en Kind:

„Embrassement tacite et bénediction. Plus significatif que discours",

en hij eindigt met hem „*vader* te noemen, hem voor *alles* dankend, daar er niets is waarvoor ze geen dank verschuldigd zijn.

— Het wonderzaad dat hij strooide en te vergelijken is aan de brooden die God vermenigvuldigde.

— Het schitterend licht dat hij op alle wegen wierp:
op de ontelbare wegen der wetenschap,
op de koninklijke baan der kunst,
op de moeielijke baan des levens: „ici surtout vous pouvez dire: *Personne ne prendra chemin mauvais, sans que mon image*. ...

— „Vous avez formé notre vie:....

— „Merci avec tout ce que cela implique....
Et nous ne vous oublierons jamais....

* *
*

Met recht zou men de vraag mogen stellen: „Hoe komt het dat Albrecht ook, om reden zijner vlaamschgezindheid, uit het collegie niet gebannen werd?" Het antwoord is: men zou niet gedurfd hebben; hoewel de Superior eens deze onvoorzichtige woorden ontsnappen liet: „*Et je ne me gènerais pas de mettre un Rodenbach à la porte.*" Doch als de Bisschop ervan verwittigd werd, verkoelde de Baas algauw. Ook de studenten zouden in staat geweest zijn mede te vertrekken, en men hadde het gesticht mogen sluiten, bij gebrek aan leerlingen

Niettemin heeft hij er zich onzeggelijk verveeld. Gewoon aan zijne studiekamer te huis en aan het huislijk leven, kon hij zich moeilijk aan den dwang van dat boerencollegie gewennen, om met de kiekens slapen te gaan in die ongezonde broeikassen van slaapzalen met drie vier reken bedden lijk slieten. Ook in meer dan eene nota, kan hij het niet verkroppen:

„Hoe treurig stond ik soms in 't open venster
der vangenis en zag de blijde vogels
vrij zingend stijgend in de blauwe lucht,
en 't veld wijd liggen in den zonneschijn —
en 'k peinsde ik was daar — pour mon bien — gevangen." 1)

Ook in 't gedicht „*O zonneschijn*" keert die zelfde gedachte weder:

„'k Vergete ik ben ter vangenis
waar levenslust een doodzonde is!
O zonneschijn! o zonneschijn,
mocht gij hier ook een zonde zijn:
misschien, weert men uw stralen af,
gewonen wij ons aan dit graf."

En dan deze vier reken op een hoeksken papier met potlood geschreven:

„Twee vogels vliegen zij aan zij,
daar tusschen 't blauw gewelf en mij....
Ge moogt gij vliegen, vrij en snel,
en ik, ik moet aan 't werk. vaarwel!" 2)

Doch in het onuitgegeven gedicht „*Mi Prigioni*" is het dat Albrecht zijn collegieleven te kennen geeft en de blijheid uitgalmt er eindelijk uit te zijn om zich aan zon en lucht en vrijheid dronken te drinken.

1) W. u. D. A. R. 1876—77.
2) Collegiegedichtje 1875—76.

MI PRIGIONI.

Den levenslustigen jongling heeft men tien jaar opgesloten,
voor zijn geluk en zaligheid, in een dier heilge koten
die men Kollegiën heet. Daar heeft hij tien jaar, tien jaar lang,
het leven mogen leven van den leeuw in zijn gevang.
Daar heeft hij tien jaar alles wat hij geerde moeten derven,
en nauwlijks met zijn jong gedacht in 't rond soms mogen zwerven,
het oog een stond vergetend dat hem gâsloeg uit den stoel,
alover 't zonnig wonnig veld en door het blij gewoel
der bonte wereld, om dan weer het hert, vol pijnlijk langen,
te kwetsen aan de werklijkheên, en moedeloos gevangen,
die muren daar te vloeken en met eenen diepen zucht
en waterblinkende oogen door de vrije blauwe lucht
den vogel te vervolgen die al zingen en al klingen
de vleugels rept — o zinnebeeld! — en steeg in 't zonneschingen.
Hij heeft gebeden, gestudeerd, veel fransch gesproken — want
het is de wet — gelukkig zoo hij niet als flamingant
den banvloek heeft verdiend — hij heeft al wandlen rond de boomen
des koers, begeerend naar hun vreemd geruisch, zijn wilde droomen
van toekomst en van leven bont den vrienden voorgedicht,
en soms een goeden bloed getergd, wiens heilig aangezicht
er al te heilig uitzag, al beschrijven en ontleden
den tooverlijken lust van al die wereldsche ijdelheden,
van snaar, klavier en stemmenzang, van zalen waar de glans
u dronken stroomt, van zotzijn en van wemelenden dans,
van varen in den zomernacht, van wonderlijken toover
der stemmen en der blikken, wen de maan schingt door het loover,
en menig ander dingsken nog, zoo romantieklijk zoet,
dat men zich licht de boet getroost, indien men dan eens moet
een scheute schieten — in de lucht, ofwel, naar heusche wetten,
tot staven eener vriendschap — eens probeeren met floretten....
waarop de goede jongen soms gezucht heeft uit den grond
des herten, en den wereldling een bedeken gejond —
dat toch geen kwaad kon, neen! — Hij heeft in 't onverdraaglijk leven,
van tijd tot tijd in rede en dicht zijn hert eens lucht gegeven,
maar heeft veel meer gezwegen; want de muren van 't gesticht
die hebben ooren, en het is van zelfs een strenge plicht
zijn heil te schatten in dit huis van wijze tucht en zegen
— en veiligheid, helaas! — Hij heeft zijn zaligheid gekregen
van tijd tot tijd, en, zoo 't behoort, een pert te meer gespeeld;
doch boven alles heeft hij zich onzeggelijk verveeld,
en onbeschrijfelijk verlangd naar 't einde. En na veel langen
is 't einde toch gekomen, traag genoeg.
De lange gangen

en zalen zijn vol volk, 't gesticht staat overeind, men spoedt,
men zoekt, men loopt verdoold, men zingt, men schuifelt en men groet
een kennis hier en daar; het kloksken luidt, de rangen
vergaadren in de gaanderij, en, stappend door de gangen
peist menigeen: 't is eindelijk nu toch de laatste maal;
allicht zit men te braden in een opgepropte zaal;
't muziek dreunt; 't stijgt een martelaar naar 't eeuwig leven, amen;
men deelt de prijzen, en begroet der overwinnaars namen.
De Bisschop houdt, diep aangedaan, een rede die gewis
— want heel de zale geeuwt er bij — naar al de regels is,
en spreekt, ter eer der menschen van te lande, in fransche tale,
en eindlijk is 't gedaan. Het volk stroomt langzaam uit de zale;
't studentenvolk is haastig en droomt door. Houzee! Vooruit!
tien jaren zijn voorbij! Houzee! de vangenisse is uit!
Het leven herbegint! aan ons de jeugd de vrije blijheid,
de drift, de vrije werkzaamheid. Gegroet o gulden vrijheid!

*
* *

Deze verzen waarvan we het jaartal niet kennen, daar het handschrift is dool gerocht, maar die waarschijnelijk gedicht werden in 1876 gedurende het groot verlof, zou Albrecht herdicht, of ten minste, veranderd hebben; want in eene nota duidde hij later de verandering aan, onder titel „*Prigioni*" en zette tusschen haakjes: (zie Mi Prigioni). Ik herinner mij dat het handschrift zeer gejaagd geschreven was, als ware het in eens neergepend geweest — gelijk dit bij hem dikwijls het geval was — en niet heruitgeschreven; hoewel er niet de minste verbetering of uitschrapping te merken was.

Hier volgt de aangeduide verandering, alsmede de verdere ontwikkeling.

Den levenslustigen jongeling.... het is de wet. De lange gangen.... einde.

....Gelukkig heeft hij niet als flamingant
den banvloek hooren dreigen. In de wandling rond de boomen
heeft hij begeesterd door hun vreemd gedruisch, soms wilde droomen
van leven en van toekomst bont den vrienden voorgedicht,
en soms den goeden bloed getergd wiens heilig aangezicht

er al te heilig uitzag, met beschrijven en ontleden
den tooverenden lust van al die wereldsche ijdelheden,
verdoemd door wie ze niet en kent, ze zoekt of ze beklaagt;
zoo driftiglik door al wat jong en man is nagejaagd.
Helaas de wereld kende hij, hij ook slechts bij verbeelding.
In 't kot, nietwaar? doch maakte er zich tot der fantasie speelding,
zoo een romantisch schetsken van die — was het *dàt* juist niet —
er toch op trok of trekken moest. Des hadden soms verdriet
de goede — — die hem.... veranderd vonden,
..... gebedeken jonden.
hetgene, liet het hem gelijk, hem toch geen kwaad en kon.
Hij heeft gelijk.... verstopte bron,
...... leven, 1)
van tijd tot tijd in rede of dicht zijn hert eens lucht gegeven.
Doch zelden, want verstand en herte zijn verboden: Het eerste niet gekweekt maar verdoofd, en de wille niet gerecht maar geknakt. Want eens moet men tot het ideaal der samenleving komen: een schaakspel van doove en blinde kampioenen. „De Overheid" ziet, hoort, oordeelt, leeft, denkt, streeft voor die millioenen.

Ach *„vernieling"* en niet opvoeding zij dan de leuze, en men bedriege niemand!

Ziet gij wel, in het begin kan dat gaan, op het einde verstaat men, ziet men, hoort men te veel om langer genoegzaam te kunnen zwijgen, en den vloek te weerhouden. Heil hem, ja, wien echt gevoel van krenking van mensch — en mannenwoede, zuiver van allen anderen drift, tot reactie dwingt. Driedubbel heil, wie dan vindt dezen die de reactie regelt en voor eeuwig haar gedenken doet dat waarheid waarheid is, opperste rechter en beslisser, boven alle tijden en personen. enz." 2)

Dit laatste zegt genoeg, hoe na eigen ondervinding, hij zijne oogen heeft geopend om klaar te zien in de wereld en het slecht en verkeerd onderricht in zake opvoeding te doemen; zijne laatste werken zijn ook bijzonderlijk gericht tegen het valsch opvoedingstelsel dat in alle bisschoppelijke collegiën in zwang is. Voor „Iroldsjeugd" zou de thesis zijn:

„Hoe door de opvoeding — de gewone ten anderen — een jongen als hij (Irold) alzoo ontwikkelen *moest*, dat hij nu wild en hakend door de wereld loopt, gereed alles te grijpen wat hem aanstaat en door alle uiterlijke schoonheid aangetrokken, plastieke bewonderaar

1) Zoo staan de verzen in de nota ook onvoltooid, slechts het rijm aanduidend; dan vervolgt hij in proza en pent in eens en gejaagd de verdere ontwikkeling neer.

2) W. u. D. A. R. 1879—80.

als hij is. He ja, zoo lang, buiten alles, kort gehouden naar lijf en ziel, en al met eens in de wereld gesmeten.

Schoone ontwikkeling van mensch en man door hare eerste bezorging (de opvoeding) en door de heerschende dwalingen eener zinkende beschaving, in het kwaad gesmeten, en spijts den opstand tot het laatst toe eener goede natuur, in het kwaad vergaande.

Daarop ook zou „*Arnold*" of „*Krisis*" het aangelegde zangspel duiden; maar tevens als grondgedachte behandelen: „*Poëzie is waarheid*".

Onder de nota's betrek hebbende met collegie-opvoeding, vonden wij nog deze aanteekening:

„Livre très-curieux à faire: des ridicules et des immoralités d'éducation qu'engendre en certains colléges le procédé d'éducation consistant entr'autres à faire vivre et causer les jeunes gens comme si la femme n'existait pas."

*
* *

Hoe jammer voor de geschiedenis der Blauwvoeterij dat de twee volgende ontwerpen niet werden uitgevoerd:

— „*Brief aan mijne Broeders*: Vliegt de Bl. — Storm op zee: herinneringen aan de donkerende kollegiekoer waar wij eertijds samenkwamen waneer men rondstrooide dat wij opstandelingen waren, ten einde eenen schandeliken dwang te wettigen. De lessen er uit te trekken voor hen."

— „Aan mijne Broeders: De Blauwvoeterij = *een cyclus kollegietooneelen*"

*
* *

Dat er onder de mannen dier Rhetorika een nauwe band bestond, zoo niet een onderling verbond, is zeker; ten minste onder de kopstukken. Ziehier, alvorens te scheiden, wat hij dichtte aan C. L.; (Constant Lievens).

Laat storten al wat storten wil
  en zinken in den grond,
O neen, het woord en ete ik niet
  noch los en is de bond.
Daar ligt de toekomst open en
  ter kimme glanst het doel,
en, de eene langs de stille baan
  en de andere door 't gewoel,
wij stappen stappen immer voort,

gewapend met het werend woord,
en sterk door onzen gildenband:
Zoo leve God en 't Vlaamsche Land!

October 1876.

Dat beide „groote zielen" woord hebben gehouden, bewijst deze zinsnede van Hugo Verriest:

't Gene Rodenbach hier deed onder de Vlamingen voor taal en eigen wezen, deed Lievens ginder, in heiligheid en godsdienst, voor waarheid en recht en goed en verheffing van den verdoolden en verzonken medemensch, deed hij onder die ontelbare volkeren en ondoorpeilbare landen en streken: Constant Lievens! 1)

*
* *

De volgende verzen bedoelen ook Blauwvoeten van dien tijd, hetzij op eene Kamer van 't Klein-Seminarie te Roeselare of van 't Groot-Seminarie te Brugge; doch denkelijk duidde Albrecht op de eerste samenstellers der Vl. Vlagge, die toen in Brugge „seminaristen" waren.

Flauw en vaal verlichtte 't lampken
de arme Seminariekamer;
samenzwerend zaten stille
angstig telkens, 't wikte of mikte,
met papieren en geschriften
die vier goede samenzweerders
voor de tale en voor den lande.

....

Schimmen waarden langs het venster
schimmen door den nacht voorbij
wen 't vereend al ronkend twaalf sloeg....

*
* *

Vele dingen, hier aangehaald, zijn niet gekend of slechts gekend door deze die ze hebben meêgeleefd en waarvan de bijzonderste voorvechters reeds gestorven zijn. Trouwens vele moesten zwijgen in dien tijd en kroppen tot berstens toe; vooral de mannen die begeerden priester te worden, en de andere moesten wachten tot ze schotevrij waren om te kunnen spreken. Die tijd was voor Albrecht aangebroken, en hoe hij

1) Twintig Vlaamsche Koppen. Door H. Verriest.

gesproken en gehandeld heeft, dat zullen best zijne eigen woorden en daden verklaren.

*
* *

Gedurend dat grootverlof van 1876, heeft het Sint-Jansgilde op tooneelgebied wonderen verricht waarvan de herinnering, heden nog, de geestdrift verwekt van deze die het genot hadden beide vertooningen van „*Filippine van Vlaanderen*" meê te leven. Ik zeg „*meê-leven*" want inderdaad, dat stuk werd niet gespeeld maar *geleden* en *gestreden*; en nooit misschien werd iets door spelers van beroep zoo treffend voortgebracht, als het hier eenvoudige studenten deden; maar studenten door bezieling en meêvoelende gedachte tot kunstenaars herschapen, en gedrild door iemand die zijne eigen ziel in de ziel van anderen kon drijven en die een „meester" was in 't bezielen.

Vergeef me, maar ik bedoel mijn broeder dien ik dan aan 't werk heb gezien, daar ik eene kinderrol vervulde en tevens een handje toestak aan 't schilderen der decors; want dat ook was het werk van Albrecht, daar het gilde de middels niet bezat om decors door schilders te laten verveerdigen; overigens wist hij middel voor alles, en soms met enkele trekken geborsteld rezen ontzaggelijke decorgeraamten op, uit eenvoudig emballage-papier verveerdigd. Vóór ons hebben wij de geestdriftige verslagen liggen die de dagbladen gaven, en waaruit men kan opmaken hoe groot de geestdrift was van het volk dat de vertooningen bijwoonde.

„Hier zullen wij de versletene lofspraak niet herzeggen die men gewoon is te vinden in alle artikels op vertooningen," schreef de „*Landbouwer*" 1) van dien tijd; „Men moet zulk een spel gezien hebben; men moet met de spelers medegevoeld hebben wat zij gevoelden, met hen, met gansch die groote vergadering vol vuur en geestdrift aanschouwd, en opgeheven, hevig geklakt hebben, en tot zeven, achtmaal den „vlaamschen Leeuw" medegezongen hebben, dat het dreunde, om te weten wat er van is."

1) Plaatselijk weekblad.

Een enkel verslag drukken wij over, omdat het de zuivere waarheid getuigt en tevens van het stuk den korten inhoud geeft dien Albrecht op de programma's had doen drukken.

VLAAMSCHEN KAMP.

Zondag laatst, 10en dezer, gaf de *Sint Jans Gilde*, die bestaat onder de Rousselaersche Studenten, eene plechtige avondfeeste in de zale van den Jongelingenkring te Rousselaere; eene ontelbare menigte heeren leeraars en leerlingen uit onze katholijke vlaamsche gestichten was in die broederlijke bijeenkomst tegenwoordig. Velen waren zelfs van verre gekomen en 't was de moeite weerd ook: de studenten speelden trouwens een groot en machtig spel, een vlaamsch tooneel uit de geschiedenisse, te weten: FILIPPINE VAN VLAANDEREN *of de Slag der Gulden Sporen*. Dat is de titel van het bekroond drama, onlangs gemaakt door heer Desideer Delcroix, en voor de eerste maal ten tooneele gevoerd te Brussel over eenige maanden.

Hier is de geschiedenisse er van:

„Ons Vlaanderen streed misschien den felsten strijd van al in den kamp tusschen Noordsch en Zuidersch ras. Eeuwen lang heeft Vrankrijk met alle middels getracht het te onderwerpen, tot dat het eindelijk er in gelukt is hem alle eigenaardigheid en zelfstandigheid te doen verliezen en het op eene zedelijke wijze geheel en gansch te overheerschen.

Ons spel speelt het roemrijkste deel der worsteling.

Vlaanderen bloeide rijk en machtig.

Koning Edward van Engeland, in geschil met Philippe le Bel, koning van Vrankrijk, tracht zijnen zoon, den kroonvorst, te huwen met Filippine, dochter van Gwijde, graaf van Vlaanderen, ten einde dezen op zijne zijde te hebben in den aanstaanden krijg. — Maar Philipe le Bel vangt bij verraad graaf Gwijde en zijne dochter, — Gwijde, het gevang ontsnapt, sluit het verbond met Engeland, maar verraden en verlaten in den krijg, wordt hij, met zijnen zoon en zijne getrouwe, meineedig gekerkerd, en Vlaanderen der krone verbeurd: Vlaanderen wederstaat, maar bezwijkt bij verraad onder de overmacht. — Ondanks de tusschenkomst van Paus Bonifacius VIII, Vlaanderens oude grave en wordt niet losgelaten, en Filippine wordt door Johanne de Navarre, koninginne van Vrankrijk, in haren kerker dood gemarteld. — Maar dan staat Vlaanderen op: de Gilden verpletteren het fransch riddersleger te Kortrijk, en, gansch Europa door, krijgt de Vrijheidskamp nieuwen moed door het voorbeeld der Vlamingen."

Of dat groot stuk, in zeven bedrijven, moeielijk was om te spelen, dat en moet niemand vragen; een geluk was 't en een groot geluk, dat eene machtige en dichterlijke hand het bekroonde drama voor een studententooneel had weten te schikken zonder iets van de

eigenaardigheid en de kracht er van te doen verliezen. Eere zij den moedigen werker! 1)

Het eerste bedrijf speelde op de Jaarmarkt te Brugge, het tweede in het koninglijk hof te Corbeil-sur-Seine, het derde op de Sinte Veerleplaats te Gent, het vierde en vijfde in het Louvreslot en eindelinge het zesde en zevenste op den Groeningen-Kouter bij Kortrijk.

Te lang ware 't om alles nauwkeurig uiteen te doen en omstandigheden aan te halen, het weze hier genoeg te zeggen dat het meesterlijk spelen van geheel en gansch het stuk ieders verwachting verre overtroffen heeft, dat er geen een aanhoorder en was die ooit had durven peizen, dat, niet alleenlijk studenten, maar zelfs tooneelkunstenaars, alzoo ons Vlaanderen van eertijds konden doen voorenstellen en doen herleven. Geen eene der *zeven-end'-zestig* rollen die in 't stuk opkomen, die niet wel gespeeld en wierd: daarbij ook nog muntte geheel de vertooning uit door de kostelijkste en wel op den tijd gepaste kleedingen; en de tooneelversieringen, kantschilderijen en grondtafereelen, die door de leden van Sint Jans Gilde zelve ook bereid en geschilderd waren, moesten het ook niet onderdoen bij de beste die er ievers te zien zijn. Maar 't gene al bij nog meest het herte van den oprechten Vlaming voldeed, dat was de ongedwongene en vloeiende uitsprake der spelers, zij en spraken geen Hollandsch noch geen Brabandsch, noch geen Antwerpsch noch geen Limburgsch, maar zij spraken *vlaamsch*; ja waar en zuiver vlaamsch!

Zij spraken hunne tale, gelijk zij ze van hunne moeder geleerd hebben, maar niet gelijk of ze sommige spraakkunstenaars en schoolmeesters, die maar een soorte van stiefvaders en zijn, ze zouden willen doen spreken of stameren; en het was voorzeker omdat zij hunne ware moedertale spraken, en alzoo met herte, lijf en ziele en mond en tonge hunne vlaamsche voorvaderen wilden verbeelden, dat de geestdrift der aanschouwers onophoudende aangroeide, en dat allen, toehoorders en spelers als éénen man dikwijls uitriepen: Heil Vlaanderen! Vlaanderen die Leeuw! Heil den Vlaamschen Leeuw!!

Ja! Vlaanderen leeft nog! God zij geloofd en gedankt! Als men zulk een avondfeeste bijwoont, men verdriet zich geen oogenblik binst die vier geslegene uren, men komt er van weder met jong bloed in de aders, en dapperder zal men den kamp strijden, den kamp *voor God en Tale en Vlaandrenland!*

Heil dus de jongelingen allen die medegewerkt hebben om die avondfeeste op te luisteren! Heil de meesters die zulke mannen geleerd en opgevoed hebben! Heil de heeren leeraars en de jonge studenten allen die door hunne tegenwoordigheid de Sint Jans Gilde vereerd hebben! Als men zulk eene broeder-vergaringe ziet, men hoort onwetens-vrijwillig de woorden uit het liedeken van den *Blauwvoet*, die door Eerw. Professor Claeys in de *Davidsfonds*vergaringe te Thielt over acht dagen uit de *Vlaamsche Vlag* gelezen wierden:

1) Albrecht Rodenbach schikte het stuk.

„En daar staan zij, 't hoofd omhooge,
Vuisten trillend, kokend bloed:
Vlam in 't herte, vlam in de ooge,
En hun naam ons trillen doet!!!"

Ja, nogmaals heil de Vlaamsche Jeugd! Heil de Sint Jans Gilde! Heil dezen die er het herte en de ziele van is! Heil de Keurmans! Heil de Gildebroeders! Heil Vlaanderen!!!....

Eene eervolle melding ook verdient de Lichterveldsche Studenten Gilde *„de Vlamen"*, die Zondag laatst ook eene geheel schoone vlaamsche avondfeeste gaf.

Ze zeggen dat de Sint Jans Gilde van Rousselaere nog een keer *Filippina van Vlaanderen* zal afgeven, misschien den laatsten zondag van het schoolverlof. We zullen de broeders in tijds verwittigen.

V. D. B.

Dit verslag uit *„De Ware Volkstem"* van 10 Sept. 1876, voorspelde juist; want 's anderdaags zond M. Lanssen uit Kortrijk de volgende draadmare of snelschrift dat wij onder Albrecht's papieren vinden:

Albrecht

Spaar theatergerief voor tweede vertooning, laatsten zondag der vacantie,

Victor Lanssen. 1)

Groetenis van Verriest, Vanhee.

Op gestelden dag werd de tweede vertooning gegeven; uitzinnig was de geestdrift; men zong, men juichte, en uit veler oogen sprongen vreugdetranen.

Na deze welgelukte vertooningen, niet enkel van het Sint-Jansgilde, maar van al de studentengilden van Westvlaanderen, dacht Albrecht het ijzer te smeden terwijl het heet had, en een *Bond* te stichten tusschen alle spelersgilden; eerst van Westvlaanderen en dan van de andere gouwen, naar mate zij tot stand zouden komen, en ontwierp voorloopig het volgende plan:

VLAAMSCHE KAMP: BOND DER SPELERSGILDEN.

Oproep aan alle gilden.

Toekomend werk der Westvlaamsche spelersgilden.

Waar het onmogelijk is eene afzonderlijke gilde te stichten, zich voegen met congregaties of andere plaatselijke maatschappijen die tooneel beoefenen.

1) Toen Surveillant of bewaker der „internen" in 't collegie van Roeselare.

Overal het minste dingsken vrijheid gebruiken; te dien einde op elke gilde werken.

Ook spelersgilden stichten in andere deelen des lands.

Inzicht. Wit.

Wijze om stukken te bezorgen; middels om uit te breiden: al wat tot den bloei der gilden kan strekken.

De spelersgilden eens ingericht; *Bond.*

Geldstorting (zooveel per hoofd); daarvoor jaarlijks, recht op drama's en uitleg. enz. kortom: *hulp.*

Drama's kiezen tusschen eene lijst drama's (namen, getal bedrijven, personen, bemerkingen). Recht van veertien dagen te houden om uit te schrijven.

De gilden *verbinden zich* hun werk in vaderlandschen zin te richten. Zelfs de vlaamsche eigenaardigheden te doen heerschen in namen. Ieder gilde moet haar blazoen hebben.

Voordracht, binst grootverlof, waar alle de gilden zullen gevraagd zijn. (Te dier gelegenheid, opvoering van een groot vaderlandsch spel).

Het Keurmanschap des Gildenbonds, bestaat uit de afgeveerdigden der gilden. Elke gilde wordt vertegenwoordigd door heur hoofdman die zich door eenen keurman mag laten vervangen. Bestuur met thuisrichting, dit laatste vernieuwen elken keer dat....

Uitnoodiging voor de feesten naar alle gilden.

Indien later mogelijk: *landjuweel* of....

De Bond zal ten minste alle jare eene algemeene *vereeniging* houden. 1)

* *
*

Ongelukkiglijk werden, geheel onverwachts, alle studentengilden op bevel van hoogerhand verboden en ontbonden. Na alle de lofbetuigingen van wege de geestelijkheid en de Katholiekste dagbladen, wie zou er gepeinsd hebben dat het Bisdom van Brugge zou afgekondigd hebben: „*als dat het den studenten verboden was voortaan nog gedurend de verlofdagen vertooningen te geven of te helpen geven*". Zoo gebeurde het nogtans. Maar Albrecht was vrij, op hem vermocht men niets en hij zou naar middels trachten om dien zwaren slag te breken: doch op collegiestudenten mocht hij niet langer rekenen; wegjaging, vervolging en ander meer, stond hen te verwachten; en van een ander kant, zou men de bestuurders van congregaties, scholen en maat-

1) Papieren van A. R.

schappijen dwingen hunne lokalen te weigeren voor het geven van vertooningen door studenten. Het was voor het Sint-Jansgilde de doodsteek; doch Albrecht zou ten minste het gilde recht houden terwijl het bloedde, en schreef den volgenden brief, die den leden aangeboden, door alle als goedkeuring onderteekend werd:

DEN HEEREN LEDEN DER SINT-JANSGILDE. 1)

Daar het aan het meestendeel der studentengilden verboden is te vergaderen, en dat het ons bijgevolg onmogelijk is de zaken onzer gilde te *bespreken*, stelle ik bij brieve het volgende voor: dat de gildeleden het keurmanschap gelijk het verleden jaar bestond, zouden gelasten de gilde in stand te houden, en te doen handelen en leven, voor zooveel het tegen het verbod der Overheid niet en strijdt, de keurmans daartoe, volgens onze wet en gewoonte, beschikkende over den overschot van het gildegeld.

Albrecht Rodenbach, hoofdman.

Was het Sint-Jansgilde in de onmogelijkheid te spelen, de pas ingerichte „*Klauwaards*" bestaande uit oud-studenten en burgerjongens, zouden optreden in de plaats, onder de leiding van Albrecht: en op tijd en stond, spijts allerhande moeilijkheden en onderduimsche tegenwerking, waren zij gereed en voerden zij het groot spel op: „*Breydel en de Coninck*," getrokken uit Conscience's „Leeuw van Vlaanderen". Te dier gelegenheid begeerde Albrecht, een woord te spreken, onder vorm van prologus, tot het publiek. Maar de Onderpastoor, M. Capoen, Bestuurder der congregatie, in wier zaal de vertooning plaats moest grijpen, wilde Albrecht het spreken beletten, en als 't oogenblik gekomen was, liet hij hem niet door. „*Ah! t is alzoo gemeend?* zei Albrecht, en als hij ondervond *dat alle redens overbodig waren*, stoot hij in eens den onderpastoor, die met geweld hem wilde tegenhouden, uit den weg, gebood het doek op te halen en trad vooruit.

Hier volgt het prologus dat tamelijk verschilt met

1) Papieren van A. R.

het gedicht dat later in „*Al de gedichten*" door de verzamelaars overgenomen werd en nu beter zal begrepen worden, opgehelderd door de omstandigheden waarin het vervaardigd wierd.

PROLOGUS TER OPVOERING VAN
„BREYDEL EN DE CONINCK".

door de Roeselaarsche Klauwaardsgilde, 23 fruitm. 1877.

Ik kome als Prologus naar 't oud gebruik beduiden
in welken zin die feest van 't Klauwaardsvolk zal luiden.
't Is juist een jaar geleên dat het studentenvolk
ter zelfste plaatse zond zijn middeleeuwschen tolk
ter konde van een spel uit 't glorierijk Voordezen,
met wensch dat het den volke een lesse zoude wezen;
en, onder blij geschal, rees die gordine en liet
den volke 't leven zien van 't oude vlaamsche diet:
de wemelende markt, de poorters, de edelingen,
den graaf, de koopmans en de bonte vreemdelingen;
hoe *dan* eèn woord ontwiek het vaderlandsch gedacht,
hoe onder waalsch verraad bezweek ontembre kracht,
hoe Filippine kloeg en kwijnde op eenen toren,
hoe 't gildenheir ze wrook in 't veld der Gulden Sporen.
O 'k hoore nog het volk en zie nog deze zaal,
waneer bij het tooneel van Vlaandrens zegepraal,
het vaderlandsche lied weerklonk uit honderd kelen.
De gilde van Sint-Jan en zal dit jaar niet spelen.
Zij eert om den persoon een schandelijken gril,
en herdt een kaakslag en verdraagt, om beters wil,
hetgeen men nievers el zou herden — zou gelooven:
in naam der opvoeding die kunst in d'herten dooven
waar 't dichterlijk gemoed zijn hoogst genot in vindt,
en dat waarom? — waarom? Omdat het vlaamsche kind
bij middel dezer kunst het volk van vroeger dagen
ter les herschiep — en dat hun zulks niet mocht behagen.
Ah, 't wordt hier soms geklaagd, en 'k kan 't nog al verstaan,
dat in ons Vlaanderen allengs te niete gaan
alle eigenaardigheên. — *Men is die aan het kelen.*
Maar, dat het vlaamsche Kind van Vlaanderen niet mag spelen
omdat zulk spel mishaagt aan een hoogweerdigheid,
dat is voorzeker toch eene eigenaardigheid!
Nu 't is gelijk, zoo is 't. Maar een te levend sap
doorstriemt dien jongen boom der vlaamsche Jonglingschap
om lang verminkt te staan: daar schaarde in kloeke rangen
een nieuwe gilde, en stond gereed ons te vervangen;
en, jeugdiglijk ontstaan, nu bloeit zij vrogezind,
in name en leuze en werk 't Verleên aan 't Heden bindt,

en oefent vlaamsche taal en zingt haar vlaamsche zangen,
verbeeldt ons heldenschare in plechtige ommegangen,
en, schattend naar zijn weerde al wat er wordt gezeid,
doet wel en ziet niet om, en terdt kleingeestigheid.
En nu, voor de eerste maal verschijnend ten tooneele,
herschept zij ook 't Verleên in bonten tafereele,
met wensch dat ons tooneel dat viel wen Vlaandren viel,
— want 't leven van een volk is zijner kunsten ziel —
het vlaamsch tooneel, onlangs zoo schandelijk verrezen,
en, onder schoonen naam, ontworden van zijn wezen,
het volk bedervend dat het onderwijzen moet,
het vlaamsch tooneel, zeg ik, eens stijge nu voor goed,
herbloeie in eer en roem, en, volgens wet en plichte,
synthesis aller Kunst, veredele en verlichte,
en, wijl ons Vlaandren nu om zijn herworden strijdt,
zijn hulpe leene en speel'den goeden ouden tijd,
dat deugden rijzen naar de deugden van 't Verleden
en de oude kamp ons wekke tot den kamp van Heden.
— Een zelfsten kamp voorwaar — slechts 't weer maakt onderscheid,
want nu lijk eertijds geldt het ons zelfstandigheid. —
Zoo speelt die gilde nu spijts listen ende lagen,
spijts moeilijkheên, ontzeide hulp, kleengeestig plagen,
— men weet het, ieders zin staat niet gelijk gedraaid:
daar zijn er die, zoodra iets vlaamsch in de oor hun waait,
van kwaadheid trippelen, geheel het huis doen schromen
en 's nachts niet slapen of van alle duivels droomen;
en ja dat volk vermag soms iets in onzen tijd. —
Zoo speelt zij nu, zegge ik, tot spijt van die 't benijdt.
— Niets kwam den Klauwaards beter af te dees vertooning
dan 't vaderlandsche spel van „Breijdel en De Coninck".
getrokken uit den boek dien heel Europa las,
„De Leeuw van Vlaanderen" de vlaamsche Ilias;
een schepping dus van hem dien Vlaandren nu vergeet,
den grijzen strijder die aan 't hoofd der schare streed
in 't feller kampen van den Kamp zijne eerste dagen,
Conscience, die, waneer ons Vlaandren eens zal dagen,
en d'helden eeren die rondom zijne oude vaan
om zijn herworden streên, ten eersten rang zal staan.
Verschijne allicht die dag alover Vlaandrens gouwen!
Zoo zult gij bin een stond op dit tooneel aanschouwen
't oud Klauwaardsvolk verbeeld door 't huidig Klauwaardsvolk.
Doch eerst, als Prologus en dezer gilde tolk,
ik wensche aan allen die ten spele komen wilden
een „gildig" wellekom, *den afgeschaften gilden*
vooral, en 't jeugdig volk, en allen meesters die
het kweeken op zijn vlaamsch en wers van bastaardie.
En nu, faalt hier end daar der jonge spelers kunste,

het doel verwerve uw lof, het inzicht uwe gunste.
En, lijk na 't krijgsgezang, de kamplust feller brandt,
begeestre 't Klauwaardspel den strijd voor Vlaanderland.

* *
*

Ter gedenkenis der Opvoering van „Breydel en De Coninck" dichtte Albrecht het stuk „*De Coninck verlost*" en droeg het op aan het „Klauwaardsgilde van Roeselare, in 1877. 1).

Was het onmogelijk geworden voor het Sint-Jansgilde vertooning te geven, kost wat kost, moesten de leden eens samenkomen, en Albrecht riep ze bijeen op 17 Oogst te Rumbeke, in de herberg „*De Vijf Wegen*" een half uurtje buiten Roeselare stad. Ziehier wat we kunnen opmaken uit de punten die Albrecht ter bespreking had aangeteekend.

De grondstelling zijner redevoering was: *In 't Verleden ligt het Heden, in het Nu wat worden zal*" en na de bespreking aller punten werd het volgende besloten:

1°. De Sint-Jansgilde blijft bestaan uit studenten van Roeselare en omliggende; het zij uit collegie of hoogeschool.

Om lid te zijn moet men slechts jaarlijks zijnen naam opgeven aan de Keurmanschap en het gildegeld betalen dat alle jare door de keurmans zal bepaald zijn (Voor dit jaar 1878: 0,20 fr.).

Al deze van de leden wie het eenigszins mogelijk is te spelen zijn verzocht hen aan te geven bij de Keurmans, en deze die aldus opgeschreven worden maken de werkende leden uit, de „*Spelende leden*".

2°. Voor dit jaar zullen wij de Klauwaards bij onze oefeningen inlaten; ze zijn flauw in staat — wij ook —: eendracht maakt macht. We zijn altijd samen geweest in vergaderingen en avondfeesten. We zullen doen lijk in verledene avondfeest, met het verschil dat *wij* (het Sint-Jansgilde) ze *geven* nu, en *zij* (de Klaauwaards) *helpen*.

3°. De gilde richt te beginnen van dit jaar eene nieuwe soort van avondfeesten in, waarvan doel en strekking zal zijn aan het volk onze eigene dramatische Letterkunde te doen kennen, de *oude* en *nieuwe*; alsook hetgeen wij behooren te kennen van de grootste dramatische werken uit vreemde landen. Daartoe zullen wij in onze avondfeesten eerst ende vooral de letterkundige en tooneelkundige strekking bezorgen, en onderwerpen derwijze kiezen dat zij ons en het volk

1) Zie dichtbundel van A. R.

allengskens leeren kennen: onze oude (middeneeuwsche) dramatische letterkunde (Breydel en De Coninck's tijd b.v.) Onze letterkunde der Renaissance.

Calderon, Schiller, Göthe, Shakespeare, Lope de Vega.

De hedendaagsche drama's in goeden zin gedicht.

(Nadere schikkingen door de Keurmans te nemen).

Men werpt op: „*Het zal niet gaan*".

Albrecht antwoordt: „*Het zal wel moeten!*" 1).

Zoo gezeid alzoo gedaan, en voortaan speelde het Sint-Jansgilde met medehulp der Klauwaards. Indien ik mij niet bedrieg, voerde men dit jaar op: „*De Nederlaag der Kerels*" van Albrecht en „*Fiesko*" van Schiller. Het volgende jaar: Brokken uit „*Gudrun*" door Albrecht gedicht en zonder vrouwen geschikt; en „*Charlatanisme*" eene comedie die hij opzettelijk schreef en veel bijval inoogste. Telkens was er eene voordracht bij door hem gehouden.

Hier volgt de voordracht die hij schreef enkele uren vóór het spel begon, en waarmede het feest van 1878, aanvang nam.

Voordracht.

De reiziger die te Berlin toekomt, ziet op de plaatse vóór het Baanhof eene groote prachtige gedenkzuile rijzen. Heel Duitschland staat er op eene zinnebeeldige wijze verbeeld en rondom boven de gebeitelde groepen loopt er een geschrift dat luidt al volgt, slechts eene strofe maar veel in korte woorden:

Närhaft und Wehrhaft
voll Korn und Wein
voll Stahl und Eisen
Sangenreich Gedankenreich
ich will dich preisen
Vaterland mein.

Hetgeen beduidt:

Generig en gewerig
vol koren en vol wijn
vol ijzer en vol staal

1) Uit de papieren van A. R. en onze persoonlijke herinneringen.

Gezangenrijk gedachtenrijk
u wille ik prijzen
vaderland mijn.

Alles waaruit de bloei en de grootheid van een volk bestaat is daarin vervat: stoffelike bloei, geestelike bloei, kracht en macht — en die gedenkzuile zelve getuigt in den zin van haar geschrift, want zij wierd opgericht ter gedenkenisse des zegepraals van Duitschland op Frankrijk, zegepraal die het herboren Keizerlike Duitschland weder op zijnen echten rang stelde, dien Frankrijk eenen tijd had ingenomen zonder er de noodige grondige kracht toe te bezitten. — Het is waarlik een groot volk dat zich dergelike woorden mag toepassen.

En waaruit is die grootheid gesproten?

Uit eene krachtige beweging der Duitsche Jeugd, uit de Burschenschaft. En die beweging der Jeugd, wie of wat deed ze ontstaan, onderhield en verspreidde ze heel Duitschland door van Hoogeschool tot Hoogeschool en van Gymnasium tot Gymnasium?

De ontwaakte en herboren kunst van dat volk dat zich met recht en reden „gesangenreich gedankenreich" heet: de duitsche Muziekmeesters, de duitsche Dichters.

Het fransch heerschte in Duitschland. Het zat er op den throon: gij kent Koning Frederic en den name van den franschen aap dien hij op zijn hof onderhield. Het woekerde in de steden. Het verkankerde Duitschland. Dichters werden geboren. Zij dichtten. Muziekanten zongen, de duitsche Jeugd stond op, wierd fel tegengewrocht — ja, de tribunalen kwamen er soms tusschen — maar iets dat men soms vergeet — niets en wederstaat der stijgende Jeugd, want zij kan altijd zeggen: „Wij zijn de toekomst meester; *wij zijn de toekomst.*

En wij zien nu vóór onze oogen, wat in die tijden der Burschenschaft de toekomst hiet, te weten; het machtige

prachtige Keizerlike Duitschland aan het hoofd van Europa.

Men heeft menigmaal met die Duitsche herboring vergeleken hetgeen men alhier de Vlaamsche Beweging of Vlaamschen Kamp heet. En dat met recht. Trouwens in Duitschland en in het vlaamsche land waren oorzaken en omstandigheden dezelfde:

In het vlaamsche land heerschte ook het franskilionism. Sedert eeuwen zat het er op den throon nevens des lands Bestuur. Het was erop gestegen met de Burgondiers, dus van in de 15e eeuw reeds. Het woekerde in de steden en onder den adel. Het verkankerde het land.

De oorzaken waren dezelfde. De wijze van het wederwerk was ook dezelfde: hier ook waren het geleerden, kunstenaars, dichters die eerst den alarmkreet aanhieven onmiddelik door den wapenkreet beantwoord. Duitschland hadde zijnen Winckelmann gehad, Belgie had zijnen Jan Frans Willems. Duitschland kreeg zijne Bopp, de Schlegels, de Grimms. Belgie kreeg zijnen Jan David, Bormans, Serrure, Blommaert. In Duitschland dichtten Uhland, Körner, Schiller, Göthe. In Belgie dichtten Conscience, Van Beers, Van Duyse, Ledeganck.

Duitschland wierd herboren en als teeken van herboring bloeide het weldra in kunst en kunde.

Het Vlaamsche Land — wierd het herboren?

Leve de waarheid al klinkt zij nog zoo hard.

Neen het Vlaamsche Land en wierd niet herboren.

Nog zetelt het fransch op den throon, nog voert het de hooge wet in alles wat officieel is en den staat aangaat. Nog gebeuren in zake van taal officieele schandalen in kamers en gerechtshof, op het stadhuis en in feesten, ja tot in de handelwijze toe van gendarms en andere gerechtsdienaars. Nog woekert — en dat van langs om meer — het fransch in de steden. Nog verkankert het ons land.

Waarom?

Omdat het volk niet mede gewild en heeft noch mede wilt. Daarom.

Neen, hier in het vlaamsche land en is de Beweging niet gelukt. En wilt gij een bewijs? Het eerste waardoor redeliker wijze het eigenaardige volksleven zijne herscheppers had veropenbaard, ware geweest de bloei van eigene kunde en kunste.

Zoo bewees Duitschland zijne herleving met zich rechtuit aan het hoofd te zetten van alles wat kunde en kunste heet.

Welnu, hoe staat het met onze eigene kunde en kunst'. Vlaamsche kunde en bestaat niet meer. Zij is gestorven over eeuwen reeds, waneer Simon Steven de groote wiskundige het hoofd nederlei. Wel is waar, zij wilt herleven nu in het machtig gedacht en het welsprekend woord van eenen De Beucker, doch zij en kan niet, zoolang de opvoeding het volk, en bijzonderlik de hoogere klassen, tot vlaamsche kunde onbekwaam maakt.

En vlaamsche Kunste? Ja die bestaat in eenen zekeren zin, maar hoe?

Ja De Vriendts schilderen vlaamsch.

Ja Peter Benoit is de vlaamsche Muziekmeester.

Ja Van Beers, Gezelle, De Coninck, Vuylsteke, De Cort, Van Oye enz. dichten of hebben gedicht. Ja, onze Kunst spreekt en voert rede door heel het land.

Maar men kan haar het woord toepassen dat ergens in het evangelie staat: „*Vox clamantis in deserto*". Eene stemme die in der woestine schreeuwt.

Peter Benoit dicht vlaamsche muziek, maar in de groote schouwburgen speelt men „*Norma*" en „*Guillaume Tell*" in de mindere „*La fille de Madame Angot*" en „*Les cloches de Corneville*". In de familiën speelt men — wilt men zoogezegde „*musique sérieuse*" — „*Dieu que ma voix implore* en „*Le Carnaval de Venise*" en

— gelijk meest het geval is — komt die bewondering voor dat *zoogezeid* „musique sérieuse" van al niet diepe beneden den kin, men speelt: „*La prière d'une vierge*", „*la Pluie d'or*", „*la Pluie de perles*", „*Harpe éolienne*", „*Fraise au champagne*", „*Cœur d'artichaud*, en den anderen rimram van J. Klein, (Gobbarts?) en andere diergelike.

Ja onze dichters dichten, maar van deze bijzonderlik mag men zeggen: „*Vox clamantis in deserto*".

Wie leest er onze dichters?

Eenige professors, eenige studenten en eenige burgers, rari nantes . . . . ., zij zwemmen er schaars in den grooten plas, zegde Virgilius.

Ik hoorde nog zeggen over eenige dagen: Wat gedacht van dit al in het vlaamsch te schrijven. De vlaamsche taal en gaat daar lijk niet voor. In het fransch zou dat al veel beter aanstaan." Dat woord vervat het gedacht van verre het meeste deel, wij mogen zeggen van de algemeenheid onzer damen en jongvrouwen, het gedacht van heel de hooge klasse en van deze klasse die hier in Belgie de groote klasse naäapt.

Het gevoel trouwens der eigenaardigheid in kunde en kunst is hier dood, of beter, neen — want zulke dingen sterven niet — het ligt begraven onder eene lage van . . . . ik en kan het niet beter noemen dan: *fransche bucht*. Het kunstgedacht en kunstgevoel bestaat schandelik schaars in ons land, en waar het bestaat is het verfranscht. Fransch luidt de klokke overal. Men kent slechts fransch, men wilt slechts fransch, de fransche kunste is het *criterium*, de type, de toetsteen: wat er op trekt is goed — en dat aleen. Voor den min of meer geletterden man is het oorbeeld in de Letterkunde — Racine en — gewoonlik naar hooren zeggen — Corneille. — Voor vrouw en jongvrouw is het oorbeeld een fransche roman „un roman honnête"

als het wel gaat, doch het en gaat altijd niet wel, en meer dan eene voedt haar ziel en zin met die „*litérature de boudoir*" waaruit Etoile Belge, Echo du Parlement, Chronique en Gazette hunne feuilleton trekken.

Voor wat de zoogezeide „romans honnêtes" betreft, wilt gij het genre leeren kennen, leest de feuilletons van onze fransche katholieke gazetten, la Patrie, la Belgique, le Courrier de Bruxelles enz. Claire de Chandeneux, Raoul de Navery, Zénaïde Fleuriot, Emmeline Raymond heeten de schrijvers — of beter de schrijveressen. Want alle die gazetten spelen sedert eenigen tijd schromelik in de schijveressen. En de werken? fransch van gedacht — voor zooveel er gedacht in zit — romans die, omdat ze niet zedeloos zijn, strafeloos mogen redeloos en dom zijn. Fransche werken vol van den franschen geest, vol van dat gretend misprijzen dat wij kennen voor al wat niet fransch en is: misprijzen — selon l'usage antique et solennel — op Frankrijks geburen; misprijzen vooral op het manhaftige Duitschland; misprijzen ja op ons, misprijzen op onze groote mannen.

Item voor de boeken die de bibliotheken der gestichten in de handen der jeugd steken en die de prijsdeelingen in de familiën verspreiden — *à la plus grande gloire de Dieu* — gelijk het boven de programmas staat.

Alzoo staat het met de kunste, die ons Volk herboren moest. Reken en tel in uw gedacht wat de herboorte tot hiertoe moet geweest zijn. Gij ziet het, gelijkt de vlaamsche Beweging aan de duitsche voor wat oorzaken en oorsprong betreft, zij verschillen tamelik voor wat betreft den eindeliken uitslag.

Waaraan ligt dat?

Daar hebben voorzeker vele redens toe geholpen, daar helpen voorzeker vele redens nog toe, eeuwenoude redens onder andere.

Voor wat het politiek deel der Beweging betreft, hetgene ze verlamd is het inmengelen van hetgene men gewoonlik in beperkten zin de politieke heet, te weten de kamp voordien door de Geuzen ingebracht.

Voor wat kunde betreft, het bijzonderste middel der gepoogde herboring, een deel der redens en der schuld van het mislukken moet voorzeker aan het volk zelve toegeweten worden, het bijzonderste deel aan de *verfranschte* en *verfranschende opvoeding.*

Maar ook een deel der schuld moet men der Kunste, der Letterkunde zelve ten laste leggen.

Ha het en gebeurt niet dikkens dat eene kunste machtig is een volk heel en gansch gelijk het gaat en staat vaste te grijpen, en te voeren waar zij het hebben moet. Neen dat en gebeurt niet dikkens, want dat hoeft eene groote en zeldzame genade des Heeren, te weten:

de geboorte en het werk van een Genie.

Duitschland heeft Schiller en Göthe gehad en de duitsche kunst is machtig geweest Duitschland te herscheppen.

Het vlaamsche Land heeft zonder twijfel uitstekende mannen gehad, ja geniën misschien van minderen rang — maar, het genie dat een volk heel en gansch begeestert, gelijk de klauw des arends zijne prooi vaste grijpt, medevoert en stijgt, nog steeds moeten wij bidden en zeggen:

dat de hemel ons een genie schenke.

Maar ondertusschen moeten wij werken — wij moeten de take van dat genie bereiden. Dat genie moet zijn publiek gereed vinden hem te verstaan, zijn gedacht, zijne tale te kunnen verdragen, en de Letterkunde gereed in zijne handen het machtige tuig te worden. Dat bereiden is ons werk.

Hoe moet het geschieden?

Wat deed men in Duitschland voor dat Schiller en Göthe dichtten?

Men keek naar de oude Duitsche Letterkunde, men bestudeerde ze, men vond er de ruwe wilde kracht die het kenteeken is der jonge Letterkunde gelijk der Jeugd in des menschen leven; men gaf uit, men strooide rond, en de Letterkunde putte nieuw leven in haren oorsprong en schepte krachten uit de wonderlike scheppingen der oude Noordsche Skalden: uit de Eddas, uit Gudrun, uit het Nevelingenlied.

Men keek ook naar de vreemden. Het genie is van alle landen, en stort overal heilzame krachten waar men het bijroept. Men keek naar het oude Griekenland en men vond er Homeros, Aischylos, Sofoklès, Euripides. Men keek naar hetriddeneeuwsch Italie en vond er Dante en Tasso. Men keek naar Spanje en vond er Cervantes, Lope de Vega en Calderon. Men keek naar Engeland en vond er Milton en bijzonderlik den Reus der Letterkunde, den koning van het tooneel, Shakespeare. Men vertaalde, bestudeerde, men gaf uit. Men volgde niet na, maar men schiep krachten uit die krachtige spijze. De Letterkunde veredelde. Het volk veredelde, en het genie mocht komen. En Schiller en Göthe kwamen, vonden het volk gereed hun gedacht te vatten, hunne tale te verstaan, en zij dichtten en veropenbaarden het Duitsch genie.

Zoo moeten wij doen.

Wij ook hebben geniën in onze oude Letterkunde. Wij hebben de onbekende meesters die onze oude sagen dichtten. Het Nevelingenlied is noordsch en behoort ons toe zoowel als aan Duitschland. Het prachtig gedicht van Gudrun bijzonderlik, behoort ons toe, volkeren der Noordzeekuste dat wij zijn. De legende van Beatrice behoort ons heel en gansch toe en Reinaert de Vos en Floris ende Blancefloer en de Karelsagen in de Arthurromans, en de abele spelen en

de sinnespelen der middeneeuwen en der latere tijden. En Vondel behoort ons toe en Bilderdijk, die twee reuzen, doorgaans slechts bij name bekend. Naar onze oude letteren dus, niet om na te volgen, maar achter den noordschen den vlaamschen geest, achter jonge krachten uit die oude en tevens jonge meesterstukken.

Wij moeten ook gaan naar alles wat genie heet in het is gelijk welke Letterkunde. Dan slechts is eene Letterkunde heden volwassen, en rijp tot beschaafde en edeler Letterkunde, waneer zij alles kent wat groots en machtigs verschenen is, te beginnen van als Homeros dichtte; waneer zij dat alles kent, en uit dat alles, niet stoffe, maar krachten geput heeft. Naar Homeros dus, naar Aichylos, Sofokles, Euripides, Virgilius, Dante, Aristo, Tasso, Camoens, Cervantes, Lope de Vega, Calderon, Milton, Schiller, Göthe, bijzonderlik naar den Koninkliken Shakespeare.

Maar hoe, hoe die edelheid van 's meesters werken in het volk en in onze Letterkunde gebracht?

In het vlaamsch vertalen en uitgeven.

Helaas, wij hebben het reeds gezien. Men leest geen vlaamsch en men is doorgaans te zeer verfranscht, en te licht van geest en zin geworden om die harde lezingen te kunnen geren.

Is er dan geen middel?

Ja er is een middel, een krachtig middel: *het tooneel.*

Gij zult misschien reeds gezegd hebben: maar op de programmas staat er: over den huidigen toestand van ons tooneel en het is van geheel andere dingen dat men ons spreken komt. Ja, H.H. in den schijn.

Doch ik wilde u het huidig tooneel verhandelen heel en gansch, gelijk het gaat en staat, en zal u allicht heel en gansch duidelik worden dat al hetgene ik u kome te ontwikkelen noodig was om u de rolle te toonen die ons huidig tooneel noodzakelik vervullen moet.

Wij komen te zien dat het eenigste middel tot het verspreiden van hetgene onze Letterkunde machtig moet maken, haar eigen werk uit te oefenen en tot onze herboring te werken, het tooneel is.

Een machtig middel in der waarheid, maar helaas! het Belgisch tooneel zelve moet herschapen worden om dat werk te kunnen verrichten.

Overal ja bestaat er een bedorven tooneel dat den bedorvenen smaak involgt en de bedorvene zedens, en dat, bij gevolg, zelve bedorven, niets anders en kan dan bederven.

Maar nevens dat tooneel bestaat er in alle landen, hier min, daar meer, een tooneel dat zijne ware zending begrijpt, zijne echte rolle verstaat en zijn publiek beschaaft, veredelt en tot hooger leven en streven opwekt.

In Duitschland bijzonderlik zijn er schouwburgen waar nooit anders dan — niet alleen deftige en treffelike — maar daarbij nog niets dan meesterstukken vertoond worden, en waar een niet treffelik, niet zedig of niet genoeg edel stuk door het publiek zelve gedoemd en verbannen zoude worden.

Daar zijn in Duitschland ja — wij en kunnen het ons zelfs slechts moeilik verbeelden — daar zijn in Duitschland schouwburgen waar een priester van den lande kan verschijnen en verschijnt met zijn priesterlik kleed aan. Daar zijn schouwburgen waar men niets anders speelt dan Shakespeare en de groote duitsche meesters. Iedereen kent, ten minste bij name, het prachtig tooneel van Baireuth waar Wagner de groote dichter en komponist zijn reusachtige trilogiën doet vertoonen.

In Engeland bestaat het Shakespearetooneel.

In Holland bestaan de jaarliksche Vondelfeesten waar telkens een der meesterstukken van onzen grooten dichter opgevoerd wordt.

Ja in Frankrijk zelve, dat meer dan alle andere landen

te hoope tot het bederf van zeden en tooneel heeft bijgebracht, in het bedorven en laaggevallen Frankrijk zelve bestaat er een edeler tooneel dat onlangs verschillige goede stukken voorbracht — een lofweerdige boete en wederwerk: La fille de Roland (Bornier) Rome vaincue (Carodi) Les Erynnies (Lecomte De Lisle) L'hetman, Jean Dacier, enz.

Overal bestaat er zulk een tooneel, overal buiten — in Belgie. Wat hebben wij hier in Belgie?

Ik late het opera daar. Daar regeert in de groote schouwburgen het Italianiofransch, het *zoogezeid* „musique sérieuse": Dieu que ma voix implore, enz.

Ik hale geren dat liedjen aan omdat het wonderwel als type kan dienen van dat verdrietig pedantenmuziek.

In de kleine schouwburgen komt men met de vuile fransche platheden voor den dag: La belle Hélène, La fille De Madame Angot, Giroflé Girofla, La Boulangère a des écus, la Jolie Parfumeuse, le Sourd, les Cloches de Corneville, enz.

Het vlaamsch opera bestaat; maar men speelt het niet. Voor wat het drama en comedie betreft op het fransch tooneel alhier, van zelfs en is en kan er van geene oorspronkelikheid sprake zijn. De walen, de bevoorrechte en bedorvene kinders in Vlaanderen en hebben nog nooit zooveel als eene armzalige comedie uit hunnen eigenen koker op het tooneel gevoerd. Men speelt dus... wat men in Frankrijk speelt.

En het Vlaamsch tooneel?

Ha voorzooveel of het bestaat, waaruit moet het zijne vertooningen gaan halen? Bestaat er eene hedendaagsche vlaamsche tooneelletterkunde?

Hier zal ik u misschien verwonderen, H.H., maar ik moete het zeggen, ja, er bestaat eene hedendaagsche tooneelletterkunde, en verbazend is het getal onzer huidige dramatische schrijvers, verbazend het getal hunner gewrochten.

Maar.... Helaas!

Eenige uitgenomen, zij zijn doorgaans zoo flauw of dat ze talrijk zijn.

Eene kluchtige eigenschap van het meerendeel hunner is de volgende: De politiek was in de Vlaamsche Beweging gedrongen. Zij drong in de Vlaamsche Kunst en Letterkunde, doch nergens zoo diepe als in het Vlaamsch Tooneel. En weet gij hoe zij zich daar veropenbaart?

Gij weet wat grimeeren is? het is de middel waardoor men in de schouwburgen den speler een aanzichte geeft naar zijne rolle; de jonge speler wordt een oude man, de reeds bejaarde wordt een „jeune premier", en op het wezen der actrice schildert men een nonnegezichte.

Hewel, een groot deel onzer dramatische schrijvers hebben alle hunne krachten gebruikt om de helden onzer geschiedenis te grimeeren — in geuzen.

Slechts een voorbeeld. Leest den „Zannekin" van Sleekx en gij zult alle stappe verstrooid zijn door het gedacht: speelt dat stuk wel in de 14de eeuwe ofwel speelt het in onze dagen? De Kerels trouwens in dat stuk verbeeld, en zijn noch min noch meer dan mannen die wij — in sommige omstandigheden — op strate in den avond hooren huilen van *het ongediert der Papen*.

Dat is een kenteeken van een deel dier Letterkunde

Het algemeen kenteeken is — *de flauwheid*, het afwezen van hetgeen eigenlik en bijzonderlik het drama uitmaakt.

Wat zoekt men in het meestendeel dier drama's als het toppunt van kunste?

Hetgene men in het fransch „le coup de théâtre" heet.

Te weten die zoogezeide aandoenlike tafereelen, waar al met eens het onmogelike verwezenlijkt wordt, en een „Deus ex machina" verschijnt die alles effen of oneffen maakt, terwijl de andere personagen door

vreugde vervoerd of door wanhope neergeplet in groep staan, terwijl een „feu de bengale" aan het schingen gaat. Dat is de „tableau" — het tafereelen — men zet het in groote letters — het volk bejuicht die onmogelike gesteltenissen en het bengaalsch vuurwerk en men heeft het ideaal sommiger kunst getroffen.

Ha decors, bonte groep, ja vuurwerk het mag er zijn; maar het moet zijne eigene rolle spelen. Het en mag het bijzonderste niet worden.

Het drama het is het openleggen der menschenziele in den kamp en de woelingen van des menschen leven; het is het ontleden van gedacht en gevoel; het is de bots der wezens door de driften tegen elkander gestuwd, het in een woord — het menschelik leven.

En dat vergeten doorgaans onze schrijvers, en daarom is hunne kunst flauw en onmachtig.

Dat is de staat van den doodnoodigen middel ter herboring onzer Letterkunde.

Wat moeten wij daartegen doen?

Wij hebben het reeds gezeid: naar de meesters gaan en de meesters bestudeeren.

Dat het tooneel ons de werken der meesters spele.

Ha om ze heel en gansch te spelen het is onmogelik.

Men spele ze bij brokken en stukken, dat eene brokke een gedacht geve van het heele; dat men die strengheid, die dorheid — zoude men zeggen — van het genie gewoon worde, en leere dat hoog gedacht in zijne wijde vlucht volgen. Wellicht geven ook die brokken en stukken goesting om de heele werken te kennen.

Dat schrijvers en dichters naar de meesters gaan.

Dat zij leeren denken als zij, leeren als zij de ziele vatten, de ziele en hare werkzaamheden ontleden, en levende wezens herscheppen.

Deze avondfeeste is eene poging in dien zin.

Bijzonderlik: Schiller. Leeren wij uit deze poging:

Ontleding van des menschen ziel
boven theatrale pracht zetten.

Ook nu meer dan ooit zeg ik, zooals in 't prologus van verleden jaar, sprekende van de spelers, doch bijzonderlik van de jonge schrijvers:

„En nu faalt hier en daar der jonge lieden kunste
Het doel verwerve uw lof — het inzicht uwe gunste".

* *
*

VLAGGEGILDE.

Wij zegden reeds dat de „*Almanak voor de leerende Jeugd van Vlaanderen*" gesticht werd door Amaat Vyncke en Zeger Malfait, toen Seminaristen te Brugge.

Vooraleer de uitgave aan te vangen wenschten zij de gedachte te kennen van Guido Gezelle; doch deze man, die dichter en vlaming was, maar nevens en buiten de vlaamsche *beweging* altijd geleefd heeft, schreef naar Zeger Malfait: „*Doet het niet de geestelijke Overheid zal u vinden*".

Hugo Verriest ook werd geraadpleegd en, zonder de ontwerpers van hun voornemen te willen doen afzien, antwoordde: „*Wacht nog een jaar of twee.*"

Doch in 1874 konden de wachters het niet meer uithouden en zonden het „prospectus" uit van den *Almanak.*

De inschrijvers kwamen dapper op, de stichters kregen moed, maar moesten zich duiken: niemand mocht weten dat zij het waren die den Almanak uitgaven. Dus was er hetgeen men noemt: „*een strooien man*" noodig, om in geval van onderzoek door 't Bisdom te kunnen bewijzen dat *deze* de eenige stichter en uitgever was.

Daar Zeger Malfait goed kennis was met P. P. Denys hoofdonderwijzer te Komen, vroeg hij hem, na de zaak uiteen gedaan te hebben, of hij naar den drukker Modest Delplace geenen brief zou willen

schrijven hebben waarbij hij verklaarde zich te gelasten met het uitgeven van den Almanak en den opstel, zijnde hij alleen verantwoordelijk en stichter.

Moeder Denys stemde graag toe en Pieter die een vlaming is van één stuk en letterkundige daarbij, aanveerdde en de zaak was geklonken.

Als de Almanak nu afgedrukt was, werd hij aan Mgr. Wemaer gegeven om het „imprimatur" te bekomen. Maar Mgr. die zooals vele, met achterdenken lag nopens de stichters en de schrijvers ervan, trachtte M. Delplace's tong te pellen. Doch Delplace, die geene kat was om zonder handschoenen vast gepakt te worden, lei P. P. Denys zijn brief onder Mgr. neus en 't vaderland was gered.

De bijval ziende van den Almanak, stichtten beide muurbrekers de *Vlaamsche Vlagge* en namen bij zich E. E. H. H. Karel Fonteyne, Adolf Dierick en Leo Van Dorpe. 1)

Doch deze drie waren bevreesd en kwamen weinig of niet bij. Vyncke hield zich meest met de geldkwestie bezig en Zeger Mailfait met den opstel en 't inzamelen of bekomen van medewerkers.

In 't jaarboek van 't Vlaggegilde, vanaf 1876 door Albrecht gehouden, vonden wij een los blaadje waarop *de eerste wet* der stichting, eigenhandig door Zeger Malfait, geschreven staat. Het is dus waarschijnelijk de oorspronkelijke tekst en, zoo niet, is het in alle geval dezelfde inhoud. Wij schrijven letterlijk af.

✠

WETBOEK DER GILDE
„DE WESTVLAAMSCHE GEBROEDERS".

I. Het doelwit der gilde W. V. G. is driedubbel.

A. De Vlamingen getrouw doen blijven aan God, Tale en Vaderland.

1) Wij denken dat de Heer Zeger Malfait van wie wij deze inlichtingen bekomen hebben, zich vergist en men E. H. Gustaf Van De Putte dient te noemen in plaats van E. H. Leo Van Dorpe, die volgens een verslag van A. R. slechts later bijgekomen is.

B. Werken om het Westvl. zijn taalrecht — dat het vóór 't jaar 30 bezat – weder te doen bekomen.
C. De krachten dergene die van goeden wille zijn vereenigen om de vlaamsche beweging op den waren weg te houden.

II. Om dit doelwit te bereiken zullen de leden trachten het vlaamsch meester te worden, de geschiedenisse der vlaamsche taal en letterkunde leeren en bijzonderlijk de oude vlaamsche schrijvers doorgronden. Daardoor zullen ze machtig worden om de taalrechten van het westvlaamsch te doen gelden in spreken en schrijven.

III. De gilde houdt voor Leuze die twee verzen:
Voor God en tale en vaderland,
Vooruit! Gebroeders, hand in hand!
en heur blazoen stelt twee ineengewrochte handen voor. De Patroonesse der Gilde is Sinte Luitgaarde, Beschermheilige der Vl. Taal en Letterkunde.

IV. Het bestier der Gilde bestaat uit eenen Voorzitter, eenen Ondervoorzitter, eenen Schrijver en eenen penningmeester. — Maar twee of meer raadsleden zullen er mogen bijgevoegd worden naar mate het groeiende getal leden.

V. De vergaderingen van 't bestier geschieden op onbepaalde tijden en als er iets beslist wordt waarin de gildebroeders kunnen belang hebben, het zal hun op tijd en stond medegedeeld worden.

VI. Het bestier blijft onveranderlijk, geeft er een der hoofden zijn ontslag of sterft er een, de gildebroeders mogen in de naastvolgende algemeene vergadering 3 namen voorenstellen onder hen gekozen en van deze drie neemt het bestier den dezen die volgens hem best dient.

VII. Alle jare zijn er twee algemeene vergaderingen: de 1e kort na Paschen de 2de in den beginne van September. De gildebroeders die in de vergadering niet kunnen tegenwoordig zijn moeten aan den voorzitter of aan een der raadsleden hunne redens kenbaar maken, zoo niet het bestier zal hem met eene boete straffen.

VIII. Ieder gildebroeder betaalt maandelijks 15 centiemen en daarvooren krijgt hij:
I. bij zijne intrede: een printje die onze Patronesse voorenstelt met een gebedeken al den anderen kant — en 't betaamt dat hij het alle dage leze — alsook nog eenen *Sint Pietersketen* die hij dragen moet.

II. den almanak en andere uitgaven der gilde.

IX. Die wilt Gildebroeder worden moet:

A. Roomsch-Katholiek zijn door het hert en opentlijk.

B. In 't vlaamsche Land geboren zijn of er 20 jaar geleefd hebben.

C. Altijd en overal vlaamsch zijn in handel en wandel, in spreken en schrijven.

D. Zijnen naam opgeven en aanveerd worden.

X. Ieder gildebroeder moet op al zijne geschriften het kruisteeken van boven zetten, zelve op de thuisrichtingen zijner brieven of postkaarten, want:

met 't Kruis in top
zoo varen wij
door 't wereldtij
ten hoogen hemel op!

Achter zijn handteeken moet er eenen enkelen of dubbelen trek staan met eene doorschreve die een kruis of X uitmaakt en tusschen de arms vier stralen of tikkelkens.

XI. Voor ieder afgestorven gildebroeder zal er op de kosten der gildekas eene misse gelezen worden tot lafenisse der ziele van den overledene.

* * *

Den uitleg der laatste bepaling in 't art. X vastgesteld vond ik door Gezelle gedicht en van zijne hand geschreven, onder de papieren van Albrecht:

Wanneer ik mijnen name zet
dan trek ik met de penne
een kruis, een dobbel kruis, en, let
ge wel, ge zult verkennen
dat kruis alhier, aldaar, bezet
met puntekens: dat bewijst die
vijf zoete wonden Christi.

G. G.

Doch die eerste wet onder de eerste Vlaggemannen die denken doet aan de inrichting eener logie van katholieke vlaamsche vrijmetselaars, bleef enkel in zwang zoo lang voornoemde geestelijken gezamenlijk den bestuurraad uitmieken. Weldra kwamen er jongere bij, namelijk Josef Axters (priester), Julius De Vos, Firmin Verhelst en Albrecht Rodenbach; en reeds in

1876 werd er eene vergadering ter hervorming bijeen geroepen.

Male ter hervorming

Zij wierd gehouden binst het groot verlof (1876) ter zaal van het Roeselaarsche gilde van Sint Franciscus-Xaverius. Wierden ter *Male* gevraagd door Zeger Malfait, hoofdman; Julius De Vos, Firmin Verhelst, Albrecht Rodenbach, E. E. H. H. Josef Axters, Amaat Vyncke, Karel Fonteyne, Adolf Dierick, Gustaf Van de Putte.

E. H. Amaat Vyncke, spijtig van belet te zijn, aanveerdde op voorhand al wat de Male beslissen zoude. Waren tegenwoordig Zeger Malfait, hoofdman, E. H. Josef Axters, Julius De Vos, Firmin Verhelst, Albrecht Rodenbach.

Onnoodig hier uit te weiden over rekeningen en schulden — die grooter waren dan men verwachten mocht — en de middels om die te dekken. Dan wierd de *Wet* vernieuwd, en zin en opstel van elk deel door het toestemmen der meerderheid, ten minste, gekeurd en bekrachtigd. Het bespreken van *Schild* en *leus* wierd verzet; wierd als lid voorgesteld en aanveerd: *E. H. Leo Van Dorpe.* Wierd tot penning- en boekenwaarder gekozen E. H. Josef Axters, tot schrijver Albrecht Rodenbach.

* *
*

Dit is de gestemde en voortaan geldende Wet.

Vlaggegilde.

onder bescherming van Sinte Luudgard, beschermheilige des Vlaamschen Kamps.

I. 1. De gilde bestaat uit vlaamsche *geestelijken* en *leeken.*
2. Om der omstandigheden wille, de leeken maken den *eed* uit en zij aleene mogen gekend zijn. Hoe min gekend hoe beter.
3. Heel de gilde wordt naar de *Male* gevraagd, maar de *meerderheid* vergaderd geldt male.

4. Wat de *male* stemt wordt *wet*. De male aanveerdt nieuwe leden, kiest *hoofdman*, *schrijver*, *penning-* en *boekenwaarder*.
5. In bijzondere gevallen worden de *Meesters* geraadpleegd.

II. Het *wit* der gilde is de Vlaamsche Kamp" voor Gode, Tale en Vaderland" onder het studentenvolk van het vlaamsche Land.

III. 1. Haar eigenlijk *middel* is het uitgeven van een *tijdschrift voor het vlaamsch studentenvolk*, genaamd „*De Vlaamsche Vlagge*".
2. De voorwaarden van drukken en uitgeven moeten geschreven en onderteekend zijn.
3. De Vlaamsche Vlagge, in 8°, verschijnt drie maals 's jaars:
(1°. (met Almanak) 64 bladzijden: binst het nieuwjaarverlof.
(2°. 32 bladzijden: met Paschen.
(3°. 32 „ met O. L. V. half Oogst.
4. Het *geld* (1. fr.) moet *op voorhand* betaald worden.
Achter het verschijnen van 1°, kost de inschrijving 0.50 fr.,
Achter het verschijnen van 2°. 0.25 fr.
Achter het verschijnen kost. 1°. 1 fr. 2° en 3°. elk 0.50 fr.
5. De *inhoud* bestaat uit schriften der gildeleden of van anderen. Doch *niets* en mag er in de Vl. Vlagge verschijnen dat niet gekeurd en zij door de *male*.
6. Daartoe worden jaarlijks ten minsten drie *malen* gehouden, eene binst elk verlof.
7. Alles moet *eigenaardig* gedrukt worden zoowel van vorm — ja spelling — als voor gedacht.
8. Schrijvers *onderteekenen* naar beliefte, doch de gilde begeert dat zij zooveel mogelijk onbekend blijven.
9. Alle *opmerkingen* wegens betalen, ontvangen en andere diergelijke moeten naar den uitgever worden gezonden.

IV. Dit is de *orde* der malen: (kiezingen). Verslag en rekening; inhoud en druk der volgende aflevering der Vl. Vlagge; aanveerden van nieuwe leden; wat er te doen staat met de handschriften van het gedrukte; voorstellen, enz.

V. Boekenbewaarder bewaart, bestempeld als „eigendom der Vlaggegilde":
1°. De boeken eigendom der gilde en ten gebruike der Leden.
2°. Alle uitgaven der Gilde.
3°. De archiven: artikels over de Vl. Vlagge, enz., enz.

VI. Bij het overlijden eens gildebroeders doet de gilde voor hem eene misse lezen.

In 't nieuwjaarsverlof 1876 op 30 Dec. werd er eene *Male* gehouden bij E. H. Amaat Vyncke, onderpastoor te Dudzeele, waar tegenwoordig waren: Zeger Malfait hoofdman, A. Rodenbach, schrijver, Julius De Vos, Firmin Verhelst en Am. Vyncke.

Deze laatste heeft er zijne samenspraak verteld met

E. H. A. Stroom, bestuurder van het groot Seminarie over Vl. Vlagge en Vl. Kamp. Spijtig dat we niet in bezit zijn dezer onderhandeling die ongetwijfeld heel belangrijk moet geweest zijn, bijzonderlijk door A. Vyncke verteld. Niet te verwonderen dus dat de Male het *ontslag* goedkeurde der E. E. H. H. Leo Van Dorpe Gustaf Van de Putte en Karel Fonteyne — die vluchtten voor de vlaag. E. H. A. Dierick had reeds de plaat gepoetst.

M. Delplace wordt als drukker van 't gilde behouden; en uit den nieuwen opstel voor het titelblad der Vl. Vlagge, zien we dat de versjes van G. Gezelle:

Met 't kruis in top
Zoo varen wij
Door 't wereldtij
Ten hoogen Hemel op.

wegvallen. Echter op voorstel van J. De Vos in de volgende vergadering zal er besloten worden ze weer onder het titelkruis der uitgaven te drukken.

Voortaan zullen de leden bij hun inkomen 3 fr betalen, en zullen de boeken, eigendom van 't gilde, waaronder „*Reynaart De Vos*" (9 jaargangen) naar Leuven gezonden worden en ten gebruike der leden zijn.

Zelfde Male aanveerdt als wapens het *blauw schild* als zinnebeeld des Vl. Kamps onder het studenvolk, met leus: „Vooruit!" Den eenen of den anderen keer zou er in de Vlagge uitleg gegeven worden over deze wapens.

* *
*

De laatste Male onder deze Vlaggemannen werd gehouden binst het groot verlof, 3 September 1877, bij Julius De Vos, schrijver te Brugge. Waren tegenwoordig Z. Malfait, E. H. Am. Vyncke, J. De Vos, F. Verhelst en A. Rodenbach.

E. H. Axters, op het punt bij de Jesuïten in te treden, ontvangt zijn ontslag en wordt *eerlid* benoemd.

Doch het bijzonderste dat in deze vergadering besproken wierd is het volgende:

Een vroeger voorstel bij brieve gedaan op 3 Oogst 1877, en dan op aandringen van J. De Vos tot eene volgende vergadering verschoven, werd op aanvraag van J. De Vos door A. Rodenbach gedaan, en het voorstel wordt *verworpen*. A. Rodenbach herdoet het met wijziging — *verworpen*. J. De Vos stelt voor:

„*Indien de E. H. Verriest alles wil op zich nemen: — opstel, schuld, boekerij — de gilde te ontbinden; indien de E. H. Verriest weigert, de zaken in eene toekomende vergadering te vereffenen.*" Dit wierd aanveerd met 3 stemmen tegen 2.

* * *

Bij briefkaarte gedagteekend: Kortrijk, 6 Sept. 1877 „aanveerdt" E. H. Hugo Verriest. 1)

* * *

Daar de „Vl. Vlagge" als eerste strijdorgaan der Westvl. studentenbeweging of Blauwvoeterij, het meest heeft bijgebracht om de oorgedachte in die beweging besloten, te verspreiden, hebben wij deze bijzonderheden willen mededeelen ten einde recht te laten weervaren aan wie recht toekomt.

Den brief met voorstel bezitten wij niet en bestaat wellicht niet meer; maar het voorstel zelf, of beter: het „*waarom—daarom*" van het voorstel ligt, ons dunkens, in een der brieven uitgedrukt die Albrecht richtte tot Pol de Mont, en waarin hij tevens zijn plan uiteen zette tot het stichten van den Bond, met als *gevolg* de inrichting van een tijdschrift, als orgaan des Bonds.

1) Papieren van A. R.

In die brieven vooral die wij verder mededeelen, komt Albrecht als een echte generaal vooruit die alvorens den slag aan te gaan, alles overwogen heeft en dan nog op alle punten den verrekijker zet. Zoo zal men ook begrijpen hoe het bedoelde voorstel hier noodzakelijk was tot het welgelukken van een grootsch en machtig plan, te grootsch misschien, eene levende schaakpartij waarin hij alle krachten zou vereenigen om ze dan op één en zelfde doel af te richten en den vijand *schaak* en *mat* te zetten.

Nu trok de Vl. Vlagge met Albrecht naar Leuven mede, en reeds in 't eerste nummer, 3e jaargang, schreef hij „*Ter Inleiding*" onder deknaam *C. Sneyssens*, het volgend artikel, waarin hij doel en plan te kennen gaf.

TER INLEIDING,

een beetje van alles wat, dat toch op het einde van het spel op het eene en hetzelfste uitkomt.

Goede lieden lezers, hier is de Vlaamsche Vlag weder herboren gelijk gij ziet, en gesteld en gezind, gij moogt het gelooven, gelijk een jongeling des morgens als het schoon weder is.

Onder de verschillige profetiën die, vertelt men mij, sommige mannen over ons en ons werk gedaan hebben — daar waren er zeer kluchtige — was deze, dat de Vlag allicht op hare einden zou loopen en binnen kort gedaan hebben met zekere menschen gedurig te kwellen en te verontrusten.

Doen en laten zeggen is dat het beste, is het niet?

Toch willen wij iets antwoorden.

Te weten, dat het den vijanden van onzen vlaamschen kamp — dewijl er in Westvlaanderen vijanden van onzen vlaamschen kamp zijn — weinig zou baten, kwame de Vlag te vallen, zoolang *dat* bleef, waaruit de Vlag schoot en groeide, te weten, het vlaamsch-zijn van het vlaamsch studentenvolk. Zoo lang *dat* niet uitgeroeid

is, zou de Vlag nog mogen vallen: leven is vruchtbaar, en iets anders kwame in de plaats dat misschien nog erger ware.

En dat vlaamsch-zijn te keere gaan — anderszins als in het duikertje — daar is geen peizen meer op.

„Een uitsteekberd slaat men af", zei ons eens een aardigaard, „schildering schrabt men af, of, nog beter, men schildert er boven, maar het vlaamsch-zijn van het studentenvolk en is nog berdelwerk noch schildering: het zit er in gelijk een stuk hunner ziele. En haal mij dat daar uit".

In der waarheid, deze wie de studentenkamp tegensteekt zullen er zich moeten in gedragen en van nood eene deugd maken.

Zoo dat de Vlag nog zoude mogen vallen.

Maar vallen zal zij niet.

Uit dat vlaamsch-zijn van het studentenvolk is ons werk geschoten en gegroeid, dat vlaamsch-zijn en ons werk zijn te samen opgekomen, te samen ontwikkeld, en leven hetzelfde leven: Nieuw leven gaat en komt gedurig van het eene naar het andere, en zoolang het eene leeft kan het andere niet sterven.

De studenten weten het.... en de „andere" weten het ook.

En daarom is het van den eenen kant dat al wie den studentenkamp niet herden kan op de Vlag vloekt.

En daarom is het van den anderen kant dat de *vlaamschgezinde* studenten, om dat ongelukkig woord te bezigen, zich van langs om talrijker rondom onze Vlag sluiten: zij zijn bijgekomen, niet alleen van West- en Oost-Vlaanderen, maar van Antwerpen en Brabant. — Aduatica komt achter, en zal van dezen keer niet meer moeten eerzelen. Groet der toegesnelde bende!

Dank voor de moedige knapen van alhier en aldaar die vrienden en maten hebben bijgeroepen, en wijds en zijds gewerfd hebben voor het leger der vlaamsche

jongelingschap. Eenige hebben er spot moeten vooren hooren, anderen hebben erger gevaren. Eere en dank aan hen!

Vele zijn bijgekomen en vele nog zullen bijkomen.

Want — die het niet ziet mag blind heeten — het vlaamsch-zijn zet voort van gesticht tot gesticht, gelijk de wind het vier door eenen mutsaard slaat.

Het vlaamsch-zijn zet voort en het studentenvolk wordt één̈s, ééns van gesticht tot gesticht, ééns van bisdom tot bisdom. De geschillen sterven uit van kollegie tot kollegie, of beter de studenten beginnen te verstaan dat zij ongelijk hadden hun zekere veedten uit kleengeestige wedijvering gesproten aan te trekken en worden broeders onder malkaar, van kollegie tot kollegie, broeders in den vlaamschen kampe. En West- en Oost-Vlaanderen hand in hand reiken de andere hand naar Antwerpen en Braband.

O veel blijft nog te doen. Vele moet omverre en vele moet opgebouwd.

Maar eens toch, eens wordt onze droom verwezentlijkt: de bond van het studentenvolk van heel het vlaamsche land ten vlaamsche kampe.

Ja, wij steken het niet weg, dat is onze droom, onze hope, onze wil, het doel van ons streven: eens willen wij de leerende jongelingschap van heel het vlaamsche land vereenigd zien, in éenen geest, eenen wil, éen streven, vereenigd ten vlaamsche kampe.

Bond van het studentenvolk ten vlaamsche kampe.

Een heele wereld ligt in die woorden besloten.

Die wereld willen wij u uiteendoen, leerende jeugd van Vlaanderen, Bond ten vlaamschen kampe, dat gedacht willen wij planten als ware het een boom, het doen groeien en bloeien, dat gij er de machtige takking van ziet en alles wat den boom maakt. Dat gedacht willen wij u op alle wijzen voorhouden, het u langs alle kanten doen beschouwen en onder allen

lichtstraal, met alles wat er aan vast is, met alles wat er uit volgt.

Dat is het werk onzer vlaamsche Vlag. Dat zult gij er in vinden in rijm en onrijm, in leer en verhandeling, in hekel en scherts, bijzonderlijk in lied en dicht: want lied en dicht is het eigen woord der jeugd.

Hier willen wij, om te beginnen, ons grondgedacht eens tot een zeker punt ontleden en ontwikkelen, ten einde den zin te bepalen en de eigene beteekenis die wij aan zekere veel gebruikte en bijgevolg volzinnige woorden hechten, opdat men des te beter al hetgeen wij in het toekomende zullen schrijven op plaats schikke onder het gegeven grond- en oorgedacht.

En vooreerst wat is *de Vlaamsche Kamp?*

Het dinkt mij, ik hoor de vraag in den mond van ievers eenen flanskilion: „Mais que voulez-vous donc vous aut' flamingants? Vous êtes d'étranges gens, *savez-vous*. Vous avez eu la Loi „Coremans", tantôt on vous en votera encore une pour vous contenter: que voulez-vous de plus? Chacun crie de son côté dans votre camp: vous ne vous entendez pas vous-mêmes. Comment voulez-vous que nous vous entendions?"

Zoo zegt de franskilion, met de *Etoile Belge* in zijnen zak en de *Chronique* in zijne hand. En dat is ongelukkiglijk maar al te waar. Honderden stemmen klinken al alle kanten door het vlaamsche land, en allen klinken verschillig: „Bij Breydel en De Coninck, en Marnix van sinte Aldegonde.... de kerels.... onze vrijgezinde vaders.... verkwezeling en centralisatie.... Rome en Parijs! — Van 't ongedierte der papen! — Van 't ongediert der geuzen! — Licht, licht, immer licht!.... Volksbeschaving.... Nationale schouwburg! — Geen rijker kroon als eigen schoon! — Zij zullen hem niet temmen! — Vlaamsche jeugd, wees uwer kloeke vaderen waardig en bevlijtig u in het aanleeren der spelling en Nederduitsche spraakkunstleer! — Werkers,

zonen der gemeentemannen, men bederft en misprijst u!" enz., enz., een charivari zonder einde of grond.

En men schreeuwt en men woelt elkeen al zijnen kant, en te midden het gewoel gaat de stem verloren van hier en daar eenen ouderen kamper die, den staat van zaken ziende, roept dat men achteruit gaat, dat men het eerste en het waarachtig wit uit het oog verliest, dat, indien de zaken alzoo voort gaan, allicht geen vlaamsche kamp meer zal bestaan.

Wat is dat echt wit? Wat wilden deze die den kamp begonnen? Wat wilden de vlaamsche kampers, toen zij, in het eerste, weinig in getal, maar kloek en eensgezind, onder het vaandel stapten dat Willems, en andere na hem, wiens namen ons gezegend zijn, hoog in wind deden wapperen?

Leest Willems, leest David, leest de gedichten der Belgische romantieke schaar van na 1830.

Die mannen zagen den erbarmelijken val van het vlaamsche land, hoe het, gelijk Westvlaanderens dichter dicht, „van zijn eigen zelven ontworden was en in de schande lag gestort". En beurtelings beschouwden zij het verleden en het tegenwoordige, en begonnen, hoe weinig kansen zij ook rondom hen mochten vinden, die hardnekkige worsteling, om hetgeen overbleef te redden, nog meer, hetgeen gevallen was weder op te bouwen, een volk te doen verrijzen, heel en gansch, in al de pracht zijner eigene deugden; het oude vlaamsche volk, eertijds de wereld rond bekend; het oude vlaamsche volk met moeite bekeerd, ja, maar, eens bekeerd, heldaftig zijn geloof en Rome getrouw; het oude vlaamsche volk, met zijne groote deugd, *zijne* deugd, zijne Trouwe, zoodanig *zijne* deugd, dat het aloud heldendicht waarin het zijn wezen herschapen en verheerlijkt heeft, niet anders is, als het prachtig Spel der onbevlekte, heldaftige, alles overheerschende Trouwe; het oude vlaamsche volk, met al zijne andere deugden,

zijne zedens, zijne eigenaardigheid, geheel zijn wezen, zijne taal en zijne kunst.

Dat was het reuzenwerk, dat de vlaamsche kamp ondernam na dat eeuwen reeds over Vlaanderens verbastering waren heengevlogen. Zij zagen dat het toch, alhoewel misvormd en onkennelijk geworden, nog leefde, en, hopende nog, en vol bewondering begonnen zij met Vlaanderens *Eire go brath* te zingen, dichtten dat het onsterfelijk was, en vielen aan het werk, ondanks den spotlach van den eenen kant, en van den anderen kant het helsch verwijt dat hen den volke trachtte hatelijk te maken. Zij kampten dapper hunnen kamp, en daar kwam een tijd dat zij hurrah mochten roepen en de voorspelling eens zegepraals begroeten.

Maar die voorspoed duurde niet lang.

Van den eenen kant hadden vele de kracht niet het groot gedacht des Vlaamschen kamps door te dragen; zoo wierd het hier en daar vernauwd en verleegd, en zoo vinden wij er, onder andere, nu zoovele voor wie de Vlaamsche kamp niet anders is, als de min of meer wettige voorliefde sommiger lieden voor het vlaamsch.

Van den anderen kant, en dat, dat is het groot kwaad, de Logiën, het ergste van alles wat wij Vrankrijks werk en invloed op ons moeten wijten, ziende hoe machtig de Vlaamsche kamp naar zijn doel streefde, welk een krachtig middel het mocht worden in de hand van die er in zou slagen er zich meester van te maken, en bijzonderlijk, hoe dat streven vlak hun werk moest dwarsboomen, namen een stout besluit; en zij de Logiën, fransch van oorsprong, fransch gelijk zij gaan en staan, wierden Vlaamsch, en het ordewoord ging van Logie tot Logie rond: *s'emparer du mouvement flamand.*

En zij lukten: in der waarheid, ja, zij lukten: die er aan twijfelt kijke eens rondom hem.

Wie kent de geschiedenis niet des Willemsfonds en

der *verkochte Zweep*? Men weet wat *het zal wel gaan* is. Onlangs hebben wij de feesten der Pacificatie gezien. Heel de Vlaamsche kunstbeweging is, om zoo te zeggen, in der geuzen handen. De Vlaamsche kamp is een schandelijk middel van Logiepropaganda geworden, en dat is het, die *s'emparer du mouvement flamand*, dat het Vlaamsch kamp verdeelde en in den staat bracht waar wij hier hooger van spreken.

Slechts hier en daar hoort men nog eene stem die spreekt gelijk de eerste kampers, en den Vlaamschen kampe zijnen eigen en waren en eenigst mogelijken zin geeft: den kamp om het gevallen Vlaamsche volk te doen verrijzen, *heel en gansch*, in al de pracht van zijn wezen, zijn geloof, zijnen aard, zijne deugden, zijne Taal, zijne Kunst.

— „O ja, de *mouvement flamand*, dat is zeer schoon en alleszins loffelijk, „zegt er iemand, „ik werke ook aan het verrijzen van het vlaamsche volk: ik heb 5 fr. gegeven in het Davidsfonds. Maar wat komt gij daar met uwe studenten uit? Is dat niet belachelijk? Dat de jongens nog eenige jaren wachten en ondertusschen nog wat met de knikkers spelen."

— Ha! het is belachelijk, en het studentenvolk mag niet mededoen?

Het studentenvolk mag, moet en zal mededoen.

„Slechts dan", zei over tijd een der uitstekendste mannen van het Vlaamsche kamp, „zal de Vlaamsche Beweging lukken, wanneer niet meer enkele en afgezonderde groepen met gevelde speer op het in te nemen bolwerk zullen losgaan, maar eene talrijke, gesloten, wel ingerichte en van allen kante met speren bezette falanx".

Waar is die falanx? Hoe talrijk zijn de Vlaamsche Kampers? Hoeveel rechtzinnige zijn er? Hoeveel willen er hetzelfde? Wij hebben daar zoo even getoond hoe

het met den Vlaamschen Kampe tegenwoordig gelegen is. Maar hoe zal het er komen? Van zelfs? Ei studentenvolk, *Gij zijt de Toekomst!* Laat ze maar zeggen en laat ze maar doen; zingt gelijk uwe broeders van Westvlaanderen 1):

„Hoera! 't Vlaamsch studentenvolk!
Laat ons zingen,
Wij Vlaandrens hope, Vlaandrens kracht.
Wij doen ons beste spijts het dwingen
En 't „wijze volk" dat met ons lacht.
Hoera! 't studentenvolk.

* * *

Wij zijn de toekomst: laat ze dan maar greten,
Of spuigen vier, of kroppen hunnen spijt:
Wij komen achter, willen Kerels heeten,
En hebben dorst naar Kamp en strijd.
Hoera, enz.

* * *

Broeders, vooruit, rondom de Vlaamsche vane,
Gilde bij Gilde en zingend, hand in hand,
Luider dan 't kraaien van den franschen hane:
„Voor Gode en Kerk en 't Vlaamsche Land!"
Hoera, enz.

Ja, gij zijt de Toekomst; eens zijt gij het publiek, het volk, nog meer, eens zijt gij dat deel van het volk dat het overige leidt en medevoert. En daarom, daarom moet gij Vlaamsch zijn.

Uw werk, uwe *plicht* is uwe Toekomst te bereiden.

---

1) Hetgene volgt is een uittreksel uit het „Studentenlied", deel makende van eene heele verzameling Studentenliedjes van Westvlaanderen, onder den titel van „Kerelsliederen" rondgegeven, en die ons gelukkiglijk in de handen is gevallen, te zamen met eenen heelen hoop oorkonden en bewijsstukken, waarmede wij desnoods de *valschheid* zouden kunnen bewijzen van alles wat men op de rekening der studenten van zekere gestichten verteld en rondgestrooid heeft.
(Vlagge.)

En diep in de ziel moet gij Vlaamsch zijn, Vlaamsch door en door: *anderszins wederstaat gij later den stroom niet.* Wij zien het dagelijks.

De wereld werkt als de rotsetende baren.

Maar zijt en blijft gij Vlaamsch, dan zien wij later die falanx die winnen moet.

Ten anderen, van nu af kunt gij reeds werken.

Van nu af werkt gij reeds, Vlaamsche jeugd, een groot deel onder u ten minsten. Ja, gij werkt, en van langs om meer zult gij werken.

Hoe?

De tijd is nog niet gekomen om *alles* te zeggen.

Een beetje te eenegare, maar wij willen er komen.

Binst het schooljaar, leert gij uw Vlaamsch, voor zooveel het u, ingezien menige beklagensweerdige, doch, wij bekennen het, noodzakelijke dingen, mogelijk blijft.

Tot dat u al dien kant volkomen recht wedervare, van alles gebruik te maken, niets te laten verloren gaan!

Wilt dit uit de oog niet verliezen! Wij zijn in den staat niet waar alle volkeren in zijn: elders zou men moeten geweld doen om zijne taal te ontleeren, hier moeten wij geweld doen om iets van onze ontleerde taal in ons te doen wedergroeien.

Men heeft ons onze taal gestolen.

Wie kan er vlaamsch in Vlaanderen.

Waar is de vlaming die, al draagt hij het machtig gedacht in zijn hoofd, al voert hij in den boezem „het zwellende tij des gevoels", in eigene taal het zal wedergeven en mededeelen?

Hoeveel zijn er niet die ja zulks onmogelijk wanen?

En deze die daar de schuld van zijn zeggen: „soit dit entre nous, les flamands sont passablement rustres".

Lafheid!

Neen, wij hebben geene taal, wij, — wij!

Wij kunnen zelfs de vlaamsche klanken en mede-

klinkers niet meer laten hooren: zij vernestelen in onzen franschgewonen mond.

Vergeet dat niet, vlaamsche jeugd, en werkt en studeert en leeft in de gestichten met dat gedacht gedurig voor de oogen.

Dat is reeds veel.

Nog ander werk kunt gij nu reeds verrichten:

Het vlaamsch liedjen is dood. Gij zijt het *zingende* volk: doe het vlaamsch liedjen herleven, gij kunt.

En de Gilden dan, de spelersgilden!

Versterkt de Gilden waar zij bestaan, sticht er nieuwe waar het mogelijk is, en roept zoo dikwijls mogelijk het goede volk van te lande naar uwe vaderlandsche vertooningen.

Over liedjes en gilden, ziet verder. 1)

En eindelijk, dat het vlaamsch gedacht en leven van langs om meer de leerende jeugd vereenige, van gesticht tot gesticht, van bisdom tot bisdom, dat de studenten eens allen te zamen om zoo te zeggen éénen bond uitmaken,

Men berekene waar die bond toe machtig ware.

En dat wij er naartoe gaan, ziet verder eenige bewijzen. 1)

In dien zin te werken, leerende jeugd van Vlaanderen! In dien zin werkt de Vlaamsche Vlag. Het studentenvolk van heel het vlaamsche land roepen wij bij: als wij zeggen *Vlaanderen* bedoelen wij geenszins West- en Oostvlaanderen alleen, maar gansch het Dietsche land; het eigenlijk Vlaanderen, Antwerpen, Braband en het tot nu toe achterblijvend Limburg.

Hoe zeer toch, wildet gij, zoude ons werk niet voortzetten: het verlof verspreidt het studentenvolk langs alle kanten. Men legt u ter school uit hoe men te

1) De artikels waarnaar A. R. hier verzendt, zijn mogelijks ook van hem of, ten minste, werden naar zijne gegevens opgesteld, te oordeelen naar den inhoud vergeleken met zijne nota's.

Rome de *legio* vormde: een zeker getal krijgers kozen elk hunnen maat, de gekozene nog eens elk den zijnen en zoo voorts. Zoo behoordet gij ook te werke te gaan, indien elke student slechts eenen nieuwen kamper bijbracht die op zijne beurt den zijnen zoude medebrengen, welke eene ontzaggelijke *legio* zouden wij allicht rondom onze vlaamsche vaan niet zien!

Doet het!

O ja, daar zullen er sommige hunne arms in de lucht smijten en eens leute hebben... of het gebaren.

Het spijt mij in het vlaamsch niet te kunnen zeggen: *rira bien qui rira le dernier.*

Later wijzen wij op ander werk nog.

Dat is iets nu van hetgeen wij u te zeggen hebben, vlaamsch studentenvolk, eenige algemeene gedachten, een blik door die wijde wemelende wereld, *onze wereld.* Die gedachten, of beter, dat gedacht, want alles wat wij komen te zeggen is toch één in den grond, rondom een en hetzelfde oorgedacht draaiend, dat gedacht zult gij in de Vlaamsche Vlag ontwikkeld vinden: daar spruit alles uit en draait alles rond wat wij schrijven, tot die vliegende verzekens toe die wij nu en dan tusschen leer en studie, verhandeling en „vlaamschgezindheid" gedicht werpen, als zijnde die ook — vlaamsche poezij — de uitdrukking van een deel onzer vlaamsche ziel.

C. SNEYSSENS, (A. R.)
„Lid van „Met Tijd en Vlijt."

Dit jaar hield Albrecht zich bijzonderlijk met de „Vl. Vlagge" bezig, en schreef *onder allerhande deknamen;* want steeds was hij er op uit, door dit middel, den vijand te verschalken, zooals hij het zelf getuigde in meer dan eene omstandigheid. Zoo is het moeilijk om met zekerheid de artikels aan te duiden die van hem zijn behalve, deze die in de Vlagge met den

deknaam „*Harold*" onderteekend zijn. Daarom drukken wij er slechts van over wat het vorig artikel volledigt en, wat den Vlaamschen Kamp aanbelangt.

OF ER LEVEN ZIT IN HET STUDENTENVOLK!

Het kiemt en bot en bloeit al alle kanten.
De Heer Joos van Sint Nikolaas geeft zijne liedjes uit.
In Westvlaanderen verschijnen studentenliedjes met muziek er bij.
En verder:

Deze zijn echte studentenliedjes. In die liedjes leeft de vlaamsche studentenwereld; dat deel bijzonderlijk dat in de Vlagge verhandeld wordt, de studentenkamp; de studentenkamp, met zijne blij- en droefheden, hope en wanhope, bewondering en vloek, minne en veete, blik in 't verleden, blik in de toekomst, roep tot de Broeders, roep tot den Bonde; de studentenkamp met zijne overal doorklinkende leuze: „Voor Gode en tale en Vaderland".

Verschillige dier liedjes zijn ten innigsten mogelijk met het begin des studentenkamps verbonden.

Het zijn de liedjes die men zingt in Westvlaanderen bij Gildefeesten en Studentenmaal.

Het zijn die liedjes die men in Westvlaanderen binst de verloven te lande somtijds van eene ure verre hoort, waneer — O nefas! o barbarie tudesque! — eene vrolijke bende studentenvolk al zingen langs de bane opkomt, de vlaamsche velden verheugt, en de boeren op het land zeggen doet: „Dat zijn algelijk kerels, die Studenten!"

De Heer de Mont geeft zijne „*Klimoprankskens*" uit.

De Heer Karel Van de Putte zijne „*Drie naamsveranderingen*".

En „*de Jonge Taalvrienden*" van Mechelen hunnen pralenden „*Dageraad*". Proficiat uit den grond ons herten, wapenbroeders van het Mechelsche.

Uw *Dageraad* is prachtig.

Wat en zal de *Dag* niet zijn?

De *Dag?*

Dat zal de Dag zijn, waneer alle die wenschen die men bij het lezen uwer dichten in uwe zielen voelt, waneer alle die wenschen eens zullen worden verwezenlijkt, waneer de kamp voor Gode en Tale en Vlaanderland, één kamp zal zijn, waneer Vlaanderen, ons zoete lieve Vlaanderen, zal aan het stijgen gaan, en wij allen, het jong volk, gij, gildevolk van Antwerpen en Braband, wij, gildevolk van Westvlaanderen, het gildevolk van Oostvlaanderen, en de schare van Sint Truiden met het gildevolk van Limburg, eens van wille en streven, in eenen *Bond* zullen staan, en te samen, in choor en harmonij, het lied van Vlaanderen zingen, dat het helme van aan het

Kerelsch Noordzeestrand tot aan den frankschen Rijn, en de gebeenten onzer vaderen onder de eeuwenoude zoden trillen doe. Dat zal de *Dag* zijn, enz.

* *
*

Ook voor de derde maal, herdichtte Albrecht „De Blauwvoet"; nu onder titel „*Het lied der Blauwvoeterie*" en volgens de nota: herdicht *om te akkoord te staan met het huidig slaan* SOMMIGER *piano's*; maar op het handschrift lezen wij: *bisschoppelijke piano's*, wat veel duidelijker zijne gedachte weergeeft als antwoord op de tegenwerking van hoogerhand.

Hoort een lied van vlaamsche zonen,
hoort het westvlaamsch Kerelslied,
die oude vrije noordertonen
uit den mond van 't jeugdig diet.

Herhaal.

Ei! wi siin dier Keerlen sonen,
singen 't in die oude tonen,
roepen naer elkaer: „Hou'see!
Vliegt die Blauwvoet — storm op zee!"

Vlaandren ja was aan 't *Bewegen*,
edoch dat *Bewegen* liep
wijd uiteen al duizend wegen,
en Westvlaanderen sliep — zeer diep.

Al met eens weêrklonken stemmen,
't waaide een Vlagge, 't leefde alhier,
en die poogden ons te temmen....
stortten olie op het vier.

En hier staan wij 't hoofd omhooge,
vuisten siddrend, kokend bloed,
vlamme in 't herte, vlamme in de ooge,
en ons name ons trillen doet.

Wikings naamden eerst onze Oudren,
Kerels, Klauwaards naderhand;
nooit en knelde een jok hun schoudren,
dwingers plette hun kolf in 't zand.

Kerelskamp en Gilde baarde
Nering, Burg, Gemeenebest,
't schoonste en grootste volk der aarde.
wijd geëerd in Oost en West.

Zulker vaadren zijn wij zonen,
sterk van lijve, sterk van ziel,
g'reed, als 't nood deed, eens te tonen
hoe gepast hun knotse viel.

Spijts al die ons temmen wilden,
ei, Studenten, rond de vaan!
In 't gelid, verboden Gilden,
en de Skalden voorenaan!

Hoog in wind de Klauwaardsvane,
't alverwinnend Kruis in top,
en, spijts gaais en franschen Hane,
met een blauwen Blauwvoet op.

Steekt den hoorn en zwaait de vanen!
Allen hier die Vlaandren mint!
Laat pedanten staan vermanen!
Slaat den Bardit in den wind!

Horkt! het lied uit Vlaandrens gouwen
antwoordt op het Kerelslied:
ziet alom de vane ontvouwen,
scharen 't vlaamsch Studentendiet.

't Kerelslied wekt Vlaandrens krachten:
't heir groeit aan, zijn hoop, zijn deugd!
Ziet, zij grijnzen reeds die lachten:
Vlaandrens Toekomst hoort der jeugd!

Volk met averechtsche plichten,
zonder u zal 't ook wel gaan.
Zucht nu wat, doch wilt u zwichten
nog in onzen weg te staan.

Gijnder daar die 't volk woudt paaien
met uw helden — landverraârs,
g'hebt bij God! gedaan met zaaien,
uitgekochte leugenaars!

Gij die ons hebt uitgezogen,
fransch gebroed alhier gemest,
g'hebt genoeg op ons gespogen!
Ziet: ons zweep! — en ginds uw nest!

Blonde Skalden, dicht ons koren,
zingt ze vooren weer in hand,
Vlaandren stijgt, herkwikt, herboren,
uit het oud Kerlingaland!

Dat lied — *den zelfden heeren pedanten opgedragen* — is niet alleenlijk een kortbondig programma der studentenbeweging, bevattend haar doel en oorbeeld, maar tevens verhaalt het de geschiedenis van onzen stam, vanaf de eerste tijden tot op den dag van heden, voortgezet door de Blauwvoeterij.

Of het lied nu echter beter t'akkoord stond met het slaan dier *bisschoppelijke* piano's, de vijanden der Blauwvoeterij zijn nooit rechtzinnig genoeg geweest om zulks te bekennen; maar dat het t'akkoord stond met hert- en zielegeerten der studenten uit alle gouwen, dat getuigt en bewijst Albrecht zelf in 't zelfde nummer der Vl. Vlagge, in een artikel: *Brieven en zenden*:

— „Van alle kanten van het Vlaamsche Land komt het studentenvolk rondom de „*Vlagge*" scharen.

Van alle kanten van het Vlaamsche Land klinkt ons vaderlandsche wederkreet tegen. Wij hebben het reeds gezeid: „*Wij gaan zeere tot den Bond.*"

En tot bewijs laat hij „uittreksels" volgen van eenige der talrijke brieven die bij hem toegekomen zijn. Zelfs aan de Broeders van Sint-Nikolaas antwoordde hij met het volgende gedicht:

ANTWOORDE AAN DE BROEDERS VAN SINTE-NIKOLAAS.

Spijts lafheid, onverschilligheid,
spijts ontrouw en kwaadwilligheid,
spijts vijand en spijts dwingeland,
nog vaster staat de „Vlag" geplant!
Spijts alles wat rondom ons valt
het noodvier laait, de noodkreet schalt
en roept ter vlaamsche kampenrij
de „Jonge Blauwe Kerels" bij.
Zij komen ook, en rond de vaan
groeit steeds het jeugdig leger aan! —
Men spot niet meer, maar — kleene ramp! —
bekent en schikt den wederkamp,
verbiedt, ontraadt en dreigt en paait
en twijfel, angst en tweedracht zaait.
Zij willen 't zoo: het weze strijd!
De wederkamp baart moed en vlijt

en strijdend staan wij rond de vaan,
doen krijgsbazuin en trommel slaan
en zenden 't kamplied door de lucht
u roepend boven 't krijgsgerucht:
Ei, broeders van Oost-Vlaanderen,
eerst slaan wij toch in spaanderen
de laatste knotse en goedendag
eer dat wij geven op den slag!
Doch sterker staat ons heir dan ooit.
Gij,.... zwicht u, wen men vreeze strooit
wen „Isegrim of Leliaard"
ontijdig 's vijands zege maart:
gij kent ons: 't weze in zege of rouw
onz' leuze, 't oude „Houw en Trouw"!
„Hou zee"! gelijk wij houden zee!
en, — vliegt de Blauwvoet! storm op zee!...

Andere Werken van A. R. in de Vl. Vlagge verschenen:

ALBRECHT RODENBACH. 1)

Al de lezers van de Vlagge weten wat in studententaal, een „devoir" is. — Dat is een werk dat de professor, gewoonlijk den namiddag op het einde der lessen, geeft aan zijne leerlingen. 's Avonds moeten zij dat werk maken om het 's anderdags naar de klasse te dragen en te behandigen aan den professor die het leest en beoordeelt.

De Vlagge drukt hier het begin van twee „devoirs", of schoolwerken, eenen avond geschreven, door Albrecht Rodenbach, als hij nog in het collegie t'huis lag.

Het zal iedereen aangenaam zijn te kunnen zien hoe de student schreef, die later in zulken korten tijd, zoo vermaard wierd.

Wij drukken dan.

HET LEVEN UIT DE DOOD.

Het leven uit de dood: eene der groote wetten; wet van stoffelijk en onstoffelijk.

1) De Vl. Vlagge. 7 jaargang. 2 aflevering.

Het zaad valt in de veie gesneden vore, en rollende komt de rolle over 't veld, en rolt de voren toe en begraaft het zaad.

En krachten des hemels en krachten der aarde werken, heimelijk, verborgen en onbegrepen; het zaadje bederft in den vochtigen grond en sterft en ontbindt. Het zaad en bestaat niet meer.

Maar zie, op zekeren morgen, van uit den bedauwden grond priemt er een scheutje en drinkt de verkwikkende lucht en den lavenden dauw, en rijst en rijst en groeit....

En over de velden zweeft de zingende lente, en 't planteken staat daar, hooger en kloeker, en bloeit belovende vruchten en voortzettende zaad: Leven uit de dood.

*
* *

't Is de ure dat de landsman zijn werk staakt, en verzuchtende van genoegen en tevredenheid rondom hem het bebouwde land aanschouwt, terwijl hij met de mauwe zijn eerlijk zweet afvaagt, en horkt naar 't zilveren kloksken wiens geschel de wind hem bringt van uit de verte.

In 't verre westen zweeft de edele zonne te midden haren glanzenden stoet, in 't bloedig gouden gewaad, en verlaat, langzaam wijkend, de wijde velden des hemels.

Want ginter uit het oosten rijst, ontzaggelijk grootsch met armen wijd als de kimme en eenen mantel zoo breed en zoo zwart, de sombere reuze, — de Nacht.

o Zij schiet nog wel hare laatste brandende schichten af, de edele vorstinne, maar moede is haar arm en flauwer en flauwer komen de schichten gevlogen en dweerschen den somberen mantel niet van den reuze die stijgt, langzaam maar onwederstaanbaar, in den wijden zwijgenden hemel.

Zij, zij vliedt en zwemt weg, grootsch en statig in hare nederlage.

Maar nader en nader komt de stijgende reuze op, en de schuchtere roode maagden verdwijnen uit vreeze voor hem, en machteloos en verlaten, bezwijmt die edele vorstinne, verbleekt, en zijgt neder... en sterft.

En somber en zwijgend, zonder kreet of geluid, spreidt de zegevierende reus wijd en verre zijnen mantel over hemel en eerde die slaapt ende rust. En hij zelve slaapt, uitgestrekt en onmeetbaar groot te midden de koele duisternisse....

Maar zie, daar striemt een blanke vlag in het oosten, en ontwakend van op de hoogte kraait de wakkere haan den reuze toe: „Gij reuze, wacht uw zelven".

En duizelig beziet de ontwekkende vorst het oosten die opklaart en den blozenden weêrschijn der dagende scharen: daar zijn ze, daar stijgen ze, prachtig in 't goudene kleed met bloedrooden glans, en komen op zonder vreeze nu.

't Is de reuze die vreest nu, hij wijkt en hij wijkt, hoe langer hoe zeerder.... Ei, daar schieten de brandende schichten en doorsprietelen den somberen mantel die vlottend verdwijnt.

Hoezee, het veld is gewonnen, het oosten staat in lichten laai, en te midden de vlammen rijdt de zegevierende vorstinne door 't juichende heer. Alles ontwaakt en juicht toe, de vogels zingen, het veld brandt geurigen wierook, de boomen fluisteren: „Welkom". En grootsch en prachtig, en minzaam lachend komt de vorstinne toe, koninginne van den dag, gegroet en bezongen, herlevend en overwinnend.

Leven uit de dood.

HET GEDACHT.

Het Gedacht, dat gedacht is oneindig. Hoe meer men het bepeist en bedenkt hoe wijder de ruimten

worden, en men wordt dien arend te gelijken waarvan de Dichter spreekt, die, door den storm tot boven de wolken gevoerd, waar de lucht schaars wordt, vergeefs de kletterende wieken slaat die geen lucht meer en vangen in die wijde eindelooze ruimten.

o Ten anderen onder alle gedacht ligt het oneindige, en, bepeist wat gij wilt zoodra het peilend gedacht door het bovenste gerocht is, daar vindt het den afgrond die wanhopen doet, en verstaat hoe dat stoute denkers zot wierden.

* * *

Machtig is het menschelijk gedacht, het rusteloos scheppend gedacht,

Hoe kunnen zij de ziele roeren, die reuzen die van tijd tot tijd op de wereld kwamen, en hun reuzengedacht, zoo schrikkelijk wijd, met hunnen machtigen klauw, 't zij op het papier sloegen, 't zij op het doek, 't zij in den gemartelden steen of in het gepijnigde marmer.

o Bij hunne gevrochten zwelt de ziele lijk de zee en wordt onstuimig: want zij schiet uit de vergetelheid, haren gewonen staat, en vermoedt eeuwigheid en oneindigheid, onmeetbare afgronden.

't Is lijk een weerlicht in den nacht, als eene vluchtige klaarte al met eens land en stede en bewolkte lucht in de duisternisse rijzen doet, grootsch en reuzachtig.

MOSES OP DEN NIJL. 1)

't Was in den vroegen morgen. De zonne stond op in bloedrooden gloed, en rees in de zuiver blauwe lucht, en kleurde de toppen der pronknaalden rood, en de

1) Schoolwerk: naderhand in verzen vertolkt „Moses Verlost" in *Eerste Gedichten* overgenomen. (Vl. Vlagge 1878, 4 j. 1 afl.)

zware schuins rijzende paleizen van Thebe met hunne platte daken en uitspringenden bovenrand, en de grijnzende beelden die grootsch en statig in lange reien stonden voor den ingang der heilige tempels.

En eene blanke schare daalde den marmeren trap af, verlatende het paleis van den Farao: schoone bruine maagden van Egyptenland met glanzenden zwarten blik, en gouden ringen in de ooren en rond de arms, in 't lichte wit gewaad, nauw in de lenden, maar vlottende alonder, en met blanke huiven aan met gouden band, boven de zwart blinkende lokken waar de morgenwind door speelde.

Vlijtig en zwierig kwamen zij af en klapten en loechen vrolijk, al huiveren van den frisschen wind, en daalden Nijlewaarts af tusschen de hooge ruischende palmen.

Diep en breed daar vloeide de heilige stroom, blauw lijk de onpeilbare lucht, maar vierig rood en glanzend al den kant van het oosten. Boven den sluier van lichten doorschijnenden smoor die rond de groene eilandekens lag, dreef, de vlerken wijd open, de heilige vogel, de blauwe Ibis. En ginder in de verte, boven het platte land waar men slechts hier end daar eenen palmboom zag rijzen, staken lijk drie vier bergtoppen uit, door de zonne verlicht, de graven der koningen, de pyramijden.

En de blanke maagden stonden op den boord van 't blauwe water en keken naar de zilveren visschen die smakten hier end daar, en de benevelde groene eilandekes, en de vliegende Ibis, en de blauwe lucht en de edele zonne die rees, zoo rood en zoo glanzend, beeld van den machtigen Farao.

„Maar zie," zei er eene, en wees naar den glanzenden stroom, „daar drijft zoo'n kleen schuitje, en danst op het wiegende water. Wat mag dat zijn?"

En allen kwamen rond haar geschaard, en keken waar zij wees, en herhaalden verwonderd: „wat mag dat zijn?"

En nader en nader kwam 't schuitje gedreven op 't wiegende water, en de maagden vervolgden het, vol kommer of het niet haperen zou aan den boord der groene eilandekens.

Maar deze die 't eerst had gezien, zei: „Toe, wie haalt mij dat schuitje; 'k moet 't hebben. In 't water, gij, Iras, en breng mij dat."

En eene der maagden zei vrolijk en eerbiedig: „zoo 't u belieft, dochter van Farao, dochter der stralende zon."

En 't blanke kleed viel op den groenen oever, en 't water plonsde en rimpelde wijd, en daar zwom met vlottende haren de bruine maagd van Egyptenland, en sloeg op mate het water in baren en dreef naar het vlottende schuitje.

En zie, daar kwam zij weder, en 't schuite danste voor, en 't naasde en 't naasde.... en: „zoo helpe mij Isis!" riep de dochter van Farao, „'t ligt een kindje in!" en zij danste van blijdschap en klakte hare handen, en allen klakten in hunne handen en herhaalden: „In der waarheid, ja 't is een kindje!"

En daar lag het schuitje op den groenen boord van den Nijl, en de hijgende zwemster knielde, en grimlachte vrolijk en eerbiedig, en wierp hare lekende haarlokken achterwaarts, en wees zwijgende naar het slapende kindje in den natten korf. Met eenen blijden kreet sprong de koninklijke maagd naar het kindje dat ontwiek en jammerlijk schreide, maar zij nam het op en wiegde en douwde het, al dansen van vreugde, en kuste het, en sprak het zoete woorden toe, en dat het niet schreien zou.

„Ik wil het voor mij," zei de dochter van den Farao; „en ik wil het voeden en hem moeder zijn; men zoeke eene voedster; komt!" zei zij, en zingende, en huppelende ging zij voren, en de andere huppelden rond haar, en loechen en speelden met het lieve kindeken dat lag te schreien in het blanke gewaad der vorstinne.

„Maar hoor," zei er eene zuitjes tegen hare gezellinne, en wees met schrik naar den vliegenden Ibis, „de heilige vogel schreide zoo naar". — „Zoo helpe ons Isis en Osiris!" zei de andere, en keere het kwade teeken!"

En beiden liepen; en vervoegden de blanke schare die vrolijk en zingend den marmeren trap opklom.

HAROLD.

A PROPOS VAN CICERO. 1)

UITTREK.

Weet gij nog van den tijd, dat men zulke schoone Virgiliaansche verzen knoeide — gramina læta, mirabile dictu, mirabile visu! — dat men latijn sprak, dat men statige latijnsche redevoeringen miek, in den mond gesteld der helden, met bloemen van Rhetorika doorzaaid en doorweven, en waarin men zei na behoorlijke inleiding ofte exordium:

„Bonjour, et je le prouve;"

dat men wonderlijke heldendichten miek, en dythyramben, en bijzonderlijk herderkouts — och Heere! — waarin zij kwamen opgestreken met hunne lintjes en strekjes, en fluitjes en schalmeitjes, die lieve boerkens en boerinnekens van den ouden tijd, met hunne schoone zeemzoete namen — och Heere! — en dat men dat al afgaf, zonder dat er iemand in slape viel: (que les temps sont changés!); die goede oude tijd!

1) Vl. Vlagge. 4 j. 1878. 2 afl.

Och helden der oudheid, haddet gij kunnen zien, hoe men u verbeeldde en spreken en werken deed!

Ik zie ze nog voor mij, met hunne zoogezeide klassieke gedaante en hunnen klassieken gang, en hun klassiek aanzicht.... die helden en die veldoversten en die sprekers en muurbrekers van senators. Och! hoe kluchtig waren zij, te beginnen met de Grieken van den Télémaque tot de Romeinsche keizers van onze Historie.

Maar geen een en was er kluchtiger dan Cicero.

Ik wilde hem eens verbeelden lijk hij dan vóór mij stond, maar teekenen en ware niet genoeg, de gansche „posteure” zou er moeten zijn, en zij zou daarenboven nog moeten leven, om te kunnen spreken en declameeren — of uitgalmen — lijk ik het hem zag doen in mijn gedacht.

O! ik hebbe geluisterd den eersten keer dat ik zulke dingen hoorde zeggen van de oude, en onder andere van Cicero, dat het nogtans, als men alles inging, menschen moesten zijn geweest; en ik heb opgeschreven en geluisterd en nog geluisterd; en boeken wiens naam ik in de lessen hoorde, te rade gegaan; en daar staan de lessen geboekt, tant bien que mal, in slecht fransch, met hier end daar vlaamsch, slecht geschreven, enz.; maar 't bijzonderste zit in den kop, en zit er wel, en zal er blijven, ondanks het woelen van 't rusteloos gedacht, tot ten naasten jare, als wij alles zullen in orde brengen, in de gerustheid van ons stil kwartier. O ja, het staat geboekt, met zooveel andere schoone dingen, geschiedenissen, kunste, muziek, schilderkunst, beeldhouw, van alles in een woord, voor verstand en herte, deugdelijke dingen voor later. 1)

1) Aanteekeningen en studies hier bedoeld konden in dit werk niet opge nomen worden maar zullen zoo gauw mogelijk in druk verschijnen.

O ja, Cicero was een mensch, Cæsar was een mensch, en Scipio, en Fabius en al de andere. En 't Forum was dat klassieke apenspel niet, maar de krater van Roma's vierberg, de woelige Male waar de scharen raasden en somtijds de zweerden al met eens van onder de toga vlogen en het bloed stroomde. En Rome en was die plaatse niet, gelegen 'k en wete niet waar, maar toch in de wereld niet, waar eenige marionetten met toga of stola, Nero, Burrhus, Germanicus, Numa, Agrippine, geheeten, juist hetzelfde spel speelden, maar in rijke statige taal en met klassieke gebaren, als Polichinelle en Arlequin en Colombine en Pierrot doen, met poppengoed gekleed en in hunne tale „sui generis". Neen! maar de gordijne is geschoven van voor onze oogen, lijk de voorhang die opgaat in den schouwburg bij 't spelen van 't tooverend orkest, en wij hebben Rome gezien, in zijne schrikkelijke waarheid, ten minsten een deel, een klein deel; met afgrijzen vermoedende wat er daar nog plaatse greep bachten de schermen, en wat er ginter gespeeld wierd in die donkere holen van straten, in den somberen doolhof dier tuguria en tabernæ.

O ja, in der waarheid, 't is een drama, schrikkelijker dan deze die later gespeeld wierden, dan deze die speelden van ons onthoud nog.

't Is een drama, en Shakespeare heeft het herschapen en doen herleven op zijn woelig en levendig tooneel.

Zie.

Daar zijn de mannen vergaard die tegen den dwingeland samenzweren, in de nacht, in de enge Romeinsche kamer, bij 't roode spookachtig licht; o bezie hunne wezens; die lange magere Cassius, met den haat in zijne zwarte oogen; Brutus met zijn groot gedacht en zijne vrije ziele; Casca slecht gezind, en al die andere. Hoort ze spreken en zegt: zijn 't menschen of niet,

en is 't een spel of is 't gemeend? — O! de dolken zullen het zeggen. Zij spreken van Cicero....

HAROLD.

KUNST. 1)

SOORTEN EN ONDERSOORTEN IN DE DICHTKUNST.

Deze onzer lezers die van mijne oudde zijn of daaromtrent — ik behoore tot het *bataillon sacré des âmes de vingt ans* — moeten, onder andere gedenkenissen hunner kinderjaren, deze onthouden hebben van de letterkasse waarmede men ons leerde spellen, ten tijde dat *ae*, *ue* en *y* zaliger bezig waren met bezwijken onder de overmacht van *aa*, *uu* en *ij*. De letterkasse was eene soorte van *triptique;* de zijdeuren waren kaskens met plankskens in met letters op, die juiste pasten in een zeker getal *coulissen* waaruit het middenpanneel bestond. (Ik hebbe er twee fransche woorden moeten inslaan, maar elkendeen weet nu toch wat eene letterkasse is, en dat vertroost mij.) Nu, verbeeldt u vier groote kamers, elke kamer in drie mindere verdeeld, en in elkeene dier verdeelingen een zeker getal letterkassen, verschillig onder elkander en elk met eene bijzondere soorte van letterteekens; heet deze vier kamers: *poésie lyrique*, *poésie épique*, *poésie dramatique* en *poésie didactique;* de verdeelingen elker kamer: *genre simple*, *genre tempéré* en *genre sublime;* en de verschillige letterkassen met verschillige soorten van letterteekens: *ode*, *dithyrambe*, *pæan*, *élégie*, *romance*, *chanson*, *poème épique*, *poème héroïcomique*, *tragédie*, *comédie*, *comédie bourgeoise*, enz. enz. — zie Nyssen en Cie — en gij hebt het schoonste en treffendste beeld mogelijk van hetgene Letterkunde en Letterkunste is

1) (*Vl. Vlagge.* 1878 4 j. 3 afl).

volgens de *Poëtiques* en *Essais de Poëtique* die Vrankrijk ons jonde, en die hier nu nog als evangelie gelden waneer men ze reeds lang uitgelachen en vergeten heeft in het land van hunnen oorsprong.

— Belet wel, als het u belieft, ik spreke hier tegen *deze Poëtiques* en *Essais de Poëtique* in *concreto,* geenszins tegen het zeer groot, zeer schoon, zeer eerbiedweerdig, en ook zeer noodzakelijk werk der wijsgeerte op de letterkunde en op de kunst in het algemeene, in æsthetiek, kritiek en pædagogiek. —

Wij moeten er toch bijvoegen om de waarheid te zeggen en niet te liegen, dat men hier end daar reeds verre afgekomen is. Ja, het zal meermaals gebeuren dat aanhangers van het oude stelsel u in samensprake of redetwist menig dingen zullen toestaan; zoo zal men zeggen, b. v., sprekende van het oude stelsel: „Och ja men leert dat wel, maar men moet den jongens toch iets leeren van *préceptes*wege, andere redens nog daargelaten. Ik geloove toch in den grond dat die verdeeling te verre gaat. *Les divisions de la poésie doivent être plus simples, et, quant à moi, je crois qu'on peut, sans trop de* romantisme, *diviser la poésie en trois genres — poésie lyrique, épique, dramatique, — sous lesquels viennent se ranger ensuite un certain nombre d'espèces de poésies, dont quelques unes appartiennent peut-être rigoureusement soit au style simple, soit au style élevé, mais dont la plupart peuvent être conçues dans l'un ou dans l'autre style*".

Dat heet toegeven. Doch men geve toe zooveel men wil, wat geeft dat? Het stelsel is valsch in zijn eigen, en, hoe men het ook wijzige, heel dat gebouw, regels en ordeneringen, steunt op slechte gronden.

Voor wat den vorm dier regels en stelsels betreft, hij heeft eene kluchtige eigenschap, te weten deze, dat men er altijd ja of neen kan op zeggen: hij en is niet duidelijk, nooit en zet hij zijnen zin naakt en

vatbaar voor het verstand. Dit ware hem ten anderen dikwijls onmogelijk, om reden der tegenstrijdigheden en onwezenlijkheden die hij te duiken heeft. Van daar menige twijfel in de zoekende geesten en menige verlorene en onnuttige redetwist zonder einde noch uitkomst. Al en hadde men dezen stelsels maar dit te verwijten, het ware van zelfs reeds genoeg om ze te moeten doemen.

Zoo moet men den zin der *préceptes* zeer dikwijls gaan zoeken in de wijze waarop men ze toepast en in het werk stelt. Nu, indien men alzoo dat stelsel van verdeeling der poësis in zijn gebruiken en toepassen nagaat, zal men *gemeenlijk* ondervinden dat zijn innige zin verstaan wordt als volgt: niet dat men door die drie namen drie verschillige uitingen, drie veropenbaringen verstaat van dat vreemd en moeilijk vatbaar dingen dat men poësis heet; maar dat alle dichterlijk gewrocht tot eene van die drie soorten moet behooren, waarvan de eerste de stukken bevat die gevoelens uitdrukken, de tweede, deze die verhalen of beschrijven, de derde, deze waar de dichter andere wezens onder elkander rechtstreeks spreken en handelen doet.

Dat er gedichten van elkeene dezer soorten bestaan en hoeft niet gezegd. Maar dat en belet niet dat die verdeeling en dat stelsel valsch is.

Het is valsch omdat het het samenleven en inloopen dezer zoogezegde dichtsoorten vergeet en geheel en gansch van kante laat: alzoo scheidt het de bepaling der poësis in het ontwikkelend verstand, belet het den innigen band te zien, b. v., van lyrism en dichterlijk verhaal of beschrijving, in andere woorden, van gevoel en schepping in het dichten; en daardoor is het de schuld dat het jong verstand, verre van naar recht en reden in zijn roeken en zoeken geholpen te worden, in de zedelijke onmogelijkheid gesteld wordt een ge-

dacht te vormen van hetgene een groot deel van het onderwerp zijner studien uitmaakt, de poësis.

Men zal misschien zeggen: „Maar hoe wilt gij dat men in de middelste scholen, b. v., waar reeds tamelijk van poësis sprake is, uitkome met zulke *abstracte* — „afgetrokkene!" — begrippen? „O, ik en zal niet loochenen dat het moeilijk is; en de take des professors hebbe ik steeds geëerbiedigd, o. a. als eene der moeilijkste waartoe een mensch zich begeven kan. Maar in allen gevalle en mag men toch nooit die dingen, hoe moeilijk ook, door andere vervangen die eenvoudig zijn op de wijze van den sabelkap waarmede Alxander zoo gemakkelijk den knoop losmiek; stelsels *a priori;* vormen op reeds gebakken koeken gedowen tot grooter schade en schande der koeken; regels, eenvoudig, ja maar valsch, en soms een heel leven lang valschheid barende en ontwikkelende in de verstanden waarin men ze gevestigd heeft.

Voor wat nu het samenleven en ineenloopen betreft van hetgene men de dichtsoorten heet, laat ons vooreerst naar de zoogenaamde *poésie lyrique* gaan. Hare eigenschap is het uitdrukken des gevoels. Welnu, gewoonlijk heeft het gevoelen waaruit het gedicht ontstaat, zijn voorwerp, dat hem gedurig bezig houdt en rond hem speelt, somtijds met andere voorwerpen in betrek, en alzoo soms gansche handelingen en tafereelen barend. Ten anderen, beschouwing is de gewoonlijke natuurlijke bronne van lyrism en begeestering. En alzoo komt het dat de dichter natuurlijker wijze zeer dikwijls te midden het uitdrukken des gevoels, al met eens aan het beschrijven of aan het vertellen gaat. Ja, sommige lyrische gedichten en zijn niets anders dan een driftige beschrijving: b.v. het lied waarmede het derde bedrijf van Schillers *Räuber* begint: Schön wie Engel voll Wallhallas Wonne. Ten anderen, de dichter heeft een tale op zijn eigen, die hare twee bijzonderste eigen-

schappen, de eene aan het toonwezen, en de andere, in eenen zekeren zin, aan het plastiekwezen ontleent: welluidendheid *en beeld*.... *Ut pictura poësis*. Welnu, door die algemeene eigenschap harer tale, bevat de poësis altijd en overal in alle hare uitingen een deel dat eigenlijk dezer poësis behoort die bijzonderlijk uit de verbeelding ontstaat, te weten, de verhalende of beschrijvende, de *scheppende* poësis. Schepping dus in de uitdrukking des gevoels.

Van eenen anderen kant moeten wij ook zeggen: werkzaamheid des gevoels in alle scheppende poësis. Het verstand kan ook beschrijven en verhalen: de *concrete* bepaling is een beschrijving; de concrete beschrijving eener vrije werkzaamheid, een verhaal. Hetgene maakt dat eene beschrijving, een verhaal, dichtwerken zijn, 't is dat zij uit het samenwerken ontstaan van des menschen dichtende krachten: verbeelding *en gevoel*. Zoo werkt het gevoel bij alle dichterlijke beschrijving. Het kleurt ze, beschingt ze gelijk de zonne het landschap, doet ze treffender leven voor onze oogen, helpt den dichter deze diepe blikken door de wezens en de daden werpen, bij dewelke hij soms beter, vollediger, verstaat, door eene soorte van begeesterd raden, dan de redeneerende denker. Zoo trilt, bijv., het lyrism onder de beschrijving waneer Leconte-Delisle dicht, sprekende van zijnen gier op de naakte rotsen gezeten in het dumsteren van den nacht:

> Lui, comme un spectre, seul au front du pic altier,
> baigné d'une lueur qui saigne sur la neige,
> il attend cette mer sinistre qui l'assiége.

Een nog schooner voorbeeld van lyrism in het beschrijven, is het stuk van Musset in eene zijner *Nuits*:

> Lorsque le pélican lassé d'un long voyage, enz.

Doch, buiten dit lyrism dat in het fransch *le lyrisme implicite* zoude kunnen heeten, hoe dikwijls en gebeurt

het niet dat het lyrism, naar hetgene wij hierboven zegden, natuurlijker wijze uit de beschouwing geboren, al met eens losbreekt, zoo dat het, in zijnen eigenlijken vorm, verhaal of beschrijving onderbreekt. Dat is zoodanig waar en natuurlijk en gewoon bij de groote meesters, dat de *zoogezegde* klassieken het meermaals nagevolgd, het is te zeggen, naar hunne gewoonte, geparodieerd hebben. Ziet als voorbeeld Boileau's *Passage du Rhin.* Een dichter in wiens verhalen alle stappe het lyrism doorbreekt, is Musset. Dat bewijst o. a., zijn ongelukkig meesterstuk:

Dors-tu content, Voltaire, et ton hideux sourire, enz.
O la fleur de l'Eden, pourquoi l'as tu fanée? enz.

Zoo gaat het ook in Ledegancks *Burgslot van Somerghem,* in zijne *Zinnelooze*, enz. en zoo zal, meene ik, in Lodewijk De Konincks *Meuschdom Verlost*, de *zang der Dood* uit de beschrijving van den Golgotha spruiten. Zoo ook nog in eene menigte musiekstukken met of zonder woorden ontstaat de eigenlijke zang uit een beschrijvend recitatief. Ik wete er één waar beide versmelten.

Het drama onderscheidt van zelfs zijn bijzondere vorm. Doch, dezen vorm daargelaten, hier slaat het ineenloopen der dichtsoorten nog meest van al in de oogen. Trouwens alle stappe vooreerst gaan de personen van het spel aan het beschrijven of aan het vertellen.

Ce que l'œil ne peut voir, qu'un récit nous l'expose, vertaalde Boileau uit Horatius. En sommige dramatische dichters hebben daar zelfs een schromelijk misbruik van gemaakt, o. a., onze Vondel. Elkendeen kent het — overigens zeer ontijdig — verhaal van Théramène, en hoe Cinna op het tooneel komt vertellen hoe hij den blauwvoet gespeeld heeft tegen keizer Augustus. Zoo ook in het komische: b. v. Launce's verhaal van de perten die zijn hond gespeeld heeft, in Shakespeare's *Two gentlemen of Verona*, en het allerkluchtigste ver-

haal der gevaartenissen van don César de Bazan in *Ruy-Blas* enz. — Voor wat het lyrism in het drama betreft, men zal misschien zeggen: de menigvuldige chooren in het klassieke treurspel en de menigvuldige liedjes en liederen in het romantisch drama en maken eigenlijk geen deel van het spel en zijn lyrischė stukken op hun eigen. Dat is goed, maar is het dan geen lyrism in den mond der handelende personen, elken keer dat de drift die hen in beweging zet, op elkander stuwt, en de handeling tot drama schept, tot eenen zekeren graad van hevigheid stijgt? Is het geen lyrism waneer Prometheus van op zijne rotse aan het huilen gaat:

Ω δῖος αιθηρ και ταχυπτεροι πνοαι, enz.

en waneer koning Lear te midden den storm schreeuwt terwijl het regent en waait en dondert:

Blow, wind, and crack your cheeks! enz.

Alles loopt dus ineen in de poësis gelijk in de bonte nature, en dat moet men, wilt men volgens de waarheid denken en spreken, in het gedacht hebben en *uitdrukken*, waneer men de poësis verdeelt om ze te bestuderen. Overigens mij dunkt dat die verdeeling in lyrism, beschrijvende of verhalende poësis, en spel, zelfs met dat gedacht van ineenloopen in den geest nog niet heel en gansch juist en is. Trouwens, die drie deelen en zijn niet evenboortig: het deel dramatische poësis komt van eene verdeeling op een ander standpunt gedaan dan dit waarop men staat waneer men in de poësis lyrism en schepping onderscheidt. Schepping en uitdrukking des gevoels, gezamenlijke werkzaamheid van verbeelding en gevoelen, dat is eigenlijk heel de poësis, drama en alles erin begrepen. De historische ontwikkeling der poësis heeft dan, natuurlijker wijze, of soms kunstmatiger wijze, naar volkswezen, volksaard. gewoonten en geplogenheden, beschaafdheid, weelde, enz., verschillige bijzondere

vormen van dichtwerken doen ontstaan, als het lied, de sage, de dithyrambe, het pœan, het homerisch heldendicht, de ballade, enz. steeds gewijzigd volgens de tijden en omstandigheden, en die de Letter*kunde* slechts het recht heeft te bestuderen, geenszins te bepalen noch te beperken, noch in hun eigen noch in hun getal. Onder andere vormen bestaan alzoo de zeer menigvuldige dramatische vormen, b. v.: de groote grieksche trilogie door hare kluchte gevolgd, de klassische tragœdie, zoogezegd naar de deelen der grieksche trilogie gemaakt, het middeleeuwsch *abel*spel, het *sinnespel* der rederijkers, enz., en eindelijk het negentiendeeuwsch drama dat nog alsan aan het ontwikkelen is.

Eenen anderen keer spreken wij over het onderscheiden en beperken van den *style simple*, *style tempéré*, *style sumblime*.

HAROLD.

DE EED OP RUTLI. 1)

NAAR SCHILLER.

Het is een heldere nacht met zoeten manesching en pinkelende sterren.

Daar ligt het Rütli, eene weide te midden de bergen. Al drie kanten klimmen de rotsen met sperrebosschen bekroond wier scherp uitgesneden toppen afteekenen op de zuiver donkerblauwe lucht. De bosschen dalen langs de hellingen af en zoo ziet men hier end daar de weide, waar ondertusschen nog een oude boom staat te midden het machtig schietende gers dat nooit gemaaid en wierd. Donker is de plaatse, want nauwelijks is er hier end daar eene klare plekke manesching tusschen de gebekte schaduw der rotsen en de schaduw van 't bevende loof. Maar al den open kant ziet men het Waldstätten-meer dat daar te blinken ligt, en op de overzijde de donkere bergen van Schwytzenland

1) (Vl. Vlagge, 4e j. 1e afl.) Schoolwerk. Voor het Lettergilde.

met hunne hooge sneeuwtoppen; en de mane die helder en klaar zwemt in den onbewolkten en gesternden hemel, wederspiegelt in 't slapende meer en doet de blanke toppen pralen en glinsteren in den nacht. Van tijd tot tijd komt de nachtwind door de bosschen geruischt.

Maar hoort. Er komen menschen door den bosch, want de bladen ritselen en de takken kraken, en stappen en stemmen naderen. Daar zijn ze; zij zijn met elven, en kijken een wijl rond. „Niemand nog?" zegt deze die vorenstapt, „Unterwald is er eerst." En als zij vergaande van uit de schaduw komen, doet de manesching in hunne gordels bijlen en messen glinsteren. „Hoe laat is het?" vraagt de aanvoerder. „De waker heeft twéé geroepen op de bake van Selisberg, „Heer Melchtal," antwoordde een jongeling, „en het dinkt mij, ik hoore de Mettenklokke van het klooster luiden van uit Schwytzenland." En terwijl allen horken, al dien kant gekeerd, naar het kloksken dat schelt in de verre vernte, wijst er een naar het meer. „Daar zijn ze!" gaat het en geheel de bende loopt naar den boord van het glimmende water, waar op eenigen afstand twee riemen in het water kletsen, en allichte een schuitje naast van uit de schaduw der bergen. Het schuitje strandt. „Land en vrijheid!" klinkt het omhooge op den boord. „Moed en bond!" antwoordt een man van hooge gestalte, en springt op den oever, en drukt krachtig de hand van Melchtal. „Welgekomen, Heer Stauffacher," antwoordt de jongeling, „welgekomen, Schwytz," roept hij naar de tien gewapende mannen die, achter den eersten, het schuitje verlaten, en allen komen op de weide, de handen worden gedrukt, de messen en bijlen glinsteren aan de lederen gordels, en hier end daar hoort men roepen: „Land en Vrijheid! — Moed en Bond!"

„Is Uri hier nog niet?" vraagt Heer Stauffacher. „Neen," antwoordt Melchtal, „zoo gaat het gemeenlijk, die naast wonen, komen laatst." — „Zij hebben eenen grooten omweg moeten doen, Heer Arnold," zegt een jongeling daarop, „om geen achterdenken te geven, en des Landvoogds trawanten op hunne hielen niet te hebben. Maar zie, daar zijn ze, meene ik." En hij wijst naar eenige lichten die wemelend langs de rotsen dalen. En inderdaad, na eenige stonden, komen van uit de bosschen nieuwe mannen toe, en langs alle kanten hoort men blijden groet, en de wapens glinsteren in de gordels, en de mannen roepen tot malkaar: „Land en vrijheid! — Moed en Bond!"

Een ouderling voert de mannen van Uri; zijn name is Walter Fürst; allen groeten hem vol eerbied, en hij stapt naar Stauffacher en Melchtal, drukt hun de hand en spreekt hun blij en krachtig, terwijl de andere bijkomen, en rond de drie mannen scharen. Dan slaat hij eenen blik in het ronde en spreekt met zware en statige stemme, terwijl de mane zijn edel voorhoofd beschingt en het zilveren haar dat op zijne schouders valt. „Om over eigene belangen raad te houden in ons eigen land", zegt hij, „moeten wij bijeenkomen lijk roovers en slecht volk in den nacht, op die eenzame plaatse, en dan nog met gevaar van verrast en gestraft te worden; zooverre is het gekomen in onze vrije bergen." En de twee en dertig mannen staan rond hem en horken met gebogen hoofde, en hunne oogen schieten stralen, en hier end daar sluit een machtige vuist rond de handhave van het mes dat langs de heupe zit, of grijpt de bijle vast die slingert aan den gordel. Eenige stonden heerscht er eene doodsche stilte op die vereende plaatse. En plechtig spreekt opnieuw de ouderling: „Wij zijn hier gekomen," zegt hij, „eerst en vooral, Broeders, om den ouden bond der Waldstätten te vernieuwen. Die bond is onze

kracht, de dwingers wisten het wel, en daarom hebben zij hem doen breken en vergeten. Nu, hier staan Uri, Schwytz en Unterwalden. In den name dier mannen, zoo verklare ik, Broeders, dat Uri tot den bond gereed is en hem vorenstelt". — En: „Schwytz aanveerdt, — Unterwalden aanveerdt," antwoorden de mannen, en Schwytz en Unterwalden en Uri gaven malkander de hand en zoo stonden zij een wijle zonder spreken, allen diep ontroerd, en de mane verlichte het vereende tooneel en deed in de gordels de bijlen en de messen glinsteren.

„Zoodan," sprak Walter Fürst, en zijne krachtige stemme wederklonk bevende van ontroering in die nachtelijke stilte, „hier houden wij Male, en naar het oud gebruik: Unterwalden was hier eerst, Unterwalden kieze den Landsamman. — „Heer Stauffacher dus, Heer Stauffacher!" riepen eenige stemmen, maar Stauffacher wees naar den ouderling, en: „Broeders," zei hij, „hij, die de oudste is, en de wijste man van Zwitserland!" — „Ja, Heer Fürst weze Landsammen" riepen al de mannen, en twee bloote zweerden wierden over kruise voor hem geplant. En Walter Fürst, bevende en diep ontroerd, bedankte de mannen en hief de hand omhooge: „Hier en is geen evangelieboek om den eed te zweren," zei hij, „maar ik zweer voor God die mij hoort van uit zijn gesternden hemel, als goede Landsamman de Male der Waldstätten te bestieren. „En nu, Broeders," ging hij voort, „laat ons voor God en ons geweten raad slaan of wij langer nog zullen wachten den dwang af te schudden die op ons weegt. Wat peizen er de eedgenoten van?

En van uit het midden der mannen van Unterwalden kwam Arnold van Melchtal in den kring staan. Hij was bewogen, zijne borst hijgde en in het eerste en

vond hij geene woorden; eindelijk: „Broeders," zei hij, het is verre gekomen als het licht der oogen voor de vrijmannen niet meer zeker en is. Mijn vader, gij kent hem allen, kreeg eene boete omdat hij zijn gedacht had durven uiten. Een trawant des Landvoogds kwam onze twee beste ossen uit den ploeg spannen; maar hij verweet daarbij mijnen ouden vader. Ik sloeg blindelinge met mijnen stok en brak den knecht zijnen vinger. Mijn vader, vreezende des Landvoogds wrake deed mij vluchten, en ik kwam op Uri wonen, bij onzen Landsamman. Maar Landenburg wilde wrake...." en zijne stemme wierd doof en hij moest de woorden zijner kele ontvringen. „En weet gij hoe en op wien hij zijnen toorn uitwrocht?.... Op mijnen ouden vader, als ik alleene schuldig was. Hij deed hem met brandende ijzers zijne oogen uitsteken." En de jongeling boog het hoofd en trad weder in den kring, en de mannen sidderden vol afgrijzen en woede.

Een tweede jongeling van Uri kwam voren.

„Broeders," zei hij, „ik ben Karl Baumgarten van Alzellen." En geheel de bende bewoog en ontroerde en allen bekeken den spreker sterlings. „Het is ik, gelijk gij weet," zei hij, „die Wolfenschietz, onzen Landvoogd, sloeg; en sta ik hier nog levend, 't is Wilhelm Tell, van Bürglen, de schoonzoon van onzen Landsamman, die mij door storm en ongeweerte gered heeft, als Landenburgs ruiters mij gingen vangen. Waarom ik hem sloeg weet gij, Broeders. Het was om te redden wat ik dierst op aarde hebbe. Zooverre is het gekomen, Broeders," en hij wierp eenen vonkelenden blik in het ronde, „zooverre is het gekomen dat onze vrouwen moeten in de vreeze leven, en wij, de bijle in de hand, met doodsgevaar, hunne fame en eere hoeden." — „Ja, Baumgarten, gij mochtet

slaan, Wolfenschietz verdiende de dood; „riepen de mannen met somber vier in de oogen.

„En ik," zei een der mannen van Schwytz, „ik ben arm die rijk was. Mij heeft de landvoogd alles ontstolen wat ik had." — „Mijn broeder zit onplichtig in de gevangenisse te Altorf," zei een ander. — „Ik ben metsenaar van ambacht," zei een oude man die nevens den Landsamman stond. „Het is ik die gedwongen ben het nieuw Steen te bouwen, te Altorf. Weet gij, Broeders, hoe het heeten zal? Dat kwam ons vandage Gessler doorsteken. Dwing-Uri zal het heeten! en in der waarheid het zal Uri dwingen. Wij bouwen het graf onzer vrijheid, en deze die men in de kelders daar zal opsluiten en zullen den hane niet meer hooren kraaien." — „Dwing-Uri, Dwing-Uri!" morden de mannen in sombere woede. — „O ja," zei de Landsamman, en als men zag dat hij spreken wilde, zwegen ze allen en horkten, „de dwingers hebben onze vrijheid vermoord en de vrijheid is ons leven. Wij sterven uit, vele zielen zijn reeds bezweken en de Waldstätten en peizen op geen vrijheid meer." — „Zij doen, zij doen!" riepen de mannen, „en het bewijs, het is dat wij hier staan." — „O ja," riep Arnold Melchtal, en hij had zijne bijle gevat en zij glinsterde boven zijn hoofd in den manesching. — „O ja!" riep hij, „de Waldstätten leven nog. Ik voel het in mijne ziele. Allichte beurelt de stier van Uri, allichte seint het noodvier van Alp tot Alp, en de kinders der bergen grijpen hunne bijlen. Ei broeders, Land en Vrijheid! — Moed en Bond!" — „Land en Vrijheid! — Moed en Bond! —" riepen de mannen, en de messen en bijlen zwaaiden glinsterend boven hunne hoofden. — „Den eed, den eed!" riep Werner Stauffacher, „den eed tot den kamp! — „Den eed, den eed!" herhaalden de mannen, „Landsamman, zeg den eed voren."

En Walter Fürst, in het midden der weide, hief de hand op tot den hemel en eene plechtige stilte heerschte op het Rütli, en alle de mannen stonden rond hem, de hand ten hemel, en langzaam sprak hij met zijne krachtige stemme en trillend van aandoening, den eed uit:

„Zoo zweren wij bij Gode en zijne heiligen, — zoo zweren wij bij Gode en zijne heiligen," herhaalden de mannen; „malkander met raad en daad bij te staan, — malkander met raad en daad bij te staan, — om Zwitserland van allen dwang te verlossen, en onze vrijheid te herinneren — om Zwitserland van allen dwang te verlossen en onze vrijheid te herinneren. —"

De eed was gezworen, en, over van vreugde en diepe in de ziele getroffen, vielen al de mannen in malkanders arms. „Nu zijn wij weder een volk, eender van ziele en vrij," riep Arnold Melchtal, en alle de mannen herhaalden al juichen: „eender van ziele en vrij."

Sedert eene wijle was de kimme aan het opklaren en al met eens kraaide er een hane in de verte. De mannen zagen den dag op de bergtoppen schingen, en allen keerden naar het Oosten, deden hunne mutsen af en baden in stilte, met gebogen hoofde en handen te gare.

„Nu, broeders, is het tijd dat wij scheiden," zei Walter Fürst. „Dat niemand van ons in de handen van de dwingelands trawanten valle." — „Zoo gaan wij dan uiteen," zei Werner Stauffacher, „maar ja, Broeders, allichte beurelt de stier van Uri, van Alp tot Alp geeft het brandende noodvier het sein tot den kamp, en Zwitserland ontwaakt: en de kinders der

bergen trekken in zingende scharen tegen de burchten op. Dan zal Dwing-Uri branden als zegevier voor het vrije vaderland." — „Heil de kinders der bergen! leve de vrijheid! leve het vrije Zwitserland!" antwoordden de mannen, en daar zij scheidden, begon Arnold Melchtal al met eens te zingen, en hij zong het lied van Zwitserland, den Koeranz, het wilde lied der bergen. En zingend scheidden de mannen uiteen, en al drie kanten stierf langzaam het schallende lied weg, op het meer waar het glijdende schuitje verdween, langs de bergen van Schwytzenland, en al beide zijden over de rotsen, in de richting van Unterwalden en van Uri.

HAROLD.

FESTIVAL. 1)

Mijnen vrienden Alwin Veugelherte en Franz van Bärenheim.

Het was feeste op het dorp en laat in den avond. De nacht lag over de velden.

Het wemelende volk stroomde over de plaatse rondom de verlichte trede waar het muzijk aan het spelen was.

De lichten schitterden en de schaduwen dansten, en de eene gilde de andere opvolgde en de eene walze de andere.

En och het was al uitheemsch en vreemd, en niets dat er sprak in dat wiegelend muzijk, en niets dat er zong aan den Vlaming zijn herte.

Zij speelden och arme! zuidersch muzijk, zij speelden wat lichtzinnig gedacht dichtte, ijdele ziele zong; zij speelden wat het lichtzinnige volk bejuichte op het bedorven tooneel .... ter hoofstad van Licht en Beschaving.

1) (Vl. Vlagge. 1877. 3 j. 1afl.)

Dat peisden die jonge studenten daar, gezeten voor de herberg, aleen aan eenen kant; en wanluidend was hun dat springend muzijk, zoo licht en zoo ijdel .... zoo *fransch.*

Maar al met eens het leefde en het ontsloot op den toren, en langzaam door de zwarte klokgaten vielen elf slagen, en zongen en ronkten, traag en zwaar, veel schooner, o ja, als dier gilden muzijk.

„Tijd van komen en tijd van scheiden" zei een der studenten, en opstaande vatten zij de kloek geknobbelde stokken, en horkten nog eenen stond naar het muzijk, en keerden hen om, te wege langs de eenzame bane.

Maar al met een keer, der schoot een gedacht „in het brein," zoo hij zei, van eenen der studenten.

Het muzijk op de trêe speelde dansend en licht:

„Quand on conspire
Non sans terreur
On peut se dire
Conspirateur,... "

De student keerde hem om, en met krachtige stemme zoo zong hij, dat het helmde alover het volk, het lied van den Leeuw, den ontembaren Leeuw, het lied der zonen van Vlaanderen.

En dreunend galmde het lied langs de bane, terwijl dat de bende vertrok met klinkenden stap te midden de donkere velden.

Zij gingen al zingen in den zwijgenden nacht, en waren reeds daar waar de bane draait.

„Hoor," sprak een der studenten, en zij zwegen en horkten, en hoorden in de verte de stemme van het zingende volk.

Hoera, hoera! 't was het lied van den Leeuw! Hunne stemme had in de herten wedergalmd; de Jongelingen daar hadden 't lied opgevat, en van monde

tot monde, van borste tot borste, zette het over te midden van het volk.

En nu zong heel de plaatse, het wedergalmde in den nacht.

En zij, de studenten, zij stonden ontroerd, en, al waren zij moede, herzongen het lied, en antwoordden der stemme des volks.

En het lied van den Leeuw verheugde de velden, de Vlaamsche gezangen helaas! ontwend.

HAROLD.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

ALBRECHT RODENBACH

EN DE

BLAUWVOETERIJ

ALBRECHT RODENBACH

EN DE

BLAUWVOETERIJ

MET DE VERZAMELING ZIJNER VOORDRACHTEN,
ARTIKELS, NOTA's, OORKONDEN EN ALLER-
HANDE ONUITGEGEVEN WETENSWAAR-
DIGHEDEN IN DICHT EN ONDICHT,
BETREFFEND KUNST, TAAL EN
VLAAMSCHEN KAMP,

DOOR ZIJN BROEDER

FERDINAND RODENBACH.

DEEL II.

LEUVEN.

AMSTERDAM. — S. L. VAN LOOY. — 1909.

ALBRECHT RODENBACH EN DE BLAUWVOETERIJ.

DEEL II.

(Vervolg.)

Het volgende plan schreef Albrecht ongetwijfeld tot eigen richting als stichter en leider van den West-vlaamschen studentenkamp of Blauwvoeterij, in afwachting dat hij stichter en Hoofdman zal worden van den Vlaamschen Studentenbond en het orgaan des Bonds: *het Pennoen.*

V. K. = (Vlaamsche Kamp.)
S. B. = (Studenten-Beweging.)
O. = (Ontwerpen? of Onderwijs?)

Geheel dit plan is, zooals het hierboven wordt aangeduid, slechts met den eersten letter of met onvoluitgeschreven woorden samengesteld. Wij schrijven alles voluit voor zooveel we zelf, met zoeken, deze verkortingen hebben kunnen begrijpen.

1. Leuven.
2. Spelersgilden.
3. Propaganda voor tijdschrift (eerste werk van propaganda).
4. Tweede werk van propaganda: statistiek van het Vlaamsch Onderwijs, dan studies in tijdschriften, Davidsfonds, enz.
5. Burschenschaft en Knapenschap.
6. Liederen (Burschen — Knapen).
   Studentenalmanak.
7. Vervlaamsching der fanfaren. Alzoo ingebracht De Vlaamsche Leeuw, en, indien meer, andere „vlaamschgezinde” pas-redoublé's.
8. „Catalogue” der wijzen van propaganda, enz. — Van het gansche *Werk.*
   Dan één dingen met eenen keer aangaan:
   Voorstel — bespreking — middels ter uitvoering.

Op een ander los blaadje vonden wij een plan voor het Algemeen *Werk*, en ditmaal min met verkortingen samengesteld.

VL. K.

ALG. *WRK.*

1. Het werk derwijze inrichten dat *alle baten helpen*, of beter, nog algemeener, het werk *juist* op den huidigen staat doen passen. Hoe beter het past, hoe krachtiger het is. Wat is de huidige toestand? — Davidsfonds, Willemsfonds, Liberalisme, franskilionism, enz.... Zóó moet het werk ingericht worden:....
2. Studentenbeweging in het algemeene, — in W. Vl., te Mechelen, St. Nikolaas, enz. - *Lettergilde Rouselare*,1) Mandelzonen, Moedertale, *Klein-Seminarie*, Klauwaards, St. Jansgilde — De moedige jongens — Studentenafdeeling — Tijd en vlijt — Spelersgilden, enz.

   Bijzondere schikkingen voor elken middel.
3. *Wijze van werken.* Voortplanting. Middenraad uit *vurige en krachtige* mannen bestaande, tracht overal keurmanschappen te stichten, ook derwijze samengesteld, die werven en werken in den zin door midden en omstandigheden vereischt, en tevens zorgen dat zij goede opvolgers achterlaten. Gebruik van iedereen naar zijne middels: niemand hooger ambt dan zijne begaafdheden strekken. Berekend en voorzichtig werk overal, onder bestuur en met kennisse des middenraads.

   Soms, als het de tijd vraagt, een zelfste in de oogen slaande werk overal.

   Dat in den studentenkamp (midden: Leuven) en *voor zooveel mogelijk*, later (midden: B. V. Antwerpen).

   Alzoo een levende werkende Bond, en traag ja, maar zeker werk.
4. Nederlandsche Letterbond, Broederbond. Th. Coopman, Teirlinck, Vandewalle, enz. — Schikkingen. Zie de Eendracht: XXXIIste jaar No. 19 (15den Nov· 1877).
5. Liedekens voor het volk. — Verspreid door de Liedjeszangers. — Gilde daartoe.
6. Gilde van Leuven. Plichten — voortzetting — geheim. — kenteeken: veranderend woord.

   Eerw. (eerwoord).
7.

Het cijfer 7 staat er alleen, wat doet veronderstellen dat nog andere punten moesten volgen.

Over vele punten, in dit plan vermeld, vonden wij onder zijne papieren korte aanduidingen en bijzonderheden, maar ook geheele verslagen en brieven door hem opgesteld, en die, onder meer dan een opzicht, van belang zijn. 1) Naar gelang van gewichtigheid reppen wij een woord over alles, ten einde niets onbesproken te

1) De Vriendschap.

laten waaraan Albrecht eene helpende hand verleende.

In een artikel „*de Vlaamsche Beweging te Leuven*" overgedrukt in Vl. Vlagge, 1877, 3 j. 1 afl. troffen wij den volgenden brief aan die, naar alle waarschijnlijkheid door Albrecht geschreven werd.

Den Heeren schrijvers van *Het Recht.*

Leuven, 19 Kortmaand, 1877.

Gelieft, bid ik u, Mijneheeren, voor zooveel het mogelijk is, te midden het nieuws en de verhandelingen betrekkelijk den Vlaamschen kamp, dien gij, bij middel van uw blad, tegen geuzen, enz. voert, ievers een plaatsken te sparen voor dit nieuws, ook van vlaamschen kamp, of beter, van die Vlaamsche Beweging, die ondertusschen, rustig en traag, — te traag — maar toch aanhoudend, in stiller kringen voortzet.

Op vandaag wierd voor de eerste maal ter katholieke Hoogeschool de koers van vlaamsche Letterkunde gegeven, sedert hij, ten gevolge der nieuwe wet over hoog onderwijs, op den zelfden rang des franschen koers is gesteld geweest, met vrijen keus voor de studenten, in hunne ondervraging over wijsbegeerte en Letterkunde, het zij in het fransch over de geschiedenis der fransche, hetzij in hunne moedertaal over de geschiedenis der vaderlandsche Letterkunde te antwoorden.

Een veertigtal studenten, waarvan eenige in Rechten, Wetenschap en Godgeleerdheid, woonde dien koers bij; hetgeen ter zelver tijde weinig en veel was; weinig, indien men bedenkt dat er tegenwoordig een 80 vlaamsche jongelingen als beginnelingen in het vak van Wijsbegeerte zijn ingeschreven; veel, indien men bedenkt dat de vlaamsche koers andere jaren doorgaans door 6, 5, ja 4 studenten wierd bijgewoond.

Vooraleer als inleiding zijner lessen, de geschiedenis der middeleeuwsche Dietsche Letterkunde te beginnen, bedankte de heer Hoogleeraar Alberdingk-Thym in zijnen en in der vlaamsche studenten naam, deze wie men den koers, gelijk hij nu gegeven wordt, te danken heeft; doch ging voort met te bewijzen, dat dit recht der vlaamsche Letterkunde eindelijk toegekend, alhoewel reeds veel gewonnen zijnde, toch ver is van der Vlamingen billijken eischen in zake van onderwijs te voldoen, en dat hun bijgevolge nog steeds te herhalen blijft en in het werk te stellen het woord der Machabeëers: „Der vaderen erfdeel herwonnen!"

Mocht het leerend woord des heeren hoogleeraars Alberdingk-Thym te zamen met de zoo even aangekondigde instelling eener studentenafdeeling van het Davidsfonds, en ander vlaamsch werk dat hier en daar — stil en traag genoeg — aan het opkomen is, het werk van *Met Tijd en Vlijt* ter hulpe komen, dat het *eindelijk* zijnen invloed uitoefene, en dat het Leuvensch studentenvolk voortaan alle studen-

tenwerk in den vlaamschen kamp niet meer overlate aan het ongelukkiglijk geusgezinde *„'t Zal wel gaan"*.

Met de hoop dat dit briefken ergens in uw blad eene plaats wil vinden groete Ued. eerbiedig.

Een student in Wijsbegeerte."

Des aangaande, schreef Albrecht op het eerste blad van zijnen koers de volgende nota :

VLAANDEREN DIE LEEU!
Geschiedenisse der Vlaamsche Letterkunde
door Hoogleeraar Alberdingk-Thym.

Koers eerst op zijnen rang gesteld — of daaromtrent — het is te zeggen, nevens dezen van fransche Letterkunde, ten schooljare 1876-77. — Ende wierd die eerste lesse gegeven, voor toehoorders, weinig ja, in getalle, doch meer nog in getalle dan dat het te verhopen was van wege dat franschgezind en verdraaid Leuvensch studentenvolk, op Maandag, 19 Kortemaand, 1877.

„Laat ons dezen dankbaar zijn die ons dezen koers schonken, doch daarom niet vergeten dat het toegestane niet genoeg is: inderdaad, wat is een koers van geschiedenis der Vlaamsche Letteren, indien men, in den tijd der eerste en middelbare studiën, de Vlaamsche Letteren niet beoefend, ja zelfs de eerste regelen der vlaamsche spraakkunst niet heeft mogen aanleeren? Ja vele blijft, ondanks het toegestane, nog te verwerven, en nog moeten wij zeggen met de Machabeëers: „Vindicamus heriditatem patrum nostrorum...." 1)

* *
*

DE VRIENDSCHAP.

Deze letterlievende maatschappij van Roeselare, werd gesticht in 1844. Dichter Frans Blieck was haar eerste eere-voorzitter, na hem kwam Frans De Potter, en sedert aanveerdde Dokter Delbeke, letterkundige en Volksvertegenwoordiger dit eere-ambt.

Reeds van 1876, voor hij zelfs het collegie verlaten had, was Albrecht met de „Vriendschap" in vriendelijke betrekkingen, en las er later bij ieder verlof dat hem in Roeselare bracht, het een of 't ander zijner werken in dicht of ondicht. Zoo werd hij op eene zitting van April 1877, waar hij tegenwoordig was, door den toenmaligen voorzitter Horrie, als briefwis-

1) Uit de rede van Hoogleeraar Alberdingk Thym, bij het beginnen zijner Koers. A. R.

selend lid voorgesteld en met algemeene toejuiching aangenomen.

Zelfs in zitting van 8 Maart 1878, gaf hij er eene voordracht over de Geschiedenis der Vlaamsche Letterkunde, en zong er den zelfden avond „Het Beiaardslied" uit de Rubenscantate van Peter Benoit waarover hij gehandeld had.

Op den 33sten verjaardag harer stichting, zond hij in opdracht zijn „*Gildelied*". 1)

Reeds vroeger in November 1876, had hij in antwoord op dit snelschrift van Frans De Potter:

„De Vriendschap, aan haar jaarlijksch feest vereenigd, juicht met hart en ziel uw schoon vaderlandsch gezang: „Vlaamsche Zonen" toe. Hoerah voor den dichter!"

het volgend dichtje gezonden, dat wij hier overdrukken daar het in zijne dichtbundels niet verscheen:

DER ROUSELAARSCHE LETTERGILDE „DE VRIENDSCHAP."

Waneer de jonge krijger de oudre rond hem hoorde
al werken met den kling hem wekken met den woorde,
en ondertusschen roepen bij zijn slagen: „goed!"
dan voeld' hij de arrem feller en den jongen moed;

Zoo ook in d'hedendaagschen Kamp waneer de kringen
der ouder kampers groeten 't werk der Jongelingen,
verkloekt de jonge moed, verkloekt de jonge hand
ten Kampe voor den Aard, de Tale en 't Vaderland.

Bij de teraardebestelling van Albrecht, sprak H. Alph. Carlier, namens de Vriendschap, eene lijkrede uit, die in de verzameling der lijkreden voorkomt.

* *
*

DE MOEDERTAAL.

Ook de tooneelmaatschappij „De Moedertaal" door zijn oom R. Cauwe-Rodenbach gesticht, was hij zeer genegen en droeg haar in de gedachte: — voor later — even als de andere maatschappijen zijner geboortestad, zooals hooger aangehaald plan het te kennen geeft. Zelfs

1) In de verzameling Gedichten van A. R. overgenomen.

voor de Moedertaal schikte en schilderde hij eens het tooneel ter opvoering van „Rikhard Leeuwenhart" en schreef voor het stuk den volgenden tweezang uit het opera: Richard Cœur-de-lion" van Gretry, verzen, die ons dunkens, nergens verschenen zijn:

TWEEZANG.

Blondeel.
In koorts en ijlend branden
lag ik eens neergeveld,
mijn ziele deed geweld
en rekte hare banden.
Een blanke maagd zweeft boven mij,
daalt langzaam neder aan mijn zij;

Rikhard.
Het toovert wondre galmen
en door mijn leden spreidt,
wijl blijde droomen walmen
een slaap vol zaligheid.

Blondel.
Een Koning zat gevangen
verlaten in zijn rouw:
doch tot der dood getrouw
hem zocht een zanger lange.

Rikhard.
En van zijn akelig gevang
vernam de vorst des zangers zang.

Beiden.
O wonder lied van zinne!
O blijde wedergroet!
O trouwe zangerminne!
Mijn lijden is vergoed.
— O wonder lied van zinne!
O blijde wedergroet!
O Koning dien ik minne,
Voor u mijn goed en bloed!

Groot verlof. 1877

* *
*

DE MOEDIGE „JONGENS."

Zelfs achtte Albrecht het beneden zijne waardigheid niet, deze jonge tooneelmaatschappij — uit jongens bestaande — die hen zelven „moedig" heetten, te komen bezoeken, ze aanmoedigend met bezielend woord tot den kamp. Hij ook trouwens, had in zijne vroegste jeugd, zoo eene maatschappij gesticht, en er op Zondagen voor andere jongens vertooningen ge-

geven. Hoe preutsch waren wij, en hoe stonden wij vurig na dat vereerend bezoek en de belofte dat hij ons helpen zou en ons stukken bezorgen naar onzen ouderdom en het doel dat hij ons voorschilderde, en dat we steeds moesten indachtig zijn. En uit de maatschappij dier moedige jongens zijn er moedige vlamingen en spelers van eerste gehalte gegroeid.

* *
*

HET GILDE.

Hier laten wij het woord aan Albrecht over die het Verbond onder de mannen dier Rhetorika van 1875—76 opstelde, en eigenhandig de verslagen schreef hunner eerste werkingen van vlaamsche propaganda te Leuven.

1876—1877.

Wij, René Adriaens, Aloijs Bruwier, August De Ruytter, Rodolf Huyghebaert, Franz Roets, Julius Stichelbaut, Alfons Van den Bulcke, Alidor Vercruysse en Albrecht Rodenbach, waren leerlingen der zelfste schole in het klein Seminarie van Roeselare. Wij wierden er door den zelfsten meester opgeleerd tot Vlaamsche Jongelingen, en, dewijl den tijd het vraagt, ten Vlaamschen Kampe; wij begonnen er te samen ons Vlaamsch leven onzen Vlaamschen Kamp, en wrochten en leden en genoten er te samen. Van dan af, wetende dat wij elkander ter hoogschole zouden wedervinden, spraken wij onder ons, hoe wij daar ons vlaamsch leven en Vlaamschen Kamp zouden voortzetten, en mieken onder andere het ontwerp te dien einde te Leuven eene gilde te stichten.

Zoo haast wij eenige dagen te Leuven waren, ziende dat het Leuvensche leven ons allichte van langs om meer ging verwijderen, stelden wij het gebruik in, ten minsten eens wekelijks te vergaderen.

Ons inzicht daarbij was, eerst ende vooral, ons te samen te houden; ten tweeden ook, die gilde waarvan wij gesproken hadden te doen bestaan. Met ons vergaderden eensgelijks H. H. Zeger Malfait en A. Jooris, ook oude leerlingen van het zelfste gestichte en broeders in het Vlaamsch leven en in den Vlaamschen Kampe, die wij met vreugde in onze vergaderingen aanveerdden. Het was H. Z. Malfait die ons eene vergaderplaatse aanwees, te weten de bovenzale ter herberge „De nieuwe halve mane" (Le nouvelle demie lune), Parijsstrate.

De gilde bestond reeds met der daad voor dat wij ze eigentlijk instelden. In die vergaderingen immers was het meestendeel van het nieuws — bijzonderlijk Rouselaarsch nieuws — dat er verteld of uit brieven gelezen wierd, nieuws van Vlaamschen Kamp, en rond den Vlaamschen Kampe draaiden alle de gesprekken.

Onze vergaderingen gingen regelmatig voort, spijts het klappen en greten sommiger studenten. Zelfs kwam er van tijd tot tijd een begin van gildewerk. Zoo wierden er te dien tijde reeds verschillige voorstellen gedaan. Onder andere, door H. Z. Malfait, van in te schrijven op „De IJskegels" (nu: „De klimopranksken") dichtwerken van H. P. De Mont, student te Mechelen en Vlaamsche Kamper: heel ons gezelschap schreef in. Onder andere ook nog door H. A. De Ruytter, om van tijd tot tijd het Leuvensch nieuws naar onze broeders van het klein Seminarie van Rouselare te schrijven in vorm van tijdschrift. De voorstel wierd aanveerd, de uitvoering besproken en het beslotene uitgevoerd. Het tijdschrift hiet „*De Blauwvoet*", en wierd door heel ons gezelschap opgesteld, ieder een zijn deel. Wij stichtten ook onder ons eene Choorgilde onder bestier van H. R. Huyghebaert, en zongen de Chooren en Liederen aldus geleerd onder andere achter de Wekedaagsche vergaderingen van Tijd en Vlijt, der-

wijze dat gedurende eenigen tijd die vergaderingen telkens door eene tweede vergadering gevolgd wierden, waar Vlaamsche en bijzonderlijk Vlaamschgezinde liedjes gezongen wierden, hetgene meer volk naar de vergaderingen deed komen en ten zelven tijde een machtig middel van Vlaamschen Kamp was. Dit gebruik is ongelukkiglijk, na wat geslabbakt te hebben, achtergebleven, en diende wederom te worden ingebracht. Wij gingen ook eens onze liedjes zingen ter vergadering der Leuvensche gilde „De Burgerskring", waar wij zeer gegeerd wierden en nog eens de gelegenheid vonden te werken in den zin des Vlaamschen Kamps.

Eindelijk wierd er gesproken van onze Gilde in te richten, en te dien einde op 11 Joelmaand 1876, eene buitengewone vergadering gehouden, waar allen tegenwaren buiten H. H. Z. Malfait en R. Adriaens. H. A. Rodenbach las er eene verhandeling over het ontwerp eene gilde te stichten: „de *redens* daartoe: om *eens* te blijven; om ons Vlaamsch leven te onderhouden en onzen Vlaamschen Kamp machtiger te voeren; om reden dat, wil de Vlaamsche Kamp te Leuven machtig worden, hetgeen veel gewonnen zou zijn, het noodig is, dat er hier een middenpunt weze van waar gedurig pogingen in dien zin rondstralen, en dat eene poging hoe flauw ook om zulks tot stand te krijgen, beter is dan dat er niet met al gedaan worde; het *wit* dier gilde: De Vlaamsche Kamp rondom ons, maar bijzonderlijk onder het studentenvolk der Hoogschole; het dubbel *werk* dier gilde: werk der leden op hun eigen zelven, werk der gilde rondom ons, bestaande in alles wat wij rondom ons vinden tot *één* en het zelfde doel te doen strekken, ons doel, den Vlaamschen Kamp, daarbij nog rechtstreeks zoo veel mogelijk werkende, door raad en daad en voorbeeld, enz.; hoe wij, om dat *werk als gilde* te verrichten, voort ten minsten eens wekelijks zouden vergaderen, en hoe het werk dier

vergaderingen bestaan zou uit *Mededeelingen*, *Voorstellen* en *Verhandelingen*; eindelijk dat wij, om machtig te zijn, alles *in het stille* moeten doen, en, dewijl wij ongelukkiglijk reeds min of meer gekend zijn, zooveel mogelijk onze vergaderingen en ons werk moeten laten vergeten. „Na die lezing begon men de gildewet te bespreken, volgens de orde dier verhandeling; doch men stelde verdere bespreking uit, en de vergadering eindigde met eenige voorstellen, mededeelingen en verhandelingen. (Zie het verslag dier vergadering verder.)

In de vergadering van 20 Joelmaand 1876, wierden verschillige punten der gildewet besproken en gestemd, het overige der bespreking nog eens verzet.

In de vergadering van 11 Nieuwjaarmaand 1877 wierd de bespreking voleindigd, de gilde gesticht, en de Wet opgesteld als volgt: (zie verder het verslag.)

GILDE ONDER BESCHERMING DES HEILIGEN TILLO.

Helpe alle Bate.

I. Het *wit* onzer Gilde is de Vlaamsche Kamp „Voor Gode, Tale en Vaderland" rondom ons, maar bijzonderlijk onder het studentenvolk der Hoogeschole.

II. De Gildelingen moeten beginnen met hun eigen wezen en leven te schikken naar het Vlaamsch oorbeeld, wiens verwezentlijking het wit des Vlaamschen Kamps is.

III. Het eigentlijke *werk* der gilde zal bestaan in zoo goed mogelijk gebruik te maken van alles wat er rondom ons ten onzen doele baten kan, niets verwaarloozende, en daarbij nog rechtstreeks te werken, zooveel het in onze macht is.

IV. De gilde vergadert ten minste eens wekelijks.

V. Elke gildeling is op zijne beurt volgens A B C orde *hoofdman* eener vergadering.

VI. De *schrijver* wordt gekozen bij meerderheid van stemmen voor één jaar.

VII. De vergadering begint met het Kruisteeken. Na een kort verslag der vorige vergadering, mag elke gildeling — mits het te vragen — spreken om allerlei *mededeelingen*, *voorstellen* en *verhandelingen* te doen, die met der gilde en haar doel betrek hebben. Voor wat die mededeelingen betreft, het betaamt dat de gilde alle nieuws van Vl. K. verneme.

VIII. Alles wat der gilde meerderheid stemt wordt wet, zelfs tegen het reeds gestemde. De meerderheid heeft altijd het recht de stemwijze te kiezen.

IX. Nieuwe leden worden aanveerd bij meerderheid van stemmen.

X. Deze die, gildeling zijnde, de Hoogeschole verlaat, wordt eerlid, en wordt nog ter vergadering aanveerd.

XI. Het werk in het stille is machtig. Daarom zullen de gildelingen niet alleen nooit iets van de gilde veropenbaren, maar zelfs derwijze handelen dat de eene haar bestaan niet en vermoeden en de andere het vergeten.

XII. Iedereen, gildeling wordende, belooft op zijn *eere*, het is gelijk wat er voorenvalt, nooit de gilde te verraden.

XIII. De Choorgilde vergadert des Zondags ten 11 des noens en des Dijnsdags ten 8½ des avonds, ter kamer des hoofdmans.

LEDEN.

René	Adriaens	van	Zedelghem	Gen.
Aloijs	Bruwier	„	Ichteghem	Gen.
August	De Ruytter	„	Leffinghe	Gen.
Alfons	Jooris	„	Meulebeke	Not.
Rodolf	Huyghebaert	„	Thorhout	Rcht.
Zeger	Malfait	„	Rouselare	Not.
Frans	Roets	„	Beernem	Not.
Julius	Stichelbaut	„	Kortrijk	Not.
Alfons	Van den Bulcke	„	Wervicq	Rcht.
Alidor	Vercruysse	„	Wercken	Not.
Albrecht	Rodenbach	„	Rouselare	Rcht.

VERSLAG DER ZITTINGEN.

I. *11 Joelmaand 1876.*

Buitengewone Vergadering ter stichting der Gilde.

Halver 9 is heel ons gezelschap aanwezig uitgenomen H. H. Z. Malfait en R. Adriaens.

H. A. Rodenbach leest eene verhandeling af van ons ontwerp onder ons eene gilde te stichten: de redens der stichting, het wit, het werk en eenige bijzondere Standregels dier Gilde.

Er wordt voorgesteld, in de volgende vergadering die lezing te herdoen, om dan der gilde standregels te bespreken end te keuren. Aanveerd.

„Zoohaast mogelijk den Blauvoet, 1, 2, te schrijven, en dat ieder van ons op zijne beurt het verzenden zou betalen. A.

„bij de te bespreken standregels te voegen: De gilde kiest eenen schrijver. Ieder van ons is op zijne beurt hoofdman eener vergadering, volgens orde der oude of volgens ABCorde. A.

„in de aangemelde boekverkooping te samen den boek: Beschrijving van Loven, door van Lameire, te koopen ten einde hem als geschenk van wege der gilde den Lameiren van Rouselare aan te bieden. A.

Er wordt gesproken van den reeds gedanen voorstel, in de zelfste boekverkooping te samen Vleeschouwers Reinaert de Vos (7 jaar) te koopen, ten einde hem als geschenk van wege der gilde H. ende M. H. Verriest aan te bieden. Daar H. J. Stichelbaut begeert den boek voor hem te koopen wordt de voorstel verworpen.

H. A. Rodenbach leest eenen brief wegens de nieuwe Gilde „De Klauwaards" te Rouselare gesticht, en eenige uittreksels uit den geuschen „Volks-Almanak voor 1877" onlangs te Leuven verschenen en rondgeleurd.

H. A. Jooris spreekt van het zingen onzer liedjes waar het pas geeft: dat men niet moet te haastig eene Vergadering verlaten waar men de gelegenheid nog vinden kan ievers een onzer liedjes af te geven.

H. R. Huyghebaert spreekt over het opnemen der volkstale en volksprake, in spreuken, liedjes, enz.

Namens der gilde
ALBRECHT RODENBACH
voorloopig Schrijver.

II. *20 Joelmaand 1876.*

Heel ons gezelschap is tegenwoordig. Hfdm : H. Z. Malfait. Verschillige punten der gildewet worden besproken en gestemd, het overige der bespreking verzet.

ALBRECHT RODENBACH
voorloopig Schrijver.

III. *11 Nieuwjaarmaand 1877.*

Heel de gilde is tegenwoordig buiten H. H. Z. Malfait en A. Jooris. H. R. Adriaens is hoofdman.

Na bespreking wordt de gildewet heel ende gansch gestemd, Sinte Tillo tot beschermheilige gekozen, voor leuze: „Helpe alle bate", als drukkende dit de wijze uit waarop wij hier werken; de vergaderplaatse blijft, en zoo wordt de herberg „De nieuwe halve mane" ons gildhof; dag en ure blijven Donderdag ten 8 des avonds; H. A. Rodenbach wordt tot schrijver gekozen; en heel de vergadering drinkt de gildeminne. Verschillige mededeelingen worden gedaan en men bespreekt voorloopig het ontwerp in den Katholijken kring eene Vlaamsche Spelersgilde te stichten.

A. RODENBACH, Schrijver.

IV. 1 Sprokkelmaand 1877.

1/4 voor 9 is heel de gilde tegenwoordig buiten H. H. F. Roets en Z. Malfait, op de kamer van H. R. Huyghebaert, H. A. Bruwier is hoofdman.

H. R. Huygebaert stelt vooren Vlaamsche liedjes te zenden naar de normaalschole van Thorhout, waar men er gevraagd heeft. A. Ter uitvoering des voorstels stelt H. A. Rodenbach vooren eene

soorte van uitgave der liedjes te schrijven die men naar Thorhout zou zenden, vragende dat men ze daar rechtuit zou uitschrijven en wederzenden, ten einde zij nog kunnen dienen om elders gezonden te worden, onder andere naar het kollegie van Rouselare en naar de Rouselaarsche Klauwaardsgilde, die er gevraagd hebben. A.

H. A. Rodenbach vraagt der gilde of men van zinne is het tooneel „De Gilde" te leeren ten einde het den eenen of den anderen keer met gelegenheid op te voeren. A.

Er wordt ook voorgesteld en goedgevonden dat wij zouden trachten zoo lichte mogelijk allen een werk te hebben gelezen in Tijd en Vlijt of aan eene bespreking deel genomen, ten einde werkende leden te zijn; derwijze dat wij er zooveel stemmen mogelijk hebben. De vergadering eindigt met het lezen van eenige brieven, onder andere met nieuws over de feesten in het klein seminarie van Rouselare gevierd.

A. RODENBACH, Schrijver.

V. 15 Sprokkelmaand.

Heel het gezelschap is tegenwoordig. H. A. De Ruytter is hoofdman. H. A. Rodenbach wekt de gildeleden op opdat de vergaderingen regelmatiger zouden plaats hebben, alsook de oefeningen der Choorgilde. Er wordt besloten op voorstel des H. R. Huyghebaert dat de Choorgilde van nu voort maar des Zondags, om 11¼ meer zal vergaderen, buiten in bijzondere gevallen, als, bijv. de toekomende avondfeeste ter stichting van het Davidsfonds waar er muzijk moet uitgevoerd worden. Ter gelegenheid dier avondfeeste, zal de Choorgilde, buiten de gewone vergadering van toekomende Zondag, nog vergaderen Dijnsdagavond, ten 8½. H. H. Van den Bulcke en Huyghebaert aanveerden 't muzijk uit te schrijven voor de naar Thorhout te zenden liedjes, andere de woorden; H. Bruwier stelt vooren ze te Thorhout te doen geworden. Voorstel des H. Bruwier om in te schrijven op de liedjesuitgave des H. Joos, student in wijsbegeerte, te Sint Nikolaas: eenige schrijven in. Lezing van eenige brieven. Voorstel dat men zou trachten van tijd tot tijd eene „Verhandeling' te doen, (zie de wet) bijv. dat elkeen op zijne beurt het zou doen, al blijft men heel en gansch vrij desaangaande. Korte redetwist over 1830 en de politijke-Rogier.

A. RODENBACH, Schrijver.

VI. 15 Maarte.

Heel de gilde is tegenwoordig buiten H. Z. Malfait. H. R. Huyghebaert is hoofdman. — H. H. F. Roets en A. Vercruysse nemen het op hen de strofen uit te schrijven der liedjes voor de Normaalschool van Thorhout bestemd. H. R. Huyghebaert gelast hem ze den Normalisten te doen geworden. De liedjes zullen deze mogen houden tot dat de gilde hen verwittigt ze elders te zenden. — H. A. Van den Bulcke neemt het op hem namen en geld rond te halen voor de inschrijving op den bundel liedjes door studenten van Rouselare uit te geven. — Men

zal, tot verdere bespreking en beslissing, voort op dezelfde zale vergaderen. — Er wordt voorengesteld de verschillige onkosten der gilde op te schrijven, ten einde alles regelmatig betaald worde. Desaangaande en wierd geene beslissing gestemd.

ALBRECHT RODENBACH, Schrijver.

Na het Paaschverlof 1877 wierd er voorgesteld en aanveerd dat de gilde niet meer en zou vergaderen binst het overige van het schooljaar, teneinde elkendeen vrij te laten zijnen avond te schikken gelijk het hem past ter bereiding van het examen.

1877—78.

De Studentenoppergilde of studentenbond gesticht zijnde, en derwijze ingericht dat de vlaamsche propaganda onder het studentenvolk der Hoogescholen deel maakt van de werkingen door den middenraad des Bonds bestuurd, zoo zal de Gilde hare werkingen staken, en alles over laten, voor wat Vl. Propaganda ter hoogeschole betreft, aan gemelden middenraad des studentenbonds.

ALBRECHT RODENBACH.

* *
*

VLAAMSCHE SPELERSGILDE. 1)

Het Vlaamsch Spelersgilde waarvan spraak in „Gildejaarboek” verslag III van 11 Nieuwjaarmaand 1877, werd gesticht op 25 Januari 1877. Hier volgt de *Wet* en al wat het gilde aanbelangt.

WET.

I. Het *wit* der Gilde is te kampen voor al wat Vlaamsch katholijk is door het uitvoeren van vlaamsche tooneelspelen.

II. Ten einde de onkosten te keeren betaalt elk gildelid jaarlijks eenen zekeren inleg.

III. Het *Bestuur*, *Hoofdman* en *Raad*, wordt door de leden gekozen bij meerderheid van stemmen. Gelijker wijze worden *Schrijver* en *Penningmeester* gekozen onder de raadsleden.

IV. Het Bestuur wordt jaarlijks vernieuwd op het einde van het schooljaar.

V. De Hoofdman met den Raad kiest de tooneelspelen, deelt de rollen uit, en bestuurt oefening en uitvoering.

1) Uit de papieren van A, R.

VI. De 2/3 der leden ten minste vergaderd zijnde, kan een lid uit de Gilde gesloten worden door de 2/3 der aanwezige leden.
VII. De Wet kan maar gewijzigd worden op voorstel van ten minste 7 leden, en door de 2/3 der aanwezigen, in eene vergadering waar ten minste de 2/3 der Gildeleden tegenwoordig zijn.
VIII. Nieuwe leden moeten door twee gildeleden, ten minste, voorgesteld, door het Bestuur aanveerd worden.
IX. De Gilde zal jaarlijks ten minste twee vertooningen buiten Leuven geven.

1877.

De inleg wordt bepaald op 1 fr.; in geval van buitengewone onkosten, mag hij vermeerderd worden.

Het Bestuur van 't Gilde zal bestaan uit den *Hoofdman* en *4 Keurmans*, waaronder *Schrijver* en *Penningmeester*. (Zie verder bij de lijst der Leden den uitslag der kiezing.)

Wierden gekozen voor het eerste avondfeest de volgende tooneelspelen: *Lodewijk van Nevers* (3 bedr.) en: *De geldkoffer van Kornelis* (3 bedr.)

— „In de rolverdeeling voor het drama, zien we dat Albrecht de rol vervulde van *Robrecht van Kassel*" 1)

Op (28 Februari) wordt er besloten dat het Bestuur wekelijks raad zal houden in het „*Oratoriënhof*" ten 8 ure, vóór de wekedaagsche vergadering van „Met Tijd en Vlijt" 1).

Op (7 Maarte.) Alles geldt wat besloten wordt door de meerderheid van het Bestuur, vergaderd op eenen door het Bestuur bepaalden tijd. — Voor ieder spel dat het Gilde zal opvoeren, zal er gevraagd worden wie al van de leden eene rol aanveerdt en belooft ze te spelen. — *Voor ieder spel* zal er door het Bestuur een bestuurder der oefeningen benoemd worden, die de spelers, ten minste eens alle week, zal vergaderen ter oefening van het spel. Slechts de laatste oefeningen zullen geschieden onder het gezamenlijk bestuur der Keurmans. 1)

1) Papieren van A. R.

(*Om voor te stellen:*) Wijze om de Algemeene Vergadering der Gildeleden bijeen te roepen.

Daar verschillige leden, waaronder spelers, voor het einde des jaars de hoogeschool verlieten, wierd besloten dat men de eerste vertooning tot het volgend schooljaar zoude verschuiven (1877—78.)

BESTUUR. (Keurmans).

Julius Planquaert, hoofdman.
Alfons Jacobs, penningmeester.
Albrecht Rodenbach, schrijver.
Edmond Fabri.
Josef Brouwers.

LEDEN:

Hubr. Brouwers, Jos. Cantillion, Aug. De Ruijtter, Al. Bruwier, Ren. Adriaens, Jul. Stichelbaut, Franz Roets, Alf. Jooris, Alid. Vercruysse, Alf. Van den Bulcke, Rod. Huyghebaert, Hendr. Verbraecken, Alf. Wera, Frantz De Smet, Polyd. Planquaert, Karel Van de Putte, Alfr. Schickx, Diom. De Bucq, Ren. De Graeve, Zeger Malfait, Hendr. Veltkamp, Jos. Versteijlen en Isid. Bauwens. 1)

* *
*

MET TIJD EN VLIJT.

Nauwelijks te Leuven (October 1876) of Albrecht trad als lid in het Taal- en Letterkundig genootschap „Met Tijd en Vlijt" door Emmanuel Van Straeten in 1836 in leven geroepen.

In de lijkrede, namens „Met Tijd en Vlijt" door H. Alf. Cappelle op het graf van Albrecht Rodenbach uitgesproken, staat er;

— „Hij was waarlijk en inderdaad in het genootschap met zijn woord en met zijn penne, met herte en ziele, en hij deed het genootschap leven, want leven begon er noodig te zijn, in de oude vervallene lettergilde.

Omdat het vlaamsch was, was hij er in gegaan; omdat hij er in was, wierd het vlaamscher, levender, studentelijker.

Wij mogen met recht van dien onvermoeibaren werker zeggen: *hij was een soorte van tweede stichter van „Met Tijd en Vlijt"*. —

Niet alleenlijk las Albrecht er een tal werken in dicht en ondicht, maar maandelijks hield hij er eene

1) Papieren van A. R.

voordracht of besprak hij het een of 't ander voorgedragen werk.

Op 3 Juni 1877, werd hij als schatbewaarder in den Bestuursraad gestemd; een ambt dat hij, om reden zijner menigvuldige bezigheden niet kon aanveerden.

Dat deze letterkundige redetwisten van nut waren en tevens leven in de maatschappij brachten, bewezen de besprekingen die soms na den zittijd voortduurden tot in 't gat van den nacht.

Ten einde niets te laten verloren gaan van wat de Dichter ons achter liet, en ten einde eene gedachte te geven van de werkzaamheden in „Tijd en Vlijt" en van dien „*homerischen strijd*" zooals Dr. Van Puyvelde hem heet „*voor en tegen de dichtkunst*, *voor en tegen de romans*, *voor en tegen de Kerels en de Artevelden*," laten wij hier volgen al wat we van die bedoelde werken of korten inhoud dier besprekingen in Albrechts papieren vonden.

„*Noodvier en Noodhoorn*" schreef Albrecht voor het Lettergilde van 't gesticht te Roeselare, en verscheen in de Vl. Vlagge van 1876 nummer van Paaschen. Hij las het in „Met tijd en Vlijt" op de vergadering van 5 Nov. 1876.

NOODVIER EN NOODHOORN.

Rood als bloed zinkt de zon in de Noordzee, en de roerende baren schitteren met rooden schijn. Hier end daar wiegt een schuitje dat strandwaarts komt. Rood is de helling der duinen.

Op het strand beschingt de laatste zonnestraal den top der visscherhutten, het scherp dak der Zale van het dorp, de zwingende kruinen der oude bosschen, en in de verte den Hoogen Blekker, den glimmenden Zandheuvel, dat hij vierig rood afsteekt op de blauwe avondlucht.

Twee jongelingen verlaten het visschersdorp. Blond is hun haar en hun vlammende baard; vierig stralen hunne blauwe oogen: Vlamingen zijn het en Kerels, kinders van het ruwe Noorden.

Blauw zijn hunne schabben en blauw hunne hozen; aan hunnen lederen gordel slingert een glanzende zweerd, krom en breed lijk de snijdende zeisen. Een van de twee draagt den schallenden hoorn.

Zij gaan naar de Zale waar de mannen samenkomen.

Nevens de Zale ligt het gersplein der Schutters. Daar staat de hooge dunne gaaipers en rijst op hare vier steenen blokken. Maar nu is zij neder, en een bondel hooi en strooi vol harst en pek is rond de ijzeren sprange gebonden en vervangt die fel gespijkerde gaaien.

In de Zale zitten vijf zes mannen rond eene der zwaar houten tafels. Zij zijn ook in het blauw en dragen het blinkende zweerd op zij; zij drinken en schinken het schuimende gerstebier, en klappen en klappen met vrolijk gelach, en zingen wondere sagen, en liedjes van 't Schuitje dat wiegt op de zee, van dansende baren en wilden bloeienden storm.

De jongelingen groeten de mannen en drinken met hen uit de schuimende Schaal, en dan spreken hun die vrolijke kerels:

„Gij Noodvier en Noodhoorn, waakt maar wel en sluit van dezen nacht uwe oogen niet. Wat baat het immers dat de arm is kloek ende fel en dat de gewette schermsaks snijdt, indien de vijand in den donkeren sluipt en onvoorziens de mannen bespringt!"

En 't hoofd verheffend met stralenden blik: „Waneer wij waken, dan is geen gevaar en vrij mag het Gildevolk slapen," zoo zeggen de jongelingen, en drinken nog eens uit de schuimende Schaal, en wenschen de mannen goên avond, en slaan dan den nauwen eerdeweg in die kronkelt al langs de bosschen.

Zij stappen al klappen langs 't diepe woud en zien hunne lange schaduwen roeren op 't roodachtig pad dat de zinkende zonne beschingt. Zij volgen den weg naar den glimmenden heuvel.

En als zij omhoog op den heuvel staan, de roode zon is in de zee verzonken, het wiegende water is blauwer en blauwer die zuivere hemel. De boomen en bramen en velden, 't smelt al dooreen in 't wordende wordende duister.

Maar recht over hen daar rijst de maan, en schingt op den Hoogen Blekker, en schingt op de bosschen en velden wijd, de beken en kronkelende wegen.

En wakend daar zitten zij nu getween, omhoog op den glimmenden heuvel, en wondere sagen vertellen zij, en de eene zijn hand op den tuithoorn houdt, en beide den loerenden blik gevest op de eendelijke wijde vlakte.

* * *

Daar staat het somber slot zoo vereend in den nacht met zijne vijf gekanteelde torens. Bezijds valt de bleeke manesching; daarom is de schaduw nog zwarter. Al den eenen kant glimt het rimpelende water van den diepen wal.

Daar vallen klinkend de ketens der poort, en zij krijscht en draait en gaat open. Van uit den hoogen gewelfden gang schiet het roode licht eener toortse, en spiegelt in 't roerend ijzer van speren en danst in stalen harnassen.

En een glimmende stoet verlaat het slot en spreidt in stilte op het neêrhof, en 't wemelt en 't beweegt er bij 't tooverachtig licht der roode wemelende toortse.

Dan worden peerden bijgebracht. Ze ontstellen bij 't zien van dat spokelicht en stampvoetend slaan en brieschen. Dan springen stalene ruiters te peerd, en rond hen de speerknechten scharen.

Nu valt de Brugge met zwaar gerucht; de stoet zet aan, en stampend weèrklinkt op de brugge de hoeve der stappende peerden.

De toortse blijft achter, maar 't licht van de mane wêerspiegelt in de ijzeren lijven, en glinstert in 't staal van de zweerden en speren, en danst in de roerende helmen.

Zij stappen zij stappen in stilte voort, en nauwelijks de ridders van tijd tot tijd een woordeken tot elkander fluisteren.

* *
*

Omhoog op den berg daar zitten de twee, en wondere sagen vertellen zij, en de eene zijn hand op den tuithoorn houdt en beide den loerenden blik gevest op de eendelijk wijde vlakte.

Maar al met eens, een van de twee ontstelt en wijst naar de velden, en trillend grijpt hij den arm van den anderen vast, en fluistert: „Het dinkt mij daar heeft iets geglinsterd in de verte".

En beide loeren met scherpen blik bespiedend die donkere kimme.

*
* *

En stille daar kwam de stoet gestapt, en tusschen de beblaarde takken viel 't licht van de mane, en spiegelde in het staal, en danste in de helmen en blinkende harnassen, en deed de roerende speren blauwwendige stralen schieten.

Zij stappen zij stappen in stilte voort, en aleenlijk van tijd tot tijd spreekt eene nijdige stemme door het gesloten hulsel van eenen blinkenden helm.

„Zij liggen nu allen in de hutten in slaap, zegt er een, die wrevelige mannen der kuste. De dagende zonne zal morgen daar bloed en zwemmende lijken vinden.

— En van dezen nacht zal het viering zijn, daar, heinde en ver door de bosschen; 't zal laaien en sperken en verlichten den nacht. Dan zijn wij eindelijk meester.

— Maar zie, wat beteekent die vierige sterre? daar, boven het woud. Zij laait en zij sperkt".

En dan schalde er een hoorn en 't ketterde door de bosschen.

„Verraad! 't Is Noodvier en Noodhoorn, het sein tot den kamp. Zij waakten, de kerels, zij waakten!

— Harop! men geve de peerden de spoor. Harop! door de velden gevlogen. Allichte nu komen de kerels bijeen. Wij moesten ze verassen".

De peerden gevoelen de bijtende spore; zij brieschen en stormen vooruit.

En in de verte de brandende sterre slaat sperken, en laait en laait, maar sterft uit en verdwijnt, maar brandt dan op nieuw en nog klaarder. De hoorn schalt door de bosschen; langs alle kanten weèrgalmt het geschal.

Door de velden in den halfdonkeren vliegt die glimmende drom lijk spoken en vereende verschijnsels. Zij vliegen zij vliegen daar langs den bosch en tiegen reeds de glimmende zweerden.

Maar al met eens schreeuwt eene donderende stemme van bachten de boomen: „Kerels, valt aan!" En honderden stemmen antwoorden: „Kamp, kamp, kamp"! De bramen kraken, de bosch berst open, en van alle kanten stormen woedende mannen toe. Zij razen en schreeuwen en zwaaien met wilde kracht de schrikkelijke breede schermsaksen. „Kamp, kamp! — Harop, Harop!" gaat het van beide kanten, de twee benden botsen vreeselijk opeen, de zweerden slaan en kletteren....

Overeend is het woedend gevecht in den halfdonkeren, onder de trillende kruinen waardoor de bleeke manesching valt. Het woelt en het wentelt er al door-

een, 't is schreeuwen en huilen, de zweerden schieten bloedige stralen en kletteren tegen malkaar, de peerden slaan en brieschen, de gekwetste spertelen huilend onder de stampende peerden, het bloed stroomt ruischend en lauw. In de verte huilen en janken de honden der visschers en der houtkappers.

Daar laait nog het Noodvier; de Noodhoorn galmt door de bosschen, en van alle kanten, van uren in het ronde, snellen de blauwe kerels toe, zwaaiende de schrikkelijke schermsaksen, en worden lijk uitzinnig bij 't zien van het stroomende bloed en van het wilde wentelen van den strijd, en springen dan schreeuwend en razende toe, te midden 't gewoel, met 't kervende glanzende wapen.

Kloek en moedig zijn de edele ridders, maar wild de woedende kerels; zij kappen en kerven, de zweerden zijn bot, de schilden doorkloven, de pantsers en helmen gapen, de peerden bloeden door de gekneusde harnassen. De kerels woelen maar altijd voort, en schreeuwen en razen en kerven.

* *
*

De kimme klaart op. Daar rijst de dagraad van bachten den Hoogen Blekker, bloedig rood wordt de lucht, rood de bevende kruine der bosschen. De leeuwerke stijgt en zingt daar hoog in het hemelsblauw.

Maar hoor die dreunende stemmen in de richting van den bosch, dat machtig lied door honderde en honderde stemmen gezongen, met wapengeklank en hoorngeschal. 't Klettert en het weêrgalmt wijd en verre door de bosschen tot op het zeestrand en over de bedauwde weiden, en 't verdooft de blijde stemme der stijgende vogels. Hoort die dreunende stemmen, hoort dat machtige lied.

„Doedele, bommele, romdomdom,
Houdt u recht en sie niet om.
Ghi rudders, dwingers, maect u van cant;
Hier sijn die Kerels van 't Vlanderlant.
Ghi Isegrims hoedt u voor den Blauvoet,
Ofte ghi selt voelen wat sine clau doet.
Onse vorderen waren vri
Ende vri so bliven wi,
So lanc een hert dat lafheid haet
In enen keerlenboesem slaet.
Doedele, bommele, romdomdom,
Houdt u recht en sie niet om".

't Gezang nadert en nadert. Daar zijn ze. Daar trekt de schare voorbij.

O zij zijn afschuwelijk, de zegevierende Kerels, wild staan hunne blikken, vele zijn blootshoofd, vele zijn gewond aan het hoofd, dat het bloed over hunne kaken geleekt heeft en stijvende haar en baard te gare geplakt; bloedig zijn hunne gescheurde blauwe kolders, bloedig hunne machtige vuisten, bloedig hunne bot geslegen schermsaksen.

Zingend trekt de schare voorbij in de richting van de Zale, en eenige stonden nog wêergalmt over de bosschen het dreunende lied dat in de verte wegsterft.

„Ghi Isegrims, hoedt u voor den Blauvoet,
Ofte ghi selt voelen wat sine clau doet".

* * *

Daar hebben zij gevochten.

Treurig hangen de takken der oude hoomen over den donkeren rookenden bloedplas, waar de lijken der peerden en der mannen liggen, hoop over hoop, met verbrijzelde pantsers en bloedige gapende wonden.

Noch ridder noch schalk noch speerknecht en is er ontvlucht met de bloedige mare.

Edele Heeren, Noodvier en Noodhoorn en slapen niet.

HAROLD.

„*Weelde en ijdelte*" is insgelijks een schoolwerk van Rhetorika (1876) dat hij hetzelfde jaar nog in *blanke verzen* overzette onder titel „*Weelde*" 1). Daarom, denken wij, dat hij in „Met tijd en Vlijt" het werk in verzen — doch misschien onder den ouden titel — zal voorgedragen hebben, door Dr. Van Puyvelde, naar den verslaggever, op 6 Januari, opgegeven als een werk in rythmisch proza.

WEELDE EN IJDELTE.

„De nacht ligt over de stede."

Daar rijst een donker gebouw hoog en breed. Wijd strekken de hoven erbachten, vereend in den duisteren met hunne kronkelende wegen waarover de zwarte trillende kruine der boomen helt, en hunne vijvers waarin de betrokken mane spegelt en de beplekte lucht.

Duister en somber is het gebouw alhier, maar al den anderen kant schitteren de hooge vensters en verlichten de breede strate. Rijtuigen staan voor de wijd open poorte, en in huis langs den grooten marmeren trap gaan en komen trotsche knechten in livrei.

Boven stroomt het licht door de ruiten en de driedobbele kanten behangsels, en ondertusschen vliegen daar dansende schaduwen voorbij en men hoort als bij walmen het zwierig spelen van fluit en snaartuig.

Daar woont Rijkdom en weelde.

Van binnen in het paleis zijn de gangen donker, maar in den donkeren ziet men hier end daar het marmer blinken, en spookachtig zien er de standbeelden uit en de geschilderde tafereelen langs den wand; onder de voeten voelt men den klinkenden marmeren vloer of het donzig tapijt.

Daar verder is licht. Daar loopt een prachtige gang.

1) Zie verzameling „Gedichten" van A. R.

Alles blinkt er en schittert. Daar komen knechten in livrei weg end weder.

Nu speelt wederom dat streelend en vleiend muziek met zwierig trippelende mate.

Hier is eene zale. Hier heeft het kostelijk maal plaats gehad. Op de tafels staan nog de zilveren schotels en bekers, de vruchten en wat er overschiet van den zinnelijken disch. Hier hebben zij gezeten, die rijke, op die prachtige stoelen. Daar in dien zetel zat de meester van het huis, recht over dat geschilderd paneel, dien ridder in het stalen harnas, die hem met zijn streng gelaat heel de maaltijd bekeken heeft, terwijl zijn hand met ijzeren handschoe rustte op het ridderlijke reuzenzweerd. Hier heeft de kostelijke wijn getinteld in de bekers. Hier heeft ook het muziek gespeeld. Hier hebben ze gezongen en vrolijk geklapt en gelachen terwijl de schuimende drank in de bekers gistte. Hier heeft men gezwommen in wellust en wereldsche vreugd.

O weelde, o rijkdom, o wereldsche vreugd!

Een knecht trekt door den verlichten gang voorbij, beklimt zwierig den trap daar te enden, opent de bonte gordine, en treedt in de zale waaruit een lichtstraal schoot als de gordine roerde.

Laat ons volgen. Hoor, daar speelt op nieuw dat muziek. Gevoelt gij niet in uw herte? O streelend en vleiend is het dansende lied, maar het doet vreemde stemmen in het herte zingen.

Zie, hier is de feest! O rijkdom, o pracht, o zinnelijke weelde. Is het eene zaal of het tooverpaleis der araabsche sage, een lustig prieel te midden den vrolijken bosch? De grond ligt of het ware met bloemen en geurige kruiden bestrooid. Daar te enden te midden een bosselken spruit de fonteine; hooge schiet de schitterende waterstraal en valt, te midden diamanten regen, in den murmelenden waterkom, waarover koste-

lijke planten nijgen met breede bladeren, en waarin gouden en zilveren visselkens zwemmen.

Langs alle kanten stroomt het licht. Daar omhooge zweven goden en godinnen, het schitterende hof van den Olympos. Daar te midden dat bosselken spelen die kunstige spelers. In het ronde wemelen met stralend gezicht en vierige wangen en lachenden mond die blijde rijke genoten; en als het muziek zwijgt, dan hoort men suizende stemmen en vrolijk gelach.

De kostelijke waaiers leven lijk vliegende vlinders.

Langs alle kanten stralen de diamanten en gesteenten in het gevlochten haar der vrouwen, en de bloemen op de weerschijnende ruischende zijde der slepende kleederen.

Die jongeling hoog van gestalte, met zijn edel wezen en edelen gang, met stralende ooge en diepen blik, is de meester van het huis. Hij is edel en machtig. Naar hem lacht de gekroonde vorst en voor hem buigen eerbiedig de trotsche hovelingen. Hij is rijk, des winters woont hij hier in dit prachtig paleis; des zomers, verre van stad, te midden de velden, niet verre van de zee en de badstede, op zijn kasteel, met bosschen en weiden en wateringen omringd.

Daar geeft hij malen en feesten lijk hier, en jaagt, in de bosschen met de edele jonkers zijne genoten. En door de velden hoort men het gebas der honden, het schallen der jachthoorns en de stemme der loopende knechten in 't rood en in 't groen.

En somtijds staken de menschen hun werk op het land: een hert vliegt gelijk een schicht door de weide en springt over de kronkelende beke, terwijl in de verte raast het woelig jachtrumoer.

Rijk, machtig en jong is de heer van het huis. Daar zwiert hij licht en lachend te midden die blijde genoten.

Men heeft eene stonde gerust en de waaiers hebben

hun werk gedaan, terwijl de genoten verzamelen tot den dans, speelt het muziek het voorspel der draaiende walze.

Daar valt de trippelende mate! De wiegende zwerm vliegt toe en wemelt en wentelt op de mate van het zinnelijk spelen.

O Rijkdom, o weelde, o wereldsch genot!

Het is nu reeds laat in den nacht.

De zalen schitteren nog en nog stroomt het licht door de vensters op strate. Maar de heer van het huis aleen doolt nog in de zalen. Het muziek zwijgt. Eenzaam spruit de strale der fontein te midden het bosselken en de kostelijke planten, en treurig murmelt het water dat valt in den kom. Want een voor een zijn de rijtuigen weggereden van voor de deur. En de jonker heeft eenen treurigen blik geworpen door die prachtige eenzame zalen en heeft verzucht, en is weggegaan met tragen stap, het hoofd op de borst.

Diep voor hem bogen de trotsche knechten met rijke livrei en weken op zijds langs den gang. En hij en heeft ze zelfs niet gezien, en deze die hem afwachtten aan den trap die naar zijne kamer leidt, heeft hij afgewezen; en traagzaam, het hoofd op de borst, doorkruiste hij de donkere gangen niet willende dat men hem lichtte.

En daar staat hij nu boven op den steenen trap die daalt in den hof, en beziet met mijmerenden blik de zwarte boomen langs de kronkelende paden, de vijvers zilveren plekken te midden het donkergroene gers, en den duisteren hemel waar de mane duikt bachten groote wolken.

Zijn arm rust op den reusachtigen marmeren leeuw die op de leuning van den trap ligt, zijn hoofd rust op zijne hand en daar staat hij, duizelig, en het herte vol weedom en vreemde smerten.

Hij is rijk, hij is machtig, hij is jong; op zijn gebod

komt weelde en vreugd en wereldsch genot; en zijn herte is ijdel en zijne ziele onvoldaan.

Droomend beziet hij den somberen hemel en voelt hoe groot de afgrond zijns herten is en hoe wijd en hoe diepe dat vreemde gevoel, de begeerte. En hij droomt, en hoe langer hoe treuriger hem het leven schijnt. In zijne ooren ruischt lijk een spottende stemme het dansende lied en het vrolijk fluisteren en lachen der feeste. In zijn dolend verstand ziet hij het maal en den dans. Maar treurig blijft hij daar staan, en droomt van het vreemde raadsel zijn levens.

* *
*

BESPREKING VAN EEN WERK TEGEN DE DICHTERS — DOOR H. P. C.

Heeren.

Ik hebbe mijne bespreking geschreven om reden van den aard van het besprokene: in dergelijke onderwerpen bijzonderlijk moet men wel trachten de zaken bij hunnen name te noemen en zoo klaar en duidelijk mogelijk te spreken, indien men in die onstoffelijke dingen niet en wilt verdolen, den tegenspreker gelegenheid verschaffen om der woorden zin te verdraaien, en op het einde van het spel ernstigen redetwist onmogelijk maken; welnu ik ben zooals meer dan een onder ons een slachtoffer der huidige opvoeding, onbekwaam eigen gedacht in eigen tale te vertolken.

„Whigan, le vieux guerrier à la barbe blanche, écoutait, assis à l'entrée de la caverne, le chant sonore du bouclier de sa jeunesse. Et le bouclier sonnait terrible.

Près de lui tenait Alpin aux blonds cheveux, le fils de l'harmonie, et le vieux Ithigan se souleva et dit: Alpin, mon fils, prends ta lyre et chante. Chante moi les exploits de Dutha, de Dutha à la vaillante épée qui combat en les terres lointaines".

Zoo niet in dezer voege althans in dezen zin, hoorde ik eens ter Lettergilde van het Klein Seminarie van

Roeselare, waar ik gestudeerd hebbe, eenen leerling niet er Dichtschole, maar der Rhetorika, op de wijze van Ossian.... zingen. Het was dan verre van mijn gedacht dat ik eens dichten en dichterlijkheid zoude te verdedigen hebben tegen dien eigensten en zelfsten toenmaligen *dilettante.*

De H. C. is dus, gelijk elkendeen uwer, H.H. laatstmaal heeft kunnen hooren, tamelijk van gedacht veranderd; zijn gedacht is, om zoo te zeggen, sedert dien van onder te boven gekeerd — oftewel misschien van boven te onder.

En peist toch niet, a. u. b. dat ik zulks hier als eene reden bijbrenge tegen den H. C.'s stelsel. Geenszins van zelfs. Maar: een werk bespreken is, *mijns* dunkens, — voor zooveel het de korte tijd toelaat waarover men tot het doorgronden van het werk beschikt en tot het mededeelen der vruchten dier overweging — zijn eigen gedacht uiten over dat werk of over een deel van dat werk, ten einde uit de verschilligheden van gedacht de redetwist ontsta, *en uit de Redetwist waarheid*, terwijl tevens schrijver en bespreker des werks zich oefenen in het vertolken, ontleden en mededeelen der gedachten.

En — spreke ik van deze *palinodeia* des H. C., het is slechts hierom, omdat zij, mijns dunkens, zij aleen dit werk kan uitleggen en grondig doen verstaan. Trouwens dit is eene wet door de zielkunde bestatigd: even als men, in de Nature tusschen de zelfste lichamen den toetrek ziet en onmiddelijk erna den wederslag, even zoo in de zielenwereld verwandelt dikkens liefde, drift, in haat, afkeer; en *die* haat uit eenen omkeer van liefde ontstaan is gewoonlijk de geweldigste en de bitterste.

Ik passe de wet toe en zegge:

Men moet waarlijk eertijds dichten en dichterlijk gegeerd en bemind hebben om ze nu *zoo bitter* te

haten, en ze derwijze aan te randen.... *al greten*.

Wij komen daarop terug.

Belet wel, H.H. dat ik den H. Cuijle, niet en *verwijte*, dat hij nu anders denkt als eertijds. Dat ware gansch onredelijk: het is schoon iemand te zien die, naar des menschen wet, roekende en zoekende naar waarheid, van vroegere dwalingen af komt, bijzonderlijk waneer hij daartoe vroeger driften heeft moeten overwinnen. En ja, mist hij zelfs in dat zoeken der waarheid, nog moet men hem eerbiedigen om zijne goede trouwe. De heer Cuijle geeft zich uit als hebbende dat groot en schoon werk betracht: hij bekent trouwens op verschillige plaatsen de bekoorlijkheid der Dichtkunst, maar hij heeft zijn herte doen zwijgen en rede aleen doen spreken, ten einde eerst zijn eigen en ons dan te waarschuwen en te onderwijzen, — hetgene zonder twijfel zeer braaf is van wege den heer Cuijle. — Ik zegge dus: hij geeft zich uit als de man der rede, trachtende bij middel der kalme rede, »sine ira et studio", naar de waarheid.

Het is goed. — Laat ons eens — eensgelijks bij middel der rede — de rede en de redens van dien man der rede nagaan; en beginnen wij te dien einde met het werk te vervatten in zijn oorgedacht en eerste ontwikkeling.

Voor wat den aanvang betreft — het zij ter loops gezeid — hij is wonderlik. Ziethier het gedacht van al dien pracht ontdaan van metaforen, antithésen, tropen en figuren waarin het, ik en zegge niet: zwemt, maar: verdronken ligt:

Eene groote kwale kwelt de samenleving — Wat?, zal men zeggen, het socialism, de commune, de omwenteling onder alle hare vormen, de zedeloosheid.

O dat en ware niets, maar dit is de kwaal: *De wereld wordt te poëtiek.*

Dus H.H. — H. C. spreekt — de samenleving door

die ontzaggelijke kwale gekwollen liggende, zoo is het meer dan tijd.... dat ik hier in deze vergadering kome uitroepen en bewijzen dat die kwale eene kwale is. Zoo en luiden zijne woorden niet, doch ontleedt ze: dat is zijn gedacht.

Hij vergeve het mij, maar het heeft mij op Joseph Prudhomme doen peizen.

Oorgedacht: Het dichten is eene uit te roeien plage, want: de dichter bewerkt zijn en zijns naastens ongeluk.

Het zijne. Trouwens 1°. Het geluk bestaat uit de matigheid in genot en verdriet — en de dichter en is gematig noch in genot noch in verdriet.

2°. Die gelukbarende matigheid is het werk der rede — die de dichter niet en gebruikt. (Gelukkiglijk laat hem H. C. nog het bezit der rede.)

3°. Zijn eigen ongeluk te flauw, trekt hij zich nog andermans ongeluk aan.

Andermans ongeluk: 1. Hij en predikt de waarheid niet. Bewijs: A. Hij toont de schoonheid. (En wat heeft de waarheid daarmede te doen?) B. Hij vertoont niet de wezenlijkheid maar het oorbeeld — .˙. De dichter en predikt de waarheid niet. (Ja maar hij predikt iets .˙. hij die schoonheid en oorbeeld toont predikt de valschheid.)

2. Hij maakt de menschen ongelukkig „omdat hij — woorden van H. C. — verbeelding, herte en ziele *verheft.*" Trouwens: God plaatste hoofd boven herte: *verheft* men verbeelding, herte en ziel, herte geraakt boven hoofd. .˙. De dichter maakt den mensch ongelukkig. — Zoo heeft H. C. zijn bewijs geuit. Maar wij en zullen hem niet behandelen lijk hij de dichtkunst, en zullen zijn bewijs er wat logischer doen uitzien .˙.: volgens wet en orde moet rede des menschen leven richten: de dichter stelt gevoel in de plaatse: .˙. wanorde en ongeluk bij zijne slachtoffers.

3. Dichten is machtig — hetgene ik vergeve, zegt zeer goedhertiglijk H. C. — maar die macht steunt op het kwaad. Ten bewijze: Dichter blindt de rede. Ten bewijze van het bewijs een zeer dichterlijk tafereel. En dan meent H. C. bewezen te hebben dat de dichter zijnen evenmensch ongelukkig maakt, en het Ministère publiek besluit: .·. *Dichten is eene uit te roeien plage.*

Dat is de ontleding van het werk. Gij ziet, H. H., de man der rede heeft haar diepe wonden geslagen, en geloofde men aangaande dichtkunst lijk de H. C., men zoude zeggen: H. C., gij hebt gedicht (soms, *ver*dicht.)

Doch de zaken op hun eigen nagegaan:

Late daar de uitweiding „Nascitur — fit poeta," al verschillen wij des ook van gedacht, ik en H. C.

Het I heeft H. C. door 3 bewijzen willen bewijzen. Doch zij versmelten tot twee, beiden om ter flauwst:

1 en 2 versmelten en komen uit op:

Geluk is gematigheid — gematigheid het werk der rede — en de dichter en gebruikt *zijne* rede niet.

H. C. hadde de zijne ook beter gebruikt, hadde hij zijn bewijs op logische wijze gegeven in stede van er te zoeken twee van te maken.

En hoe bewijst hij zijn bewijs?

Wij zullen nog aanveerden dat geluk gematigheid zij en gematigheid het werk der rede. Blijft te bewijzen dat de dichter de zijne niet en gebruikt. H. C. meent het bewezen te hebben met ons eene karikature te maken van den Dichter die met zijn dichten aleen bezig al het overige vergeet. Ja maar, belet wel, karikaturen en zijn geen redens. Men make eene karikature maar bewijze.

Ik erkenne het dichten is het werk der rede niet. Het is het werk van gevoel en verbeelding, ja *maar* onder het beheer der overheerschende rede.

Wat meer is belet die sofism:

Om gelukkig te zijn moet men zijne rede gebruiken; het dichten, een werk des dichters, en is het werk der rede niet, bijgevolg de dichter en gebruikt de rede niet.

Krachtig geredeneerd nietwaar?

Ja maar, zal men zeggen, dichten dat en is niet aleen een werk des dichters, maar behoort aan zijn Wezen toe, en het is een werk des gevoels; bij gevolg *leeft* de dichter, naar wezen en gewoonte, eerst ende vooral door het gevoel bestuurd en zoo blijft het bewijs staande.

Ik zegge: eensgelijks een sofism. Trouwens *wat* is de dichter. Ha H. C. wilde hij, als man der rede, logisch handelen hadde *dit* eerst moeten bepalen. Maar hij en heeft het niet gedaan. Ik gelove het wel. Zijn stelsel ware aldus in duigen gevallen.

Wat is trouwens de dichter? b. w.: *de* dichter, niet: geen of geen *dichterken*? Wilt men den dichter kennen, men bestudere de dichters in den vollen zin des woords, niet deze die een deel ontvingen der gave die den vollen dichter maakt. (Voorbeelden.) Men ga naar de groote dichters die alle de eeuwen bewonderd hebben en gegroet en die men slechts op tijden van verval heeft hooren begreten — in name der rede — door mannen wiens namen vergeten zijn. En men vrage: welke mannen waren Homeros, Aischylos, Euripides, Dante, Tasso, Shakespeare, Schiller, Göthe. Ha het dichten is het werk der rede niet! Neen het, maar het gezamenlijk werk aller krachten des mensch, bijzonderlijk van gevoel en hare zuster de verbeelding, ja, maar onder het beheer der krachtige rede. Ha Homeros, Aischylos, enz. en gebruikten de rede niet! Leer eerst hunne reuzengedachten meten en spreek dan. En dan zult gij zeggen, te akkoord met de stemme der eeuwen: alle denkers waren dichters want zij bevroedden de waarheid en hare schoonheid en kon hun niet ontgaan.

Maar van eenen anderen kant alle de groote dichters — die boven de denkers staan — waren denkers: want hoe hadden zij de schoonheid bewonderd en bezongen, indien zij het machtig verstand hadden gemist om ze te grijpen en vóór zich te zetten? 1)

Echter, ik bekenne het, ja de dichter is ongelukkig, maar anders zijn de oorzaken en de gevolgen.

Ja hij is ongelukkig, doch niet omdat zijne rede achterblijft, maar omdat hem zijne machtige rede aller zaken oorbeeld toont en het vergelijkt met de bedroevende wezenlijkheden, en dat zijn herte, is hij dichter in den vollen zin des woords, zoo diepe voelt als dat zijn geest peilt en vroedt. Ja de dichter lijdt en zijn hert en kan niet beter vergeleken dan aan het vleesch van ons lijf waneer het van zijn bovenvel ontbloot is. Een slierend windeken waaie, en het is eene bijtende pijne, ik late varen wat een schok, een schribbel, eene snede zoude zijn? Welnu dagelijks wordt de dichter geschokt door het zien der wezenlijkheden die hem lijden doen omdat hij ze vergelijkt met het oorbeeld dat zijn machtig gedacht hem toont. Ja hij lijdt, lijdt waar anderen onverschillig zijn: want hij vroedt en voelt dieper; doch de wereld die niet en ziet wat *hij* ziet noch en voelt wat *hij* voelt heet hem — in den name der rede — een zot.

En het is hem een nieuw kruis, een nieuw lijden. Voeg daarbij die gedurige begeerte, die rustelooze begeerte die het zien en bewonderen van het oorbeeld baart, die schrikkelijke pijne der begeerte, en ja gij zult zeggen met mij dat hij gelijk heeft te zingen:

„Geen kruis en is grooter neen
dan 't kruise der poëten!"
G. G.

De geschiedenisse heeft die gesteltenisse des dichters geboekt en gij allen, peize ik, hebt het nog gelezen,

1) Nevens deze zinsnede schreef hij (denkelijk) later; — *valsch.*

hoe de leekebroeder eener kloosterkerke eens bij het vallen van den avond eenen man vond in wijden zwarten mantel tegen eenen pilaar geleund in den donkerenden kerkbeuk en hem vroeg: Wat begeert gij, broeder? En dat de man opkeek en uit het diepste zijner ziele verzuchtte: „Vrede".

Dat was de dichter, de groote dichter, de dichter ongelukkig om reden van het oorbeeld, zijne liefde, zijne bewondering, zijne onmeetbare begeerte, ongelukkig om reden zelfs van hetgene zijne grootheid is. Welnu sta nevens die droefheid, en beproef het uit uwen mond te krijgen: Dichter die lijdt en droevig zijt, ik man der rede grete met u en verbanne u al greten uit de samenleving.

Ja, — zegt de Heer C. — hij is zelf ongelukkig en — peist eens hoe zot hij er nog bij is — hij heeft nog daarbij medelijden met andermans ongeluk!

Ha weet gij voor wien gij nu staat?

De geschiedenisse toont ook eenen man die lijdt en bijna bezwijkt onder zijn medelijden met der lijdende menscheid. Ja en hij ware bezweken, ware hij God zelve niet geweest, God zelve, mensch geworden om, in menschelijken lijve, alle menschelijk oorbeeld te toonen, en, o.a. het oorbeeld van dat medelijden waarmede H. C. gegreet heeft.

Ten tweeden, zegt H. C. de dichter bewerkt ook het ongeluk van zijnen evenmensch.

En dat vooreerst omdat hij de prediker der waarheid niet en is. Trouwens, zegt H. C., hij toont hoe de dingen zouden moeten zijn, en niet hoe ze zijn. In andere woorden: de dichter wijst ons naar het oorbeeld en doet het ons bewonderen opdat wij voorzooveel zulks in onze macht is, de wezenlijkheden verbeteren en naar het oorbeeld streven.

Het oorbeeld is de volle waarheid der zaken: de zaken in hunne volle waarheid.

De dichter wijst en streeft naar het oorbeeld.

B.g., de dichter en is de prediker der waarheid niet.

O wonderbare rede!

Tweede bewijs:

De dichter toont ons slechts het schoone.

Nog eens:

O wonderbare logiek, o wonderbare rede!

Wat is de schoonheid tenzij το ον φαιδρον, de glans der waarheid? En wat doet de dichter indien hij ons de schoonheid toont?

Neen hij en predikt de waarheid niet, maar doet meer, doet ze bewonderen, en zoo veredelt hij de ziele.

Maar — en dit is het tweede bewijs dat... dat is juist zijn kwaad, zegt H. C.

H. C. en gaat voor geenen „sofism" om, en om te bewijzen dat het veredelen der ziele kwaad is, bewijst hij, of beter, zegt hij: Herte boven geest stellen is wanorde en wanorde baart onheil. Dit laatste is waar. Doch, b.w. H. C. verwert: wij zeggen: de ziele veredelen, hij: het herte verheffen = boven het hoofd stellen!

De ziele veredelen is ze veredelen gelijk zij gaat en staat, en dat doet de dichter. Wij bekennen: drift boven rede stellen is kwaad, en, doet het de dichter hij doet slecht. *Maar* dat zulks zijn werk niet en is volgt uit onze bepaling van den dichter en zijn werk.

Wij bekennen: lijk alle gave kan des dichters gave tot het kwade gekeerd, kwaad stichten.

Dat sommige dichters dat kwaad bedreven hebben, men mocht het nog houden staan — op voorwaarde te bewijzen, hetgene H. C. vergeet — maar in allen gevalle spreekt men van *den* dichter, men moet hem bestuderen, niet in deze die een deel der dichtgave hebben, maar in de volle dichters, de groote, de genien (Homèros, Aischylos, Sofoklès, Euripidès, Dante, Tasso, Shakespeare, Schiller, Göthe, enz.)

Beproef eens derwijze uw gezegde te staven. En begin met ze te lezen.

Laatste bewijs tegen den dichter: zijne macht steunt op het kwaad. — Trouwens hij blinddoekt het verstand en werkt slechts op het gevoel. Dat is kwaad en baart ongeluk lijk alles dat kwaad en wanorde is.

Hier betrapen wij nogmaals H. C. bezig met bij middel eener kleine verandering in het kostuum, tweemaal hetzelfde bewijs voor den dag te brengen, en hier in andere woorden nog eens juist hetzelfde te vertellen dat wij, het vorig bewijs besprekende, komen te wederleggen. Om de zake er wat nieuw te doen uitzien past hij ze hier toe en — vergetende dat dichten zonde is — beschrijft ons een tafereeltjen, dat men zich slechts kan verbeelden als volgt:

Veronderstelt eene kleine schare — b.v. de garde civique — voor eenen overmachtigen vijand. Veronderstelt dat de bevelhebber der kleine schare al met eens.... onpasselijk wordt, vertrekt, en voor zijnen opvolger den man kiest die best bekwaam is, ingezien wezen en begaafdheid, een leger te redden. Den besten zijner onderhoorige hoofdmans zeker? — Ah neen! Eenen dichter! — De zake aldus verondersteld zijnde, heel natuurlijk, zoo men ziet, wat zal er gebeuren? De dichter neemt zijne liere, stapt aan het hoofd en gaat op:

„Mourir pour la patrie
C'est le sort le plus beau,
le plus digne d'envie..."

De schare stormt vooruit en wordt vernietigd.

En — hier wordt het nog aandoenlijker — blijft er bij gevalle één man over, deze studeert de wijsgeerte en bijzonderlijk de redekunde, en, van eenen schat van wetenschap voorzien, bevroedt hij de zake, en besluit:

»Een dichter en is geen generaal."

En wijlend de heer Lapalisse springt uit zijn graf lijk Pierlala, en roept: »Voila qui est bien, mon ami: »vous êtes digne de moi."

»Après celà" zegt de fransch, »il faut tirer l'échelle".

H. C. heeft het begrepen, en hij besluit zijn werk. Hij heeft, zegt hij, bewezen dat dichten eene kwale is, en dat men behoorde alle dichters te ostraciseeren.

Ik zoude daarop kunnen zeggen:

Men beproeve of men aldus de wereld beter zoude schikken, beter dan Hij die ze geschapen en geschikt heeft en in zijne alwijsheid goedgevonden, met hare dichters en haar dichten. Neen, al bederft de mensch Gods gaven en weldaden, wij en moeten ze daarom uit de wereld niet wenschen.

Neen! En bijzonderlijk leve de poësis, en dat de dichters zingen, en beletten dat de wereld van langs om meer te midden den rook en stoom harer machinen, ik zal het woord maar zeggen: verbeeste.

Dat alles zoude ik lang en breed kunnen uiteen doen.

Doch ik hebbe reeds van nu te lange gesproken. Zoo besluite ik op mijne beurt en zegge — en hier komt te passe hetgene waarmede ik begonnen hebbe — dat H. C. de zonde bedreven heeft die hij bestrijden en kastijden wilt, te weten, hij heeft drift laten spreken, zijne vorige liefde in haat verwandeld, en rede doen zwijgen, en, al heeft het werk ook hier en daar eene redekundige tinte, in den grond het en is niets anders dan het verbinden, rond een schamel en zeer zwak getimmerd geraamte, van sommige dichtersbelachelijkheden. — He ja, de dichter is mensch — die de drift tegen dichten en dichterlijkheid gehangen heeft tusschen sprekers Rede en de groote, schoone, edele, echte poësis.

Overigens ik bekenne dat de heer Cuyle kan karikaturen maken.

1877.

OVER SOMMIGE ZAKEN IN DEN REDETWIST OVER SHAKESPEARE TE BERDE GEBRACHT.

(Korte inhoud van voordracht A. R.)

De redetwisten behoorden ernstiger te gaan: men behoorde niets tegen den schrijver der besprokene werken op te werpen, waaraan men zelfs niet gelooft. Anderszins verliest men het tweede nut der besprekingen, te weten dat de redetwist licht en waarheid baart. Bovendien brengen dergelijke besprekingen het gevaar bij, dat sommige dwalingen aantrekkelijker zijn dan sommige waarheden, en ook dat het iederen keer kan gebeuren dat de onwaarheid op listige wijze voorgedragen worde en de waarheid slecht verdedigd, hetgene voorzeker slechte gevolgen kan hebben. Voor wat den redetwist over Shakespeare betreft, hij heeft daar veel van geleden. De tegenspreker heeft ons trouwens zelf bekend dat hij zijne bespreking bereid heeft met 3, 4 stukken van Shakespeare te lezen; 3, 4 op 36! En men voege daarbij: gelezen met opzet er ter bespreking alles kwalijk in te vinden.

Ik wille slechts 4 punten der bespreking ophalen.

1. Mag men in een zelfste spel een zelfste persoon als kind en man of ouderling vertoonen?

Dat het kwalijk is en is niet bewezen; in allen gevalle, dat gebeurt voorzeker uiterst zelden; en het en kwam hier niet te passe dit te verhandelen: Shakespeare en heeft het nooit gedaan.

2. Het verplaatsen der handeling in het grieksch spel. Het grieksch Θεατρον en is met onze hedendaagsche tooneelen niet te vergelijken. Hun tooneel was zeer groot, en hunne *eenheid* van plaats en sloot geenszins uit hetgene wij *verscheidenheid* van plaats heeten: hun tooneel verbeeldde soms eene stede met haven waar schepen aanlandden die boven de 100 personen voerden (bv. in de Ἱκετίδες van Euripidês) enz. — Ten anderen

zelfs dat groot tooneel veranderde soms, ten einde de handeling te verplaatsen. De huidige wetenschap kent de tuigen die men daartoe gebruikte. (Bv. In de Ευμενιδες, 3de deel van het driespel Ορεςτεια van Aischylos, speelt het 1ste tooneel te Delos (?) het 2de in het Areopageion te Athênen.) — In allen gevalle en waren de Grieken geenszins van gedachte dat een spel eenheid van plaatse vergde. Trouwens hunne trilogiën of driespelen zijn waarlijk één spel, en geenszins drie verscheidene spelen door den eenen of anderen Band verbonden, gelijk onze hedendaagsche driespelen. (cf. Der Ring des Nibelungen van Wagner — Das Rheingold, Die Walküre, Siegfried, Götterdämmerung — en Aischylos' spel van Promethêus: misdaad — straffe — verlossing: Προμηθευς vuurdrager, geboeid, verlost.)

3 en 4. Shakespeare vertoont slechts ondeugden....: 1. Hij en verdient niet dat Heer De Mont hem, naar Guizot, den titel geve van ons de »Bible Humaine" te hebben geschonken.

2. Hij is onzedelijk. Daarop antwoorde ik:

I. Uit zijne onzedelijkheid en mag men niets besluiten tegen zijne dichterlijkheid.

Zedelijkheid en brengt geen dichterlijkheid bij (Boileau) noch dichterlijkheid zedelijkheid (Musset).

Dichterlijkheid: Waneer is een gedicht schoon.

Dat hangt af niet van het verhandelde (dan moet men kwaad, leelijkheid, zonde enz. uit de gedichten verbannen); Mefistofeles, Satan, Peregrinus — als schepping — misprijzen, alsook Quasimodo, Falstaff, enz. en in de oudheid Silenus, de Gorgonen, Lamiën, enz. alsook den schrik uit de tragödie waarvan hij een bestanddeel is, volgens Aristotelês). Maar van de wijze van verhandelen. Het schoone in de Letterkunde is het wel voorgestelde.

Wet van het wel-voorgestelde: twee vormen: *το ον φαιδρον* (Platoon): het wezenlijke glanzend vertoond;

het oorbeeld. Dit is het betrekkelijk oorbeeld, het oorbeeld van het voorgestelde, niet het volstrekt oorbeeld (dan zoude de Letterkunde ons altijd God moeten toonen, en zoude geen reden meer hebben van bestaan, daar dit reeds ten prachtigste is gedaan geweest). Wat is het oorbeeld eener zake? Hare volmaaktheid. Dit is de volmaaktheid van den individu, den type (b.v. oorbeeld van den dronkaard, van slechte mensch, van half slechte mensch, enz.) .·. Dezen tijpe zoo *treffend* mogelijk — *glanzend* — voorgesteld, ontdaan van alles wat hem mocht beletten zoo fel mogelijk in de oogen te slaan .·. alle onduidelijkheid, alledaagschheid, niet-karakteristische daargelaten enz. Men belette hoe dit overeenkomt met de bepaling van het schoone die St. Thomas geeft: volledigheid, orde, glans.

Onzedelijkheid. Niet gevaarlijke. Het gevaarlijke hangt trouwens af van ouderdom, geslacht, eigen wezen enz.

Onzedelijkheid is altijd onzedelijk gelijk. — Onzedelijkheid is het verbloemen van ondeugd of het bespottelijk maken der deugd (gevaarlijk: Tasso soms, onzedelijk: soms Musset, het tooneel der verleiding van Gretchen door Faust in *Göthe's* Faust enz. Verders: de grootsche Satan van Milton van twee een onzedelijker dan de smeerig klappende Mefistofeles).

.·. Onzedelijkheid en dichterlijkheid iets verschilligs.

2. Shakespeare heeft meer als ondeugden verbeeld (en heeft ons in der waarheid de „Bible Humaine" nagelaten.) Hij heeft veel deugdelijke personen vertoond (voorbeelden) doch *menschelijke* deugden. (Hij vertoonde menschen, de oude: bovennatuurlijke wezens, de fransche klassieke parodieerden die en schiepen *menschen* in dien trant).

3. Niet meer als het schoone hangt het zedelijke in de Letterkunde af van het verhandelde maar van de Wijze waarop het verhandeld wordt. Hoe moet de

dichter zedelijk zijn? Niet met leeren en onderwijzen (Het leerdicht een *dichterlijke vorm* van onderwijs) maar met Goed en Kwaad in zijne volle waarheid te toonen. Trouwens goed is schoon en kwaad leelijk. (Ontwikkeling en voorbeelden: Carmen, l'Uscoque, Shakespeare).

Beste middel van Shakespeare te leeren kennen en bewonderen: niet: aanhoort of leest er studien over, maar: leest Shakespeare.

Tijd en Vlijt, 27 Maart 1878.

* *
*

REDETWIST OVER HET SOCIALISM

te eener nazitting van „Met Tijd en Vlijt".
Thesis voorgesteld door H. Jerotka.

L. D.

De wijze om het volk te misleiden: cf.:

Les raisons du Momotombo,
Notre Dame de Paris,
de socialistische redevoeringen.
Met tafereelen (Weelde-Ellende).

Dus de *wijze* bestaat hierin:

Onredelike gedachten in bont en welgeschilderderd tafereel te verbergen, waartusschen men eenige groote schitterende waarheden voordraagt.

Die middel lukt op het volk.

Dit toegepast op één punt *als voorbeeld* voor alle de andere punten: De Liefdadigheid.

Antwoordt men den socialisten: Liefdadigheid, zij grijpen de zake vast, verdraaien haren zin en doen ze in hunne kanse spreken.

En nogthands:

Ellende zal noodzakelik altijd bestaan: schafte men orde in alle maatschappelike betrekkingen, het kwaad, de zonde is onuitroeibaar, en zal steeds Weelde — *en ellende* baren.

Der liefdadigheid — die ten anderen in haar eigen altijd schoon is en te bewonderen — *dankbaar* te zijn in stede van ze te vervloeken.

Dat sommige stelsels door de socialisten voorgesteld waar zijn, is zeker. Doch het socialism is slecht.

Het spreekt — op de hierboven aangegeven wijze — tot dezen van wie men geen verbetering en kan verwachten, maar slechts geweldige betoogingen die de zake verergeren: Hödel, Nobiling, Moncasi, de Commune.

(In den grond en is het de liefde tot het volk niet die spreekt, maar de heerschzucht die trappen bouwt. Voorbeelden):

Wilt men doelmatig werken, men verhandele de zake.

1°. Vóór die ze helpen kunnen.

2°. Met cijfers en gezonde rede, niet met tafereelen.

3°. Met voorzichtigheid.

En zoo brenge men orde in de sociale betrekkingen door wet en gewoonte.

Maar men vergete niet dat zulks ontoereikend is. Daarbij *verbetere* men het volk, door het verspreiden en vestigen van het stelsel van Christus in zijnen waren zin verstaan: Bemint u elkander.

Men *verbetere* het volk: weelde — ellende.

En uit de christelijke deugd der standen zal er nog meer goed spruiten tot het ordeneren der sociale kwestie dan uit alle mogelike verordeningen door de wetgeving ingebracht.

Deugd baart orde en Harmonie.

(*Voorstel P. de Mont*): Gelijk men eertijds te Rome het getal slaven beperkte, ,dat men gebruiken mocht ($^1/_3$), zoo beperke men het gebruik der machine.

(*Weerlegging van A. Rodenbach*). Slechte wet:

1°. Onmogelijk in pratik: o.a. uit hoofde der verschilligheid der bedrijven.

2°. Onrechtveerdig: tegen de vrijheid.

3°. Onredelik: tegen de ontwikkeling van beschaving. De wereld heel en gansch wijzigt *harmonischer* wijze met de ontwikkeling der beschaving. Zoo moeten ook de wetten doen.)

(Machinen? b.v.: wat min wevers, wat meer ijzerbewerkers.)

* *
*

Indien „Met Tijd en Vlijt" sufferig wierd, zooals het Dr. Van Puyvelde beweert, aangehaalde werken en feiten bewijzen dat zulks niet te wijten was aan Albrecht Rodenbach, en was de Voorzitter, prof. P. Willems dikwijls op de vergaderingen afwezig, de leden er niet spijtig om waren, te meer hij telkens, dat hij tegenwoordig was, van de gelegenheid gebruik miek om stokken in het wiel te steken. Wat aan Albrecht en zijne westvlaamsche vrienden tegen stak, was dat zij telkens met drogredens tegengehouden wierden als zij wilden doorwerken, of het kwaad te keere gaan waar zij het op hunnen weg vonden, zonder inzicht van personen, geestelijken of leeken, en alle zaken noemende bij hun naam.

Dit was het geval, met het smeekschrift dat zij naar de Bisschoppen wilden sturen om hen te verzoeken het onderwijs voor een deel te vervlaamschen. Het smeekschrift werd verveerdigd in de afwezigheid des H. Willems, op eene vergadering waarvan de Heer A. Depla, d.d. voorzitter was; doch op de volgende vergadering was P. Willems tegenwoordig en verzette zich stellig tegen het opsturen dezer petitie, waarop Albrecht met zijne vrienden voor een tijd de maatschappij hebben verlaten.

Wij vonden het begin van eenen brief door Albrecht geschreven en die misschien wel betrek heeft met deze zaak, of ten minste, van „Konkelfoes" in den schoot der maatschappij, de volgende getuigenis geeft:

Leuven 27.9.1878.

Ik peize dat gij gewoonlik nog al in tijds het Leuvensch nieuws verneemt, en zoo zult gij waarschijnlik reeds vernomen hebben wat

er onlangs in Tijd en Vlijt geschied is. Nu, indien gij het nog niet en weet, zoo verneem dan dat Voorzitter en Ondervoorzitter op eenen zekeren dag hun ontslag hebben ingediend en dat de meesterspelende leden van het Bestuur, min of meer komediantisch, den Voorzitter hebben doen bijblijven en den Ondervoorzitter wegblijven, daarbij in stemmen leggende of men hem bedanken zoude.....

* * *

Doch zonder gild gesteld te zijn waar hij kon werkzaam wezen, ging hem niet, en dadelijk richtte hij, in het toen slapende Davidsfonds, eene studentenafdeeling in, die weldra door haren bloei naiever veroorzaakte bij „Tijd en Vlijt", hoewel Albrecht in de nieuwe afdeeling de werkzaamheden in anderen zin inrichtte ten einde geene zustermaatschappij nadeel te berokkenen, zooals het bewezen wordt door Albrecht zelf in de volgende redevoering en door al de werkzaamheden die hij ter studentenafdeeling verrichtte.

STUDENTENAFDEELING.

Davidsfonds.

Voordracht ter vergadering der Leden.

Heeren.

Ik ben blijde de Reeks der gewone voordrachten te mogen beginnen, en aldus de gelegenheid te vinden u, met den beginne dier werking, eene wijziging, eene nadere bepaling dier werking voor te stellen, bepaling die, mijns dunkens, daar omtrent noodzakelijk is, ingezien de wereld waarin wij leven en het werk dat wij volgens ons wit op deze wereld moeten uitoefenen.

Te dien einde zal ik u mijn gedacht des aangaande ontwikkelen zooals ik gedaan hebbe ter vergadering des Raads als bespreking van het reeds vastgestelde werk onzer afdeeling.

De vrage was en is hoe de Leuvensche Studentenafdeeling van het Davidsfonds zal werken.

Gelijk voor alle dingen uit haar wezen volgt haar wit, door den huidigen samenstand der omstandigheden te bepalen.

Leuvensche Studentenafd. van het Davidsfonds, heet zij.

Het Davidsfonds beoogt als wit den Vlaamschen Kamp. Zoo zal vooreerst haar wit Vl. K. zijn, te weten, de Vl. K. in betrek met het Leuvensch Studentenvolk.

Hoe staat nu het Leuvensch Studentenvolk met den Vl. K. in betrek?

Ha daarover hebben wij dikkens rede hooren voeren alhier en elders en bazuinen wijds en zijds: In het Leuvensch Studentenvolk rust de hope des Vl. K.: de Jeugd is de Toekomst, het toekomende Volk, maar dat deel der Jeugd in het bijzondere moet de Toekomst heeten dat zich door hoogere studien bereidt eens aan het hoofd des volks te staan, te denken en te vroeden voor het volk dat niet en denkt en het volk te leiden. Ook, zegt men dan, is het middenpunt der Vl. Beweging steeds te Leuven geweest en is de aloude Katholieke Hoogeschool steeds de Kweekschool geweest der Vlaamsche Kampers.

Gelukkiglijk bezigt men dan gewoonlijk die vredelievende uitdrukking om zoo te zeggen.

Trouwens, dat de Jeugd de Toekomst is, en dat die Jeugd die nu in de hoogere studien zit later meest zal vermogen, dat is zeer diepzinnig bevroed en besloten; het is bovendien eene goede stoffe tot perioden en doet zeer wel in een verslag, voordracht of andere verhandeling. Ja, maar vooraleer over den toekomenden Vlaamschen Kamp dier huidige Jeugd te profetiseeren, diende men eens rondom zich sommige wezenlijkheden na te gaan, eens oogen en ooren open te zetten, al wandelen — al leven — te midden die Jeugd die de Toekomst is en te midden dier Katholieke Hoogeschole die de kweekschole is der toekomende Vl. Kampers. En men spreke dan.

Dat is voorzeker weinig gedaan geweest.

Meent men dat zulks niet en hoeft, en dat Rhetorika

toch maar moet bazuinen, het is gelijk over wat; oftewel vreest men dat, indien men zulks deed, en te veel van de wezenlijkheden sprak, de verhandeling, voordracht of verslag, zoodanig akelig mocht luiden voor eene voordracht of een verslag? Ik en wete het niet, maar wat ik wete, en wat elkeen uwer ondervinden kan, is, dat men dit laatste niet heel en gansch zonder redens en zoude vreezen.

O in der waarheid iedereen van u, wilt hij het hand op het herte leggen en rechtzinnig spreken, zal met mij zeggen:

Indien de meeste hope des Vl. K. op het Leuvensch Studentenvolk rust, dan is die ongelukkige Vlaamsche Kamp eens te meer te beklagen.

Laat ons voor eenen oogenblik het Vlaamsch enkel als Tale en Letterkunde beschouwen en de vrage stellen: Hoe is het met het Vlaamsch gelegen onder het Leuvensch Studentenvolk?

Ja met Tijd en Vlijt — het aloud genootschap — bestaat, werkt, en houdt zelfs veel aan zijn werk en staat in gedurige en gewarige wacht opdat zijn grondgebied niet geschonden worde. En zijne vergaderingen zijn talrijk, en menige andere dingen nog kan men bijbrengen die met den eersten schijnen te bewijzen dat het met der zake nog al wel gaat.

Maar daarop antwoorde ik:

Doorpeil den schijn, en antwoord op die vrage:

Gij draagt allen in uw ziele Jongelingsgevoel en Jongelingsgedacht; het zwellende tij des gevoels, zooals een dichter dicht, en het vroedend gedacht, zoo onmeetbaar, zoo oneindig wijd en breed, zoo machtig, en de mensch heeft te tale om dat te vertolken. Welnu, hoevele zijn er die dat zullen behoorlijk vertolken in hunne moedertale? Ja daar zijn er en ik zie er rondom mij gezeten, maar dat is de roep van elken denkenden man. En hier sta ik u over dingen

te spreken die ik sinds lang in geest en herte drage, en ik sta met een papier in hand, dat getuigt van mijne machteloosheid om u die dingen in levend borlenden woorde te zeggen. En lijk ik doe zoude menigeen moeten doen en ongelukkiglijk, ja het meestendeel.

Dat men dan in de Kamers maar wetten stemme over het gebruik der Vlaamsche Tale in Bestuur en Rechtsgeding.

Doch als men zegt het Vlaamsch en het woord in zijnen vollen zin verstaat, bedoelt men meer dan Vlaamsche Tale en Letterkunde.

Het Vlaamsch dat is Vlaamsch wezen, het innig-Vlaamsch-zijn dat maar ten deele meer en bestaat, en dat nog maar aleen meer bij den misprezen eenvoudigen boer sommiger streken; het innig Vlaamsch wezen dat, ingezien de huidige omstandigheden, bij eenen denkenden en op zijne medeburgers werkenden man noodzakelijk nog uitwendig Vlaamsch streven begrijpt, Vlaamsch streven naar mate van het werk dat hij rondom hem op anderen uitoefent.

Welnu ik vrage het u hoe bestaat het Leuvensch Studentenvolk aangaande het Vlaamsch aldus in zijnen vollen zin verstaan. O gij zegt het met mij nietwaar, Dood. Men zoude zelfs in eenen zekeren zin mogen zeggen: Meer als dood. Immers de zake en is niet aleen weg maar zelfs het gedacht onder de algemeenheid der studenten. Immers spreekt eens van die dingen, gij die deze gedachten nog in u draagt; voor hoeveel meent gij zoude dat woord „het Vlaamsch", ik en zegge niet, zijnen vollen zin, maar, buiten den gewonen zin van Tale en Letterkunde, hoegenaamd eenen anderen zin kunnen hebben? In der waarheid voor bitter weinig nietwaar. Vlaamsch wezen, Vl. aard, Vl. gedacht en gevoel, werk, kunst, eigenaardigheid in kleeding, gebruiken, gewoonten en beleefdheid, enz. hoeveel zouden

er zijn wiens gedacht daar ooit op gedraaid is geweest. Spreekt hun van die zaken, spreekt hun van Vlaamsche eigenaardigheid, b.v., zij en zullen u niet verstaan, en volgens hunnen inborst met u greten oftewel met een positif gezichte antwoorden : Allons donc.

Is het kwaadwillewerk? Wel neen het, en zulks en mag men hun geenszins ten kwade duiden. Men moet in bijzondere omstandigheden geleefd hebben, om anders te bestaan. De Redens daarvan zijn ten minsten reeds vier eeuwen oud, en hetgene nog meest verwonderen moet, ingezien onze geschiedenisse, is, dat deze gedachten nog mogelijk zijn. Geen kwaadwillewerk dus, maar: onverschilligheid om reden van onbewustheid; in die twee woorden mag men den toestand vervatten van het Leuvensch Studentenvolk aangaande het Vlaamsch.

Het en is niet zeer schitterend, noch niet zeer troostelijk zelfs, en men mocht mij wel zeggen: In der waarheid het is gelijk gij zoo even gezegd hebt: in eene verhandeling over den staat van het Vlaamsch alhier en klinken die wezenlijkheden maar akelig, en uwe voordracht is tamelijk hopeloos geweest voor eene eerste zitting, voor een begin van werking der Studentenafdeeling. Daarop antwoorde ik, en daarop zoude elkendeen uwer antwoorden, hope ik: Dat het wat akelig klinkt, dat kan zijn, doch niets voor waarheid en waarheid bovenal. Wilt men krachtig werken op iets, men moet dat iets in zijne waarheid kennen, in zijne volle waarheid, of anderszins werkt men valsch. Voor wat het wanhopen betreft, wij zijn van een ander gedacht: dat en geldt voor Jongelingen niet, en staan de zaken slecht, des te krachtiger moeten wij werken.

En zoo zeggen wij:

Staat van het Leuv. Studentenv. aangaande het Vlaamsch: Onverschilligheid om reden van onbewust-

heid: is eèn dingen reeds waardoor het wit onzer afdeeling nader bepaald wordt.

Leuvensche Studentenafd. van het Davidsf. brengt nog iets bij, te weten het volgende: Onze afdeeling bestaat gelijk geene eene andere in het Davidsfonds: hare leden, studenten ter katholieke hoogeschole en gelijk wij komen te zien diensvolgens bestemd om later op hunne medeburgers te werken, zullen er gewoonlijk slechts eenigen tijd deel van maken, te weten binst hunne studien. Zoo zullen na eenigen tijd leden onzer afdeeling door gansch het land spreiden, en zoo is voor het kampende Davidsfonds het bestaan van zulke eene afdeeling eene groote kracht wellicht de grootste waarover het beschikken zal en die men bijgevolg geenszins hoeft te misprijzen. In onze afdeeling trouwens zullen wij Jongelingen die in het bereiden onzer toekomst zijn het gedacht en de begeerte van overzetten en voortplanten alsof het ware indrinken, en zoo zal onze afdeeling na eenigen tijd door heel Vlaamsch België voortplanters zenden en uitbreiders van den Kath. Vl. K., voortplanters en uitbreiders van het Kathol. en Vl. kampend Davidsfonds. Wat meer is, vele afdeelingen en werken niet, zegt men, en het schijnt waar te zijn. Mag men zulks dien afdeelingen verwijten. Neen, want zij en hebben de mannen niet om het bijzonderste werk te verrichten, en zoo blijft dat werk achter, te weten, zij en hebben geen sprekers. O wij hebben er goede genoeg. Gisteren hebben wij er ons van kunnen overtuigen, maar de afdeelingen zijn talrijk en de sprekers niet. Het Willemsfonds heeft er integendeel eene heele schare, voor het meestendeel ter Gentsche hoogeschole gevormd en in de luidruchtige vergaderingen van het „zal wel gaan". Hewel zoo behoorde men ook ter katholieke hoogeschole sprekers te vormen, ten katholieken Vlaamschen Kampe. Daar aleen is het mogelijk, en zoo zoude van alhier gedurig

eene kwikkende bronne borlen van leven voor het Davidsfonds. Deze onze gesteltenisse in het Davidsfonds en dit werk waartoe wij aleen bekwaam zijn: is eene tweede bepaling van ons werk.

Ten einde onzen werkkring heel en gansch te bepalen, zoo naar of hij maar bepaald kan zijn, hoeven wij slechts hier nog het bestaan te melden van het aloud genootschap Met Tijd en Vlijt, op wiens gebied wij, om wel te zijn, niet en mogen treden. Het aloud genootschap heeft van nu reeds moord geroepen, alhoewel die schending nooit zelfs in ons gedacht is gekomen. Welnu, het eigen werk van Met Tijd en Vlijt bestaat in het vergaderen der Leden tot het aanhooren en bespreken van Dicht- en redekundige werken der Leden. Dat is zijn eigen werk en moeten wij, zegt het, hem als zijn eigen werk overlaten.

Zoo is mij dunkt onze werkkring zoo naar mogelijk bepaald.

Nu, als eerste werking is vastgesteld geweest Gewone en Buitengewone voordrachten: Buit. voordr. door vreemde sprekers gehouden, Gewone voordr. gehouden door de Leden zelve der afdeeling.

Dat is nu als werk vastgesteld geweest, en ik zegge dat die werking juist past op ons wit en werking, gelijk wij ze, naar het wezen zelf onzer afdeeling komen te bepalen en naar den samenstand der omstandigheden.

Voor wat de Buitengewone voordr. betreft die zullen den sprekers der gewone voordr. tot voorbeelden dienen. Het is bijzonderlijk de gewone voordrachten die ik hier bedoele, t. w. de voordr. door de leden zelve der afdeeling gehouden.

Zoo zullen trouwens hier ter katholieke hoogeschole Jongelingen tot Vlaamsche sprekers gevormd worden en ten Vlaamschen Kampe bij middel van het openbare woord.

Zoo begint het Studentenvolk, voor zooveel het in

den huidigen staat van zaken mogelijk is, het werk te vervullen, dat men hem soms op het papier toeschrijft, maar waarin het tot nu toe te veel ten achteren is gebleven.

Zoo zal onze afdeeling ook den afdeelingen van heel het land sprekers bezorgen en ieverige voortplanters.

. ˙ . De studentenafdeeling: ziel van het Davidsfonds en den kath. Vl. K.

+ Misschien: wat vuur steken in de tot nu toe slapende Leuvensche afdeeling.

Zoo zal ook een zeker getal Jongelingen ten minsten de misse onzer opvoeding herstellen en leeren spreken in eigene tale, in afwachting dat men het kwaad in zijne gronden te keere ga.

Men zal ook binnen eenigen tijd studenten kunnen uitzenden tot volksvoordrachten en alzoo iets doen tegen het Willemsf. dat de slapende Leuvensche afdeeling het volk laat bederven.

Nog iets. Met in eenen zekeren zin onze voordrachten te schikken — al is men altijd vrij in den keus der onderwerpen — kunnen wij werken op het Leuvensch Studentenvolk en zooveel mogelijk andere studenten nog bijwerven om gelijk wij het werk te verrichten dat het Leuvensch Studentenvolk diende te verrichten in den Vl. K. Te weten de voordr. alzoo geven dat hunne resultante eene krachtige begeerte zij naar het Vl. in breeden zin verstaan.

Geen eentonigheid te vreezen: iedere spreker kome met eigen gedacht. Ten anderen het onderwerp is wijd en onuitputbaar; alle gedacht, het minste toe, bevat afgronden. Wat dan die breede gedachten als dit van den Vl. K.?

Dus beoogt die werking menig schoon wit, heel en gansch in den zin der hierboven gegeven bepaling onzer werkzaamheden.

Daarbij, musiekopvoeringen tot propaganda en ver-

openbaring van ons eigen musiek. (De nieuwe Vl. schole van Benoit).

Maar daar alle onze krachten daar niet en zullen in gebruikt worden begere ik nog ander werk voor te stellen. (Tooneelopvoeringen). 1)

* *
*

Wat betreft de Tooneelopvoeringen, daarover handelde Albrecht in zijn: „*Overzicht der Werkzaamheden*" dat verder volgt.

Ziehier, ter inlichting, hoe verders de bijeenroepingen tot de oefeningen geschiedden:

Studentenafdeeling van het Davidsfonds. 1)

Tooneelopvoeringen.

Elke heer speler wordt vriendelik verzocht bij het ontvangen dezer, *zoo haast mogelik* zijne aangewezen rolle uit te schrijven en derwijze te overzien dat eene enkele oefening ter opvoering kunne gedoen, en *zoo haast mogelik* de gelegenheid te verschaffen hetzelfde te doen aan den heer speler wiens name den zijnen volgt op de hierbijgevoegde lijste; — daarbij, indien het hem *onmogelik* is de oefening bij te wonen op den dag en de ure op deze hierbijgevoegde lijste vermeld, *zoo haast mogelik* den ondergeteekenden te verwittigen dat dag en ure in tijds kunnen veranderd worden.

Zoo zal voor elke opvoering eene enkele oefening kunnen gedoen, en de zake ons zoo wenig mogelik tijd vragen.

Voor wat de rolverdeeling betreft, kunnen de H.H. spelers, indien zij het begeren, ter bereidende oefening hunne rollen wisselen.

De oefeningen hebben plaats in het Oratorienhof (bovenzaal) zooveel mogelik *om 2 uren stipt.*

ALBRECHT RODENBACH.
Kortestraat 2.

* *
*

Voordracht ter Studentenafdeeling.

Heeren.

Wij behoorden dus soms elkander wegens eigene zaken te onderrichten, en alzoo, voor zooveel het in onze macht is, die leemte te vervullen die in ons wezen blijft, ten gevolge onzer onvolmaakte ontaardende opvoeding.

1) Papieren van A. R.

Eigene zaken.

Het is een wijde en breede wereld die in die woorden besloten ligt.

Eigene zaken.

Het is te zeggen, het Vlaamsch wezen, in zijn eigen en in zijne prachtige ontwikkeling door de eeuwen tot den huidigen dage toe. Dus, door zijne tijden van bloei en door zijne tijden van ontaarding en verbastering; ook, door zijnen tijd van Herleving, het is te zeggen, door den huidigen tijd, waarin wij leven, en waarin wij werken tot het herontwikkelen en herbloeien van dat Vlaamsch wezen.

Gij ziet het, h.h., het onderwerp is breed, en welke prachtige reeks van voordrachten en zoude het niet kunnen leveren, indien elkendeen van u er zijn deel in koos, dat deel beschouwde, naar eigene krachten en eigene zienswijze, en ons dat dan kwame mededeelen, tot voorbeeld en tot lesse.

Het ware een schoon werk in der waarheid, een deugddoende werk.

Ik hebbe voor dezen avond eene proeve in dien zin bereid en rekene binnen kort met eene vollediger proeve hier te komen. Dezen avond wille ik u spreken van onze Letterkunde en eenen blik door de eeuwen sturen over de bane die zij doorloopen heeft.

Door de nevelen der aloude tijden zien wij eerst die prachtige sagenwereld, waarschijnlijk — en hoe meer ik ervan zie, hoe meer ik het beginne te gelooven — waarschijnlijk den bloeitijd onzer echte Letterkunde, de Volksletterkunde, deze te weten die het genie uit het volksleven schept en den volke toewerpt opdat het er zijn leven mede onderhoude. Zoo deed Homeros, zoo deden de ongekende dichters van het Nevelingenlied en van Kudrun, onze twee oude, bonte, naïve en Reusachtige Sagen.

Doch, nog verder door die reeds verre nevelen,

ontwaren wij, al en is het maar onduidelijk, onze Eddas en Godensagen, de heimnisvolle en wilde gezangen van Wodan en zijne Walkyren, van der Goden, der Reuzen, der dwergen en der helden kampen, en de sombere voorspellingen van der Goden ondergang.

Nader van ons dan, wat min reeds in de nevelen, leven mindere sagen, sproken, liederen en legenden waarvan wij nog sommige, in een hedendaagsch kleed wel is waar, nog bewaard hebben.

Nog nader, zien wij dan al met eens eenen Reusachtigen bloei van ons volk in macht, in Rijkdom, in Kunst en Kunde. En de weeldige lieden lezen in hunne rijke donkere kamers met houtwerk en tapijten versierd, de wonderlijke ridderromans van Karel en Elegast, van Blancefloer, van Roeland, en Ollivier, en Willem van Oranje, en de andere genoten van den grooten Keizer, den wonderlijken en wijzen held, den bovennatuurlijken Karel; wat later, de nog vreemde tafereelen waar de Keltischgeboren toovenaars en minnen en hexen en dwergen in komen, den eenen keer plagende, den anderen keer helpende den ridderlijken stoet van Koning Arthur, de ridders van der Tafelrond en van der Graal, Waleweyn met zijn schaakbord, den hoogmoedigen hoogveerdigen Parzival, den trouwen Tristan en Lohengrin met zijne zwane.

Maar eene stemme roept te midden dier wereld, en voor de eerste maal — groet hem — verschijnt voor ons, een name, een man in onze Letterkunde. Hij kent die Ridderromans en weet wat den adelen jonkers en jongvrouwen aanstaat, en, er slechte gevolgen uit voorziende, roept hij:

Wech met die Troefen en baloerden!

en spreekt in krachtige verzen schande van die gedichten of beter van de wijze waarop zij ons soms toekwamen, na door de handen van franschmans te hebben geleden, en: Wech, roept hij, met

die scone walsche valsche poëten
die meer dichten dan si weten.

en hij begint te dichten op zijne beurt en leert den volke in geschiedenisse en nature lezen.

Begroet vader Maerlant.

— Een didaktist en drooge pedagoog dus, zegt men misschien. — Het is te zeggen, h.h., hij zag wat het volk noodig had. Hij zag de kracht van het stijgende volk. Hij voorzag de Brugsche metten en den Sporenslag, en hij wilde dat dit volk, kloek en sterk gelijk het was, ook vroed zoude wezen, en alzoo bracht hij het zijne bij om ons Vlaamsch gemeenebest zoo hoog te plaatsen, dat heel de Kerstenheid het zag en bewonderde.

Ja hij wilde het volk onderwijzen, maar en verbood hem de dichters niet. Want hij ook, met zijn vroedend gedacht, was een dichter, en de dichterlijke gloed beschingt zijne groote leerdichten, zijnen Spieghel Historiael, zijn Rymbibel, en Der Naturen Bloeme.

En deze van u die binst verleden groot verlof de tentoonstelling van Gent hebben bezocht, zullen hem daar hebben zien zitten, met het penseel herschapen door den zoon van eenen onzer groote dichters die hem bezongen heeft, Van Beers. Zij zullen hem daar hebben zien zitten, droomend aleen des avonds op den zandoever der rood beschongen zee.

Het en zijn geen leerdichten dat hij daar dicht.

Het volk leerde dus, en wierd vroeder, en ontving de wetenschap van den geleerden dichterlijken Klerk van Damme. Het zong ook, en het zong van: *Het daghet in den Oosten*, *Alæette vogel cleyn*, *Naer oostland willen wi varen*, en zooveel andere liederen die wij hebben, doch niet meer en zingen — misschien, niet meer en geeren. Het volk ging ook naar zijne Schouwspelen, zijne Schouwspelen eerst van wege de priesterschap en de heilige Kerke in de kerken, dan

door Spelersgilden in de opene lucht gespeeld, eindelijk in eigenlijke schouwburgen op de groote feestdagen te midden de markten getimmerd, in hout, met banken, en een verhoog te einden, waaronder het toenmalig orkest speelde en waarop sprekers, in half oude half gewone kleeding, doch schitterend versierd met gouden zilverdraad, den eenen keer vrouwvolk verbeeldende, den anderen keer manvolk, kwamen spelen de wondere avonturen van *Esmoreyt* en *Damiet*, van den krijg tegen de Saracenen, van den Kamp van Munken en Jongelingen tegen den Duivel, die er altijd kwalijk van afkwam.

Doch ondertusschen is de Kamp tusschen adel en volk ten vurigsten losgebroken: de adel gevoelt dat het volk gaat zegepralen, het volk ook, de Kamp staat ten heftigsten, en een Klerk, weêrom een volksdichter grijpt in zijne wetenschap en in de volksverhalen en sproken, eenige oude dierensagen, smelt ze te samen, herdicht ze, en geeft den volke het bijtendste en levendigste zinnebeeld te aanschouwen van den Kamp die gansch Vlaanderen door gestreden wordt. En de Vlaamsche Letterkunde bezit een nieuw meesterstuk, den wereldberoemden Reinaert de Vos.

Wij kennen het gedicht slechts bij name en zouden ons daarmede niet willen bezig houden. Wat gaat ons dat aan? Wij laten dat aan de vreemdelingen over, en de Duitschers bestuderen het, vertalen het, geven het uit, en de prachtuitgaven liggen voor de vensters in de groote boekenwinkels van Leipsick. Onze Heer Voorzitter weet het.

Het Vlaamsche volk staat ten toppe. Het is machtig, rijk en vrij; het heeft zijne prachtige Kunste, Maerlant onderwijst het, Willem heeft hem Reynaert de Vos gedicht, de volkssagen leven, de minnezingers zingen, men ziet er in Braband met de gravelijke krone op het hoofd, en lijk eene zonne straalt ons land over de Kerstenheid.

Maar het moet kampen. Het moet kampen tegen den Walschen Waal, het moet kampen tegen eigene kinderen, tegen eigene meineedige vorsten. Het kampt, en zijne krachten wassen of het ware naar mate men het aanrandt. Maar weelde van den eenen kant, verraad van den anderen kant doen hun werk. Het verflauwt en een volk verflauwt zeere.

Een dichter dicht te midden het belegerde Gent; terwijl in het veld rond der stede de poorters en Lodewijk van Malens Ridderschap op elkander bokken, zingt Boudewijn van Loren de droeve klacht der *Maged van Gent*.

Suver leven ende vri
gaet voer Gout voer dierbaer Stene;
suver leven, God ere di.
Alle rycheit die es clene.
O vri suver leven reine,
van alder scalcheit seggic Spi;
Jhesus Keerst van Nazarene,
behoude vri suver leven in mi...
...ende late minen wreden Vader
Bekinnen dat hi onrecht heeft
dat hi in selken nide leeft
op mi syn oudste dochterkiin;
dat ic ende die vriende miin
met hem comen ter hogher Soene!

Het dunkt mij het is de Zwanezang der Gemeente, een zwanezang ook onzer middeleeuwsche Letterkunde. Want met eigene oogen ziet Boudewijn van Loren, de dichterlijke tolk der klagende Maged van Gent, het lijk van den tweeden Vlaamschen Ruwaert, in de heerlijke maar bloedige nederlage van Rozebeke. En die nederlage is het voorspel van het grootsche laatste drama der Gemeenten. De Burgundiers zijn daar reeds. Brugge jaagt ze buiten hare muren maar bezwijkt. Gent worstelt tot het laatste toe, maar bezwijkt in het bloedbad van Gavere. De Gemeente stort in puinen,

en onder die puinen ligt onze middeleeuwsche Kunst begraven — en voor lange.

Met de Burgundiers trouwens stijgt het Waalsch op den troon. Het zijn Waalsche liederen en sproken en Waalsche tafelspelen die men hoort in de geldverkwistende feesten van het hof van Burgundie. De adel begint Waalsch te spreken, roept Waalsche Trouvères, zingt en leest Waalsch, en laat het Dietsche voor het diet, de wederom dorper gewordene poorters. En onze Kunste en heeft den moed niet meer recht te staan en krachtig te zijn. Het volk is dood en het is uit het volk dat alle ware Kunst haar leven schept.

Het huis van Burgundie gebaart wel van tijd tot tijd het volk en de volkskunste welwillend toe te spreken, beschermt ja des volks Lettergilden, die Rhetorikakamers wiens name zelfs — eene vertaling van den name der fransche *Chambres de Rhétorique* — bewijst dat zij den Waalschen invloed ondergaan hebben, en, geen leven meer voelende in het eigen volk, naar Frankrijk nu kijken, en naäpen wat er daar gedaan wordt. Ja de vorsten beschermen soms die Rhetorikakamers en worden er ja lid van, maar die welwillend heid en komt van beneden hunnen kin niet. En ten anderen wat heeft de Kunst hen noodig? Leeft het volk, dan kan de Kunst den vorst wel missen, en leeft het niet, dat de vorst maar beproeve de Kunst te doen leven.

Moedeloos spreekt de Letterkunde der Rhetorikagilden.

Al wat er uit komt zijn drooge vervelende *moralisatiën*, in uitgelangde samenspraken tusschen de *sedigheit*, ende de *ledigheit*, ende de *Rhetorika*, ende *Lust tot Rijckdom*, enz. enz. Ja tot *het vleesch* toe in levenden lijve op het tooneel afgebeeld in Romeinsche toga en met eenen helm op het hoofd. En het volk dat er te veel bij moet geeuwen om die dingen als volkskunst

te kunnen eeren smijt met appels en peren naar de spelende Rhetorikaners.

Zoo duurt het langen tijd.

De Kunste tracht wel te herleven en geeft eenen schok van tijd tot tijd, maar het zijn lijk die schokken die de hedendaagsche wetenschap met haar getuig in een dood lichaam veroorzaken kan. Nog eens het volk en leeft niet meer, en de Kunste die bronne missende van het begeesterend bezielend gedacht, vergeet dat gedacht, en houdt zich bezig met vormen uit te denken en voor te schrijven. En men kneedt de uitgelangde poësis in alle slach van gedaanten van aan het Sinnespel dat u tracht statig en deftig en edel uit te zien tot aan de platte Sotternie, die het volk van zelfs van twee één beter aanstaat, en aldus zeere zeere den smaak van het volk bederft en verplat, tot dat het eindelijk maar met vuiligheden meer en kan lachen. Men telt de Lettergrepen, schikt de lange en korte in alle soorten van mosaïek, en maakt gedichten die, beteekenen zij al niet veel, ten minste tot Rijmboeken kunnen dienen.

Ondertusschen worden de tijden van langs om slechter. Het vervallen volk wordt eeuwenlang geplaagd en te vlamme en te zweerd verwoest door den oorlog. Daar zijn eerst de Geuzen en de onstuimige preken, en de beroerten en plunderingen. De Geuzen plunderen eerst, dan plunderen de Spanjaards. De Rhetorika en heeft den moed niet meer te sinnespelen en het volk te doen lachen met de sotternien. Hier end daar galmt een krachtig Geuzelied, waarop een klagend lied antwoordt van wege de altijd lijdzame Katholieken, oftewel het scherp geeselend refrein van Anna Bijns. Een man schrijft met krachtige penne een krachtig gedicht, maar het is een dweeper, een volksverleider, de Voltaire der 16de eeuw.

Doch eindelijk valt de worsteling stil tusschen de

Geuzen en de Spanjaards. De Nederlanden zijn vaneen gereten. Noord-Nederland leeft op zijn eigen en ontwikkelt ras in machtige maar hebzuchtige weelde. Zuid-Nederland kwijnt. Doch de rust en duurt niet lang. Daar is weêrom de oorlog, en jaren en jaren woelen en rennen de vreemde legers op onzen grond, te midden de verwoeste, tusschen de brandende dorpen en de steden, waar handel en nijverheid stil ligt.

Het gedacht zelf der Kunst was dood waneer wij eindelijk eene stonde rust kregen. Reeds lang en bestond onze taal niet meer in de hoogere klassen noch ter vertolking van hooger en edeler gedacht. Pater Poorters heeft ze eenen tijd doen bloeien in zijne meesterlijke onderrichtingen aan het volk. Maar pater Poorters is allang dood en begraven. Het is de Patriottentijd, maar Vonck en Vandernoot spreken fransch.

Al met eens waagt Frankrijk lijk eene stormende zee. De Sanskulotten werpen het onder te boven, storten op ons arm landeken en doen er hetzelfste, tot dat ze eene machtige hand bedwingt door een machtig verstand bestuurd. Doch ons meteen bedwingt die hand en zij en moet er in der waarheid geen groot geweld voor doen. En dan, dan doorleed onze Letterkunde hare meeste vernedering.

Overtijd drukte een Westvlaamsch tijdschrift, om den vooruitgang te doen meten der sinds vrijgemaakte poësis, eenige voorbeelden uit de Vlaamsche Letterkunde van dien tijd, en wij moesten lachen met die opgeblazene ijdele pedantenverzen over den slag van Friedland:

O mijne zangster kom en span mijn elpen cyther.

Doch als men de zaken ingaat, kan men ook anders dan lachen bij het overpeinzen hoe onze dichters dan gedwongen waren den Dwingeland te bezingen die bezig was onzer zieltoogende natie zoo zeere mogelijk

den laatsten adem die haar overbleef uit het lijf te stampen.

Doch hij viel op zijne beurt. En, ware ons vaderland zoo ziek niet geweest dat het zijne belangen niet meer en kon bevroeden noch verstaan, het hadde vol geestdrift den dag begroet waarop het wederom in zijne eenheid stond, als Rijk der Vereenigde Nederlanden, iets te zeggen hebbende in den raad der mogendheden, met een leger dat Napoleon had helpen verslaan te Waterloo, met de tweede vlote van Europa, en met eene prachtig dagende Toekomst aan de kimme.

Het en duurde niet lang.

Op eenen zekeren dag donderde het kanon te Brussel, een leger Franschmans en Walen beschoot eenige dagen lang eene Hollandsche schare van bachten de boomen van het Park of Warande, en als zij het eindelijk opgaven, plantte men ter eeuwige gedenkenisse dier roemrijke zege, eenen boom dien men den boom van vrij dom (Vrijdom) hiet, men zong te Brussel op dat schoon musiek dat gij allen kent:

La mitraille a brisé l'orange
Sur l'arbre de la liberté,

en 's anderdags vernam het volk door de gazetten dat het vrij was.

De tijd en is nog niet gekomen om daarover al wijd en breed te spreken, en om uit te leggen hoe en waarom die zaken eigenlijk gebeurden.

Slechts één woord of beter neen, ik zal de oorkonden laten spreken.

In 1834 schreef de heer Rogier, geboren franschman, omwentelaar in 1830, en dan een onzer hooge ambtenaren, aan den Heer Raikem:

Dat men, ten einde Belgie éen te maken, eenen tijd lang zooveel mogelijk alle ambten in rechterlijk en burgerlijk bestuur en ook in het leger aan Walen

en Luxemburgers moest vertrouwen, opdat de Vlamingen zouden gedwongen zijn fransch te leeren en fransch te worden, tot dat zij eindelijk niet meer en zouden afsteken op de Walen, en dat Belgie alzoo zoude gesmeed zijn.

In andere woorden, het Germaansch deel van Belgie, de meerderheid, moest ontaarden in den zin der bovenschreeuwende minderheid door eenige vreemde gelukzoekers opgestookt.

Dat was de politiek Rogier.

En of zij in het werk is gesteld geweest, en of zij gelukt heeft, onnoodig het antwoord te ontwikkelen: het antwoord voelen wij allen rondom ons — en in ons.

Men moest onze nationaliteit vermoorden, daartoe behoorde men maar slechts meer de middelbare en leegere klasse onze tale af te leeren. De zedens dat zoude van zelfs gaan. En voor wat de Kunste betrof, zij en was het spreken niet meer weerd.

Maar al met eens toch sprong zij recht en die overmaat van vernedering baarde eene toornig losbrekende schaamte. Zij bleef staan, en riep door den mond van Willems eenen helmenden Wapenkreet, en viel koortsig aan het werk, greep naar de stervende tale, opende hare reeds lang gesloten bronnen, en het Dietsch, de tale van den tijd van Vlaanderens Jeugd, stroomde kwikkend en krachtig als versch bloed door de ontwekkende Poësis. Het ontwakend Vlaanderen schiep sprekers en poëten. Conscience vloog aan het hoofd, en jeugdig en leutig stapte de zingende schare der Belgische Romantische schole ten kampe voor het herwinnen onzer rechten en het heropbeuwen onzer gevallene grootheden.

Dat was de Vlaamsche Beweging, waarover ik in eene toekomende vergadering hope het woord te voeren als vervolg van dezen voordracht.

19 Kortem, 1878.

Te oordeelen naar de nota die langs achter aan deze voordracht werd gevoegd, sprak Albrecht nog over Vondel's „Lucifer" waarvan ze den zelfden avond het 2de en 4de bedrijf opvoerden.

(Een woord nog over de proeve van tooneelopvoering getrokken uit Vondels Lucifer. Ziehier het kort begrip van het drama gelijk het Vondel zelf geschreven heeft. (Zie de klassieke uitgave.)

Wij spelen — voor zooveel onze proeve *spelen* mag heeten — het 2de en 4de bedrijf.

Het 2de bedrijf vertoont het besluit van Lucifer en het beramen van den opstand, het 4de het losbreken der muiterij en het beginnen van den slag.)

De voordracht over de Vlaamsche Beweging, waarover Albrecht in eene toekomende vergadering hoopte het woord te voeren, als vervolg, vonden wij niet, ten ware dat hij de voordracht over de *Kerels van Vlaanderen* hadde bedoeld, waarin hij tevens handelde over de Blauwvoeterij als ontstaan zijnde uit de gedachte van „der Kerelen Kamp"; voordracht die niet geschreven werd, maar waarvan wij de samenstelling vonden, bestaande uit korte aanteekeningen die hij met penteekeningen en plans ophelderde, en waarvan hij den korten inhoud geschreven heeft in het volgende overzicht:

Overzicht der werkzaamheden der Studentenafdeeling van het Davidsfonds, gedurende het schooljaar 1877—78.

Voorgelezen ter vergadering van 6 Maart 1879.

Achtbare Heeren.

Wij beginnen een nieuw jaar werkzaamheden. Zoo is het goed eenen blik te werpen over deze van verleden jaar, het eerste van ons bestaan, van ons werkelik bestaan ten minsten. Geen betere lesse trouwens dan ondervinding.

Voor onze afdeeling zijn er, wat meer is, bijzondere redens hare eerste werkzaamheden in een verslag

uiteen te doen en bekend te maken; want zij heeft meer dan eenen vijand. En, zijn er onder hare vijanden menschen van wie weinig of geen beternisse te verwachten is, omdat zij klaarblijkelik uit andere redens handelen dan uit eene gegronde en rechtmatige overtuiging, het zijn er ook onder hen die hunner vijandschap oorzaken kennen van wier wezenlikheid zij in der waarheid overtuigd zijn; menschen die wij achten en eeren, wier vriendschap ons deugd zoude doen, en wier oordeel wij gereedelik oorkonden en stoffe willen verschaffen. Ook heeft de raad der studentenafdeeling besloten het verslag harer werkzaamheden van verleden jaar te doen drukken en, niet aleenlik naar deze wie de zake rechtstreeks aangaat, maar naar al de afdeelingen van het Davidsfonds te zenden.

Het Davidsfonds bestond en Leuven had zijne afdeeling. Het is te zeggen, een zeker getal heeren van Leuven betaalden jaarliks hunne bijlage, stonden plichtmatiglik als afdeeling in betrek met den middenraad van het Davidsfonds, ontvingen de boeken, en hadden — naar alle waarschijnlikheid — eens een bestuur gekozen en gelast, door den persoon van zijnen penningmeester, op gestelden tijd de bijlagen in te samelen, en, door den persoon van zijnen schrijver, op gestelden tijd de boeken rond te zenden. Jaarliks waren er onder de Vlaamsche studenten die ter Leuvensche Hoogeschole toekwamen, heeren die zich in het Davidsfonds deden inschrijven en alzoo lid wierden der Leuvensche afdeeling. Zoo gerochten er zelfs studenten in den raad dier afdeeling.

Doch nevens deze afdeeling van het Davidsfonds bestaat de Leuvensche afdeeling van het Willemsfonds. Jaarliks ziet men, gedurende een groot deel van het jaar, aan alle hoeken der straten berichten aangeplakt die in dezer voege luiden: Leuvensche afdeeling van het Willemsfonds, volksvoordracht toegankelik voor

iedereen. Spreker, de heer zulkeen. En wij weten nog andere feiten die de gedurige welberekende en wellukkende werkzaamheid van het leuvensch Willemsfonds bewijzen.

Het *verschil* van beider Vlaamsche genootschappen werkzaamheid en kon niet laten in de oogen te slaan der jonge leden der leuvensche afdeeling van het Davidsfonds. Meer dan een student liet om die reden na het Davidsfonds bij te treden. Sommige studenten ja drukten des overtijd nog, op eene wat al te bijtende wijze zelfs, hunnen spijt uit. Men ging de standregels van het Davidsfonds te rade, men sprak den achtbaren heer Hoogleeraar Alberding-Thijm, alsdan voorzitter des middenraads van het Davidsfonds, en de slotsomme van dat al was dat het jongelingen nog al lastig valt deel te maken eener genootschap wier eenige werkzaamheid bestaat in het betalen eener zekere somme en in het ontvangen van een zeker getal boeken, bijzonderlik waneer de redens harer instelling en de zin harer standregels recht geven er iets ernstiger van te verwachten. Zoo kwam men allicht op het gedacht te onderzoeken of het niet mogelik en ware de twee zeer verschillige bestanddeelen der leuvensche afdeeling te scheiden en er twee afdeelingen uit te maken, waarvan de eene, uit studenten samengesteld, het werk zoude verrichten, dat, ten spijte van menigeen, nooit in het gedacht der leuvensche afdeeling en kwam.

De achtbare Heer Voorzitter des middenraads was dit ontwerp heel en gansch toegenegen en hielp, met raad en daad, zijne voorstanders het ten uitvoer brengen. En omtrent het midden der maand Februari 1877 wierd, binst dezelfde weke, de eervoorzitterschap eener studentenafdeeling van het Davidsfonds opgedragen aan Mr. Cartuyvels, onderrector der Leuvensche Hoogeschole, de voorzitterschap aan Hoogleeraar Verriest; en in de bijzonderste studentenherbergen een plakkaat

aangeplakt, door eenige voorstanders van het ontwerp in hoedanigheid van stichters en voorloopig bestuur onderteekend, en alle Vlaamsche studenten uitnoodigende tot het bijwonen eener vergadering die zoude gehouden worden op 22 Februari ter bovenzale van het Oratorienhof ter stichting der Studentenafdeeling van het Davidsfonds.

Mr. Cartuyvels aanveerdde, met zijne gewone welwillendheid, de hem opgedragen eervoorzitterschap, en de studenten bewezen dat het gedacht dier stichting in hunnen zin viel met talrijk de vergadering bij te wonen en talrijk, op het einde der vergadering, de wordende afdeeling bij te treden. De Heer Planquaert, schrijver bij den middenraad van het Davidsfonds, verhandelde er *het verband van den Godsdienst met de Wetenschap*, verband waaruit hij in zijne voordracht als gevolgen, de redens trok der stichting van het Davidsfonds. Eenige dagen nadien aanveerdde Hoogleeraar Verriest op zijne beurt de hem opgedragen voorzitterschap, en riep eene vergadering van het voorloopig bestuur te samen, waar, onder zijne voorzitterschap, beslist wierd de reeds ingeschreven leden alsook de heeren studenten die begeerden lid te worden zoo haast mogelik tot eene vergadering uit te noodigen ter inrichting der gestichte afdeeling.

De vergadering had plaats op 9 Maart en wierd talrijk bijgewoond. De achtbare Heer Voorzitter des middenraads van het Davidsfonds bewees der jonge afdeeling zijne toegenegenheid met, niet aleenlik hare eerste vergadering met zijne tegenwoordigheid te vereeren en zich als lid te doen opschrijven, maar daarbij haar goeden raad te geven in eene verhandeling over de strekking der studentenafdeeling. Onze achtbare Heer Voorzitter sprak op zijne beurt en moedigde de leden aan ijverig het werk te ondernemen. Dan wierden door de aanwezige leden vijf raadsheeren gekozen die,

met Hoogleeraar Verriest als bestendige voorzitter, gedurende een jaar het Bestuur der afdeeling zouden uitmaken. Wierden gekozen de heeren Bauwens, Veltkamp, Jacobs, Willemyns, Deckers en uwe verslaggever.

Onmiddelik na de vergadering der leden vergaderde het bestuur, en in deze zitting met de tegenwoordigheid vereerd van den achtbaren voorzitter des middenraads, wierd de heer Bauwens ondervoorzitter gekozen, de heer Veltkamp penningmeester en uw verslaggever schrijver.

Intusschentijd en was elkendeen juist onzer afdeeling niet zeer genegen. 1)

Van eenen anderen kant wierden wij ook weleens aangemoedigd. Ten bewijze, onder andere, het volgende dichtstuk, door den dichter zelf, den eerweerden heer Claeys, professor van poësis te Sint Nikolaas, ter maaltijd voorgedragen, na de algemeene vergadering der afgeveerdigden omtrent dien tijd gehouden, en eenigen tijd nadien met des heeren Claeys overige gedichten door het Davidsfonds uitgegeven. 2)

HERLEVING.

Ja! over Vlaandrens puinen
Waait frissche levenslucht...
Het oude *hoezee* der duinen
Breekt door het zee-gezucht!

Hoe trilt der Kempen heide
Bij 't hooge *konings*lied!
Hoe juicht der Dyle weide
Waar 't oost in *dagraad* schiet.

Hoe juublen ons landouwen,
Wen 't rijzen van den dag
Zijn licht straalt op de vouwen
Der fiere Vlaamsche Vlag.

1) Eerst stond er: „Intusschentijd had er eene zeer merkweerdige gebeurtenisse plaats gehad. De leuvensche afdeeling was heviglik tegen het stichten der studentenafdeeling opgekomen en had alzoo, voor de eerste maal sedert haar bestaan, teeken van leven gegeven. F. R.

2) Het gedicht was bij de voordracht niet, doch de inhoud van „Herleving" doet ons denken het bedoelde dichtstuk voor handen te hebben.

In Leuvens grijze wallen
Roept *Davids* vadernaam
Beraden honderdtallen
In d'eedlen *bond* te zàam.

Blij voert door al mijne aderen
Een krachtig voorgevoel
Dat wij de zege naderen
En 't nagestreefde doel.

Luitgardis, in de omarming
Van Jezus' kruis gehard!
Hou Vlaandren in bescherming
En druk hem 't kruis op 't hart.

Uit de gedichten van H. CLAEYS, *Pr.*
Door 't *Davidsfonds* uitgegeven.

Doch, gelijk wij komen te zeggen, elkendeen en beoordeelde ons zoo gunstiglik niet als te dien tijde de eerweerde heer Claeys. Zoo wierden wij, gelove ik, nog al schrikkelik aangevallen in ergens een nieuwsblad van Hasselt, en hier end daar nog.

Een wonder dingen is dat men, onder andere, de wettigheid der studentenafdeeling betwist heeft.

Volgens de toenmalige standregels van het Davidsfonds die sedert dien eenige keeren hersmolten en hergoten zijn geweest, bestonden de voorwaarden van het wettig bestaan eener afdeeling enkellik hieruit:

een genoegzaam getal leden te tellen en door den middenraad als afdeeling goedgekeurd te worden, „goedkeuring die telkens zal gegeven worden wanneer het bestuur eener afdeeling de tegenwoordige standregelen aanvaardt en zich schriftelijk verbindt deze na te leven".

Aldus lood het artikel 7 der standregelen in het kapitel III van de afdeelingen.

Welnu plichtmatiglik en plichtvormiglik wierd, door den schrijver der nieuwe afdeeling, den middenraad de noodige konde gedaan, waarop zij door den middenraad erkend wierd, gelijk het blijkt uit den volgenden brief haar door den heer Planquaert toegestuurd, alsdan schrijver bij den middenraad.

„LEUVEN, den 25n April 1877.
Den weledelen heeren leden van het bestuur der studentenafdeeling.

Weledele Heeren,

Ik heb de eer UEd., namens het Hoofdbestuur, te melden dat gij erkend werd als deel makende van het Davidsfonds. Wij verhopen dat gij onze standregelen immer getrouw zult naleven, en alles in het werk stellen om uwe afdeeling te doen bloeien.

Aanvaardt, weledele Heeren, de verzekering onzer hoogachting.

Namens het Hoofdbestuur,
JULIUS PLANQUAERT."

Doch ondertusschen, terwijl men hier end daar driftiglik en soms ja, om de waarheid te zeggen, niet zeer hoofsch, de studentenafdeeling aanviel en haar stokken in het wiel trachtte te krijgen, was het jaar te verre gevorderd en de examens te nakend om op vruchtbare wijze de werkzaamheden gedurende dit jaar nog te kunnen aangaan. Maar onmiddelik na het groot verlof wierden zij, eerst voorloopiglik door den raad, dan in vergadering der leden besproken en volgender wijze vastgesteld.

De studentenafdeeling, bestaande nevens eene andere Vlaamsche studentengilde, te weten de aloude genootschap met Tijd en Vlijt, en willende naar recht en reden alles, van haren wege mogelik, doen om tusschen beide allerbeste betrekkingen te behouden, zal hare werkzaamheden buiten den werkkring dezer genootschap kiezen.

Als eigenlike en bijzonderste werkzaamheid kiest zij dus de zoogenaamde voordrachten.

Van tijd tot tijd zal zij te dien einde den eenen of den anderen spreker uitnoodigen.

Doch zooveel mogelik zal zij trachten voordrachten te doen geven door de leden zelf der afdeeling, ten einde hun de gelegenheid te verschaffen zich te oefenen in het Vlaamsch spreken, in het verhandelen en voordragen in het Vlaamsch; een der moeilikste dingen die er bestaan in onze huidige wereld, waar de opvoeding en alles den Vlaamschen jongen waarlik zijne tale steelt.

Op deze wijze zal de studentenafdeeling ook, niet aleenlik een krachtig middel zijn om allengskens onder de Leuvensche studenten eene soorte van Vlaamsche strijdende Knapenschap te vormen, en alzoo der Vlaamsche Beweging te schenken, hetgene de almachtig zegevierende Burschenschaft in den tijd der duitsche Beweging bijbracht; maar daarbij nog, met het oog op de toekomst, eene kweekschole worden, in het Davidsfonds zelve opgericht, die voor de overige afdeelingen vurige werkers en bijzonderlik sprekers zal vormen, en alzoo die afdeelingen, misschien eindelik, in gang zetten. Dewijl het niet te betwijfelen valt dat een der bijzonderste redens, zooniet de bijzonderste, van het doodblijven van zooveel afdeelingen is, dat er in het katholik kamp bijna geen sprekers en bestaan die min of meer fatsoenliker wijze in het Vlaamsch het woord kunnen voeren.

Men ziet dat de studentenafdeeling toch zoodanig nutteloos niet en is om ze zoo bot aan te gaan gelijk het sommigen heeren gebeurd is in zekere vergaderingen van het Davidsfonds.

Daarbij wierden van toen af reeds twee andere werkzaamheden voorloopiglik als bijwerk aanveerd, die later in gang gezet in volgender voege ontwikkelden.

De studentenafdeeling zal, nevens hare voordrachten, zich nog bezig houden met het opvoeren van uittreksels uit tooneelgewrochten, hetzij heel en gansch op hun eigen, hetzij in verband met de voordrachten, en dat met het inzicht onze oude, nieuwere en ook hedendaagsche tooneelwereld te doen kennen, alsook de werken der groote tooneelmeesters uit den vreemde, dewijl onze opvoeding en het allesoverheerschend franskilionism ons slechts de franschen leert kennen en toen nog maar half en half.

Deze opvoeringen zullen overigens altijd derwijze geschikt worden dat zij zonder moeite kunnen samen-

gaan met het wezen eener genootschap uit studenten samengesteld wiens bijzonderste en dageliksche bezigheid de praktijke studie van hoogere wetenschappen is.

Als tweede bijwerk wierd het musik gekozen, met het volgende inzicht:

De Vlaamsche Beweging heeft onder andere het Vlaamsch musik doen herleven en daardoor zelfs eene lastige, schier wanhopige, reactie begonnen tegen het overmachtig franskilionism en kosmopolitism in musik. Ondanks onverwachte en schitterende uitslagen, gaat deze reactie niet te min grootendeels verloren, omreden dat het volk niet mede en wilt. De studentenafdeeling wilt het hare bijbrengen in den zin der Vlaamsche reactie in het musik, en te dien einde kiest zij het musik als een harer bijwerken, maar met het besluit erbij in de opvoeringen steeds den voorkeur te geven aan dat musik dat, ofwel eigenlik in strengen zin voor ons nationaal mag heeten, ofwel ten minsten, noordsch geboren zijnde of op bijzondere wijze oorspronkelik geschapen, ter reactie medehelpt, de musikgeerten aftrekkende van het alledaagsche flauwe, het allesoverheerschend franskilionism, ja van het zuidersche in het algemeene — dat men overigens genoeg gelegenheid heeft te hooren — en van het kunstdoodend kosmopolitenmusik.

In het eerste wierd er vastgesteld dat even als voor de voordrachten elk lid het beurtelings op zich zoude mogen nemen der afdeeling de eene of de andere musik- of tooneelopvoering te bezorgen. Doch natuurliker wijze gerocht het besturen dezer oefeningen allengskens bijzonderlik onder de handen van het een of het ander lid, en zoo wierd er later door den raad besloten dat deze oefeningen onder het overzicht zouden staan en der zorge toevertrouwd worden van drie bestuurleden, waarvan een zoude gelast zijn met den zang, een met het overig musik, en een met de tooneelopvoeringen.

Dit was een allerbest middel om deze oefeningen geduriglik en strengelik in den zin hunner instelling te doen voorthandelen; hetgene zoodanig gemakkelik niet en is, en, niet aleenlik eene innige en vaste overtuiging, maar ook eene gedurige en waakzame zorge eischt van wege deze die met het bezorgen dier verschillige werkzaamheden gelast zijn.

Verders wierd er besloten dat voor elke vergadering, de bijzonderste oefenaars, dus de spreker indien er eene voordracht gegeven wordt, het recht zoude hebben hetzij de leden aleen der afdeeling ter vergadering te laten uitnoodigen, hetzij de vergadering, bijzonderlik als middel van propaganda, voor alle studenten toegankelik te maken. In dit geval zoude de vergadering telkens aangekondigd worden door plakkaten in de bijzonderste studentenherbergen uitgehangen.

Tot bijna alle de vergaderingen wierden aldus alle studenten uitgenoodigd en, voor Vlaamsche vergaderingen dat zij waren, wierden de vergaderingen der studentenafdeeling in der waarheid zeer talrijk bijgewoond. Het gebeurde dat de tamelik ruime bovenzale van het Oratorienhof, dat van in het begin harer instelling der studentenafdeeling tot gildhof heeft gediend, te klein was om al de studenten te bevatten die hare uitnoodigingen beantwoordden.

Voor wat de tooneelopvoeringen betreft, het wierd er te late aan begonnen opdat zij, gedurende verleden schooljaar, nog talrijk hadden kunnen wezen. Slechts in drie vergaderingen wierden tooneelen voorgedregen, te weten, het 2e en 4e bedrijf uit Vondels *Lucifer* en omtrent heel het 1e en 4e tafereel uit *Philippine van Vlaanderen* van Delcroix.

Voor wat het musik betreft, de moeilikheid om stukken te vinden in den begeerden zin, de moeilikheid om zangers en musikanten te vinden bekwaam dergelike stukken naar behooren uit te voeren, en meer moeilik-

heden nog dwongen, meer dan eens, deze die zich met de musikopvoeringen bezig hielden wat door de vingers te zien, gelijk men zegt, en desnoods ietwat toe te geven op de strengheid van het aanveerde princiep. Elkendeen en vindt ook altijd zulk een streng princiep niet van passe. En zoo is het weleens gebeurd dat de musikopvoeringen niet juist aan het gedacht en beantwoordden waarmede deze werkzaamheid vorengesteld en aanveerd wierd. Echter en mogen wij toch niet al te veel klagen. Daar wierden ook allerbest allerbeste stukken opgevoerd en heel en gansch in den zin der besloten propaganda. Noemen wij slechts, benevens eenige liederen van Peter Benoît en van zijne schole, fragmenten uit Tinels kantate *De Klokke Roeland* allerbest op de piano uitgevoerd door den heere J. Borremans, lid der afdeeling. Al en willen wij het geenszins wegsteken dat het Vlaamsch kluchtlied, gelijk het tegenwoordiglik bestaat, eene heele verandering — ja van wezen — zal moeten ondergaan hebben vooraleer wij het als goed en deugdelik zullen laten doorgaan; toch en mogen wij niet nalaten hier de heeren Heuvelmans, De Bruyne en Brunet te vermelden, eensgelijks leden der afdeeling, hun dank wijtende dat zij zoo dikwijls, bij middel van het kluchtlied, welkdanig het ook zij, door hunne echt geestige wijze van voordragen, der studentenafdeeling hebben verschaft hetgene een onzer volksdichters zoo gemoedelik heeft bezongen onder den name van: de vlaamsche leute.

Nu dat eene nieuwe ingebrachte orde, gelijk wij zooeven gezegd hebben, toelaat tooneel- en musikopvoeringen beter en strenger te bezorgen, zullen deze heeren welke het bestuur met deze zorge belast heeft, zorge dragen, is het te hopen, dat deze werkzaamheden meer en meer op de hoogte geraken van het princiep waarmede zij ter studentenafdeeling ingebracht wierden en op deze hoogte blijven, ondanks alles wat men

tegen eene strengere keuring ook inbrengen mocht. Trouwens, men vergete het niet, wij zijn in eenen tijd van reactie. Ja een hardnekkiglik aanhoudend wederwerk is *dood*noodig geworden, wilt men het vlaamsche land nog redden en onder andere zijne eigenaardigheid in Kunde en Kunste; en derwijze staan de zaken dat men dit wederwerk maar van wege de Jongelingen aleen meer hard en aanhoudend genoeg verwachten mag. — En nog!

Voor wat de voordrachten betreft, eerst ende vooral moeten wij hier deze vermelden van den E. H. Hugo Verriest, gewezen leeraar van Rhetorika in het kleinseminarie te Rouselare, des tijds bestuurder van het gesticht te Heule, sedert dien bestuurder van het kollegie benoemd te Iper. 1) Met zijne dichterlike tale en zijnen diep ontledenden en breed samenstellenden geest, wier treffende eigenaardigheid in het geheugen blijft van al wie hem ooit, al en ware het maar eens in het voorbijgaan, aanhooren mocht, verhandelde de E. H. Verriest op eene gansch nieuwe wijze, vol onverwachte en wijd strekkende *openbaringen*, zoude men zeggen, dat afgezaagd onderwerp der redevoeringen en verhandelingen van Rhetorika: *het vaderland en de vaderlandsliefde.*

In twee vergaderingen verhandelde de heer Bauwens, ondervoorzitter van den raad der studentenafdeeling, ter zelver tijde zeer wetenschappelik en zeer aangenaam, het verbranden en het begraven der lijken, aldus een nieuw bewijs gevende dat wetenschap zeer aantrekkelik kan wezen, zelfs indien men ze, naar behooren, als wetenschap mededeelt, in stede van ze in eenen roman te smelten waar zij verloren gaat.

Eensgelijks in twee vergaderingen verhandelde de heer Pol de Mont, lid der studentenafdeeling, vol vuur en geestdrift, de Vlaamsche Beweging onder het studentenvolk, het tweede maal, de Vlaamsche Beweging in het bijzondere onder het Leuvensch studentenvolk.

1) Thans pastoor te Ingoyhem.

De heer Veltkamp, penningmeester der studentenafdeeling, las ons eene verhandeling voor over het Socialism.

De heer Verbeck, gewezen lid der studentenafdeeling, thans advokaat te Antwerpen, kwam de studentenafdeeling met eene voordracht vereeren over de Doodstraffe.

Eindelik gaf de schrijver 1) in eene vergadering een kortbondig overzicht van de geschiedenis onzer letterkunde en in de laatste vergadering verleden jaar gehouden, eene voordracht over de Kerels van Vlaanderen.

Wij hadden geern hier van alle deze voordrachten een kort begrip medegedeeld, en hebben des gedaan wat wij konnen. Hier volgt hetgene wij, voor zooveel het mogelik was, van de welwillendheid der heeren sprekers hebben kunnen verkrijgen.

(Voordr. van E. H. Verriest.)

De oorzaken der vaderlandsliefde liggen in het diepste van des menschen wezen.

De mensch heeft lichaam, geest en hert, en al deze drie kanten ligt hij aan zijn vaderland vast.

De nature wijzigt haar eigen naar lucht en streke; zoo ook des menschen lijf en in het bijzondere ooge en oor. Vandaar het kwijnen der verplante plante en het ongemak van den verhuisden mensch. Maar dit passen van iemands zinnen op hetgene hem omgeeft is eene gewoonte, en eene gewoonte kan men ontwonen en ze door andere vervangen.

De geest heeft zijn vaderland, want de gedachten groeien en ontwikkelen naar elkendeens opvoeding en omgeving. Zoo beteekent nature voor elkendeen zijne eigene nature. Zoo ook in de onstoffelike wereld, in kunstwezen, wetenschappen en leven, grootheid, schoonheid, treffelikheid; en dat overal — in Duitschland, Engeland, Vrankrijk, enz. — buiten bij ons, Vlamingen, waar al die zaken fransch geworden zijn. Zoo dat onze geest zijn vaderland bermhertiglik geschonden is.

Het hert heeft zijn vaderland, in dezen zin, dat het aan die eigene dingen kleeft die het vaderland van lijf en geest uitmaken; en dit uit nature, edelmoedigheid, dankbaarheid en plicht, ja plicht naar den godsdienst.

Mochten wij allen de schande gevoelen van in die eigene dingen geschonden te zijn, en het onze bijbrengen om wat er geschonden is te herstellen, eentje te eenegare, en zonder de kleintjes te vergeten, die in dat groote begrepen zijn.

1) Albrecht Rodenbach.

Het kort begrip der voordrachten van den heer Bauwens, over het verbranden en het begraven der lijken, drukken wij in dit werk niet over daar het onderwerp in geener deelen betrek heeft met den vlaamschen Kamp. 1)

Voor wat de voordrachten van den Heere de Mont betreft, het eenigste dat het ons gegeven is desaangaande mede te deelen is het volgende uittreksel uit een artikel ter gelegenheid van zijn tweede voordracht in een leuvensch nieuwsbladje verschenen.

„De voordracht welke de heer Pol de Mont gaf, liep over „De Vlaamsche Beweging" onder het studentenvolk. Spreker betoonde in kernachtige, klare rede, dat het de leerende jeugd is die de toekomst van het vlaamsche volk in handen heeft, en dat het bijgevolg hare plicht is die toekomst te redden: met Mgr. Dupanloup riep hij hun toe: „gij zijt de toekomst, studenten, jong en nieuw leven: redt dus de toekomst!" — Dan deed hij hun kortbondig uiteen *wat* zij moeten doen om dien heiligen plicht te volbrengen, hoe zij zich van nu af in het studentenleven moeten bereiden tot den grooten slag dien zij moeten leveren tegen de verwaalsching en verguizing, achter hunne studiejaren. 't Is tijd, zeide hij, dat de Vlamingen hier te Leuven zich toonen, zoowel en zoo vrank als de Walen! Dat zij hunne liederen hooger en luider dan elk ander doen galmen, dat zij hunne vaandels doen wapperen met de leus: Vlaanderen die Leeu erop in 't volle licht der zon! Op serenades, feesten, meetingen, overal moeten de Vlamingen zich toonen; zij moeten zich toonen wat zij zijn door hunne vlaamsche geboorte, heel en al vlaamsch, dat is *Kristen*, *zedelijk*, *vrij*, *taallievend*, en *fier*! En dat alles moeten zij ook zijn in hun *intiem* leven, op hunne kamer, in hunne boeken, in hunne muziek, enz. In bijtende woorden geeselde spreker de onverschilligheid die te bemerken is bij vele studenten tegenover *Geloof*, *Vaderland*, *Moedertaal*, en bovenarms zweepte hij les coureurs de café chantant, die paddestoelen die de jeugd ontzenuwen en verbeesten! Spreker eindigde zijne voordracht met eenen oproep om alle de vlaamsche kringen te ondersteunen en om meê te werken tot al wat er voor den vlaamschen kamp gedaan wordt. De heer Pol de Mont heeft zijne taak als volksspreker zeer treffelijk vervuld. Hij was doordrongen van de waarheden die als eene onuitputbare bron van zijne lippen rolden en die hij daar ook met gloeienden blik met manhaftige houding en krachtdadige stem aan zijne talrijke toehoorders wist in te boezemen. Meermalen werd hij door het handgeklap onderbroken. Wij die zijne eerste voordrachten bijgewoond hebben, mogen zeggen dat hij in welsprekendheid spoedigen vooruitgang gedaan heeft, en wij hebben de verzekering dat wij welhaast in hem eenen uitmuntenden conferencier zullen begroeten.

1) F. R.

In zijne verhandeling over de geschiedenisse der Belgsche Letteren en deed de schrijver, niets anders dan, met eenige breede trekken, de verschillige toestanden onzer Letterkunde kenschetsen: het ontwikkelen der aloude sagen, den oorsprong van het vlaamsch tooneel, het ontwikkelen van het didaktism met en sedert Van Maerlant, deiddeneeuwsche liederen, het verval van Vlaanderen en zijner Kunsten al met het opkomen van het huis van Burgundie, de rederijkers-poësie, onze letterkunde tijdens den kamp tegen Spanje, het dieper en dieper vervallen onzer letterkunde in de latere tijden, en eindelik haar herleven en herstijgen onder de gedaante van een krachtig wederwerk uit eene overmate van verdrukking en schande geboren waneer het vlaamsche land te late de politik Rogier en Cie. begon te verstaan.

Eindelik volgt het kort begrip van de voordracht over de Kerels van Vlaanderen.

(Voordracht over de Kerels van Vl.) 1)

Korte inhoud.

Treffend zinnebeeld van Vlaanderens verval, in het woeste volk van het woeste vrijbusch-leven, naar de volksoverlevering en naar het beweren dezer *buschkanters* zelve, de laatste afstammelingen van dat krachtig deel van den eigenliken vlaamschen stam dat langst van al, spijts vorsten en graven en heeren, vrij bleef.

Over eenigen tijd nog was Vlaanderens aloudheid in Vlaanderen heel en gansch onbekend: een volk aan het ontaarden en kent zijne geschiedenisse niet. Conscience is hier nog eens, zoo niet de ontginner, toch de muurbreker geweest. En, teeken en middel tot ons herworden, al alle kanten bestudeert men nu grondelik het vreemd en machtig volk dat hij in zijnen roman der Kerels van Vlaanderen zoo wonderlik heeft weten

1) Albrecht Rodenbach.

te herscheppen en zoo waarlik ingezien, van zelfs, het wenige dat er toen van gekend was.

Op eene kluchtige wijze heeft de politike propaganda van de Kerels gebruikt gemaakt en gepoogd ze voor de oogen des volks in zulke wezens te *grimeren* dat zij als toonbeelden konnen dienen in den zin der propaganda; waarop andere mannen even kluchtiglik de eene de Kerels hebben beginnen doemen en banvloeken, de andere hunnen name, hunne geschiedenisse, ja hun bestaan, te loochenen.

Zonder te onderzoeken of men waarlik gelijk heeft dezen bijzonderen stam van ons geslachte Kerels te heeten, iets waar hij aan twijfelt, heeft spreker op zijne beurt, zoo nauwkuriglik als het hem mogelik is geweest, Vlaanderens aloude geschiedenisse bestudeerd ten einde der studentenafdeeling niet deze studie maar de vruchten ervan in beelden en tafereelen mede te deelen.

Zoo beschreef hij opvolgenlik het land van Vlaanderen in de aloude tijden, het moer- en boschland, de hutten, de marken, de zalen, de burgen, de wordende steden rond sloten en kloosters, de huisgezinnen, de mannen, de vrouwen, de kinders, de visschers, de jagers, de smeden, het leven op zee, het leven in de bosschen, het leven in huis, de avondstonden, de sagen, de zangen, de veete en den strijd tusschen de mannen der hutten en de mannen der steenen burgen: noodvuur en noodhoorn, den strooptocht in den nacht, den nachteliken kamp en de bloedige zege des morgens; enz. trachtende aldus heel dat oude volk zoo treffend mogelik voor de verbeelding der toehoorders te doen herleven.

Daarna verhandelde hij in breede trekken de rolle dier zoogenaamde Kerels in onze geschiedenisse; te weten, gedurende hare eerste tijden hunnen hardnekkigen kamp tegen de franschgeboren leenheerschap en hunnen noodlottigen doodstrijd te midden de veete waar Karel van Denemark het ongelukkige slachtoffer van was.

Eindelik bewees hij met ons verleden te doorloopen

hoe onze geschiedenisse eigenlik niet anders en is dan het gedurig herleven en herbloeien van een taai volk uit eene menigte, hetzij stoffelike hetzij bijzonderlik zedelike nederlagen. Uit het bloedbad der verraderlik omgebrachte Kerels stijgt de zeer kerelsche Gemeente. Keer voor keer wordt zij uit diepen val grooter en sterker herboren. En waneer Vlaanderen eindelik zoo diep vervallen is dat men zelfs Gemeente en alles vergeten heeft, uit de overmate van schande schept het wederwerk een krachtig herleven onder den name van Vlaamsche Beweging. Die Beweging zien wij nu, om eene menigte redens wier bijzonderste wij moeten zwijgen, uiteenloopen en ontaarden. Doch sedert eenigen tijd verkwikt haar een nieuw herleven, te weten, van wege de Jeugd die van alle kanten bond sluit en spreekt en handelt als Vlaamsche Knapenschap met de ooge en den zin op de Burschenschaft die Duitschland redde. Dit hier vermelden was noodig om het gekozen onderwerp vollediglik te ontwikkelen. Trouwens tot deze laatste herkwikking toe van onzen Vlaamschen stam herinnert aan het taaie volk onzer aloudheid: zij begon te midden het oude Kerlingaland, met de leuze der Kerels, begeesterde zich bij het lezen van den roman der Kerels en voerde waar zij begon eene name die de oude veeten der Kerels herinnerde, te weten den name van Westvlaamsche *Blauwvoeterie.*

*
* *

Alzoo hebben wij gewrocht sedert ons bestaan. Dat deze nu oordeelen wie het toegelaten is en wie de zake wat ter herte ligt. Voor wat u betreft, achtbare heeren leden, het reeds afgedane werk zij u lesse voor het toekomende werk; en deze zijne verhandeling sluitende, drukt uw verslaggever den innigen en welgemeenden wensch uit dat uwe toekomende werkzaamheid onze jonge afdeeling gedurig voort doe bloeien en ontwikkelen. ALBRECHT RODENBACH.

Interpellatie over het Westvlaamsch. 1)

Deze ondervraging liep over de spelling der onderstreepte woorden van het volgende uitnoodigingsbriefje.

Davidsfonds.

Studentenafdeeling.

Achtbare Heer.

Namens het Bestuur noo*dige* ik UEd. ter vergadering uit die zal gehouden worden op Dijnsdag, 12 Maart, om 8 ure des avonds, ter boven*zale* van 't Oratoriënhof, Mechelenstr*ate*.

Schikking:

De Schrijver,
ALBRECHT RODENBACH.

Langs achter het briefje schreef Albrecht ter herinnering de volgende punten neer die zijne weerlegging uitmaakten.

1. Uitnoodiging niet juist gedrukt naar het handschrift (o.a.: *'t* oratoriënhof).
2. Schrijver moet men van zelfs vrijheid zijner Letter- en Taalkundige gedachten laten
   Buiten één geval: *onverstaanbaarheid.*
   Dit hier inroepen is kinderachtig, .˙. niet te verwachten van wege den Heere N.
3. Namens welk *criterium* spreekt en doemt men?
   Argument d'autorité.

= een zeer gemakkelijk bewijs ingevoerd door onze schoolpedanten ten dienste van het classicism en pedantism, ten einde het onlogieke te duiken van het huidig onderwijs en opvoeding. Voor wat het bewijs betreft:

1. Bewijst niet in zijn eigen;
2. elastiek: Donnez moi 2 lignes . . . enz. (De Maistre);
3. en kan niet opwegen tegen het eigenlijk bewijs, vrucht der zelfstandige overdenking, dat de huidige opvoeding wilt uitroeien. (argument intrinsèque).
   Roept de Heer N. overigens het argument d'autorité bij, zoo noeme ik hem Bormans, Van den Hoven, Vleeschhouwer, enz. enz. en veroorlove mij te vragen of hij die werken gelezen heeft.
4. Doch, het argument intrinsèque.

Taalcriterium = *gelouterde* volkstaal.

1) Papieren van A. R.

Algemeen aanveerd, ja beboft, en dienende ja om ons te doemen, doch nooit en bepaalt men die loutering.

(= Wetenschap bestudeert aard der tale en oorsprong en ontwikkeling, en past hare besluiten *logisch* toe aan elk woord en wending, elk woord en wending nog bestaande, het is gelijk in welk dialekt, .·. geen Westvlaamsch).

(toepassing op de ondergeteekende woorden van het briefje).

Waarschijnelijk uit denzelfden redetwist ontstond het volgend artikel in het Pennoen 1878—79. (II jaar 1 nummer) verschenen.

UIT EENEN REDETWIST

over „*taalparticularisterij*".

Het verwondert mij elken keer dat ik nu nog hoore twisten over deze zake overtijd in een deel onzer letterkundige wereld te berde gebracht onder den name van: het Westvlaamsch; en nog meer als ik dergelike twisten hoore voeren zonder dat men het in het gedacht krijge de zake op haren eigen grond te brengen, te weten, op den grond der *daadzakelike* wetenschap. Dat doet mij altijd peinzen op dat tweegevecht waar Vleeschhouwer ievers van spreekt: met het floret *op honderd stappen.*

Vooreerst, er kan hier van geen spelling*stelsel* sprake zijn. Elkendeen aanveerdt de nieuwe spelling, de Westvlamingen zoowel als de andere.

Voor wat nu de *tale* betreft, ik voor mij gelove dat alle schrijver, dezen name weerd, alle schole, of hoe men het ook heeten mag, gerust in haar wezen laat. Het gezond oordeel stelt een taalcriterium vast, dat elkendeen aanveerdt — als *formula* ten minsten. Hij en schrijft, of, ten minsten, en bewaart in zijne schriften, niets dat volgens dat taalcriterium niet wettig en zij. De redetwisten in de lucht laat hij den schoolpedanten over.

Wat is nu dat taalcriterium?

„De letterkundige tale is de *gelouterde volkstale.*"
Zoo luidt het bij elkendeen.

Wat is de volkstale? Waaruit bestaat die loutering? De volkstale — wat kan het anders zijn dan de tale van het volk? dus, de tale met hare dialekten, hare hoog- en laagheden, hare bonte vormen, enz., de tale in een woord gelijk zij gaat en staat. Dat is de *stoffe.* Die stoffe moet gelouterd zijn. Waaruit moet deze loutering bestaan? Uit een onderzoek, een zeer streng onderzoek, van alle vormen, spreekwijzen, enz., ten einde in die stoffe *dit* uit te keuren dat klaarst, schoonst, welluidendst, *oorspronkelikst*, in een woord, *best* is.

Jamaar het vlaamsche volk heeft *eeuwen* lang geleden. Bijgevolg, zijne tale heeft eeuwen lang geleden. Wat is het criterium dat dienen moet om in onze huidige tale verbastering van het oorspronkelike te onderscheiden? De tale van vóór den tijd der verbastering, *de oude tale.*

Ten tweeden, schrijft en dicht, en gij zult ondervinden dat onze huidige levende tale niet aleen ver basterd maar ook schromelik verarmd is, ja ontoereikend voor menige uiting van wetenschap en van poësis. Dus moet zij herboren worden. Eene tale wordt herboren in haren oorsprong. Dus nog eens, naar de *oude tale.*

Hetgene ik kome te zeggen in een woord vervattende, zegge ik: Onze huidige letterkundige tale komt uit eene *keuring* tusschen de stoffen geleverd door de huidige volkstale en de gedenkstukken onzer oude letterkunde.

Nu, ofschoon ik mij buiten alle schole houde, moete ik zeggen dat vele dingen, door de zoogezegde Westvlaamsche schole ingebracht, mij heel en gansch goed en deugdelik voorkomen.

Het eerste dat men moet inzien is verstaanbaarheid.

Ik vrage het u, brengt het ontkennende *en* en de

zoogenaamde slepende *e* onverstaanbaarheid bij? — Dit zijn trouwens de bijzonderste dingen die men het Westvlaamsch verwijt. — Dat en zal niemand ooit houden staan. Men zoude eerder het tegendeel kunnen beweren voor wat het ontkennende *en* betreft.

Ik zegge meer: Later zal men den Westvlamingen voor dat wederinbrengen dankbaar zijn.

De dubbele ontkenning *en.... niet* is eene eigenschap onzer tale: leest trouwens onze tale vóór haar bederf. Wat meer is, dat ontkennend *en* geeft ons de krachtige uitdrukkingen: Ik en zal, ik en doe, ik en zoû, enz.; belet sommige uitdrukkingen schromelik hard te luiden, b. v.: IJdelijk zweert noch spot, gelijk het staat in de nieuwe uitgave van den catechismus. IJdelik en zweert noch en spot, zegt het volk, naar de wetten der filologie, die onze pedanten slechts als *formula* schijnen te kennen. Nu sommige dialekten hebben dat woordeken verloren, andere hebben het bewaard. Namens wien of wat en zouden wij het niet mogen schrijven?

De slepende *e* nu. Slepende *e*'s zijn b. v., vader*e*, moeder*e*, trommel*e*, enz. Zelfs deze eigenlik slepende e kan in sommige versen heel wel gebruikt worden, doch dat is dialekt. Dat de schrijvers oordeelen. Maar deze die: nam*e*, tal*e*, sprak*e*, duiv*e*, kerk*e*, enz. enz. *slepende e's* noemen, daardoor een bijvoegsel van het eigenlike woord verstaande, bewijzen dat zij al niet veel en weten van vlaamsche filologie. Eene der eigenschappen der noordsche talen is de opene uitgang, dien men door de tijden allengskens hoort van langsom doffer luiden, tot dat hij in sommige dialekten uitsterft. Maar is hij eigenlik uitgestorven? Verre van daar. Beziet het Duitsch: Taub*e*, Kirch*e*, Sprach*e*, Nam*e*, enz. In het vlaamsch ook heeft meer dan een dialekt dien openen uitgang bewaard. Eenige bijten de woorden af, en zeggen: *Tâl*, *sprâk*, *duif*, *kerk*, hetgene, het zij tusschen haakskens gezegd, de versen en den zang

soms onverdragelik maakt. Ik vrage het nog eens, namens wien of wat zouden wij ook onze woorden moeten afbijten, omdat men het hier end daar doet?

Ik kome te schrijven: hier *end* daar. Gewoonlik schrijft men: hier *en* daar. Ons oud koppelwoord is *end(e)*, duitsch: *und*, engelsch: *and*, enz. Wij hebben te veel fransch gesproken en alzoo ontleerd onze medeklinkers hard te doen luiden, gelijk wij het zouden moeten doen in onze noordsche tale. Het fransch heeft ons leeren *neuzelen*. — Het heeft ons nog al schoone dingen geleerd! — En zoo komt het dat wij gewoonlik niet meer en zeggen: *end*, noch: *ende*. Jammer bijna al de dialekten hebben *end* bewaard in sommige uitdrukkingen. Men spreekt uit: hieren*t*aar, overen*t*weder, enz. Van waar die *t*? Raadpleegt de filologie, en zij zal u zeggen: omreden der *d* van *end* die op eenen anderen medeklinker valt. Nog eens, waarom en zouden wij onzen *end* niet mogen schrijven, in stede van onze geschrevene tale voort onze verbastering te laten verkondigen?

Zoo ben ik bereid eene menigte dingen te verrechtveerdigen en zoude nog voorbeelden geven, liet de plaats het toe.

Nog een woord. Ik hebbe zooeven gezegd dat elkendeen de nieuwe spelling aanveerdt. Ja, maar sommige eischen daarbij nog dat zij logiik zij, en niet en zegge den eenen keer wit en den anderen keer zwart.

B. V.: Zij schrijft: vooraleer (voor-al-eer), weleens (wel-eens), weleer (wel-eer), enz.

Dat zij schrijve: aleen (al-een, niet: al-leen), waneer (wan-eer, niet: wan-neer. Wan=wen. Eer: „Ja, eer wij zwichten, zal dit hemelhoog gewelf.... „Vondel. Waneer=lat.: Quum primum.)

Zij schrijft: geschil, verschillig, verschillen, enz.

Dat zij schrijve, het *schilt* vele (niet: het scheelt vele), enz.

Zou zoude ik kunnen voortgaan.

Jamaar, zegt men, wacht dat *die heeren* zulks beslissen.

Wie die heeren?

En waarom wachten indien men kan *bewijzen* wat men beweert?

„Wacht dat het Congres zijnen zegen erover geve".

Het Congres, heeren! Eene vrucht waar de worm in zit: de politiik is daar ook al binnen, en een der beste deelen onzer letterkunde en geldt daar voor niets meer. Ik kome juist het verslag te ontvangen van het Congres van Kampen. Onze letterkunde ware schromelik te beklagen moeste zij op dergelike dingen voortgaan, en wachten van ademen, tot dat zulk een Congres zegt: alzoo zult gij ademen.

Neen, elkendeen zij *in alle zaken die in zijn bereik zijn*, zijn eigen Congres. Men aanhoore raad en rijper verstand, ja, maar men *oordeele* zelve. En om daartoe in zake van tale machtig te zijn, men studere zijne tale — en men gebruike ze. HAROLD.

ANDERE BESPREKING. 1)

Sursum corda. — habemus ad Dominum.
Hoogwaarts de herten. — Zij zijn bij den Heer.
KERKOFFICIE.

Zoo hadde de heer Du Moulin moeten beginnen, en dan hadde hij moeten zeggen: niet: Mijne heeren, of: heeren, maar: Beminde Parochianen. Zoo ware zijn werk heel en gansch een sermoen geweest.

Nu een sermoentjen van tijd tot tijd en kan den studenten geen kwaad doen, en ik zoude het mijn zelven verwijten ertegen op te komen. Maar wilt men sermoenen, men trachte zijn sermoen zoowel, zoo niet met nog meer zorg, omreden der hoogere weerdigheid, zoowel, zegge ik, als andere werken, te bevroeden en te uiten naar Rede en Logiek.

De heer Du Moulin schijnt zich daar wenig mede

1) Uit de papieren van Albrecht Rodenbach.

bekreund te hebben. Wat is trouwens zijn werk? Ik zegge: zijn werk, maar dat en is geen werk. Het zijn brokken en stukken zoo verschillig of zij maar kunnen zijn, die niets gemeens hebben tenzij — als air de parenté, als familietrek, — eene zekere nog al kluchtige — ik zal het woord zeggen, kwezelachtige tinte, die wij allicht zullen gelooven tot den trant des h. D. M. te behooren. Zij hangen brokke vaneen, maar, dat en is niets, heeft M. D. M. gepeinsd, en hij heeft ze te samen geplakt met eene *transitie.* Zij en houden daarom niet te beter aaneen, maar de regels zijn voldaan, en alles is wel.

In Godsnaam, heer D. M., en kom toch met geen zulke dingen meer voor den dag.

Het stelsel dat zulks mogelijk miek heeft reeds lange zijnen tijd gedaan, — laat het in vrede rusten.

Ik en ben geenszins van gedacht al die brokken en stukken te bespreken.

Des beginne ik met ze in twee groepen te schikken: wij zullen op elkeen een „etiquette" zetten:

1ste groep: Zielroerende uitvallen tegen de liberale vlaamschgezindheid. — Genre larmoyant.

2de groep: Politieke bespiegelingen. Ten deele, genre Lapalisse; ten deele, genre Joseph Prudhomme.

De h. D. M. heeft zelve wel genoeg opgemerkt dat zijn werk een bonte hutsepot was, zonder oorgedacht, zonder band zelfs, tenzij hier end daar eene transitie; een werk bijgevolg dat niets en bewees en zelfs niet en wist waar het eigenlijk naartoe wilde. Hij bekent het onrechtstreeks, maar duidelijk genoeg, waneer hij zegt op het einde:

— „Conclusien zal ik niet pogen uit deze verhandeling te trekken". —

Dat is de beste zinsnede van heel het werk, de oorspronkelijkste en deze die, onder het opzicht van redekunde, den heer Du Moulin meest vereert.

Het werk aldus verdeeld, ik late den tweeden groep daar, en doe slechts opmerken dat sommige schoone en groote woorden te veel gebruikt en misbruikt nu versleten zijn. Slacht de motifs uit bijna alle de Italiaansche operas: de straatorgels hebben ons zoo dikkens gejankt van: Dieu que ma voix implore, Comme la plume au vent, quand pour elle je soupire enz. dat al die italiaansche melodiën ons zeer onaangenaam op de zenuws werken. Zoo is het ook met sommige beroemde woorden. En zij zijn bijzonderlijk onaangenaam waneer ze een schrijver of spreker derwijze gebruikt, dat het klaar blijkt, hij en gebruikt ze niet als aanhalingen.

Dat gezeid, zoo ga ik over tot den 1sten groep: de aandoenlijke uitvallen....

Het is eigenlijk om reden van die uitvallen dat ik mij tot ingeschreven bespreker hebbe voorgedragen. Een groot kwaad in den vlaamschen kamp: de schreeuwers: verba et voces.

Tweederlei: Geuzen — Kwezelaars.

Die laatste doen ons ook veel kwaad.

Dit werk in dien zin:

Uitvallen. — Geen feiten.

Hij en kent de voorouders niet,

beschrijft ze slecht,

bepaalt slecht de vrijheid,

doet zeer onware en gevaarlijke tegenstellen.

+ Moet men dus tegen de voorouders zijn? — Het ware het logiek besluit uit sommige deelen van het werk.

Zedelesse: *feiten* en *daadzaken* en *logiek*: dat past ons. Geen schreeuwen — zelfs niet in den kwezelachtigen zin, en met spreuken der heilige Schrifture of den heiligen Vaders ontleend.

Nieuwjaarm. 1878.

* * *

In zijn overzicht der werkzaamheden der studenten-afdeeling van het Davidsfonds, verklaarde Albrecht onbewimpeld hoe sommige heeren de afdeeling, niettegenstaande al het goed dat ze te wege bracht, vijandig waren en ze tegenwrochten. Onder andere, Prof. P. Willems, voorzitter van „Met Tijd en Vlijt" zag den bloei der jonge maatschappij aan met een afgunstig oog, en zou haar den genadeslag toebrengen. Eene gelegenheid daartoe deed zich maar al te vroeg voor; hem werd het algemeen voorzitterschap van het Davidsfonds aangeboden, en hij nam deze omstandigheid te baat om de toepassing te vragen van het artikel der standregelen waarbij bepaald werd: dat slechts éene afdeeling in elke stad mocht bestaan; op deze voorwaarde alleen wilde hij het aangeboden ambt aannemen, en ondanks de rechtmatige opwerpingen van Hgl. G. Verriest, werd hij voldaan en de studenten-afdeeling moest worden afgeschaft.

Het was te dier gelegenheid dat Albrecht het volgende dichtte als weerspraak op den kaakslag door het Davidsfonds aan Hgl. G. Verriest toegebracht.

NA EENE VERGADERING VAN HET DAVIDSFONDS.

Men is een man van hoogen zin in geerte en raad en daad,
de heusche en eedle treflijkheid, gelijk men gaat en staat;
men heeft een zware take aanveerd die de eer aleen zou loonen,
waar hulp en steun ontbreken mocht, maar spot op alle tonen
en wederwerk naar alle mate op voorhand zeker was;
men heeft, al stond men ook aleen, spijts 't fluiten en gebas
van vijand en van nijdigaard, naar rede en naar geweten,
met ijver, kalm en onvermoeid, den zwaren plicht gekweten;
men heeft bestuurd, gesproken en geschreven, en gezocht
of 't edel doel niet ieverhands eentwie begeestren mocht
tot werk en daad, in stede van gebaar en ijdlen schijne.
Men heeft gevaren lijk de stem die schreeuwt in der woestijne.
Toch heeft men voort gesproken en geschreven, even sterk
in voor- en tegenspoed doorwrocht het breed omvattend werk,
spijts haat en nijd, spijts middenmate op hoogren zin gebeten,
en afgunst en kwaadwilligheid, en spijts — pedantenveeten,
spijts domheid die, steeds ijverig, steeds wat te doemen zoekt,

spijts luiheid die gerust wilt zijn en allen prikkel vloekt.
Men heeft de schuld van anderen verminderd en gedregen,
en, zelf beschuldigd, al te kiesch en al te fier — gezwegen,
of, waar men antwoord schuldig was, geantwoord zonder spijt,
lijk wie gelijk heeft, op het woord van slecht bedwongen nijd.
Men heeft, daar men het oude volk slechts goed zag tot beramen,
de jeugd begeesterd, dat haar *werk* die wijzen mocht beschamen:
en, in een woord, tot 't einde toe, heeft men zijn plicht volbracht,
en, buiten 't edel doel des werks, geen andren loon betracht.
Nietwaar, dan zal men eindlijk u toch eens naar weerde roemen?
Ha! 'k heb 't gehoord en 'k heb 't gezien. Wel neen, men zal u doemen
al schelden.

Nu, zoo zij het, daar de wereld zoo bestaat.
Maar 't is niet al gezegd waneer een zegelied opgaat.
Het zegelied, ja, worde vrij door dezen aangeheven
die, na den kamp, het veld behield en meester is gebleven.
Hij viere, 't is zijn recht: hem is de zege. — Wien is de eer?
dàt is de vrage, o winnaar, en het antwoord zegt hier meer.
En Gij die moestet onderdoen, verraden en bedrogen,
verlaten wen u nijd aanviel en lasterende logen,
veroordeeld door kleingeestigheid en door kwaadwilligheid,
door overmacht gedoemd en door pedantengrilligheid,
aanveerd het van alwaar het komt, zoo *deze daar* u doemen;
rondom u roepen wij de Jeugd, en deze zal u roemen.
De Jongelingen, ziet gij wel, „en zijn maar dit en dat,
zeer goede jongens in den grond, maar —*jong*, nietwaar? — zoo wat
dweepzuchtig, wetend noch van reeknen noch van tellen,
en durvend den pedanten soms — peist eens! — hun lesse spellen!"
Maar, kunnen zij niet tellen, zij, zij weten nog, God dank!
wat eer is, en een woord en is voor hen geen ijdle klank.
En zie, de blijde Knapenschap die rijst van alle kanten,
en roept dat zij de Toekomst is ten spijte der pedanten,
schaart rond u, mint u, en verwacht het wijzen uwer hand,
tot veel bekwaam, tot veel gereed „voor Gode en Vaderland".

Wat Albrecht het meest op het hart drukte, was het in duigen vallen van het spelersgilde dat met de Studentenafdeeling éêns was in werking, als den werkenden arm van een lichaam. Doch dit ontmoedigde hem evenwel niet; een zelfstandig spelersgezelschap zou hij stichten; en het Westvlaamsch Studentengilde kwam tot stand. Echter tegenstrijdig met de waarheid is het, waar Dr. Van Puyvelde beschrijft 1) hoe Albrecht

1) Albrecht Rodenbach, zijn leven en zijn werk. Bl. 60 en 61.

met zijne makkers op reis trok om in verscheidene steden van Westvlaanderen „Filippine van Vlaanderen" op te voeren, en hem de rol van den Tempelridder doet spelen. Deze rol vervulde hij in de opvoeringen door het Sint-Jansgilde gegeven, en later ook te Leuven in de studentenafdeeling van het Davidsfonds; Baldwin, een broeder tusschen mij en Albrecht, was het die tijdens bedoelde omreizen deze rol vervulde.

Het overige:

„Hij was de aldoener van den troep, vijftig spelers sterk; hij bestuurde de oefeningen, zorgde voor de zaal, voor het publiek, voor het drukwerk, hij schilderde, timmerde, naaide.... tot alles gereed was." 1)

Dat ook is onwaar, of beter, heeft betrek met het Sint-Jansgilde en niet met het spelersgilde waarover hier gehandeld wordt.

„Op 4 September, zoo vertelt Dr. Van Puyvelde 1), hadden ze met buitengewonen bijval gespeeld te Torhout, en drie dagen daarop te Roeselare. 's Anderendaags zaten de studenten rond 11 uren in den „Duc de Brabant" bij de statie te Roeselare, en ze vroegen malkander af waar ze voor de derde maal hun stuk zouden opvoeren: te Brugge of te Kortrijk? 't Was hoog tijd een beslissing te nemen: de treinen naar Brugge en Kortrijk kruisten te Roeselare rond 1 uur. *En nog moest alles ingericht worden.* Ongeduldig waren ze aan 't praten, allen ondereen".

Neen! Zoo iets ware onmogelijk geweest onder het toezicht van Albrecht, daarvoor wrocht hij te zeker; want niets zou hij aangegaan hebben zonder vastgesteld plan van uitvoering. Daarbij, komt dergelijke zorgeloosheid wel overeen met hetgeen er van Albrecht, in vorig paragraaf wordt aangehaald?

Dan laat Dr. Van Puyvelde zich beet nemen door Dr. J. Delbeke, die onder titel „Uit het Vlaamsch Studentenleven", eene dichterlijke fantasie schreef.

....„Kwart vóór een uur.

— Daar moet iets van komen, bromde Wijsten dat gansch de tafel

1) Albrecht Rodenbach, zijn leven en zijn werk. bl. 60 en 61.

hem bekeek, en liever dan hier te zitten parlasanten, ik steke nog eerder eene zottigheid uit; wie gaat er mede naar....?

Het laatste woord verstierf in een oorverdoovend handgeklap, in een gejoel van de andere wereld, daar zooeven in het deurgat van de eetzaal, Berten, de hoofdman, te voorschijn kwam.

Berten, de leider der jonge vlaamsche beweging, de ziel van hare machtige werking, de geest van hare grootsche poging: Berten, de uitvoerder van alle edele gedachten, de doordrijver van alle ontwerpen die den weg moesten vrijmaken naar het bereiken van het eenig doel dat hij in zijn leven droomde: de verheffing van Vlaanderen! Berten, *nog overloopend van bloeiende gezondheid,* en 't herte zwellend van overvloedig bloed; daar stond hij, onze hoofdman, gevoelig voor de blijken van genegenheid die hem nooit te kort vielen bij zijne makkers....

Eene lange wijle duurde 't eer de stilte onder de gasten Berten toeliet te bedanken in korte woorden.... Volgens gewoonte ten anderen, want zijne taal was scherp en bijtend, meer gestemd om aan te vallen en te verdedigen dan om verschooning te vragen en te fleemen.

— Makkers, riep hij toe, wij moeten ons werk voleinden en het ten halven niet laten steken. Wien lust het mede te gaan, op staanden voet naar Kortrijk?

Hij had niet gedaan met uit te spreken als Fonsen, Wijsten en Tjeppen, gelijk één man, rechte sprongen, de stoelen een einde ver bachten hen smeten en naar de deur vlogen, Berten op de hielen achtervolgend.... 1).

„Ze zouden de vertooning voorbereiden", vervolgt met de beste meening, dr. Van Puyvelde, en haalt nog aan hoe de vier studenten op den trein bemerkten dat ze te zamen nog 3.62 fr. bezaten: waarvan ze twee dagen moesten leven! Gelukkig redde een kennis hen uit den nood, en toen was 't studentikoos jolijt. 1)

„Den dag daarop zetten zij zich aan 't werk. 's Zondags werd Filippine van Vlaanderen voor een talrijk publiek opgevoerd. Na deze vertooning hielden de studenten ter verlustiging een dier vlaamsche „studentenkneipe" die ze op zijn oud-vlaamsch „malen" noemden.

Ook daar was Rodenbach het haantje vooruit: de talrijke studentenliederen die hij voor de gildevergaderingen dichtte deden er de geestdrift bruisen." 1)

1) Albrecht Rodenbach, zijn leven en zijn werk, door Dr. Van Puyvelde, bl. 61 en 62.

Neen! neen! Albrecht was daar zekerlijk niet bij noch omtrent, dat is volstrekt onmogelijk. En voor iemand die Albrecht gekend heeft, of die zijn wezen eenigzins heeft kunnen vermoeden door lezing zijner geschriften, moet hier tusschen de regels kunnen opmaken dat geheel het tafereeltje waar Albrecht als hoofdman — zoo onverwachts — verschijnt, van wege Dr. Delbeke eene fantasie is, zooals hij het zelf bekende en zooals het overigens algemeen geweten was. Zelfs het jaartal 4 Sept. 1879 kan niet juist zijn, daar Dr. Delbeke die toen hoofdman was en de zaak in gang stak, slechts in Oct. 1879 naar Leuven trok.

Ook werd „Pilippine" — naar gissing van Dr. Delbeke — eerst opgevoerd te Roeselare, dan te Kortrijk en daarna te Thorhout en te Brugge in 1881. Doch, naar de getuigenis van Dr. Al. Bruwier — die naderhand hoofdman werd en het omreisje heeft medegemaakt — greep gemelde vertooning plaats eerst te Thorhout en dan te Roeselare in 1880, gedurend het groot verlof. 1)

In alle geval wanneer dit al gebeurde *was Albrecht reeds dood en begraven.* 2)

Zoo ontstonden ten allen tijde de legenden.

Doch het komt ons onbegrijpelijk voor, — des te meer Dr. Van Puyvelde nopens het Westvlaamsch Studentengilde, eenige bladzijden verder schrijft: „*Dat gilde kwam eerst tot stand toen hij (A. R.) op zijn ziekbed lag*", 3) — hoe Dr. Van Puyvelde het vertelsel voor waarheid heeft kunnen aannemen; eene fantasie waar Albrecht als hoofdman — zoo onverwachts — te voorschijn komt en handelt *zonder plan* en *in strijd met heel zijn wezen*, hij de

1) Deze ongelijke aanduidingen van datums en plaatsen spruiten waarschijnlijk uit eene verwarring met de tweede omreis, het jaar nadien, toen hetzelfde gilde „Reyvaert" of „de Wraak van den Tempelier" heeft opgevoerd.

2) Albrecht stierf den 23 Juni 1880.

3) Albrecht Rodenbach, zijn leven en zijn werk, door D. Van Puyvelde, bladz. 91.

plannensmeder, de koele berekenaar, de voorzichtige maar dapper leider, zooals hij het hier in 't vervolg met eigen woord en met eigen daad zal bewijzen, indien zulks nog niet bewezen is.

STUDENTENBOND EN PENNOEN.

Wij hebben achtereenvolgens een overzicht gegeven der maatschappijen van Leuven en elders die Albrecht stichtte of waarin hij werkzaam is geweest, en hebben niet gesproken van den Studentenbond die intusschentijd tot stand gekomen was.

Hier volgt de geheele geschiedenis met al wat den Studentenkamp aanbelangt, door Albrecht zelf verteld, in de oorkonden die hij ons achterliet.

De brief die volgt werd gericht aan een voorvechter van St. Nikolaas, denkelijk aan Amaat Jooris, en aan Pol de Mont, die hem naderhand zou ontvangen, met verzoek hem naar Albrecht terug te sturen opdat de brief dienen zoude als oorkonde des Bonds. Ongelukkiglijk bezitten wij hem niet volledig, daar hij waarschijnelijk niet volledig werd terug gestuurd, doch behelst nog bijzonderheden genoeg om hem over te drukken zooals hij is; te meer hij bewijst dat het wel Albrecht is die het plan tot inrichting van *Studentenbond* en *Pennoen* heeft uitgedacht.

. . . .

aldus samengesteld uit Keurmannen der verschillige gouwen bestiert de Bond, schrijft desnoods naar zekere keurmanschappen, en, moeten er *algemeene* schikkingen genomen worden, schrijft naar de keurmanschappen der kl.-sem., die op hunne beurt — op de kosten des Bonds — de onderhoorige keurmanschappen verwittigen.

Zulke dingen en mogen echter niet te dikwijls geschieden omreden dat zij verstrooing zouden bijbrengen in de studiën. Men zal dus dien middel maar in bijzondere omstandigheden gebruiken. De Middenraad is ook

gelast met het bijeenroepen en schikken des jaarlijksche Landdags: jaarlijks houdt de Bond eene feeste — Landdag, Ding, Maal, of 't is gelijk hoe het heet — Die feeste kan op verschillige manieren gegeven worden: eigenlijke landdag: bijeenkomst, voordrachten, enz. — Vertooning door ievers eene gilde, „pelgrimagie" naar ievers eene plaatse waar groote herinneringen aan vaste zijn; nu, het is gelijk hoe, toch Jaarlijksch een Landdag. De Middenraad schikt alles, en zendt dan de omzendbrieven rond naar de verschillige keurmanschappen des Bonds.

Daarnevens zal er ook eene heele schikking tot stand komen aangaande de Spelersgilden en het opvoeren van vaderlandsche drama's, bijzonderlijk te lande. Daar ben ik nu ook mede bezig, en zal zooveel mogelijk trachten de inrichting der gilden — den Gilden-*bond* — met den algemeenen Bond te zamen te doen gaan, derwijze dat de Middenraad ook desnoods, benevens de keurmanschappen der Gestichten, de Spelersgilden gebruiken kan.

Bedenk welk eene macht daaruit volgen zal: werk der Keurmanschappen binst het jaar; binst het verlof, den landdag, en het werk der Spelersgilden.

— *En nu het tijdschrift.* — Dat is het bijzonderste van al nog. Vooreerst — om nog eens met den *grond* der zake te beginnen — vooreerst dient men wel in te zien welk het *Wit* van dat tijdschrift eigenlijk willen zal, waartoe het dienen moet. — Vlaamschen Kamp, dat spreekt van zelfs. Vl. K. onder het studentenvolk — van eigen. Maar daar zijn verschillige wijzen van zulks te verstaan. Ik zou eens willen *juist* het gedacht kennen dat men alhier en aldaar reeds hebben moet over ons tijdschrift. Ziehier wat men voorzeker, onder andere, zeggen zou:

„Het tijdschrift der studenten moet een tijdschrift zijn bij middel van hetwelke wij de gelegenheid krijgen

ons in *onze* Tale en Letterkunde te oefenen: Het is noodig dat wij ons vlaamsch leeren machtig schrijven, het is noodig dat de penne ons een machtig wapen worde, dat wij later in de wereld komen gewapend met het „machtig woord": dat moeten wij nu bereiden: later is te late. Dus, een tijdschrift dat ons de gelegenheid geve ons te oefenen in onze tale, ons te oefenen in de eigene Letterkunde". Voorzeker is dat het gedacht van meer dan éénen. Ik zou dat gedacht willen uit de hoofden steken. In der waarheid het vertegenwoordigt een dier dingen die ons werk zouden verlammen, en achter eenigen tijd doen slabbakken, indien wij er niet op en letten. Men grijpt en tracht naar iets onnuttigs en verliest het echte doel, *de zake* uit het oog. Men grijpt naar iets onnuttigs, niet dat ik zeggen wille dat het beoefenen van Tale en Letterkunde iets onnuttigs zij, o verre van daar! Het spijt mij waneer ik den taalkamp en de Letterkundige beweging als hoofdzake, als *de* zake, als heel en gansch de zake uitmakende verhandelen zie, maar ik houde vele aan beide dingen, en zijn zij *de* zake niet, zij zijn de bijzonderste tuigen en wapens des kamps. Maar wat ik onnuttig noeme, of beter, min nuttig, is, dat wij daartoe een tijdschrift zouden stichten: indien ons tijdschrift slechts voor doel heeft dáár te zijn om onze „lyrische uitboezemingen" of „rhetorikelike perioden" te doen rondgaan, in der waarheid ....het en mikt niet hooge, en wat meer is, het is „doodgeboren"' slacht — laat het ons zoetjes zeggens — het orgaan van het Davidsfonds: alles wat zijner ware zending ten onderen blijft moet vallen. Onze gedachten over vlaamschen kamp, over Verleden, Tegenwoordige en Toekomst, over onze schanden, onze hope, onze middels, over heel „onze wereld" die gedachten doen rondgaan onder de leden des Bonds, *dát* moet ons tijdschrift betrachten.

Eenen Bond inrichten, vergaderingen houden, „perioden" afgeven, dat is al wel wel, als maar aan den ingestelden Bond het bijzonderste niet en ontbreekt, *de Ziele*.

Inrichting en Bond is de stoffe, eene ziele moet in dat lijf komen, dat lijf doen hijgen, rechte staan" arduus ad solem" en leven; *leven*, dat is de zake. En wat is het leven van onzen Bond, wat is de ziele? het is dat één, groot en alle-werk-beheerschend gedacht, de eenheid onze geerten en streven, onze eensgezindheid voor wat het doel betreft, in alle borsten dezelfste gedurige, kalme verontweerdiging bij het zien onzer *schanden*, dezelfste overtuiging dat wij machtig zijn, heel die wereld te veranderen, dezelfste gesteltenisse om moedig mede te werken, en in alle koppen het roekend zoekend gedacht om, naar tijd en omstandigheden, middels te beramen, die men dan, als het nood doet, *durven* zal. *Dat is de ziele* van onzen Bond: dát moet het tijdschrift gedurig onderhouden; zonder dat, het heeft geen reden van bestaan, en spreekt verloren woorden in den wind.

— Het komt er dan weinig op aan of die woorden schoon of leelijk klinken

Toch moet voorzeker Taal- en Letterkamp daar ook zijne plaatse in hebben. Ten anderen, indien men den Kamp in zijne volle waarheid beschouwt, Taal- en Letterkamp zijn er van zelfs in begrepen, ja, onder zeker opzicht, als bijzonderste deel.

Dat zou dus het wit, het doel van ons tijdschrift zijn. Voor wat zijne inrichting betreft, ik stelle voren in korte rede: *alle man* die deel maakt van den Bond mag medeschrijven = *opzenden: iedereen:*

> „Oud en jong, en groot en kleene
> 't bolt hier al dat staat te beene!"

Alleman mag opzenden; een Keurmanschap *keurt*. Dat Keurmanschap is eensgelijks als de Middenraad

der werkingen, samengesteld uit een hoofdman en een *gelijk* getal keurmans — 1 of 2 zou ik vorenstellen — voor elke „gouwe".

Doch over het tijdschrift hebbe ik nog een heele wereld te schrijven, en menig gewichtig punt te verhandelen. Ik wille het dus nog eens uitstellen, de zake nog wat in den kop dragen, en dan eens alles zeggen. Gij en gaat niets drukken, hope ik, over ons werk? noch wet noch omzendbrief, noch iets ter wereld? Zoo hebben wij dus nog tijd, der is geene haaste bij, en de zake en zal er niet bij verliezen nog wat bepeisd en overleid te zijn geweest.

Zoo dus, nog wat geduld.

— Nu valle ik zeere zeere van het blokken. —

En let op den vorm van mijn schrijven niet, mijn brief is in der waarheid nog eens, lichaamlijk „vuil, zwaar, groef en heel gesteld om te lijden", maar ik en hebbe geen tijd om te herschrijven. Doe dus, terwijl gij hem leest, taal- en letterkundige oogen toe; en, als gij hem gelezen hebt, zend hem eens naar Pol; en schrijf gij eens — mij, onder andere, wat nieuws gevende van uwe feeste te Sint Nikolaas, van de kavalkade, van den vaandel der poëten, enz. — Groet al uw goed volk van mijnentwege, heel uwe Kerels- en Klauwaardsbende; zeg hun dat ik verlange om ze nog eens al te zien, en dat ik mijne arms in de lucht gesmeten hebbe bij het vernemen uit Kamiel Denys' brief, hoe men te Sint Nikolaas studentenfeesten viert, en de beloften van het Doopsel in het vlaamsch afleest! Groet in het bijzondere K. Denys, zeg hem dat ik hem bedanke voor het goed nieuws, dat ik hem lange lange brieven *zou willen* schrijven dáar over, over ons drama voor het groot verlof, enz. enz. en dat ik hem spoedige volle herstelling wensche. En nu maten en vrienden op te wekken dat zij ten Landdage komen van het vlaamsch studentenvolk. De

FEESTE — die name trekt ze veel meer aan — zal bestaan uit eene vergadering en maaltijd; zal plaatse hebben te Gent, den 5 September (Woensdag) Vergadering ten 10 uren ter zale waar de Katholieke Schoolpenning vergadert, in den Café du Nord, rechtover het standbeeld van Artevelde.

Ter vergadering *voordrachten* en *liederen.* Daarna, maaltijd aan 2 fr. den man, zonder den wijn. Die in die maaltijd begeren deel te nemen gelieven het te melden op volgende thuisrichting: Pol De Mont, student op verlof, bij zijne ouders, Wambeek (bij Ternath) (N.B. — en dat vóór den 1 Sept.). Die begeren het woord te voeren in den landdag gelieven bij die melding te voegen: Ik van *daar* begere *daar*over ten Landdage het woord te voeren, omtrent zoolange. — Daar hebt gij alle noodige inlichtingen. Ik doe ze alhier rondgaan, in mijne gouwe, Westvl. — Disdir zal het doen te Gent (voor Oostvl.) indien hij het niet gevaarlijk en vindt voor zijne ziele zaligheid; en gij nietwaar? zult met uwe Klauwaardsbende van Mechelen zorgen, dat Antwerpen—Braband verwittigd zij. Zooveel volk mogelijk! Het ware opperbest indien — of en ware het maar door eenen enkelen man — Limburg vertegenwoordigd ware. Bijzonderlijk indien het een Leuvensche student of een *toekomende* — nog beter! — Leuvensche student is. Beproef het, Pol! Het ware zoo goed. —

Nu voor de maaltijd: Al die begeert mede te doen zal het u melden vóór 1 September. — Den 1 Sept. telt gij uw volk, en schrijft naar den hotelhouder die ons laatstmaal spijsde, *of elders*, indien het u beter past (het is gelijk waar:) en gij maakt akkoord: op 5 September, *zooveel* Jongelingen *aleene in eene zaal* eene maaltijd te bereiden aan 2 fr. den man, zonder den wijn. „(Gij schrijft het mij dan ook eens). Zoo geraken *eindelijk*, spijts alles, alle zaken kante en klaar,

en dan de Landdag! — Dan *geven wij eens van Jan*". Wij zullen alles *waarschijnlijk* aleene te doen hebben ten Landdage. Wij zullen het des te beter bezorgen nietwaar? Voor wat den maaltijd betreft, daar zullen wij eene bovennatuurlijke hulpe krijgen, derwijze dat God en Kerke en Vaderland van dan af zullen mogen „ruhig sein": Disdir belooft „toasten in overvloed" vindt gij Disdir niet heldaftig?

De zaken alzoo zijnde, zoo is het hoogst noodig „*Que rien ne râte*" in den Landdag. En zoo vraag ik u nog eens: Zend mij, a. u. b. uwe voordracht dat ik er de mijne naar schikke. Aanstonds beginne ik dan de mijne te schrijven; ik drage die reeds in het hoofd: Titel: *praktijke zaken*, = eenvoudig, doch „met kanten en abouten" voorgesteld plan van werking. Gij verhandelt „*Onze plichten*" dus, gij, de *Thesis*, ik de *Gevolgen;* gij den *Waarom*, ik den *Dus en Diensvolgens*.

Gij verstaat hoe dat op malkaar moet passen, effen lijk twee regels, en juist als staal. Dus, nog eens, zend mij dat.

Voor het tijdschrift, mijn plan is bijna gemaakt: dat vereffenen wij ons getweeën *vóór den Landdag*.

Ik hope alles is nu geschikt... eindelijk!

En God spare ons in het vervolg van onbezonnen werk = onvoorzichtige Geestdrift, en... benauwderiks!

Zou Amaat ten Landdage komen? Ik peize van neen. Den dag des Landdags, zal ik, *eenige stonden* vóór den 10, ter zale van den Café du Nord zijn.

De Gilden liggen plat alhier... tot dat de *veerkracht* werke en dat zij herstijgen machtiger dan ooit. Men heeft trouwens eenen almachtigen middel om de spelen tegen te kanten: 1e. Men dreigt met *wegzenden* alwie Gildewerk doet. 2e. Men verbiedt den papen die over lokalen beschikken ze aan de studenten toe te staan. Dus en spelen wij niet, maar zeggen den dwingers, kalm en gerust: „*Toi later*", denkende daarbij: „Viget

ætas, animus valet — contra illis omnia consenuerunt". Al die dwang — *zake* en *wijze* — zal te passe komen in den Landdag. Slechts is het noodig dat wij eene tamelijke bende vormen: dat zal bijzonderlijk van u afhangen:

Oostvlaanderen... Disdir... ut supra.

Westvlaanderen... uitnoodigingen zullen rondgaan... doch ik verwachte w e n i g: ALLE VERGADERING is verboden *op straffe van wegzenden.* — Zonder dat zouden er vele gekomen zijn. — Toch zullen er komen.

Limburg slaapt in zijn classico-pedantism.

Dus, blijft Antwerpen—Braband. — Eene talrijke schare moet het leveren: Antwerpen—Braband zal ons *Sparta* zijn, onze kracht. Aldaar is men vrij, aldaar kan men willen, aldaar zou men desnoods zeggen: „Gij, die boven mij staat, beveelt mij iets onwettigs: ik, die u onder sta, zegge u: ik zal desaangaande doen wat mij belieft". Eene *talrijke* schare dus, en het zal gaan.

Ha, ha, ha, men wil ons *breidelen!*
Ha, moet er *Gebreydeld* zijn,
't *Is wij* die zullen *Breydelen!*

* *
*

Dergelijke brieven schreef Albrecht nog naar mannen van andere gouwen, voorvechters die hij kende als te betrouwen zijnde; doch alle brieven werden niet terug gestuurd; hier volgt nog een die onder menig opzicht van belang is, en aan vorige twee gericht werd.

Rouselare, 31 Juli 1877.

Vrienden Amaat en Pol.

Die brief is slechts voor u getween: gij, Amaat, zult hem zenden naar Pol, mij uw gedacht schrijven over de voorstellen enz. die hij bevat, Pol eensgelijks, en mij meteen hem wederzenden, dat hij diene als oorkonde des Bonds.

Een der bijzonderste dingen in onzen Bond is het Tijdschrift: hèt zal er het leven van zijn, en de gedachten, enz. erin verhandeld, en aldus den bondelingen al alle kanten medegedeeld, als het stroomend levendmakende bloed door dat lijf zijne ledematen. Het Tijdschrift bijzonderlijk moet medehelpen om den Bond zijne noodige *eensgezindheid* te geven. Dus, iets van groote aangelegenheid. Van eenen anderen kant, iets schromelijk moeilijk om stichten, ja, maar nog duizendmaal moeilijker om in leven te houden. Ik wete wat er van is: ik hebbe een tijdschrift zien ontstaan, ontwikkelen, krasselen, pijnlijk, pijnlijk werken, al waren er groote krachten aan besteed: ik hebbe gansch het ontwikkelen eens dergelijks werks van nabij gezien, onder mijne oogen, somtijds ja onder mijne handen; en zoo zegge ik u: het kan gebeuren dat hetgene ik hier end daar in dezen brief bevestige en voorstelle wat aardig, overdreven en ongegrond schijne: ik bidde u beiden: gelooft dat het op ondervinding steunt. — Eerst ende vooral: het Tijdschrift mag slechts binst de verloven verschijnen: een Tijdschrift binst het schooljaar in de kollegiën doen dringen ware zeer moeilijk: de Overheid gaat, bij het vernemen onzer zaken, — reeds meer dan half ontdekt ten anderen — meer dan ooit oogen en ooren openen en streng zijn: dus zullen al zulke dingen van langs om moeilijker worden: Gusten Ghekiere 1) weet er iets van, en gij ook nietwaar, Amaat?

Wat meer is, — dat ware nog het minste dat de Overheid er tegen komt, de Overheid is tegen *heel* ons werk; maar ongelukkiglijk, de Overheid zou in gene zake *groot gelijk hebben:* een Tijdschrift in de kollegiën binst het jaar aanveerden, is iets heel en gansch buiten de gezonde rede: dat dede zonder twijfel den studiën nadeel. Andere redens zijn er nog voor

1) Bijgenaamd — *schurk* — ten gestichte van Roeselare. Hij, en niet Albr. Rodenbach, gaf eerstmaal de 50 Vl. Studentenliederen uit. F. R.

wat den opstel betreft, maar de gegeven reden is reeds genoeg, meene ik. Dus, stelle ik voor: het Tijdschrift verschijne slechts binst de drie schoolverloven.

Ten tweeden, — een door den Bond gekozen Keurmanschap keurt den opstel: de Keurmans schrijven, ja, van het hunne, maar ontvangen ook, elk van zijne gouwe, de stukken die de bondelingen zenden willen en stelt ze voor ten opstelle des Tijdschrifts. Eerst ende vooral, zou ik willen een ander princiep voorstellen dan hetgeen ik laatst zelve voorstelde: ik zei: de Keurmans van elke gouwe in *gelijk* getal. Zouden wij niet, ten einde den ijver ter propaganda in elke gouwe, te doen aangroeien en toenemen, het volgend princiep aanveerden: het getal Keurmans elker gouwe weze in evenredigheid met het getal inschrijvers of bondelingen dat elke gouwe levert? Het is een voorstel dat ik doe. — Tweedsch, het is allernoodigst dat de keurende Keurmans in éene stad wonen, dat zij op gestelde dagen kunnen vergaderen, *en gedurig in gemeenschap zijn:* dit laatste is het bijzonderste: zulke dingen zijn het die eenen Bond doen leven: Gemeenschap des Bestuurs, gedurige gemeenschap, het om zoo te zeggen te samen leven in zelfste lucht, zelfsten kring, zelfste wereld en gedachten. Dat is noodig opdat een zelfste geest de ziele des bestuurs weze.

Ten anderen, die zaken bij brieve handelen en gaat niet — men heeft het voor de Vl. Vlagge gepoogd — *te vergeefs.* —

Bij brieve iets besturen is *onmogelijk.* Maar nu, *waar* moet het opstellend keurend keurmanschap verblijven?

Vooreerst in geen Seminarie. Waarom? Vraagt het aan de Brugsche Seminaristen die hun ontslag vroegen, niet aleen van opstellende leden der Vlaggegilde, maar van leden zelfs der Vlaggegilde; vraagt het aan Van Oudenhove van Gent; vraagt het aan alle Seminarist die wat ondervinding heeft van het vrijdom eens

Seminarist voor wat het vlaamsch-zijn betreft. — Ook niet in een Klein-Seminarie, want de andere klein-seminariën zouden het kwalijk nemen dat er een bevoorrecht wordt, en dat niet heel en gansch zonder reden. Ten anderen daar ware het vrijdom noch minder, en, *wat meer is*, daar en zouden van zelfs maar de keurmans *ééner gouwe* zijn.

Dus, *moet* het te Leuven zijn. Ten anderen, het dunkt mij dat het verre best ware, eenvoudigst en meer eenheid en kracht barend, dat het bestuur van het Tijdschrift en het bestuur des Bonds (de Middenraad) hetzelfde zij: dat de door den Bond gekozene Keurmans van den Leuvenschen Middenraad de opgezonden stukken ontvangen, elk voor zijne gouwe, vergaderen op gestelde dagen, en *keuren* en opstellen. Dat is op verre na het eenvoudigste. Ten anderen zij, middenraad zijnde, weten al het nieuws van den Bond, de behoeften van den dag, het gevaar, de heerschende gedachten enz.; daarbij weten zij best het algemeen nieuws, de gebeurtenissen, b.v. deze die den Vlaamschen Kamp betreffen. Zoo kunnen zij van zelfs best het Tijdschrift derwijze schikken dat het juist sla, „den nagel op den kop", spreke lijk het de omstandigheden eischen en de staat van zaken.

Stelle dus voor, met volle hope dat het zal aanveerd worden: het opstellend Keurmanschap besta uit de door den Bond gekozen Keurmannen des Middenraads van Leuven.

Doch het en is niet al. Ik hebbe het reeds gezegd: een tijdschrift stichten en in leven houden is uiterst moeilijk; dus zouden wij er *alle* onze krachten moeten aan besteden, alle mannen inspannen die wij kunnen; jamaar, de Vlagge is daar, en deze — nog al talrijk, en van de beste uit — die hen met de Vl. Vlagge bezig houden hebben werk genoeg om hen in geener wijze een ander tijdschrift nog te kunnen aantrekken.

Ware het dus geen allerbeste zake het Tijdschrift des Bonds met de Vlagge te versmelten? Doch ik zegge meer: wat is (of beter wat zal het zijn) het wit van ons Tijdschrift: — Bond van het Studentenvolk ten vlaamschen kampe; en wat het wit der Vlagge: — Bond van het studentenvolk ten vlaamschen Kampe. Bijgevolge is het bestaan der twee nevens elkander zonder wedijvering onmogelijk: beide hetzelfste, heel en gansch hetzelfste doel hebbende, zoo moeten zij zich *noodzakelijk* onderlings dere 1) doen. Men kan ze wel in volle vriendschap met malkaar doen leven: alzoo *zou* het zijn; het eene kan zelfs het andere helpen.

Dat en belet niet: in den grond toch, doordien zelfs dat de twee met zelfste doel nevens elkander *bestaan*, *daardoor* zelfs *is* er wedijvering. Dus, tweespalt (in den eersten en strengen zin van het woord), *uiteenloopen* der krachten van den Bond, in den grond zelfs eigenlijk loochenen van den Bond (= *vereeniging* van krachten tot een zelfste doel) en in allen gevalle ontzaggelijke vermindering van krachten. Gij ziet het: het eene of het andere is doodnoodig: ofwel de Vlagge scheide uit, ofwel het Tijdschrift versmelte met de Vlagge. De Vlagge en zal niet uitscheiden: zij staat integendeel achter meerdere ontwikkeling, en bezit tegenwoordig ongewone krachten die zij spaart en, eentje te eenegare, voor den dag zal brengen.

Neen, zij en zal niet uitscheiden. — Van den anderen kant het versmelten der twee en is ook geene zoo gemakkelijke zake. Echter dat versmelten als doodnoodig aanziende, en overtuigd van te voren dat gij het gelijker wijze zoudet aanzien, zoo hebbe ik getracht de Vlaggegilde derwijze te doen wijzigen dat de versmelting van het Tijdschrift met de Vlagge allergemakkelijkst mocht worden, of beter de Vlagge het tijdschrift worden van onzen studentenbond. Verschillige

1) Nadeel.

dingen te dien einde zijn mij reeds gelukt, en ik hope — en ben er daaromtrent zeker van — tegen den volgenden jaargang, dat is, achter het aanstaande verlof, het verlof dat binnen korte dagen begint, de volgende schikkingen te doen doorgaan:

De *nieuwe* leden der Vlaggegilde zijn slechts verantwoordelijk voor hetgene geschiedt sedert hun aanveerden. (Dat is naïf, zegt ge misschien; maar ik bevestige u dat die schikking hare redens heeft).

De Vlaggegilde bestaat (oude en nieuwe leden versmolten) uit Buitenleden en Leuvensche Leden (= studenten ter Hoogeschool van Leuven). De Buitenleden (het meestendeel der oude leden) belasten hen, *te samen met de Leuvensche leden*, met het *bijzonderste* deel des *Opstels*, (het *schrijven*) doch laten het *Keuren* der toegezonden stukken *heel en gansch* den Leuvenschen Leden over.

Daartoe wordt alles wat men in de Vl. Vlagge wilt schrijven naar Leuven opgezonden en door de Leuvensche leden gekeurd.

Nu de zake ware van te maken dat de Leuvensche leden de Keurmannen des Bonds wezen. Dat zal gemakkelijk zijn. Ten landdage kiest elke gouwe onder andere zijne Keurmans voor den Middenraad van Leuven. (Hoeveel? — Wij zouden kunnen beginnen: elke éenen; en later als princiep aanveerden: elke een gelijkig getal, ofwel — wat mijns dunkens beter ware en den ijver ter propaganda aanprikkelen zou — elke gouwe een getal Keurmans in evenredigheid der leden die zij den Bonde geeft: b.v.: 1 %). De Keurmans gekozen (Leuvensche Studenten) ik doe ze aanveerden als leden der Vlaggegilde; zij zijn dus Leuvensche leden der Vlaggegilde, en het Keurmanschap ter keuring bestaat gelijk het moet bestaan. — Daarbij kan al wie wilt die te Leuven niet en studeert, zich als Buitenlid der Vlaggegilde aanbieden.

Eene voorwaarde nogtans is er: De Vlaggegilde

heeft overtijd, benevens twee drie andere ook zeer nuttige werken, *Reinaert de Vos* (volledige versameling, de 9 of 10 jaren) gekocht, zijnde de beste bronne ter geschiedenisse des vlaamschen kamps, een meesterstuk van strijd met der penne en hekelenden scherts. Die boeken zijn ten dienste der leden. Doch daarom, en ook om naar gelegenheid de boekerij der gilde te verrijken, betalen de nieuwe leden *bij hun intreden* in de Vlaggegilde 3 fr. — De boekerij zal te Leuven zijn voortaan.

Gij ziet het, de zaken zouden alzoo aller vereenvoudigst, zonder het minste beslag, in gang zijn: het Tijdschrift zou bestaan, hebbende voor doel het Bondwerk, en bestuurd door de Keurmans des Bonds elke gouwe vertegenwoordigende. Elke Keurman zou de stukken ontvangen door de bondelingen zijner gouwe toegezonden, ze ter vergadering der Keurmannen lezen en voorstellen: de meerderheid zou beslissen. Dus en ware het geenszins meer noodig maatregelen te nemen tegen *provincialism* en andere dergelijke: de *meerderheid* der Keurmans zou beslissen. Ten anderen, de Keurmans aldus gedurig met malkaar in betrekking en in de zelfste wereld levende, met zelfste doel en werking, zouden allicht heel en gansch over alle die zaken eens zijn. De kwestie van *puristen* en *particularisten* en berust toch maar op een misverstand en hier end daar een kwalijk uitleggen ten gevolge van vooroordeel en vooringenomenheid.

Ik zegge meer nog — en hetgeen hier volgt is bijzonderlijk voor u, Pol, (in dien zin dat het op een deel van eenen uwer brieven antwoordt) — hetgene soms ons scheidt — ons, ik wille zeggen: heel ons volk, het studentenvolk van het Vlaamsche Land — het en is eigentlijk de taal-particularisterij niet, neen: ge zijt gij, Pol, nog al redelijk (in 't westvl. = nog al tamelijk) particularist; „théoriquement" misschien meer dan ik,

naar hetgene gij mij eens schreeft. Maar wat ons bijzonderlijk scheidt in de letterwereld, ik ga het u zeggen. Een brief van u veropenbaart het mij. Ievers zegt gij iets in dezen zin:

„De Vlag is voorzeker flinks en duchtig — of iets zoo — opgesteld, doch gij moet bekennen dat zij, *onder 'Letterkundig opzicht* soms veel te wenschen laat".

In andere woorden, nietwaar? „De Vlagge zegt *goede* dingen doch op *slechte* wijze". Daaruit moet men van zelfs besluiten, oftewel, eene *onduidelijkheid* in het bepalen van hetgene de Letterkunde is, oftewel het duidelijk bepalen der Letterkunde, als zijnde: de Kunste om aan alles wat men zegt en schrijft den besten (dat is, den liefsten, klankrijksten, kortom den best bevallenden) vorm te geven. (Het is de „bepaling" door alle de schoolboeken gegeven). Welnu ons scheidt *in dat geval* een verschillig gedacht over de Letterkunde.

Wij aanveerden dat de vorm eene *hoedanigheid* is, maar daarmede al. Ware zij de grootste nog, toch blijft het verkeerd ze als doel, als wit, als *Wezen* der Letterkunde te stellen. Dat deed het fransch klassicism wiens *werk* bestond in het: „Polissez le sans cesse et le repolissez". Dat deed — van zelfs — naar hem het naäpend Belgsch klassicism, en dat leerden alhier de humanistische pedanten, en dat blijft men leeren uit gewoonte — la Routine! — De schoolboeken zijn trouwens in dien zin geschreven, van den eersten tot den laatsten: fransch! fransch! „fransch toujours, fransch partout!" fransch classicism! fransch pedantism! Maar hier end daar ontwiek tegenstand: te onzent is hij verre gezet: Wij hebben Gezelle gehad, en hebben — doch zullen hem allicht *gehad hebben* — Verriest: en bij ons zegt men — al staat het tot nu toe nog in geen eenen schoolboek —: De Letterkunde — in den zin van kunste, niet van wetenschap — is de *Schepping* (door den mensch).

De „genies" zijn de koningen der Letterkunde: het waren de scheppers bij uitmuntendheid: zij schiepen reuzenbeelden, reuzengedachten, reuzenwerelden, en daarom staan zij, zelve reuzenbeelden geworden, langs de bane der eeuwen, en de eeuwen gaan voorbij en groeten ze, en zij dienen voor bake aan de *voorbijgaande* dichters, hunne tolken om zoo te zeggen ten opzichte van het volk dat rondom hen stapt. — Verander de bepaling der Letterkunde, zet als doel den vorm, al smeltet gij beide gedachten, al zeggen:

Goede dingen welgezeid, gij moet de reuzen, de scheppers, de „genies" van hunne zuilen werpen, of bewondert gij ze, het is in tegenstrijd met uwe bepaling der Letterkunde en gij acht voor koningen der Letterkunde deze die tegen haar wezen gefaald hebben. Immers het *meestendeel* dier „genies" heeft zijne werken *vol* onvolmaaktheden nagelaten.

Ha men toont in het algemeene nooit binst de studiën het eigentlijk werk van een „genie" van sommigen der grootsten van al en toont men *nooit iets*. Ik zou het wel gelooven! Men zou zeer in nesten zitten om den jongens te doen verstaan hoe zij in hun gedacht deze gewrochten door alle eeuwen bewonderd en als meesterstukken geacht, moeten te samen brengen met hetgene zij in hunne fransche schoolboeken geleerd hebben. Wij hebben dat voordeel gehad alhier, dat twee onzer meesters, deze van Poësis en Rhetorika, ons meest altijd derwijze de lesse gaven: praktisch: „*Dit* is het werk van Aischylos, — van Shakespeare, enz." en de meester las het ons „en *dat* is de lesse die eruit volgt", ofwel, hij liet ons zelve in het gewrocht de lesse DER NATURE vinden door het „genie" in zijn levend gewrocht geprint. En onze schoolboeken bleven gemeenlijk zeer wel bewaard en waren te enden het jaar wenig versleten; sommige en hadden er geen.

En alzoo, *onder andere* leerden wij door eigene onder-

vinding dat de vorm het *wezen* der Letterkunde niet en kan zijn, of anders, dat men Aischylos, Homêros, Lope de Vega, enz. enz., bijzonderlijk Shakespeare, den koning van het tooneel, uit de lijste der „genies" moet vagen, en de lijste der Reuzen, der Koningen opstellen: Horatius, Boileau, Delille, — Enfin Malherbe vint..., Voiture, enz. enz. enz.

Als wij dus iets bewonderen of beoordeelen *voor den inhoud*, dan bewonderen en beoordeelen wij „*onder Letterkundig opzicht*". Beoordeelen wij — hetgene van zelfs soms noodig is — den *vorm*, dan en is het eigentlijk voor ons de *Letterkunde* niet die wij beoordeelen, maar iets dat er mede samenhangt, onafscheidbaar, ja, maar dat de „Œsthesis" daar laat, als zijnde van haar vak niet.

Ten anderen *inhoud* en *vorm*, zegt men.

Maar daarin zelfs ligt eene onduidelijkheid. Wat is de *goede* vorm anders dan de uitdrukking der *volheid* van het gedacht; — nu, die volheid, die ontwikkeling, die *groei* van het gedacht, dat „groene-kruine-dragen en weelderige-takken-schieten" zou ik zeggen, dat is toch iets dat tot hetgene men *den inhoud* heet behoort.

Welnu, hoe gaat gij dat bespeuren en in een gewrocht vinden, indien het de *vorm* niet wedergeeft? Vorm en inhoud vallen dus zeer innig te gader, tenzij men bijzonderlijk vorm heet, den gang des volzins, de spelling, den klank en harmonij. Klank en harmonie: affaire d'acoustique! volzin en spelling: taal*kunde*, en niet „œsthesis", Letterkunde.

— Ik scheide uit met mijnen epistel. Deze tweede brief zal dus nietwaar den weg volgen van den anderen: gij, Amaat, zend hem naar Pol, schrijf mij uw gedacht over den voorstel, enz. enz. en Pol dan zendt mij, met zijn gedacht, ook dezen brief weder, dat hij, gelijk ik vroeger zeide, als „Document" ofte oorkonde diene. Met d'hope dat ons zake zal „gaan" Hand ende groet, en Vlaenderen die Leeu!

ALBRECHT.

Aanzijds den brief stond er nog:

Al hetgene ik kome te vertellen en uiteen te doen en belet niet dat ik volkomen met u eens ben, Pol, om te bekennen, dat er meer dan één stuk in de Vlagge is opgenomen geweest, dat verre was van volmaakt te zijn voor wat den vorm betreft, bijzonderlijk, in dien laatsten zin genomen, = *taalkundig* gesproken; ik en hebbe uwe bewering niet willen tegenspreken: uw gedacht aangaande den vorm sommiger stukken is ook het mijne, hetgene ik slechts hebbe willen doen uitschijnen, omdat dit noodig is, en ten anderen ook om mijnen Letterkundigen Credo meer te ontwikkelen, het is, het verschil van gedacht aangaande Letterkunde dat uwe woorden bewijzen.

* * *

VLAAMSCHE KAMP.
Studentenbond.
1877—78.
Paaschverlof.
Voorloopige Landdag te Gent.

Voordracht op den studentenlanddag te Gent gehouden binst het Paaschverlof van 1877.

Studentenvolk, Broeders in den Vl. K., hand ende groet.

Te samen met een klein getal studenten vertegenwoordige ik in dezen landdag het studentenvolk van W. Vl.

Een heel bijzondere toestand en eene heele wereld van omstandigheden, te lang en te breed om uiteen te doen, maakt dat zij, om wille zelfs van den voorspoed onzer zake, met recht gemeend hebben best te doen van dezen landdag niet bij te wonen. Maar, zijn zij hier niet met den lijve, met der ziele zijn zij in uw midden, eens van wille met u, eens van machtige geerten, eens van leven en streven, eens met u onder de vouwen onzer wapperende vane

Voor Gode en Tale en Vaderland.

Te samen met mijnen vriend den heer K. De Nys, dien een deel onder u ter Schole van wijsgeerte in het Kl. Sem. van St. Nikolaas hebben leeren kennen, vertegenwoordige ik die Schole van het Kl. S. van Rouselare, in wiens midden, waneer zij in poësis en Rhetorika was, de Studentenkamp — niet: begon — maar, gelijk een vier dat onder assche veust, al met eens uitbrak, doorsloeg als eene vlamme; door gansch de leerende Jeugd van W. Vl. die dan nog sliep, eene opschudding te wege bracht, en, onder den name van Blauwvoeterij, hier vervloekt, elders toegejuicht en nagevolgd, voor goed aan het leven ging; die schole, wier de student toebehoorde, die, harde kop en goede jongen, door eenen Waalschen superior uit het Kollegie verbannen wierd omdat hij Vlaming was.

Zoo kunt gij peizen hoe blijde ik ben hier in dezen Vl. Landdag in uw midden te staan, in het midden van u, Studenten en Broeders in den Vl. K., die reeds lang aan het werken waart toen wij slechts ontwaakten.

Echter hebbe ik eenen brief van tien bladzijden geschreven opdat men dezen landdag niet en zou houden.

Het is aardig nietwaar? Maar ik zal u dat seffens uitleggen.

Reeds eenigen tijd waren wij overeengekomen eens het studentenvolk van heel het Vl. Land in eenen grooten landdag bijeen te roepen. Nu was dat nog onmogelijk en ik vreesde dat deze mindere landdag de plaats van den anderen zoude innemen, dat men den dezen de ruchtbaarheid zoude geven die den anderen beschikt was, hetgene ongetwijfeld onzer zake dere had gedaan, door een te vroeg gebruik onzer krachten en de ruchtbaarheid rond eene zake die aan ons eerste gedacht en veler verwachting ten onderen mocht blijven.

Nu de zaken geschikt zijnde zooals zij nu zijn en is dat niet meer te vreezen, en, integendeel, verre van ons later werk dere te doen is deze landdag de

bereiding en voorspelling van eenen aanstaanden grooteren landdag waar gij zult komen, waar alle de kollegiën uws bisdoms zullen komen, waar W. Vl., wij beloven het u, uit alle zijne kollegiën, zijne moedigste kampers en vurigste Kerels zenden zal.

Ik begroete dus dezen landdag als eene soorte van Vlaamsch Rütli.

Studentenvolk, ik wille u spreken van den Studentenkamp. Wat is de Studentenkamp?

Het is het werk, het deel der leerende Jeugd van Vl. in hetgeen men gewoonlijk noemt de Vl. Beweging, maar dat men, ingezien de wijze waarop die Beweging te midden de huidige omstandigheden noodzakelijk geschieden moet, eerder diende te noemen: den Vl. Kamp.

Twee gedachten dus in dat woord Studentenkamp besloten: Vlaamsche Kamp — werk der leerende Jeugd.

Wat is vooreerst de Vl. Kamp.

Ziehier wat ik leze in een pas verschenen tijdschrift. (Vl. Vlagge III, 1, bl. 5). 1)

Dus: geen taalkamp.

Geen kamp om de Vlamingen in Belgie nevens de Walen te plaatsen, geen Vlaamsch *en* Katholiek-zijn.

Geen Vlaamsch-zijn *om reden van* het Katholiek-zijn.

Maar iets grooter en wijder, de kamp om Vlaanderen te doen herworden enz. (zie de Vl. Vlagge). 1) En daarin is als eerste deugd het Katholiek-zijn begrepen.

Welk is nu in den Vl. Kamp het werk van het Studentenvolk?

Daar zijn er — ond. and. in W. Vl., elders ook, zoo ik meene — die zeggen: Ah de Vl. Beweging dat is zeer goed... als het niet overdreven wordt; maar, wat wilt het studentenvolk daar tusschen komen? Dat die jongens nog eerst wat met de knikkers spelen.

---

1) Zie in dit werk: eerste deel: art. Ter Inleiding: bl. 190.

Het antwoord vinde ik in hetzelfste tijdschrift van daar zooeven:

„Ha het studentenvolk en mag niet mededoen? Het studentenvolk mag, moet, en zal mededoen!"

Het studentenvolk, de Jeugd moet mededoen.

Men bezie den toestand. Hoe is het met den Vl. Kamp gelegen?

In der waarheid sedert eenen tijd van hier is de Vl. Beweging achteruit gegaan. O men schreeuwe niet tegen: Wat zegt gij? achteruitgegaan? En de wet Coremans! — Laat ons aanveerden dat de wet Coremans een stap vooruit zij. Het is bewezen dat die stap vooruit slechts op het papier een stap vooruit is en in de wezenlijkheid een groote stap achteruit. Ik zegge het u: Het is bewezen. Doch wij en kunnen daarbij niet stilstaan. Zoo laat ons het tegenovergestelde aanveerden. Wat geeft dat? Staan de zaken daarom beter? Beziet Brussel. Beziet het Bestuur. Wat is de vlaming voor het Bestuur? Hoeveel onrechtveerdigheden, schreeuwende onrechtveerdigheden en moet hij dagelijks niet herden? Men scheldt hem uit van op de *tribune* der kamers. Maar dat is nog minder. Wat is de vlaming in zijn zelven? Onder deze die men Vlaamsch*gezind* noemt is het meeste getal geusch, onder de overige een overgroot getal flauwhertigaards en slapers. Hoeveel rechtzinnige, innig overtuigde, wakkere Vlamingen zijn er? Gemakkelijk zoudt gij ze tellen. En het volk? O het volk! Wat blijft er den Vlaming over van nationaal gevoel, eigengedacht, eigenaardigheid, eigene treffelijkheid en dichterlijk gemoed? Noem ze mij die daar zelfs op peizen en wien het in het gedacht komt dat entwie fier kan zijn, en zijn eigen grooter en edeler voelen, bij dat gedacht:

„omdat ic Vlaminc ben".

Men is gezonken, gezonken, diep gezonken.

En wat volgt daaruit? Die bronnen die het leven

eens volks onderhouden zijn gestopt voor ons, en — een schrikkelijk dingen om zeggen — aldaar zelfs langs waar ons hulpmiddel en tegenvergift zoude moeten toestroomen, langs daar bestroomt ons dagelijks een alles medeslepende stroom van verbastering. Ik spreke van opvoeding en onderwijs.

Al den eenen kant, Geusch en verbasterend.

Al den anderen kant Katholiek ja, maar niet min verbasterend. Men ontsteelt den Jongeling zijne tale, zijnen aard, zijn Vlaamsch-zijn, een deel zijns wezens, een deel zijns levens. Ha God die hem geschapen heeft, heeft hem heel en gansch geschapen, zijn lijf en ziele, en in dat lijf en ziele, den Vlaming. En dat werk vernietigt men, men ontvlaamscht hem, en maakt er dat belachelijk en misprezen *dingen* van waarmede de geestige franschman zulke leute heeft onder den name van *Petit Belge* of *Singe du français*. Dat doet men met ons. Die weten het best die ter hoogeschool zijn, waar zij gedurig van alle kanten de slachtoffers dier opvoeding hooren en zien. En nog wederstaan wij beter die knecht zijn, en behouden wij nog in het innigste onzer ziele een deel van ons wezen. Maar wat doet men in de kloosters en gestichten met onze zusters? Wat doet men met deze die eens onze vrouwen zullen zijn!

Daar nog meest bestaat het werk der opvoeding in een geweldig ontleeren en ontworden; daar wordt er op het nietig meisken als eene mom geplakt van fransche godvruchtigheid, welvoegelijkheid en beleefdheid, en daarmede de wereld in, belachelijk schepsel, het nietigste dingen dat onder de kappe des hemels leeft.

Zoo bereidt men dus de bovenlagen onzer samenleving; den burger, den geleerden, den onderwijzer; deze die leiden moeten en aan het hoofd stappen; de priesters; en... de *moeders*.

Berekent in uw gedacht welke toekomst daaruit zal spruiten.

In 't Verleden ligt het Heden
in het Nu wat worden zal.

En wat wordt er gedaan om het kwaad te keeren? Is het niet belachelijk de middels die men daartegen gebruikt? Wat doet men? Zoekt maar rond.

Dat *zij* het eens zeggen die ons antwoorden, dat zij, de wijze mannen, die ondervinding hebben, de zaken wel aleen zullen afdoen, en dat wij te Jong zijn en met de knikkers mogen spelen. Ja dat zij het eens zeggen. *Wat* doen zij?

Ha daar zal waarschijnlijk een mirakel gebeuren, het vlaamsche volk zal op eenen zekeren avond, verbasterd in slape vallen, en 's anderendags ontwaken, al met eens hervlaamscht, zonder moeite of iets, heel en gansch weder op zijn pas, groot fier en edel lijk in het verleden.

Ha het studentenvolk en mag niet mededoen.

— En ondertusschen en is er niets om het kwaad te keeren, en alle kwaad, alle bederf, zet voort.

Ha het studentenvolk en mag niet mededoen.

— Ei, studenten!

Wij zijn de Toekomst, laat ze dan maar greten
of spuigen vier of kroppen hunnen spijt.
Wij gaan vooruit, wij willen Kerels heeten,
en hebben dorst naar Kamp en Strijd!

Ja wij zijn de Toekomst. Eens zijn *wij* het volk, het publiek, nog meer — zegt de Vl. Vlagge — eens zijn wij dat deel van het volk dat het overige leidt en medevoert.

Zijn wij vlaamsch, zoo zal Vlaanderen Vlaamsch worden. Vlaanderen zal zijn wat wij zijn, Vlaanderen zal zijn wat wij Vlaanderen *willen!*

Onze meesters leeren ons dat ons werk, ons dagelijksch streven, de plichten van onzen staat, de plichten

die God ons tegenwoordiglijk oplegt, is, het werk om onze toekomst te bereiden. — Onze Toekomst, ik kome ze u te toonen; ik kome u te toonen wat onze plicht in de Toekomst zal zijn: Uit die plicht volgt de plicht van Heden, de plicht van ons dagelijksch leven en streven te richten tot het werk dat de plicht van uw leven zal zijn, het opbeuren en de verrijzenisse van het diepgevallen lieve Vlaanderen.

Maar hoe? hoe moeten wij medewerken in den Vl. Kamp?

Vooreerst eene bemerking.

Alle menschelijk werk is onvolmaakt. In alle menschelijk werk, hoe goed en hoe betrekkelijk volmaakt het zij, ligt een kiem van bederf, en een deel van het werk moet bestaan in het gedurig bestrijden van het groeien en ontwikkelen dier kiem; zonder dat — wij hebben het reeds gezegd, alle kwaad zet voort — de kiem ontluikt, baart verderf, het gansche werk bederft en stort. Dat is de geschiedenisse van het meestendeel der menschenwerken. — Een deel van ons werk moet bestaan in het bezorgen opdat het goed en zuiver blijve, opdat de kiemen die er voorzeker in liggen niet en ontwikkelen en vroeg of laat er geen bederf in brengen.

Welke zijn die kiemen?

In het meestendeel zulker werken heeft men dit te vreezen dat, den eenen keer om zulk eene reden den anderen keer om eene andere, het werk verslapt. Alle kwaad zet voort: van verslapping komt lamheid. Dit kwaad en vreeze ik niet in onze zake. Wij zijn te Jong en wij staan te dol.

Dit hier is meer tè vreezen. Daar zijn twee wijzen eene zake te behertigen. Men kan ze behertigen om haar zelven, men kan ze behertigen om zich zelven. Daar is de mensch toe geneigd. Op die kieme van bederf moeten wij letten: wij moeten leven en streven

voor de Waarheid, niet voor het eene of het andere, omdat ons de Waarheid zal verheerlijken, omdat wij er — zoo niet voorspoed — toch roem zullen bij verwerven, niet om ons te kunnen zeggen: de Waarheid zegevierde *door mij*, maar leven en streven voor de Waarheid, om eene reden, omdat zij de Waarheid *is*, onze wet en de eenigst wettige reden van heel ons wezen en leven.

Eene andere kieme van bederf is er nog. Te weten het overdrijven, of, algemeener gezeid, het vergeten der Waarheid in ons streven. Het vergeten der Waarheid, ik wille zeggen, het vergeten van hetgene wij zijn. Het werk van een wezen is volmaakt waneer het bestaat in het juiste gebruik der ten volle ontwikkelde krachten en vermogens van dat wezen, niet min, ook niet meer: een wezen dat boven zijne krachten werkt, al ware het werk nog zoo goed van meening en inzicht, doet kwaad; in dat werk ligt de kwade kieme, en dat werk zal bederven. Zoo ook met ons. En dàn zal ons werk volmaakt zijn, waneer wij werken zooveel wij kunnen in de volle ontwikkeling onzer jonge krachten, maar, zijnde studenten, van 20 jaar, hebbende hunne wettige, goede en bekwame meesters, werken als studenten, van 20 jaar, hebbende hunne wettige goede en bekwame meesters als raad- en leidsmannen. Men versta mij niet slecht, en trekke daar geene onwettige gevolgen uit, en beschuldige mij niet van overdrevene voorzichtigheid. Wij mogen, wij moeten stout zijn. Daarvoren zijn wij jongelingen, maar hoe stout wij werken, hoe dol wij er door gaan, niet te vergeten dat wij studenten zijn en gehandeld als studenten.

En nu, dat gezegd zijnde, waarin al zal ons tegenwoordig werk bestaan?

In der waarheid wij en zijn nog niet verre genoeg gevorderd, en alles en mag nog niet gezegd worden. Zoodat ik verschillige dingen hier moete achterlaten

die ik in geest en herte drage, en die ik verlange u te mogen mededeelen.

Ons werk heet, hebben wij gezeid, het bereiden onzer Toekomst, en die Toekomst is de zegepaal in den Vl. Kampe, en de Vl. Kamp is de Kamp om Vlaanderen te doen herworden, heel en gansch, in al de pracht van zijn eigen wezen en leven.

Het eerste werk dat er te doen blijft is het oorbeeld des Vlamings in ons eigen te verwezenlijken. Dat moet de grondsteen zijn. Zonder dat en zijn wij tot niets bekwaam, en dat werk moet bij ons voor al ander werk gaan. Weest dan Vlaamsch, en doet het Vlaamsch wezen in u herworden. Maar hier en moogt gij mij niet slecht verstaan. Vooreerst ik en spreke hier nog van geen tale, ten minsten de tale en is mijne eigenlijke bedoeling niet. Ik bedoele het innige wezen, de ziele, het leven, den handel en wandel. Zoekt in de geschiedenisse, in de echte onvervalschte geschiedenisse, hoe onze vaders bestonden, daar zult gij hem wedervinden den bewonderensweerdigsten man der middeleeuwen, het edelste, fierste, deftigste volk dat er dan onder de kappe des hemels leefde. Hewel dat moeten wij worden. De eerste deugd des Vlamings was de Trouwe, en in de Trouwe in al hare waarheid verstaan ligt alle deugd en grootheid besloten.

Der Vlamingen bekeering koste moeite ja, zijnen Goden was hij trouw al schoot hij hun pijlen waneer het donderde, maar hij wierd bekeerd, en zijnen nieuwen God was hij trouw en zijner kerke. Rome waren de Vlamingen getrouw en, kijkt in de geschiedenisse, één volk, één volk aleen zult gij vinden dat Rome in alles getrouw blijft, getrouwer, gehoorzamer als het katholieke Spanje: het is wij, de vlamingen, wij, wiens vaders men in den kerker wierp, wiens vaders op het schavot trokken, omdat zij Rome en zijnen paus getrouw waren. Zoo bestonden onze vaders, zoo moeten wij bestaan.

En dat zij alzoo bestonden zij wisten het, zij wisten dat zij edel en deftig waren, en eischten dat men hen eerbiedigde: zij waren fier. Fier moeten wij zijn gelijk onze vaders, en eens moet Vlaanderen dàar komen, dat de eenvoudigste boer van te lande, waneer een verfranschte nieting ievers hem misprijst, zijn hoofd rechte houdt, den anderen van omhooge beziet, en zijn zelven grooter voelt dan die andere is, bij dat gedacht en vers van Maerlant:

„Omdat ic Vlaminc ben".—

Zoo moeten wij worden, en dat niet om een uitsteekberd van Trouwe, katholiek-zijn, deftigheid, zuiverheid, kracht en fierheid op ons voorhoofd te dragen, maar innig en diepe alzoo bestaan, alzoo *zijn* in al de kracht van dat zinrijk woord, alzoo *zijn*. En zoo moeten wij gelijk of wij krachtig kunnen zijn op een gestoelte en in het openbare, zoo moeten wij krachtig zijn in de eenzaamheid onzer kamer, krachtig aleene met ons zelven. De zelfste man moeten wij zijn overal. En kunnen wij willen en krachtig zijn als vreemde oogen op ons gericht zijn en verstanden die ons oordeelen, zoo moeten wij kunnen willen en krachtig zijn waneer aleen ons geweten kijkt en ons gadeslaat, in den grond onzer ziele, dat is Waarheid, dat is Trouwe aan zijn zelven, dat is Vlaamsch-zijn!

Het meestendeel van u leeft in de kollegiën. Gedenkt de Toekomst, gedenkt uwe zending, gedenkt dat werk en die plicht waarvan wij hooger spraken, gedenkt dat gedurig te midden uw werken, gedenkt dat in uwe studiën en dat doet alles daarnaar strekken. De opvoeding en het onderwijs en is niet Vlaamsch. En wijt het uwen meesters niet. Tot nu toe is dat eene droevige betreurensweerdige noodzakelijkheid. Dura lex sed lex. Maar men begint de faut van vroeger dagen te verstaan, en dagelijks wijkt en wijkt de muur die de verfransching in het onderwijs tusschen ons en onze ware opvoeding

gebouwd had. En laat niets verloren gaan en werkt gelijk het water dat men gedamd heeft en opgestopt. Wijkt de dam, of en ware het maar eenen spellekop, het water vult met den zelfsten stond de ijdel gewordene plaatse. Het eet (daarbij) gedurig den dam, en is de dam van eerde of steen, is hij zelfs van arduin, het water zal hem in zijn gedurig eten doordringen. Dat moet gij doen. Van alles wat u wordt toegestaan gebruik maken, niets, het geringste dingen niet, laten verloren gaan. Iets onbeduidend wel gebruikt kan eene ontzaggelijke kracht voeren. Dat passe ik aan heel de schoolwereld toe, aan alle de vakken welke men u ter schole uitlegt, doch eerst ende vooral aan onze tale, die het huidige onderwijs ons op zekere plaatsen in der waarheid ontsteelt.

Neen, wij en kunnen geen vlaamsch.

Wij en kunnen het niet spreken.

Ik voere hier het woord over dingen die mijne ziele vervullen, die ik gansche dagen in verstand en inbeelding en in herte hebbe gedregen, en ik sta hier met een papier in mijne handen. Waarom?

Omdat ik gelijk het meestendeel van u een slachtoffer ben der verfransching. Wij dragen het gedacht in den geest, wij voeren in onze ziele „het machtige tij des gevoels", en wij en hebben geene tale, geenen zang, geen machtig woord om dat uit te drukken.

O opkomende Jeugd, onthoud dat, en dat deze die, ons volgen beter wezen dan wij, dat zij eene tale hebben. Onthoudt dat, studenten, en werkt in dien zin.

Maar en vergenoegt u niet uwe tale te studeeren, gebruikt ze. Gebruikt ze zooveel mogelijk, verbant zooveel mogelijk het fransch, en verbant het eerst ende vooral uit uw Vlaamsch. Laat franschen groet en wedergroet daar, laat fransche brieven daar, fransche kaarten en kaartjes; en spreekt geen fransch aan God die u vlaming schiep, al en ware het maar om hem niet aan

te spreken in die schandelijke tale der fransche kerkboeken en der fransche sanctjes met duivekens en bloemkens en hertekens op.

Doet dat werk, doet het binst het schooljaar, doet het bijzonderlijk binst den tijd dat het verlof u volle vrijheid schenkt. O dan kunt gij zonder iets te moeten vreezen Vlaamsch leven en streven. Dan kunt gij buiten dat algemeen werk nog bijzonder werk verrichten, volgens tijd en omstandigheid en plaatse het ingeven en begunstigen. Twee soorten van werk duide ik hier aan en het is mij eene vreugd ervan te spreken: Liedjes — Spelersgilden.

Liedjes — Het zingende volk — Het liedje dood — in malen — langs de bane — de rolle der liedjes in den Studentenkamp — 50 W. Vl.sche liedjes — liedjes van Amaat Joos.

Spelersgilden — doel en gang der instelling — De W. Vl.sche Spelersgilden — „De wacht over Vlaanderen" — „Philippine van Vlaanderen" — Male ter verbroedering der gilden na de avondfeesten enz. — Sticht dus gilden overal waar het kan zijn.

Daarbij gij moet werven, iets ten anderen dat natuurlijk zal geschieden. Waneer men een gedacht in de ziele draagt en een gevoel in het herte, bijzonderlijk waneer het eenen kamp geldt gelijk den onzen, en waneer men een doel vervolgt dat men als het weerdige en wettige doel zijns levens beschouwt, o natuurlijk, zal dan handel en wandel derwijze geschieden dat alles wat wij doen tot een en hetzelfste werk zal strekken, en dat ons gemeenschap met anderen, onze vriendschap en betrekkingen van allen aard alzoo zullen bestaan dat zij gedurig zoeken onzer tale nieuwe vrienden, nieuwe kampers te bezorgen. Zoo werft dan, werft al alle kanten, gij van te stede, gij van te lande, werft onder de Jongelingschap van te lande, maakt ze fier en edel, en doet hen verstaan wat onze Vlaamsche

Kamp is. Werft bijzonderlijk onder het studentenvolk. Desaangaande leze ik nog alsvan in hetzelfste tijdschrift:

„Men legt u ter schole uit enz.... *qui rira le dernier*". (Zie de Vlagge). 1)

Nog iets:

Als wij het studentenvolk ons zelven bezien en voelen welk een krachtig leven er door onze aders woelt, hoe wij indien wij willen machtig zijn alles te overompelen wat ons in den weg staat, dan moeten wij tot een besluit komen en zeggen: Het is meer dan tijd dat ons werk — de Studentenkamp — stelselmatiglijk worde ingericht, en van daar het gedacht wiens verwezenlijking eerst op vandage begon met het bijeenroepen van dien landdag, te weten de algemeene Studenten-Bond, waarover mijn vriend, H. P. de Mont, nu het woord gaat voeren.

* *
*

4 Herfstmaand. 2)

Landdag ter stichting te Gent.

Hoofdman: Albrecht Rodenbach.
Keurmannen: voor Westvl. K. v. R.
Oostvl. Od. Van den Berghe.
Antwerpen: Flor. Heuvelmans.
Brabans: Pol de Mont.

* *
*

16 Slachtmaand. 2)

Vergadering des Middenraads.

1°. Ontslag van K. V. R. voor Wvl. (vervangen door H.).
2°. Kiezing van schrijver en penningmeester.
(gekozen tot penningmeester: Od. Van den Berghe. K. voor Oostvl.; gekozen tot schrijver: Pol de Mont, K. voor Braband.
3°. Schikking der lijsten der Bondleden.
4°. Voorstel van den Bond te gaan vertegenwoordigen ter vergadering ter stichting des Nederlandschen Letterbonds.
5°. Bespreking der wet: wezen en werking des Bonds.

1) Zie in dit werk eerste deel: art. Ter Inleiding: bl. 196.
2) Uit de papieren van Albr. Rodenbach.

Hier volgt geheel het plan door Albrecht opgesteld, voorgedragen en dat aanveerd wierd.

De Bond is het stelselmatig inrichten van den Studentenkamp, of, het deel der Leerende Jeugd van Vlaanderen in den Vlaamschen Kampe.

Door Vlaamschen Kamp verstaan wij het werk om het Vlaamsch Land te doen herworden en herbloeien in de volle ontwikkeling van eigen wezen en werkzaamheid, aard, zedens, gedacht, gebruiken, tale, kunst, wetenschap, handel en nijverheid.

In dien Vlaamschen Kamp heeft het studentenvolk zijn wettig deel, wettig vooral omdat het noodzakelijk is. Trouwens de Vl. Kamp slabbakt heel en gansch, gelijk wij het genoeg kunnen zien, zonder zelfs de zaken tot in hunnen grond te doorpeilen; maar bijzonderlijk het werk dat machtigst van al is en zonder hetwelk al ander werk inderdaad te vergeefs werkt, de *opvoeding*, verbastert de Jeugd, in stede van ze tot vlaamsch leven en vlaamschen kampe op te voeden. Het is dus met recht en reden dat het studentenvolk bij zijn zelven onderneemt wat deze wie het aangaat verwaarloozen en tegenkanten. Wel is waar en mogen de Jongelingen het niet betrouwen heel en gansch op hun eigen zulk een werk aan te vangen. Ook staan er bekwame meesters aan het hoofd des studentenkamps, die ten anderen door meesters is ingevoerd geweest. Wilt men namen, hier zijn er: Gezelle, Verriest, Dodd, Schuurmans, Claeys, G. Verriest en Alberdingk-Thym.

Doch waarin bestaat het deel der leerende Jeugd in den Vl. Kamp? Een wezen heeft eigen werk dat de omstandigheden wijzigen, en werkt het tegen zijn wezen of tegen de omstandigheden, zijn werk is slecht, bederft en kan niets als kwaad. De student is de Jongeling in het bereiden zijner Toekomst. Zoo is zijn bijzonderste werk in den Vl. Kamp van in den zin

des Vl. Kamps zijne Toekomst te bereiden: in hem den Vlaming te doen herleven; bij middel van een gedurig tegenwerk tegen wat rond hem bestaande in eenen anderen zin op zijn wezen werkt, gedurig, dagelijks, in en met alles naar het oorbeeld des Vlamings te streven, dat ons de geschiedenisse vertoont en, hier end daar, nog levende overblijfsels van het vlaamsche volk; in het bijzondere, zijne tale te herwinnen, te veroveren, zooals een fransche schrijver zegt, zijne tale als machtige tolk van gedacht en gevoel, zoo in woord als in geschrift; zich, bij middel van dat en ander werk, te bereiden om later zijnen man te staan in den Vl. Kamp; en daartoe, tot dat werk, eens Jongelings gedacht en geerte weerd, alle krachten te gebruiken die de Heer hem schonk en die hij rond hem vindt; daarbij kan hij, alhoewel nog student zijnde, reeds werk van Vl. Kamp uitoefenen, te weten, met rond hem, door woord en daad, Jongelingen tot dat streven te werven, en tot die werving ook alles te gebruiken wat in dien zin dienen kan: invloed, vriendschap, vermogen, gesteltenisse, bedieningen enz.; ook nog, bijzonderlijk binst de verloven, b.v. met het stichten van spelersgilden, of andere gilden, de begeesterende medehulp van Jongelingen in andere gilden, het verspreiden van vlaamschgezinde liedekens, enz. enz., in een woord alle werk waartoe hem de omstandigheden gelegenheid verschaffen en dat boven zijn wezen, krachten, staat en vermogen niet en is. Voor wat de omstandigheden betreft die dat werk moeten wijzigen de bijzonderste is de onwettige wederkamp, almachtige wederkamp, van het meestendeel der wettige Overheden van het studentenvolk. Die omstandigheid eischt dat de Studentenkamp, wilt hij niet onderdrukt worden, voorzichtig zij en omzichtig.

De Studentenbond is het stelselmatig inrichten van den Studentenkamp. Dat stelselmatig werk dient bij-

zonderlijk voorzichtig te zijn, daardoor zelfs dat het stelselmatig is, en bijgevolg gemakkelijker om verijdelen.

Hier volgt het stelsel van den Studentenbond:

Alle studenten, bijzonderlijk die in de Middelbare scholen zijn, doch ook deze van Lagere, Hoogescholen en Seminariën, worden bijgeroepen. Het bewijs van Bondlid te zijn bestaat in het inschrijven op het Tijdschrift des Bonds. Die er op inschrijven zonder student te zijn tellen als Buitenleden des Bonds.

De leden des Bonds worden verdeeld volgens de 5 gouwen van Vlaanderen in zijnen breeden zin verstaan, te weten, in den zin van het vlaamsch land, Nederdietsch of Zuidnederduitschland: Westvlaanderen, Oostvlaanderen, Antwerpen, Braband en Limburg.

Het middenpunt des Bonds is te Leuven om reden dat al de gouwen ter katholieke hoogeschole vertegenwoordigd zijn.

De Bond wordt bestuurd door een Opperkeurmanschap van Leuvensche studenten, bestaande uit een gelijkig getal Keurmans voor elke gouwe, door de Bondleden hunner gouwe gekozen, en eenen Hoofdman gekozen door alle de Bondleden. Hoofdman en Keurmans blijven in deze hoedanigheid zoo lang zij te Leuven blijven tenzij zij zelve begeren ontslagen te worden

Dat Opperkeurmanschap tracht in elk gesticht elker gouwe een Keurmanschap te stichten dat, onder zijn Bestuur, naar tijd en omstandigheden, alle bate gebruike om onzen kamp te doen toenemen en te verspreiden.

Dat werk moet allerernstigst ondernomen worden, tevens kalm, voorzichtig en omzichtig, maar krachtig, onverpoosd, hardnekkig, onverbiddelijk, *op zijn Duitsch*: nooit gewaagd, altijd zeker en van te voren geschikt en berekend, zoo voor doel als voor middels, dat men wete waar men naartoe wilt en hoe, den uitslag om zoo te zeggen van te voren kenne en altijd, waneer men wilt, bestatigen kan hoeverre in dit of dit gestichte,

in deze of deze gouwe het werk gevorderd is. Daartoe zal elke Keurman een lijste houden van elk gestichte zijner gouwe, en een voor een op die gestichten werken ten einde er Keurmanschappen te stichten.

Hij moet bijzonderlijk wel opletten in het kiezen zijner mannen. Geen twijfelaars, geen flauweriks, geen onvoorzichtigaards, geen verraders; harde, vurige, begeesterde kampers, zooveel mogelijk gasten die zich ter Hoogeschole bereiden en niet tot het Seminarie, opdat zij des te vrijer zouden kunnen werken. Doch het eerste dat, van zelfs na het vlaamsch-zijn en de vurige begeerte des kamps, moet in aandacht genomen worden is, het verstandig-zijn, het vroedend en werkzaam gedacht, ten einde te beletten dat sommige Keurmans, met den besten wille der wereld, onzer zake meer dere dan deugd doen. Zoo hebbe ik Jongens geweten, te Rouselare b.v. Wat meer is, derwijze moet hij ze met onzer zake bekend maken dat zij, *zelfs indien zij niet aanveerden*, zich als eerlijk man verplicht voelen ons niet te verraden; en, in het geval dat zij aanveerden, zich eensgelijks voor de *eere* verplicht zien hun jawoord en belofte, naar mate hunner krachten, in het werk te stellen.

Elke Opperkeurman moet de lijste zijner Keurmans bewaren.

Die Keurmans werken onder bestuur der Opperkeurmans en behouden gedurige gemeenschap met de Opperkeurmanschap.

Een Opperkeurman mag in dit of dat gesticht, ja door heel zijn gouwe, op eigenhand, een bepaald werk bevelen, maar dan is hij er aleen verantwoordelijk voor. Het beste is dat alle bepaald werk eerst door de Opperkeurmanschap besproken en vastgesteld worde. De gemeenschap tusschen Opperkeurmanschap en Keurmanschap der gestichten, bestaat hierin dat elke Keurman ten minsten eens alle maande den Opper-

keurman zijner gouwe verslag schrijve over de werking en den staat der zaken in zijn gesticht, zoo dat elke Opperkeurman maandelijks zijn verslag kan geven over het algemeen werk en den staat zijner gouwe, dat de Opperkeurmanschap van den algemeenen staat van zaken dus onderricht zij, ten einde nieuwe middels te beramen, het werk te ontwikkelen en desnoods buitengewoon werk te bevelen. Voor wat het gewoon werk bestaat, het geschiede volgens het reeds ontwikkeld stelsel: voorzichtig en krachtig, en altijd naar tijd en omstandigheden. De leuze weze: *Helpe alle bate.* Dat is de wijze om een werk krachtig te maken dat het alles gebruikt wat het rondom hem vindt, en niets en verwaarloosd. Van zelfs moeten de Keurmanschappen eerst ende vooral trachten mannen te werven, en daartoe het stelsel volgen dat wij ontwikkeld hebben sprekende van den keus der Keurmannen, voorzichtig zijn. Het beste dat zij daartoe kunnen doen is eene soorte van Club stichten slechts uit vurige en zekere medewerkers samengesteld.

Daar worde alle werk beraamd, daar worde gedaan voor het gestichte wat wij hier zullen doen voor de algemeenheid der gestichten. Die Club hebbe zijne mannen zooveel mogelijk in elke schole, dat men altijd van alles onderricht zij, ten einde het werk te schikken, en ten einde ook der Opperkeurmanschap volledige tijdingen te kunnen schrijven. Die Clubs zwichten zich van verraders! Die Clubs brengen alzoo, waar zulks nog niet en bestaat, allengskens een Vlaamsche Gezindheid tot stand, eene factie, secte, of hoe men het heete, dien de Vl. Studentenkamp oefent en tracht te verspreiden, die voor leuze hebbe: Vlaamsch vooruit, en *helpe alle bate*, en, — altijd zoo voorzichtig maar te evens zoo krachtig mogelijk — den studentenkamp zoo wijd mogelijk uitbreide in het gestichte als hij er kan uitgebreid worden; onder andere, zooveel

mogelijk in alle uitwendige dingen, de kleinste dingskens niet misprijzende, want groote feiten zijn in een kollegie onmogelijk.

Het werk weze er dus gelijk het werk van het gedurig druppelend water. Het is wenig, maar schrikkelijk machtig: die druppel water splijt den steen. Dus, alles in het werk gesteld, en nog eens, *helpe alle bate*: invloed, bedieningen, feesten, Lettergilden of Academies, schoolwerken, programmas, spelen, liedekens, alles, hoegenaamd alles. Men trachte te maken dat de briefwisselingen in het vlaamsch geschieden, dat de koffers met vlaamsche adressen in- en uitgaan, enz. enz. Zoo krijgt het gestichte voor zooveel mogelijk een vlaamsch uitzicht, terwijl er de Jongens, door gedurig werk, Vlamingen worden van Aard en Zedens, hun vlaamsch machtig in woord en schrift, en zich als Jongelingen, bij middel van studie, leer en opvoeding, bereiden, later in den Vlaamschen Kampe hunnen man te staan. Dat is het gewoon werk. Voor wat buitengewoon werk betreft, reeds is gesproken geweest van buitengewoon werk door Opperkeurmans op hun eigen bevolen, in heel of in een deel hunner gouwe. Zoo haast wij sterk genoeg ingericht zijn, zal naar tijd en omstandigheden, indien er eene gelegenheid gevonden wordt, na behoorlijke bespreking en schikking, voor de Opperkeurmanschap algemeen werk bevolen worden, het is te zeggen werk dat ter zelver tijde in elk gestichte elker gouwe zal moeten beginnen. Het zal voorzeker geene kleene kracht zijn die wij zullen gewonnen hebben ten Vlaamschen Kampe, waneer wij eens iets dergelijks zullen kunnen doen lukken. Het zal tevens den wederkampers melden dat zij, spijts alles, onmachtig zijn deze onze wettige noodzakelijke beweging tegen te houden.

Gelijk reeds gezeid geweest is moet elke Opperkeurman maandelijks van den staat der zaken van elk gestichte zijner gouwe onderricht zijn.

Wij hebben eensgelijks reeds gezegd dat ons werk allervoorzichtigst moet zijn. En dat moet het ook, ten einde den wederkampers te beletten ons werk tegen te kanten en bijzonderlijk onze Keurmannen der gestichten niet in gevaar te brengen.

Doch wij hebben gezeid dat alles moet helpen, en zoo behoorde zelfs deze omstandigheid van wederkamp en vereischt geheim dat er uit volgt, ons eene kracht te worden, dat wij boven onze andere krachten nog deze voegen, eene groote, in der waarheid, van het *onbekende;* daartoe dient het volgende gedaan te worden: onze werkingen moeten in het grootste geheim geschieden, en allervoorzichtigst beleid worden, derwijze dat wij ons slechts daar ontdekken, waar wij willen, ons slechts doen kennen waneer het ons past; en dat zullen wij ook, op alle wijzen trachtende de wederkampers, indien zij iets ontdekken, en den oorsprong der werkingen zoeken, te misleiden en te doen dwalen en missen, dat zij ons werk meenen te erkennen waar het niet en is, terwijl het werkt op plaatsen waar zij geen acht op geven, dat wij, alhoewel gedurig werkend, onvatbaar wezen en heel en gansch buiten grepe.

Zoo overdrijven zij wellicht onze kracht, hetgene er ons eene nieuwe verschaft. Ten einde dat te bereiken zullen wij beginnen van zelfs met alle briefwisselingen buiten de gestichten te doen heen- end weder gaan. Elke Opperkeurman doe ze hier toekomen gelijk hij wilt. Eene goede wijze ware misschien: b.v.: Den Heere Z. *(valsche naam)*, straat — , Numero X. (Thuisrichting van den Opperkeurman).

Elke Keurman zal hem dan ten minsten een adres verschaffen, waar hij in alle zekerheid zijne brieven mag sturen, derwijze dat ze rechtstreeks en zonder gevaar zelfs van in de handen van Superior of Surveillant te vallen, den Keurman toekomen. De Opperkeurmans zullen trachten het nieuws, het verslag der

Keurmans hunner gouwen, derwijze te doen toekomen, dat zij het telkens in tijds hebben om hun verslag te kunnen geven ter maandelijksche vergadering der Opperkeurmanschap die zooveel mogelijk altijd zal gehouden worden den eersten donderdag elker maand.

Dagorde dier Vergaderingen: Verslag der vorige vergadering. — Verslag van elken Opperkeurman over de gestichten zijner gouwe. — Bespreking en beraming van nieuwe middels en algemeen werk, besluiten enz. — *Bijzonder werk*: Tijdschrift — Landdag — Vl. Kamp te Leuven — Spelersgilden — Liedekens, enz. enz. volgens het naar tijd en omstandigheden voorgesteld wordt.

De Bond zal jaarlijks ten minste ééns vergaderen in algemeenen Landdag. De Landdag wordt geschikt en bestuurd door de Opperkeurmanschap. *Dagorde*: *1* Werkstellige zaken: Algemeen verslag over de werkingen binst het jaar; besprekingen van werk, voorstellen, enz. Kiezingen van Hoofdman en Keurmans. *2*. Feest en Maal. (Voordrachten, tooneelfeest, enz enz.).

(Zooveel mogelijk kosteloos Lokaal. (Schikking lijk in den eersten Landdag). Omhaling ten Landdage).

Voor wat het voortzetten des Bonds betreft: de Keurmans der gestichten zullen hunne opvolgers vormen, ze met overleg uitkiezende, en ze dan den Opperkeurman der Gouwe aanbevelen. Ten einde ook te maken dat de Opperkeurmans altijd de bekwaamste zijn, zoo zal de Opperkeurmanschap, meest in state om de verschillige werkers der gestichten elker gouwe te vergelijken en te beoordeelen, den Kiezers der gouwe in den Landdag kandidaten voorstellen, den Kiezers biddende onder de voorgestelden te kiezen, alhoewel de keus heel en gansch vrij blijft.

Als eerste werk des Bonds moet zoo haast mogelijk overal beginnen het werven van inschrijvers op het

Tijdschrift des Bonds. Het Tijdschrift wordt door de Opperkeurmannen uitgegeven en opgesteld, met medehulpe van alle Bondleden die begeren mede te helpen, in dezen zin, dat allen artikels mogen opzenden die de Opperkeurmanschap vervolgens keurt.

Alle Bondleden die willen medeschrijven, zenden hunne artikels op naar hunnen Opperkeurman. Ter vergadering der Opperkeurmanschap stelt elke Keurman beurtelings een stuk voor, hetzij van hem zelve, hetzij van anderen. Hij en is niet verplicht alle stukken die hem toekomen voor te stellen, daar oordeelt hij zelve over. De meerderheid des Raads aanveerdt of verwerpt, heel of ten deele, met of zonder wijzigingen, die de voorstellende Opperkeurman moet doen of doen doen. De stukken worden onderteekend volgens wensch des schrijvers, met echten of valschen name. Niets en mag er overgenomen worden zonder dat den Rade des schrijvers name bekend zij. Zoo worden a priori alle naamlooze brieven of zenden verworpen. Elke Opperkeurman overziet de drukproeve der stukken die hij aangeboden heeft, en hij aleen. Zonder die regelmatige keuring en beslissing der meerderheid en mag er niets gedrukt worden.

Wijze om de inschrijvingen te doen toekomen:

Den Heere Z. (valschen name) str. — x. No.
(waar adres).

Alle inschrijving moet op voorhand betaald worden.

(Deze die inschrijvers werven moeten wel zorge dragen dat de adressen goed geschreven en volledig zijn).

Het getal exemplaren zal telkens wenig dat der inschrijvers overtreffen. Naar den Drukker moeten alle reklamen aangaande het ontvangen der afleveringen toekomen. Dergelijke voorwaarden moeten den Drukker gesteld worden, dat wij op iedere inschrijving iets winnen als *Gildeschat.* De voorwaarden moeten geschreven, door den Drukker onderteekend en jaarlijks vernieuwd worden.

Voorstel van name: *Het Pennoen.* (Reden.) (aanveerd mits uitleg in het Tijdschrift).

Voorwaarden: „Bij dit, mijn handteeken hieronder aanveerde ik voor een jaar te drukken en den inschrijvers te doen geworden, een „Tijdschrift voor het Studentenvolk", verschijnende jaarlijks in drie afleveringen (in post 8°) elk van 32? of 48?) bladz. in... letter op... papier gedrukt, en moetende rondgezonden worden stipt op 31 December, den dag na Paaschen, en den 16 Oogst; en dat ten prijze van (50) fr. voor (100) afdruksels. Drukproeven moeten gezonden worden naar A. R. Kortestraat 2.

Voorgesteld als Drukker: Tielemans, Goddaertstr., Antwerpen. 1)

* * *

11 Wintermaand.

Vergadering des Middenraads.

(Verslag. Keurman voor W. Vl. — Tijdschrift: druk en opstel. — Propagandawerk op de gestichten: verslagen — Leuven).

I. Keurman voor Westvl. — voorstel: Het Keurmanschap aanbieden aan G. Eeman mits hem ten toekomenden Landdage ter kiezing voor te stellen.

II. Tijdschrift — druk: Voorwaarden derwijze te wijzigen dat zij bij den *goedkoopsten* drukker mogelijk zijn. — Vlijtige propaganda om inschrijvers (thuisrichting juist — op voorhand betalen). — Lijste der inschrijvers bij Penningmeester. — dubbele lijst: lijst voor Penningm. (A. B. C. met thuisrichtingen) — voor Schrijver (lijste der Gestichten en der Bondleden in elk gestichte). — Inschrijvingen komen toe bij Penningmeester N. N. (valsche name) Brusselstr. 82. — *Opstel*: elk op zijne beurt voorstellen. (Dit laatste verschoven tot toekomenden Vrijdag). 1)

---

1) Uit de papieren van Albr. Rodenbach.

Zoo bezitten wij den korten inhoud aller vergaderingen van den *Middenraad*, of ten minste, de punten door Albrecht voorgesteld ter bespreking, en die meest betrek hebben met opstel, drukken en uitgeven van het Pennoen; maatregels voor 't goed beheer aller zaken en schikkingen voor de Landdagen. Van die punten halen wij slechts deze aan die door Albrecht voorgesteld en besproken werden op de vergadering van 4 Nov. 1878, daar ze wegens Pennoen en Landdagen nog het volgende te kennen geven:

Lesse uit den laatsten Landdag te trekken:
Enthousiasme × ondervinding.
(Leert praktisch zijn). Van eenen anderen kant, de bijzondere landdagen lukken, dus . . . . . .

Na bespreking werd het volgende aanveerd en besloten:

1°. Landdagen opgeschorst. Elke Keurman vrij in zijne Gouwe.
2°. Keurman voor Limburg bij (H. Cronb.).
3°. Keurmanschap geeft tijdschrift uit: Telkens iemand vertrekt, indien schuld is, staat hij zijn deel in. De overige blijven eigenaars, al en was er maar één meer. Zij mogen er andere bijroepen ofwel de vertrekkenden bijbehouden.
4°. Onderhandeling met Modest Delplace. (Drukker).
5°. Vergadering op laatsten Vrijdag dezer maand. 1)

* * *

Bovenstaande aanteekeningen zijn de laatste aangaande het Pennoen, en niet één enkel woord is er te vinden dat duidt op de oneenigheid die tusschen Albrecht en Pol de Mont ontstaan is. Zekerlijk dacht „Harold" er toen niet aan den opstelraad van het Pennoen te verlaten, vermits hij nog het volgend opstel schreef dat waarschijnelijk tot omzendbrief gediend heeft of dienen moest bij het beginnen van den derden jaargang.

1) Papieren van A. R.

Den beoefenaars en liefhebbers van Vlaamsche Kunst en Letteren. 1)

Overtijd kwam, te midden de rechtmatige reactie, door de vervolging van het Vlaamsch wegens een deel der Overheid, onder de Vlaamsche studenten te wege gebracht, een tijdschrift tot stand, dat, onder den titel van „Het Pennoen", zich met studie en oefening op het gebied van Kunst en Letterkunde bezig hield en tevens het orgaan dezer reactie was.

Alle slach van omstandigheden, en wel bijzonderlijk de dwang waar het meeste deel der Vlaamsche Knapen onder leven, lieten destijds niet toe ons werk naar behooren uit te breiden, en wij konnen slechts drij maal des jaars, namelijk gedurende elk schoolverlof, een boeksken van 32 bladzijden leveren.

De bijval die wij vonden, laat ons toe met het begin des derden jaargangs onze werkzaamheden wat uit te breiden, en met toekomend nieuwjaar zal het Pennoen maandelijks 8 bladzijden leveren in kleinen druk in (°) en zich daarbij, buiten de studiën en oefeningen, die tot nu toe zijne bijzonderste stoffe uitmaakten, bezighouden met alles wat dezen dienen te weten, die het gaan en het staan der Vlaamsche Beweging op het gebied van Kunst en Letteren begeeren te volgen: aangekondigde en verschenen uitgaven, prijskampen, tooneel, allerhande nieuws, enz. met kritische en wijsgeerige studiën en beschouwingen, waar het pas geeft, gedichten en verhalen van allen aard.

Wij twijfelen of een enkel onzer tijdschriften tot nu toe gepoogd heeft dit werk *in zijne volledigheid* te ondernemen.

Daartoe betrouwen wij op de welwillende medejonst van al wie in Vlaamsche Kunst en Letterkunde belang stelt.

Alle medewerking en mededeeling, in den zin van ons tijdschrift, wordt erkentelijk aanveerd en, tenzij eene of andere bijzonderheid het verhinderde, letterlik overgenomen.

Daarbij wordt alle uitgave waar een exemplaar van naar eenen der schrijvers gezonden wordt, door hem besproken in den eersten nummer dien het zijne beurt is te bezorgen.

Wij verhopen dat al, wie in den vooruitgang der Vlaamsche zaak belang stelt, ons werk zal ondersteunen, en dat de Vlaamsche propaganda in het algemeen er op uit zal zijn ons bij middel van nieuwe inschrijvers toe te laten meer en meer onze werkzaamheden te verbreiden.

Hiernevens het bewijs van inschrijving. De jaarlijksche inschrijving kost 2 fr. tusschen de twee eerste nummers te betalen. De achterstaande betalingen nemen wij de vrijheid, na het verschijnen van den tweeden nummer, bij middel van den post te ontvangen.

* *
*

Wat is er dan voorgevallen dat „Harold" deed

1) Uit de Papieren van A. R.

besluiten zijn geliefd „Pennoen" te verlaten om op zijn eigen het „Nieuw Pennoen" te stichten?

„Ten gevolge", schrijft Dr. Van Puyvelde, „van een veete, die grootendeels uit oorzake van karakterverschil opgerezen was tusschen hem (A. R.) en Pol de Mont, en die, op het einde het nevens-elkander werken en samen-werken gansch onmogelijk miek".

Dat Albrecht zulks grootelijks betreurde, bewijst de volgende brief door hem — te zijner verdediging — naar het „Vlaamsch Heelal" gestuurd.

Leuven, 19 Januari, 1880.

Mijn weerde Heer Opsteller.

Het spijt mij grooteliks aldus gedwongen te worden eenen — onder meer dan een opzicht — pijnliken pennestrijd voort te voeren.

Het volgende hebbe ik te antwoorden op den brief *des heeren* De Mont, dien ik hier als tolk der Pennoenredactie zal aanzien, waneer mij zulks door genoegzame getuigenissen bewezen zal zijn.

Voor wat de — overigens zeer overdreven — verwarring tusschen *Pennoen* en *Nieuw Pennoen* betreft, ik voor mij houde staan, dat booze moedwilligheid er de eerste oorzake van was, en ik zoude zulks kunnen bewijzen, doch voor den oogenblik gewichtiger zaken te bewijzen hebbende, zoo verklare ik mij bereid het later te doen, en kome tot mijn eigenlik doel, te weten, het volledigen van des heeren de Mont's verhaal. Even min als hetgene *hij* in zijnen brief vertelt, bestaat hetgene ik hier ga vertellen om in het publiek gesmeten te worden. Hier is immers eene zake *tusschen twee* in het spel, en geenszins eene zake van redactie tot redactie, gelijk men aanstonds zien zal. Ook heeft ons slechts het aandringen van trouwe vrienden tot volledig antwoord doen besluiten.

Het Pennoenbestuur was in den beginne de zoogenaamde *Keurmanschap* van den algemeenen Studentenbond, bezorgende als redactie den opstel van *het Pennoen*, drijmaandeliksch orgaan des Bonds. Na eenigen tijd, de onmogelijkheid ondervindende het voorgenomen werk dezer Keurmanschap gedurig te onderhouden, besloten wij voortaan deze onmogelikheid daar te laten, den opstel van *het Pennoen* als bijzonderste bezigheid aan te nemen, en slechts, bij gunstige gelegenheden, ons werk als Keurmanschap te hernemen. Welnu, zoowel als hoofdman der keurmanschap, dan als voorzitter der redactie, en hebbe ik nooit, peize ik, eenen enkelen voorstel gedaan zonder hem eerst vertrouwelik met den Heer de Mont te gaan bespreken. Dan stelde hem een van ons twee ter vergadering voor, en de heer de Mont heeft gelijk waneer hij zegt dat er alles in vrede en eendracht ging.

Zoo, b.v. en twijfele ik niet of de Heer de Mont moet zich nog herinneren wie, op het laatste van verleden schooljaar, hem op zijne kamer ten Pauskollegie bezoeken kwam.

Misschien, liet het mijn ziekelike toestand mij toe, zoude ik, met wat oude papieren te doorzoeken, nog dag en datum kunnen vinden op een papierken vol noten in potlood geschreven. Ik weet wonder of hij zich herinnert wat men te zijnen doen kwam? te weten, vooreerst, wat men voor wenige andere zoude gedaan hebben: voor de *vierde* maal de verzoening betrachten eener plotselinge veete wier men geene oorzake kende. Hoe daarop des heeren de Mont's antwoord lood en doet hier niets ter zake. Doch op dit antwoord antwoordde hem de bezoeker, dat zij getweeën behoorden eendrachtig te blijven ten minste in het te samen ondernomen werk, des te meer, dat het tijd wierd het meer en meer te verspreiden en uit te breiden. Daarop antwoordde de heer de Mont dat hij van zinne was *zijn ontslag te geven* en de heer Eeman ook.... bijgevolg, volledigde de bezoeker in zijn gedacht, doch antwoordde den heere de Mont. dat zulks jammer ware, en sprak tot dat de heer de Mont beloofde der redactie bij te blijven. Dan deelde de bezoeker hem een volledig plan mede om *het Pennoen* alleszins te vergrooten en te versterken, vroeg hem de goedheid te willen hebben het onder vorm van programma op te stellen, daar hij er zelf geen tijd toe had, en liet den heer de Mont klaarblijkelik beter gezind dan hij hem gevonden had. Ter volgende vergadering wierden de voorstellen besproken en aanveerd heel en gansch „in overeenstemming van gedacht met M. Rodenbach" schrijft de heer de Mont.

Dit gebeurde op de laatste dagen van verleden schooljaar.

Zooeven gewaagden wij van *veete*, en van veete *zonder redens* toen nog. Een vreemd dingen is dat die veeten zonder redens soms de ergste zijn. In allen gevalle besloot Harold, met het begin van dit schooljaar, de redactie van *het Pennoen*, al lag zij hem zeer ter herte, *gelijk zij zelf wel weet*, te verlaten, liever dan er zekere onaangenaamheden te moeten ontmoeten, die het hier overbodig is te noemen, ik late varen te ontleden. Zoo stool hij eenige oogenblikken op de ziekte die hem, juist rond dezen tijd, in bed begon te houden, om, met grooten spijt, bij de redactie van *het Pennoen*, het ontslag in te dienen „waar hem de omstandigheden toe dwongen" 1).

---

1) Dit getuigde A. R. ook in een zijner brieven aan A. J. Cosijn gericht, toen hoofdopsteller van „De Vlaamsche Kunstbode". Wij geven tevens het deel waaruit blijkt hoe A. R. hoewel gevaarlijk ziek, steeds vol hoop en moed de toekomst inzag.

Gedagteekend: Leuven, 2den Kerstdag 1879.

„Ik hope, Vriend, het gaat beter met u dan met mij, die, op het punt „genezen" te worden verklaard, al met eens wederom de koorts krijge en op nieuw tot: „*ten allerhoogste zeer licht werk, en dan nog zoo weinig mogelijk*" gedoemd worde.....

Mijn vurigste wensch is te vernemen, dat gij nu heel en gansch hersteld zijt: „'t is zoo'n slecht ambacht ziek te zijn! Ik hebbe 't ondervonden, na al drie maanden, of daaromtrent, te bedde te hebben gelegen, bijna

Ter zelver tijde, terwijl de redactie van *het Pennoen* met andere drukkers in onderhandeling was, verwittigde hij den ouden drukker van *het Pennoen*, dat hij de uitgave van een *nieuw* tijdschrift op zich nam, mits dezelfde voorwaarden van *het Pennoen* of daaromtrent. Want, zooveel hij er aan hield niet op te houden een orgaan bij der hand te hebben, bijna evenveel hield hij er aan zijn nieuw orgaan met 1880 te doen beginnen.

Dat nu *het Pennoen* zich herinrichtte naar de zooeven te berd gebrachte „voorstellen *des heeren de Mont*, in overeenstemming van gedacht met M. Rodenbach aanveerd", nooit en ben ik zoo ik-weet-niet-wat geweest zulks kwalik of zelfs vreemd te vinden. Integendeel. Doch ik meene ten volle in mijn recht te zijn geweest den heer de Mont te laten gevoelen, alsdat het een beetje stout was van zijnen wege overal, met gebaarde verwondering, verwondering te willen wekken aangaande dat oud en nieuw Pennoen een zelfde programma voerden. Die stoutheid ten anderen kende ik reeds, die neemt of ontvangt en bij de eerste gelegenheid, hetzij met den woorde, hetzij met der daad, eerlik vindt den oorsprong van het ontvangene te loochenen.

Intusschentijd toonde de heer de Mont zich eensgeliks verwonderd bij het mededeelen van ons ontslag, al was het ook het eerste niet, noch zelfs het tweede, waarvan hij de eere op zich mag nemen, zonder van zekere ontslagen *en masse* te gewagen. Hij en kon, o.a. niet begrijpen waarom de ontslaggever niets dan algemeene redens gaf die eigenlik geene redens en waren. De heer de Mont en begrijpt dus niet dat, als twee jongelingen, zoo bestaande, zoo denkend, zoo strevend, dat zij klaarblijkelik geschapen zijn om te samen zeker werk te verrichten, als er twee zulke scheiden, dat het scheiden in zijn eigen reeds jammer genoeg is, dat het niet noodig is de zake op de daken te gaan schreeuwen. Ja zoo weinig begrijpt hij zulks, dat, terwijl men van den eenen kant zijn beste doet om tusschen twee te houden wat tusschen twee geschied is, hij van zijnen kant de zake ter markt brengt, rondstrooit en, min of meer legendachtig, rondstrooien doet, om ze eindelik, bij middel van een voorwendsel waar passie aleen eene reden kan in vinden, in de gazetten te dwingen. Waar passie aleen eene reden kan in vinden, herhalen wij, want nog vragen wij ons te vergeefs waar, in ons artikel, *een enkel woord* te vinden zoude zijn waaruit men vermoeden mocht dat wij P. S. voor den heer de Mont namen. Ik en spreke van de overige leden der Pennoen redactie niet: dat wij een hunner be-

---

den ganschen tijd tot luiheid gedwongen — en dat te midden der werkzaamste en vruchtbaarste periode mijns jongen levens!....

Om persoonlijke redenen gedwongen mij van de redactie van *Het Pennoen* te scheiden, hebbe ik aanstonds een nieuw tijdschrift gesticht „*Het Nieuw Pennoen*" waarvan gij misschien reeds den prospectus ontvangen hebt, en dat ik met groote hope zie aanleggen om wel te gelukken".

doelden, dat en heeft zelfs de heer de Mont niet gedacht. Overigens, en wij bidden de redactie van het *Vl. Heelal* de woorden in hunnen eigen zin te verstaan, en *vermoeden* wij niemand P. S. te zijn, daar wij P. S. of beter, den schrijver der noten van het artikel „vasche mosselen" *kennen.*

De heer de Mont heeft verteld, ik heb volledigd: het publiek beoordeele *en* het feit, *en* de mindere of meerdere eerlikheid die iemand in een enkel verhalen bewijzen kan.

Op dezelfde wijze zoude ik ook de volledige historie van den eensluidenden name beider tijdschriften kunnen geven, en op nieuw het publiek laten oordeelen. Doch reeds is mijn brief te lang, en het walgt mij van dezen pennestrijd.

Zoo stoppe ik hier, en bidde den heer de Mont mij voor eenigen tijd te laten rusten, inziende dat rust aleen mij genezen kan 1), en dat ik hem niet en beriep, integendeel; hem overigens verzekerend dat ik bereid ben, alhoewel niet zonder tegenzin, alles wat hij mij in deze zake nog publikelik ten laste zoude pogen te leggen, te *wederleggen.*

Voor wat het naschrift aangaat en kunnen wij niet laten ons hier nogmaals af te vragen, welk een gedacht de heer de Mont toch van zijn zelven hebben moet, om eene enkele onzer uitdrukkingen op zijn zelven toe te passen?

Het bleek ten anderen zonneklaar uit onze woorden dat wij de eere niet en hadden dezen te kennen die zoo dramatisch de „ontmaskering" van Harold door P. S. vermeldde.

Voor wat den *inhoud* des naschrifts betreft, wij laten er hem de eere van, van wien wij nimmer zulke *onnoembare* dingen verwacht hebben, Doch wat hem daarop antwoorden zoude, wie *hem* in zulke

---

1) Toen was A. R. inderdaad erg ziek: want enkele dagen te voren, op 7 Januari 1880, schreef hij aan A. J. Cosijn, voormeld:

„*Het is mij verboden te schrijven;* vergeef mij dus mijnen telegraafstijl. Ik neem deel in uwen rouw — bedank u — wensch u zoo spoedig mogelijk volledige herstelling, u biddende geen acht te geven op *mijn* slecht voorbeeld: ik ligge hier voor de derde maal hervallen, thans gevaarlijk ziek van lichaam, en zóó weinig ziek van herte en geest, dat men mij slechts bij middel van sterke, *zeer sterke* geneesmiddels op het bed neervellen kan, want het heet neervellen, dat!....

Doch het schijnt dat het noodig is, dat ik nog eenigen tijd ophoude van naar den geest te leven?.... Pijnlik niet waar?

Hadde ik echter hier maar iemand anders dan eene *duitsche* liefdezuster bij mij, ik zoude toch wel eenige stukjes voor den *Kunstbode* dicteeren.....

Over tale (de dialekskwestie) later — bijzonderlijk in het *Nieuw Pennoen* — indien ik geneze.

Als gij Mr. Van Beers ziet, en laat niet achter hem mijnen vurigen „proficiat!" aan te bieden, voor zijn brochuur over het Onderwijs. Ik zou zoo geerne hem zelf schrijven, doch ik heb reeds verre het gebod der doctors overtreden met deze regelen te schrijven....."

zaken als rechter zoude aanveerden, zal hij den eenen of den anderen keer in *het nieuw Pennoen* te lezen krijgen.

Wij moeten ook verklaren tot nu toe nog niet begrepen te hebben welke plotselinge geesteswoede den heer De Mont van op zijn *Pennoen* op het „breed politiek terrein" voert, waar *aristocratie* en *democratie* te were staan, hetgene wel mag zijn, doch waar wij nooit, noch hij noch ik, tot nu toe eenen enkelen stap op gedaan hebben, te jong zijnde, en nog te veel te *studeren* hebbende — en te ondervinden! — vooraleer te onderzoeken of wij de wereld gaan zalig maken met *aristocratie* ofwel met *democratie*.

HAROLD.

* * *

„Ons bindt een Deugd, ons scheidt een Drift!
Dien band versterkt, mijn Schiller,
door innige Trouw en door Rechtzinnigheid!"

Met deze woorden, schrijft Pol de Mont 1), wijdde Albrecht Rodenbach mij een der allereerste exemplaren van zijn *Eerste Gedichten.*

En dan vervolgt de Heer de Mont:

„O! Hadde de dood medelijden gehad, *die* deugd hadde wel gezegepraald over *die* drift, en samen, ook ondanks mogelijk verschil in wijsgeerige of staatkundige overtuiging, hadden wij gestreefd naar het éene doel!

„Behüt' dich Gott! Es wär zu schön gewesen!
Behüt' dich Gott! Es hat nicht sollen sein!"

* * *

Wij zagen reeds hoe de naam „*Het Pennoen*" door Albrecht voorgesteld, aanveerd wierd, mits er over uitleg te geven in het Tijdschrift; wat gedaan werd in 't voorwoord van het eerste nummer.

PENNOEN!

Pennoen? Connais pas!

— Wij zullen het u wijs maken.

Het leger heeft zijn vaandel, de Schare heeft haar pennoen.

1) „Bibliotheek van Nederlandsche Letteren. Onder bestuur van Pol de Mont. „*Albrecht Rodenbach*". Voorwoord. 1895.

Het legervaandel zinnebeeldt het gedacht waarvoor de strijd gestreden wordt.

Rond het vaandel scharen de verschillige legerbenden op dien plechtigen stond voor dat de slag begint.

Maar, waneer des legerhoofds bevel, door de hoofdmans herhaald, de zingende klingende scharen in alle richtingen zendt, terwijl trommel en klaroen opgaat, dan fladdert hoog in wind boven elke tiegende schare — haar pennoen.

Haar pennoen, vertegenwoordigende voor haar in den slag het begroete begeesterende legervaandel.

Elke schare kent haar pennoen. Zij strijdt rond haar pennoen, en, waneer de wilde slag de verdunde benden uiteen gedreven heeft, en dat de bloedige, hijgende, uitgeputte manschap ruste hoeft, dan klimt, op des hoofdmans bevel, de vaandrik ievers op eene hoogte, en zwaait er het gescheurd en doorschoten pennoen, terwijl de schetterende bazuine de nog levende kampers bijroept.

Liever dan haar pennoen te leveren sneeft de schare van den eersten man tot den laatsten, en waneer dan de zegevierende vijand, de lijken overrijdende, bij den rooden avondsching, het slagveld bezoekt, vindt hij daar, te midden de gesneuvelde manschap, het lijk des goeden vaanderiks in de vouwen van het bebloed pennoen. En, mag hij dat pennoen dan rooven, om er zijne zege mede te sieren, de lijken der zijnen die daar in het ronde te midden bloedig slijk gestrooid liggen, getuigen dat hij het toch voor nieten niet en kreeg.

Soms ook, ten tijde dat de slag nog geen van te voren bevroed en berekend schaakspel en was, door èen gedacht en èenen wille bestuurd, zetelende scheutevrij op eene kamer den blik op eene landkaart, hoorden de strijdende legers al met eens nevens hen eenen donderenden wapenkreet; glanzende en weder-

lichtende in de zonne verscheen eene onverwachte bende, toeschietende spleet zij de worstelende menigte, — en een nieuw pennoen voerde jonge versche krachten in den strijd.

Na menige jaren dwang en schande, of ten minsten vreemde heerschap, na eenen korten stond van heil op wiens misbruik eene nieuwe nederlage volgde, herbegon het Vlaamsche land, zoodra het verstond wat men in 1830 eigenlijk gedaan had, den eeuwenouden vlaamschen kamp, onder den name van *Vlaamsche Beweging*.

Menige pennoenen hebben gefladderd in dien kamp; meer dan een wierd gescheurd, andere in het slijk vertrappeld, andere geroofd, andere verwisseld, andere verworpen, andere ja verlaten, of, nog erger, verkocht en geleverd; sommige voerden hunne manschap af, en men zag ze niet meer weder; nieuwe kwamen bij.

En hier komen wij, jongelingen, op onze beurt, en, wat ten uitkante, ontrollen wij een nieuw pennoen, zwaaien het hoog in wind, en roepen in het ronde:

„Ei vlaamsche jeugd, komt scharen rond dit pennoen: het is het pennoen der Jongens van Vlaanderen, het Pennoen der vlaamsche KNAPENSCHAP!

Komt scharen op uwe beurt ten vlaamsche kampe: ten kampe ja, en wij en zeggen niet: *ondanks* uwe jeugd, maar: ten kampe, daarom zelfs, omdat gij de *Jongens* van Vlaanderen zijt!

Komt scharen met ons en versterkt den reeds begonnen STUDENTENKAMP!"

Studentenkamp? Connais pas!

Men is gelukkiglijk nooit te oud om te leeren.

Die Studentenkamp is het deel der vlaamsche studenten in den vlaamschen kampe.

Vlaamsche kamp, Vlaamsche Beweging, een veelgebruikt en, bij gevolge, veelzinnig woord.

Daarom leggen wij hier eerst den zin uit dien wij den woorde toekennen.

Voor ons beteekent vlaamsche kamp het werk om Vlaanderen, het is te zeggen: het vlaamsche land, of vlaamsch Belgie, zoo men wilt, te doen herworden en herbloeien in de volle ontwikkeling van eigen wezen en werkzaamheid: aard, zedens, gedacht, gebruiken. tale, kunst, wetenschap, handel en nijverheid.

Welnu, hoe aardig het ook in sommige ooren moge klinken, wij zeggen: wij, de vlaamsche jeugd, de *jongens*, lijk greters en pedanten ons noemen, wij willen ons deel hebben in dien kampe.

Wij moeten er ons deel in hebben.

Beziet trouwens hoe het ten huidige dagen met den vlaamschen kampe gelegen is.

De vlaamsche kamp heet Davidsfonds en Willemsfonds. Het Davidsfonds schermt in de wolken. Het Willemsfonds is geusch.

De Logiën, al met eens vlaamschgezind geworden — zij, de Logiën! — hebben den vlaamschen kamp vergeusd, met het gelukkig gevolg dat, waar hij schoonst stond, de vlaamsche kampers nu hertelijk bezig zijn met elkander te verscheuren — tot grooter vreugd der... belanghebbenden.

Geen wonder heeft men soms zulke leute met „die vlaamsche zake".

Geen wonder schokschoudert men in de *groote* gazetten en greet men op zijn fransch in de welbekende vuilbladjens.

Geen wonder verfranschen wij van langs om meer.

Geen wonder verfranscht van langs om meer hoog, middelbaar en leeg onderwijs.

Men zegge hier niet: Halt, jongens; het en komt

u niet af uwe meesters te oordeelen, ik late varen te *ver*oordeelen.

Dat en doen wij ook niet.

Maar niemand en zal ons, jongelingen in de wereld, het recht ontkennen te onderzoeken, waarom, waneer wij in ons zelven gaan, nog meer, waneer wij ons met der jongelingschap uit den vreemde vergelijken, wij ons dan zoo noch-mossel-noch-visch, zoo nietig, zoo aapachtig moeten bevinden.

Om maar één voorbeeld te geven en de zake slechts al éénen kant te beschouwen, den grootsten toen nog niet, al slaat hij waarschijnlijk meest in de oogen: Hoeveel jongelingen zijn er bekwaam om gedacht en gevoel fatsoenlijker wijze door het woord te vertolken en mede te deelen? Hoeveel hebben er eene fatsoenlijke tale te hunnen dienste voor den dagelijkschen handel en wandel? Ik late varen, ter hoogere vertolking in rede en gedicht. Hoeveel zijn er? — Wij zouden beter vragen: zijn er?

Welnu, gelijk wij zooeven zegden, dat is slechts één kant der zake, en toen nog de grootste niet.

En waaruit komt dat?

Waaruit kan het anders komen dan uit den huidigen staat van opvoeding en onderwijs?

Ja, en het meestendeel der meesters zijn de eerste om het te bekennen, het is het huidig onderwijs dat ons, lichaamlijk en ziellijk gesproken, ontvormt, ons eigen wezen doodt, onze eigene werkzaamheid vernietigt, en ons dan de wereld in zendt met franschen bucht beplakt en beplaasterd.

Neen, niemand en zal ons het recht betwisten zulks te bestatigen, en nog veel min zal iemand, die oogen en ooren heeft, dat bestatigde loochenen.

Maar des en veroordeelen noch en verwijten wij niemand:

„In 't verleden
ligt het heden",

en de oorzaken van dien staat van zaken zijn eeuwen oud.

Aleenlijk zeggen wij:

Opvoeding en onderwijs en werken dus niet mede; integendeel, zij werken tegen, en zijn eene gedurige bronne van ontwording en verbastering. En *dat*, dat is de plage.

De vlaamsche kamp zoude nog mogen slabbaken of mislukkken, indien het onderwijs maar en deugde:

„In 't verleden
Ligt het heden,
In het nu wat worden zal."

De jeugd is de toekomst en zoo hangt toekomst van hedendaagsche opvoeding en onderwijs af.

Maar niet aleenlijk is de vlaamsche kamp een deernisweerdig dingen geworden, sedert de Logiën er hunnen haak in sloegen en zich dus moeiden met wat hen niet aanging; maar de opvoeding, zonder wiens medestreven al het overige nutteloos is, en die, op haar eigen, indien al het andere mislukte, machtig ware den uitslag te beslissen, de opvoeding staat, gelijk wij komen te zien, nog slechtst van al. Zoo dat men in der waarheid een schoone toekomst aan het bereiden is.

Hewel, er waren eens in een gestichte van West-vlaanderen 1) eenige jongelingen die al die zaken overpeinsden gelijk ze een geleerde, wijze en geliefde meester hun had uitgelegd, en zij zegden:

„Opvoeding en onderwijs gaat en staat dus *alzoo.* De doodnoodige verandering zoude moeten komen van *aldaar.* Zij en komt niet. Zij en legt er niet toe aan om te komen. Onder ons gezegd, waarschijnlijk

1) Klein Seminarie van Roeselare. F. R.

ook en zal zij niet komen van aldaar. Welnu wij en zullen ze ook niet verbeiden; en wij, de jongens, zullen zelve doen wat zij kunnen!"

En zoo begon de studentenkamp.

Als het u belieft, goede lieden lezers, houdt uwe verbeelding te huis, dat zij u niet, door hetgene ik kome te vertellen in gang gebracht, het allerkluchtigste spel verbeelde van eenige jonge Don Quixote's die het, heel grootmoedig, op hen nemen eene gansche wereld te veranderen. Wacht den uitleg af.

Het jong volk wilt zijn deel in den vlaamschen kampe, zeggen wij, ja, maar belet wel, ZIJN deel.

Wij willen mededoen, ja, maar, lijk wij zooeven zegden, wij willen doen WAT WIJ KUNNEN, alles wat wij kunnen, juist wat wij kunnen, niet min, doch ook niet meer.

Wij gelooven trouwens dat het oorbeeld eener zake, zooals de vlaamsche kamp, bestaat: uit het samenstreven aller rangen, standen en personen, elk in zijne eigene wereld en met zijne eigene krachten.

Wie buiten zijne eigene wereld werkt of iets boven zijne krachten betracht, werkt slecht. Dàt is ons gedacht.

Hoort gij het, heeren pedanten, die van uit uwe stoelen tegen ons gedonderd hebt?

Neen, wij en willen de wereld niet veranderen noch de mane met de tanden grijpen.

Wij weten *wij* wat wij willen, en willen slechts wat wij kunnen. En, onder ons gezegd, het is juist omdat wij in onzen studentenkamp niets betrachten dat boven onze krachten is, dat deze onze studentenkamp zoo schromelijk snel voortgezet heeft, voortzet, en voortzetten zal.

Claudatur parenthesis.

En waartoe zijn wij bekwaam?

Tot meer dan men soms wel denken mocht.

Eens beantwoordden wij die vrage in het lange en

het breede. Het gedoe voor dezen keer dat gij het oorgedacht onzer werkingen kennet:

Betrachten wat wij kunnen, het is te zeggen: niet meer dan wij kunnen, maar alles wat wij kunnen.

De studentenkamp was dus in Westvlaanderen begonnen, en was er Kerelsch gekleurd, dank aan Conscience's *Kerels van Vlaanderen*, die er sedert in den *Index* staan. Van daar ook de name van *Blauwvoeterij*. Men zong liederen, hield *Malen* en *Hoopen*, stichtte *Gilden*, en speelde vaderlandsche schouwspelen binst de verloven.

Jamaar, op eenen zekeren dag, seinde men Mechelenwaarts, en Mechelen seinde weder. 1) St. Nikolaas ging aan het seinen, Gent van 's gelijken, en men seinde en wederseinde zoowel, dat men op eenen zekeren dag binst het Paaschverlof van alle kanten samenkwam, en gulhertiglijk verbroederde ten Studenkampe.

Binst het volgend grootverlof, verleden grootverlof, nog eens bijeenkomst, of beter *Landdag*, gelijk men zegde, en daar wierd.... Maar ik heb vergeten te zeggen dat Kerk en Staat ondertusschen in gevaar gebracht waren — peinst eens, door onze schuld! — zoo dat wij op zekeren dag vernomen hadden, wij waren oproerlingen, ophitsers, belhamels, stroopers, heidenen, turken, joden, ketters, schismatieken en al die in den geestelijken ban zijn.

En daar zie!

On sévit—prudemment, paternellement, mais fermement.

Ik ken er die er weten van te spreken, bijzonderlijk voor wat de vaderlijkheid betreft.

Maar dat was ongelukkiglijk olie op het vuur. *Erat oleum super ignem.*

Zoo, men ging stelselmatiglijk te werke. Hoe? Wij en durven het niet zeggen, uit vreeze nogmaals voor

1) De oproep kwam dus uit Roeselare.

oproerlingen, enz. door te gaan. Wij zeggen het dus in èen woord: men wrocht stelselmatiglijk — en men is nog bezig, en dat van langs om schooner:

Prudemment, paternellement, mais fermemeut.

Men was dus voor de tweede maal te Gent vergaderd en men stichtte er den studentenbond. 1)

Er heeft iemand des aangaande gezegd: „stelsel tegen stelsel." Maar dat was een oproerling, enz., een *Blauwvoet*, en — God spare er ons van!

En wat zal die studentenbond doen?

Heel eenvoudiglijk, oodmoediglijk, en bijzonderlijk voorzichtiglijk, den studentenkamp verspreiden en door geregeld samenwerken versterken:

Prudemment, simplement, mais constamment.

Een bond put zijne kracht uit eenheid van gedacht en geerte en streven. Het is om die eenheid te betrachten dat wij dit boeksken uitgeven.

Wij komen in korte rede het oorgedacht van ons streven uiteen te doen. Hewel, dat gedacht zullen wij in dit boeksken ontleden en ontwikkelen, met alles wat er rond draait en alles wat er aan vast is, eentjen te eenegare, in studie en gedicht, onder alle gedaanten ten anderen, doch bijzonderlijk onder deze die ons, jongelingen, meest afkomen, het jeugdig begeesterde woord en het zingende klingende lied.

Ter medewerking roepen wij al wat student heet.

Men schrijve mede, zoo men wilt. Doch bijzonderlijk men werve. Men werve lezers voor dit boeksken, leden voor den Bond, broeders voor den kampe. Werven, werven, en nog werven, zij de leus. Het getal moeten wij hebben; dan zijn wij sterk, nu, en bijzonderlijk later. De zaken staan ten anderen goed, en het is ongelooflijk hoe snel onze studentenkamp in het

1) Ik verneme dat een zekere Julius Van Thielt, geloove ik, ons daarom *pijpkoppen* geheeten heeft. Dat kan zeer geestig gezegd zijn, doch ik en versta niet wel. (A. R.)

stille voortzet al alle kanten. Eens zullen wij met rekeningen en getallen sommige lieden verbazen.

Nog èen woord om te eindigen.

Wij hebben het reeds gezegd, men heeft ons van oproer en muiterij beschuldigd. Men zal het nog doen, pogende aldus eenen schandigen wederkamp te wettigen.

Welnu, wij en zullen niet doen gelijk *de Vlaamsche Vlagge*, het „in de stormen bloeiend" tijdschrift onzer broeders van Westvlaanderen, die gedurig schrijft en bewijst: „Wij en zijn tegen de overheid niet, integendeel".

Eens voor al zeggen wij hier:

Wij eeren en eerbiedigen de overheid, als christelijke jongens die wij zijn.

Nog meer:

De overheid weet dat wij ze eeren en eerbiedigen.

Ja, zij weet het, en, ten bewijze: waren sommige wederkampers daarvan niet overtuigd geweest, zij en hadden niet gedurfd wat zij gedurfd hebben.

Ja, wij eeren en eerbiedigen de overheid, en, steeds eerbiedig voor haar, zullen wij onzen studentenkamp voortzetten.

Wij hebben hooren zeggen: „De overheid is er tegen, en zal doorwerken om hem tegen te houden".

Daarop zeggen wij: Die dat verspreiden zijn kwade tongen. Wij en gelooven niet dat *de* overheid tegen de Studentenkamp zij. Wij en gelooven zelfs niet dat *sommige* overheid tegen den Studenkamp zij, *derwijze verstaan gelijk wij hem komen uit te leggen.* Daartoe hebben wij redens, die wij van zinne zijn eens met gelegenheid in het lange en het breede uit te leggen, ter eere sommiger wederkampers, die gedurig kwaad stoken, en er op uit zijn, zoude men zeggen, de Jongelingschap van hare overheden te scheiden.

Het vlaamsch studentenvolk zegt: „wij, de jongens van Vlaanderen, wij willen op onze beurt, *bescheiden en voorzichtig*, alles doen wat wij kunnen *als studenten*,

om mede te helpen tot het herstijgen en herbloeien van ons vaderland".

Men noeme ons de overheid die daarop zoude durven antwoorden, hetzij in raad hetzij in daad: „Neen, dat en zult gij niet: wij, die u moeten opkweeken opdat gij het vaderland eens dienet en vereeret, wij verbieden het u". Misbruiken straffen en beletten, die geen onzer ten anderen zoude willen verdedigen, dit is wat anders; de zake zelve bevechten, dat is onmogelijk.

ALLESZINS onmogelijk.

Jamaar, zal men zeggen, en de wederkamp dan waarvan gij zooeven komt te spreken? Wij antwoorden, en iedereen die de zake kent zal met ons antwoorden: De schuld was den kwaadstokenden kwadetongen. Men heeft ons beschuldigd, valschelijk beschulgigd. En van daar die wederkamp — die ongelukkiglijk nog niet ten einden is.

Al die zaken zullen ten anderen wel eens klaar en duidelijk voor den dag komen. Men mag er op betrouwen.

Bedrogen wij ons echter, en gebeurde het dat *sommige* overheid tegen ons werk zij, tegenwerke, en poge door te werken, zoo zeggen wij u, Studenten: Waarheid is waarheid en recht is recht, en daar is geene waarheid tegen waarheid noch recht tegen recht.

Bij gevolge, vooruit, overal en dooral!

Bescheiden en voorzichtig, maar krachtig en aanhoudend!

Ons werk en zal men ten anderen niet ten onderen brengen: wat er ook gebeure, hier zijn wij met eenigen vergaderd en tot het laatste bereid.

Wat men ginder afbreekt bouwen wij elders op. Dooft men ginder het vuur wij stichten elders brand.

Daarop hebben wij elkander de hand gegeven, en wij zeggen — en gij, Studenten allemaal, zegt en herhaalt het met ons: *Viget œtas, animus valet.*

(December 1877). BURSCHE.

BELEEFDHEID EN FATSOENLIJKHEID.

Wij moeten herworden in alles, tot in de minste dingen toe; in den vollen zin des woords, *herworden*.

Onder andere, in beleefdheid en fatsoenlijkheid.

„Wij moeten eens kunnen in het vlaamsch onzen hoed afdoen", zei ons iemand overtijd.

Een woordeken over dat puntjen.

Ieder volk heeft eigen uitzicht, eigenen handel en wandel, eigene doenwijze, eigene beleefdheid. Dat is natuurlijk en noodzakelijk.

Ook is het een kluchtig dingen van wege den franschman, als *type*, als oor- en toonbeeld van beleefdheid te willen doorgaan.

De franschen zijn het beleefdste volk dat er bestaat, zegt men. Tot hoeverre zulks waar is, daar en zullen wij voor den oogenblik niet in komen. Maar, zoo genomen nog dat het waar zij, des niet te min zoude een Duitsch, een Engelsman, een Hollander, tegen zijn eigen wezen ingaan, en, bijgevolg, belachelijk worden, indien hij eigenaardige doenwijze en beleefheid daarliet om deze der franschen na te apen; des niet te min is de fransche *pretentie* van in zake van beleefdheid te willen wetten stellen een uiterst belachelijk dingen, dat bewijst, hoe de fransch eigenlijk geen juist gedacht heeft der zake waarin hij als heer ende meester wilt doorgaan.

En tot hoeverre die *pretentie* gaat is ongelooflijk.

Karel II van Spanje was op het hof te Parijs en men danste des avonds. De koning danste voren — of „opende den dans"! in beschaafde? tale — en weet gij wat de fransche hovelingen erop zegden.

„Mais, il ne danse pas mal *pour un étranger*".

Heel het fransch gedacht over de zake die wij verhandelen zit in dat woord besloten.

En nu nog. Leest sommige fransche *humoristische*

schrijvers — dat verdoemd fransch altijd? — b.v. Jules Verne; overziet verzamelingen van fransche *romancen* en *chansonetten* — niet zeldzaam om vinden! in den eersten *salon* den besten! — onderzoekt de onderwerpen, de personnagen en de kluchtigheid der Parijsche Boulevardtheaterkens — gij en moet daarvoren naar Parijs niet gaan, gij kunt u ter *succursale* doen bedienen, onze *capitale* — en gij zult er alle stappe die fransche *pretentie* op heeter daad betrappen:

Een Duitsch handelt op zijn Duitsch: hij is belachelijk.

Een Engelschman handelt op zijn Engelsch: hij is belachelijk.

Een Vlaming.... Halt! die is *op voorhand* belachelijk!

Maar, bekennen wij het plat af, hierin en hebben de franschen geen zoo groot ongelijk: wij zijn in der waarheid belachelijk.

En dat waarom?

Voor wat bij ons volk beleefdheid en fatsoenlijkheid betreft, een deel is dood, het ander deel is een der kluchtigste dingen die onder de kappe des hemels leven.

Een deel is dood: hetgene men in bepaalderen zin *het volk* noemt, beschaaft en wordt beleefd door den omgang met de hoogere klassen. Welnu die omgang is in het Vlaamsche land onderbroken geweest: sedert lang bestaat er eene scheidspaal tusschen hoogere en mindere klassen, om reden der verschillige tale! reeds lange is het dat al wat fatsoenlijk is fransch spreekt. — Vraagt het liever aan lord Vandewyer, wien men een standbeeld opricht om met ons te greten. — Van daar die scheiding; en van daar het gevolg, dat ons volk allengskens van langs om meer — laat ons het woord zeggen — onbeschaafd, onbeschoft is geworden.

O en gelooft toch niet dat ik het volk des misprijze. In der waarheid, neen, en juist het deel van het volk dat, in dien zin, meest vervallen is, staat bij mij hoogst

van al, waneer ik de klassen naar het bewaren van het eigenlijk vlaamsch *wezen* schikke, te weten de *boeren*. Ja de boeren, wiens name een schimpwoord geworden is in den mond onzer verfranschte liberale aristokratie! En ik zegge: „Gij bijzonderlijk en moogt den boeren hetgene gij hunne onbeschoftheid noemt niet verwijten, verfranschte nieting; want gij zijt er de bijzonderste schuld van, met u, eerst door de tale, dan allicht nog daarbij door een valsch gedacht over het onderscheid der klassen, van den volke af te zonderen".

Zoo is er een tijd gekomen dat beleefdheid en fatsoenlijkheid meer en meer uitsluitelijk in de verfranschende klassen bleef, en zoo verre gerocht men — en die tijd duurt immer voort — dat het gedacht beleefdheid en het gedacht fransch onafscheidbaar wierden, en immer, immer, natuurlijk en zonder achterdocht zelfs, te samen toegepast. Van 's gelijken koppelden vlaamsch en onbeschoftheid. En vlaamsche beleefdheid was dood; beleefdheid stierf uit bij de leege klassen, en de hoogere klassen pijnden naar beleefdheid op zijn fransch.

Jamaar wij en *zijn* geen franschen. — Onze tale, ons geradbraakt fransch, — *ons Belgsch!* — bewijst het dagelijks. Onze beleefdheid *op zijn* fransch bewijst het van 's gelijken:

Wij willen beleefd zijn op zijn fransch, het en komt ons niet af, wij maken en gebaren gedurig, handelen verkeerd, en zijn, onder het opzicht van uitzicht en doenwijze, een der kluchtigste dingen die in de wereld te vinden zijn.

Kluchtig op de wijze der apen:

Ook maakt de franschman, die met alles greet, schromelijk leute met ons. Wij zouden willen, ter zaliger lesse, hier sommige Parijsche tooneelstukjens ontleden. — Wij zijn der franschmans apen, hunne

apen in den vollen zin des woords: hunne apen, omdat wij ze naäpen, hunne apen, omdat wij als apen dienen om ze wat te vergeestigen — te midden al hunne miseriën.

Zoo zeggen wij: „O gij, overdreven en dweepzuchtig genoeg om u in uwe weerdigheid van apen der franschen niet te jeunen, herwordt, herwordt! Herwordt in eigenaardige doenwijze en beleefdheid".

Ik haaste mij er iets bij te voegen: wacht u wel van dat herworden en het werk, daartoe noodig, slecht op te vatten.

Ik hebbe er eenen gekend die ook voor leuze voerde: „Herworden! weder vlaamsch worden!" en, uit haat tegen fransch uitzicht en fransche doenwijze, deed hij, onder andere, zijne kleederen derwijze maken, dat, in zekere houdingen, zijne posture omtrent eene tonne verbeelde.

Andere, uit vreeze van op zijn fransch beleefd te zijn, en zijn hoegenaamd *niet* beleefd.

Alzoo niet geboerd.

En bijzonderlijk niet geloofd wat sommige leeren, — maar zij dolen, — dat hetgene men beleefdheid en fatsoenlijkheid noemt *in zijn eigen* fransch is, en dat een echte vlaming te hoog staat, en alleszins te ernstig te werke gaat, om zich met zulke nietigheden bezig te houden.

Halt! De Vlamingen onze voorouders stonden alom bekend als het beleefdste, gulhertigste, fatsoenlijkste volk der wereld. Leest eens wat de middeneeuwsche reizigers, onder andere van Brugge schrijven.

Ja fransche geleerden, en ja hedendaagsche fransche geleerden, moeten zulks bekennen; en zoo wete ik wel eens gelezen te hebben hoe een franschman, Victor Hugo's *Notre-Dame de Paris* beoordeelende, met den schrijver lacht, die, al maakt hij in dezen en andere boeken groot beslag met zijne oudheidskunde, toch

zeer dikkens zaken en personen met valsch *couleur locale* schildert, onder andere en bijzonderlijk, Van Coppenolle en de andere vlaamsche burgers, die, in het begin van den roman, als gezanten naar Parijs gekomen zijn.

Neen, zegde de beoordeelende schrijver, de toenmalige burgers van Vlaanderen en waren geen zulke lomperiks, en het en stak geenszins af waneer zij, ten hove komende, zij, burgers, met de hovelingen vermengelden, zoodanig was dat volk heusch en hoofsch en fier.

En, al ontbraken ons die getuigenissen, moeilijk zouden wij ons die groote mannen kunnen voorstellen, met dat gedacht en die ziele die wij door de geschiedenisse der Gemeenten hebben leeren kennen, zonder ze ons met eene gedaante te verbeelden, die, naar wet en nature, hunne innerlijke grootheid en fierheid wedergeeft.

In den grond, lijden deze die, uit hoofde van hun vlaamsch-zijn, beleefdheid en fatsoenlijkheid misachten, zonder het te weten, zelve een uitwerksel onzer verfransching. Trouwens, niet aleenlijk heeft de verfransching ons naäpers van alle fransche doenwijze gemaakt, maar zij heeft ons tevens, gelijk wij komen te zien, het fransch gedacht doen indrinken, dat beleefheid in zijn eigen fransch is. Wij en zeggen dat niet uitdrukkelijk — gewoonlijk toch niet, al kenne ik menschen die er toe bekwaam zijn — maar dat is een van die onwetens en onwillens in ons heerschende gedachten. En, greet de franschman met den eigenaardigen vreemdeling, laat het ons maar rechtuit biechten, wij kunnen dat ook. En, weigerden wij rechtuit te biechten, onze tale zoude het voor ons doen: *aardig*, wilt eingenlijk zeggen: wat volgens zijnen aard is, wat *eigen* aard heeft; *eigenaardig zijn* is eene grootheid en eene schoonheid; maar in ons gedacht niet meer; trouwens, een *aardigaard* is . . . iets min als een *zot*. Hoe kan het ook

anders? Het gaat trouwens in het fransch ook alzoo met het woord *original.*

Wat meer is, met aldus naar het fransch-zijn te trachten in beleefdheid en fatsoenlijkheid, hebben wij er, gelijk de fransch, een valsch gedacht van opgevat. Fransche beleefdheid rust ten deele op een valsch gedacht der zake, en zoo is zij in vele dingen onwaarheid en gemaaktheid, belachelijke kleingeestigheid. Nu, andere beleefdheid zien wij zelden of nooit. Andere, ware, echte beleefdheid, gelijk wij komen te zien, en heet bij ons geene beleefdheid meer. Is het dan te verwonderen dat jongens, gesteld zooals wij komen te zeggen, beleefdheid en fatsoenlijkheid doemen! Zij missen, het is waar, maar hunne misse wordt heel gemakkelijk uitgelegd en bewijst ja te hunnen voordeele.

Dat fransche beleefdheid bestaat gelijk wij komen uiteen te doen kan iedereen bij zich zelven nagaan. In vele dingen schrijft zij voor, niet: dit of dat te doen dat, naar recht en reden, betaamt, maar: dit of dat *zulker wijze* te doen, naar *conventie* of overeenkomst. Zij spreekt op der doenwijze, niet op der daad. En welke doenwijze soms in Godsnaam? In der waarheid, die *civilité* heeft gelijk zich zelve *puérile* te heeten.

Bepeist slechts wat wij in *dîner* en *souper* zien; ja wat men ons, vlaamsche jongens, geleerd heeft; herinnert u de lessen van uwen *maître de maintien!* Hoe kinderachtig, hoe belachelijk; en hoe dat comediespel, dat slechts op wijze en nietigheden let, den grond der zake daar laat, de ware, echte, groote beleefdheid, die verre is van den name van *puérile* te verdienen.

Nog iets dat wij in de fransche beleefdheid, uitdrukking van des franschmans innig denken en vroeden, kunnen nagaan, is, dat zij in vele dingen uit een vervalschen en overdrijven bestaat. Om maar een enkel voorbeeld aan te halen, eèn voorbeeld tusschen duizend, de beleefde man anderer streken *groet* iemand in brief

of samensprake: de fransch *se proclame votre serviteur.* Zich iemands dienaar noemen, al stond die iemand onder u, is beleefd; iemand, volgens waarheid en nature, *groeten* — eenvoudig weg: *Je vous salue* — zoude doorgaans als eene onbeleefdheid aanzien zijn. Alzoo staat des franschmans geest gedraaid: de fransch is steeds tot het liegen in woord en daad genegen. Zijne tale bewijst het. Wij hebben het reeds gezegd, de tale verraadt het innig denken en vroeden eens volks. Welnu, het fransch krielt van woorden, wiens afgeleide zin, gewoonlijk de meest gebruikte, uit een overdrijven, een vervalschen van het oorspronkelijk gedacht komt. Zoo bestaat de fransch, zoo bestaat zijne beleefdheid.

En dat is het, die valsche beleefdheid, dat heel de wereld waarin wij leven ons leert, ons, den vlaamschen jongen; wij drinken het in, en, willen wij er tegen werken, het vordert een dagelijksch, gedurig en ongemakkelijk wederstaan aan ingewortelde, natuurlijk gewordene gewoonten.

Welnu, het koste moeite! Des niet te min ook in deze dingen ons gedacht in het werk gesteld, geleefd naar hetgene wij denken; getracht naar eigene doenwijze, eigene beleefdheid en fatsoenlijkheid; naar beleefdheid in den echten, rechten, grooten zin des woords verstaan, en niet in den zin dien in onzen verfranschten geest het woord *politesse* of *civilité* medebrengt.

Beleefdheid! O in het woord zelve staat zijn zin te lezen. Want, hoe zeer ook hollandsche en inlandsche pedanten onze tale, ons schoon, zoet, lief Dietsch, vermooscht hebben, nog is het, God zij gedankt, buiten hier en daar, *kristalijn* gebleven, zoo dat men tot in zijne gronden lezen kan!

Beleefdheid, *Beleefd* zijn: het is de gewoonte, — lijk alle gewoonte door gebruik aangenomen, het is te zeggen: door derwijze te *leven* — de gewoonte van

alles bij te brengen wat men, naar recht en reden, bijbrengen kan, tot een zoo harmonisch mogelijk samenleven. *Dat* is *be-leefd* zijn. Gij ziet dat het zoodanig belachelijk niet en is, en dat wij hier verre zijn van die kluchtige fransche *civilité puérile.*

Welnu, dat gedacht verwezenlijkt, naar dat gedacht geleefd, en alzoo wederom op zijn vlaamsch, op zijn Dietsch, beleefd geworden!

Ik wete het, wij hebben alle of bijna alle die woorden verloren die, op zijn vlaamsch, op zijn Dietsch, iemands beleefdheid uitdrukken. Onze grootouders hebben ze verloren met ze door leugenachtige fransche *complimenten* te vervangen, door *serviteur! servante!* enz. Wij en hebben ze zelfs nooit gekend, en zij zijn voor ons meer dan verloren, dood zijn zij. En zoo is er een gansch deel onzer tale weg!

Maar het is ongelooflijk hoe zeere zulke dingen herleven. Het zaad ervan zit trouwens nog in ons, en, op eenen zekeren dag, schiet het weder, zoodra de lage fransche bucht weg is die zulks soms belet. Op eenen zekeren dag vinden wij, eentjen te eenengare, al die verlorene woorden weder in onzen mond en onder onze penne, en zoo herwordt allengskens dat verloren deel onzer tale.

Men zwichte zich van pedantism, en bijzonderlijk van vertalingen, in het wederinbrengen dier eigenaardigheden. Daar zijn menschen die meenen vlaamsch te spreken en te schrijven, als zij, och arme! slechts eenen franschen zin op zijn vlaamsch kleeden. O, dat is *op zijn* vlaamsch, maar en *is* geen vlaamsch. En die zin is op zijn ongemak in dat vlaamsch kleed dat hem niet en staat. Zulks is ten huidigen dage de plage onzer tale: zij krielt van derwijze geboren woorden en wendingen, bijzonderlijk voor wat beleefdheid en fatsoenlijkheid in der sprake betreft; in de brieven, bijvoorbeeld. Daar tegen moeten wij opkomen. Weg

met vertalingen en pedantenwoorden, en men late de *nature* werken, die, steeds vruchtbaar, steeds hergroeien en herbloeien doet. Zoo hebbe ik, onder andere, ik en wete niet hoe, dien eigenaardigen „hand ende groet" weten opkomen, die allengskens een kenteeken wordt der westvlaamsche briefwisselingen, en ja reeds buiten Westvlaanderen in gebruik komt, bijzonderlijk onder het studentenvolk.

Zoo herworden wij allengskens, eentje te eenegare, gelijk alle werk der nooit haastige nature geschiedt, en beginnen wellicht eens wederom op die kloeke en zeer heusche mannen van eertijds te trekken, die, na den franschman menige lesse van dapperheid en taaien moed op het slagveld te hebben gegeven, hem ook soms wel, en dat nog ten koninklijken hove, eene lesse van hoofsche fierheid gaven, die de geschiedenisse boekte.

Onder andere, waneer zij, hunne zetels aleen zonder kussens vindende, hunne goudlaken mantels plooiden en erop zaten, ze lieten liggen als zij vertrokken, en den schalken en hofjonkers die hen des verwittigden, antwoordden: „Wij van Vlaanderen en dragen onze kussens niet mede".

(Dec. 1877). BURSCHE.

NIEUWS!

„Geen nieuws, goed nieuws", zegt men, maar veel nieuws is somtijds beter!

Hewel, er is veel nieuws, Jongens! en dat van zulken aard dat wij het in eèn woord kunnen vervatten met te zeggen:

Onze Studentenkamp zet voort op eene wonderlijke wijze.

Laat ze dan maar komedie spelen in de kamers, en, waneer men eene wet in stemmen legt die eene

schreeuwende onrechtveerdigheid moet doen ophouden en de Vlamingen in hun eigen land eindelijk als menschen doen aanzien, ze zoo goed als niet stemmen, al schreeuwen lijk krokodilen, dat de vaderlandsche eensgezindheid te kwiste gaat, dat het Orangism weder opkomt en Willems dwinglandij, enz., laat ze maar doen!

Eens zullen wij — nu *de jongens* — eens zullen wij *het volk* zijn. En *de jongens* beginnen mede te doen dat het eene vreugd is om nagaan.

De Vlaamsche Vlagge, dat armtierig dingsken van over vier jaar, heeft 700 inschrijvers, en voor zijn eerste jaar heeft er onze droeve jongen van *Pennoen* reeds 400.

Eene menigte beloven bij te komen na den grooten verlove. Limburg, onder andere, moet nog bijkomen. Want Limburg trouwens doet mede.

Ha! Het is waar! Ik moete u vertellen van Limburg.

Waneer wij den Bond stichtten en waneer hij gesticht was, hadden wij naar Limburg geschreven. Er kwam geen antwoord.

Wij zegden: „Wij zullen eene plaats open laten voor Limburg. De Maselanders zullen wel afkomen met *Utile Dulci* aan het hoofd".

Maar die niet en kwamen waren de Maselanders.

Wij zegden dan: „Wij weten wel wat het is: alles is daar zoo vlaamsch als het maar en kan zijn; die goede jongens van Limburgers en hebben nog nooit moeten 100 reken schrijven omdat zij den Vlaamschen Leeuw gespeeld hadden, noch eenen student weten buiten steken omdat hij flamingant was. Als zij ons hebben hooren spreken van kamp alhier en kamp aldaar, zullen zij gezegd hebben: „Wat schabouwelijk volk is dat! zij en weten van niets anders als van vechten, en staan lijk altijd gereed de menschen in het haar te vliegen. Wij gaan die maar alleen laten *kampen*. ‚'Het zal *dat* zijn".

Jamaar daar waren er ook onder ons die van een ander gedacht waren, en zij zegden: „De Limburgers zijn toch schromelijke slapers".

Jamaar dat kwam aan de ooren der Limburgers, en zegt dat zij op hunnen poot speelden. *Ils jouaient sur leur patte, savez vous!*

„Wat! zegden zij", wij slapers! *Qu'est ce que je vous?* Wij zijn wij vlaamsche jongens zoowel als gij, en voeren den vlaamschen kamp zoowel als gij, zoo niet beter! Wel is waar, gij hebt goed gevonden ons buiten uwen Bond te laten, maar dat en bewijst niets".

Als wij dat hoorden hebben wij gezegd: „Dat is nu eenen keer een vlaamsch geluk!" En wij hebben zeere naar Limburg geschreven om te zeggen dat wij al lang geschreven hadden, en dat wij hen voor geen slapers aanzagen, en dat hunne plaats open stond.

En zij hebben wedergeschreven. En, uit sommige dingen alzoo vernomen, moeten wij besluiten dat onze brieven nooit besteld waren geweest.

En zoo zijn wij met Limburg in betrek nu, en wij hebben omzendbrieven gekregen en rondgestrooid voor de uitgave der gedichten van wijlend Heer Sneyers. En — het zij hier tusschen haakskens gezegd — al deze die geern schoone verzen lezen behooren op die uitgave in te schrijven. Zij betaalt 1 fr., en men schrijft in bij

Jongvrouw SNEYERS, Onderwijzeres,
te Gingelom.

En Limburg doet dus mede, en zal, hopen wij, talrijk in den aanstaanden landdag vertegenwoordigd zijn.

Ander nieuws.

De Vlagge was, over tijd nog, voor sommige lieden alzoo eenen graad rooder nog dan een Communebladje, stond in den *Index*, en alle de schrijvers ervan waren

in den ban van de heilige kerke. Onze droeve jongen hier kwam uit, en aanstonds — *changement à vue.* „Indien men dien studentenkamp — *puisque studentenkamp il y a* — verdeelen kon", zegden sommige lieden, „dan zouden de twee deelen, elkander aanvallend, het misschien zoo verre brengen als die twee honden die elkaar verscheurden, zoo dat er maar de twee steerten meer overbleven". En zij gingen op.

„Le Pennoen! Mais c'est du gueux celà, du gueux de la plus belle eau. Si on veut du flamingantisme, passe; mais que ce soit un flamingantisme raisonnable et réfléchi, comme l'entend par exemple la Vlacgue, voilà qui est bien".

Er waren reeds zelfs studenten die dat achter zegden.

Jamaar zuster *Vlagge* zag waar dat naartoe wilde, en het antwoord kwam, juist, gepast, kante en klaar in zijne bondigheid. En een harer *Scerpscutters* schreef in hare laatste aflevering:

„Zuster *Vlagge* wenscht haren broeder *Pennoen* hertelijk wellekom en veel geluk en zegen.... Wij twijfelen niet of bijna al onze *Vlaggelezers* zullen ook *Pennoeninschrijvers* worden en *vice-versa*".

Alzoo is het, Bond en Samenstreven in en met alles. *Vlagge* en *Pennoen*, bundel van *Met tijd en vlijt*, bundel van *Utile-dulci*, bijzondere uitgaven, uitgaven van gilden, liedjes van Am. Joos, 50 studentenliedjes, spelersgilden; alles te samen vooruit, alles naar hetzelfde doel te doen streven op verschillige wijze; Bond en Samenstreven, in eèn woord, in den huidigen studentenkamp, gelijk eertijds tusschen onze machtige Gemeenten in Vlaanderens bloeitijd, *si licet parva componere magnis.*

Het was het hoofdgedacht van Vlaanderens grootsten staatkundigen, den *wijzen man* van Gent.

Bijzonderlijk *Vlagge* en *Pennoen* moeten samenstaan: *Vlagge* en *Pennoen*, het is heel de studentenkamp. Beide hebben een gemeen deel, het is waar: lied en

gedicht, doch hun bijzonderste deel vertoont en ontwikkelt de twee kanten van ons hoofdgedacht. Het *Pennoen* roept: „*Ten kampe alzoo en alzoo*". *De Vlagge* spreekt: „Dit zijn de *redens* en *oorgedachten*, en ziet hoe wijd en breed zij strekken, en hoe ons grond- en oorgedacht — „Waarheid" — gelijk eene zonne straalt op heel onze wereld en op alles wat er gaat en staat: op godsdienst, kunst en wetenschap en alledaagsch leven, en hoe het in alle die verschillige uitingen onzer ziel en werkzaamheid de eenvoudigheid en eenheid van wet veropenbaart. — Het *Pennoen* het is de slanke schare voet- en peerdevolk die over het slagveld loopt, alleszins draaiende en wendende volgens de omstandigheden van den veldslag het eischen: spreidende *en tirailleurs*, samenloopende en scharende *en carré*, vooruitstormende met schetterend klaroen en gevelde bajonette of zwaaienden sabel, schietende wijds en zijds het loopende of staande vuur; de vechtende bende, in eèn woord. — *De Vlagge*, het is de wel verschansde en sterk gezetene Duitsche *batterie*, die met deugdelijke kogels het vijandlijk bolwerk in gruis schiet.

En de sterkte van ons leger is, dat de tiegende scharen en de *batterie* elkander verstaan en wederzijds helpen in den slag.

Zoo zeggen wij op onze beurt: Jongens van Vlaanderen, omreden der eensgezindheid van het kampende leger der jeugd, omreden dat de Vlagge een prachtig dingen van een tijdschrift is, en ten einde binst ieder verlof, benevens eene bonte verzameling van allerhande gedichten, eenige deugdelijke artikels te kunnen lezen en bestuderen over Kunst, Wetenschap en Dichten, en het verband dier dingen met ons oorgedacht, zendt allen 1 fr. en uwen name en thuisrichting op naar den Heere M. Delplace, Geerolfstrate, Brugge, aldus inschrijvende op... onze *batterie*.

(Omnis comparatio claudicat.)

Is een derde goed nieuws.

Maar het en is nog niet al.

De studenten binst het laatste Paaschverlof hebben hun beste gedaan dat het schaduw gaf.

Te Thielt heeft het Davidsfonds eene feest gevierd. De spreker was de Eerweerde Heer Flamen. Hij verhandelde, met zijnen ontledenden geest die steeds en overal zoo juist den kluchtigen kant onzer ontwording weet te vatten, en met zijn bijtend en schilderachtig woord, den huidigen toestand van Vlaanderen, vergeleken met onzen toestand van eertijds en met sommige toestanden van andere landen, te weten, Polen en Ierland.

Het studentenvolk was tegenwoordig, talrijk en begeesterd. Lijk overal waren het zij die het vuur in de vergadering staken. Spreker belette het ook wel, en liet niet na, op bijzondere wijze, der wel vertegenwoordigde *knapenschap* eenen begeesterenden groet toe te sturen. En heel de vergadering stemde toe, en bracht met een daverend handgeklak hulde aan de levendige knapen, die zoohaast de spreker gedaan had met spreken, te midden het gejuich der vergadering, den Vlaamschen Leeuw aanhieven.

Acht dagen later was het te Dixmude te doen. Daar sprak de Eerweerde Heer Verriest, gewezen leeraar van Rhetorika te Rouselare, en verhandelde „schepping en politiek. „Al wie ooit den Eerweerden Heer Verriest heeft hooren spreken onthoudt voor heel zijn leven, met de eene of de andere breed stralende lesse, dat schilderend, begeesterend en tevens doorgrondend en doorpeilend woord. Deze die dat geluk nooit gehad hebben kunnen er zich een gedacht van maken met zich Lacordaire in het vlaamsch te verbeelden. De vergelijking is onder menige opzichten waar. Nog talrijker waren de studenten in deze feest tegenwoordig.

Ook en was het vuur in de vergadering niet te kort, en dreunde de zale, na de voordracht, bij het zingen van den Vlaamschen Leeuw. Dan trokken de studenten in bende op, gingen eerst eens „Minne drinken" op zijn kerelsch in de herberg *Den Blauwvoet*, en verzamelden dan wederom in eene *Zale* op de Groote markt. Doch het schijnt dat zulks allenman niet aanstond. Wie van ons en heeft nooit die ronkende „volzinnen" gehoord waarmede de geuzen op hunne vrijzinnige vlaamschgezindheid boffen? Dat is heel goed, dat zij zoo vlaamschgezind zijn, en iederen keer dat ik zulks verneme, zegge ik: *C'est là leur moindre défaut* al is 't dat ik dan ook eens in mijn eigen vrage: Maar wat doet dat volk ondertusschen met zijne logiek en de onpartijdige geschiedenisse? Maar het ergste van al is dat zij soms op eene zoo aardige wijze hunne vlaamschgezindheid veropenbaren. Bij voorbeeld hier te Leuven. Het zijn mij de flamingantjes, onze *Zwacquins* of *Jeune garde libérale*, het en ware dat zij hunne vlaamschgezindheid wilden veropenbaren met zoo schabouwelijk slecht het fransch te mishandelen. Hewel, het schijnt dat bij de geuzen van Dixmude, de vlaamschgezindheid van even diep onder den kin komt. Trouwens, zonden zij mij daar geen bende straatjongens uit, om de studenten uit te jouwen? Nu dat was het minste. De studenten schaarden in rang, stapten eens triomfantelijk al zingen rond de Groote markt, en van daar altijd voort al zingen *den Vlaamschen Leeuw* naar het baanhof.

Miséricorde! chanter en pleine rue — et à haute voix? — Seigneur, Seigneur! où allons-nous?

— Ja, ja; gij zult nog wel andere dingen zien van uw leven!

De zake en is ten anderen zoodanig nieuw niet. De studenten van Rouselare zijn wel eens naar Thorhout getrokken, om zich in twee rangen te scharen waar

Sire onze koning voorbij moest, ten einde hem te groeten met den Vlaamschen Leeuw.

„Qu'ist-ce que c'ist qu'çà?" Vroeg Sire aan Vrambout den gouverneur, „vraag eens wie zij zijn?"

— „Wij zijn wij de studenten van Rouselare, om u te dienen, Sire", zei de reus 1) die tamboer-major was.

Sire ging seffens in zijnen zak om den reus het kruisken van eer te geven. Maar hij en had juist geen kruiskens bij zich. — Het schijnt dat de reus dan eentjen gekregen heeft in het kollegie 2).

Het en is nog niet al.

Binst het groot verlof moet de Landdag van Gent plaats hebben, en als bereiding wierden binst het Paaschverlof twee studentenvergaderingen gehouden, eene te Puurs voor de gasten van het Antwerpsche en van het land van Waes, en te Brugge eene „Male" van Westvlaamsche „Kerels". Hier volgt het verslag van beiden.

„Op 6 Mei 1878 wierd er te Brugge eene „Male" bijeengeroepen van Westvlaamsche studenten, als bereiding des Landdags van den Studentenbond, die moet plaats hebben binst toekomend groot verlof.

In deze vergadering waren boven de honderd studenten tegenwoordig, behoorende bijzonderlijk tot de gestichten van Rouselare, Brugge, Thielt en Kortrijk, en tot de Leuvensche Hoogeschole. De Hoofdman des Studentenbonds 3) sprak over den huidigen staat van den Vlaamschen Kamp, en toonde hoe uit zulken staat van zaken volgt dat het doodnoodig is dat de Vlaamsche Jeugd haar deel eische in dien kamp. De

1) Namelijk Warden Lietaert van Rumbeke, bij Roeselare, groote streusche kerel, die later Priester is geworden. F. R.

2) Is te zeggen: een vaderlijk sermoen, met bedreiging en andere bijhoorigheden.

3) Albrecht Rodenbach.

jeugd is trouwens de toekomst. Gelijk alle reactiën die wij in onze geschiedenisse vinden, heeft de huidige reactie der jeugd den vorm aangenomen van Bond en Gilde, en werkt en ontwikkelt nu onder den name en in de gedaante van den Algemeenen Studentenbond. Het stelsel des Bonds is dat de Vlaamsche Jeugd alles moet doen waartoe zij bekwaam is: zooveel als zij kan, niets min, doch ook niets meer: de Studenten moeten *als Studenten* werken, stil, bescheiden, voorzichtig, doch gedurig en aanhoudend. Tot het verspreiden en ontwikkelen dezer gedachten geeft de Studentenbond een tijdschrift uit genoemd „het Pennoen", dat binst elk verlof verschijnt. Jaarlijks ook houdt de Bond eenen algemeenen Studentenlanddag. Spreker wekte de W.Vl. studenten op, dat zij talrijk dezen Landdag zouden bijwonen, daar het hen bijzonderlijk afkomt krachtig den Algemeenen Studentenkamp vol te houden, dewijl hij ontsproten is uit de Westvlaamsche BLAUWVOETERIJ. 1) Verders stelde hij voor Hoogleeraar Alberdingk-Thym van Leuven, gewezen voorzitter van het Davidsfonds, te groeten en te danken als beschermer van den Studentenkamp, ten einde hem een bewijs te geven dat de W. Vl. studenten hem beter weten te schatten dan sommig ander volk. Eindelijk stelde hij ook voor het volgende verzoekschrift naar de Kamers te sturen, dat aanstonds door al de aanwezige studenten onderteekend werd:

„De W. Vl. studenten in „Male" vergaderd te Brugge groeten eerbiediglijk de achtbare Heeren Volksvertegenwoordigers, en verzoeken ze de voorgestelde wet op het Vlaamsch in bestuurszaken te stemmen gelijk zij gaat en staat, opdat, als noodzakelijk gevolg van het toepassen dezer wet, de Vl. Jeugd zoohaast mogelijk verlost worde van verfranschende opvoeding enonderwijs".

Na eenige stonden tusschenpoze sprak de heer Julius

1) Nieuw bewijs dat de Bond uit de Blauwvoeterij ontstaan is.

De Vos 1), medeschrijver der Gazette van Brugge en lid van den Studentenbond. Hij ontleedde klaar en duidelijk de plichten van den katholiek en van den Vlaming, en bepaalde den echten zin der vrijheid, waarvan zoo dikkens gewag wordt gemaakt in onze geschiedenisse en in onzen huidigen Vl[en] kamp.

Eindelijk sprak de heer Emiel van Biervliet van Brugge, hoofdman der onlangs gestichte Blauwvoetsgilde, en drukte vol geestdrift zijne bewondering uit voor het W.-Vlaamsche Studentenvolk, wiens male hij vergeleek met de aloude malen der Kerels op den Maalberg, slechts eenige stappen van de plaatse gelegen waar hij nu de huidige Kerelszonen vergaderd zag. De Hoofdman des Bonds bedankte den spreker in name der vergadering, die met een daverend gejuich bewees hoe zij in dien dank medestemde. Op voorstel des Hoofdmans van den Studentenbond werd dan eene omhaling gedaan voor het standbeeld van Breidel en De Coninck, die eene schoone somme opbracht, en ging de vergadering eindelijk uiteen onder het geestdriftig zingen van den Vlaamschen Leeuw".

(*Mandelgalm*).

„Dijnsdag 30 April werd er te Puurs een landdag gehouden door vlaamsche studenten van Antwerpen en Waas. Talrijke vlaamsche jongelingen hadden den oproep van hunnen keurman beantwoord. Van Antwerpen, St.-Nikolaas, Mechelen, Puurs en de omliggende streken was het vlaamsche jongelingschap toegestroomd, om zich in eene broederlijke vereeniging op echt vlaamsche wijze te vermaken, en den band, die alle vlaamsche jongelingsherten moet aan elkander binden, vaster te sluiten. Daar, zooals het in echt vlaamsche studentenvereenigingen past, was het nuttige met het

1) De zelfde Kamper die om zijne Vlaamschgezindheid uit 't collegie van Roeselare gebannen werd, en na een tijd gazetschrijver te zijn geweest, Franciskaan geworden is. F. R.

aangename vereenigd volgens de schoone spreuk onzer limburgsche broeders: Utile dulci. Het vlaamsch lied werd er op alle tonen aangeheven: kluchtliederen, ernstige liederen, koren, alleenspraken wekten er afwisselend de algemeene vreugde op. Noemen wij: het Juchaidi, Pirwit, de Moord van Thienen, Wijvenpraat, als kluchtliederen; Lammeke Smeerbuik, kluchtige alleenspraak, meesterlijk voorgedragen; De vlaamsche student, de vlaamsche leeuw, mijn vlaamsch land en onze Zang (van Daems), het lied der Vlamingen, de Wacht over Vlaanderen, als vaderlandsche zangen; verders twee heel schoone koren, meesterlijk voorgedragen door de broeders van St.-Nikolaas. Het nuttige, zooals ik zegde, bekleedde hier eene ruime plaats; de Heer Keurman sprak ons over den vlaamschen studentenkamp en den plicht dien ieder van ons in dien kamp te vervullen heeft. Ten bewijze dat die welgevoegde voordracht, met al het vuur eener vaste overtuiging uitgegalmd, allen aanwezigen welkom was en, diep trof, hoef ik alleen te zeggen dat de daverende toejuichingen van allen ze alle oogenblikken onderbraken. Daarna besteeg een jong antwerpsch redenaar het gestoelte en, ook handelende over den vlaamschen kamp, deed hij ons in welgepaste woorden zien, wat wij reeds gewonnen hadden door de wet Coremans, wat de wet Delaet zou verschaffen, en hetgeen ons allen nog te doen stond. Ook deze redenaar werd dapper toegejuicht.

De beurt was nu aan den welgekenden zanger van Juchaidi, die in zijn spreken evenals in zijn zingen het middel heeft ons allen eens hertelijk te doen lachen: hij bedankte de vergadering en den keurman in name der „Jonge Taalvrienden", en drukte sluitend de hoop uit zulke vereenigingen toekomend verlof nog te zien ontstaan.

Als laatste spreker trad dan de Heer H. op, om in

weinige maar vurige woorden het nut te doen zien zulker studentenvergaderingen, allen aanmanende den grooten landdag van Gent bij te wonen, en eindigende, bedankte de redenaar in naam der „Jonge Klauwaartsgilde" al de aanwezigen en bijzonderlijk den Keurman, die door zijn ieverig toedoen zulke schoone bijeenkomst had belegd.

Nog eenige liederen werden gezongen, en daarna trokken allen in beste orde naar de standplaats.

Ja, geheel en gansch gelukte deze vergadering, en zij zal voorzeker in het hert aller aanwezigen de beste herinneringen achtergelaten hebben.

Dat de studentenjeugd van gansch het vlaamsche land met denzelfden iever den grooten Landdag bijwone, dan zal de Studentenbond zich krachtiger uitbreiden, en zonder twijfel de schoonste vruchten voortbrengen.

Leve Vlaanderen!
Leve onze Studentenkamp!"

(uit de briefwisseling des Bonds). BURSCHE.

SCHIKKINGEN VOOR DEN LANDDAG DES STUDENTENBONDS.

In vergadering der opperkeurmanschap is de jaarlijksche landdag gesteld geweest op 3 September aanstaande.

Gelijk de voorgaande zal hij plaats hebben te Gent.

Alle Studentenvolk wordt er toe uitgenoodigd.

De orde des Landdags is geschikt als volgt:

Om 10 uren des morgens vergadering ter bovenzaal van den *Café du Nord*, Vrijdagmarkt.

I.

1. Verwelkoming en nader bepaalde schikkingen,
2. Verslag des schrijvers,
3. Verslag des penningmeesters,

4. Kiezingen,
5. Voorstellen, uitleg over verledene en toekomende werkzaamheden, enz.

II.

Muziek en Voordrachten.

Gedurende beide deelen der vergadering heeft elkendeen sprekensrecht mits behoorlijke vraag. Deze die begeren in het tweede deel iets voor te dragen worden verzocht zich des voor de vergadering te doen opschrijven.

Na de vergadering zal eene maaltijd gereed staan aan 2 fr. den man.

Onzen lezers zeggen wij: *elc segge het voorts*, en wij verhopen alle de gouwen des vlaamschen lands talrijk door hun studentenvolk in den landdag vertegenwoordigd te zien.

De opperkeurmanschap des Studentenbonds:

Albrecht Rodenbach, student in rechten, hoofdman.

Pol de Mont, student in rechten, keurman voor Braband.

Florimond Heuvelmans, student in rechten, keurman voor Antwerpen.

Odilon Van den Berghe, student in heelkunde, keurman voor Oostvlaanderen.

Gustaf Eeman, student in rechten, keurman voor Westvlaanderen.

STUDENTENWERK IN DEN VLAAMSCHEN KAMPE.

Hemelsche deugd! daar heeft men — om een studentenwoord te gebruiken — beestigheden over uitgekraamd!

Doch verleden keer hebben wij die *in globo* van kante geschoven met eenvoudiglijk te zeggen welke tot nu toe altijd de wet van den studentenkamp geweest was, moet zijn, en blijven zal:

Alles doen wat wij kunnen doen als studenten, als studenten nog in het gestichte.

En wat wij in dezer hoedanigheid kunnen en moeten doen, wij hebben beloofd die vrage te beantwoorden, en doen het nu, zoo volledig ten minsten als dat het hier mogelijk is.

Opstaan tegen onze verfranschte en verfranschende pedanten?

Toe, toe! dat liedeken is afgezongen. Sommige overheden hebben daar wel over gedeklameerd — het was soms zeer aandoenlijk — doch zij en geloofden het zelf niet.

Opstaan tegen die schandalige kollegiewet, die maakt dat, in het herte van Vlaanderen, een kind van Vlaanderen gedwongen is fransch te spreken, terwijl, nevens hem, een Engelschman engelsch, een Duitscher duisch, en tot een waal toe zijn waalsch mag spreken; en dat in den mond van eenen vlaamschen jongen een woordeken vlaamsch 10 centiemen kost

. . . ter plaatse zelf misschien waar Breydel meengen Waal
der Masseklieren bijl den kop heeft ingewrongen,
hen kennende aan hun tale en waalschgewone tongen;

daartegen opstaan?

Wel neen toch! spreekt gij maar voort *Belgsch.*

Mocheu, est que c'est promenade aujourd'hui? — Mocheu, je puis-t-aller en congé? — Luybrechts, avec votre tête pour votre vie, tenez vos mains à la maison, sa'ez vous! Mocheu, regarde'n foo, Luybrechts frappe toujours.

Er zal toch een tijd komen dat zij er zelve beschaamd zullen van worden.

Wat dan?

In twee woorden gezegd: werkt op uw eigen, werkt op anderen.

Op uw eigen.

Tracht door een gedurig, innig, dagelijksch werk, naar dat prachtig oorbeeld te streven dat de geschiedenisse en hetgene er nog overschiet van onze aloude grootheden ons toonen als het oorbeeld des Vlamings.

Wij zijn *verfranscht* ja, maar, bij gevolge, wij en *zijn* nog geen franschmans — God zij gedankt! — In andere woorden, onder die dikke lage fransche bucht die de opvoeding en heel de wereld waarin wij leven op ons plakken, ligt nog, levend begraven, onze eigenaardigheid.

Het eigene boven, jongens, het eigene bloot! Met gedurig ijverige hand het werk des tijds geholpen dat alle beklijstering en beplaksel af doet reuzelen!

Betracht eigen gedacht en gevoel; vrij, diep, breed, en toch hard vattend vlaamsch gedacht, dat zich met geen woorden noch half bescheid en laat paaien, niet en zweert bij het onderwijzend woord, maar, tot den grooten edelen twijfel genegen, bewijzen zoekt, en meet en weegt, tot dat het geluk mag scheppen in het bezitten der volle, steeds ontwikkelende zekerheid;

diep en zuiver gevoel, trouw en gestadig;

ijzeren wille, die jegens de anderen leert willen en onverwinbaar sterk zijn, met zich dagelijks op eigen wezen en doening te oefenen.

Betracht eigen gedacht, betracht eigen geestesleven. Dat der zaken name in uwen geest der zaken gedacht verwekke op zijn vlaamsch: nature zij vlaamsche nature, grootheid zij vlaamsche grootheid, — de grootheid eens volks zij u eerst ende vooral deze van ons oud gemeenebest! — deugd zij de vlaamsche deugd, wiens oorgedacht en vorm de trouwe is; man zij vlaamsche man, jongeling zij vlaamsche jongeling, kunde zij vlaamsche kunde, kunst zij vlaamsche kunst!

Ha, zegt er iemand, nu betrap ik u op heeter daad. *Habemus confitentem reum.*

— Ja? En hoe zoo dat?

— Gij hebt u te verre gewaagd, gij hebt voorbeelden gegeven! Ziet gij dan niet dat, voor wat die laatste ontwikkeling van uw gedacht betreft, gij regelrecht in strijd zijt met de huidige opvoeding? weet gij dan niet dat, bijna overal, om niet te zeggen overal, lesse, lezing, oefening, heel het onderwijs in éen woord gelijk het gaat en staat, gedacht en gevoel, heel het wezen des jongelings, verfranscht; hem niet aleenlijk alle dingen op zijn fransch doet beschouwen, bevroeden en beoordeelen, maar hem onvatbaar maakt voor alles wat niet fransch en is?

Nu, dat onderwijs is de wille der overheid. Bij gevolg, het werk dat gij aanbeveelt strijdt met den wille der overheid; bij gevolg tegen God zelf; bij gevolg...

— Halt, in Godsname! Het zal reeds lastig genoeg zijn.

Neen, vriend, wij en hebben ons geener wijze missproken en houden alles staande. En wij zeggen:

Dat zulk een werk van hervlaamsching van ons wezen wettig zij, daar en twijfelt niemand aan. Nog meer. Dat een vlaamsche jongeling, een vlaamsche student, die, in den huidigen staat van zaken, zijne plicht wilt volbrengen, alzoo *moet* handelen, dat en zal niemand loochenen die weet wat plicht is:

God schiep ons, iedereen een wezen op zijn eigen, eene *individualiteit*, om wederom dat verdoemd fransch te gebruiken; doch hij schiep ook derwijze de volkeren, eensgelijks elk eene *individualiteit* op zijn eigen. Nu, wezen krenken, eens wezens eigene werkzaamheid verdraaien of, het is gelijk hoe, tegen den aard van dat wezen wijzigen, is zonde: zonde strafbaar voor God, hetgene men eigenlijk en in beperkten zin zonde noemt, waneer het sommige bijzondere wetten krenkt; doch altijd, in allen gevalle, zonde doembaar voor Recht en Rede, en, gelijk al wat zonde en krenking is, bronne van steeds voortzettende wanorde.

Zijn wat men is, voor wat sommige bijzondere wetten aangaat, is deugd, deugd in den gewoonlijken, christelijken, katholieken zin van het woord. Zijn wat men is, in den vollen zin des woords, is, voor Recht, en Rede, plicht van elken denkenden man en oorzake van grootheid en fierheid.

Of het nu waar is dat onze huidige opvoeding ons innig wezen en zijne eigenaardige werkzaamheden en eigenschappen ontaardt, die ontwerping laten wij van kante.

Wij en mogen onze meesters niet beoordeelen.

Maar, zoogenomen dat het alzoo ware, hewel, *tantum ergo*, zooveel te erger.

Plicht is plicht, en daar en is geen plicht tegen plicht te stellen!

En zoo houden wij staan hetgene wij zegden:

Het eigene boven, Jongens, het eigene voor den dag; en, spijts alle tegenstrijdige werking die gij ondergaan mochtet, gewrocht bij middel van alles wat u vrij staat te gebruiken, om het innige wezen des Vlamings in u te doen leven en bloeien, in vlaamsch gedacht, vlaamsch oordeel, vlaamsch *Geestesleven*.

Dat is het bijzonderste werk dat wij op ons eigen te verrichten hebben, dewijl het de werkzaamheid der rede is die ons leven bestuurt.

Hetgene ik kome te verhandelen zoude men onder den name van: het inwendige, het innige, kunnen begrijpen, en hetgene mij nog te zeggen blijft over ons werk op ons eigen, onder den name van: het uitwendige; doch alle zulke dingen loopen zoodanig ineen dat de onderscheiding eenigszins valsch is.

Gelievet ze mij te vergeven, lieve lezers, inziende dat de zucht naar verdeeling en onderscheiding in mij gebleven is ten gevolge van mijnen zaligen ijver, binst mijne latijnsche studiën, in het studeren der *Poëtiques* en der *Préceptes de Rhétorique*.

O zalige herinnering!

Halt! Ik worde lyrisch.

Wij zegden dus: nu het uitwendige; het is te zeggen, hetgene men, inden men die dingen juist onderscheiden kon, onder den name van *uitdrukking* zoude onderscheiden.

En hier zoude ik onder andere willen spreken van vlaamsche gebruiken en gewoonten. Doch, ik bekenne het, moeste ik dat hier verhandelen, men zoude kunnen, bij middel van een beetjen bij het haar getrokkene logiek, klaarlijk bewijzen dat ik in der waarheid tegen de overheid ben — bij gevolg tegen God en de kerke — hetgene nogthans geen waar en is. Trouwens, onder ons gezegd, voor wat vlaamsche gebruiken en gewoonten betreft, ik gelove met iedereen dat zij zeere zeere uitsterven; en voor wat de oorzake daarvan betreft, zij is volgens mij.... Doch laat ons in tijds uitscheiden, en dat puntje overschrikkelen.

Hetgene wij eerst ende vooral onder den name van uitdrukking van ons wezen moeten begrijpen is onze tale.

Hemelsche deugd! Hoe ga ik hier van onze tale spreken zonder er een oproerling uit te zien?

De tale, die machtige, prachtige, zingende en schilderende uitdrukking van gedacht en gevoel, van eigen wezen en werkzaamheid, die hebben wij verloren.

Zouden wij niet moeten zeggen: men heeft ze ons gestolen?

Jongens, onze tale *heroverd!*

Onze tale heroverd, dagelijks, beetjen voor beetjen, lastig en pijnlijk, met studie en werk — onze tale, deel van ons lichaam en deel onzer ziel; deel van ons gelijk onze oogen en onze mond en onze hand!

Ja eens moeten wij weder daar komen, dat wij kunnen klappen, en dat hetgene ons uit mond en penne vloeit eene tale zij, levend, geheel, van eén stuk, zuiver, bont en schilderachtig, gelijk eertijds ons Dietsch was.

Eenige onzer dichters hebben dat herwonnen, maar

wij helaas! — onze gewoonlijke tale bederft en sterft uit, en onze zoogezeide *Letterkundige* tale is dood en geestdoodend *pedantism*.

Eens moeten wij weder daàr komen dat de vlaamsche spreker — spreker in den vollen zin des woord, *l'improvisateur* — geen mirakel meer en zij.

En wat kunnen wij in de gestichten daar voor doen?

Ten eersten, trachten zooveel mogelijk middels daartoe te verkrijgen van deze wie het aangaat: boeken, lezingen, oefeningen. Ten tweeden en bijzonderlijk, alles wat men te dien einde krijgen kan gebruiken: lezing, lessen, oefening, oefening ter schole, oefening ter Lettergilde, of *acadèmie*, of hoe het ook heet, oefening het is gelijk waar!

Helpe alle bate! zij de leus in dit lijk in als ons werk.

Een tweede tolk van ons wezen is Beleefdheid en Fatsoenlijkheid. Dat hebben wij verleden keer verhandeld.

Daaronder schikt, eensgelijks, belet wel, als tolk van eigen wezen, kleederdracht en alles wat er mede in verband staat. Doch ik hebbe daar zulke zotte gedachten over, dat ik ze hier nog niet en wille ontwikkelen. Ik zal u liever iets vertellen in de plaatse, te weten het volgende:

Waneer de Duitsche jeugd op hare beurt tegen het franskilionism opstond, bond sloot onder den name van *Burschenschaft*, en riep, na de wijsgeeren en de mannen der wetenschap en de dichters: „wij willen ons herduitschen;" en dat zij eerst, met het wapen in de vuist, de fransche legers over de grenzen hielp jagen; en dan, het werend woord in den mond, den franschen bucht die Duitschland verkankerde op zijne beurt de deur wees, weet gij wat ze dan onder andere deden? Zij kregen eens een *ultra* zot gedacht, en, terwijl alleman met de fransche *perruque* en de fransche kasakke liep, gingen zij — het hoofd in de lucht toen nog — op zijn Duitsch gekleed.

— Hoe! Gij zoudet ons in „Vlaamsche" kleederen willen zien? Met leerzen zeker, eenen wijden kiel, en eene rieme met tassche? — *Qu'est ce que vous pense donc?* Het is een vertelselken dat ik vertelle — en waarmede ik sluite hetgene ik van zinne was te zeggen over ons werk op ons eigen.

Ik meene ik en hebbe tot nu toe nog niets gezegd dat streed tegen de overheid of tegen andere eerbiedweerdige — eerbiedeischende — dingen.

Het zoude mij spijten trouwens. *Ça me spiterait.*

En nu, tweede deel: ons werk op anderen.

Maar mijn artikel zoude te bermhertiglijk lang zijn. *Suite au prochain numéro.*

BURSCHE.

STUDENTENWERK IN DEN VLAAMSCHEN KAMPE.

Wij hebben den laatsten keer uitgescheid met te bestatigen dat wij nog niets gezegd en hadden tegen de overheid noch tegen de heilige kerke, integendeel, en met te zeggen dat er ons nog te spreken bleef over het werk dat wij op anderen kunnen — en, naar ons stelsel, — bijgevolg moeten uitoefenen.

Dat is ten anderen natuurlijk.

Ex abundantia cordis os loquitur, zegt het spreekwoord en het heeft gelijk.

Als men overtuigd is dat de vlaamsche kamp, waarin wij, hoe klein het ook weze, — doch, onder ons gezegd, het en is zoo klein niet — ons deel eischen, dat de vlaamsche kamp, zegge ik, een doodnoodig streven is naar herleving en herwording, in eigenweerde en roem; en dat men, van eenen anderen kant, ziet hoeveel plaatsen er nog zijn waar men er het eerste woord niet van kent, hoe veel jongelingen er nog zijn die — gewoonlijk is eerste of tweede op-

voeding daar de schuld van — alle die groote en edele dingen misprijzen, is het niet natuurlijk dat wij ons uiterste beste doen, ons, bij middel van alle betrekkingen, mannen — jongelingen, maar die eens mannen zullen zijn — bij te werven van ons gedacht, broeders voor den kampe, voor nu, doch bijzonderlijk voor later in het leven?

Ha, werven, werven en nog werven, wij en kunnen het niet genoeg herhalen, *dat* zij de leus:

Vervlaamscht uwe vrienden en kennissen.

Vervlaamscht allen op wien gij wat invloed kunt uitoefenen, hetzij omhoog — hetzij omleegwaarts.

Nog eens, hier en mag men niet slecht verstaan, noch, wat erger is, slecht uitleggen.

Als wij zeggen: vervlaamscht allen op wie gij wat vermoogt, dat en wilt niet zeggen dat gij moet doen als volgt. Bij voorbeeld gij ontmoet eenen vriend: ;„Ha! dag zulkeen, en hoe gaat het. — Stillekens aan, en met u? Schoon weder, niet waar? En weet gij al het nieuws van.... — Ja maar, wacht eens. Gij zult dan uw nieuws vertellen.... Hum, Hum!... Mijne Heeren!... Vlaanderen, Mijne Heeren, dat schoon land van eertijds, het land der klauwaards, der kerels en der witte kaproenen.... Dat ellendig land, Mijne Heeren, enz." Neen! alzoo niet geboerd. God spare ons van sermoenen. Maar, als wij spreken van deze hervlaamsching van anderen, bedoelen wij dat traagzaam, maar vruchtig werk bij middel van den dagelijkschen handel en wandel. Eene bemerking, eene terechtwijzing, een wederleggen, een bewijzen, ja van tijd tot tijd een redetwist, dat kan al veel deugd doen, indien dat al met voorzichtigheid en bijzonderlijk met heusche bescheidenheid geschiedt, zonder waanwijsheid of pedantism; maar wat bijzonderlijk in dien zin machtig is, is *het goed voorbeeld.*

Woorden wekken, *voorbeelden trekken*, zegt de Vlaming

die zelden mist in zijne spreekwoorden, uitdrukkingen van zijnen schranderen geest.

Ja, voorbeelden trekken, en dat op wonderlijke wijze.

Onthoudt dat voor wat uw leven in de gestichten betreft.

Onthoudt dat waneer gij brieven schrijft van gesticht tot gesticht.

Bijzonderlijk, waneer gij brieven schrijft naar uwe zusters die in een gesticht te huis liggen.

Trouwens het behoort dat wij, zooveel het in onze macht is, opstaan tegen de schandalige handelwijze — wij en zullen het woord niet uitvagen, het behoorde nog sterker te schandvlekken! — de schandalige handelwijze van sommige overheden van meisjesscholen; te weten, ik kenne er die eener jongvrouw den brief haars broeders weigeren over te geven omdat de brief in het vlaamsch is. Dat is gebeurd, tweemaal van *mijne* wete. Lijk of het nog niet genoeg en zoude zijn dat zij van onze zusters en toekomende vrouwen dat belachelijk schepsel — voor het uiterlijke ten minsten, en voor een deel van het inwendige ook — mogen maken, die fransche poppe met haren franschen *air* en met hare fransche zenuwen soms, in wiens ziele de kostelijke gaven der vlaamsche vrouwe versmacht liggen onder eenen hoop bucht! Men moet ze daarbij nog aan den invloed onttrekken van eenen vlaamschgezinden broeder, en, buiten de *leçon de flamand* in het gesticht gegeven lijk om met het vlaamsch te spotten, en mag zij zooveel niet als eenen vlaamschen brief lezen; ik late varen, er in het vlaamsch op te antwoorden. Het is eene schande! Dat uwe vlaamsche brieven daartegen opkomen, jongens van Vlaanderen, in afwachting dat gij, met tijd van jaren, in die zake eens uwen wille moget hebben.

Uwe vlaamschgezindheid kan ook, mits gij ze met die heusche bescheidenheid in het werk stellet waar

wij reeds van spraken, eenen goeden invloed uitoefenen op uw huisgezin en familie.

Voorbeelden zouden wij kunnen geven.

Ik wete huizen waar het vlaamsch door de kinders is ingebracht geweest. Ik wete ouders die aan hunne kinders hunne eerste vlaamsche brieven schreven. Ik zie nog voor mij die kermistafel, al met eens ontroerd en diep getroffen, na dat een jongling — een student, — verzocht te zingen, een dier meesterlijke oude vlaamsche liedekens had gezongen. Ik hebbe ons *Harba lori fâ* van Jan I hooren bewonderen door gezelschappen die fransche romancen gewend waren.

Ik veronderstelle dat er tien vlaamsche jongens zijn ievers in een gesticht, die het vast voornemen maken — altijd met heuschheid en bescheidenheid, wij en kunnen het niet genoeg herhalen — zich derwijze te gedragen; rekent en telt eens in uw gedacht welk een goede invloed alhier en aldaar zoude geschieden, bijzonderlijk waneer het verlof die studenten op alle soorten van plaatsen en in allerhande vergaderingen doet toevallen. Wat en zoude het dan niet zijn, indien op onze 400 inschrijvers, 100 zulks deden? Wat indien alle 400 dat eens wilden doen, en deze die nog zullen bijkomen?

Rekent en telt eens in uw gedacht.

Met zulk een werk dat niet in de oogen slaat, het is waar, maar zoo machtig is in zijne vreedzame rustigheid, zoude men niet allicht eene heele verandering in Vlaanderen kunnen bespeuren?

Zoude het Vlaamsch-zijn alzoo allengskens niet binnendringen in deze klassen, in deze huisgezinnen, in deze plaatsen, waar het sinds zoo lang verbannen is namens *le bon ton* en wat wete ik al?

Het verlof brengt u, studenten, ook bij de mannen van te lande. Op dezen werke ook uw heusch en fatsoenlijk Vlaamsch-zijn. De mannen en jongens van

te lande zijn nog meest van al vatbaar voor de pracht en stille gemakkelijke grootschheid van het oorbeeld des Vlaamschen jongelings. Zij geren dat, bewonderen dat; en, nog eens, rekent en telt in uw gedacht welk een goed zulks hun moet doen, ingezien hetgene wij van hen zegden in onze verhandeling over *Beleefdheid en Fatsoenlijkheid.*

Gij ziet het, jongens, gij zijt tot vele bekwaam, al en zijt gij maar jongens. Doch belet wel dat het werk dat wij komen aan te raden niet geschieden kan zonder dat gij het werk reeds door en door ondergaan hebt dat wij verleden keer beschreven hebben, te weten, grondige hervlaamsching van uw *eigen wezen.* Aan het werk dus.

Doch ik moete u nog van een ander werk spreken van eenen heel bijzonderen aard en dat, meene ik, buiten Westvlaanderen weinig of niet gekend is.

Over eenige jaren stelde de Eerweerde Heer Lanssens, nu grootopziener in het klein seminarie te Rouselare, onder de Rouselaarsche studenten het gebruik in, van tijd tot tijd binst de verloven een vlaamsch avondfeest te geven — met musiek en tooneelspelen van alle slach — voor een genootschap samengesteld uit de deftigste lieden van de stad. Dat gebruik ging eenige jaren mede, er wierden prachtige avondfeesten gegeven waarvan de geheugenisse langen tijd in die genootschap bewaard bleef: dan het bleef eenen tijd achter, maar om weder op te komen, en krachtiger te ontwikkelen, dank aan de vlaamschgezindheid der Rouselaarnaars, der Rouselaarsche Studenten in het bijzondere, en de welwillende bescherming des E. H. Lanssens. — Het zij hier tusschen haakskens gezegd, het en is het eenigste niet dat de vlaamschgezinde studenten hem te danken hebben. — Allicht vereenigden zich de Rouselaarsche Studenten in gilde tot het bereiden dier avondfeesten, in gilde op zijn oudsch in-

gericht, met Patroon — Sint Jan — blasoen en leuse, met Hoofdman en Keurmans, Malen, enz. Zij was talrijk en eensgezind, en met vurigen ijver bereidde men de avondfeesten, hetgene in zijn eigen reeds ter zelver tijde een nuttig werk was, eene bezighouding voor de verlofdagen en een verzet. Het was noch meer. Trouwens, die avondfeesten wierden heel en gansch in den zin des vlaamschen kamps gevierd: musiek en spelen, alles was er Vlaamsch, en niet aleenlijk Vlaamsch van tale, maar het drama speelde ons roemrijk verleden, de feërie verwekte de schimmen der vlaamsche helden, het kluchtspel hekelde de franskilions, enz. Het volk van Rouselare geerde die vertooningen, en zelfs rond Rouselare had de gilde haren invloed op speelgenootschappen bestaande onder de jongelingschap van te lande, die de avondfeesten te Rouselare kwamen bijwonen, de opgevoerde tooneelstukken op hunne beurt opvoerden, en allengskens hunne avondfeesten in denzelfsten zin begonnen te schikken. Ondertusschen, binst den tijd reeds dat de spelersgilde van Rouselare gevallen was om dan weder op te komen, was er eene dergelijke gilde te Brugge tot stand gekomen, en zij stond in vollen bloei. Allicht kwamen beide gilden in verband en de eene vroeg de andere naar hare avondfeesten en de eene hielp de andere gelijk het Vlaamschen gilden betaamt. Jamaar, al met eens, wierden er in alle parochiën waar het een beetje mogelijk was dergelijke gilden tot stand gebracht. Overal kwam binst de verloven de jongelingschap te samen om vaderlandsche avondfeesten te vieren. Het was in der waarheid een krachtig middel om op het volk te werken: die spelen herschiepen ons groot verleden, begeesterden het volk, en toonden onze helden in hunne ware eenvoudige grootheid. Dit was, onder andere, allerbest om het volk te beletten die kolossale leugens in te drinken bij middel derwelke onze kluchtige geuzen alle de groote mannen

onzer geschiedenisse in geuzen „grimeeren.” Ten anderen, niet aleen de dramas, maar alles wat er in die avondfeesten geschiedde was een opwek en een wenk in den zin des Vlaamschen kamps. Het volk leerde er vlaamsche liedjes en liederen kennen, en beu worden van de fransche romancen die ons overstroomen, zoude ik zeggen. Alzoo kwamen 14, 15 gilden tot stand, onder andere, te Dixmude, te Moorslede, te Lichtervelde, te Thorhout, te Kortrijk, te Iseghem, te Inghelmunster, te Beernem, te Rolleghem, te Veurne, enz. Al die gilden kenden elkander, kwamen naar elkanders avondfeesten, hielpen elkander, en verbroederden, na iedere vertooning in Kerelsche *Malen*, waar het jong begeesterde woord en het vlaamsche lied weerklonken dat het eene vreugd was — voor die zulke dingen geren.

De spelen die men speelde hieten *Breydel en de Coninck*, *Gwijde van Dampierre*, *Jacob van Artevelde*, *Filip van Artevelde*, *Beul of Martelaar* (*De zoon die zijnen vader onthoofdt*), *Lodewijk van Nevers*, *Zannekin*, *Uit den franschen tijd*, *De witte Kaproenen*, *De Gilde*, tafereel uit den kerelstijd, *Scilt ende Vriend*, *De Wacht over Vlaanderen*, enz.

Men speelde te Brussel *Filippine van Vlaanderen*, het prachtig drama van Delcroix, en eenige studenten gingen het gaan kijken. Het eerste dat zij deden des anderdags was achter het drama te schrijven, en, als zij het hadden, na wat geaarzeld te hebben al vragen onder elkander of het toch niet al te moeilijk was, schreven zij naar den schrijver, die hun met heusche welwillendheid den oorlof gaf het stuk op te voeren. Het wierd opgevoerd ook, tot tweemaal toe, door de spelersgilde der Rouselaarsche Studenten, en tot tweemaal toe stroomde van alle kanten van Vlaanderen het studentenvolk Rouselaarwaarts, en juichte begeesterd met de burgerij van Rouselare, de tafereelen toe waarin de dichter de grootste en schoonste daad en

den prachtigsten bloeitijd van het oude Vlaanderen herschapen heeft. Meer dan eens waneer de spelers op het tooneel, in vreugd of nood, den vaderlandschen kreet deden galmen, antwoordde heel de zale lijk een donderende weêrgalm, en bij beide vertooningen als de gordine viel op het tafereel van het vlaamsche leger, knielend, ridders en neringmannen, al zingen, voor de Maagd van Vlaanderen die in de wolken verschijnt, dreunde de Vlaamsche Leeuw in machtige galmen door de zale, terwijl bachten de gordine de spelers, diep ontroerd, elkander de hand drukten en met den blik tot elkander zegden: Wij hebben een goed werk gedaan. Ja, een goed werk. Dat was alles zeer goed en wel — maar dat en was geenszins wel.... voor sommige lieden.

. . . .

Die reke puntjes bewijst dat ik iets zeer belangrijks overschrikkele liever dan revolutie te maken — of zulks te *schijnen* maken bij de kwaadwilligaards. — Trouwens, hebbe ik wat hooger het woord *schandalig* gebruikt, hier sta ik voor eene handelwijze welke dat woord nog niet en zoude schandvlekken gelijk zij verdient.

Ik overschrikkele dus, en zegge dat, alhoewel alle de gilden, benevens eenige nieuwe, voor het laatste groot verlof hunne spelen gereed hadden, geen eene gilde gespeeld heeft, buiten de Klauwaardsgilde van Rouselare met medehulp van eenige leden — Helaas! — der Sint-Jansgilde, en — tot elkendeens verwondering — de gilde van Brugge. Men zie dus, zoo men wilt, de Vlaamsche Vlagge, IV, I.

Maar nu zeggen wij u, Studentenvolk.

Ei! Jongens van Vlaanderen! Gij van de andere gouwen des lands, sticht spelersgilden gelijk de Westvlamingen er gesticht hebben. Gij ziet welk een prachtig werk het is. Des noods moogt gij naar de West-

vlaamsche gilden achter raad en inlichting schrijven. En gij van Westvlaanderen, HOU'ZEE met uwe gilden.

Deze van Brugge heeft voortgespeeld en voort hare Studentenfeesten gevierd gelijk of er niets en ware voorgevallen. Zij heeft gelijk gehad. Leve de Studentenkring van Brugge! Daarbij hebben hare leden in de laatste kiezing bewezen dat zij de hardste Vlamingen aan het hoofd wilden, en alzoo duidelijk geprotesteerd tegen sommige handelwijzen van over tijd, waarin de *Kring* eigenlijk ten anderen geen deel had noch geen deel hebben wilde. Leve dus de Studentenkring van Brugge! En dat de nieuwe Keurmans een *Vaderlandsch* stuk bereiden voor de toekomende avondfeeste, en er ook de fransche romancen vermijden.

Het bestaan schoone vlaamsche genoeg, en de Bruggelingen bijzonderlijk en moeten ze niet verre gaan zoeken. Want in Brugge, de stede waar de kunstzin en kunstgeerte meest van al bewaard is gebleven onder alle de steden van Belgie, bloeit ook, nevens vlaamschen beeldhouw en bouwtrant en kleurdruk, de vlaamsche Toonkunst.

Voor wat de andere Westvlaamsche gilden betreft, uit het laatste — onlangs ontvangen — nieuws mogen wij besluiten dat verschillige gilden uit al hunne macht gaan werken om binst dit groot verlof hunne avondfeesten te vieren.

Dat *allen* het beproeven. En aan dezen voor wie het heel en gansch onmogelijk is geworden hunne avondfeesten op hun eigen te vieren, geven wij den raad zich ieverig bij de reeds bestaande genootschappen — Kongregatien, Jongelingenkringen, enz. — te sluiten: zij zullen er wel gekomen zijn en *deze genootschappen en zal men niet durven afschaffen!* Dat de studentengilden er hun gedacht in steken, hunnen ijver en vuur, en hunnen vaderlandschen zin. En alzoo kunnen, omtrent overal, onze spelersgilden hersteld worden, wie

weet? misschien in schoneren bloei nog schieten als van te voren.

Ha ja! zoodanig is de kracht van WEDERWERK of reactie.

En voor hetgene dat punt betreft herhalen wij hier uit den grond des herten hetgene wij eens gezegd hebben sprekende van den Studentenkamp in het algemeene:

Gij, vlaamsche spelersgilden van alle gewesten, nieuwe en heropkomende, gij moogt op ons rekenen. Wij zijn hier met eenigen vast besloten onzen kamp vol te houden, overal en dooral. En onder andere voor wat de gilden betreft, wij *willen* ze zien herstijgen.

„Dooft men ginter het vuur, zoo stichten wij elders brand!"

En wij zijn jong, hou' zee! wij zijn jong: *viget ætas, animus valet; contra illis omnia....* Halt!

BURSCHE.

VAN DEN STUDENTENBOND EN VAN HET VLAAMSCH IN DE STUDENTENWERELD.

Gedurende het Paaschverlof van 1876—77 hield men eenen Studentenlanddag te Gent.

Het was schoon weder, men had een schoon lokaal, de vergadering was talrijk, men „redevoerde" geestdriftig, juichte luidruchtig, en Roeland zong terwijl een der sprekers 1) aan het spreken was.

Geen wonder „was men erin".

En men besloot eenen Studentenbond te stichten en alle jare — sommige wilden twee maal des jaars — in landdag te vergaderen waarop alle de Studenten van het heele vlaamsche land zouden — „uitgenoodigd worden", hadde de goede koele rede gezeid; „tegenwoordig zijn", zegt de geestdrift, vergetende hoeveel redens en moeilikheden er zouden

1) Albrecht Rodenbach. F. R.

zijn, om den besten wille van de wereld — dit is, den wille der vlaamsche Studenten — in de onmogelikheid te stellen te doen hetgene hij zoude willen doen.

Niet te min ging het zeer wel het groot verlof daarachter. De landdag lukte.

Voor wat den volgenden betreft, hij gaf ons het duidelik bewijs dat de *regel* slecht was. Landdagen voor het Studentenvolk — eene allerbeste zake. Landdagen op gestelden tijd en te dikwijls herhaald — onmogelik!

Belet wel, wij zeggen: *onmogelik*. En elke kollegiestudent die de zake wilt doorgronden, en het aan zijne ouders vragen en aan zijnen *portemonnaie*, zal met ons zeggen: onmogelik.

Wat gemakkelik wezen kan is, dat men in elke provintie des lands, hetzij algemeene, hetzij plaatselike landdagen houde. Binst ieder verlof wordt er in de eene of de andere stad, in elke provintie, de eene of de andere feeste gevierd, die van alle kanten het jong volk bijroept. En natuurliker wijze gebeurt het, dat men dan des achternoens, bijna zonder vorige afsprake, in de eene of de andere Studentenherberg te samen kome.

Even natuurlik neigen die vergaderingen er toe tot landdagen in het kleine over te gaan. Trouwens op vele plaatsen begint men het in eenen zekeren zin ontreffelik te vinden, dat jongelingen, studenten, hoe toevalliglik het ook geschiede, te samen komen en dat de vergadering tot niets meer en beters leide, en dat in de omstandigheden waarin wij leven, dan tot het smooren van een zeker getal pijpen en het ledigen van een zeker getal pinten.

Wij betrouwen op uwen ijver, vlaamsche Studenten, opdat de landdagen, naar tijd en plaatse, vermenigvuldigen in stede van af te vallen. Onder dezen nieuwen vorm zullen zij nog beter zijn en nog meer deugd doen. Want niets is beter dan wat natuurlik geschied,

om zoo te zeggen uit de zaken zelve gesproten. Vergeet bij deze vergaderingen uwe liedjes niet, zoo dat men er met geen fransche en moete uitkomen, gelijk men alhier pleegt, en vergeet ook bijzonderlik noch den Schoolpenning noch het Breydelfonds.

Voor wat de algemeene landdagen betreft, bij de eerste gelegenheid de beste, zullen wij er een bijeenroepen, die des te beter zal lukken dat hij van lange te voren zal bereid geweest zijn en afgewacht. Gedurende de feesten van 1880, b.v. Een goede gelegenheid.

Intusschen blijft *het Pennoen* ons bijzonderste middel tot gemeenschap en onderlinge betrekking. Steeds en meer dan ooit is medewerking ons welgekomen, bijzonderlik inlichtingen en allerhande nieuws uit de Studentenwereld.

Men bezorge ons ook nieuwe inschrijvers ten einde ons gedacht onder de heele vlaamsche jeugd te doen doordringen.

Het is trouwens van de jeugd aleen dat er nog iets te verwachten blijft. Het is reeds lange dat wij deze zaken niet meer verhandeld en hebben, zoo zal het misschien goed zijn er nog eens op terug te komen. Van de jeugd aleen, zeggen wij, is er nog iets deugdeliks te verwachten. Zoolang de jeugd niet medewilt, èn voor nu, èn bijzonderlik voor later, zal *de vlaamsche beweging* een veel gebruikt en veel misbruikt woord blijven, en eene naïveteit die kluchtig ware, besloot zij in haren grond geen zulke bedroevende noodlottigheden.

De Staat is *vijand* van het vlaamsch. Het Volk, als massa, is onverschillig.

De Politiik roept in het algemeene in de vlaamsche gewesten al beide kanten: leve het vlaamsch!

Doch!

Zijn de Geuzen voor het vlaamsch?

Neen zij. Zij spelen komœdie.

Zijn de Katholiken voor het vlaamsch?

Neen zij. Zij spelen komœdie.

De logiën hebben gezeid: *Il faut s'emparer du mouvement flamand.* Dweeperij, gelijk al wat drift is, zoekt alle mogelike middels rondom haar en grijpt ze vast. De katholiken en doen niet beter. Men gelieve ons hier niet slecht te willen verstaan of uit te leggen.

Wij zijn, gelijk elkendeen, overtuigd, dat sommige plichten nauwer verbinden dan andere, en dat Godsdienst de *eerste* plicht van een volk is. Doch gebaren en voorwendsels gebruiken, drift en begeestering betuigen en eene zake als heilig princiip begroeten en bezingen, waneer men ze, niet aleenlik als ondergeschikt, maar slechts als middel, als voorwendsel, als masker en dekmantel van iets anders gebruikt, het moge komen van wie het wilt, dat heet een vrij en rechtschapen oordeel: ondeftige veinzerij.

Welnu, wilt men een voorbeeld der katholike verknochtheid aan het vlaamsch?

Het en is nog maar eenige weken geleden dat het Davidsfonds in algemeene vergadering stemde, de bisschoppen te smeeken, dat zij het vlaamsch op zijne plaatse zouden gelieven te zetten in de opvoeding der vlaamsche jongens.

Weet gij wat het eerste middel is in dezen zin gebruikt door de kerkelike overheid in Westvlaanderen?

Belet wel, de kerkelike overheid in Westvlaanderen is voor het vlaamsch, „geeft haren penning in het Davidsfonds", gelijk zij zegt, en laat zelden achter ter prijsdeeling te verklaren dat zij voor het vlaamsch is — op voorwaarde dat men geen westvlaamsch en schrijve.

Nu, de eenigste hulde aan het vlaamsch, of beter het eenigste recht van het vlaamsch, voor wat de openbare uiting der opvoeding betreft in Westvlaanderen, was, dat de jaarliksche prijskamp tusschen de

bisschoppelike gestichten der provintie o.a. uit eene vlaamsche redevoering bestond. Men was zoo toegevend dat men de stoffe dezer vlaamsche redevoering in het vlaamsch wel wilde laten drukken onder den titel van *discours flamand.*

Maar kwâ tongen zeggen: men moest volstrekt een klaar en prachtig bewijs geven dat de Blauwvoeterie in Westvlaanderen dood en begraven was, namelik dood gekeppeld en dood gewiegd, eenigen tijd nadat men ze onvoorzichtiglik tot het leven had *gehitst.*

En men heeft dien *discours-flamand* afgeschaft.

Eene vlaamsche redevoering voor vlaamsche studenten! Dat ware toch te onnoozel om dood te doen.

Eene fransche redevoering, dat is de zake! Trouwens met gildig fransche redevoeringen te maken en te wedijveren om de beste fransche redevoering — met haar op — zoo spreekt het van zelfs dat de toekomende seminaristen eens allerbest ons volk in zijne tale zullen kunnen bepredikеn. — Zij zullen ten anderen nog volleerd worden in het seminarie, met er gedurig fransch te moeten spreken, zelfs tot wie geen fransch en kan, en met een of twee maal des jaars eene vlaamsche predicatie te mogen „shakelen", in het vlaamsch, *scilicet*, in bisschoppelik vlaamsch. — Zie als staaltje van dat vlaamsch de onlangs uitgekomene brochuren over de nieuwe wet, in dewelke brochuren men begint met *punten* te zien *bovenzwemmen* in algemeene *opschuddingen!* — En zoo spreekt het ook van zelfs dat de leeken eens allerbest zullen geschikt zijn om, in oogenblikken van *tumulte*, als b.v. gedurende het laatste verlof, voor de vlaamsche boeren rede te voeren tegen de liberale wetten.

Dat het verfranschend stelsel in Westvlaanderen lukke, daar en is geen peizen op, tenzij binnen eene eeuw, in de steden, en nog zal men er *belgisch* klappen. Maar ondertusschen moet men die wonderbare logiik

bewonderen, aldus met alle middels te trachten van onze vlaamsche jongens Beernaerts te vormen, die, na eene ure lang voor onze verduldige boeren fransch geswateld te hebben, al met eens toch iets willende toegeven aan die al te verwijtend verduldige eerbiedigheid, in eenen oogenblik van onbaatzuchtige en welgemeende vlaamschgezindheid, vlaamsch gedogen te spreken en zeggen:

„*Non*, *mes amis*, za zule hâr niet heb,
het schoone ziel van 't kind!"

Doch, wat zoude men aardig kijken, begonnen die boeren eens te peizen dat het er schromelik op trekt alsof men met hen den spot wilde drijven, hun alzoo franschmans en walen en franschgebekten te zenden om hun te zeggen hoe zij stemmen moeten? Zoude hen dat allengskens niet doen al andere kanten luisteren, waar men hen, even rechtzinniglik, wij bekennen het, doch ten minsten in het vlaamsch aanspreekt?

Belet wel, wij en duiden hier geenszins op de sprekers die, gedurende verleden verlof, zoo menige schoone voordracht hielden. Wij weten het beter dan iemand, onder de VERVOLGDE en hunne vrienden is er menig een dien wij als meester begroeten. Wij spreken van noodzakelike gevolgen voor de toekomst van een meer en meer verfranschend stelsel.

En is de fransche redevoering praktisch, nog duizend maal praktischer is de latijnsche. Misschien met gildig latijnsche verzen en redevoeringen voor te schrijven zal men wederom de tijden zien herleven bij wier aandenken de oude pastors in tranen smelten, waneer men nog latijnsche versen kon maken en latijnsche „prosa" spreken. Wel is waar men sprak keukenlatijn en de versen wisten ook van de keuken, dewijl zij een hutsepot waren van sneden uit Virgilius en Ovidius. Maar toch, men was dat nu zoo gewend en daar waren er die daar zoo sterk in waren. Doch het schoonste

van al is nog het volgende. De vlaamsche redevoering is vervangen door eene grieksche versie! Wij en zijn het niet die ooit zullen klagen dat men eene wat fatsoenliker en ernstiger plaatse geve in onze opvoeding aan de tale der meesters der klassische Oudheid, Homêros en de tragiken, en der lievelike minnezingers en minnezingsters uit den lande van het plastisch ideaal. Maar wat wij kluchtig heeten in die schielike bezorgdheid voor eene tale, en dat prijskampen in die tale, die men, van eenen anderen kant, op zulke wijze doet onderwijzen, dat, buiten sommige koersen in sommige gestichten, de studenten, als zij het kollegie verlaten, juist zooveel grieksch kunnen als zij, bij middel van een allermoeilikst werk, aan hun zelven hebben kunnen leeren; en tot het onderwijs derwelke men *grammaires* gebruikt, op zijn fransch gemaakt en voor fransche verstanden, en die, niet aleenlik eene voor ons ondoelmatige maniere gebruiken om dergelike talen uit te leggen, maar daarbij nog meermaals de ontdekkingen en besluitsels der groote filologen onrechtstreeks tegenspreken.

Men doe het grieksch wat ernstiger onderwijzen, en dan schrijve men grieksche prijskampen uit. Dit ware logiik. Doch hier en dient het ontwikkelen van het grieksch-leeren maar tot een voorwendsel. Die arme vlaamsche redevoering afschaffen, dat was het *doel*, en *passie* tegen het vlaamsch, dat was de oorzake.

Wat willen wij nu daaruit besluiten?

U, studenten, tegen uwe meesters opmaken?

Geenszins. Dat is verre van ons gedacht. Wij en willen u zelfs niet laten gelooven dat de kerkelike overheid gelijk zij gaat en staat tegen het vlaamsch zij. Slechts enkele personen voeren er eene schandelike passie tegen. Voor wat het meestedeel betreft, hun is het vlaamsch — tenzij voor zooveel het in de politiik te passe komt — even onverschillig als de oude talen

van Asia, en misschien nog onverschilliger. En, schijnt het soms dat zij van zinne zijn, bij middel onzer opvoeding, al wat vlaamsch is in ons te vermoorden, men moet niet peisen dat het uit eigenlike vijandschap is. Het zijn die andere, die vijanden waar wij zoo even van spraken, die hen opmaken en misleiden. Bijgevolg zouden de studenten ongelijk hebben hoegenaamd welke veete tegen de overheid in het hert te dragen. En, kwame het ooit in iemands gedacht den staat der zaken bij middel van *revolutie* of zoo iets te willen tegengaan, wij zouden de eerste zijn om het af te keuren, als de enkele *résistance passive* zulke goede middels verschaft.

Ziehier het besluit waar wij willen op uitkomen.

Dewijl er van de overheid tot nu toe niets te verwachten is, *zoo helpt u zelf.*

Steekt u toch in het gedacht dat gij ALMACHTIG zijt, omdat gij eens het Volk zult zijn, het publiik, omdat gij de toekomst zijt!

Wij hebben het reeds zoo dikwijls gezeid, wij wouden het in elken student zijn hert printen:

EENS ZAL ONZE WERELD ZIJN WAT WIJ WILLEN DAT ZIJ WEZE.

Bijgevolg, leert vlaamsch in uwe gestichten, dat gij later vlaamsch kunt spreken en schrijven *als moedertale*, en bereidt u later te weten wat gij, als Vlamingen, van staat en maatschap eischen zult.

Bereidt u zulke mannen te zijn, dat gij in de zake van onzen vlaamschen stam eens oogen hebbet om te zien, ooren om te hooren, een verstand om te bevroeden, eenen wille om te willen:

dat gij, priesters, later vlaamsche jongelingen kweeket en het volk op zijn vlaamsch op den goeden weg leidet;

dat gij, wereldlike, eindelik zeggen durft, heel en gansch derwijze gesteld dat gij bereidt zijt het overal en dooral te *eischen:*

wij willen dat de opvoeding vlaamsch zij,

wij willen dat de kunste vlaamsch zij,

wij willen dat onze handel en wandel, beschaving en leven, vlaamsch zij,

wij willen dat de staat, voor zooveel hij met ons in betrekking staat, vlaamsch zij,

wij willen, in een woord, alle de rechten van onzen stam op nieuw erkend zien, en onze vlaamsche nationaliteit vrij in alle hare uitingen haar eigen innig wezen uit te spreken zoo het behoort.

Al wie jong is en door zijne eerste opvoeding niet bedorven wierd, heeft het in den zin later dusdanig een man te zijn. Doch om het te worden, om die gedachten niet te verliezen, waneer men het gestichte verlaat en in de „praktische", oogenverblindende en onteigenende wereld komt, moet men er schromelik vast in staan.

Wij verzekeren het u, sprekende bij alledaagsche ondervinding.

Vestig er u dan sterk in van nu, *zonder geruchte of beslag*, die zulke zaken eerder dere doen dan vooruithelpen, en laat ons voor later op u betrouwen.

HAROLD.

NOG VAN MUSIK.

Het doet aardig waneer men bij de keuring der stukken die eene aflevering moeten uitmaken, met tweën met een zelfde of met een gelijkig onderwerp voor den dag komt.

Les génies se recontrent, zegt men dan al lachen, maar in den grond is men er toch soms al beider kant ongemakkelik mede. En op honderd negen- en negentig keeren heeft men ongelijk.

Trouwens, zoohaast men, het zij dat men het zeldzaam geluk heeft tegengekomen in dezen zin te worden

opgevoed, het zij dat men de zeer praktijke *Poétiques* en *Rhétoriques* van het kollegie uit het gedacht heeft verloren, daar gekomen is, dat men schrijft om iets te zeggen, en niet meer, zooals het in de gestichten de gewoonte is, om een zeker onderwerp zoogezeid te *ontwikkelen* met er eenthoeveel gestereotypeerde volzinnen over te schrijven, beginnen de gewrochten op eene wonderlike wijze uiteen te loopen.

Over menige zake vooreerst verschilt men van gedacht, van zelfs.

Doch, bijzonderlik, hetzelfde gedacht door verschillige geesten opgevat en bevroed komt er zoo verschillig uit als dat wij boomen en planten onder elkander verschillig zien.

Soms is het waarlik aardig die verschilligheid na te gaan. Wat meer is, uit der gedachten tegenstelling schingt klaarder waarheid. Zij en moeten daarvoor niet botsen, gelijk men het zoude besluiten uit een dikwijls aangehaald fransch spreekwoord.

Zoo en zullen onze goede lieden lezers het ons niet ten kwade duiden, hopen wij, indien twee onderwerpen in deze aflevering verhandeld, tamelik op elkander trekken en ja op verschillige plaatsen ineenloopen, al hebben de schrijvers ervan in het algemeene al verscheiden kant het onderwerp bezien.

* * *

Zijn er dingen te vele in onze huidige opvoeding, er zijn ook dingen te kort.

Onder andere is er in het algemeene te kort het ontwikkelen van des jongelings krachten in den zin der Toonkunst.

Men zegge daarop niet: De jongeling heeft reeds genoeg te leeren van nu, opdat men goede nieuwe stoffe in zijne opvoeding meer bijbrenge.

Wij en spreken hier van geen nieuwe stoffe. Wij zijn van deze die gelooven dat de opvoeding eigenlik en in zekeren zin aleenlik eene ontwikkeling van krachten is, dewijl men, de werkstellige noodzakelike wetenschappen daar gelaten, de stoffen die men den jongelingen doet studeren slechts mag doen studeren als middel tot deze ontwikkeling. Het is van eene ontwikkeling dat wij spreken.

Wat kan men van musikswege waneer men het kollegie verlaat?

Een zeker getal kan min of meer behoorlik de piano spelen, een zeker getal het een of het ander musiktuig, sommige kunnen behoorlik eene romanze zingen, vele ja desnoods een liedje afgeven. Doch hoevele zijn er die voor de Toonkunst vermogen te doen wat elkendeen, naar recht en rede, om beschaafd en fatsoenlik man te zijn, meent te moeten kunnen doen voor de Letterkunde, de Dichtkunst: genieten, verstaan, beoordeelen? — Bitter wenig.

Zoo gaat het ook ten anderen in onze huidige opvoeding met de overige kunsten. Het eenigste dat zij doet voor wat de kunste betreft, is min of meer des jongelings letterkundige ontwikkeling bezorgen. En nog is deze ontwikkeling dikwijls ontoereikend, valsch of onvolledig, omdat men, het zeer gewoon valsch gedacht toepassende volgens hetwelke de opvoeding slechts het leeren van een zeker getal wetenschappen zoude zijn, ook de letterkundige opvoeding slechts uit het mededeelen eener zekere stoffe doet bestaan, daartoe opzettelik in *Poétiques* en *Rhétoriques* vervat door Marcel, Broeckaert, Nyssen, Girrard en C^e^. Voor wat Schilderkunst, Beeldhouw, Bouwkunst betreft, niets. Voor wat musik betreft, in den zoo even aangewezen zin, even veel.

En zoo komt het dat wij, dietsche jongelingen, buiten het bijzonder werk dat ons het bestolen-zijn wegens

de tale oplegt, onder menige andere opzichten nog door eigen werk onze opvoeding te volledigen hebben, willen wij niet slechts half man door de wereld gaan.

Van daar bij sommigen een pijnlik roeken en zoeken naar al die dingen welke onze opvoeding ons niet en moest noch niet en kon leeren, maar tot dewelke zij ons de middels moest verschaffen later door eigen werk en verdere ontwikkeling te geraken.

Dit artikel over het musik komt van zulk eenen zoeker, en hij bidt den goeden lezer het niet te vergeten. Ziehier waarom. Gewone middelmatige kennisse spreekt gelijk een orakel, en, ondanks den besten wille van de wereld, leert men het achter, zoodanig is het gemeen. — Slacht van fransch te spreken. — En zoo komt het dat men studiën schrijft, ja studiën, die geenerwijze tot ons vak behooren, in eenen toon gelijk men zoude zeggen: Ik verkondige u evangelie. Nu, ik hebbe het reeds gezeid, dit artikel over het musik is van eenen zoeker, niet van eenen kenner. Dit in het gedacht hebbende, zoo gelieve de goede lezer te elkens den rechtmatigen twijfel te onderverstaan, daar waar de schrijver soms wat al te veel op zijn meestersch mocht gesproken hebben.

Het musik, gelijk alle kunst, is uitdrukking.

Hoe drukt het musik uit?

Bij middel van den Toon of Klang en zijn wonderbare wijzigingen in hoogte, sterkte, duur, mate, enz., zijne samenstellingen, — zang, mélodie — en zijne versmeltingen — akkoord, hormonie. —

Wij zullen dat voor den oogenblik daar laten.

Wat drukt het uit?

„Gelijk alle kunst, het schoone", antwoordt men soms.

De kunste bepalen al zeggende: de uitdrukking van het schoone, is een zeer gewoon antwoord en oorgedacht, uit het misverstaan der welbekende grieksche

bepaling van het schoone gesproten, en dat in zijn eigen een onzin is en eene valschheid in den zin waarin het gewoonlik verstaan wordt.

To ov φαιδρον is de *formula* van het schoone in de kunste, het *criterium* dezer uitdrukking die men Kunste heet, geenszins de bepaling van het uitgedrukte. *To ov φαιδρον*, het is te zeggen: het wezenlike op schitterende wijze wedergegeven; in andere woorden, uitgelegd en ontwikkeld: de wet aller kunste is van schoon te zijn als uitdrukking, en de kunste is schoon als uitdrukking waneer zij ons het wezenlike, het ware, op schitterende, treffende wijze veropenbaart.

Nu, dit antwoord, zelfs na uitleg in goeden zin verstaan, en leert ons al niet veel voor wat het musik in het bijzonder betreft. Laat ons dus dieper gaan.

Eerst ende vooral hier eene bemerking.

Wij komen te zeggen dat de kunste eigenlik eene uitdrukking is. Zoo aanveerdt het elkendeen; doch onderzoekt eens het gebied van elke kunste in het bijzonder, en gij zult ondervinden dat bijna allen hunnen bijzonderen vorm soms uitleenen tot iets dat, voor zooveel de kunst eene uitdrukking is, eigenlik tot het gebied der kunste niet en kan behooren.

De dichtkunst heeft als vorm het vers, het is te zeggen, de tale bij uitmuntendheid, de tale in de volle ontwikkeling harer verschillige eigenschappen. Welnu dien vorm leent zij menigmaal uit voor dingen die der poësis niet en behooren: b.v.: als middel tot beter onthouden, als feesteliken en prachtigeren vorm, als middel tot onderwijs, enz. Alzoo ontstond, o.a., het leerdicht, bastaardelik wezen, gesproten uit het stelselmatig verwerren der poësis met eene zake die in zijn eigen er slechts den vorm van heeft.

Zoo ook bestaat nevens de schilderkunst het schilderen als versiering, eene kunste zoo men wilt, maar toch iets dat buiten het wezen der eigenlike schilder-

kunst is voor zooveel men de kunste als uitdrukking blijft aanschouwen. Zoo ook voor wat het musik betreft.

Hier en moeten wij niet zeggen: Nevens het musikkunst bestaat het musik-vorm, maar, willen wij naar de wezenlikheid der zaken spreken, zoo moeten wij zeggen, dat het musik-kunst in der waarheid als het ware verloren loopt tusschen eene ontzaggelike meerderheid musik, die van de eigenlike toonkunst niets anders dan den vorm heeft, niets anders zijnde dan een min of meer kunstmatig, een min of meer gesteriotypeerd en nagemaakt samenstellen en versmelten van tonen.

Ik en zal niet loochenen dat zulk musik soms aangenaam om hooren is en, bij gevolg, soms een gelukkig, ja misschien een behendig en echt kunstig toepassen moet zijn der wonderbare wetten van den Klang. Daar zijn er die alzoo de noten kunnen doen dansen en springen en keeren en wenden en reien ondereen gelijk een wiemendans in den manesching, dat zij onze zinnen als door eenen toover geboeid houden en u, ja ondanks uw zelven, ten danse zouden jagen; even als er kunstige en verdienstige polychromie bestaat — al is zij zeldzaam op onze dagen.

Maar is dat musik?

Men heet het toch alzoo.

Maar behoort het eigenlik tot de Toon*kunst?*

Ja, moeten wij antwoorden naar hetgene vorengaat, gelijk het leerdicht en de 10 geboden Gods op rijmen tot de poësis behooren en het werk des schilderaars tot de kunst des schilders.

In allen gevalle moet er in de Toonkunst een hooger deel bestaan, heel en gansch verschillig van wezen van die min of meer kunstmatige toonpolychromie; er moet een musik bestaan dat eene uitdrukking zij, dat eenen zin hebbe, en *dat* moet het *eigenlik musik* zijn; oftewel men spreke van geen Toon*kunst* meer, ofwel men bepale anderszins de kunste.

Naar hetgene wij reeds hebben doen bemerken, uitkomen voor wat de Toonkunst in het bijzonder betreft, met den Το ον Φαιδρον, zelfs in zijnen echten zin verstaan, is de menschen met woorden willen paaien.

Het is zelfs valsch in eenen zekeren zin. Trouwens elke kunst op haar eigen is verre van dat wijd en breed, dat onmeetbaar en oneindig ον, als zijn gebied te mogen beschouwen. De schilderkunst, b.v., heeft als stoffe slechts eenen oogenblik in het gaan en staan eener stoffelike of verstoffelikte wereld.

Wat is de stoffe, het eigen gebied van het musik?

Die stoffe en kan vooreerst nooit rechtstreeks stoffelik zijn. Trouwens het musik, ingezien zijnen vorm, en kan in allen gevalle het stoffelike nooit anderszins rechtstreeks verbeelden dan voor zooveel het geruchte maakt, voor zooveel het de ooren treft. Wij hebben hier dus nog eens de *harmonie imitative* bij de oor, die tegen den aard der kunste gaat, zoodra zij een nabootsen, een nadoen wordt, in stede van een kunstmatig verbeelden te zijn, of, beter gezeid, een kunstvormig herinneren.

Dus nooit geene rechtstreeks stoffelike stoffe.

Dus, in allen gevalle, eene onstoffelikheid, het is te zeggen, een gevoelen of een gedacht, dat, wel is waar, min of meer met eene stoffelijkheid in verband kan wezen.

Nu, bij alle oorspronkelike en natuurlike volkeren, vindt men den zang als uitdrukking van drift en gevoel, en hetgene wij musik heeten en is klaarblijkelik niets anders dan die oorspronkelike uitdrukking des gevoels door beschaving en bloei op eene wonderbare wijze ontwikkeld.

Voor wat het gedacht op zijn eigen betreft, mij dunkt er bestaat eene soorte van tegenstrijdigheid of beter van onovereenkomst tusschen die driftige uitdrukking van het gevoel bij middel van den toon, en

die koel berekenende en bevroedende werkzaamheid die men in beperkten zin gedacht noemt.

En zoo ben ik genegen te zeggen: de stoffe der toonkunst is het gevoel; in andere woorden: het musik is de stemme, het woord van den drift, het is te zeggen, de uitdrukking van het geschokte en aan het wagen gaande gevoelen.

Hier kan ik eenen allerbesten getuige in dezen zin aanhalen: omtrent letterlik alzoo spreekt Wagner in zijnen boek *Kunst und Politik.*

Maar het gevoel versmelt dikwijls met het bevroedend gedacht, en dikwijls gaat onze geest op eene waarlik lyrische wijze aan het werken. Het ontleden van een ontwerp, eene eigenlike redenering zelfs, kan van lyrism doordrongen wezen. Voor zooveel in dergelike omstandigheden het lyrism de rede doorbeeft en doortrilt, kan, meene ik, ook het gedacht het musik bijroepen.

Het musik is dus de eigene tale des gevoels. Eene menigte gevolgen zijn uit dit oorgedacht te trekken. Bijzonderlik het volgende.

Het musik de eigene tale des gevoels zijnde, zoo is het te verstaan dat het des gevoels bijzonderste eigenschappen bezitte; onder andere en bijzonderlik iets onduidelik en onbepaald; verders ook den lichten overgang tot verschillende wijzigingen, het lang en aanhoudend vastkleven aan een zelfde voorwerp, het langzaam en bijblijvend ontwikkelen, het gedurig wederkeeren tot een zelfde dingen, enz. Leest, ik wille zeggen, aanhoort b.v. sommige sonaten van Beethoven. Uit een half natuurlik half kunstmatig schikken en gebruiken sommiger van deze eigenschappen is de strofe ontstaan, het refrein, het lied, de romanze, enz. Sommige gevoelens hebben het in alzoo eene regelmatige en symetrische uitdrukking te zoeken. Doch men heeft daar, bijzonderlik in het fransch, op de domste wijze

misbruik van gemaakt. Men kiest tot onderwerp eener romanze het uitdrukken van eenen geweldigen drift en doet, in eene romanze, den eenen of den anderen ellendeling zijne wilde wanhope of ander dergelik gevoel in strofen zingen. Men doet op een zelfde strofemusik verschillige strofen zingen die van de eigenlike strofe niets anders dan den vorm hebben en verders heel en gansch uiteenloopen zonder zelfs het minste spoor van evenboortigheid. Onzin altemale! Doch het domste van al is nog het didaktism in de romanze. Gelukkiglik daartegen al begint men op te komen, maar ongelukkiglik, in Vrankrijk ten minsten, en bijgevolg ook in ons landeken, gaat die reactie grootendeels verloren omdat het volk niet mede en wilt. En dat Benoit en Waalput en Franc en Tinel en Blockx maar en dichten! Slechts eenige geren hunne werken. Voor wat het volk betreft, gaat in den eersten salon den besten en onderzoekt het musik dat op de rekken nevens de piano ligt, en gij zult zien! God betere het — en gij, stijgende Knapenschap, van wie alleen iets te verwachten is!

Dit voor het *uitgedrukte* in het musik, de stoffe.

Voor wat de wijze van uitdrukken betreft, den vorm, dat bestudeert het vorige artikel en stelt dezen vorm zijne wetten vast onder den name van *individuele* en *nationale oorspronkelikheid*, twee verschillige kanten eener zelfde zake.

Dit alles hopen wij eens dieper te doorgronden en nader te onderzoeken, in eene verhandeling over den volmaaksten vorm van het musik als uitdrukking, te weten het dramatisch musik, bijzonderlik onder zijne volledigste gedaante, het opera.

HAROLD.

„Een bijna ongelooflijk misverstand", meldt een Bericht in 't derde nummer van den eersten jaargang," is de schuld geweest dat een groot deel der brieven ons toegestuurd op het adres Van der Goor, enz. den schrijvers zijn wedergezonden geweest met het schrift: *inconnu au régiment*, enz." Daarover schreef Albrecht de volgende „Kronike", die ons wetens, nooit in druk verschenen is.

KRONIKE. 1)

Op enen schonen somerachternoen van den jare O. H. J. C., lag de sogenaamde Bursche, student van sinen ambachte, ende hoofdman des middenraads van den Studentenbonde, in sinen canapé heel diepsinnig te denken ende te vroeden over niet met al, doen er al met enen keer op der deur siner kamer geklopt wierd: klop, klop, hetgene hem besluiten deed dat er een menschelik wezen voor siner deur stond. Ende *instinctivement* ofte enkelik van natuurswege begripende dat die „klop klop" wilde seggen: „Mag men wel?" so deed hi sinen mond open ende sprak met luder stemme: „Ja." Ende daarop ging die deur open, ende daar traden vier abele heeren binnen, eensgeliks studenten van hunnen ambachte, ende Keurmannen elk van ener provintie ofte gouwe van den vlaamschen lande. Ende si sagen er seer vroed ende diepsinnig uit. Ende doen men sich fatsoenliker wise gegroet had al seggende: „Bon de la jour, comment's que vous do jou do?" ende wat geklapt had van grote ende gewichtige saken, als bi voorbeeld van het schoon weder, ende van die oostersche kwestie, ende van der mogelike tusschenkomst in deser kwestie van der belgsche Burgerwacht ofte Garde-civique, so stoelde men sich rond ener tafel

1) Daar wij de lange *a* in gesloten lettergrepen, nu eens dubbel dan eens met bijvoeging eener *e* verbeeld vonden, hebben wij overal *aa* geschreven, te meer een zelfde woord soms op de twee wijzen voorkwam en dat de schrijver zelf op het handschrift de *e* heeft doorgeschapt om ze met een *a* te vervangen.

met enen groenen tapite overdekt, ende men ontstak ene cigare ofte tabakwinde, ende die voornoemde Bursche deed nogmaals sinen mond open ende sprak diep ontroerd: „Ik verdeklareer de zitting open" maar siende dat die vier abele heeren Keurmannen op dat woord verschrikten ende haastiglik opstonden omme de zate hunner stoelen gade te slaan, so hernam hi: „Ik wilde seggen dat onse Raad begint" waarop allen segden. „Ha!" ende er gerustgesteld uit sagen. Doen segde de voornoemde Bursche: „Ende de Keurman voor der gouwe van Brakband, ofte vulgo Braband, heeft het woord tot het lesen van sinen verslage van verledene sitting."

Edoch die Keurman van der gouwe van Brakband, ofte vulgo Braband, tastte in sinen sakken ende segde: „Gi siit mis Bursche, want het woord ik niet en hebbe in geen enen miner sakken. Waarop voornoemde Bursche nogmaals hernam ende sprak: „Ik wilde seggen dat gi soudet uw verslag aflesen." Ende die loose Keurman segde „Ha" ende versloeg die vorige sitting. Ende dan wierd er diepsinniglik raad gehouden over menige ontworpene ende reeds begonnen werking, tot het omverre worpen van Kerk ende Staat ende menig ander schelmstuk te welker uitvoering de Studentenbond is gesticht geweest. Maar dat en sullen wi hier niet vertellen om dies wille dat het moet sekreet ende verholen bliven causa de politie die het niet en mag weten. Ende elke Keurman gaf sine berichten hoe het met der sake van den Bonde gelegen is alhier ende aldaar, ende veel viven ende sessen. Ende als men dat al seer diepsinniglik had besproken, segde de voornoemde Bursche: „Quœ quum ita sint ende die dingen al wel bevonden siinde, laat ons nu wat spreken over onzen droeven jongen van Pennoen. Venez, penningmeester, parlez le premier, et pour cause." Maar die woorden waren nog warm uit sinen monde,

ofte sie, die Keurman voor der gouwe van Antwerpen, penningmeester voornoemd, keek onder der tafele, ende siende daar het woord liggen, so nam hi het, ende hief sinen gebalden vuust in der hoogte geliik men hadde gesegd ja Neptunus als hi siin hoofd buiten het water steekt na den storme in Virgilius, ende liet hem — hets te seggen sinen vuust, ende nochte Neptunus, nochte den storm, nochte Virgilius, — geweldig op der tafel vallen, so dat si geweldig verschoot ende al die het hoorden, wel een hanegeschrei verre.

Ende hi sprak: „Le monde retourne à la barbarie" — hi was so kwaad dat hi er fransch bi sprak. — „Siet op onser uitgave, staat daar niet gedrukt in volle letters: inschrivingen op te senden naar Van de Goor, Brusselstraat, 184, Leuven?" Ende allen nikten van ja. Maar dat en stilde sine woede niet, ende nogmaals op der tafele derschend, so dat er allen compassie ofte medeliden mede hadden, sei hi: „Hewel, van de honderd brieven aldaar gestuurd is er geen een toegekomen: enige hebbe ik ontvangen van elderswege, doch een groot deel wierden den schrivers wedergestuurd dragende in vurige letters door heiligschendende handen geschreven het volgende opschrift: *Inconnu au régiment.* — Horror! Horror! Horror! riep heel de raad, ende een Keurman was sodanig ervan gepakt dat hi sine cigare ofte toebakwinde al den averechtschen kant poogde te smooren tot groter schade siner lippen.

„Maar ik vrage u hoe dat komt en wat wi daarmede sullen doen?" riep de Keurman voor Antwerpen, penningmeester, voornoemd.

„Soude dat misschien niet komen" segde een Keurman, „omdat Brusselstraat, 182, Leuven op siin Leuvensch had moeten geschreven siin ende luden als volgt: Briesselstroet, 182, Leiven?"

Maar Bursche, de hoofdman, ende de Keurman voor Brakband ofte vulgo Braband die des vorigen raad

verslegen had, sprongen recht ende riepen: „Geen dialekt! Leve de taaleenheid — tot met den Platduitschers toe." — „Ten anderen," sprak de voornoemde Bursche, „hets hier eerst ende vooral sprake hoe wi het gebeurde sullen herstellen, ende dan sorgen wi voor de Toekomst."

„Ik stelle voren" sprak de vergramde Keurman voor Antwerpen „eerst ende vooral ene geduchte wrake te nemen over den schuldigen!" „Beroep hem in duel ofte tweegevecht met het wahrendorfkanon," segde de Keurman voor Oostvlaanderen.

„Ja maar dat soude de dood kunnen veroorsaken," segde de Keurman voor Westvlaanderen „ende onse Keurman soude de kanse hebben van misschien in geen gewide eerde begraven te siin, hetgene ons allen seer veel pine soude doen."

„Mi ook," segde de Keurman van Antwerpen, penningmeester voornoemd.

Daarop segde de Keurman van Brakband ofte vulgo Braband die den vorigen raad verslegen had: „Ik wete ja een middel: beroep hem met het floret op honderd stappen . . ."

„Wacht eens," sprak al met eens de voornoemde Bursche. „Ik hebbe hier enen seer doorvroeden boek die voor opschrift draagt: *Elc gaet nu bi den Vos ter school*, en dien ik raadplege in alle grote ende gewichtige omstandigheden. Willen wi ook eens bi den Vosse ter schole gaan?"

Ende allen knikten van ja, want de Vos algemeen in den Dietschen lande bekend is van over oude tiden als de meester der vroede bitende wiisheid.

Ende Bursche nam uit siin boekenrek enen groten kosteliken boek wegende van deugden ende kwam hem eerbiediglik op der tafel leggen, ende doorbladerde hem te midden een diep stilzwigen, in siin eigen murmelende al soekende: „adressen, A. D. R." — „Hier

heb ik het gevonden. — Juust: hier staat het geval klaar ende dudelik aangeteekend." Ende hi las:

Adressen, kapitel 2, van den moeilikheden die men er kan tegenkomen.

§ 6. Middels tegen die moeilikheden:

... Wan in gilden ofte kongressen
men heeft moeite met de adressen,
wan bi voorbeeld si niet siin goet,
so dat men niet kriigt met groten spoed
die litterœ ofte vulgo brieven, —
tmag jemand soms herde grieven, —
stelt dan so het mogelik is
een beter adres, en, dats gewis,
de post die sal u beter gerieven
ende u rapper bestellen die brieven.

„Bravo! Bravo! Leve de Vos," riepen alle de Keurmannen ende si klakten hunne handen. Ende de Keurman voor der gouwe van Oostvlaanderen sprak: „Ik stelle voor eensgeliks bi den Vosse ter schole te gaan voor wat betreft de middels om te herstellen het kwaad gedaan door niet toegekomen oftewel niet in tiids toegekomen brieven." Ende daar allen van dat gedacht waren, so socht Bursche voort in den boeke ende las na enige stonden soekens:

So nu door de schuld van slechte adressen
ofte ja van den post ende viven ofte sessen,
sommige schrivers siin herde gespeten
ende fel ja op der gilde gebeten...

* * *

Eene reis die in Albrecht's geest blijvende indrukken prentte, is deze waarvan Pol de Mont zich nog het volgende herinnerde:

„Iets dat mij altijd eene schoone herinnering zal achterlaten, vertelt Pol de Mont, is een kort verblijf, in gezelschap van den be-

treurden overledene (A.R.), bij eenen vriend uit de omstreken van Brugge gehouden, in de verlofdagen van 't jaar 1878.

Ik was een dag vóór hem bij onzen gezelligen waard reeds ten gaste, en, in afwachting dat Rodenbach aankwame, waren wij, de West-Vlaamsche vriend en ik, in den namiddag een uitstapje gaan maken. Tegen den avond keerden wij weer, en onze heer weerd kon mij maar niet genoeg vertellen over al de geschiedkundige herinneringen die daar in de omstreken van Brugge, aan kerken en aan oud abtdijen vast waren: hij noemde Damme, ter Doest, Dudzeele en Lisseweghe . . . .

Plotselings, van uit een droogen gracht, springt een kerel hervoor, zwaait met allerlei gebaren den stok, en roept:

„Vliegt de Blauwvoet!" —

Versteld, verrast, stonden wij beiden stil, doch aldra klonk uit twee monden te gelijk het wederwoord: „Storm op zee!" en daar wij beiden den nieuwgekomene de hand drukten, hiet de heer weerd dezen welkom: 't was Albrecht. Hij had ten huize des vriends ons afzijn vernomen, en was ons komen opzoeken, om ons daar tusschen licht en donker, zoo plotseling op het lijf te vallen.

Al het genot van de twee of drie dagen, die wij daar samen sleten, beschrijven, zou mij niet mogelijk wezen. Geene wandeling, of wij trokken er zingend en dwepend op uit! De overblijfsels van het klooster van ter Doest te Lisseweghe, waar Van Saeftingen eens monnik was; de toren van Lisseweghe, waar de koene pater belegerd werd; Damme met zijn gothiek stadhuis, en zijn prachtigen tempel; Vyvecapelle met zijne allerschoonste nieuw-gothieke kerk en pasterij: een echt hoekje der midden-eeuwen in Vlaanderen; alles werd bezocht.

En, o heilige geestdrift onzer jonge zielen, van op de torens van Damme en Lisseweghe strooiden wij, heinde en verre, vaderlandsche distichons en vierlingen in het rond, terwijl wij tevens niet nalieten, op het torentje van Damme's stadhuis, een vers achter te laten tegen de verfransching dier oude Vlaamsche gemeente! . . . . ."

Geheel deze reis werd door Albrecht in korte nota's aangeteekend, waaronder wij de verzen aantreffen die hij ter plaatse dichtte en waarvan een afschrift in eene klove van den toren verborgen werd. Zouden die verzen, nu, na dertig jaren, daar nog verborgen zitten? In alle geval luidden zij als volgt:

O Maerlant welke zonde moet gij boeten na uw dood,
dat, waar uw wiege stond en waar uw vroede tale eens lood,
een stomkop van een meier op zijn prachtige oude zale
zoo onbeschaamd een opschrift plakt in franskiljonnetale

O Maerlant, 't is dat gij met ons moet herden en moet lijden,
O Maerlant, 't is dat Vlaandren weêr uit een wanhopig strijden
moet stijgen groot en blij en vrij. Intusschen, dichtervaâr,
gij geeft ons voorbeeld, en gij keert daar uwen rugge naar! 1)
12 Sept. 1878.

Hier ook laten wij de vierlingen volgen door Albrecht gedicht, en die met potlood op blaadjes papier geschreven, van den toren in den wind werden geworpen en, God weet waar, toegevallen zijn. Het opschrift duidt reeds aan, welke gedachten, bij het zicht van Damme, in Albrecht's geest opdoemden:

O Damme getuigenisse
van grootheid en macht in puin
Synthesis en zinnebeeld van onze Geschiedenisse.

* *
*

Van waar eertijds 't noodvier glom,
noodhoorn blies in 't ronde alom,
roepen wij allen een luid Houzee!
Vliegt de Blauwvoet! Storm op zee!

* *
*

Lijk wachters op den toren
in den alouden heldentijd,
wij stoken van hier den toren
tot vaderlandschen strijd.

* *
*

Van op dien ouden toren
u roepen wij den ouden schreeuw:
Wat Waalsch is valsch is! Schild en Vriend! en Vlaanderen die Leeuw!

*
* *

Van op den toren van Lisseweghe wierp Albrecht geene gedichten, de nota zegt alleenlijk:

s Anderdags, muziek — reize: Lisseweghe.
Kerke — toren: „Van donkerheid in stralend licht: blind-geschitterd".
Eerste gevoel: Brugge in blauwe vernte. De zee, Walcheren, de Wikings, Heist, Blankenberghe, schoon land! De Kerels! Dakerlia! Willem van Saeftingen, ter Doest, enz.

1) Het standbeeld staat met den rug naar het stadhuis gekeerd. F. R.

Ik en Pol, op de kanteelen gezeten, dichten (altijd hetzelfde: *Heden* en *Verleden*) en schrijven noten. Alle die gevoelens en het vertellen der Willemsage smelten tot gedicht.
Pol werpt gedichten in den wind, ik behoude ze in het werkend hoofd, en allen dalen met tegenzin van die hoog beschongen hoogte af.

In den namiddag bezochten zij St. Pieters. — Breydels graf — *met fransch op*. Als titel tot een te maken gedicht lezen wij: „*Breydel bij zijn graf*" wat reeds vermoeden laat welk gedicht hier zou ontstaan zijn en welk bitter verwijt uit ieder vers, als stalen rede, zou geklonken hebben op het onteerde steenen graf.

's Avonds in Dudzeele terug, werd er eene „Serenade" gegeven met fakkeltocht ter eere van Albrecht door de fanfare van E. H. Amaat Vyncke, bij wien het nieuws dat Gudrun bekroond was, per telegram uit Antwerpen over Roeselare was toegekomen. Want het was bij den gewezen pauselijken Zouaaf, toen onderpastoor te Dudzeele, dat de reizende dichters de gastvrijheid genoten; en of zij er hun hert hebben opgehaald, lijdt geen twijfel.

„In Vlaanderen schrijft Hugo Verriest, hebben wij sedert veertig jaren geenen man gehad zoo sterk en taai, zoo onvermoeidbaar, zoo neerstig en bezig, zoo stout en behendig, of liever zoo durvend en zoo doortrapt, zoo dul en hitsig en toch goed en innig welgezind zoo blij en lustig en vol kwaâperterij, ja, blijde deugnieterij als Vyncke. Hij was: *Ratte Vyncke!*"

Later vertrok Vyncke als missionaris naar Afrika, en vond er den dood. Hugo Verriest miek zijn beeld: — „Staal met kruid doorstoven" — en plaatste het onder zijne „*twintig Vlaamsche Koppen*".

In twee zijner voordrachten beschreef Albrecht deze reis, en diende zij als levend decor waar hij in bonte tafereelen Vlaanderens geschiedenis deed ontrollen. Eene dier voordrachten gaf hij te Brugge, in voorbereiding van den aanstaanden Landdag die te Gent moest plaats grijpen, en handelde: *over de rolle der Jeugd in den Vlaamschen Kamp;* doch de voordracht

strekte tevens over heel ons groot verleden, omvatte de geschiedenis van Vlaanderen, de Kerels, de Klauwaards en de geheele studentenbeweging, gesproten uit de Blauwvoeterij. Spijtig, die voordracht werd niet geschreven, doch is genoeg verstaanbaar uit te punten, om ze hier te laten volgen:

Voordracht over de rolle der Jeugd in den Vlaamschen Kampe.

Altijd eene vreugd te Brugge te zijn . . . doch . . .

I Oud en huidig Vlaanderen.

Reis in het noorden. Damme.

Mijmering — waarom? „O wie voor Vlaanderen heeft geleden en gestreden, enz." 1) — Melancholie.

Oud Damme (Stede, volk, zegepraal der Vlamingen).

Huidig Damme: — Zee afgeweken met val (gelijk de vleiers). Standbeeld (Van Maerlant het volk en kent den man niet).

Stadhuis. Kerke (buiten — binnen — zerken — franskilionism op de muren, enz.).

Zinnebeeld: Oud Vlaanderen — Huidig Vlaanderen.

Oud Vlaanderen: land — stad — volk (Filippine van Vl.) — Geschiedenis —: prachtige ontwikkeling en bloei van *eigen wezen* — *Vermaardheid* (zonne over de Kerstenheid — „Het daghet, ja, in Oosten, maar zonne in het Westen") — zelfs bij franschmans:

„Jamais on ne t'a fait choir que par trahison
Ton âme après ta chute etait encor meilleure". 2)

Reusachtig.

Huidig Vlaanderen: Land ja. — Steden min. — Volk?

Officieel: twee enkele tableau's: sinds eene halve eeuw omtrent liggen verzoekschriften gestapeld (tableau) voor eenen hoop die ermede lacht (hunne gazette lezen en klappen en gachaaien) — Leuven en Antwerpen onder de geuzen (avondf. der ware Sinjoren. Klauwaardst.).

Maar wat ware het officieele?

Volks-wezen.

Geschiedenisse: Burgondiers enz. Frankrijk. — Verbastering — ontwording — verlies der tale.

Nu twee deelen:

Verfranschte stedeling — nietig — Joseph Prudhomme — petit Crevé. type: capitale — en alles streeft ernaar.

Daaronder eene bederving hier niet te bechrijven. (café chantant. Balzaal.)

De Boer is veel beter — zijne faut (redens — en waarom men het hem niet en mag verwijten) — het oude Vlaanderen leeft

1) Zie zijn gedicht: „*Ter Venster*" in gedichten van A. R.
2) Victor Hugo.

in hem — doch hij is misprezen, zie de gazetten — „een boer!" — Oostacker 1) — Kavalkade van Gent (Arteveldel) 1)

Waar moet zulks naartoe?

Een volk dat bederft is rijp ter inpalming (Athene—Rome).

Ge denkt, ik sta hier als een Ongeluksbode.

Maar wat van twee een dan verkiezelijker?

Alle *bederf* zet voort. — Dus geene Hope?

Zeker: De Leerende Jeugd!

De opvoeding (wat eraan gelegen is) spruit uit onze wereld en zet zijne slechtheden voort.

— Ter Hoogeschole — de Astek.

Meer als dit: overal is men ingenomen tegen Vl.: Luik, enz.

W.-Vl. (Davidsfonds — „liever zien in duigen vallen dan....") Blauwvoeterij tegengewerkt — honderd reken straf-schrijven voor de Vl. Leeuw te spelen — Vlaamsche onderwerpen verboden. J. de Vos weggejaagd (schandalig) — Indien Breydel en De Coninck het hadden geweten, — gilden afgeschaft, enz.) — feiten bestatigen. Versta er de redens van.

.˙. Redding moet van daar niet komen.

.˙. Niets te doen? — .˙. veroordeeld?

— Neen!!!

Gezicht te Knocke. — Ontwikkeling — Aloud Vlaanderen: Land — hutten — bosschen — zee (het Zout-Land) — Zale — gilde — woelende gevechten — Noordvier in den nacht, brandende sloten: *Kerelskamp.*

Zijn einde: te Brugge — dood der Kerels — verraad, hun lijf werd onbegraven — geschandvlekt (eeuwen lang).

Herboring: Gilden — Kortrijk Kouter.

Toppunt: Bond der Vl. Gouwen.

Ontaarding — elke poging: gilde (+ individualism) = gewoon karakter.

(Brigands, enz.).

1) In verschillige canava's o.a. „De Zanger" zinspeelt A. R. op de gestoorde bedevaart van Oostackere en op de carnavalstoet van Gent van 10 Maart 1878. — „Koten en kramen; reuzinnen, peerdekens enz. — Menigte — bonte maskerstoet. Muziek. H..... en jongelingen gemaskerd. De liedekens. De bussen. De wagens: Afrika, de Pers, Verleden — Toekomst, Water van Lourdes, Laatste oordeel, „Corbeille aux offrandes". Naar de stembus. De boeren met puisten en zeeren en melaatschheid verbeeld, dom en sukkelachtig. De zieken ter stembus geleid op een wagentje.

De zuster van liefde bespot. Louise Lateau. enz.

De Gentsche neringen — gezang.

„De Werker" en de Internationale onder het volk.

(Sombere woede) — het standbeeld van Jacob van Artevelde met vloekenden arm rijst boven de kramen — Jongelingen op zijds: (Wijzend naar een wapenwinkel): „Wat is er beter, dit of onze zeisens en messen en oude roeren "

O dit al eens weggevaagd, die schande in ons gelaat gespogen. — Wrake. — *Toekomst?*

Eindelijk de Vlaamsche Kamp.

1. Herboring. Erin go Brath — tra mor tra Brithon.
Zoolang de zee zoolang de Vlamingen.

2. Gilde – gildig.

Welnu:

Huidige herboring:

Deze der jeugd die roept:
Wij zijn de Toekomst! enz.

Begin des Studentenkamps:

Gezelle.

Verriest.

De Blauwvoeterie! —Wandeling onder de boomen — club — „se mêle à toute chose'). Zette over in de andere gouwen — uitwerksel op Leuven.

2.

Ook deze herboring moet op krachtige wijze geschieden: *Bond.*

Ook wierd de Bond gesticht.

(Zoo ook in Duitschland. 1 Beweging der Jeugd.
2 Burschenschaft.

Hoe?

Landdagen te Gent.

Landdag te Mechelen.

Landdag te Brugge.

Wat is de Studenten-Bond? — Uitleg. —

Stelselmatig inrichten des Vlaamschen Kamps.

Wat is de Vlaamsche Kamp? =

Wat is de Studentenkamp? =

Stelsel des Bonds: Middenraad: Hoofdman — Keurmans.

Leden — gildegeld — tijdschrift.

Jaarlijksche Landdag — *Feeste* in het stille tot dat wij eens tot eene groote machtig zijn.

Eigenlike werk.

Keurmanschappen in de gestichten — hunne rolle.

Werk van den Studentenkamp: princiep: = (alles wat mogelijk is, niets meer).

Op ons eigen. = Wezen — uitdrukking. —
Werkzaamheid.

Op anderen — Geest van voortplanting. (rolle van den middenraad: Besturen — nieuws ontvangen — Spelersgilden).

Water door den dam {
Water op den steen. { machtigste element.

Alzoo geraken wij eens daar dat de Jeugd *Vlaamsch* is en dan Vlaanderen gered, en de vijanden hebben gedaan met zaaien.

Dus treedt in den *Bond.*

Ten Gentschen Landdage van groot verlof: Zal de verbroedering zijn der Gouwen: (Limburg ook komt bij. Brief).

Artevelde zal op zijnen tijd peinzen: Bond der Gouwen — de helden zullen nederzien van uit den hoogen Hemel.

Bond: Vlaanderens redding.

Reeds tweemaal ontbraken de Westvlamingen; nu en mogen zij niet meer. De Bond spruit trouwens uit onze *Blauwvoeterie* en wij mogen zingen:

„Hoort een lied van......" enz. 1)

* *
*

Ziehier, volgens de punten ter bespreking, hoe de Landdag van 1878 afliep. 1).

Albrecht sprak er de welkomsrede uit en gaf vervolgens uitleg der schikkingen. Hier ook vergeleek hij den Studentenbond aller gouwen met den Bond der Vlaamsche Gouwen, tijdens Van Artevelde te Brussel gehouden.

Wat is Bond? — krachten — band.
Kracht: Duitschland (nooit centralisatie).
Zwitserland.
Willem's Genootschap ter bevordering .... enz.
Zoo ook onze Bond — Krachten alom — één leven: tijdschrift = (résultante).
'k Begroete den derden Landdag. Bijzonderlijk Limburg! —

Dan legde hij een plan uit voor nieuwe werkingen en algemeene propaganda, enz.

Voor zijne eigenlijke voordracht, waarvan we langs achter op hetzelfde blaadje papier, den korten inhoud vinden, kwam Albrecht op Duitschland terug en vooral op de Burschenschaft. Hier ook, zooals in eene zijner vroeger voordrachten, begon hij met de kolom van Berlin; doch beschreef ze hier in haar geheel, en gaf er de zinnebeelden van te kennen alsmede het krachtig geschrift:

„Närhaft und Wehrhaft", enz.

dat Duitschlands roem verkondigt.

De Arend. Duitschland.
Alle standen wapenen zich: Landwehr — Landsturm.
Smid — Lancier — Bursche.

1) Papieren van A. R.

En waaraan te danken? — *Aan de Burschenschaft.* Dan handelde hij over Schiller, Göthe; zinspeelde op *Rütli* = (eensgezindheid) — en weidde verders uit over de Burschenlieder; Arndt, Körner enz.

Duitschland's grootheid.

Gingen verre — Kotzebue — Sand.

Geen voorbeeld! doch *ijver* na te volgen; maar wettig (onwilligheid en brutaliteit laten aan deze die de gilden afschaffen). Maar in ons de goede eigenschappen vormen, bijzonderlijk twee:

1°. *Begeestering:* Alle goede groote zake begeestre ons. (oui, je les ai vus....) niet onverschillig — niet „pratiek" iets *durven* — het kenteeken der jeugd.

2°. *Grondigheid:* — Twee schoone woorden: *Waarom* en *Daarom.* Geen koppigheid, geen plooibaarheid. — Men verwijt *het petit tribunal:* het is eene deugd: „Waarom — Daarom". Dat toepassen aan alles. Zoo doende: *man* — .˙. eerbiedweerdig, dus eerbiedeischen. = in ziël en lijf. Daarbij voor ons de propaganda (elk eene levende propagande). Zoo doende herwordt Vlaanderen:

Generig en gewerig
vol koren en vol wijn
vol ijzer en vol staal,
Gezangenrijk, Gedachtenrijk,
U prijze mijne taal,
Vaderland mijn.

* * *

De volgende verzen werden waarschijnelijk op eene vroeger reis opgedaan.

En bij 't lanteernlicht aan den draai der strate,
lijk daggen schoten onze stokken stralen.....
Stil lag, onder de brugge op 't zwarte zwijgende water,
de zwane blank in de duisterheid.....
In het water wederspieglend,
zwart stak 't huis af op den hemel,
uit de ruiten stroomde 't licht,
de orgeltoon kwam toe bij walmen,
donkre schimmen vlogen dansend
voor de vensteren voorbij,
kronklend wiegend op de mate
van die walzende harmonij.
Het standbeeld rees in klaren maneschijn.
't Was laat, wij stapten langs de Leeuwenbrugge,
lijk spoken vormloos en vereend daar rezen
die oude steenen leeuwen, half verlicht

door den lanteern, op de steenen leuning;
alonder donker tusschen zwarte tronken
die onbeweeglijk neigden langs den kant,
daar lag het donker water en weerkaatste
een donker lucht, waar, bachten zware wolken,
de mane dook, en oude scherpe gevels
zoo spokig en gebekt de lucht uitsnijdend.

(een nacht te Brugge.) 1).

De tooverende nacht herschiep het prachtig oude Brugge,
het krielend volk verscheen ter markt in eenen bonten drom,
en 't klonk bazuin en vedel en der scharen dof gebrom.

* *
*

Bovenstaande verzen geven nagenoeg den indruk der volgende nota weer: *„Des avonds te Brugge"*.

Wij stapten vol droomen en onze geest voerde ons eeuwen vroeger en — alles hielp er toe; Brugge's uitzicht, de vertooning van waar wij kwamen, het beeldenwekkend muziek, de schingende mane en de tooverende navond — het docht ons wij waren in de 13 eeuwe, onze frakken wierden vlottende mantels, wij voelden een kaproen onder onzen hoed eene opgeslegene klakke geworden; onze stokken glommen als daggen bij het licht des lanteerns aan den stratedraai. Wij waren klauwaards, verlangden om Breydel en De Coninck te vinden ter vergadering, ten pande, om er het nieuws van den dag te hooren, en moesten opletten soms voor de patrouillie soldeniers trappende daar op mate in het donker zijstraatjen.....

De Halle, enz.

Hoe de droom eindigt: — Een heer komt bij en vraagt eenen onzer: *„Monsieur, un peu de feu, s. v. pl."* 1).

Albrecht was, tijdens deze reis, als gast ten huize van E. H. J. Axters, gewezen professor en hulpsurveillant ten gestichte van Roeselare, wien hij dankbaar den Blauwvoet opdroeg met onderstaande verzen die bewijzen hoe de hulpbewaker, niet enkel de Blauwvoeten met raad en daad bijstond, maar ten gestichte hun geestelijke hoofdman was. 2) Dit versterkt mij in de gedachte, reeds vroeger uitgedrukt, dat hij in een der rollen wordt bedoeld die voorkomen in het tafereel der Studenten van Warschau: Eene isba in de bosschen van Czestochowa.

1) W. u. D. 1878—77.

2) Dr. Van Puyvelde is dus mis waar hij in de Gedichten van A. R. onder de opdracht van den Blauwvoet zet: Aan Amaat Vyncke.

Den Eerweerden Heer Axters.

U, die ons Raad- ende Leidsman waart,
toen dwang met zeemend verraad gepaard,
dit lied uit hijgende borsten wrong;
U, die het zoo dikwijls vorenzongt,
bij 't klinken der schuimende minneschaal,
in Klauwaardsvergåring en Kerelsmaal;
U, die waneer het klaroen opgaat,
de wind onze vane in plooien slaat,
(en — in 't gedacht — de trommel romt,
en in de verte een Roeland bomt,) 1)
waneer er een slag geslegen moet,
en, zingend, de Bende trekt op, vol moed
en krachten, tot spijt van die 't benijdt,
aan 't Hoofd der tiegende Bende zijt,
op zijn Germaansch: met raad ende daad,
bestierende t'wijl gij uw slagen slaat,
den wemelenden krijgsdans nimmer moe:
U, komt dit lied zijne opdracht toe.

Groot verlof 1876.

Ter welker gelegenheid of om welke reden Albrecht zijn „Blauwvoet" ook in het fransch dichtte, is ons onbekend. Doch er ligt mij in de gedachte dat er eens eene „Anthologie" verschenen is, bestaande uit fransche vertalingen van werken onzer vlaamsche dichters, en mogelijks voor dat werk zou hij den Blauwvoet in 't fransch hebben gedicht; want op het zelfde blad vonden wij zijne *eerste fransche verzen* als schoolwerk, in het derde latijn, verveerdigd, in 1874, en die wij ook laten volgen.

LE CHANT DES FILS DE FLANDRE.

A présent faisons entendre
du plus profond de nos cœurs,
l'âpre chant des fils de Flandre,
la chanson des Karls vainqueurs.

Refrain.

Oui qu'elle se fasse entendre
la chanson des fils de Flandre,
échangeant le cri de nuit:
„L'aigle vole — l' onde bruit".

1) Eerste lezing. Deze opdracht verschilt tamelijk met het gedicht door Dr. Van Puyvelde overgenomen in de Gedichten van A. R.

L'on disait: „Elle fut forte
la Vierge au front d'or lacé,
mais la libre Flandre est morte
et les héros ont passé".

Tout à coup les échos tremblent,
l' antique dune frémit,
voyez: des masses s'ébranlent:
c'est „la morte" qui surgit.

Nous voici. Fiers, libres d'âme,
poings serrés, front haut, debout,
quand nous songeons, l'œil en flamme,
quel sang dans nos veines bout.

Nos ayeux nés au rivage
de la boréale mer,
mouraient, plutôt qu'un servage
ne courbât leurs „fronts de fer".

Nous portons leur âme forte,
notre bras encore est fort....
Non, la race n'est pas morte
des „Klauwaards" des Karls du Nord!

L'aigle gris de la tempête
pare notre gonfanon
qui porte la croix au faîte
sous la garde du Lion.

Fi des bâtards, fie des traîtres!
Qu'on les méprise en tout lieu!
Flandre aux vrais fils des ancêtres,
Flandre à nous! et vive Dieu!

* *
*

EERSTE FRANSCHE VERZEN.

Chaque fois qu'un enfant vient de naître ici bas,
làhaut sourit un ange, et, déployant son aile,
vers le berceau descend et ne le quitte pas:
il veille sur l'enfant plein d'amour et de zèle,
et, tendrement parfois sur sa couche incliné,
son sourire ressemble à celui de la mère,
en voyant le sommeil du frêle nouveau-né,
que lui, l'Ange du Ciel, appelle un „petit-frère".....

1874. 1)

Men zou kunnen denken dat Albrecht zijn „Blauwvoet in 't fransch dichtte ter opname in „*La Semaine des Etudiants*" een studentenblad van Leuven, waar

1) Waarschijnlijk een schoolwerk.

ook van hem „*La dernière scène d'Irold*" in 't fransch verscheen, en waarvan we slechts een fransch „ontwerp" vonden; doch „La Semaine" ontstond pas in 1879 en „Le chant des fils de Flandre" was reeds in 1877 gedicht.

Dat Albrecht echter „medeopsteller" was, van dat fransch blaadje en er, onder meer, de „*vlaamsche Kronike*" opstelde, lijdt geen twijfel en tot bewijs leze men het volgende briefje:

LOUVAIN, Jeudi 9 Octobre 1879.

Carissime.

Etant à la veille de mon examen je n'ai le temps de te parler que d'une manière très concise et passe sans exorde au but de ma lettre.

Tu nous ferais grand plaisir en envoyant dans une couple de jours, si possible, un article de prose flamande et une pièce de vers à: Emile Verhaeren à St. Amand, par Puers, province d'Anvers: pour le journal des étudiants qui s'imprime à Anvers et paraitra le 18 Octobre probablement.

La rédaction est reconstituée sur des bases toutes autres, elle est plus intime et secrète, tu restes *rédacteur* avec nous. Je te donnerai de plus amples explications après mon examen, pour lequel, soit dit en passant, je crains fort. —

Au revoir. Mille amitiés des confrères.

GEORGES BAUWENS.

Wij zijn in bezit van slechts eenige nummers der „Semaine" en treffen er, naast eenige zijner gedichten, nog de drie volgende artikels die betrek hebben met den Vlaamschen Kamp, onder de studenten te Leuven; doch zekerlijk zijn er van hem meer artikels in de „Semaine" verschenen.

HET VLAAMSCH ONDER DE STUDENTEN.

Nevens den franschen text en de fransche onderwerpen der *Semaine*, heeft ook het vlaamsch zijn woordeken te zeggen, en dat met recht. Trouwens

op de 1300 en oneffen studenten dezer hoogeschole, en zijn de Vlamingen geenszins eene zoo onbeduidende minderheid. Als wij zeggen Vlamingen, beduiden wij van zelfs, niet aleen de Vlamingen uit de Vlaanders, maar onder dien name begrijpen wij allenman wiens tonge dietsch of nederlandsch slaat. Zoo ware *Nederlanders* juister. Doch het woord mocht sommiger lieden kleingeestigheid gelegenheid verschaffen tot allerhande kwaden uitleg.

De Vlamingen, zeiden wij dus, en zijn alhier geenszins eene zoo onbeduidende minderheid. Echter moet elkendeen bekennen dat zij hier in eene oogenkwetsende ondergeschiktheid leven.

Waaraan liegt dat? Van zelfs is het een gevolg van den ondergeschikten staat in Belgie der Vlamingen in het algemeen; staat moedwilliglik door des lands Bestuur geschapen, en vijftig jaar lang, door de goedmoedige Vlamingen geduld.

Doch daar zijn andere oorzaken toe, en wij en aarzelen niet te houden staan, dat die ondergeschikte staat ook ten deele *hunne* schuld is. Waarom zijn zij min geacht? Omdat zij zich min *laten* achten, en zelfs, om het rechtuit te zeggen, omdat zij er soms uitzien alsof zij zelve geen al te groote achting voor hun eigen overhadden. Wilden wij dit beginnen ontwikkelen, wij zouden de geheele *Semaine* moeten vollen, en nog eenige *Semaines* erbij. Zoo zullen wij, voor dezen keer, slechts een enkel punt bezien.

Hoeveel Vlamingen en zijn er hier niet, die het woord *flamingant* of *vlaamsche beweging* niet en kunnen hooren, noch den name eener vlaamsche genootschap, zonder een misprijzend glimlachje op hunne lippen? Hebben zij dan nooit gedacht dat hun misprijzen toch eigenlik ook op hun zelven valt?

Ik wete het wel, daar is veel te hunner verontschuldiging bij te brengen. Vooreerst en zijn veel

van deze die daar meest toe genegen zijn juist geen *hoogvliegers* — al behooren zij soms tot deze *dibbaards der studie* die men *blokkers* heet — en hebben zij vol recht tot der goedhertige Vlamingen compassie. Verders moet men ook de slachtoffers inzien der verkeerde opvoeding die in het meestedeel, om niet te zeggen, in de algemeenheid, onzer opvoedingsgestichten gegeven wordt.

Doch in der waarheid, het doet pijne de onverschilligheid te zien, zoo niet de vijandschap, van zoo menigen treffeliken en verstandigen jongen die, al ware het slechts met het werk zijne welwillende genegenheid te schenken, zooveel deugd zoude kunnen doen aan die langdurige en pijnlike *Volksherkwiking* die men de *vlaamsche beweging* noemt.

En zoo zeggen wij tot elken Vlaming, die een verstand heeft om te verstaan, en een herte op zijne plaats: bezie en versta eens voor goed, dat hetgene gij met misachting, of ten minsten met onverschilligheid, bejegent, een deel van uw zelven is, dewijl men, al wenschte men het duizendmaal anders, hetgene God verhoede! toch altijd is en blijft wat men is. En glimlach niet met het woord *flamingant* noch *vlaamsche beweging*; hebt gij te kiezen tusschen eenen koers van fransche of eenen koers van *nationale* letterkunde, en laat het *eigene* voor het *vreemde* niet; en, al brachtet gij er slechts eene welwillende genegenheid bij, en laat geene vlaamsche genootschap uwen onderstand missen. Nu en is er maar eene meer; de andere, de *Studentenafdeeling van het Davidsfonds*, overjaar onwettig afgeschaft zijnde, door een Hoofdbestuur dat zijn recht te buiten ging, en des niet te min bij eenen hoop jaknikkers gelijk kreeg. Hewel, ondersteunt die eene, die oude genootschap *Met Tijd en Vlijt*, de stichting van vader David, de kweekschool van Vlaanderens *leiders*; houdt ze in orde en vrede, helpt er

voortaan alle dweersdrijverij verbannen, dat zij groeie en bloeie, hetgene, boven alle afzonderlike veeten, aller echte Vlamingen welgemeende wensch is. 1)

HAROLD.

DE LETTERKUNDE ONDER DE STUDENTEN.

De Positivisten.

Laatstmaal spraken wij van sommige heeren alhier die, met eenen zekeren *air* moeten glimlachen, als zij het woord *flamingant* hooren, of *vlaamsche beweging*, of andere dergelike.

Dezelfde heeren bejegenen gewoonlik met dien zelfden *air* en met dien zelfden glimlach, hetgene men *de letterkunde* noemt, en ja soms laten zij hooren, dat het juist uit hunne onverschilligheid is voor de letterkunde in het algemeen, dat hunne onverschilligheid spruit voor de *vlaamsche beweging* in het bijzondere.

Gij zoudt ze grooteliks verwonderen, vroegt ge hun, of het hun nog nooit in het gedacht gekomen is, dat de *vlaamsche beweging* misschien wel iets breeder zoude kunnen zijn dan eene zake van tale en letterkunde. Daar en hebben zij nog nooit op gepeisd.

Ziet gij wel, die heeren zijn *positif.*

Het zijn gewoonlik studenten in wetenschap, of medecijne, of genie, ook wel in notariaat, en zelfs in rechten. Zij leven voor de wetenschap, zeggen zij, zij zijn *positif.*

En gewoonlik zwijgen dan deze die dat hooren, bijzonderlik de nieuwlingen, vol ontzag voor het *positivism* dat daar zijne pijpe zit te smooren. Wie weet, misschien vragen zij hun verstand vergiffenis, in den grond des herten, dat *onpositif* dingen, de letter-

1) Eerste jaargang. 25 Oct. 1879. No. 2. In het zelfde nummer verscheen: „*Van het Dombeeld*" gedicht van A. R. naar Heyne op muziek van Schumann.

kunde, nog een beetje geern te zien. Questie heeft er ooit iemand de schouders opgesteken!

Voorzeker en heeft hun nog nooit iemand het eenigste antwoord gegeven dat zij verdienen, te weten:

Zeg eens, *positivism* daar, voor wien de wetenschap meestendeels eene formule is, wier gij noch redens, noch toepassing en kent, en buiten dewelke gij niets en *vermoedt*, weet gij aleenlik wat letterkunde is?

Indien letterkunde trouwens niets anders en ware dan hetgene die *positive* geniën er *a priori* van denken, te weten, een *vogellijn* op een *boomlijn*, bij een *beeklijn*, op wiens boord een *knapelijn*, met een *maagdelijn*, enz. enz., wie en zoude dat niet helpen verbannen, om de weerdigheid van des menschen geest, en uit bezorgdheid voor zijne zenuws?

Maar de ware letterkunde zijnde, gelijk het uit alle meesterwerken klaar schijnt als de dag, de mededeeling der ideale of oorbeeldige, het is te zeggen, dunkt ons, der volkomen opvatting der zaken, en in het bijzondere, der menschelike werkzaamheid; — is er dan iemand zoo *positif*, dat hij het genieten dezer dichterlike wetenschap niet verdragen kan, daar is hij meester over, maar hij hebbe ten minsten de eerlikheid het te zwijgen, en bijzonderlik en make hij zijn zelven niet belachelik, met de onvolledigheid van zijnen geest, gevolg misschien eener onvolledige opvoeding, als eene deugd te willen doen doorgaan.

Welhoe, al wat mensch is heeft, al ware het maar een onbewust en onduidelik gevoelen, van dat heimelik dingen dat wij niet beter en weten te noemen dan de *objective poësis*, namelik, het schoone voor zooveel het, rondom ons, uit leven en nature stroomt. De kunst, de dichtkunst in het bijzondere, deelt ons onder andere de volledigheid van dat gevoelen mede, en poogt het in ons te ontwikkelen. En het ware eene flauwte die mededeeling te kunnen smaken, en eene deugd het niet te kunnen!

Is men daar onbekwaam toe, zooveel te erger. Maar dat en is geen reden om gedurig met *positivism* uit te komen, en *positivism* gedurig met *letterkunde* in tegenstel te zetten: de letterkunde, bij al wie echt letterkundige is, is wat ernstiger *positif* dan het *positivism* van al die *positivisten.*

Ten anderen in het algemeene zoude men zich grooteliks bedriegen, geloofde men dat dit *positif* volk volstrekt alle letterkunde misprijst.

Neen toch. Des avonds op hun kwartier lezen zij Paul de Kock. 1)

(*Vervolgt*). HAROLD.

VIJGEN NA PASCHEN.

Over eenige weken lag het volgend artikel, drukkensgereed, op het punt in de *Semaine des Etudiants* de plaatse te gaan vervullen die er voor de vlaamsche artikels open staat, toen de schrijver het, op zekeren dag, te samen met andere papieren, boeken, enz. uit het oog verloor op bevel van hetgeen eertijds *de* Faculteit hiet. Dezer dagen vond hij het weder, overlas het, en: „'t Is jammer", zei hij, „dat de, vijgen *zoo lang* achter Paschen zouden komen. Anders zoude ik geern dit artikel den vlaamschen studenten mededeelen". Doch, is hetgene waarop het spreekt reeds verleden en vergeten, nog immer blijft het *genus* en den oorsprong zulker feiten en gezegden in ons midden voortplanten, en, bij gevolg, kan nog meermaals nuttig wezen de lessen die wij uit het besproken feit te trekken vonden. En zoo hebbe ik het artikel maar opgezonden, aleenlik zijnen titel *Nog van de positivisten*, die het met de vorige vlaamsche artikels verbond, veranderende in den titel van *Vijgen achter Paschen*,

1) Eerste jaargang. 1 Nov. 1879. No. 3. In No. 4 van 8 Nov. 1879 verschenen van A. R. een fragment uit „Irold" en Het lied van Mignon, naar Goëte, op muziek van Beethoven.

die onzen goeden lezers herinneren zal, alsdat het artikel in andere omstandigheden wierd geschreven dan deze in dewelke zij nu het geluk hebben te mogen leven.

Hier volgt het artikel.

Het zoude ons spijten, sprekende van zekere verscheidenheid onzer studentenwereld, het woord *positivisten* te hebben gebruikt, betrouwden wij er niet op, dat onze verstandige lezers, den type herkend hebbende, genoegzaam zullen verstaan hebben, dat het woord *positivism*, hoe geern die heeren er ook mede pralen, op hun karakter past gelijk een tange op een zwijn, en dat het recht woord om hunnen bijzondersten karaktertrek aan te duiden *pretentie* heet.

En toch is het ongelooflik hoe dat volk soms, met hoog en stout het woord te voeren, eenen noodlottigen invloed uitoefent op de goede jongens voor wie zij plegen *ex cathedra* te spreken.

Om hier maar een enkel voorbeeld te nemen, en ook om eens het ijzer te smeden terwijl het nog — half — warm is, laat ons eens onderzoeken wat die heeren, in hunne hooge wijsheid, moeten geresolveerd hebben ende gedecreteerd aangaande de vlaamsche artikels die in de *Semaine des Etudiants* voorkomen.

„Elkendeen verstaat hier fransch, maar elkendeen verstaat geen vlaamsch: bijgevolg is het belachlik — *bête*, zeggen zij, spreek uit: *bette* — in een gazette voor de studenten met vlaamsch voor den dag te komen".

Ik zoude mijn hoofd verbeuren zulks moet het positif en praktisch gedacht geweest zijn dier positive en praktische jongelingen.

Niet min zeker ben ik dat, op het hooren van dit orakel, eene menigte goede jongens, rond het orakel hunne pint aan het drinken, in hun eigen moeten gezeid hebben, gelijk in Shakespaere's *Julius Cœsar*, de roomsche

Jean Prud'hommes, op Antonius' *sofism*; „Daar moet algelijk eentwat van waar zijn".

Daar iets van waar? Valsch is het van top tot teene, voor wie de zake, niet door een gerreken, van waar men ze maar half en ziet, maar in haar heele beschouwen wilt.

Verkeert het Vlaamsch in *normalen* toestand, ja of neen?

Dat is de vrage!

Poser la question c'est la résoudre, zegt de fransch.

Hoe onze toestand tegenwoordig DOODELIK *anormaal* is, staat genoeg in bladeren en tijdschriften uiteen gedaan, opdat wij overbodig achten zulks in het lange en het breede hier te ontwikkelen.

Maar, bij al wat positif is! onderzoekt uw eigen zelven! Gij, flaminganten, gij, blauwvoeters misschien van in den tijd, *radicalen in zake van vlaamsch*, wat wete ik al! *gij zelve* zoudet moeten eene bijna bovenmenschelike reactie beginnen, wildet gij u hier heel en gansch aan den antivlaamschen invloed onttrekken.

Is het alzoo met u, rekent en telt wat het zijn moet met andere, flauwer flaminganten, onverschilligen, vijanden.

En rekent en telt daarop, de universiteitsjeugd nu *dit* zijnde, *wat* binnen eenige jaren onze *hoogere klasse* zal zijn wat het vlaamsch betreft?

Ik wete wonder welke Vlaming, dit inziende, nog zoude durven beweren, dat het niet *meer dan tijd* is, *alle baten* te doen helpen, *tot de minst beduidende toe*. Met alles, alles, in het werk te stellen, wie weet, geraken wij er nog . . . *misschien!*

Voor wat het bijvoegelik naamwoord betreft waar die heeren ons streven mede vereeren, men bekenne het en is geen klein bier, de eere ervan met onzen zeer geachten vice-rector Monseigneur Cartuyvels te deelen, die de *eerste* is geweest dat zelfde gedacht in het open-

bare te laten uitschijnen, met overtijd de kroning van Paus Leo XIII in het vlaamsch en in het fransch aan te kondigen — *bette* genoeg — voor studenten die altemale fransch kunnen.

Weet gij wel wat?

Als wij vernemen hoe dergelike redens, zonder tegensprake, te midden onzer vlaamsche broeders doorgaan dan zeggen wij in ons eigen: „*Une fantaisie du docteur Ox* van Jules Verne, en andere dergelike boeken in de kollegiën aanbevolen, deden ons overtijd uit ons vel springen, maar ik en wete waarlik niet waarom? Zij schilderen ons af als een geslacht van apathike bierdrinkers en pijpsmoorders, zonder zenuws noch bloed in het lijf. Hewel, hoeveel keeren op honderd hebben zij dan wel ongelijk?"

God van den hemel, waneer zendt gij ons eenige *radicalen*, die een verstand hebben om te bevroeden, een herte om te gevoelen, een lijf met leven in, en eenen mond wiens tonge zij niet en meenen te moeten, om goede jongens te zijn, tot eeuwige lamheid verdoemen! 1)

HAROLD.

Uit goede bron vernamen wij, dat zelfs „*La Jeune Belgique*" op zijne kamer werd gesticht. Overigens, waren het deze knappe schrijvers — d'expression française — niet, die tegen de Vlaamsche Beweging wrochten, die ze wellicht zeer gegrond en zelfs natuurlijk vonden. Dat hij met deze mannen zeer bevriend was, is zeker, en meer dan eene nota levert het bewijs op van wederzijdsche ridderlijke heuschheid.

Ziehier wat Georges Rodenbach hem schreef uit Parijs.

Mon cher Cousin,

Mon père vient de m'envoyer la copie du *péché français* 2) que vous vous êtes permis dans votre recueil de poésies flamandes.

---

1) Eerste jaargang. Nummer 16 van 31 Jan. 1880.

2) Eene fransche zonde. „Sonnet à l'auteur de Le Foyer et les Champs", in de „Eerste Gedichten" overgenomen en door Dr. Van Puyvelde in de ‚Gedichten" feestuitgave, weggelaten.

Le seul péché que j'y vois c'est un Eloge outré que je ne mérite certes pas. Cet hommage si amical m'a fait beaucoup de plaisir, et pour vous le témoigner, je vous dédierai à mon tour une poësie dans mon prochain volume qui aura pour titre „nos misères".

Vos vers, je ne possède pas assez la langue flamande pour les apprécier, mais d'après ce que m'ont dit mes amis, vous avez un très-réel talent.

Je m'en réjouis de tout cœur et j'espère que le succès vous viendra.

Quant au reste, ne vous étonnez pas

. . . . " qu'un Rodenbach préfère
Au chant du Scalde blond la chanson du Trouvère". 1)

Qu'importe l'idiome, qu'importe le vêtement de la pensée! nous sommes tous deux prêtres de l'Idéal.

Adieu, mon cher Cousin, offrez mes meilleurs souhaits à vos chers parents et venez me voir à Gand quand je serai revenu.

GEORGES RODENBACH.

Rue d'Assas 29. Paris.

Van zijnen vriend, Ernest Van Dyck, den grooten Wagneriaanschen zanger van heden, vonden wij de volgende verzen aan Albrecht opgedragen, die hem aangewakkerd had als Kunstzanger op te treden. Het zal misschien menigeen verwonderen, hoe de groote zanger door zijne onmiddelijke omgeving van lettervrienden, zich tevens tot de dichtkunst aangetrokken voelde, en het volgende dichtte.

A MON AMI ALBERT RODENBACH.

Impromptu.

As tu gardé le souvenir, Albert mon vieil ami,
Du temps où nous causions la fenêtre entr' ouverte,
Et le quinquet à l'huile allumé qu'à demi
Dans la chambre d'étude à garniture verte?

As tu gardé le souvenir, Albert mon vieil ami,
De nos projets, de nos désirs germant dans nos pensées,
De nos discussions sous l'aile de la nuit?
Dieu! que ces nuits d'alors étaient vite passées!

Si tu gardes ce souvenir, Albert mon vieil ami,
Lorsque devenu grand par d'arides journées,
Prête un penser parfois à ton jeune ennemi
Que tu connus jadis dans ses jeunes années.

ERNST VAN DYCK.

22 Mai 1879 (?)
11 heures soir.

1) Uit: Eene fransche zonde.

Ziehier hoe Albrecht deze franschschrijvende Vlamingen beoordeelde.

Hij begon in verzen en zette in proza voort. De acht eerste verzen van het stuk, stonden op een ander blad papier en waren daarbij door een inktongeval onleesbaar geworden; des ga ik gedeeltelijk „op gissing" voort:

VAN DE BELGISCHE LETTEREN. 1)

Sa weerdige troetelkinderen van onzen franschen hoek,
neemt uwe fransche spraakkunst en syntaxe en woordenboek
der fransche academie, als voorzorg tegen sacrilegie
en dicht. Of wel, zijt gij te lui, zoo neemt dan nietsmedal;
dan lacht wel ja, chez-nous, met uw gedicht slaat 't bijgeval,
door ronken dezer . . . . . . die op zijnen nek de fonctie
van eenen kop vervult, of daaromtrent, een conjonctie
in strijde met haar werkwoord, of ja zelfs een flandricism.
D'abord, je crois moi, savez-vous, qu'il faut dire belgism:
c'est très national et même officiel. Wat kan u
die beuzeling schillen in den grond, al trok de brave man u
nog honderd maal op flesschen. 't Is he ja, maar eens te meer.
Gij geeft er hem de kanse toe per dag zoo menigen keer.

Ten anderen schep couragie, want daar zijn er in uw bende die fransch kunnen. Zij bezitten zoo wel de fransche (19?) eeuwsche (letterkunde) dat, wrong men hen lijk eene waschte, de fransche verzen uit hen zouden sijpelen. Ook kunnen zij verzen maken juist lijk Hugo, Musset of Coppée. En waneer zij dichten houdt de fransch zijnen bek, en zelfs heeft hij een oogsken vet in 't oog: hij koopt hunne editiën af.

Maar dan hebt gij het woord, Kunst, goddelik kind van genie en vruchtbare natuur. Stijg, vel uw oordeel, en doem die poësis met al wat tooisel, blanketsel, masker, comoedie, parodie en leugen heet, ter dood en tot den niet. Ah ja, zij kennen de wilde vormen van buiten waarin Hugo zijn zinneloos genie liet woeden, waarin Musset de klachte van zijn doorsneden herte door den dag zat te huilen of spotte met den krijsch in de kele — en deze — vergeef mij, geniën, ik en make geen drievuldigheid — van u gedriën — waarin de ziekelike Coppée in zijn warm en gebalsemd salonsken zijne kwijnende liefde *spreken* laat. Maar in die volkomen vorm en hebben zij den passenden stroom van gedacht en gevoel niet te gieten, missende den overtolligen vloed van Hugo, het zenuwhitsende leven van Musset, verpersoonliking van het vrouwelike Frankrijk, noch de tengere ziekelike tederheid van Frankrijks huidigen minneklager, zijnde

1) W. u. D. 1879—80.

onder hun fransch vernis, trotsch wat zij willen en pogen te zijn, niets dan verbasterde vlaamsche jongens, noch mossel noch visch. Des zijn hunne verzen schoon, doch hol en klinkend beeldwerk, berstend onder den proevenden vuist en als kinderspeelwerk ter vergankelikheid bestemd. — Doch gij, de hoofden recht, poëten van het misprezen Vlaanderen, mijne broeders! wij zijn hier niets wij die zoovele zijn. Ons land vergeet zijn dichters niet omdat het ze nimmer kende. Want deze die het onder hunnen voet drukken, gedurig en onverduldig kijkend of het nog niet versmacht en is, drukken nog meest op ons, en, kunnen zij ons *zoo* niet doen zwijgen, dan smijten zij ons van tijd tot tijd eene aalmoes in prijskamp, tooneelpremie enz. en met aalmoesen te ontvangen, helaas! hebben wij de fierheid verloren en den durver. En niemand onzer durft den veroordeelden volke toeroepen: Beziet hem daar staan dien franschgebekten „kaniverstan" die liegend lijk een jood u, in den persoon uwer afgeveerdigden, sinds een halve eeuw bij den neus leidt, om u te straffen dom genoeg te zijn geweest hem tot stand te brengen, en die toen nog wilt dat gij zijnen 50-jarigen leugen viert. En och! ons volk het wilt van ons niet en laat onze poësis eenzaam loopen. Aan den voet der vrouwen moeten wij in waalschen vorm onze vlaamschgeboren hoofschheid brokkelen en belachelik-maken, en tot onze minne toe in de tale dwingen der caramellebriefkens en der fransche kerkeboeken, wij die in de tale, waarin wij scheppen kunnen, machtig waren hen tot weenens toe te ontroeren en te boeien, met de volheid te veropenbaren van iets dat zij niet en kennen, de vrije en vranke oprechtheid eener vlaamsche dichterziele. Toch, het hoofd omhoog, wij kunnen dichten, wij; wij dichten in onze tale, en zij is ons, onze echte tale in ons geboren, deel van ons wezen, ontwikkelend met ons lijf en ziel en zoo levend alsdat ons hert en mond en hersens leven: spijts onze pedanten levend en borlend, geen collectie lijk de tale onzer franschelaars, maar juist passende, levend en eigen zijnde op onze scheppingen met de laatste ja, maar met echte en diepe levensvonken onzer stervende natie bezield. Vooruit dan, en overleeft de waarheid de comoedie, kunst hare parodie, Vlaanderennatie Belgie-vortgestel, zegeviert Vlaanderen op onze graven en heeft de laai van den strijd de zangen der Tyrteusen gespaard die den bardit zongen, o dan zal de Denker ons en onze meesters in 't grijs verleden groeten, en dezelfde, die ons nu niet verstaan noch onze tale willen kennen, onze gedichten lezen als spijze hunner vaderlandsche zielen en der huidige vrouwen onverschilligheid en hardvochtigheid doemen, en dezen met hunne bewondering ook hun medelijden schenken die, door zulke handen gekweekt, toch maar, al stapten zij somber, immer voort al dichtend en scheppend en arditzingend door die ontmoedigende tijden henenstapten.

* *
*

Wegens de ondervragingen in den Cours ter Hoogeschool, gaf hij ook het verschil in de manier van antwoorden van Walen en Vlamingen, te kennen.

In het algemeene: de walen en franskilions zijn rap ter tale, vlugge klappers, enz. (andere ook). — De Vlamingen zijn wat „lomp" vinden de walen, wat grover tale, veel veel trager, slecht gezeid, maar .... zij zeggen *iets*; hun antwoord bevat den *kern* der zake en eene heele volle ontwikkeling zit in hun woord geperst, gelijk blomme en vrucht in eene botte. 1)

Velen die op de hoogte niet zijn, verkeeren in de meening dat de Vlaamsche Beweging gericht is tegen de Walen. Neen, de Vlamingen betrachten alleenlijk hun recht en zulks gaf Albrecht duidelijk te kennen in eene voordracht te Leuven gehouden, waarvan wij eenige der punten laten volgen.

De Vlamingen zijn te Leuven in meerderheid, zij moeten eischen overal vertegenwoordigd te zijn, naar behooren.

Vlaamsch spreken waar het zijn kan, en onze *eere* als volk indachtig zijn. Zie, de Duitsche studenten.

Wij *zijn* iets, en moeten het zijn op *deftige* en *edele* wijze (omreden van het misprijzen dat hier overal op ons Vlamingen en op ons werken valt). Ieder dingen door de omstandigheden gewijzigd: streven naar edelheid en deftigheid, daar men hier het Vlaamsch in tegenstelling zet met deftigheid en beleefdheid. Het Vlaamsch is niet geëerbiedigd omdat de Vlamingen zelve het niet genoeg eerbiedigen. B.v. Leeskamer van „Met lijd en Vlijt" *salle d'attente* en magazijn.

Alzoo zullen wij iets gedaan hebben in den *Vlaamschen Kamp* wiens doel is: het opbeuren en doen herbloeien des vervallen Vlaamschen Lands (verband).

Dat men het inzicht hier niet slecht versta: hierin zoo wenig als in, het is gelijk wat dat den Vlaamschen kamp betreft, *is er zake van vijandschap met de walen*". 2)

En op de vraag: waarom spreekt gij altijd van vlaamschen KAMP? Antwoordde hij:

„Omdat de Kamp nu een noodzakelijke plicht is. Vlaamsch-zijn zelve, zonder zich met anderen te bemoeien, brengt eenen Kamp bij: want om Vlaamsch te zijn, moet men tegen eenen mederukkenden stroom staan, en worstelen opdat hij ons niet mede en slepe". 2)

En verder:

1) W. u. D.
2) W. u. D. 1877—78.

Alle krachten moeten helpen. Tegen elke vijandschap eene kracht zetten die ze weren kan. *Hoe* zullen alle krachten helpen? hoe zal elke vijandschap bevochten worden? —: *Innig* wezen moet gekend van alle met-en tegenstrevende krachten. 1)

* * *

Albrecht had een hekel aan Frankrijk, overtuigd zoo hij was dat alle kwaad, vanaf de vroegste tijden, ons van het Zuiden kwam. „Haat tegen het Zuidersche" zou hij zelfs als dramatische drijfveer gebruikt hebben door geheel zijne „Büne" of „Tooneel van Vlaanderen", en teekende ze reeds aan, in het begin der nota's, als volgt:

„*In voorzegging* des Waarzeggers over Vlaanderens toekomst, zinspeling op *kort-rijk* der fransche dwingers.

Algemeen gedacht door die *Büne*:
Vlaanderen voor den strijd geboren:
Strijd zal altijd uit het Zuiden komen.
Kwaad uit het Zuiden.
Hulp en troost uit Noorden en Oosten... tot een zeker tijdstip.

Bijzonderlik uit: Lesse der tijden, lesse der geschiedenis, der *herschapen*, *herlevende* helden en daden, den *volke* voorgedicht, ten einde: Vlaanderen herstijge, herbloeie in pracht en volle ontwikkeling van *eigene* deugden en krachten".

* * *

Om de zelfde reden verwierp hij algauw het „Alexandrijn" voor eigen gebruik:

Alexandrijn op vreemden grond geboren: neen, 'k en moete u niet meer hebben, ik kan u missen. Leve 't tragieke vers van Shakespeare en Schiller en Göthe, het afgebeten Noorders! Leve het oude noordsche vers, en moet ik alzoo het vers van Vondel en Bilderdijk missen, het vrije vers van „*Kudrun*" en van het „*Niebelungenlied*" gaat ook om sagen en heldenfeiten te tolken en met scherpe iamben pedanten en franskillons en nietingen te geeselen.

Ik en wille niets u schuldig zijn, Frankrijk! 1)

Waarom hij soms uit het fransch vertaalde zegt hij ook:

Le duel courtois... vóór het gevecht. *Vertalingen* (blank vers.)

Inleiding: Waarom ik vertale? — Ik wille schermen met die zuiderlingen, mijne jonge krachten beproeven tegen hen, ze uitdagen dat men noord- en zuiderling vergelijke in den kampstrijd; mij oefenen, hunne slagen leeren, hun verweer, hun draaien en wenden, *mij oefenen* om ze later te bevechten, hen en hunnen aanhang alhier — lijk jongelingen tusschen de kampen. 1)

1) W. u. D. 1877—78.

In een paar andere nota's duidde hij op het fransch karakter, eerst onder opzicht van *beleefdheid* en dan onder opzicht van „*Greterij*" die bij de fransche schrijvers éene algemeene eigenschap schijnt te wezen:

Fransche beleefdheid. (cause?: tendances absolutistes des rois et absolutisme + wat walsch is valsch is enz. aard van het volk.) Een gedurig *overdrijven, parodie* der beleefdheid;

De vlaming, fier en waar, *groet* iemand.

De franschman noemt zich zijnen *dienaar,* enz.

De vlaming en loochent niets tenzij met reden, de fransche beleefdheid en spreekt maar op het loochenen zelf, en, waar of niet, het loochenen is beleefd of onbeleefd volgens zijnen vorm, en nog dien vorm: zegt iemand iets dat geen waar en is, men mag niet zeggen dat hij mist, maar moet *hem* vergiffenisse vragen omdat hij mist. (Zoo ook moet men iemand vergiffenisse vragen omdat die iemand ons op den voet treedt.)

Kinderachtige, leugenachtige fransche beleefdheid die de zake vergeet en op de woorden spreekt! Ten anderen wat mag men meer verwachten van dat volk? Maar wat er schande is, het is dat die zedens *ons* beheerschen, ja, tot in onzer beenderen merg zitten. En wat komisch is, vindt de franschman, een Engelschman of een Duitschman die vrij en vrank eigene beleefdheid bewijst, hij vindt hem grappig, onbeleefd, en geeft hem lessen. Ah, die grappige franschman!

De franschman moet lachen en greten: alle volkeren rond hem wonend, moeten hem tot spotvoorwerp dienen: Belg, bijzonderlik Vlaming, Hollander, Duitscher, Engelschman, Spanjaard. De Italianers en Spanjaards dienen tot iets nog erger, en de franschman — door een laatste gevoel van schaamte — verbeeldt in die volkeren zijne eigene ongelovelike bedorvenheid. — Voor wat dat greten betreft, dat heeft alle franschman in, reiziger en schrijver, en, onder de schrijvers, van aan den eerliksten katholieken kamper tot aan den leegsten der „boulevardiers" Veuillot enz. V. Hugo enz.) 1)

* * *

Doch ziehier een aangelegd gedicht waarin Albrecht lucht gaf aan de gevoelens die zijn innig wezen ontwelden. Even als voor „Krisis" „Iroldsjeugd" en andere, zijner laatste stukken vooral, die hij ineens begon te schrijven, schijnen de verzen als gestroomd te zijn uit de penne die, weldra den verzenval niet langer machtig neer te schrijven, gedwongen was in proza den ge-

1 W. und D. (1879—80.

dachtenvloed des dichters op te nemen. Aan het geschrift ziet men hoe gejaagd dit alles geschiedde; want de woorden zelfs staan niet voluit en zijn soms onleesbaar.

NA LEZING EENER ZITTING DER FRANSCHE KAMERS. 1)

Bravo! voor 't geestig Frankrijk! nog eens viel het masker, glad
en fijn geschaafd en geblanket, het hoofsche masker, dat
zoo menige Belg en Jean Prud'homme zijn echte wezen waande.
Beziet zijn echte wezen: die ontuchtige, getaande,
vermoeide tronie, vol verleiding ja en sluwen schooi,
maar uit nature bot en lompig: het gezicht der lichtekooi.
Hoort naar die taal, bedwingt den walg en kijkt naar die gebaren.
O *„great attraction"* lok toch haar millioens bewonderaren
ten kijk: „Het aanschijn harer pracht hebt gij zoo vaak zoo duur
betaald. Voor nieten ziet gij nu het wijf in haar natuur.
Het is de stond. Zij heeft Zola gelezen en veroordeeld.
Maar inniglik behaagde haar zijn oorbeeld en zijn voorbeeld;
„en ziet, bij de eerste stond van drift en van vergetelheid,
daar rijst zij in de volle pracht van haar natuurlikheid".
Zij was de geest der vrijheid, zij was de engel der ontslaving,
hij was gedacht en kunst, zij was bezieling en beschaving
zij was het licht, zij was de wet, zij was het midden en
der wereld as. Haar hoofd Parijs riep uit: *„Ik ben die ben,"*
en gansch de wereld knikte en kwam gedwee de wet ontvangen.
En trotsch, te midden wierook en geklangen en gezangen,
daar troonde het aanbeden beest in keizerliken leest,
en hadde 't God niet afgeschaft het ware God geweest.
Maar keizerschap en godlikheid ontvloog haar uit den zinne;
van onder 't keizerlike wijf, van onder de afgodinne,
stijgt al met eens het volkskind weêr, vuil, ongezond en dom,
wiens oog van onbestemden drift naar liederlikheid glom;
vol ziekeliken geestdrift dat een half woord kan doen woelen,
gemaklik om ontsteken, onverbidlik in zijn koelen,
het koortsig mager kind zoo vroeg der vorsten temme laat,
en, schuldig zijnde door hun schuld, half schuldloos in zijn kwaad
naar lijf en ziel gekluisterd, van bedorvenheid doorreten
en, vrouwlik lusttuig in het bed van god-den-vorst gesmeten.
Triomfe der losbandigheid in vorsteliken schijn,
galante dierlikheid, uw straf moest iets verschrikliks zijn,
want gij gingt ver. De dwingelanden . . . . . ondergeven
slachtoffer tot onnoozelaars en machtelooze . . . .

— Revolutie: delirium tremens — op nieuw getemd en spijts nieuwe proeve nog eens op nieuw — en dan was het de prachtige tijd: Parijs, Frankrijks egel, slokte al de vuiligheid van Frankrijk en van de wereld in, doch, alhoewel vuil en ontuchtig, rijk betaald,

1) W. und D. (1879—80).

ging zij in het goud, en alle de natiën kwamen bederf koopen bi de keizerlike „gourgandine". O zij hadde, van over lange, schoone manieren geleerd waneer zij P., M. enz. Marion de Lorme, Ninon enz. hiet. Doch zoo wreekt zich de lang door valschheid getergde natuur: bij wijlen schijnt zij weder wat zij is, vergeet de tale in het bedde van Louis XIV geleerd die, grootsch in alles, hare gemakkelike liefde bezwoer met verzen van Corneille, zij heeft hare academie enz. vergeten, zij vloekt en zweert bot en onbeschoft en klapt vuile redens: zij is haar zelven weder! — Komt, natiën en ziet! Kom, edel Duitschland met uwen koelen manhaftigen trots. Zij schold u uit en miek uwe mannelike tale belachelik. Zij heeft, door u overwonnen, met slijk naar u gesmeten. Kom bezie ze met uwen stillen blik, steek de schouders op en vertrek: het zij uwe eenigste wrake en hare meeste straffe.

— Kom Engeland, zij heeft met uwen vroeden geest gelachen en u verweten wat zij beneed. Zeg, met meer afkeer dan ooit, uwen „shoking" waarmede zij, die niet en weet wat schande en schaamte is, omdat zij van niets anders en weet, zoo dikwijls gelachen heeft. Kom Spanje en bezie ze, en gebenedijd God die, spijts Louis XIV, de Pyreneën liet staan. Kom Italie, zie dat voorbeeld, sla op de borst en waak op uw zelven. Komt, alle landen der wereld! Ha! waart gij niet ten allen tijde, door dikke en dunne, op uwe akkers gebogen in uw vlijtig en lastigen arbeid, ik zou u roepen, komt gij vooral, boeren van Vlaanderen, ploegen die in God gelooft, en wiens afgematten ouderdom eerlike dochters troosten. Beziet dat schepsel. Men heeft u uitgelachen en bespot, en lacht en spot nog dageliks met u, men speelt stukken op u, waarin men u met de zwijns doet eten. Men ontneemt u burgersrechten omdat gij met uw gezond verstand te dom zijt, zeggen uitgemergelde door ontucht uitgezogene en zenuwachtige mannekens die geheugen en verstand verloren met de krachten huns lijfs, en slechts hunne lesse uit „Eclair" of „Bombe" weten op te zeggen. Men belacht en belastert u op het vuil papier der groote gazetten (Andere dwingen u, namens God en Kerke, en maken u kiesvee.)

Hewel dat komt u van Brussel, dat met zijne provincie medegeteld, Belgie heet, en Brussel leerde dat aan zijne moeder, en zijne moeder is dat schepsel, den name van vrouw onweerdig en voor wiens echten name uit te spreken gij uwe kinderen berispen zoudt. Beziet ze nu. Gaat aan, en leert fier zijn met uwen blauwen kiel, uwe spade op de schouders en uw roer aan de balke. — Kom gij ook, Brussel met uwe provincie, Belgie, bezie de moeder wier melk gij zoogt met het venijn harer onteerde bedorven borsten. Kom, met de kwalen van uwe moeder afgedeeld, met Brussel uwen egel, of beter, uwen kanker in het hert, die al het gezonde bloed van uw lijf met zijn bedervend venijn doormengelt. Kom met uwe dweepers, uw kwezels, uwe pedanten, uwe calinos en uwe Jean Prud'hommes, met uwe partijen, met uwen vreemden bucht van gazettencondot-

tieri, met uwe postenakels en valsche kiezers, met uw commis-voyageurs, met al de schanden die gij in uw ongezond lijfken sleept, en bezie ze: zij is uwe moeder. Doch ween noch grijns niet: zij ontving en droeg en baarde u tegen alle wetten. Vervloek ze, schaam u over uw zelven, keer terug, roep „echte Vrijheid en Gelijkheid" uit in den vollen zin, reik de hand naar het Noorden, jaag de dweepers van hunne stoelen, de fransche ratten in hunne holen, geef elkendeen zijn recht, en dat Belgie het land zij en niet Brussels „provincie". Kuisch Brussel en dwing het stede te zijn, met de andere geen egel, noch min een kanker. Val dan op uwe knieën en al uwe kinderen doen het met u en spreken aan God, hoe zij hem ook noemen, en reiken zich onderling de hand, de dweeperij weg zijnde die ze tegen elkander hitste. En dan, waneer allen u gezien hebben, h—, dan scheidde van u met eene diepe klove Bretanje, Vandeën en Provincie en al wat tegen u nog worstelt en uw vergif niet en dronk, en verzink in eenen poel, met al wat u aangaat, gij die het duizendmaal meer verdient dan de schandelike steden wier schande de grijze Doodezee verzwolg.

* * *

Wegens de vijanden der Vlaamsche Beweging, schreef Albrecht:

„Dank zij God dat ik vijanden hebbe: een vijand leert u rechte gaan, ijver en waakzaamheid — een vijand, een rechtschapen vijand, die u met eerlijke wapens bevecht — van vijand wordt men wapenbroeder — doch daar zijn er eerlooze, geen punt op hen gericht, ze geslegen met het platte in het gezicht, nog vragende achterna of men wel deed het edel blanke staal op zulk een gezicht te leggen". 1)

Ik versta dat men vijand zij! het is eene schande, ja, maar de tijden leggen het uit. Maar alzoo? Daar zijn er die slechts Vlaamsch spreken en zingen om op u te spuigen — hun verstand, hunne edelheid — schande over hen, misprijzen voor hen: zij en zijn het blanke zweerd niet, maar slechts den kaakslag weerd, die aldus hunne moeder in het aangezicht spuwen.

(V. T.) is tegen het zingen; nogtans twee uitnemingen:

1° Hij huilt soms eene fransche romance, want hij ook kan: „rugir le doux mot d'amour".

2° Ja Vlaamsch — ja! — om er op te spuigen: en hij haalt een smerig volksliedjen uit. 1)

* * *

Anderen aanzag hij ook als vijanden, uit verschil in wijsgeerige of staatkundige overtuiging, nog onder den invloed zijnde zijner collegie-opvoeding, en noemde deze andersdenkende Vlamingen *den lieven vijand.* 2)

1) W. u. D. 1876—77.
2) W. u. D. 1877—78, (in 't begin).

— *Van ons gescheiden Broeders* roepen tot den Bond. O wij en wenschen niet beter. Macht voor Vlaanderen, een Bond! en toch deze niet: *uitsluiting*: eene nieuwe instelling die de Vlaamsche Kampers dieper scheiden zal en den broederstrijd aanvuren. O wij waren eene schoone schare, eertijds — Wij, jonge kampers, en hebben 't niet geweten, doch leeren het in de Kronike en ridderlijk verhaal — waneer de ontzaggelijke bende — eensgezind door Vlaanderens gouwen slingerde en schoone slagen sloeg. O 't waren er wel die niet en baden, bij wie de priester verdenkelijk, ja hatelijk was; maar, streed men soms met den woorde, al rusten tusschen het slagveld van gisteren en morgen, men streed om eigen gedacht en niet uit opgelegd en betaald peil — O schande — en, hoe verschillig men ook bestond, *eensgezind* was men ten kampe: zelfste wapenschreeuw; men streed dapper tegen eenen zelfden vijand onder de oude vane van den Zwarten Leeuw.

O schoone tijd, schoone slagen! Gevloekt wie tweespalt inbracht. Gevloekt gij schare die, uwen schoonen roemvollen name onwettig draagt, onweerdig. Het is gij die scheidet, die.... met slijk naar ons werpt, ons tracht te doen misprijzen, ons eerder met des sluipmoorders wapen bevecht dan met het ridderlijke zweerd, stoeten inricht (Pacificatie.... enz.), oneerlijke „soldeniers” met u doet strijden en tegen ons aanvoert. O gij voert den Vlaamschen naam — noodlot van Vlaanderen: alle kwaad moet van het Zuiden komen! — een Vlaamsch schild en leuze en Vlaamsche wapens, maar van het Zuiden kwam het *gedacht* en de *zake*. Ja uwe kleuren zijn Noordsch en Oostersch, en samen met het Noorden voert gij *Oranje*, *wit* en *blauw* op uwe vane — den Klauwaard, dien haddet gij ook uit onze handen niet gekregen, haddet gij geproefd — maar zuidersch is de oorsprong van uwen kamp, zuidersch de verdoken leuze die sommigen onder u niet meer en zwijgen. Zuidersch, zuidersch wendden zich deze wier namen gij nu als deze uwer helden klinken doet, zuidersch, zuidersch, lacy! — O het is een felle kamp waneer men daar vóór zich den overmachtigen, spottenden, misprijzenden, zegevierenden en gedurig veldwinnenden eeuwenouden, gehaten vijand heeft, en nevens zich den lieven vijand, den broeder die u bevecht en dien men bevechten moet. — O 't is een felle kamp, waneer men overhands, vóór zich, op den vijand moet slaan en, nevens zich, des broeders slag afweren — en dat lacy, in den wilden slag, onze krijgers nederstorten onder het zweerd des vijands, terwijl zij op zijds schermden; nog erger, waneer onderling des broeders zweerd des broeders omijzerd lijf slaat, en de wapenrustingen in scherven het bloed laten stroomen. — Welke een spijt in het herte en sombere gedachten, waneer wij, moede en afgemat, het slagveld ruimen, dat de tergende gretende vijand won, en zeggen moeten: „broeders gaven ons die nederlage”. O hoe dikwijls bij den vallenden avond, schouwende over de muren van ons kamp..... het frissche windeken brengt uwen zang naar ons.... vedelklang en snarenspel....

en harmonische stemmen.... een oud lied of liederen die gij dichtet, zoo schoon, zoo lief dat ons de tranen in de oogen komen, al zijn wij, voor den kamp geboren, zoo week van herte niet. O somtijds menig een van ons staart dan droomend door het vallende duister, en woude voor eenen nacht, nevens u gelegen onder de tente, u hooren zingen die wonderlijke liederen, die sagen, die liedjes van droefheid en minne en het aanvoerend lied des kamps, — en met u, lievelijke minnezingers, klappen, vergetende voor eenen nacht dat men vijand is — vijand — en dan „tot wederziens — tot morgen... in den slag".

Men woude, o ja.... doch wilt niet wat men niet en mag,
en bloedig scheurt ⌒ — des jongen kampers herte
terwijl hij 't lieve lied aanhoort van uit de verte.

Het herte scheurt, o ja — een wreede kamp — waneer de innige pijne deze overtrekt der van buiten wondende slagen, waneer het herte lijdt, meer dan 't gewonde lijf.

En toch zullen wij volhouden, gering in getal, arm, de kleederen gescheurd — want . . . . laten ons over — het edel zweerd aleen nog.... en deugdelijk, wij blijven rond onze oude gescheurde vane strijden, tegen den eeuwenouden vijand, en tegen u — o lieve vijand — werende uwe woedende slagen. En vijand blijven wij, zoolang op uwe vaan die vreemde kleuren.... Zij dienden ja, eens tegen den vreemdeling die ons en ons wezen niet verstaan wilde, ja, maar zij dienden Oranje heerschzuchtigen die . . . . en wie 't vaderland onverschillig was, en eenen dweeper wien alles onverschillig was ter wereld, buiten de leer van den dweeper die hem dweeper miek. Die vane onder dewelke ja, bedrogen Vlamingen sneefden, maar die ze later vloekten, waneer zij zinnebeeld wierd van ontrouw, oneer, haat tegen God en zijne kerke, waneer de tot dan huichelende geus zijne ware gedaante toonde, en de grijnzende liegende dweeper van achter den mantel des Vaderlanders kwam.

Vijanden blijven wij zoolang gij den name draagt die men poogt te vereedlen, zonder uitverziersels te sparen — die name die onedel en vuig blijft, al liegt een spel, waar pracht het bijzonderste is, en al toondicht een genie er zijne meesterstukken voor — de ——— steken onder het goudpapier uit, enz. — Vijand, zoolang gij u niet af en scheidt van de vuige soldeniers, de heurlingen die dorper en onedel, vechten met den dolk, van achter slaan en steken, en de lijken niet eeren, de gevallen krijgers beledigen . . . . het dorper volk, den wederslag niet weerd: het ware schande het edel blank metaal in zulk een bloed te doopen. Zoolang blijven wij vijand, gering in getal, arm, ja menschelijk gesproken, onmachtig tegen den dubbelen vijand, doch steeds betrouwende, steeds hopende, omdat wij Jong zijn, slaande — al mogen zij grijnzen — met schietgebed — tusschen de wapenkreten, gereed vol te houden, en moeten wij bezwijken, te vallen, houw ende trouw aan onzen eed, aan Wezen en Verleden, de gescheurde vane rond het lijf, en het kruisgevest van het zweerd aan den mond.

Een zelfde onderwerp is nagenoeg: *Levenskamp.* 1)

't Is waar de mannen stuwt het vrij gedacht in felle kampen
en lafaard is hij die geen vane en volgt
of voert . . . . Soldeniers
Kamp.
Met het platte van het zweerd geslegen en nog . . . . .
Doch ook anderen: *ridderkamp.*
Wonde verpleegd . . . .
Onderhandeling als de wapens zwijgen . . . .
en met wie men, het herte ontroerd gelijk de Spaansche dichter vertoond heeft, de kletterende degens kruist. Want ja, ons schiep de Godheid tot orde en harmonij, en uit . . . . ontstond de kamp. En, alhoewel het plicht zij lijf en ziele ten kampe te verstalen, toch blijft steeds, onder het koele harnas, het menschenherte kloppen.

* * *

Doch, dat die — lieve vijand — hem weldra zoo zeer niet meer afschrikte, bewijst het volgende onderwerp. *Twee gebeden* — 2) gedicht):

Waneer ik, onderwezen doch zonder ondervinding, goed-kome-het-uit uitsmeet wat ik inhad, dan bad ik eens: 3) „*Wanhoop*".

Mijn God, indien het werk der geuzen lukken moet,
— wij weten door wiens schuld, — indien die bonte stoet
verkochte schrijvelaars en gierge demokraten,
in wiens bezoedeld hand wij 't kampen moeten laten
voor 't lieve Vlaanderen, *hun* Vlaandren, 't monsterbeeld
uit hun Voltairegeest — hoe Vlaamsch nietwaar? — geteeld,
met leugen en bedrog, in onze onteerde gouwen,
op 't puin van al wat Vlaamsch is, nog eens moeten bouwen,
verdelg ons, o mijn God! Dat bij dien bloedgen smaad,
bij deze laatste schande in Vlaanderens gelaat
gespogen, onder tomme en zode en grafgesteente,
ontstelle en siddere der vaderen gebeente
en schokke door den grond, dat de eerde berste en wij
en Vlaanderen, lijk het gaat en staat, verzwolgen zij,
en laas! verdwijne, na vier eeuwen dwang en schande
en nutteloozen kamp en rampen allerhande,
ontzenuwd, half vermoord reeds, ja, maar in zijn rouw,
heldaftig u, mijn God, en uwer Kerke trouw.

(21 Sept. 1877).

Nu ondervonden hebbende al beide kanten, wetende wat een „étiquette" is en hoe getrouw de namen sommige zaken noemen, zoo bidde ik nu: enz.

1) A. R. W. u. D. schooljaar 1879—80, in het begin der nota's.
2) A. R. W. u. D. schoolj. 1879—80, op het einde der nota's.
3) Wij lasschen het „gedicht in de nota, tot duidelijker verstaanbaarheid.

(Het streven naar waarheid: dat wij nimmer de waarheid misprijzen met haren verachteliken verkondiger — de farizeeuwen — Pax hominibus bonæ voluntatis — Kamp tegen de menners die de dweepzucht ontsteken om slaven en broodaten te vinden voor hunnen wagen).

* * *

Ook dichtte Albrecht: Op 't album van wijlend jongvrouw P. Willems, J. F. Willems dochter. 1)

Een album, duur familiestuk, op elkeen der omgulde
tabletten, eenen dichterlof of eene kunstenaarshulde
bewarend, dietscher zangrigheid en schoonheid toegewijd:
wien mag het niet verbazen die ons land kent en den tijd!

Zoo naâr ligt dus een tijd nog dat er Vlaamsche zangsters zongen,
wijl, om ze te vereeren, kunst en hoofschheid samendongen!
— Ja, zulks hadt gij bewrocht rond u, die, moedermensch aleen,
ons volk ontwiekt met vrije woord — gaaf die met u verdween.

Hewel, wat was kan zijn, en wat geweest is kan herworden.
Nog leeft wel 't apenras van wie uw stemme tegenmorden,
nog leeft diezelfde domkop van een Staat, en *item* leeft
een Bisschop die ons banvloekt, als hij slecht genoenmaald heeft.

Des niet te min — integendeel! — vooruit, het nijdig streven
van Vlaanderens taaiheid! Willems naam als strijdleus aangeheven.
En eens zien wij ons Vlaanderland in veie 2) bloeite staan,
ofwel eens springt het boelken van 't jaar 30 naar de maan.

29 October 1879

* * *

Dat Albrecht van het „revolutionnaire" bloed zijner voorouders, de Rodenbach's, in 't lijf had, of ten minste, dat hij van hun karakter erfde, of het is gelijk hoe, dat hij veel hunner karaktertrekken bezat, is onbetwistbaar, en in vele „canava's", zonder te gewagen van hetgeen er van hem in 't licht verscheen, straalt zijn woelziek karakter door, en dat in zijne vroegste schetsen en de verscheidenste onderwerpen:

DE KRIJGSWET 3).

Ter statie komen de recruten. Zij hebben eene ure te wachten. De kroegen binnen. Een trekt eenen anderen mede. „Gij ziet ik ben niet beschaamd mij met de treffelike jongens van te lande te

1) Het gedicht hier, verscheelt in eenige verzen, met dat door Dr. Van Puyvelde in de verzameling overgenomen; wat nog met andere gedichten het geval is.

2) Vei: weelderig, jeugdig wassend.

3) A. R. W. u. D. schoolj. 1879—80.

bevinden, en zij ook niet te fier om met eenen stedeling mede te gaan als hij....." — Café — Zij drinken en smooren. Nevens hen smoort een bleeke met zwarte baard, gansch in het zwart, met urenlang onbewegelike blik, eene stuipe van tijd tot tijd op het gezicht, en eene murmeling op de lippen.

— Beklag van den dorpsjongen. De stedeling: Ha neen, gij en moogt het zoo niet zeggen: ons past het weer, maar geen houten sabel tegen millioenen naaldgeweren: ernstig tot ernstigen kamp. Ha, ware ik een duitsche Bursche, hoe fier gespte ik den degen aan.... ter verdediging van een land dat mijn vaderland zou zijn. Doch hier? wat is Belgie den Vlaming? De hatelikste der stiefmoeders wiens moord eene deugd ware..... — De zwarte staat vóór hen: „Geeft mij de hand, betrouwt, blijft kloek, en verwijft u niet, weest blij zelfs in Belgie soldaat te leeren zijn, weest geduldig te midden het vervolgde Vlaamsch en te midden de uiterlike comœdie die het Vlaamsch de mauwe vaagt. Wacht, zwijgt en wordt soldaten. Wordt sterk. Leert schieten. En leert beter dan uwe gemuskeerde officierkens den degen hanteeren, het edelste wapen dat de kampers niet als lafaards uren verre scheidt. Vaartwel. Tot ziens!" — „Waar?" — „God is 't wijs" — „Wie mag dat zijn?" — „Zoo stout, zoo profetisch" — En hij sprak lijk in verzen!

Daar hebt gij A. R. in persoon. In 't volgende treedt hij op, romantischer uitgedoscht en te peerde.

DE ZANGER [1]).

Zomerzondag avond. Gehuchte, plaatse vóór de herberg onder de linden, pinte en pijp, kalme en ernstige boeren. Een man komt gereden, met vedel over den rugge, mantel, blond vlottend haar waar de wind doorspeelt, bruin gezicht gelijk wat verzengd, schoon, maar van tijd tot tijd in de oogen een vreemde vlamme, een vluchtig straal, als bovennatuurlijk. Stapt af vóór de herberg, gaat zitten, ontvangt het schuimend perelend bier en droomt naar de bloedige ondergaande zonne gekeerd, terwijl zijn wijde blauwe mantel rond hem valt, prachtig en grootsch gelijk der romeinen toga. Der boeren vorige samensprake van oogst en vruchten, oorlog enz. was stil gevallen, men klapte zoetjes en wenig en het was van den vreemden vreemdeling, den schoonen jongeling met die vlamme in den blik, en menige oogslag viel zijdelings op hem.

„Toe, speelman, een liedeken", zei eindelijk een boer zuitjes en beschaamd. „Allo toe, hooren wij niets voor ons geld?" ging het allicht wat luider rondom hem. De jongeling keek op, noch blij noch kwaad, onverschillig, maar die vlamme schoot weer uit zijn blauw oog. Poze dan: Allo toe, enz. —

En de jongeling keek weder op, de vlamme straalde, hij greep de

1) W. u. D. 1877.

vedel, sloeg er vluchtig zijne vingers over, terwijl opnieuw de strale schoot. — Toonen trilden vluchtig en smeltend, ronkend en zoet. Hij bezag de boeren. De boeren waren verrukt: „Ja dàt, dàt, het lied der streke, het oude lied der vaders, het lied van als zij vechten gingen. Wij kennen 't allen en zullen medezingen". De zanger grimlachte bitter en sloeg weerom de vingers over de vedel, terwijl op nieuw de strale schoot: op nieuw ronkten de snaren, maar het was nu een ander lied, bitter en spottend van wijze als des jonglings grimlach en den oogslag dien hij nu op de verwonderde boeren wierp; en hij stond rechte, de vlamme schoot gedurig, hij blikte bitter en spottend op hen, en, de haren in den wind, terwijl de verwonderde boeren zwegen, alle boezems hijgden, alle oogen strak op hem stonden en allen zaten vooruit gebogen, onbeweeglijk, als door een tooverwoord geboeid, zong hij, bij het ronkend spel der vedel, met een stemme lijk een klaroen, de vlamme gedurig uit zijne oogen schietend en den spottenden, tergenden, misprijzenden grimlach op lippen en aangezicht:

„Er was een tijd, er was een tijd!.....

Er was een tijd dat de boer alhier voor vaderland, kind en erve, leven en bloed ten beste schonk, dat grootmoedigheid, grootheid, mildheid, hier woonden, enz. Dan zong men vrij het lied — en het paste in den mond. — En vraagt mij nu naar der vaderen lied niet: de lucht zou zich belgen en het ons verwijten: der vaderen strijdlied zingt men voor mannen den name weerd, niet waar men straffeloos den man slaat, terwijl deze bestaat en handelt lijk een oude vrouw en een kind. — Waneer gij zult mannen herworden, eischen zult dat gelijk uw woord, het woord der wet eenen zin hebbe, dat een dwarskop de wet niet en zal overtreden naar gril en willekeur; dat niemand straffeloos meer en zal den gewijden grond onteeren waar uw vader en moeder en grootmoeder liggen en der voorouderen assche; waneer gij eischen zult dat ja, *ja* bediede en neen *neen*, bij bestier zooals bij u, dat de wet geen twee maten en gewichten hebbe; maar handele, eerlijk en trouw den gezworen bond.....

Dat de wet de eene eere en bescherme als de andere, deze die bidden niet late doodslaan langs de kalsijde, terwijl zij deze die samenzweren tegen haar beschermt, dat zij als hare waarders en uitvoerders geen medeplichtigen dulde dezer die zij straffen moet, enz. (Oostacker, Luik, St. Denis, St. Genois, Brussel, enz. enz.) Dat zij niet dulde dat eenige vreemde ratten, schaamteloos en zonder ontzag voor haar gebod, de menschen, een kuisch en zuiver volk, de vaders, de moeders, de maagden, de onschuldige kinders, het bederf strooien en toonen, tot eigenbaat, speculeerende op de verdorvenhetd van andere vreemde ratten en de laffe jeugd van een land dat allengskens, ondanks alle officieele leugens, ten afgronde rolt; waneer gij dat zult eischen, gedenkende dat de wet door uwe vertegenwoordigers gestemd, u een vrij volk heet en uitroept voor de vreemde natiën die bij dit uitroepen tegenwoordig waren, gedenkende dat van u de bestierende, wetgevende en straffende macht komt, en des noods waneer deze die aan uw hoofd staan, u verraden, bijgevolg de voor-

waarde van onderwerping en erkennen breken, hardnekkig uwe billijke eischen weigeren te voldoen, gedenkende dat gij in uw recht zijt en dat gij roeren hangen hebt aan de zwarte balken uwer hoeven, roeren die eertijds gediend, en, al zijn ze roste, nog dienen kunnen. Dan waneer gij, dus denkende en vroedende, den kop op uwe schouders recht zult dragen, en eischen door den blik aleen, en de houding en den gang, dat de jonge opscheut die u misprijst nu waneer gij voorbijgaat, boeren, de oogen nedersla, gelijk het hem, den nieting, afkomt, dan zal de zanger komen en u het lied der vaderen zingen, het lied dat zij zongen als zij vechten gingen: dan zult gij weerd zijn het te aanhooren en mede te zingen, vrij en der vrijheid weerdig. Wen komt die tijd, wen komt die tijd..? als zij vechten gingen. Dan zal de zanger komen en zingen.... indien hij nog leeft. Lacy, er *was* een tijd, er *was* een tijd!"

De zanger zweeg, diep ontroerd, een traan in de ooge, de vlamme schoot weder uit; hij ledigde den kroes, hong de vedel weder, betaalde, bezag met eenen zieldoordringenden en vorschenden blik de diep ontroerde mannen, sprong te peerde en verdween op stillen draf langs de bane, met vlottenden mantel, het hoofd op de borst, half beschongen door den rooden sching der ondergaande zonne. De mannen bleven in gedachten verslonden rond de tafels, geen een had het lied heel en gansch verstaan maar allen hadden er iets van mede: dat stond op hunne peizende voorhoofden te lezen, en wat meer is, de vlamme uit des jongelings ooge scheen rondom hem in hunne oogen te zijn gespreid, gelijk de springende kruitbal in den slag wijds en zijds zijne brandende scherfstukken speerzen doet, en die ze vangt heeft ze. Wenig wierd er nog gesproken. Allicht vertrok iedereen, al mijmeren van dat vreemde lied.

Menige ouderling schudt mijmerend zijn hoofd terwijl hij zijne pijp uitklopt, menige jongeling trekt naar huis al neuriën: „Er was een tijd, er was een tijd" onderzoekt zoo haast hij te huis is, den loop en den hane van het roer dat aan de balke hangt, woont verstrooid het avondgebed bij, en droomt des nachts van legeren in de bosschen, van hinderlagen langs de kalsijde en spiedend waken in de grachten.

Epilogus.

Aardig vereend gedicht, hoor ik menigeen zeggen, en ja, lezer, een vreemde gril, a fancy, my dear, eene fantazie, eene zotternij, een aardig gedacht; maar het is algelijk aardig dat het nazien van den innigen echten staat van sommige bloeiende landekens den jongelingen altijd zulke aardige dingen doet droomen.

*
* *

In een later gedicht komt die zelfde gedachte weder op, en hoewel er de dichter doorschreef „te *herdichten*" en geheel het einde met een potlood doorlijnde en

zette tusschen haakjes (achter te laten?) geven wij het, zooals hij het eerst en in een adem dichtte.

DOOR DE BOSSCHEN.

De bosschen strekken uren wijd. Daar waren eertijds paden
en brugskens, waar men nu verdoolt en springen moet of waden.
Om alles te genieten wat er te genieten valt
van boschgenot, vooruit langs waar de bosch het pad versmalt.
De struiken staan, tak uit tak in, lijk deftige struiken plegen;
zoo worden wij, voor ons genot, betamelik geslegen.
Geen pad meer. Sa de stokken hoog, den vijand afgeweerd,
en al wie filosoof is mompele iets „van geeseling weerd."
En waarlik, voor zooveel wij zien bij 't geeselen der gezichten,
zeer schoon hangt in het bonte loof de zon duist bonte lichten.
En dan, hoe grootsch, waneer de reizer, al met eens, ontsteld,
van uit het krakend schaarhout over eenen afgrond helt;
een afgrond, waar des nachts dier wouden waterspoken pletsen,
hoe dichterlik.... vooral voor wie niet teer is van het gletsen....
In 't keeren ziet de zonne rood van tusschen het geboomt
en, langzaam stijgend, komt de mist de grachten uitgedoomd.
Traag voelen wij, rondom ons, een septemberavond spreiden
en langzaam onze breinen tot fantasiën bereiden.
Ons stokken schijnen roeren in die roode zonne. — Zwijg!
een tuithoorn ginds! Men horkt. Daar valt het woord: de Boerenkrijg.
Welhoe, blauwvoeters, franc-maçons, nilisten, radicalen
uit Warschau....? Hewel ja, indien het nood deed, zonder dralen!
Vergetend en vergevend dwang, verraad, schijnheiligheid,
vervolging onzer broeders door gekrenkte *hooveerdigheid*;
betrouwend: Waarheid zetelt buiten A. zijn heerschapzatheid,
B. zijnen buik, C. zijne valsche tronie, D. zijn platheid,
pro aris et pro focis, zijn wij nog bekwaam den boer
te roepen: „Men mishandelt, men misprijst u: hier is poêr!"
En in den dijk den tocht te beiden nieuwer dwingelanden,
en op den waalschgebekten troep *brigands*kruit te verbranden.
Wydschate, September 1879.

SKALD EN BARD. 1)

Viget oetas animus valet, contra illis omnia consenuerunt....

Morgen langs de zee, Skald. Bard (Kelt). Bard onderbreekt den zanger, en wilt hem doen zwijgen, algemeen verwijt. Des zangers antwoord. —

— Meent gij dat wij de Romeinen geren, wij die ....?
— Gij roept: .... en men blijft slaaf, wij ......
— Wat zoudt gij doen, Jonge onbezonnen ......
— Wij en zullen ons tegen geen ijzeren muren werpen: Beleid

1) W. u. D. 1876—77.

vergezelt de Kracht: wij hebben onze wijzen en hunnen raad: hope, jonge kracht, wij zijn de Toekomst en onoverwinnelijk.

— Onwettig, want wij zijn uwe noodzakelijke geleiders.

— Ja, doch het is te laat: gij hebt ons bevochten, ons niet aanhoord, ons *schandelijk* bevochten: wij en willen u niet meer als hoofden wij zullen u zien strijden en het verleden herstellen eer wij u voor iets anders als vijanden aanzien.

— Nooit en hebben wij wederkampt!

— En wat beteekent dan .... gij moogt vijanden zijn!

— O schande, o Goden, o Theuthatès, o Keltische Goden! enz.

— De woordentijd is voorbij: wij en verschieten niet meer in woorden, onze kamp is wettig, en spijts u en uwe gebeden die gij murmelt, wij kampen voort en zien niet om.

— (Bard in woede.) Wij zullen het u beletten! hebben macht: uwe gilden liggen reeds in duigen: wij deden het, sprekende in name der oude Goden....

— Ja, maar de reizende Skalden doen gilden herstijgen, komt aan grijskoppen, murmelende Barden en Druiden, wij dagen u uit: gij zijt oud, wij zijn jong; het einde zal uitwijzen wie gelijk had van te hopen.

(Woede van den Bard.)

Hij rolt ten gronde, braakt wit schuim en krimpt ineen,
en slaat van razernij zijn tanden in den steen!

— „Zie, zie! daar over de grijze zeeuwe vliegt, de vleriken wijd open, de zeesperwer, ons zinnebeeld, zinnebeeld der varende Wikings: de vogel voorspelt den storm: wacht u, grijskoppen wen het stormen zal.

— O die vogel, grijnzend spook mijner nachten, kwade teeken dat onzen ondergang meldt, enz.

* * *

Zoo staan er nog vele onderwerpen aangeteekend in twee diklijvige bundels papieren onder titel: „Wahrheit und Dichtung aus meinem Leben", want zijne Letterkunde stond in nauw verband met den Vlaamschen Kamp, of beter, beiden vloeiden uit zijn innig wezen en waren door eene en de zelfde oorgedachte bezield. Doch wij kunnen niet alles in eens overnemen, en het overige zal een afzonderlijk werk uitmaken met zijne studie's over Kunst en Letteren, aangelegde gedichten en fragmenten, en andere merkweerdigheden die dienen geboekt te worden.

Zijn tooneel, waarvan hij droomde, was hij reeds aan 't bouwen onder titel: „die Büne of tooneel voor

Vlaanderen", dat geheel onze geschiedenis omvatten zou, en waarvan „Gudrun" slechts een schakel is.

Een algemeene prologus zou het werk voorafgaan en luiden in dien zin: 1)

Mijn Vlaanderen!
Ik wil u een gedenkstuk bouwen.

Geschiedenis door de eeuwen.
Leven — Strijd.
Grootheid, kracht.
Het grootste land der wereld.
Opdat.... het eene lesse zij.

Wensch dat zij moge werken.
Nu — na zulk verleden — zulke schanden!
Nu — na ongeluk nog leven!
Opstaan! herleven! prachtiger en grooter dan ooit!

* *
*

Schoone geestdrift der ziel, waaraan de dichter zelf, na verkoeling, scheen te twijfelen; want door de nota trok hij een kruis, en verder vinden wij eene andere aanteekening op denzelfden prologus: 1)

Een gedenkstuk aan Vlaanderen: liefde, erkentenisse.
Eene lesse voor zijne zonen,
een misprijzen op zijne vijanden,
eene schande voor de ontaarden,
— herschepping van het *Tooneel.*

En moet Vlaanderen sterven, dat zijn roem toch geschreven en gedicht zij die in zijne verwaarloosde gebouwen... enz. *begraven* ligt, en in de velden van Kortrijk, Kassel, Pevelberg, enz.

Dat het sterve, kennende zijnen roem, en alzoo, in zijne fierheid zich omhullend, lijk de vallende krijger in zijne vane!

En de dichter besloot zijn prologus in deze twee verzen die wij verder vinden: 1)

'k Wil een gedenkstuk stichten — d' Heer mij krachten gaf.
Herleeft gij, 't weze uw' *Halle*, sterft gij, 't weze uw *graf.*

Doch grootscher nog wilde de dichter bouwen en benevens die „Büne voor Vlaanderen" de Wereldgeschiedenis ten tooneele brengen onder titel: „*Humana*

1) W. u. D. 1876—77. — (geheel in 't begin).

Comœdia" welke hij opdragen zou aan Bilderdijk, en waarvan hij het plan in breede trekken heeft neergepend. 1)

* * *

Ook zijn „Nieuw Pennoen" zou verschenen zijn, en het eerste nummer was reeds gedrukt, maar is niet verzonden geweest, daar de ziekte den Dichter belette zijn koortsig werken voort te zetten.

Hier volgt geheel het nummer, behalve een uittreksel van „Gudrun" dat hier overbodig is, en eenige nieuwstijdingen uit de „Kroniek" die thans van geen belang meer zijn.

ONS PROGRAMMA.

Onze prospectus lood als volgt:

„Onderstand van hoogerehand noch genietend noch verwachtend, zoo kunnen wij onzen inschrijvers, in stede der prachteditiën die onze officieellijk bevoorrechte uitgaven beginnen te worden, slechts een gewonen vorm van uitgaaf aanbieden: gewoon papier en gewonen druk, zoo dat haar uitzicht eerder krijgsaftig dan paradachtig zal zijn, hetgeen ook beter passen zal op haar oorgedacht en op haren inhoud.

Mag zulks deze van ons wars maken voor wie een boek eerst en vooral een rood en gouden *luxe* is op eenen *guéridon* der *salette* waar zij hun volk ontvangen; van eenen anderen kant betrouwen wij vast op den welwillenden onderstand van al wie belang kan stellen in de vrije en vranke uiting eener innige verontweerdiging op het zicht der belachelijkheden — wij gebruiken een *eufemism* — waar onze huidige beschaving van krielt o.a. in zaken van Kunst en Kunde, en in het gaan en staan dezer bijzondere werkzaamheid van

1) A. R. W. u. D. — bijzonderlijk gedurend het schooljaar 1879—80. Dit plan verscheen in eene voorloopige studie, in de Vl. Gids. 4de jaargang. No. 5.

onzen stam, die men de *vlaamsche Beweging* noemt, hetzij uit gedenkenis van hetgeen zij eertijds was, hetzij, gelooven wij, een weinig uit spot met hetgeen zij nu is.

Bij voorbeeld, om slechts twee drij feiten aan te halen, de eerste de beste te midden het overgroot getal wier algemeene bestendigheid ons dagelijks oogen en ooren kwetst:

Bij het zwijgen van het meeste deel der meesters, — Conscience zwijgt, Van Beers zwijgt, Julius Vuylsteke zwijgt, andere helaas! zijn dood! — het geenszins zeldzaam beoefenen van poësis door wie nooit het wezen der poësis *vermoedde*, en bijzonderlijk, het beoefenen van kritiek door gansch onbevoegde, ja soms door gansch ongeletterde pedantenschap.

Het in pacht houden der *vlaamsche Beweging* door hetgeen men — uit spot? — de *politiek* noemt.

Bijzonderlijk — de ergste, de eenig doodelijke kwaal van Vlaanderen — het algemeen en dagelijksch verbasteren der jeugd, die de Toekomst is, door eene opvoeding die, in stede van *het goede in het zelfstandige* te betrachten, in pratiek als vrucht slechts den *onteigenden nieting* voortbrengt.

Des voert ons *nieuw Pennoen* als ondertitel: tijdschrift voor KRITIEK en ZUIVER VLAAMSCHEN PENNESTRIJD. Men zoude ons echter groot ongelijk doen, indien men van onzen wege *declamatiën* en *dithyramben* verwachtte. Neen, *feiten* zullen wij geven, zooveel er ons in de oogen sloegen, slaan en slaan zullen, en gewoonlijk den lezer zelf laten oordeelen".

— Wat? heeft ons desaangaande iemand geschreven, zoo zult gij de feiten die gij aanhaalt niet bespreken, en u gewoonlijk tevreden houden met ons statistiek of andere dergelijke op te dienen? Het zal maar droog zijn. Beken overigens dat uw tijdschrift niet zeer logisch is: van den eenen kant „te mijde" zijn eene zake te beoordeelen, en van den anderen kant zich tijdschrift

voor kritiek betitelen, hetgene toch wel beoordeeling is! — Wie weet misschien hebben meer lezers hetzelfde gedacht? Zoo zal een uitleg hier van passe komen. Indien wij aldus op het positif karakter gesteund hebben dat wij ons tijdschrift willen geven, is het uit vrees geweest dat men, der flaminganten gewoonten kennend, en onze jeugd — weswegen wij ten anderen noch beschaamd noch bedeesd behoeven te zijn — van in de eerste reken van onzen prospectus lezend, zich soms van onze wege aan zulken pennestrijd mocht verwacht hebben, na welker kolommen men, om den letterzetter grooten last te sparen, een enkel groot uitroepingsteeken zoude mogen drukken; de gansche rede, van het begin tot het einde, uit een slach van klassische *dithyrambe* bestaande, waarin men zeer aandoenlijk „Vlaanderen van nu en Vlaanderen van eertijds, de reuzen onze vaders, de bastaards, de „aterlingen", onze praalgebouwen, onze tempels, onze raadhuizen" mengelt, om te eindigen met een wegslepend „Vlaanderen die Leeuw! Wat walsch is valsch is! Slaat al dood!" — Neen, hebben wij den lezers willen doen verstaan, wij hebben zelf te dikwijls ons best moeten doen om, bij dergelijke declamatiën, uit ons vel niet te springen, opdat wij iemand op onze beurt met dezelfde folteringen folteren. In onze artikels zullen wij de feiten laten spreken, het is te zeggen, feiten aanhalen wier echtheid wij bewijzen kunnen, en wier ZIN wij den goeden lezers derwijze zullen uiteendoen, dat zij klaar en duidelijk oordeel en veroordeeling uit de feiten zelve zullen kunnen lezen. Heeft onze kortbondigheid, gelijk het Horatius zelf gebeurde, tot misverstand „aanleiding gegeven" — verschooning voor dat letterkundig vlaamsch dat geen vlaamsch en is — zoo bidden wij den goeden lezer ons te willen verontschuldigen, verhopend dat onze uitleg de zaak klaar liet.

„Verders", zegden wij, „sluit dit ons hoofddoel het

verhandelen niet uit van allerlei onderwerpen betrekkelijk KUNST en KUNDE die in het vak der opstellers vallen, te weten, taal- en letterkunde, wijsbegeerte, *filologie* in den breeden duitschen zin verstaan en op algemeene geschiedenis der menschelijke werkzaamheid uitkomende. „Die in het vak der opstellers vallen", zeggen wij, en wij steunen erop. Want, zijn wij bereid de vruchten onzer eigene vrije werkzaamheid ter hoogeschool onzen goeden lezers mede te deelen, nimmer zullen wij zoo verwaand zijn, hun, gelijk het in Belgie hoegenaamd niet zeldzaam is, iets op te hangen dat ons slechts van hand tot hand wierd overgeleverd, zonder ten minste te kunnen bewijzen, als het nood doet, wat bewezen dient te zijn.

In ons tijdschrift geven wij ook POËSIS uit in rijm en onrijm; van tijd tot tijd ook een tooneelspel, en, o.a., tooneelspelen ten gerieve der ongelooflijk ontelbare spelersgilden die nog zonder damen spelen. Ons dunkt immers, dat er iets beters te doen is, in het belang onzer kunst, dan bij zulke gilden gedurig het belachelijke te doen uitschijnen.

Wij en zullen ook niet vergeten onze lezers, zoo volledig mogelijk, met het NIEUWS uit onze Letter- en Kunstwereld bekend te houden".

In zulker voege lood onze prospectus. Wij hebben gewild dat hij op de eerste bladzijde van *het nieuw Pennoen* onzen goeden lezers het programma herinnerde dat wij in dit ons tijdschrift getrouwelijk willen nakomen.

En daarmede, „God help" en vooruit!

VAN KRITIKE.

Ter gelegenheid van Pol de Monts *Rijzende Sterren.*

De kritiik die, uit eene beschaving als de onze gesproten, alzoo tien maal meer kwaad dan goed doet, zondigt vooral op twee wijzen: ten eersten, door valscheid; hetzij de valscheid uit onbevoegdheid spruit,

gelijk bij ons meestendeels het geval is, hetzij zij uit moedwilligheid voortkomt: uit persoonliken of politiken afkeer of genegenheid, uit politiken dwang, uit afjunst, uit *camaraderie*, enz. Doch zij zondigt ook, ten tweeden, met te zwijgen waar zij spreken moet, hetzij om te veroordeelen, hetzij om te bewonderen.

Deze laatste zonde heeft zij over eenige maanden bedreven, waneer Pol de Mont zijne *Rijzende Sterren* uitgaf. Dat de bundel hoegenaamd niet *gerecenseerd* en wierd, om dat afgrijselik pedantenwoord te gebruiken, en geloven wij niet; doch in geen enkel onzer *belgische* tijdschriften en hebben wij het werk ernstiglik besproken gevonden gelijk het verdiende besproken te worden.

Waneer wij hetzelfde bestatigden bij het verschijnen van zijnen vorigen bundel, *Jongelingsleven*, dien wij slechts in een enkel tijdschrift eentwat breedvoerig onderzocht vonden, en dat nog door eenen criticus die het den dichter als eene onzedelikheid scheen te willen verwijten, van de vrouwe te dichten die hij bemint; van toen af en konnen wij niet laten de zake vreemd te vinden; doch wij dachten: In eene *élémentaire* beschaving als de onze en moet ons zulks zoodanig niet verwonderen. Onze kritiik gevoelt toch zelf wel dat zij, in het algemeen, niet veel en beteekent, en daarom spreekt zij zoo wenig mogelik en slechts daar waar zij er niet anders uit kan. Jamaar de *Rijzende Sterren* verschenen, zijn reeds eenige maanden verschenen, en *nog* verwachten wij, niet eenige reken uitroepingen om den boek aan te bevelen, maar eene kritike die haars namen weerdig zij. En den schrijver kennende, en zijnen boek, en ook een beetje beide kanten onzer letterkundige wereld, zoo zeggen wij nu, de zaken in ons gedacht met name en toename noemend: Ja, dit *was* het, en dit is het *nogmaals*: al *gindschen* kant zwijgt men *hierom*, en al *genen* kant zwijgt men

daarom, en al beide kanten handelt men onrechtveerdiglik en schandelik.

— Maar dunkt u dit boek zoodanig noodzakelik besproken te moeten worden, zal men misschien zeggen, waarom en bespreekt gij het zelf niet? — Waarom niet? Het is zeer eenvoudig. Voor al wie ons beiden kent, en bijgevolg weet, alsdat wij beide, van eener oudde, ter zelver hoogeschole en daaromtrent te midden dezelfde studiën, hetzelfde doel vervolgen, is het natuurlik dat ons, hoe wij ook over andere zaken van gedacht mogen verschillen, op het gebied van vlaamsche kunst en kunde een nauwe band verbinde. 1) Welnu, *alzoo* gaat en staat onze huidige letterwereld, en *dergelike* voorbeelden is men er gewoon, dat men zich maar moeilik meer de vriendschap tusschen letterkundigen zonder *camaraderie* en andere dergelike en kan verbeelden. Wel is waar, ons en verblindt onze vriendschap niet: met anderen verwijten wij den dichter, de overtollige *assimilatie* sommiger meesterstukken, of beter, de onvolledige vertering sommiger letterkundige spijze uit de duitsche liederdichters en uit V. Hugo's *Légende des siècles*; spijskoppeling die — men vergeve ons dat voortzetten eener zeer gewone vergelijkenisse — op eene *kappeling* is uitgekomen, welke *Jongelingleven* van duitsche *reminicenzen* overstroomde, en *Rijzende Sterren* van gedachten, vormen, wendingen, aardigheden, fauten, gansche verzen, ja soms gansche passagiën uit V. Hugo. Doch, van eenen anderen kant, en spijts deze en andere gebreken, stellen wij den boek op zulk eene plaatse tusschen onze gewone dichtwerken, dat onze bespreking, mits uitzondering van hetgeen wij hem ten laste komen te leggen, eene bewondering zoude zijn, welker innige geestdriftigheid wij niet en zouden meenen te moeten, naar het voorbeeld onzer critici, bij middel van twijfel en achterhoudingen, tot

1) Dit was geschreven vooraleer wij tot zekere polemike gedwongen wierden.

eene berekende analysis ontaarden. Zoo zwijgen wij, liever dan deze onze rechtzinnige bewondering, om reden der gewoonheden, voor eene ongemeende loftuiting doorga, en voor dezen tamelik onnoozelen dienst dien men zooveel kunstvrienden zich onderlings bewijzen ziet.

Doch wat wij kunnen doen, en wat wij doen, is der kritike toe te roepen, dat het eene schande is, als zij, voor zulke werken staande, den mond houdt.

En zoo zeggen wij: Kritike, — gij daar niet, kritiiksken dat geen drij reken vlaamsch en kunt schrijven dat vlaamsch zij, en u met pedantentale verhelpen moet; gij ook niet, kritiiksken, dat van *æsthesis* spreekt en van *æsthetisch* gevoel, en op geen honderd duizend uren en weet wat zulks bedieden mag; gij nog min, politike kritike: en gij nog minst van al, pedantenkritike, die dichters beoordeelt, en begint met er u boven te stellen, al en hebt gij, nooit van uw leven, eene vonke poësis voelen trillen, en al kent gij poësis slechts door doode en doodende regels en bepalingen; doet gijlieden wat gij gewoon zijt: wij en zullen niets anders zeggen, dan dat het jammer is van het papier en van de verbruikte drukkersinkte! — maar gij, echte Kritiik, die nog bestaat, God zij gedankt, al zijt gij ook zeldzaam, gij, bevoegde, rechtveerdige kritiik, die uw zelven bewust, wel weet alsdat gij bevoegd en rechtveerdig zijt: hier is een boek waar, hoe zij ook soms anderen wilt nadoen, eene *persoonlikheid* in leeft, en eene uitnemende: de persoonlikheden en zelfstandigheden en liggen zoo dik niet gezaaid te midden onze belgische *cultur*, opdat gij er eene enkele verwaarloozet! Hier is een dichter die — het zij goed, het zij slecht: beoordeel! — met een *oorgedacht* zijne gedichten bezielt. Gij en komt er ook niet veel tegen, ben ik zeker, dichters met een oorgedacht. Het meestedeel zijn harpen in de boomen die ruischen in den

wind. Die wind heeft over vlaamsche velden gewaaid, en brengt koolzaadreuken mede in den koolzaadtijd, en jasmijnenreuken in mei, en daarom roemen die harpen vlaamsch te slaan. Deze dichter hier voelt en ontvangt, ja, doch stapt ook toe en grijpt wat hem past. Hij is lijdzaam en werkzaam te evens, om wijsgeeriglik te spreken, en zoo is hij *vollediglik* dichter. Zoo hebt gij over dien dichter, en over dat oorgedacht (zie de voorrede der *Rijzende Sterren*), en over die, op zijn vlaamsch, zoo kleurrijke gedichten, uw woord te zeggen. Hij zij katholiik, hij zij geus, dat en gaat u niet aan. Voor u is hij dichter, en uw criterium heet de Kunst. En hebt gij over zijne werken niets *meer* te zeggen, zoo en zijt gij uwen name noch uw bestaan niet weerd, dewijl gij werkelik niets beters en doet dan „de reste", waar wij zooeven van spraken.

HAROLD.

TWEE MATEN ONZER ÆSTHETISCHE BESCHAVING.

Op voorstel, gelooven wij, van eenen zekeren heer Nauts, heeft de meerderheid des antwerpschen gemeenteraads overtijd besloten — het werk is wellicht reeds begonnen — den *blauwen toren* af te breken, den blauwen toren, een gedenkteeken van het oud Antwerpen, van het einde der XIVe eeuw, indien wij ons niet en bedrogen. Antwerpen en heeft niet veel middeneeuwsche gedenkstukken af te smijten. Reden te meer opdat men aan die schaarsche gedenkstukken houde, die er nog den kloeken geest en eeuwenvoorziende werkzaamheid van het voorgeslacht veropenbaren. In wiens weg stond hij, die blauwe toren? In niemands, verzekert men ons. Echter komt men, schijnt het, met *praktische* redens voor den dag. Doch, bij alles wat *praktisch* is! wie zal het durven *onpraktisch* heeten monumenten en kunstwerken in eere te houden? Of,

wilt men volstrekt praktisch zijn in den zin der officiele *Jean Prud'hommes*, zoo zeggen wij: Laat de middeneeuwsche torens staan, dat gij eens wetet waar geborgen, hetgene het instorten van ievers een uwer moderne mokkedeeggebouwen zonder dak noch bergplaatse liet.

Ach! Belgie, welke logiikschendingen en hebt gij op uw hoeksken grond niet zien gebeuren sedert de 50 jaar dat uw hoeksken grond Belgie heet! Hier te Leuven wilt men een monster van een hospitaal herbouwen. Niet te doen. De commissie ter behoudenisse der monumenten komt er tusschen. Te Antwerpen breekt men eenen prachtigen middeneeuwschen toren af. En de Commissie heeft haren bek verloren.

En dit geschiedt in volle negentiende eeuw, in Antwerpen die een kunststad is, en wiens inwoners er op roemen de kunste te verstaan en te behertigen. Zoo moeten wij wel besluiten dat hunne kunstliefde geenen mond en heeft, of dat er in het lijf der Sinjoren geen durver steekt.

Het en is ten anderen te Antwerpen aleen niet dat er officiele wandalen zetelen, wier praktische plannen ons landeken op het einde een landeken van officialiteiten en van commis-voyageurs zouden maken, met eene officiele mechanische kunst, waarin onze huidige pedanten in alle vakken als geniën zouden triomferen.

Komt er ooit een tijd dat men den pedant en den officielen *Jean Prud'homme* op zijn plaatse zal zetten; dat, zelfs in België, alles wat kunst of eene andere grootheid aangaat slechts voor *bevoegdheden* zal openstaan; dat een gemeenteraad het recht niet meer en hebbe wandalenwerken te besluiten; dat een kerkraad, terwijl hij, van den eenen kant, zijne prachtige hoofdkerke vervuilen en met wankunst onteeren laat, het recht niet meer en hebbe geld te slaan uit het eenig kunstwerk dat kerk en stede bezitten van eenen grooten

vlaamschen meester! Grooten meester! Vlaamschen meester! Eenig kunstwerk! Wat schilt hun dat? 200,000 fr. dat kennen zij, ja, en daarmede kunnen zij hunne onnoozele herstellingen voortzetten, hunne bedroevende processie met fransche vaantjes voorzien, en voorts hunne kerke met wansmake en met belachelikheden opvollen die den geloovigen zoowel als den kunstenaar ontstichten. Wat schilt het hun ook ondertusschen dat Brussel, Belgies stoffelike en zedelike lijklaken, 1) het kunstwerk opslokke gelijk het er honderden en honderden opslokte en, gaat het zoo voorts, allen opslokken zal; wat schilt het hun dat Brussel op het einde Belgie zal zijn, „gelijk het was in den beginne", Belgie, met eene groote *province* er rond, dienende om hem te spijzen, te gerieven, zijne noodwendigheden te betalen, waarvan de eerste zijn vermaak is, zijne wet te ontvangen, en zijnen kanker te betrapen....

Wij en zijn daar nog niet, God zij gedankt, maar langs daar trekt ons dageliks grondwetloochende centralisatie.

Schande op al wat eenen stap in die richting doet, en daarom schande op u, kerkraad van Sint Pieters te Leuven!

DE HEER GOUNOD IN BELGIE.

De heer Gounod heeft in korten tijd Belgie verschillige malen met zijne tegenwoordigheid vereerd. Men heeft hem prachtiglik ontvangen, ijverig bewierookt, en bijzonderlik veel beslag rond hem gemaakt, hetgene ten anderen bij eenen franschman steeds te passe komt, gelijkt de heer Gounod niet nagelaten heeft te bewijzen.

Indien men echter de echos sommiger salonsuisingen betrouwen mag, zoude de heer Gounod toch niet alle de gaven veropenbaard hebben die men — te rechte of ten onrechte — den franschman pleegt toe te

1) lijklaken: fr. Sangsue.

schrijven. Zoo zoude o. a. zekere zale de deugddoende geheugenisse mogen behouden eener beleefde doch geduchtige lesse van hoofdscheid, belangloose kritiik en treffelikheid jegens damen, door eenen vlaamschen meester aan eenen franschen gegeven, juist gelijk ten tijde dat, waar Belgie, over eenige jaren, zijn officiele „eiken-zonder-oranjen" plantte, een prachtig land strekte, zoo vrij, zoo heusch, zoo sterk en zoo bloeiend, dat de dichters het bezongen als een dagraad uit het westen....

Doch wat kwam de heer Gounod eigenlik verrichten in Belgie?

De heer Gounod is eerst te Antwerpen geweest ter gelegenheid der opvoering van zijn opera *Polyeucte*. De stad Antwerpen — het deel *dat telt*, in eene stad, in onze eeuwe van gelijkheid — moest volstrekt Polyeucte en Gounod zien. En de heer Gounod en zal, meenen wij, niet lang geaarzeld hebben de antwerpsche uitnoodiging te beantwoorden, ten einde in den vreemde, — voor zooveel Belgie voor eenen franschman in den vreemde ligt, — te midden eene verzekerde zegepraal, troost te zoeken voor het wenig *succès* dat de martelaar en zijn wijf bij de Parijzenaars hadden kunnen verzamelen. In allen gevalle moet de zegepraal zijne wenschen overtroffen hebben. Hij en heeft dan zijn antwerpsch Luilekkerland niet mogen, noch niet kunnen verlaten, zonder te beloven allicht weder te zijn, om er een groot Concert-Gounod te besturen, waarvan Peter Benoit zeer hoffelik de bereiding op zich nam. Ditmaal en was het de schouwburg niet meer, maar Antwerpen heel en gansch, S. P. Q. A., vertegenwoordigd door zijnen stederaad, dat den franschen meester toeriep en onthaalde om hem, te midden wierook en feesten, ter hoofdstad van Zuidnederland te laten kroonhalzen.

In der waarheid, Antwerpen, vlaamsche kunststad,

en eens het brandpunt onzer vlaamsche Beweging, wij moeten u bewonderen!

O wij en zijn het niet die het kwalik zouden vinden, dat vreemdelingen, ja franschmans, ons bezoeken komen, dat men ze er ja toe uitnoodige, mochten zij hier, te midden het gul onthaal dat zij er steeds van wege het gulle vlaamsche volk zullen vinden, der pracht getuigen zijn eener ontwikkeling en beschaving met eigen krachten in gang gezet. Maar moeten zij er slechts, hoe schitterend een feest men hun bereide, in den grond de schaamten en de schanden van ons Vlaanderen zien, gelijk ze Gounod wel gezien heeft (zie zijnen brief naar Benoit), dan vinden wij hunne hielen schoon, en warmen deze die ze roepen den stroom onzer vlaamsche aders.

Doch hier ligt een ergere zin verborgen, in dat roepen en onthalen en bewierooken des heeren Gounod, en het bewijst voor Antwerpen, de „vlaamsche kunststad", — of beter, voor zijne overheid en aristocratie, — ofwel eenen vurigen haat, ofwel de koelste der onverschilligheden jegens onze nationale musiikschole, ofwel eene zoo kolossale domheid en kortzichtigheid, dat men er in een ander land geen voorbeeld en moet van zoeken.

Elkendeen weet, en zij weten nog beter dan de andere, er leeft te Antwerpen een man die niet aleenlik, ons op het gebied der musike met echt nationale en machtige scheppingen verrijkte; en in de volle ontwikkeling zijner krachten zijnde, er nog bij duizenden in de ziele voert — sommige, wij weten het, van over lange jaren; — maar daarbij, spijts den tegenstand van al wat in Belgie officieel is, door eene gansche schare jonge toonkunstenaars gansch Belgie door verspreid, zulke principen aanveerden deed, dat Belgie roemen mag, op nieuw bezit het, en voor de eerste maal bezit het in den vollen zin des woords, eene *nationale musiikschole*.

Ingezien den staat van zaken, de menigvuldigheid en de zwaarte der dwarsboomende omstandigheden, heeft deze nationale musiikschole reeds wonderen gedaan. En toch en is zij nog nergens.

En dat waarom?

Omdat het volk niet medewilt.

Wilt het volk niet mede, zij doe wonderen eeuwen lang, en nog en nog zal zij nergens zijn. Wilt het volk mede, van op den eersten dag dat het haar „ja" zegt, mag zij stout en boud met het officiele lachen, en hem zeggen: „Ik en behoeve u niet. Doe mij, Vlaanderens zangrijke tonge, gelijk aan Vlaanderen heel en gansch, de eer uwer kwaadwilligheid aan!"

Doch waarom en wilt het volk niet mede?

Is het kwaadwillewerk? — Duizendmaal neen, het is *routine*. Zijne oore is op ander musiik gegroeid, gelijk zijn mond bezig is op vreemde klanken en klinkers te ontgroeien, zijn geest op een uitheemsch denkbeeld, en gelijk er reeds bij honderden, naar ziel en lichaam, tak-uit-tak-in op een uitheemsch model gegroeid zijn.

Wat is bijgevolg het middel de vlaamsche musiikschole haar werk te helpen doordragen!

Zooveel *mogelik* verbannen wat den uitheemschen groei onderhoudt en, nog veel strenger, wat den lust kweekt naar kunstdoodende nietigheden. Van eenen anderen kant, zooveel *mogelik* laten hooren wat, *eigen zijnde*, bij het meestedeel, van in den beginne, al ware het slechts eenen onduideliken weêrklank vinden moet, om allicht eene onontbeerlike noodwendigheid der wederom op hun pas gegroeide wezens te worden.

— Ja maar, men kan toch het volk zoo maar al met eens zijne oude gewoonten niet afbreken. — Wij weten dat genoeg, alsook dat alle geweld hier zeer slecht van passe komt. Maar dat *deze* ten minste, zeggen wij, die, op sommige omstandigheden, *Benoît for ever*

roepen, en den geestdrift niet en sparen bij het uitvoeren eener *Rubenscantate*, dat *deze* ten minste hunne genegenheid en welbebofte vaderlandschgezindheid in alle omstandigheden laten blijken, zuiver en onbelast, opdat men ze noch van politieke schijnheiligheid noch van kortzichtigheid en moete beschuldigen! Dat alle feest waar zij de opstokers, de besluiters, de leiders, de jannen van zijn, in den vlaamschen zin gegeven worde. Dit en ware nog maar juist strenge logiik. Is het te veel van het gemeentebestuur en van het patriciaat — *puisque patriciat il y a* — eener stede die Antwerpen heet, strenge logiik te vragen?

Men bedenke in zijn gedacht van hoe menigeen stap achteruit deze strenge logiik eenen stap vooruit zoude maken. Wilt het volk des niet te min, al ware het slechts uit gewoonte, ondertusschen een bemind deuntjen hooren dat het medeneurien kan, daartoe vindt het de fransche theaters, de *café-concerts*, de *café-chantants*, de concerts op den buiten met *air-variés* en — o miserie! — het familiemusiik en de orgels langs de strate! Men ziet het, zelfs met alles te doen dat men, menschelik gesproken, zoude *kunnen* doen, en zoude men nog, op verre na, geen evenwicht krijgen tusschen de betrekkelik schaarsche nationale op- en uitvoeringen, en het uitheemsche en het nietige dat, onder zijne duizende veropenbaringen, *legioen* moet heeten. Nog ware het de twijfelachtige strijd tusschen de kracht van het krachtige en de kracht van het ontelbare. En wat doet men? — *Men*, het is te zeggen die krielende stroomende geestdrift met officiele voorwacht, van den avond der Rubenscantate. — Wat men doet?

Men roept Gounod, men speelt *Polyeucte*, men geeft Gounodsconcerten en viert Gounodsfeesten. Duizendvoudig overstroomt Gounod, onder alle vormen, nieuwsbladeren, tijdschriften, musiik- en portrettenwinkels,

salonmusiik en musiiksalons. Gansch Antwerpen rookt, zingt, schuifelt, danst Gounod, en voor eenen tijd lang is Gounod Antwerpen en Antwerpen Gounod.

De vlaamsche musiikschole is hem heusch en beleefd geweest en zegt niets. Zij heeft gelijk. Doch wat zij zwijgt, en wat zij het recht heeft te denken, hebben wij luidop willen denken, wij Knapen van Vlaanderen.

Gounod zij wat hij wille, een genie ofwel een fleeuwsche romancenkweler, wat schilt ons *dat* voor den oogenblik? Wij en hebben hem niet noodig, wij en hebben geen tijd, wij en hebben geen geld voor wierook: tijd en geld en alles hebben wij noodig om onze eigene geniën, niet in feesten te laten zegevieren, maar eerst ende vooral te helpen hun reuzig werk opbouwen. En *dat* is de zake en *dat* zal de zake blijven, zoolang onze *anormale* toestand duurt.

Het geld dat men voor Gounod verteert heeft, hadde men het gespaard voor *vlaamsche* concerten ten voordeele der *vlaamsche* musiikpropaganda, vooreerst en hadde men zoo den verderveliken antinationalen lust naar het uitheemsche tot bloeiens toe niet gekweekt, gelijk men gedaan heeft, en de strenge logiik, waar wij zooeven van spraken, hadde schitterend aangevangen onze vlaamsche musiikschole vooruit te doen stappen, in stede van ze door het vreemde, voor den oogenblik gegeerd, achteruit te laten dwingen.

Waneer Peter Benoit eens, na zooveel tegenkanting en stalen werk, op eenen voltooiden bouw, den zijnen, zoude mogen nederzien, en gerust zijn, zeggende in zijn zelven: nu ten minste, hoort Vlaanderen, waneer het wilt, eigene poësis in eigene melodie en harmonie zingen, en bestaat er een gesticht om die eigen kunst, de eeuwen door, in stand te houden, en mits den zegen Gods die geniën doet worden, te kweeken en ter oorbeeldige volmaaktheid te ontwikkelen; waneer hij dan, wegens de Toekomst zeker, een wederom recht ver-

staande en recht gevoelend volk naar machtige eigene kunste ziende haken, het eindelik weerdig vinden zoude de meesterstukken te hooren en te ontvangen die hij sinds lange jaren in de ziele draagt; waneer Vlaanderen eindelik zijnen eigenen meester zoude begrepen hebben die hem sinds zoolang begrepen heeft; — *dan* roepe men Gounods, zoo men wilt, en onthale ze prachtiglik, en voere hunne werken op, worden zij er weerdig toe bevonden; indien zij dan zelve maar nog willen komen, en niet bedeesd en zijn te midden eener echt musikalische beschaving te verschijnen, en te midden meesters wier meesterschap men niet meer machtig is half en half onder eenen officielen domper te houden.

P. S. Het schijnt dat het gemeenteraadslid van Antwerpen dat het op zich nam den raad van de noodwendigheid der Gounodsfeesten te overtuigen, niemand anders en was dan hetzelfde lid dat denzelfden raad van de praktische noodzakelikheid overtuigde van het afsmijten des *Blauwen Torens*.

KRONIKE.

Wij zeggen liever *kronike* dan *nieuws*, om reden dat wij onder deze rubrike sommige dingen eerder ter memorie dan als aankondiging opgeven.

Dr. Paret van Handsame heeft eene nieuwe fransche zonde bedreven getiteld *la grève des Houilleurs*. Uit den grond des herten wenschen wij hem beternisse, al en ware het maar uit vreese eens voor den type door te gaan van dien ongelooveliken menschentype dien men den Belg heet, om alzoo, *invita Minerva*, te willen dichten, niet in de tale die hij van geboortes-wege kan, maar in eene vreemde tale die hij zelfs niet en *kent*, ik late varen ze te *kunnen*.

Gounod, de vlaamsche musiikschole, op- en uitvoeringen, enz.

In een onzer artikels hebben wij den zin van Gounods

reizen in Belgie uiteengedaan. Voor wat den brief betreft dien hij naar Peter Benoit geschreven heeft, hij heeft reeds in alle gazetten gestaan. — Voor wat de zake betreft waar de brief op uitkwam, na een dringend verzoekschrift wegens het tooneelcongres van Antwerpen en wegens het Nederlandsch congres van Mechelen, op het aanveerden der musiikschole van Gent als Koninklik Conservatorium, en na eenen klaren en duideliken uitleg der zake door den heere van Beers, gemeenteraadslid, belastte de gemeenteraad van Antwerpen het kollegie met de noodige handelingen met den Staat om de Antwerpsche musiikschole als *vlaamsch* Koninklik Conservatorium te doen aanveerden, hetgene hare begrooting van rond de 45.500 fr. op 60.000 fr. zoude brengen. De uitslag is eene beleefde *weigering* geweest, met eene halve belofte erbij.. He ja, peisde zeker de minister, met beloften en appels, die een beetje te rijpe zijn, en kwetst men niemand. En de Vlamingen zijn er nu reeds eene halve eeuw mede tevreden. — De concertvoordrachten der brugsche afdeeling van het Davidsfonds beginnen allengskens zeer deftige vlaamsch-klassike concerten te worden. — Voor dezen winter zijn 4 groote *nationale musiikfeesten* beschikt ter zale der Filharmonie te Brussel met een orkest van 80 man en Waalput aan het hoofd. Het 1e heeft plaats gehad en, onder andere, laten hooren, eene symfonie van Meijne, een concertaria van Mertens, *Het meer* van Mathieu en eene symfonie voor fluite van Waalput. In het 2e worden o.a. uitgevoerd twee stukken van Wambach van Antwerpen. — Op 14 December heeft het brusselsch conservatorium een concert gegeven bestaande uit eene *schotsche melodie* en *Athênen in puin* van Beethoven. — In September 1880 zal men, ter zalige gedenkenisse van 1830, eene menigte franco-belgische operas spelen, waaronder het zonde en schande ware de *Muette* te vergeten. —

Rond dezen tijd, schijnt het, wordt ook een *nationaal festival* gevierd, waar het vlaamsch zal geduld worden. Te dezer gelegenheid zal Gevaert eene cantate toondichten van E. Hiel. *Que les temps sont changés!*

„Vlaamsche Beweging" of *la médaille et son revers.* — Bijna in alle vlaamsche gazetten treffen wij klachten aan op het slecht, halvelings of hoegenaamd niet toepassen der wetten op het vlaamsch in 't officiele, en daar zijn er naïf genoeg om daar verwonderd op te staan. Men verwondere zich dan ook dat de steenen aardewaarts vallen, dat het vuur brandt en dat het water bluscht, indien men zich verwondert wegens eenen moedwilligen staat niets anders dan moedwilligheid te krijgen. — Van eenen anderen kant, meldt de *Europe*, zullen in het leger de lessen van vlaamsch voortaan door allen moeten gevolgd worden, zoowel ter soldatenschole als ter krijg- of officierenschole. In deze laatste wordt, gelooven wij, alle drij weken eene lesse van vlaamsch gegeven: *maximum*: 17 lessen vlaamsch te jare! En de *Belgique militaire* — gaat zoo verre dat zij bekent zonder het vlaamsch en is er geen doen meer aan. — De namen der bijzonderste markten en straten staan nu te Brussel ook in het vlaamsch... *vertaald*, zeggen onze officiele beschimpers. — Te Schaarbeek, aan de poorten van Brussel, hoort nu de gemeenteraad vlaamsch. Hetzelfde geschiedt sedert eenige dagen van tijd tot tijd te Brugge. Te Brugge hoort ook de provintiale raad vlaamsch, en dat sinds lang reeds, namelik sinds de heer Horrie van Rouselare door sommige fransche gazetten belachen wierd om zulks de eerste gedurfd te hebben. Overtijd las ik in eene dier gazetten een artikel geschreven om den flaminganten de mauwe te vagen. Politike! — Nog een goed nieuws uit Brugge is, dat sommige vlaamsche feesten, bijzonderlik de concertvoordrachten

van het Davidsfonds, sedert eenigen tijd met de tegenwoordigheid vereerd worden van al wat ter stede edel en treffelik is. Dat zulks uit genegenheid voor het vlaamsch geschiedt, daar en gelooven wij niets van, en dat menige waaier er soms een half ingehouden geeuwken moet verbergen, of een zuchtje zijdelings: *oh, qu' c'est ennuyeux!* daar zijn wij overtuigd van. Doch alles en mag men ook in eenen keer niet willen. En eens zal hoogere treffelikheid zoowel als burgerlike deftigheid naar de vlaamsche feesten komen omdat zij er geern komen. Weet gij waneer? Waneer die eenig doodelike kwale van Vlaanderen door ons eenig redmiddel zal bevochten worden: ontaardende opvoeding door vormende opvoeding naar aard en nature. De schoolstrijd was beiden gezindheden eene goede gelegenheid den Vlamingen ten minsten *iets* toe te staan op het hun ontfutseld recht als Vlamingen opgevoed te worden. Doch, gelijk wij het reeds zeiden, van kwaadwilligheid heeft men kwaadwilligheid te verwachten, tot dat sterker wille kwaadwilligheid bedwingt. Allengskens geraakt nu de kwestie van het *middelbaar* onderwijs op het tapijt. Het vrij onderwijs gaat stillekens zijnen gang, wel wetende dat de hersmelting van het wereldlik programma hem tot geene groote veranderingen in zake van vlaamsch dwingen zal, zelfs niet tot het staken der schandalige vervolging van het vlaamsch in de kollegiën. „Een beetje geven, een beetje beloven, daar heeft Belgie Vlaanderen altijd mede in slape gewiegd. Waarom zoude het zijn systeem veranderen"? Intusschentijd, gerocht, b.v., de brochure van Jan van Beers in de Kamers met petitiën ondersteund, gebaarde het Willemsfonds zich kwaad te maken, hetgene het Davidsfonds aanstonds naäpen zoude, en deed men ten Kamers, per ongelukke, iets voor het vlaamsch, met welk eene kluchtige tronie zouden wij de bazen van het vrij onderwijs daar zien

staan, gedwongen — ja zeker, *gedwongen!* — te midden hunne mande-, regle-, en andere -menten tegen het vlaamsch, hunne programmas ten minste een vlaamscher uitzicht te geven.

Den heeren inschrijvers uit Noord-Nederland.

Overtijd vertelde mij een vriend hoe verbaasd een noord-nederlandsch letterkundige zijn verhaal aanhoord had van het gaan en het staan onzer vlaamsche Beweging, en er op geantwoord had: „Maar dat behoordet gij den Noordnederlanders te schrijven!" Hoe vermetel het moge schijnen, verhopen wij van u eene dergelike belangstelling, en bidden u in dezen zin deze *kronike van onzen Cultuurkampf* te aanveerden. Vindt gij er soms, wat bij u als eene beuzeling zoude doorgaan, hier als een *feit* opgenomen, verwondert u niet, en beoordeelt de zake naar het midden waar zij gebeurt. Zoo zult gij misschien het denkbeeld kunnen samenstellen der *tragikomische* beschaving van een volk dat zich eeuwenlang door eene vreemde — vijandelike — beschaving *herschaven* liet. — Van eenen anderen kant en vragen wij ook niets beters dan zooveel nieuws mogelik uit Noordnederland te kunnen mededeelen.

* * *

„In 1877, schrijft Dr. Van Puyvelde, 1) gaf hij (A. R.) een boekje uit „Vijftig Studentenliederen" met Muziek, waaronder zeer vele van hem". Deze bewering is mis; het boekje werd uitgegeven, eerst door zeker Ghekiere bijgenaamd „*Schurk*" en heeft er van wege de Overheid veel om te verduren gehad.

Eene tweede uitgave zag het licht door de zorgen der leden van den „*Zwijgende Eede.* Maar Albrecht

1). Albrecht Rodenbach. — Zijn leven en zijn werken.

bereidde eene uitgave van een hondertal liederen, onder titel: „*Liederen voor de Knapenschap*" waarvan er verscheidene verschenen zijn in „La Semaine" en na zijn dood in de Vl. Vlagge.

Het volgende lied vonden wij nergens gedrukt en nemen het daarom hier over.

BRABANÇONNE.

Qui l'aurait cru?" En avant, Brabançonne!
al luidt het lied niet brabançonnerwijs:
tot een Benoit ons eigen liedren jonne,
generen wij ons met dat vreemd gekrijsch;
maar vloog des ook 't jaar dertig weer te wapen,
ei laat er ons een vlaamsche lied op slaan:
en hier zinge ook een schare Vlaamsche „Knapen"
en luide luid het vlaamsche „'t zal wel gaan".

Er was een tijd dat fier en blij hier leefde
een vrome jeugd die geen misprijzen leed,
waar vlaamsche moed naar vlaamsche kunde streefde
en, deed het nood, voor stede en lande streed;
nog leeft die jeugd, maar 't zijn Asteks en apen
die, in haar plaats, den kop omhooge staan:
Ei, 't worde op nieuw de beurt der Vlaamsche Knapen
en luide luid de leus „Het zal wel gaan".

„Je suis Po-Paul" als leus op 't aanzicht voerend
den uitleg in den afgeleefden blik,
met vaders geld en vaders eere boerend,
den kop omhoog *poseert* de slimme Astek;
en 't ijdel ding durft nog op ons staan gapen
en „ces flandrins" al lachen gadeslaan:
Ei 't worde op nieuw de beurt der Vlaamsche Knapen
en luide luid de leus „Het zal wel gaan".

Zij spotten met onze eerlijke avondstonden,
zij spotten met den taaien moed en vlijt,
verwijten ons nog liefst ons vlaamsche zonden:
't is immers *bruin*, niet wijn, die ons.... „verblijdt:"
op 't lest van 't jaar toch, worden de Apen Schapen
en is 't ons beurt het hoofd omhoog te staan!
zoo zij het *steeds* voortaan, o Vlaamsche Knapen,
en luide luid de leus „Het zal wel gaan!"

Wij zullen langer dan de wereld leven, } 2)
de Knape en zal voor niemand omme gaan! }
Ah neen, Ah neen,
de Knape en zal voor niemand omme gaan!

27 Slachtm. 1877.

't Was ook te midden zijner krankheid dat Albrecht den dood vernam van zijnen trouwen vriend K. Watteeuw, een Blauwvoeter uit die zelfde klasse van Rhetorika, en die voorkomt in „de Studenten van Warschau" onder den naam van Wasilewski. Hoe slecht Albrecht zelf gesteld was schreef hij in zijn „Nieuw Pennoen" onder de sterfgevallen het volgende neer:

„K. Watteeuw, een stille dichter-denker, een taaie vlaming, die wegens zijne Overheid voor zijn vlaamsch-zijn veel te lijden heeft gehad. Zijne gedichten zijn alhier en aldaar verspreid. Wij verhopen ze te zien verzamelen en uitgeven".

En in zijne nota's 1) schreef Albrecht de volgende herinneringen neer:

K. W. (Wasilewski). De conferencie van den Baas. 2) Nadien K. W. aleen — in droevige gedachten.

Trouwens..... Allen weg, niet uit haat, maar uit vrees voor den dwingeland. Dan wandelden wij samen en spraken van Lubienski, van Vlaanderen, enz. en kwamen te zamen af en scheidden met den Vl. de Bl.? — Storm op zee.

Vernam zijne dood te midden mijne krankheid (*en hoe de haat hem tot in het graf vervolgde.*)"

Watteeuw stierf trouwens, wijl hij nog seminarist was te Brugge, en uit zijne levensbeschrijving door H. Verriest, vernemen wij: dat hij studeeren kwam naar het klein-Seminarie van Roeselare, geholpen door weldoende handen en beurzen.

Of hij dus gedwongen was — ijzer te bijten — onder den dwingeland waarvoor de anderen uit vrees vertrokken waren?

Hoe hij het moet gesteld hebben in 't groot-Seminarie te Brugge is op te maken uit het volgend artikel van „Kwaepenninck III", dat den toestand, waarin de Seminaristen te dien tijde zich bevonden, heeft bloot gelegd.

1) A. R. W. und D. 1879—80, op het einde.

2) Superior.

Hier *in 't herte van 't Katholijke Vlaandren,* onttrekt de geestelijke overheid de opkomende jongens — Kwaepennick gaf er genoeg doorslaande bewijzen van, — indien zij Vlaandrens herboorte betrachten; hier veracht, verdreegt en vervolgt de geestelijke overheid zelfs, en ja bijzonderlijk, deze die reeds in 't zwarte zijn, omdat zij hunne *moedertaal* ter herte nemen, willen spreken en bestudeeren, omdat zij meenen het *Recht* te hebben ons volk herop te beuren!

Weet gij wat hun te wachten staat, indien zij den *moed* hebben zonder masker te loopen op hun vlaamsch aangezicht, indien zij den *moed* hebben eene beleefde en onbedwongene opmerking te maken jegens de bestaande vlaamsche grieven, en de vlaamsche beweging durven vooruit helpen!

„*Qui essent qui,* infecti *motis flandricis, nimio ardore et studio motum flandricum prosequerentur, non promoverentur ad ordines*" mochten er gevonden worden, in 't groot Seminaire, die, *met de peste besmet* der vlaamsche beweging, met te veel iever en liefde de vlaamsche beweging vooruit willen helpen, men zal hun de priesterlijke wijdinge weigeren.

Met de peste besmet der vlaamsche beweging! o schande!

Met te veel iever en liefde! 't is te zeggen met meer iever en liefde dan wij! 1) en men werpt hun ter zelvertijd in 't gezicht: *iste motus flandricus est vera secta* — die *belachelijke* vlaamsche beweging is eene ware sekte!

Men verbiedt hun: *severe prohibetur uti lingua flandrica per recreationes* — strengelijk is het verboden vlaamsch te spreken, *zelfs* binst uwe vrije uren.

Men durft hun beloven: *quando mittendus est novus professor, semper inspiciendus on scit bene loqui gallica:* men durft hun beloven dat — als wanneer een nieuwe professor moet uitgezonden worden, er zal onderzocht zijn of hij schoone zijn fransch spreekt — men durft hun beloven dat de *Walen* de *Voorhand* zullen hebben op hen Vlamingen, dat men niet eens en zal onderzoeken of men vlaamsch kan spreken, maar *fransch*!

Men durft ons beloven, ons Vlamingen, dat men onze vlaamsche broeders misschien, vrienden, bloedverwanten zal doen opbrengen door mannen die eer en beter eene *vreemde*, de fransche taal spreken als onze moedertaal;

Men durft ons beloven ons Vlaandren te overstroomen met Priesters wien men *verbood* de tale te spreken en te behertigen die onze moeder ons leerde bij onze eerste stappen, en die wij zuiver en ongeschonden willen hooren klinken in onderricht en raadgeving.

Men durft ons beloven alleenlijk Priester te wijden die, onverschillig, zijn taal en land uit zijn hert en zijn' geest sluit, die zijn zelven bastaard genoeg maakt om de taal zijner moeder te loochenen!

Schande! onrecht! schreeuwend onrecht! zoowaar als dat Kwae-

1) De franschdolle geestelijke overheid.

penninck leeft, dat *moet* en *zal* veranderen! ongangbare munte is 't die gij slaat, en overal spijkeren wij heur aan den disch, ten tooge aan elk die zien wil! Aan de vier hoeken van Vlaanderen zullen wij die schanddaden bazuinen; en wie van ons beiden, of wij of gij, eerst moe zal zijn, dat zult gij ondervinden, indien gij er 't herte toe hebt te volherden! Wij hebben *'t Recht* voor ons! istæ stultetiæ debent finiri: Dat schreeuwend onrecht moet een einde nemen. We hebben 't gezworen!

Men dient op te merken dat Kwaepenninck opgesteld wierd door Katholieke studenten ter Hoogeschool van Leuven.

* * *

Tegenkamp en al wat men uitdenken kan om den hardnekkigsten mensch ter neer te drukken, niets schijnt Albrecht ooit ontmoedigd te hebben; in zijne rustelooze werkzaamheid vond hij den tijd niet om zich te ontmoedigen. En onder de duizende nota's in „Wahrheit und Dichtung" treffen wij slechts, en dan nog in 't begin zijner aanteekeningen, (schooljaar 1876—77), dien enkelen zucht aan:

— „'t Wordt al vijand, alles slecht, enz. alles draait tegen...... gij aleen, m. g. (mijn God) zijt nog goed en verstaat mijn tale, waneer ik, moede van alles, eindelik tot u kome en vallende vóór uw voeten, u klage mijn wee in de eigen tale die gij mij gaaft". —

En wat verder:

— „Vl.(aanderen) verblijd u! wenige minnen u; maar die u minnen het is tot der dood.
Vl. — Vele u haten; maar uwe meeste vijanden zijn zulke schandalige menschen". —

En of het volgende op Albrecht moet worden toegepast, weten we niet:

— „O kind der helden tot den strijd geboren,
uw minne weze eens mans, uw veeten en verdriet".....

Bovenstaande was geschreven, als we naderhand op een paar losse blaadjes, zonder datums of nummers, de volgende mijmeringen vonden, die eene gedachte geven van des dichters innigen toestand als *mensch*, en dien hij zekerlijk, bij langer leven, volledig zou

bedicht hebben; want heel de wereld aanzag hij als een onderwerp en zekerlijk zijn zelven ook en de diepste innigheden zijner ziel.

Wel is waar, hebben ze geen betrek met de Blauwvoeterij, maar ze helpen zijn beeld als mensch volledigen en wij laten ze daarom hier volgen.

Het eerste betitelen wij:

DER LIEFDE GEBOORTE.

Liefde! ah! over korten tijd nog
was mij wilde jongelingslust
't hoogste goed, en liet mij liefde
wondersweerdiglik gerust.
In mijn leven in mijn streven
hoefde ik iemand aan mijn zij,
't was een vriend, een manlik wezen,
trouw en edel, vro en blij.

Liefde! hoe soms hebbe ik tergend
met den armen liefdezot.
met zijn droomen, met zijn trouwe
en „oprechte" min gespot.
Trouwens al te vroeg vernam ik
wat de wereld liefde noemt,
zinne nu des l. . . . . begeerte
door den eedleren zin gedoemd.

En verder:

Van dan af droomde ik het zalige beeld,
nu nog onvatbare gestalte, nevelachtige minne,
gelijk eene keltische toovernymfe

Toch voel ik ze soms, hoor een lieve stemme, voele omhelzende arms, enz. — en spotte er niet meer mede. Waneer en hoe zult gij komen, ongenoemde, onbekende, mij door God van alle eeuwen bestemd.

Het volgende heeft waarschijnlijk betrek met een toestand waarop de dichter duidt in *Irolds Jeugd.*

LOF.

De orgel zong de kooren paarden
in hemelsche melodij
Muziek vlood stroomend door de beuken,
mijn ziele zwom in harmonij;
't was hemelsch, godlik, bovenaardig
en vol van di.

Het volgende droeg als titel *Noodlot.*

De straffe stuwt het menschdom naar zijn noodlot.
De Maged hangt aan de armen des beminden
die, licht en harer liefde onbewust,
van liefde klapt en minzaam met haar schertst,
en, zijner wreedheid, onbewust, haar hert
haar vrouwlik hert, doet krimpen van verdriet,
bij het genieten van dit licht en vluchtig spook
der liefde wiens verlangen haar verteert.

De straffe stuwt het menschdom door elkander.
En wijl zijne onbewuste wreedheid haar
verzuchten doet, te midden 't vrolik schertsen,
verzucht hij zelf, in 't innigste der ziel,
en zonder uitwendig gebaren — want
hij is een man — al denken op de vrouw,
zoo ver verheven boven al wat vrouw heet,
die hij bemint en die het niet en weet
noch weten zal.

En hier nog deze mijmering:

't Is nog al lief „ uw zalig uur der minne"
Maar lacy! slechts een bont bedriegend droombeeld;
o ja, 't is schoon, het toovren van den avond —
't is zoet, o ja, om 't met eentwie te deelen,
doch vrouwen, vrouwen! laat die toch in godsnaam
maar varen — 't is te dichterlik, te lief,
te alles wat gij wilt, het marmren popken
dat men nu vrouw heet. Ha, ha, ha!
De vrouw staat heden zonder twijfel in
het prachtigste oorbeeld . . . . haar nietigheid.
Zoek vrouwen met de lamp bij klaren dage,
lijk Diogenis mannen in den tijd!
Een vriend dan? Vrienden! Laat uw lamp maar branden
indien gij in de wereld vrienden zoekt,
— Hoe zoo, gij aardigaard, er zijn geen vrienden?
— O 't woord bestaat en wordt, ja, veel gebruikt,
maar 't is lijk anderen van zin veranderd.
De wereld doet soms lijk Molière's doctor:
„C'est vrai, mais nous avons changé tout ça!"
De woorden blijven, dienende om te paaien
wie zich met schijn en woorden paaien laat.
De wereld ziet ge wel, volgt den vooruitgang.
Ja, ondertusschen valt men soms het herte
wat ledig, doch de wereld . . . . . .

Aleene dus, aleen gewandeld en gemijmerd
bij 't toovren van den avond; 'k zegge: aleene,
maar wen is hij die voelt en denkt aleene.
O steeds is iemand rond en boven ons —
O hij is niet ledig, die gesternde hemel!
Aldaar wilt mijne ziel bij 't eenzaam wandelen,
aldaar van waar zij kwam die eedle. Aldaar
woont de onbegrepen, de onbeminde liefde. —
Wij liggen hier aan 't aarsche stof gekluisterd —
Van daar valt, wen ik wandel door den avond,
een 'k weet niet wat zoo diep in mijne ziel,
zij zwelt en hijgt in onbepaald verlangen,
een bede stijgt, en als een kwikkend dauwen,
valt zoete rust en volt de onmeetbren afgrond.
Binst 't daaglik werken of het ledig droomen
vergunnen wij Hem een verstrooide bede
— als 't wel gaat — die ons uit den hemel ziet.
O moge het de navond soms herstellen,
bij 't eenzaam mijmren langs de wandeling.
O vrede, offer, meteloos verlangen!
O ruw genot eens mannenziele weerdig!

En nog eens elders:

„O ja, 't is 't uur der minne!"
En toch — maar 'k wil het lijden als een man,
ik leve aleen, en de eenzaamheid mij pijnt.

Tot verderen uitleg laat ik hier het gedicht „De Zwane" volgen in zijn oorspronkelijk geheel.

DE ZWANE.

— Aan ( )

Des hemels spiegel, mild en frisch
de lucht in 't ronde lavend,
daar ligt de vijver maagdelik schoon
in stillen zomeravond.

En kalm in haren avondlust,
bij 't zoet gesching der mane,
ligt langzaam drijvend op het meer
de droomerige zwane.

De dichterlike vogel mint
het maagdelike water,
en baadt wellustig, spiegelt, drinkt,
aanhoort het lief geklater.

En onbewust bemint hem 't meer
en streelt zijn blanke veder,
en klatert zacht en spiegelt hem
zoo teêr zijn beeldnis weder.

Doch weiger en bescheiden in
bewondering verslonden,
nooit heeft des vogels reine min
die maagdelikheid geschonden.

Zoo dichtte ik — doch voor mij aleen,
onschuldig kind — den avond
dat gij mij spraakt, zoo onbewust
een dichterziele lavend.

14 Mei 1878.

Albrecht dichtte ook „Van eener Jongvrouw". Ziehier zijn antwoord op de gezegden die het gedicht had uitgelokt. Eenige verzen waren met potlood doorstreept, doch daar ze niet verbeterd werden, geven wij het gedicht zooals het is, behalve een paar der doorstreepte verzen die er niet noodig zijn voor de verstaanbaarheid.

VAN EENER JONGVROUW.

II.

Een droomer uit den Oosten, zoo vertellen ons de sagen,
had eens van eenen edelen steen gedroomd.
Gedroomd en is het woord niet, want hem had een visioen
het goddelik gesteent veropenbaard.
Sinds zag hij smaragd. emeraud, safier, topaas, robijn
en wisselkleurig diamant. „Hoe schoon!"
verzuchtte hij. „O Allah!" zeiden dan wie rond hem stonden,
„nu kennen wij het ideaal zijns drooms".
Maar met een bitteren spotlach keek dan om die arme droomer,
stak zijne schouders op, en liet ze staan:
zij hadden niet gezien dat, als hij van bewondering zuchtte,
zijn dolende ooge van die steenen wegkeek
langs waar er niets te zien was dan met de oogen van de ziele.
De dichter is die droomer uit den Oosten.
Hij ook, de dichter, heeft weleens zijn visioen gehad,
en dezen schat, zijn ideaal, aanschouwd,
half kind, half vrouw, versmelting beider lieve aanbiddelikheden.
Maar laat hem zijnen innigen glimlach lachen,
waneer men met den vinger op een stuksken verzen waar hij
bewonderend „van eener Jongvrouw" dichtte,

en, met een vroeden oogslag vol beteekenis, roemen komt
„Hier staat de groet des dichters aan zijn lief"
Houd uwen mond toch, uitleg die verklaart wat u ontsnapt!
want gij en weet niet langs wat verre kimmen
zijn geest dan aan het dolen was, het glanzend oorbeeld zoekend
dat hem een weêrschijn te herinneren kwam,
gelijk den armen droomer emeraud of diamant
met het geheugen edeler glansen plaagde!
3 November 1879.

Doch buiten het ideale Liefdebeeld, dat vóór zijn geest als droombeeld, of vóór zijn oog in wezenlijkheid daagde, zocht Albrecht naar hulp en trouwe vriendschap, te oordeelen naar het volgend, ook onuitgegeven gedicht.

AAN . . . . . 1)

Hij las mij uit eenen dichter voor,
maar mijn verstand en oog en oor,
hoe schoon ook lood het jeugdig gedicht,
hield ik, verstrooid, op hem zelve gericht,
bewonderend. — Hoe levendig bont
vloeide 'em het gedicht uit oog en uit mond:
hoe lievelijk deze stemme klonk
en hoe harmonisch die tale zong,
en hoe soms uit dat diepend oog
de vonklende glanzende genster vloog,
die, met dien zwierigen levenden klem
en het beven en trillen dier zingende stem,
mij zeiden dat deze die tolkende las,
zoowel als die dichtte, een dichter was.
Een dichter, een dichter, o dunne gezaaid
zijn deze in wie d'heilige dichtvlamme laait!
Hoe menigmaal soms, wijl 't gemeen hem bespot
of meêlijdend grimlacht en zucht: „Arme zot!"
hoe menigmaal zoekt wien de dichtvlam doorwoelt
een herte dat even als 't zijne gevoelt,
een dichter, omdat hem 't aleen-wezen pijnt, —
hoe menigmaal zoekt hij — en nergens en vindt!
Hoe menigmaal ook duikt die vlamme die laait,
wel wetend dat rond ons de wereldwind waait
die alle die heilige gensteren dooft,
en dat men niet meer aan Poësis gelooft
sinds 't rookende stoomtuig dat al overreed.
En moest ik u „dichter" begroeten, wie weet
o jongeling, wat gij mij antwoorden woudt?

1) De naam werd met inkt tot onleesbaarheid doorgestreept.

Wie weet of gij ook soms niet spotten en zoudt?
En toch, indien men betrouwen mag
wat de oore vernam en wat de ooge verzag
en wat 't herte gevoelde, dat zelden bedriegt;
indien gij met oog en met mond niet en liegt;
indien de natuur u in oog en in mond
die machtige tooverkracht niet heeft gejond
— soms heeft zij aldus hare wetten geterdt —
ten dienst van een valsch en bedriegelijk hert
tot spelenden leugen en huichelarij. —
O jongeling, ik zeg het u, dichter zijt gij!

En als gij dus een dichter zijt,
eene eedler jonge ziel,
in wie de grootste gave Gods,
zijn schoonste gave viel;

indien gij ook dat langen kent
naar 't Oorbeeld, en dien wijden,
dien onbegrensden eeuwgen zucht,
dat heimelijk dichterlijden;

indien voor u een tale voert
nature en bont Heelal,
en blauwe lucht en sterrenheir
en veld en berg en dal;

indien gij ook van uit de zee
een wonderlied hoort komen,
en riet en wind verzuchten hoort
en harpen in de boomen.

Indien u ook soms de yêlte pijnt,
en de eenzaamheid bedroeft,
indien gij 't herte ook wagen voelt,
indien gij liefde hoeft,

indien gij 't alledaagsche ook haat
en kwezels en pedanten
en al wat rond ons kruipt en aast
en zeevert te alle kanten;

indien gij ook soms rondom u
een hand zocht in den nacht,
om hand in hand te stappen dan
met tweên van éen gedacht,

met tweên in blijdschap en in rouw,
in kamp en storremwagen,
lijk wapenbroeders in den tijd
der oude heldensagen; —

Verneem dan dat de ruwe rots
met wit besneeuwden rand
door 't vriezend stormend zwerk gezweept
soms in haar gronden — brandt,

dat wie, den kop omhooge, slechts
van wil spreekt en verstand,
en, hard en koel, verloochnen kan,
dat hij misschien ook brandt,

dat immers, wie, gelijk een kind,
zijn ziel geopend heeft,
allicht de wereld kennen leert
en — naar de wereld leeft,

dat wie zijn hert op 't hand droeg, het
eens bergen moet, bezeerd,
en wie te veel geloofd heeft eens,
ontgoocheld, twijfelen leert,

en dat ik, voor den wilden kamp
geboren en 't gewoel,
ik met mijn koel bescheid, ik ook
een herte kloppen voel,

en dat ik ook een Kerel ben
die minne 't blij vertoog
van hemel, aarde en bont heelal,
en stappe 't hoofd omhoog,

en dat ik ook een open blik
laat varen in het rond
en stappe door het leven steeds
het liedjen in den mond,

en dat mij ook 't aleen-zijn pijnt
en ik ook heb gezocht
of niet een hand soms door den nacht
het mijne grijpen mocht,

en dat het kind zoo driftig blij
den bonten vlinder wint,
maar, wen het hem gepooteld heeft,
hem soms zoo kiezig vindt,

en dat het bitter heeten mag
waneer men blijgezind
een edel herte op 't zijne waant
en — eenen nieting vindt;

en dat men dan soms alles vloekt,
en trotsch en vrij en wild,
mistrouwen en misprijzen leert
en eenzaam stappen wilt.

Maar dat de mensch zijn zelven blijft
en dat zoo lang er bloed,
al waar' 't een druppel maar doorstroomt
ons herte minnen moet;

en dat het jammer ware indien
wij elkeen al zijn kant
aleene zouden dolen — en
ziehier mijn broederhand ..... Dec. 1877.

Een der laatste nota's in verband met de Blauwvoeterij, betreft ongetwijfeld zijnen lieven professor, *Pastoor Hugo Verriest*, de oudste Kamper die heden overblijft en die alom eerbiedigd, bewonderd en bemind, trotsch de onrechtveerdige handelwijze des Bisdoms, nog op het vlaamsche duin rijst en den Vlamingen den weg der Toekomst wijst.

De nota is bijna in verzen, waar hier en daar de rijmen doorslaan:

VAN EENEN PRIESTER. 1)

..... Zoo menigen filosoof verbolgen dat men dien
tweeden Lacordaire daar .... had ingezwolgen.
Dien tweeden Lacordaire daar is in dier heeren mond —
eentwat als *raka* in 't hebreeusch — Welnu van
uit den grond des herten — Lacordaire of niet — stond
hem een wereld tegen, met woord en daad vloog ik er
bij en met den blanken degen als 't nood deed.

(Waarheid — Criterium der waarheid — algemeene toepassing der waarheid — vrijheid tegenover beide slavernijen — Leven!)

.... een kluchtige pretentie die Vlaamsch zoo maar verdoemt omdat het Vlaamsch zijne Excellentie niet aanstaat.

* *
*

Albrecht Rodenbach schonk den geest te Roeselare op 23 Juni 1880.

In 't hoekhuis rechts, rechtover het huis waar hij stierf, werd hij geboren op 27 October 1856.

„Gansch zijn leven — zegt het voorwoord zijner nagelaten gedichten — 2) wijdde hij aan de verheerlijking en heropbeuring van Vlaanderen. Hij was de aanvoerder en stichter van de Studentenbeweging".

1) W. u. D. 1879—80 (op het einde).
2) Uitgave van 1888.

Zijne vrienden en bewonderaars richtten hem, den 2den Sept. 1888, een praalgraf op, ter eeuwige gedachtenis, erkentenis en hulde. Ter dier gelegenheid verscheen in „Flandria" het volgend artikel:

BLAUWVOETERIJ.

Het Brusselsch kunstblad *La Fédération artistique* drukte, in den loop van het jaar 1886, eene reeks brieven over de Vlaamsche Beweging. Een dier brieven bevatte de volgende, hier vrij vertaalde, regelen betreffende Albrecht Rodenbach:

„Het vroegtijdig afsterven van dien eigenaardigen denker, dien ingrijpenden dichter, is een der gevoeligste verliezen welke de Nederlandsche letteren en tevens de strijd voor Vlaanderen's herleving ooit hebben geleden.

Daar ik zijnen naam zooeven neêrschreef, moet ik onverwijld de getuigenis afleggen dat de schrijver van *Gudrun* bezield was met de schitterende vlam des vernufts. Hij scheen geroepen om ons nationaal tooneel tot eene ongewone, nooit bereikte hoogte op te heffen. Welke onderwerpen durft hij niet aan! Was het niet zijn doel de tallooze schatten van het hedendaagsch drama aan te wenden tot herschepping dier ouderwetsche helden en heldinnen, dier lokkende reuzenbeelden, welke ons oog, door de dichte nevelen van lang vervlogen eeuwen en eeuwen heen, ternauwernood ontwaart.

Meer nog had Rodenbach ontworpen. Hij wilde, op de onweêrstaanbare macht der kunst gesteund, al de onvergetelijke mannen uit hun graf doen opstaan, die als overwinnaars of overwonnelingen, onze roemrijke Vlaamsche en Hollandsche voorouders, op welk voornaam tijdstip ook van Nederland's geschiedenis, ten veldtocht geleidden, tot handhaving of herovering van het kostbaarste wat een volk op aarde bezit: onafhankelijkheid en vrijheid.

Over de nauwe vriendschap die mij aan Albrecht Rodenbach verbond, was ik en blijf ik trotsch. Wie hem kende, minde hem. En hij, op zijne beurt, had iederen Vlaming, iederen Nederlander lief, die uit overtuiging meêwerkte om den grijzen Leeuw aan zijn heilloozen slaap te ontrukken.

Vlug en levendig van geest, oefende Rodenbach een ontzaglijken invloed uit op de studeerende jeugd, aan dewelke hij onwankelbare verknochtheid aan Land en Taal en onverzaadbare strijdzucht inboezemde. Een gansch geslacht, welks hoop en ziel hij was, blijft steeds naar zijn opvolger op zoek.

Waar men Albrecht Rodenbach over de toekomst ondervroeg, rees hij soms schielijk op, een lichtstraal ontschoot zijne diepe zwarte oogen en, met trillende stem, verklaarde hij: „Ik heb vertrouwen in ons volk".

Hoevele gebeurtenissen, welke hij hielp voorbereiden en waarover zijne grenzenlooze vaderlandsliefde zich zou hebben verheugd, grepen sedert zijne indrukwekkende teraardebestelling plaats!

Immer zal Vlaanderen Rodenbach's dood beweenen, immer treuren over Rodenbach s afgebroken arbeid — immer, tot en na de ver wezenlijking van Rodenbach's droom".

— In die welverdiende hulde door een onzer vrienden aan den ontslapenen dichter en strijder gebracht, wenschen wij thans een volzin te onderstrepen en de ernstige aandacht aller ware Vlamingen er op te vestigen:

„Hoevele gebeurtenissen, welke hij hielp voorbereiden en waarover zijne grenzenlooze vaderlandsliefde zich zou hebben verheugd, grepen sedert zijne indrukwekkende teraardebestelling plaats!"

Onder die gebeurtenissen van belang, treedt er al dadelijk eene op den voorgrond: de stemming der wet van 1883 op het gebruik onzer taal in het middelbaar onderwijs.

Zij die onder de echte vaders dier vruchtbare wet mogen gerekend worden, zij die onverpoosd en onbewimpeld hebben gestreden, evenzeer tegen de bedeesdheid van zekere flaminganten als tegen verstokte of schijnheilige Franschgezindheid van niets ontziende vijanden, weten dat terwijl er, ter eene zijde, voor de herdietsching van het onderwijs in de Staats-middelbare scholen werd gekampt, ter andere zijde hetzelfde doel ook werd nagestreefd met het oog op de gestichten aan de kerkelijke overheid onderworpen.

Duidelijk toont de lezenswaardige voorrede van *Gudrun* hoe moedig Albrecht Rodenbach voor de goede zaak vooruitkwam.

Met scherpe, genadelooze pen, doch der waarheid overal getrouw, teekent hij den bedroevenden toestand af. Wie is er zoo vermetel om te beweren dat de straffen en vervolgingen van allen aard, waaraan de Vlaamschgezinde leerlingen, in seminariën en andere geestelijke collegiën, zich blootstellen, welken menigeen onderging, niet het treffend bewijs opleveren van de verregaande antinationale strekking van het bisschoppelijk onderwijs?

Albrecht Rodenbach vertelde aan wie het hooren wilde dat het geenszins de pastoors en onderpastoors zijn, die oorlog voeren tegen onze volkstaal en ons volksrecht, maar de opperpriesters, met name de bisschoppen en hunne onmiddellijke omgeving.

Acht jaren zijn nu verstreken, sinds de krachtdadige leider der Vlaamsche jeugd den laatsten adem uitblies, en wat schouwen wij aan?

Wordt de kostbare taalwet van 1883 toegepast?

Ja, onvoldoende; ja, in de Staatsscholen. Elders niet — niet in de gestichten waarover de geestelijkheid gebiedt!

Te elken stonde klagen de katholieke studenten, in dicht en ondicht, in verzoekschriften, vlugschriften, tijdschriften, gazetten en boeken, in voordrachten en op landdagen, over Vlaanderen's verval en de dringende noodzakelijkheid om ons volk bij middel zijner moedertaal — het eenig doelmatig middel — te verheffen: — de bisschoppen blijven doof, moedwillig doof!

Waarom?

Wij richten ons tot de geloovige Vlaamsche jongelingschap en zeggen haar dit:

Het is uw *recht*, uw onmiskenbaar recht, te vernemen of uwe hoogere herders, uwen landaard en uwe landstaal, ja dan neen, verfoeien en, zoo ja, om welke reden; — het is uw *plicht*, uw heilige vaderlandsche plicht, Vlaanderen's taal en Vlaanderen's aard, tegen wie het ook zij, kost wat kost, te verdedigen.

Albrecht Rodenbach, uw aanvoerder, stierf op de bres. Aan u valt nu de gunst te beurt zijn onvoltooid werk, tot het uiterste einde toe, voort te zetten. Dat zult ge, niet waar? Want Vlaanderen kan zich niet inbeelden dat de doodsklok, die ontijdig over „Berten" luidde, tevens de verdwijning verkondigde der „blauwvoeterij", de uitdooving van alle plichtbesef, van alle eergevoel in 't hart der eenmaal zoo geestdriftige strijdgenooten van hem, wiens opwekkend woord gij nog niet vergeten zijt.

* * *

Te Leuven, in het huis waar Albrecht woonde, werd er op 12 Februari 1905 een gedenksteen geplaatst en dit jaar 1909 wordt de aanvoerder der Vlaamsche Knapenschap in zijne geboortestad door een standbeeld verheerlijkt.

„Vijf en twintig jaar na zijn dood, schrijft Dr. Van Puyvelde, leeft nog Rodenbach's studentenwerk in immer groeiende kracht. Nog altijd gaat, jaar in jaar uit, de immer wisselende doch steeds jeugdige schaar van ongeveer tweeduizend Vlaamsche studenten op naar de hoogte van zelfvolmaking volgens eigen Vlaamsche natuur. En nog altijd blijft Rodenbach het ideaal van wat de Vlaamsche studenten willen worden, nog altijd blijven zijn gedichten en artikels het evangelie van de Vlaamschheid der jeugd".

Doch ook, nog altijd — niettegenstaande alle verbeteringen — is de groote zaak, waarop Albrecht duidde in een zijner liederen voor de Knapenschap, niet verwezenlijkt:

„Sedert eene halve eeuw
Zingen wij den Vlaamschen Leeuw.
Edoch, kijkt en horkt rond u,
als 't belieft, waar zijn wij nu!
Ligt ons waalsch getuig in spaanderen!
Spreekt men eindelijk Vlaamsch in Vlaanderen?"

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.

ALBRECHT RODENBACH EN DE BLAUWVOETERIJ.

INHOUD. — DEEL I.

WERKEN VAN A. R. WORDEN IN LIGGENDE LETTERS AANGEDUID; ZIJN LIEDEREN EN GEDICHTEN MET EEN STERRETJE GEMERKT.

Standbeeld van Albrecht Rodenbach (afbeeldsel).
Opdracht.
Een woord vooraf.
Inleiding (bl. 11—18).
Geschiedenis der Blauwvoeterij: Kort begrip (bl. 18).
* *In illo tempore* (bl. 21).
Gezelle's invloed (bl. 22).
Het Lettergilde in 't collegie te Roeselare (bl. 23).
Eerweerde Heer Bestierder. Voordracht (bl. 24).
De zoo gezeide Kamp tegen de Overheid (bl. 29).
Over de Poolsche tafereelen (bl. 30).
De Studenten van Warschau (eerste bedrijf) (bl. 31).
Oorsprong der Blauwvoeterij (bl. 46).
De Kerels (bl. 48).
* *Aan de Broeders* (bl. 52).
* *Het Kerelsmaal. Dramatische schets* (bl. 55).
* *Asrafiel* (bl. 59).
Dertiendag (bl. 60).
* *In Vlaanderen — (eerste lezing)* (bl. 61).
* *Kerelslied* (bl. 61).
Bezoek van Lodewijk De Coninck (bl. 62).
* *Aan Lodewijk De Coninck* (bl. 63).
Toenmaligen toestand der Vl. Beweging (bl. 64).
De Blauwvoeterij (bl. 65—83).
Het lied der Dichters (bl. 66).
* *Het lied der Vlaamsche Zonen* (bl. 67).
* *Op den feestdag van den Oversten* (bl. 74).
* *De Eerste Martelaar* (bl. 79).
* *De Blauwvoet* (bl. 81).
Het St.-Jansgilde (bl. 83—88).
De Wacht over Vlaanderen. Dramatische schets (bl. 85).
Hij voorzag den Bond (bl. 88).
* *Zoo zweer ik u voor mijne gouwe* (bl. 88).
Reeks nota's (bl. 88—93).
De oefeningen van uitgalming (bl. 93—99).
Le serment (bl. 93).
La Vierge de Gand (bl. 95).
Fierté flamande (bl. 95).
* *Chant de victoire des flamands* (bl. 97).
* *Nieuwjaarsgroet* (bl. 99).
Pathmos en Parnas (bl. 100).
Liederen van Dertiendag (bl. 101-106).
De Pathmostelg (bl. 101).
Hoe de Zagersgilde een patroon kreeg (bl. 102).
De Vlindermuis (bl. 104).
* *Aan het Sint-Jansgilde* (bl. 106).
De séances afgeschaft (bl. 106).
* *Zegt, Broeders, is 't genoeg* (bl. 107).
Gebed ter eere van Sinte Luitgardis (bl. 108).
Reeks nota's (bl. 109—112).
* *In Vlaanderen (later lezing)* (bl. 112).
Reeks nota's (bl. 112—115).
Carcer in het Gesticht te Warschau. (tweede tooneel) (bl. 115).
Reeks nota's (bl. 120—122).
Sint Hugo's avond 1876 (bl. 122).
De familie Verriest (bl. 123).
De Zondagschool. „Rapport" (bl. 125).
Reeks nota's (bl. 126—128).
* *Het Klokkelijn* (bl. 128).
Over den vorm der liederen (bl. 129)

* *Vuursprankels (Gedichtjes)* (bl. 131).
* *Liedeken van de gevallen boomen* (bl. 132).
Storm. *Gedicht* c. v. c. (bl. 133).
Hoe dat 't is en hoe dat 't zijn zal. *Gedicht* (bl. 133).
Het lied van 't vierde (bl. 134).
Lied der Koffiegilde „Concordia" van Roeselare extra-muros (bl. 135).
Invloed der Blauwvoeterij (bl. 136).
Samenspraak (bl. 136).
* *Bij de eerste communie van F. en A. R.* (bl. 138).
Alle baten helpen (bl. 140).
Vlammenaantrek: *oorkonden in dicht en ondicht* (bl. 141—145).
Monsieur le Supérieur. Feestrede bl. 145).
Réunion du 7 Août 1876. Vaarwelrede (bl. 149).
Aan H.H. Lanssen en H. Verriest (bl. 150).
* *Mijn collegieleven* (*eenige gedichten*) (bl. 151—157).
Het Sint-Jansgilde (bl. 158—167).
Filippine van Vlaanderen (bl. 158).
Een plan tot Bond der spelersgilden (bl. 161).
Een brief (bl. 163).
Het Klauwaardsgilde (bl. 163).
* *Prologus* (bl. 164).
Voordracht over Tooneel (bl. 167).
Het Vlaggegilde. Geschiedenis van het tijdschrift de Vlaamsche Vlagge (bl. 180).
* *Het lied der Blauwvoeterie* (bl. 200).
Antwoord aan de Broeders van Sint Nikolaas (bl. 202).
Prozawerken van A. R. verschenen in de Vlaamsche Vlagge;
Ter inleiding (bl 188).
Of er leven zit in het Studentenvolk (bl. 199).
Het leven uit de dood (bl. 203).
Het gedacht (bl. 205).
Moses op den Nijl (bl. 206).
A propos van Cicero (bl. 209).
Kunst (bl. 212).
De eed op Rutli (bl. 219).
Festival (bl. 226).

INHOUD. — DEEL II.

Twee plannen van A. R. (bl. 5).
Brief aan het Recht (bl. 7).
Maatschappij: De Vriendschap (bl. 8).
* *Der Rouselaarsche Lettergilde De Vriendschap* (bl. 9).
Tooneelmaatschappij: De Moedertaal (bl. 9).
* *Tweezang uit Rikhard Leeuwenhart* (bl. 10).
Maatschappij: De Moedige Jongens (bl. 10).
Het gilde (bl. 11).
Verslagen zijner werkingen (bl. 11—18).
Vlaamsche Spelersgilde (bl. 20).
Met Tijd en Vlijt (bl. 20).
Prozawerken van A. R. in Met Tijd en Vlijt voorgedragen:
Noodvier en Noordhoorn (bl. 21).
Weelde en IJdelte (bl. 28).
Bespreking van een werk tegen de Dichters (bl. 32)
Over sommige zaken in den Redentwist „Shakespeare" (bl. 43).
Redetwist over het socialisme (bl. 46).
Een brief (bl. 48).
Studentenafdeeling van het Davidsfonds:
Voordracht ter vergadering der Leden (bl. 49).
Tooneelopvoeringen (bl. 57).
Voordracht ter Studentenafdeeling (bl. 57).
Overzicht der werkzaamheden der Studentenafdeeling (bl. 68)
Herleving (*gedicht*) H. Claeys (bl. 72).
Korte inhoud der voordrachten: H. Verriest, Pol de Mont (bl. 80—81).
Voordracht over de Kerels van Vlaanderen (bl. 82).
Interpellatie over het Westvlaamsch (bl. 85).
Uit eenen Redetwist (bl. 86).
Andere bespreking (bl. 90).
* *Na eene vergadering van het Davidsfonds* (bl 93).
De legende of hoe men A. R. uit zijn graf doet verrijzen (bl. 94—98).
Studentenbond en Pennoen (bl. 98—144).
Vrienden Amaat en Pol (*twee brieven*) (bl. 98 en 105).

Voordracht op een Studentenlanddag te Gent 1877 (bl. 115).
Plan ter inrichting van den Studentenkamp (bl. 128).
Den beoefenaars en liefhebbers van Vlaamsche Kunst en Letteren (bl. 139).
Brief aan het „Vlaamsch Heelal" (bl. 140).
Uit twee brieven aan A. I. Cosijn (bl. 141 en 143 in nota).
* *Ons bindt een deugd* (bl. 144).
Artikels van A. R. in het Pennoen verschenen:
Pennoen! (bl. 144).
Beleefdheid en Fatsoenlijkheid (bl. 155).
Nieuws! (bl. 163).
Schikkingen voor den Landdag (bl. 174).
Studentenwerk in den Vlaamschen kampe (bl. 175).
Studentenwerk in den Vlaamschen kampe (bi. 182).
Van den Studentenbond (bl. 191).
Nog van Musik (bl. 199).
Kronike (bl. 208).
Albrecht en Pol de Mont op reis (bl. 212).
* *Aan Van Maerlant* (bl. 213).
* *Andere versjes* (bl. 214).
Voordracht over de rolle der Jeugd in den Vl. Kampe (bl. 216).
Voordracht: Landdag van 1878 (bl 219).
* *Op Brugge* (bl. 220).
* *Opdracht van „De Blauwvoet"* aan E. H. I. Axters (bl. 221).
* *Le chant des fils de Flandre* (bl. 222).
* *Eerste fransche Verzen* (bl. 223).
La Semaine des Etudiants bl. 224—232).
Carissime (*brief van G. Bauwens*) (bl. 224).
Het Vlaamsch onder de studenten (bl. 225).
De Letterkunde onder de Studenten (bl. 227).
Vijgen na Paschen (bl. 229).
Brief van G. Rodenbach (bl. 232).
A mon ami Albert Rodenbach (*impromptu*) Ernst Van Dijck (bl. 233).
* *Van de Belgische Letteren* (bl. 234).
Varia (bl. 236—244).
* *Na lezing eener zitting der Fransche Kamers* (bl. 239).
Van ons gescheiaen Broeders (bl. 242).
* *Twee gebeden* (bl. 244).
* *Op 't album van wijlend jongvrouw P. Willems* (bl. 245).
De Krijgswet (*Canava*) (bl. 245).
De Zanger (*Canava*) (bl. 246).
* *Door de Bosschen* (bl. 249).
Skald en Bard (*Canava*) (bl. 249).
Die Büne of tooneel van Vlaanderen (bl. 250).
Het Nieuw Pennoen (bl. 252—271).
Ons programma (bl. 252).
Van Kritike (bl. 255).
Twee maten onzer aesthetische beschaving (bl. 259).
De Heer Gounod in België (bl. 261).
Kronike (bl. 267).
Uitgave der vijftig studentenliederen (bl 271).
* *Brabançonne* (bl. 272).
Wasilewski (bl. 273).
Het Vlaamsch in het Bisdom van Brugge (bl. 274).
Uw minne weze eens mans, uw veeten en verdriet (bl. 275).
* *Der liefde geboorte* (bl. 276).
* *Lof* (bl. 276).
* *Noodlot* (bl 277).
* *Mijmering* (bl. 277).
* *De Zwane* (bl. 278).
* *Van eener jongvrouw II* (bl. 279).
* *Aan*... . (bl. 280)
Van eenen priester (*Canava*) (bl. 283).
Naklank der Blauwvoeterij (bl. 284).
Inhoudsopgave (bl. 287).